BOEKENSCHOUW

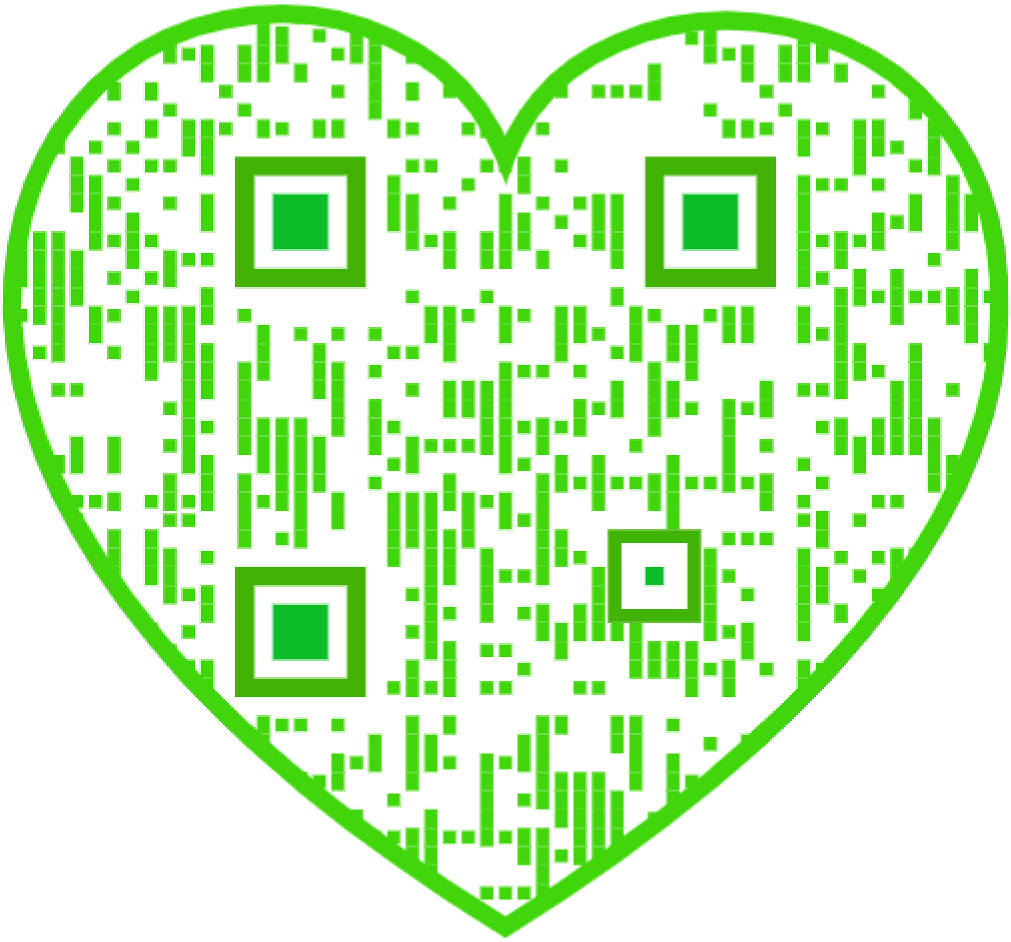

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHRIFT

ONDER HOOFDREDACTIE
VAN J. v. HEUGTEN S.J.
SINGEL 448 - AMSTERDAM

ACHT EN TWINTIGSTE JAARGANG
1934 – 1935

UITGEVERIJ „FOREHOLTE" TE VOORHOUT

In den Avond

door FRANS VAN OLDENBURG ERMKE.

I

Het jaar Tachtig ligt, meer en meer vergeten, achter ons in de zee van den tijd, als een vesting van zand, door spelende kinderen op het strand gebouwd, en verlaten, toen de vloed rees.

En toch is Tachtig geen periode, zooals er zoovele reeds op volgden. Het was wel degelijk een „Jahr der Entscheidung" en wie in den roemvollen tijd der Tachtigers nog in het jaar zestig leefden, zijn spoorloos. . . . vergeten.

Doch Tachtig was geen einde, was ook niet het glorieuze begin van een glorieuzer einde. Wie Tachtig zóó zagen, stierven een ontijdigen, litterairen dood en werden bijgezet in den grafkelder hunner binnengedachten.

Tachtigers zochten de schoonheid, maar vergaten de waarheid of beschimpten haar, en de schoonheid verkilde onder hun schrijvende handen.

Tachtigers zochten de waarheid, maar vergaten de schoonheid, en de waarheid, — althans hùn waarheid, — verdorde tot droog gepraat en onbezield geredeneer.

Tachtigers zochten de waarheid en bleven de schoonheid trouw, zochten met de hardnekkigheid van Hollandsche ontdekkingsreizigers naar het ware, het goede en het schoone en vonden steeds klaarder waarheid en stralender schoonheid en sommigen hunner vonden het Vaderhuis, waar waarheid en schoonheid tezamen één loflied op de volmaakte goedheid zingen.

Frederik van Eeden was zoo'n zoeker, die in het jaar Tachtig geen einde en in de schoonheid geen einddoel vond, maar on versaagd den grooten pelgrimstocht begon en in het einde toc den weg mocht vinden naar een nieuw begin.

En het is aan dezen dichter, dat we steeds weer herinnerd worden, als we werk lezen van de dichteres Henriëtte Roland Holst, wiens eerste bundel voor Van Eeden zulk een blijde verrassing was en die hem naar den geest wel zeer verwant was.

II

Haar jongste bundel, „Tusschen Tijd en Eeuwigheid", [1]) markeert, zooals al haar vorige bundels, een belangrijk moment in de al te eentonige geschiedenis onzer poëzie. Het gaat met haar bundels, als met de boeken van Van Schendel. Zij houden, — om het eens wat populair uit te drukken, — er steeds weer den moed in. De dichteres en de romancier zijn een voorbeeld voor allen, die schrijven in dit kleine land, dat zooveel grooter is dan zijn

---

[1]) Henriëtte Roland Holst van der Schalk: „Tusschen Tijd en Eeuwigheid". (72) *f* 1.50 en *f* 2.25. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

grenzen en sommige zijner kaas en zoete koek verkoopende inwoners doen vermoeden.

Hun werk zet de grenzen uit naar de eeuwigheid. Het Holland, waar zoo gedicht wordt en geschreven, is niet klein, is niet bekrompen, is niet voorgoed verkocht aan de houders van de meeste effecten, pandbrieven en aandeelen.

In dezen tijd, waarin men veelal zijn geluk in een anders brandkast schijnt te zoeken, waarin men zijn idealen in gekleurde hemden kleedt en al zijn geestdrift aan een leeren bal verkwist, waarin de kracht wapens draagt en de wijsheid in de lompen eener afgedragen fraseologie gekleed gaat, doet het goed een bundel verzen te lezen, die aan dieper bronnen ontspringen dan aan politieke hartstochten of vooze modezucht.

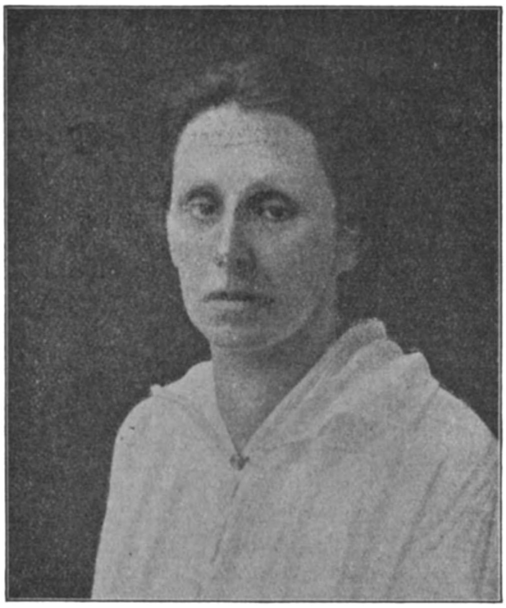

H. ROLAND-HOLST

Elke poging om de poëzie van Henriëtte Roland Holst tot kastepoëzie te stempelen is belachelijk en vruchteloos. Er wapperen geen partij-vlaggen boven haar verzen en ze passen in geen enkele verkiezingsspeech. Men kan er geen clubhuizen mee sieren. Geen muur houdt vast, wat in de sterren geschreven staat.

Een ziel, die zoekt, slaakt geen politieke leuzen en haar stem is niet de stem van een redenaar, die massa's tot een gunstigen verkiezingsuitslag opzweept. Een ziel, die zoekt, vindt slechts zielen, die zoeken, om den weg te deelen. Er loopt geen karavaan juichers achteraan.

En dit is het menschelijk schoone in het ook poëtisch vaak zoo overstelpend schoone werk van deze dichteres, dat haar weg de weg der ziel is en nooit de makkelijke paden volgt van den sleur. En zoo behoort zij tot de oorspronkelijkste geesten, die in Nederland gewerkt hebben in dienst van de waarheid en de schoonheid.

III

Was haar vorig werkje, het proza-geschrift over Herman Gor-

ter, aan de herinnering van een vriend gewijd en vond zij daarin gelegenheid terug te schouwen op het leven, zooals dat, mild of onverbiddelijk, aan den dichter en aan haar zijn deel geschonken en gevraagd had, deze pas gebundelde verzen staan, als het ware, stil op den rand van het verleden en de toekomst. En de toekomst is nog slechts de drempel van de eeuwigheid; het verleden het vele, dat we achter moeten laten en het weinige, dat we, omdat het waarde heeft voor de eeuwigheid, hebben mee te nemen.

„Tusschen tijd en eeuwigheid" staat de dichteres en zingt haar lied. En het is geen lied, vol heimwee naar de tijden van weleer. Nog steeds houdt zij den blik vooruit gericht. Het is God, Dien zij zoekt en niet zichzelf.

Deze verzen lezend, is het of we met de dichteres door den avond schrijden. Er hangt nog wat licht. Er klinken nog wat stemmen. De dag is nog niet dood. Nog doofden alle kleuren niet. Doch de nacht nadert. Eerst komt de nacht en dan de dag.

Ja, mijmeringen in den avond zijn het, deze verzen. Ze zijn geschreven in het aanschijn van de eeuwigheid en zijn weemoedig, als de avondschemering.

„Ik ben bereid! — Ben ik bereid?" tusschen deze zekerheid en dezen twijfel bewegen zich de stemmingen in dezen bundel, die vol is van een vroom Godsvertrouwen, vol ook van een diep besef van eigen nietigheid.

„Maar mijn handen tasten langs wanden, blind:
mijn voeten strompelen over scherpe steenen:
mijn oogen, rood van 't stof der wegen, weenen:
ver van u zwerf ik, en ben toch uw kind."

IV

Een ras-Tachtiger zou naar aanleiding ook van dezen nieuwen bundel van Mevrouw Roland Holst weer menig interessant dispuut over vorm en inhoud kunnen beginnen en veel bezwaren tegen den vorm dezer verzen kunnen opperen en ook de beeldspraak in menig gedicht niet perfect achten. En men hoeft dit werk slechts te vergelijken met Boutens' „Bezonnen Verzen" om te zien, hoezeer de hier besproken poëzie in gaafheid van vorm en welluidendheid van klank achter staat bij de precieuze kunst van dien meester van het volkomen vers.

Het is de wereld ín de verzen, die bij Boutens lokt. Bij Henriëtte Roland Holst is het de wereld àchter de verzen, welke ons ontroert. Boutens zoekt de schoonheid in het eigen vers. Zij zoekt de schoonheid in de eigen ziel en in de wereld, waarin de ziel leeft.

Bij haar is het ongeschreven vers het voornaamste. En dit is zoo subtiel en innig, dat het slechts moeilijk een adequaten vorm kan vinden. Het geschreven vers schijnt hier en daar met doode woorden opgevuld en soms ook lijkt het, of zij het juiste beeld niet vinden kan.

Bij Boutens is er een schoon evenwicht tusschen droom en daad. Bij de dichteres schijnt de droom soms boven de daad van het dichten uit te zweven en spreekt de ziel woorden, welke haar oor niet hoort en haar pen niet neer kan schrijven.

Doch waar ook zij dit evenwicht bereikt en de vorm door-zield wordt door de aandrift van binnen, vangt zij in woorden een schoonheid en een waarachtigheid, welke niet vergeten zal worden, zoolang er lezers zijn, die poëzie verstaan. Zelden immers heeft er een dichteres uit zoo zuivere inspiratie gedicht en met zulk een innerlijke kracht naar waarachtigheid gestreefd.

In den avond komt haar stem tot ons en spreekt ons van het leven, dat zich voorbereidt op den dood, op het afscheid voor de eeuwigheid.

„Ik wil u al dieper indenken, dood,
zóó dat ge in mij groeit gelijk een kind.
Zijt ge ons kind niet, als het avondrood
vervaluwt en de schemering begint?"

V

Deze verzen zijn in de jaren 1927 tot 1933 geschreven en in enkele uren op een snelpers gedrukt. En op een enkelen avond leest men ze uit. Doch nog vaak zal men dit dunne boek met verzen ter hand nemen, want ze schenken ons den schoonsten troost, die boeken ons geven kunnen: de stem van een ziel, die God zoekt en op de eeuwigheid vertrouwt. En heerlijker kan geen schoonheid ons tegemoet treden. . . . .

In de stilte van den avond slaat een nachtegaal. Het leven is goed.

---

boeken - schouw

VUYSTERS (Jan) NAPOLEON OP ST. HELENA. (112) *f* 1.75. „Oud Brabant", Oisterwijk.

Geïnspireerd op de laatste levensjaren van Napoleon, heeft de auteur de banneling van St. Helena belicht met de stralen van menschelijkheid en geloof. Voor de uiterlijke gebeurtenissen werd de historie gevolgd. Als lectuur laat het zich vlot lezen.

WALLACE (Edgar) HET DRIEMANSCHAP. (248) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van Eva Raedt-De Canter. Bruna, Utrecht.

Het driemanschap besteelt op handige wijze dieven, helers en afpersers. Dat wordt in een serie onsamenhangende episoden zeer onderhoudend verteld door den haast al te beroemden schrijver. Voor iedereen.

Paul Keller

door DR. NIC. PERQUIN S.J.

Het is nu alweer vele jaren geleden, dat ik voor het eerst iets van de Duitsche literatuur begon te genieten — na de plichtmatige doorworsteling der boeken van onze schoolbibliotheek — en de eerste, die ik op de ontdekkingstocht door dat rijke land ontmoette was P a u l K e l l e r en de tweede W i l h e l m R a a b e. Nog ben ik in het bezit van de oude schriften, waarin ik enthousiast de vrij primitieve, maar eerlijke aesthetische ontroering heb neergelegd, die mij gegrepen had, toen die kristalheldere en toch o zoo warme schoonheid van Paul Keller voor mij openging.

Jarenlang heb ik hem toen vergeten. Misschien niet zonder eenige geestelijke verwaandheid: ik had hem te gemakkelijk veroverd en ik betwijfelde onbewust, of hij mijn meer ontwikkelde smaak nog zou kunnen bevredigen.

En nu ben ik weer tot hem teruggekeerd, toevallig, eigenlijk meer om weer eens iets te lezen, wat me zonder veel vermoeienis, ineens weer in het sprookjesland zou brengen. Tot mijn onuitsprekelijke vreugde ontdekte ik, dat ik nog van hem hield, dat hij toch waarachtig een kunstenaar was.

Nu is hij dood. Twintig Augustus 1932 is Keller, bijna 60 jaar oud, na een tamelijk lange ziekte in Breslau gestorven. Er is niet veel drukte bij zijn heengaan gemaakt, er is trouwens nooit herrie om hem heen geweest, en toch zullen velen, zeer velen hem meer missen dan veel andere grootere beroemdheden. Zij zullen hem missen, de eenzamen aan wien hij weer een beetje levensvreugde gebracht had; de gevangenen en geslagenen, die bij hem troost zijn komen halen en gevonden hebben, omdat hij ondanks alles toch nog in hen geloofde. Duizenden soldaten zullen hem dankbaar herdenken, die als „Liebesgabe" bij hen in de loopgraven geweest is.

Zij allen, de eenvoudigen en de kleinen, zullen hem missen, want hij was hun vriend. Het wil toch wel iets zeggen voor een schrijver, die heelemaal buiten de brutale ophef der reclame leefde, dat zijn „Ferien vom Ich" reeds in 1924 de 241ste druk beleefde en dat alle andere boeken minstens de 100ste druk haalden.

Het is zeker waar, dat geneesheeren voor zielszieken Paul Keller lieten lezen en dat gevangenisdirecteuren verharde zondaars door zijn boeken tot zachtheid konden stemmen. Dit feit is zelfs bemerkbaar in z'n latere werken; daarom durft hij zoo'n beetje vaderlijk te doen en heel beminnelijk te moraliseeren zooals in „Hubertus" en „Marie Heinrich". Wij moeten dit weten, om ons niet schoolmeesterachtig boos te maken over een beetje al te gezochte of er te dik opgelegde moraal: Hij wist, dat ze naar hem luisterden, meer dan naar Priester of Dominee.

Eenvoudig is Paul Keller zijn weg gegaan, zonder veel lawaai, zonder één poging om nu ook eens te gaan behooren tot de grooten, de probleemmenschen, de onsterfelijke denkers. Hij was tevreden met wat hij was: verteller te zijn van het volk.

Inderdaad, hij behoort niet tot de geweldenaars, dat is wel zeker. Zijn problemen zijn niet van machtige omvang, zij bereiken ook geen formidabele diepte. Allemaal waar! Maar zijn spanningen en zijn problemen zijn toch interessant genoeg om de meeste verwende fijnproever te bevredigen, mits hij nog iets van de jeugd bewaard heeft. Dat komt, omdat hij over drie krachten beschikt, die hem hoog opheffen boven de beruchte klasse der middelmatigheid. Dat is vooreerst: zijn intense gevoeligheid voor de dichtbije werkelijkheid om hem heen. Hij ontsluit met de grootste vanzelfsprekendheid verborgen schatten, die anderen nooit zien, nooit kunnen zien, juist omdat ze zoo dichtbij liggen. Alles wat klein is of wat men honderdmaal gezien of beleefd heeft, maar nooit goed, nooit verrassend, nooit zoodat het leven krijgt, begint bij hem te spreken, geheimen te vertellen, fluisterend, spannend. Natuurbeschrijvingen bij anderen, hoe mooi ook op zichzelf, worden dikwijls als „Fremdkörper" aangevoeld, ze verbreken de spanning, houden de ontwikkeling tegen, hooren er niet bij. . . . of, wat erger is, ze zijn onduidelijk en veel te cerebraal om ze ineens te verwerken en genietingsrijp te doen zijn. Bij Keller weet je van de eerste zin af, dat 't er allemaal bij hoort, dat hij niet een onzinnige omweg gaat maken en zijn beschrijvingen zijn levend.

PAUL KELLER

Hij leidt bijv. zijn roman „Marie Heinrich" zoo in:

„Die Oder ist unter den deutschen Flüssen wie ein Bauernweib unter Groszen und Edlen. Sie ist nicht so reich wie die Elbe, nicht so munter wie die Weser, nicht so königlich wie der Rhein, nicht so machtvoll wie die Donau. Die Oder ist ein Bauernweib."

Geestig en aanschouwelijk wordt dat beeld dan verder uitgewerkt, zoodat de rivier leven begint te krijgen, terwijl we tegelijkertijd al aanvoelen dat Marie Heinrich, de heldin, „ingeleid wordt: „das stillste, das hässlichste und doch das stärkste Kind der Oder. Ein Mädchen". — Het is het preludium op de geschiedenis van de eeuwigzorgende Marie Heinrich, het probleem van de dochter, die voor huis en kinderen moet werken, en geen tijd en geen schoonheid heeft voor eigen geluk, een probleem, dat wij ook in „Die Lampe der törichten Jungfrau" van Peter Dörfler, maar dan tragischer, terugvinden.

Hij is concreet tot in de fijnste geledingen van het motief zijner

vertelling toe. Ongetwijfeld is hij een gewiekste verteller, een die heelemaal niet bang is van flink wat gruwelspanning; je kunt een boek van hem niet naast je neerleggen: „ziezoo, morgen de rest", je moet er door heen, met het bewustzijn, dat je 't straks nog eens lekker zult nagenieten en gedeeltelijk nog eens zult lezen, al was het alleen om de een of andere onsterfelijke zet. Maar die spanning berust niet puur op het gegeven. Zijn meest sensationeele geschiedenis „Hubertus" zou hoogstens een dragelijke detectivenroman zijn, als er niet meer was. Het boek is juist zoo spannend zoo pakkend omdat hij ons midden in het milieu zet, het is een „W a l d-roman". Het gaat daar over een moordaffaire, maar het eigenlijke motief is de moord in het dorp, in de vredige stilte van het woud, in het dicht bij elkaar zijn der saamhoorigheid. Dat wordt dan een heel fijn stukje tintelend leven door die prachtvondst om heel de sensatie te laten beleven door een meneer uit de stad, Hubertus, die, langzaam in de nieuwe sfeer ingroeiend, nu waarachtig dàt, n. b. een moord, moet meemaken en nu — nog heelemaal onder de indruk — de geschiedenis vertelt. M. a. w. Keller stelt zich — en dat is bijna altijd het geheim van zijn boeiende vertelkunst — op het standpunt van ons, stadsmenschen, buitenstaanders.

Dat hij dit zoo feilloos zeker kan, hangt samen met de tweede kracht van zijn dichterziel: zijn mild en diep begrijpen van het menschelijke. Hij is, zooals Fr. v. d. Leyen (Deutsche Dichtung in neuer Zeit, p. 327) zegt: „Ein Seelsorger wie wenige, bunt und reich im Erfinden, ein tiefer und milder Kenner und Beurteiler des Menschlichen, duldsam und doch fest. Er besitzt die heitere Sicherheit des Frommenseins, die zeit langen Jahrhunderten gerade ein Vorrecht des katholischen Glaubens bleibt."

Verdraagzaamheid noemen ze dat, maar niet in die naargeestig oppervlakkige beteekenis van een waterachtig liberalisme, dat de kostelijke pittige wijn der sterke ethiek tot een walging maakt. Integendeel! Zijn medelijden berust op het geloof, dat in elke menschenziel nog iets van paradijsherinnering leeft, d.i. verlangen naar zondeloosheid. Het is de kunst slechts om dat slapende heimwee te wekken. Geen oogenblik laat Keller het moreele houvast der katholieke overtuiging los, hij daalt niet af, zakt niet mee weg in de modder, maar laat de rauwe, eerlijke schoonheid der bergen zien en roept ze zoo omhoog.

In dien zin bezit hij ook ten volle die koninklijke der priestergaven: het direct opengaan voor het goede in een mensch. Bijna instinctief ziet hij in alles het mooie, zooals Pater Geurtjens, die zich zelf in zijn boek over de Kaja-kaja's zoo aardig verraadt, boos als hij is, omdat ze z'n smerige Kaja-kajakinderen niet lief vonden.

Telkens komen in zijn boeken weer die tragische figuren terug, die verbitterd door het leven aan alles vertwijfelen en nu weer langzaam onder de zachte dauw der liefde en van het geduld opbloeien in hoop. Men vergelijke slechts „Die Heimat" en „In fremden Spiegeln". Telkens ook bewijst hij, dat in de heel kleine

zielen, in die volmaakt onbekenden en verachten, schoonheden zijn, waarvoor de doorsnee-mensch blind is. (Vgl. vooral zijn novellen in „Stille Straszen" en „In deiner Kammer". Maar vooral opent hij de gulden rijkdom van zijn ziel voor de kinderwereld. Al direct in zijn eerste vertellingen lukt het hem het mysterie der kinderziel te openbaren, zooals in „Der kleine General" (Die fünf Waldstädte) de zieke Hans, die zich dapper met z'n „soldaten" tegen de dood weert en niet sterft, of in „Die Gewissenserforschung" (Stille Straszen), waarin Schmitske, die bij zijn eerste biecht geen enkele zonde kan vinden wanhopig 't biechtpapiertje van z'n vriend leent en dan hopeloos blijft steken in z'n biecht, omdat hij 't briefje niet kan lezen.

Het zijn vooral de jongens, die z'n hart gestolen hebben; telkens komen die kleine dappere mannekes terug, steeds dieper en voller gezien, totdat z'n hun culminatie bereiken in Karl, (Marie Heinrich) 't joch, dat altijd op het meest ongewenschte moment verschijnt en dan met z'n parelreine oogen door alles heenkijkt.

Paul Keller heeft genoeg bewijzen geleverd, dat hij de menschen kent, dat hij ze kan „volgen" op hun dwaalwegen door het leven, maar — het is wel merkwaardig — op één weg kan hij niet goed mee en dat is op de weg der absoluut bedorven menschen. Over die typen hangt altijd iets onwezenlijks. Ik geloof, dat daarmee Keller ook iets van zich zelf verraadt en dat is geen schande: naïviteit.

Nu echter zijn derde kracht! Dat is zijn humor, weldadig om de liefde die er uit opgloeit, ontroerend omdat deze zoo dikwijls langs het leed van het leven heen strijkt, aantrekkelijk om de royale hartelijkheid der onbezorgde vroolijkheid, die er in speelt en lacht.

Dat laatste wilde ik nog eens extra onderlijnen, omdat het een ontzaglijke gave is voor ons geslacht, dat verdort in de vreugdelooze leegte der moderne problematiek. Het is diezelfde zoetheid, die ons tegenwaait in de boeken van Coolen en Timmermans, ontsprongen uit dezelfde bron: het katholicisme. Hij ziet, evenals zij, het leven met de oogen van onze wereldbeschouwing en in dat warme licht vindt hij de moed om blij en gezond te lachen, om met zachte ironie de kleinheden en beperktheden van ons, menschen te belachen.

Eén der allerkostelijkste vindingen is wel „Ferien von Ich", misschien hier en daar wat overgevoelig, doch overigens volkomen vol door een gelukkig en zonnigblij idee: we moeten ons zelf eens bevrijden van ons „ik", van al onze gewichtigdoenerij, van onze zorgen en onze haastige prestatiezenuwachtigheid om nu eens puur te leven zonder meer. Het blijkt dat dat buitengewoon moeilijk is!!

Of ook in „Das letzte Märchen", dat hij aan ons geeft met deze woorden: „In dieses Buch will ich alles retten, was in mir noch jung, nein, was in mir noch Kind ist.

Wollt Ihr mich begleiten? Ihr meint, Ihr seid alt. Ich bin auch alt. Auch in diesem letzten Märchen wird mir die Kinderseele aus meinen alten Augen schauen, die Menschen studierten, Bücher lasen, die viel lachten und viel weinten. Meine Augen kann ich nicht mehr ändern."

Het is onmogelijk citaten te geven, die de kracht van zijn humor bewijzen. Men moet de typen, die optreden kennen, den Doktor Friedlich in „Der Sohn der Hagar", Mathias Berger in „Die Heimat, de ongelooflijke Herr Balthasar en Timm, de lakei in „Hubertus" en tientallen anderen; men moet zich thuis voelen in die merkwaardige wereld van wonderlijke wezens om die ondeugende, guitige, grandiose zetjes en insinuaties en bijgedachten te proeven. Het is niet na te vertellen, men moet het lezen en genieten, geen overbodige weelde voor ons, die zooveel van het gezonde lachen verloren hebben.

Paul Keller is niet een diep denker, een enkele keer wil hij zich per vergissing te ver wagen (In fremden Spiegeln), hij is ook geen dichter cosmopoliet. Hij is een eenvoudig mensch en een Sileziër; meer niet. Maar dat is voldoende. Met al z'n fouten en tekorten is en blijft hij beminnelijk, zelfs nog als hij wat zwaar gaat boomen, want dan is hij nog eenig om die kinderlijk-ernstige naïviteit.

Keller heeft alle aantrekkelijkheid van een leelijk-leuk jongensgezicht met een paar karbonkels van oogen er in, die alle gevoelens weerspiegelen, heel de scala van diepe ernst naar dolste uitgelatenheid, reageerend op alles en in dien zin altijd echt.

Hij herhaalt zich, zonder twijfel, maar 't is een herhaling, die je graag nog eens hoort, omdat hij het zoo lollig vertelt en omdat hij zoo veel van zijn menschen houdt. Hij ziet ze zoo graag en daarom vertelt hij ervan.

Het is allemaal leven, echt, pulseerend, maar eenvoudig leven en daarom zijn z'n boeken vol van kleine fijne trekjes, geestige excursies, stemmingsvolle tafereelen. De een na de andere merkwaardige type duikt in z'n romans op. De een na de andere spannende historie komt uit z'n phantasie te voorschijn. Maar op slot van zake is het toch altijd zijn grootste triomf, dat hij — gewild of ongewild — moed geeft, vertrouwen en levensvreugde.

Wij moeten hem dankbaar zijn omdat hij ons meegenomen heeft op de laatste gang naar de zoete heilige heerlijkheid van die wonderlanden, waar anders alleen de rijkste menschen der wereld kunnen komen: de kinderen! (Das letzte Märchen).

Onder 4 oogen met P. Jac. Scheurs m. s. c.

door AD. SASSEN.

De wind waait door de dennebosschen van Noord-Limburg. Het is een geluid als van voortdurend vallend water. De weg is geel en kiezelhard. Terzijde is de berm zwart-verbrand.

De Februari-dag is grijzig-licht; de akkers zijn kruidig-open en vol kiemkracht.

De weg, die ik ga voert mij naar het tijdelijk werkverblijf van den dichter Jac. Schreurs.

Ik weet dat hij, wanneer hij groot werk onder handen heeft, altijd voor een korte pooze de wijk neemt naar een stille en eenzame plaats.

Achter een wal van denneboomen, rechts van een bruin baksteenen klooster blijkt zich het huis te bevinden dat hem herbergt.

Ik zit nu tegenover hem in de kamer waar hij zijn jongste spel: „De heiligen ontwaken" heeft voltooid.

Buiten galoppeert eèn jong, zwart-bruin paard heen en weer in de weide. De dichter spreekt over zijn spel. Over een der figuren, de Ruiter op het witte paard. Ik kijk naar buiten en zie het rennen van het kleine vurige paard. Het licht valt schuin over Schreurs' gelaat. Het is een merkwaardig ruraal gelaat, het is priesterlijk en spiritueel; boersch en tegelijkertijd verfijnd. Zijn mond is kinderlijk en blijmoedig. De lippen staan nu naar het angeliek en klagende roepen van lam en duif; ik hoor zijn stem die een passus zegt van de Ongeboren Kinderen uit zijn spel:

> Wij zijn de witte sneeuw die in millioenen vlokken
> de zwarte muur der eeuwigheid beslaat.

De oogen, het totale gelaat spreken van een sterk gevoelsleven, gevormd en gericht door de strevingen der bewuste en spiritueele rede.

De priester-dichter Jac. Schreurs is de laatste jaren sterk in het middelpunt der litteraire aandacht geraakt. Het is immers reeds weer lang geleden dat zijn figuur schuil ging achter de stofwolken der kritiek.

Toen de stofwolken zich gelegd hadden, bleek dat de dichter een eind verder frisch en onbevangen opnieuw de snaren der Roomsche lier beroerde. Hij had haar gelukkig niet aan de wilgen laten hangen. En wij mogen blij zijn, dat hij het niet deed.

Zonder de oorzaken van het verstommen dier snaren na te gaan, is het nu wel zonder meer duidelijk, dat bij al de bezwaren die men in den aanvang tegen dit talent mocht hebben, de grondfout der toenmalige kritiek het on-tijdige oordeel was.

Niemand heeft toen vermoed, dat uit de zachte lyricus van „Voor U alleen" de forsche klankrijke zanger van „Nis en nimbus" zou groeien. Ik geloof dat Schreurs, die als dichter op de kentering der tijden is geboren, poëtisch de gaafste vrucht is van de renovatie van ± '25.

Bij hem behoeft men geen subtiele betoogen om de katholiciteit zijner kunst tot een voor ieder duidelijk waarneembaar feit te maken.

En dat niet alleen door de religieuze inhoud zijner verzen.

Het is een quaestie van visie, en de visie van Schreurs is katholiek en derhalve harmonisch.

De rest is een zaak van persoonlijke begaafdheid, welke wederom bepaald wordt door afstamming en ontwikkeling.

PATER SCHREURS

Men weet dat Jac. Schreurs de dichter is van een aantal dramatische spelen. Het eerst - gepubliceerde was Omnis Terra, daarna volgden „Christofoor" en „Offensief".

Deze stukken waren propaganda-spelen in den zuiveren, onvertroebelden zin van het woord.

Gemeenlijk noemt men de laatste jaren dit soort spelen, leekenspelen, ook al zal iedereen moeten toegeven, dat een stuk als het eveneens door Jac. Schreurs geschreven Lidwina-spel „De Hemelsche Twistappel", dat ook door leeken gespeeld werd, kenmerkend verschilt van de hierboven genoemden.

De Hemelsche Twistappel was geïndividualiseerd in de actie en bezat geen uitdrukkelijke propageerende bedoeling. „De Heiligen ontwaken", een Servatius-spel, geschreven in opdracht van een Maastrichtsch comité en bestemd om dit jaar in Mei in de open lucht opgevoerd te worden is wederom een spel van propaganda.

De ondertitel luidt: „Schouwtooneel in zeven tafereelen".

De dichter vertelt mij dat hij de actie van het geheel verdeeld heeft over drie plans.

Als achtergrond, die ook haar functie heeft in 't spel, dient de absis van de Sint Servaaskerk.

Ik vraag den dichter naar een karakteristiek van het spel.

„De Heiligen ontwaken" is een lyrische omschrijving van „Quadragesimo Anno". Waar de Paus van uitgaat, ga ik ook van uit: het herstel allereerst van den mensch in Christus. Het leven is niet beroerd wanneer de mensch goed is voor het leven. De liefde baart de gerechtigheid, die het gevolg is van de rust der orde en den waren vrede. Maar aan den vrede gaat de strijd vooraf. Het is de apocalyptische ruiter op het witte paard, die in mijn spel het zwaard brengt, dat dien eenigen goeden vrede kan bevechten."

Dan leest mij de schrijver eenige passages voor uit het eerste tafereel: karakteristieken van eenige figuren, diepzinnig en plastisch van uitbeelding. Als motte koos de dichter de volgende zegewensch uit het officie van Sint Servaas: „Ut sit memoria ejus in benedictione et ossa ejus pullulent de loco suo".

Natuurlijk is Pater Schreurs als ieder goed kunstenaar vòl van zijn laatste werk.

Maar ik moet meer van hem weten en stel hem voor aan te vangen bij het begin van zijn letterkundige loopbaan.

— Waar zijn uw eerste gedichten verschenen?

„In „Jong Leven", in „Van onzen Tijd" in het tijdschrift van Felix Rutten en Marie Koenen „Limburg" en in „De Beiaard". Bij dit laatste tijdschrift had ik in Gerard Brom 'n goeden tuchtmeester.

Hij stuurde mij eens 'n kaart met de volgende kritiek: „genitum non factum".

— Welke dichter heeft vooral uw vorming beïnvloed?

„Gezelle! Ik heb Gezelle veel gelezen, hoewel ik hem eigenlijk pas laat ontdekt heb.

Ik ga de vergelijking tusschen den Vlaamschen en Limburgschen priester-dichter verder uitwerken en merk op dat Gezelle bij al zijn uitgebreid en vooral filologisch diepgaande ontwikkeling steeds een natuur-talent is gebleven, terwijl Schreurs kennelijk veel eerder een cultuur-talent is. Een dichter die zijn eruditie in poëtische stof omzet. Dit brengt hem in het gezelschap van Stalpaert van der Wielen. Maar voor wij aan deze figuur toe komen, definieert Pater Schreurs de eigenschappen van zijn dichterlijk wezen als volgt:

„Inderdaad heb ik een buitengewone aandacht en zin voor geschiedenis, voor de groote dingen in de historie, in de geschiedenis van het christendom. Maar ik zie die dingen niet abstract, ik zie de gestalten van de grooten, de heiligen, de strijders voor de Kerk Gods waarin voor mij de geschiedenis vleesch is geworden.

De wijze waarop ik tot het schrijven van verzen kom is aan deze visie volkomen analoog."

— Ik vraag den dichter dit proces aan een bepaald vers te demonstreeren. Hij kiest tot voorbeeld het gedicht „Maria van Magdala" uit „Nis en Nimbus".

Tot beter begrip van des dichters commentaar schrijf ik het hier over:

„Maria van Magdala"

Hier staat die Magdaleensche vrouw
verdwaald met haar reukwerken;
De menschen leven hier van akkerbouw
En 't is te merken:
Zij brengen met den morgendauw
De bittere prikkelgeuren der landouw
Ter kerke - - -

O, Magdalena, om uw gróót berouw,
Verlaat hen niet maar blijf,
Met hemelsche reukwerken
Dit meest aardsch deel van Christus' geestelijk lijf
Zegenen, zalven en versterken.

„Het schrijven van een dergelijk vers gaat zóó in zijn werk . . . , wanneer ik een boerekerk binnenga en er de geloovigen zie, denk ik aan het mystieke lichaam van Christus. Tegelijkertijd neem ik de eigenaardige reuk waar van menschenzweet, wierook en landsche mest. Dan zie ik het beeld van Maria Magdalena met haar vaas van reukwerken en dan ontstaat de associatie aan het feit harer zalving van Christus' voeten — het „meest aardsch deel van Christus lijf".

Zoo komt de wensch op dat zij óók het mystieke lichaam van Christus — in dit geval de geloovigen ter plaatse — moge zalven met haar hemelsche reukwerken.

In andere verzen, in „Ignatius" bijvoorbeeld, zie ik als den zin van zijn marteldood, hoe hij tot spijs wordt voor Christus nadat Christus zijn spijs is geweest. Vandaar de toespraak van Ignatius tot de leeuwen, de vermaning om zich toch wel te bezinnen op het feit dat als hun tanden hem — den martelaar malen — zij Christus in zijn bloed zullen proeven".

— Deze associatieve wisselwerking van idee en beeld is een typisch kenmerk van de kerkelijke kunst der Barok. Pater Schreurs zegt dan ook:

„Ik voel me verwant aan de Barok. In haar beste uitingen is zij de openbaring van de katholieke levensweelde. Ik voel er geen heidendom in, geen banaliseering. Een renaissance van de Barok als zoodanig is onmogelijk maar men kan een dergelijke mentaliteit in zich zelf herstellen. Dit is, merkt de dichter op, een quaestie van ontwikkeling, opvoeding, aanvoelen" — en van afstamming!

voeg ik bij constatatie van 's dichters Limburgsche afkomst er aan toe!

Pater Schreurs heeft zijn Nis en Nimbus toegewijd aan de nagedachtenis van den 17den eeuwschen priester-dichter Stalpaert van der Wielen. De verwantschap, waarop ik boven doelde is duidelijk. Maar er is ook verschil. En dat bestaat o.a. volgens den dichter Schreurs in een onderscheid van finaliteit: „Stalpaert van der Wielen heeft het vrome volk leeren zingen tot afweer, tot apologie — ik wil het leeren bidden, het vertrouwd maken met het bovennatuurlijke. Ik hoorde van menschen die mijn dichtbundel in de kerk als gebedenboek gebruiken".

— In zijn bespreking van Nis en Nimbus merkte de kriticus Anthonie Donker op dat enkele uwer verzen mislukt zijn „door de niet meester geworden fascinatie van een anderen dichter (aan Marsman worden we een enkele maal, niet alleen door den vorm dezer verzen, herinnerd)". Mag ik hooren of U zich dezen invloed bewust is?

„Ik heb tot nu toe nooit een bundel van Marsman gelezen. Alles wat ik van hem ken, las ik hier en daar in tijdschriften. Ik lees bovendien toch zeer weinig. Mijn levensarbeid als mijnwerkerskapelaan laat mij daartoe zoo goed als geen tijd. Wat ik lees, lees ik te hooi en te gras.

Van de oudere litteratuur ken ik vooral Vondel, Stalpaert en de middeleeuwsche liederen. Verder natuurlijk Gezelle. Mijn klassieke opvoeding bracht mij de kennis bij der oudere litteraturen, maar van de eigentijdsche buitenlandsche letterkunde ken ik maar 'n enkel werk van Claudel en Francis Jammes, zooals: l'Annonce faite à Marie en van den laatste het door mij niet bewonderde „Livre de Saint Joseph".

Bij studies welke het maken van spelen als b.v. de Hemelsche Twistappel voorafgaan, las ik de daartoe benoodigde werken over de mystiek. Ik bewonder de angelsaksische mystiek, Beda bijvoorbeeld, hoogelijk.

En in het algemeen, bij mijn vereering voor onze groote geestelijke helden, lees ik vooral de Kerkvaders en de litteratuur over de belijders en de strijders Gods.

Als ik „het lange gedicht" waarover Kuyle eens sprak, eenmaal mag schrijven, zal het over Franciscus gaan. Ik bewonder hem, hij is de heilige van de katholieke vreugde, de katholieke levensaanvaarding. Het moet ons ideaal zijn het leven, de natuur te zien met katholieke oogen.

De bron van inspiratie voor de katholieke litteratuur is het zuivere katholieke leven, dat belichaamd is in onze heiligen.

Daarom (— en hiermee kwamen wij terug op ons uitgangspunt —) moeten wij de innerlijke luister, en de schoonheid, in glorie buiten op het plein brengen. Wij moeten de „kerk naar buiten keeren".

Dit is mijn drang: wekker der heiligen te zijn. Vóór ik het Servaasspel schreef, wist ik reeds den titel: „De Heiligen ontwaken".

* * *

Ik neem afscheid van mijn vriendelijken gastheer.

Op den terugweg naar het voertuig dat mij aan den anderen kant der Maas zal brengen, vergezelt mij de dichter. Wij loopen door de rechte allée van pijnboomen. De grijze nevel is, onmerkbaar haast, verdicht. Wij spreken nog over de litteratuur: ik wist dat Pater Schreurs ook proza heeft geschreven. Ik vraag hem of hij dit nog eens zal publiceeren. Hij antwoordt mij dat hij inderdaad voor drie kwart een Limburgsche roman af heeft en verder een boek over Lourdes voor een groot deel klaar. Hij spreekt over het water van Lourdes en over de oer-oude functie en herhaalde relevatie welke het water vervult en te beurt valt. Over zijn mystieken zin in het oude en nieuwe Testament.

In verband daarmede herinner ik hem aan het boek van den katholieken occultist Grillot de Givry over Lourdes, waaraan Frans Erens in zijn „Toppen en Hoogten" een interessant opstel heeft gewijd.

„Maar met zekerheid van publicatie, zegt de dichter Schreurs, kan ik niets beloven. Alle werk van mij is gelegenheidswerk. Ik word gedwongen door een bepaalde noodzaak en wanneer de vrucht rijp is, valt ze."

In de verte nadert het vehikel dat mij mee zal nemen.

'n Handdruk, 'n groet; nog even zie ik de hooge gestalte van den dichter die langzaam gaat verdwijnen, vervagen tot een zwarte pop in het fijne grisaille van den avondlijken nevel.

Dagboek van den dramaturg

door H. S.

„De wereldbeschouwing van den dramaturg: het scepticisme.

Want:

Waarom worden stukken gelezen? Waarom worden stukken geschreven? Ze worden toch niet aangenomen. Als ze aangenomen worden, bereiken ze het voetlicht niet. Als ze wel gespeeld worden, vallen ze als rotsblokken. En als ze succes hebben, zijn het andere stukken.

De dramaturg is een profeet die alleen gelijk krijgt, wanneer hij een sof voorspelt; wie een mislukking voorspelt, krijgt altijd gelijk. Maar dat het een vruchtbare en sympathieke bezigheid is — dat is niet precies de juiste definitie. De ondankbaarste rol is die van Kassandra, en de dramaturg is de Kassandra van het tooneel, tenminste wanneer hij er niet de voorkeur aan geeft, den steeds zich zelf blameerenden optimist te spelen, die door iedere nieuwe mislukking verrast en overvallen wordt."

Aldus de omschrijving, welke Arthur Kahane, de medewerker van Max Reinhardt, geeft van zijn werk als dramaturg, een functie die in ons land vrij onbekend is. Het tooneel in Nederland, hetzij door groeien van gewoonten hetzij door andere omstandigheden (financieele?), kent geen dramaturg; Aug. Defresne, die nu met v. Dalsum samenwerkt, was in een vorige combinatie van diens gezelschap als dramaturg aan den troep verbonden, doch lang heeft deze functie niet geduurd, en nu past op hem de benaming van regisseur. Een enkel ander voorbeeld is nog in onze tooneelgeschiedenis bekend, dat iemand als dramaturg bij een gezelschap werd geëngageerd, maar lang bleef zijn werk tot deze speciale functie (met „literaire medewerker" is ze niet geheel en al juist omschreven) niet beperkt. In Nederland is de directeur ook regisseur en auteur; men is leider, zakelijk en artistiek, men leest en kiest stukken, en men reist en speelt zelf ook. Een ambulant hoofd is bij ons tooneel onbekend — en men heeft evengoed moeite genoeg om het hoofd boven water en het voetlicht brandend te houden!

Reinhardt heeft zulk een medewerker gehad, Arthur Kahane, die meer dan vijfentwintig jaar den beroemden tooneelleider terzijde heeft gestaan. Meer dan acteurs en regisseurs is hij bekend in de aparte, woelige wereld van het tooneel, en hij heeft daarover een pittig, vlot, hier en daar naar stijl en inhoud overdreven boekje geschreven, waaruit wij enkele passages lichten.

* * *

„Hoe wordt men dramaturg? Orator fit, poeta nascitur; tot regisseur ontwikkelt men zich, naar de directeursplaats schuift men zich zelf naar voren; tot intendant wordt men benoemd, en tot dramaturg verdoemd.

Natuurlijk moet men jarenlang geschreven en gepolemiseerd hebben over de beteekenis van peri bij de Grieksche treurspeldichters, en over het Dionysische element in Hebbels „Maria Magdalena", om het zoover te brengen, dat men juffrouw Schultz kan telefoneeren, dat haar rol in „De Maagd van Orleans" wegens herhaald verzuim der repetities (juffrouw Schultz filmt ook) nu definitief aan een ander is gegeven. En hoe keurig wordt overigens de dramaturg door de school op zijn later leven voorbereid; mooie jeugdherinneringen komen boven, wanneer hij honderd keer moet schrijven „Uw werk kan tot onze spijt niet ter vertooning worden aangenomen". Non scholae sed vitae discimus!

Het beroep van den dramaturg is veelzijdig; alzijdig. Hij is het meisje alleen, de krullenjongen, de piccolo voor iedereen in den schouwburg. Welke eischen worden niet gesteld aan zijn ontwikkeling, zijn geheugen, zijn kennis, zijn tegenwoordigheid van geest, zijn geduld! Hij is de encyclopaedie en het levende kaartsysteem van den schouwburg, en het spreekt vanzelf, dat hij alles en nog wat volkomen beheerscht. Ieder oogenblik zet men hem voor

een examen in algemeene historie, letterkunde of kunstgeschiedenis. Van hem wordt verwacht, het artistieke geweten van het tooneel te zijn (des te gewetenloozer kunnen de anderen in dat opzicht handelen). In de sfeer van voortdurende opwinding en opgewondenheid moet hij de standvastige pool, het kalmeerende element zijn — maar niet zoo rustig, dat men aan zijn tooneelbloed en aan zijn tooneeltemperament kan twijfelen. Hij doet zijn werk in de kille schaduwen van een niet altijd vrijwillige anonymiteit. Mislukkingen vormen zijn deel; successen en kransen nemen acteur, regisseur en directeur wel voor hun rekening.

Vroeger bestond het voornaamste werk van den dramaturg, evenals van Molière, Shakespeare, Nestroy en andere beroemde voorgangers, in het bewerken en voor het tooneel van hun tijd geschikt maken van oudere werken der wereldliteratuur, maar sedert de uitvinding der auteursrechten is hem die arbeid ontnomen. Vroeger bestond zijn werk in het opbouwen van een repertoire, maar sinds het serie-spelen in de plaats is gekomen van het repertoirestuk, is er niets meer op te bouwen. Vroeger waren er collega's die een „Hamburgische Dramaturgie" schreven en zich bezig hielden met de theorie van het drama. Hoe is het mogelijk, dat men juist aan het tooneel daartoe kwam? in de woeling van het tegenwoordige tooneelleven zal het heusch niet gebeuren. Wat heeft de theorie van het drama met de practijk van het tooneel te maken? Wat is het verband tusschen wetten, rythme en bouw van het drama, het essentieele van het tragische en de tragische wereldbeschouwing, de strijd van het Ik met noodlot en leven — wat is het verband tusschen dit alles eenerzijds, en het tegenwoordige show-tooneel plus de moderne eischen op lawaai en bonte afwisseling anderzijds? Wat heeft de vraag, of een stuk goed is, te maken met het succes ervan, met de „zaak", de kas en den smaak van het publiek? Hoe beter een stuk gebouwd is, hoe grooter kans dat het een mislukking wordt.

De werkelijke dramaturg is de kassier — hetgeen een uitspraak is van Brahm [1]).

De schilder is alleen oog, de musicus niets dan oor, de regisseur slechts vuist en de dramaturg alleen rug, waarop de oude strijd tusschen tooneelspelers en directie, een strijd die zoo oud is als het tooneel zelf, wordt uitgevochten. Zijn beroep is een veelzijdige medaille, die alleen maar keerzijden heeft.

* * *

De omgang met de schrijvers.

In 't begin denk je, dat 't met alle andere menschen gemakkelijker omgaan is, maar geleidelijk zie je die vergissing in. Want al die andere menschen bestaan niet. Er bestaan alleen schrijvers.

Je kunt ze niet in groepen verdeelen; zij laten zich niet classificeeren, omdat niemand van hen zal toegeven, dat er behalve hen nog andere schrijvers zijn, en men kan ze van den anderen kant niet indeelen, omdat zij allen elkaar zoo verwant zijn. Maar als ze dan tóch gegroepeerd moeten worden, dan in ieder geval niet in beroemde en onbekende auteurs (wat zou ik graag 'ns een onbekenden schrijver zien!), maar in de auteurs ervóór en erna, vóór en na de weigering.

Het is een dwaling, dat schrijvers ongeduldig zijn. Ze doen maar alsof; ze zijn wel ongeduldig naar een „ja", doch 'n „ja" is zeldzaam, en op een „neen" wacht niemand met ongeduld. Er zijn schrijvers die gespeeld willen worden, en er zijn er ook, die genoeg hebben aan hun schrijver-zijn. Zij dringen niet op spoed aan. Hoe langer het duurt, hoe liever het hun is, want des te nauwkeuriger worden zij gelezen, en gelezen worden — dàt wil iedereen. Het kan hun niet lang genoeg duren, maar eigenlijk is 't voor hen voldoende te kunnen zeggen, dat zij met den stadsschouwburg in onderhandeling zijn; zoolang voelen zij zich tooneelschrijvers, schrijvers van den grooten

[1]) De voorganger van Reinhardt in het Deutsches Theater, de regisseur van het naturalisme.

schouwburg. De beslissing heeft geen haast, want als de beslissing is gevallen, dan is er niets meer en zijn zij niets meer; dan zijn zij niet eens „in onderhandeling". Het is dus niet waar, dat de onzekerheid het ergst is, want de zekerheid van de weigering is veel erger; dat is het hopelooze Niets.

Na den brief „Tot onze spijt is uw stuk . . . . . " en na ontvangst van een klein pakketje (als drukwerk verzonden, of als monster zonder waarde misschien) gebeurt het groote wonder: de geduldige, gewillige, dankbare, allesaannemende auteur is de bitterste vijand van den dramaturg geworden. Totdat hij een nieuw stuk ter lezing komt brengen.

---

boeken - schouw

ALARCON (Pedro-Antonio de) DE MOOIE MOLENARIN. (154) *f* 0.70. 2de druk. Uit het Spaansch door Jozef Simons. Van Mierlo-Proost, Turnhout.

Deze typische spaansche vertelling werd in 1922 voor het eerst uitgegeven en dat dit boekje nu een tweede druk beleeft bewijst wel de aantrekkelijkheid van deze frissche, humoristische lectuur, die lezers met onderscheidingsvermogen in handen kunnen nemen.

BAEKELMANS (Lode) OMMEGANG. (212) Boekengilde „Die Poorte", Leuven.

Baekelmans is een realist, die, gelukkig, niet volstaat met koud-nuchter te observeeren. Heel even, maar juist merkbaar, laat hij — ook in den bundel korte verhalen „Ommegang" — zijn gevoel spreken, zelfs offert hij hier en daar iets aan romantiek, terwijl het tikje humor, dat ook niet ontbreekt, fijner is dan van veel andere Vlaamsche auteurs. Maar bovenal is hij toch realist; daarvoor is Baekelmans een te scherp opmerker. Ook zijn stof geeft daar aanleiding toe: het leven van schippers, en van kleine burgers en zwervers der grootstad. Deze bundel omvat hoofdzakelijk de twee laatste categorieën, en is een goed voorbeeld van Baekelmans' kunst. Niet geheel in den haak echter achten wij het, dat bijna de helft der verhalen reeds in een vroegeren bundel zijn opgenomen, zooals: „Het Geheim van De drij Snoeken", „Antonio en Shylock" en „De Oude Spiegel". Volwassenen.

VOORHOEVE (R.) PARIJS BEVEELT. (250) *f* 2.90 en *f* 3.90. De Spieghel, Amsterdam; Het Kompas, Mechelen.

Jaren geleden schreven de Parijsche modekoningen paradijsvogels voor als hoofdtooi. Dat bevel bracht welvaart aan hun tegenvoeters, de bewoners van een gedeelte van den Indischen Archipel, waar de jacht op paradijsvogels gedreven werd. Het was een winstgevend maar zeer gevaarlijk beroep; het blijkt overduidelijk uit dezen roman spelend in den bloeitijd der paradijsvogelmode, en blijkbaar geschreven door iemand, die het jachtleven van nabij heeft gekend. Bepaald zachtzinnig en beschaafd ging het er niet toe, en dezen roman van het leven in de jachtstreken van Nieuw Guinea moet dan ook uitsluitend lectuur blijven voor volwassenen.

BENNET (Robert Ames) UIT LIEFDE VOOR HAAR. (183) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. Deichmann. Johan Mulder, Gouda.

Dit cowboy-verhaal uit de Tom-Mix-serie, waarin een dappere jongen uit liefde voor een bekoorlijk meisje verdachtmaking en allerlei andere moeilijkheden verdraagt en overwint, kan zonder schade ter ontspanning gelezen worden door iedereen.

FRANSCH

GREEN (Julien) LE VISIONNAIRE. 15 frs. Plon. Paris, 1934.

Indien het schrijven van een boek een bevrijding zijn kan, dan is het dit ongetwijfeld voor Julien Green, de bevrijding van een obsessie. Zijn helden zijn geobsedeerden, die gewoonlijk eerst in den dood van hun bezetenheid verlost worden. Léviathan, Adrienne Mesurat, Epaves: al deze romans waren de romans van gekken of bezetenen; een drukkende, verstikkende atmosfeer maakt het lezen dezer boeken tot een nachtmerrie. Nog erger is dit het geval met Le Visionnaire. Een ziekelijke, sexueele overprikkeling doorhuivert dit geheele boek. De held is een naar lichaam en geest verschrompelde, een lijder aan teringkoortsen, aan angsttoestanden, aan minderwaardigheidscomplexen enzoovoorts. Hij droomt zich bij tijden weg in een andere wereld, die voor hem een tweede realiteit wordt. Dit alles beschrijft Green met hallucinatorische nauwkeurigheid en aanschouwelijkheid; zijn psychologische doordringing is van een verbazende scherpte. Maar zijn verbeeldingswereld is bevolkt met gedegenereerden, met een soort duivel-menschen, die leven onder een onbezweerbaren vloek. In Green's romans domineert en overwint het kwaad, het moreele en physieke kwaad. De adem der hel vaart erdoor. De schaduw, maar niet het licht van het Christendom valt eroverheen: alles is zonde-angst, pijnlijke prikkeling des vleesches, obsessie en anticlericalisme. Een met groot talent geschreven boek, dat echter het strengste voorbehoud eischt.

GHYKA (Matila C.) PLUIE D'ÉTOILES. Roman. 15 frs. N. R. F. Gallimard. Paris, 1933.

Dit boek verraadt op elke bladzijde zijn ontstaan in gezantschapskringen. Matila Ghyka moet een veelgereisd, beschaafd, erudiet mensch zijn, die over geschiedenis en kunst, over rassenvraagstukken en politieke verhoudingen heeft nagedacht, die oog heeft voor wat antiek, kostbaar en zeldzaam is en die bovendien weet te schrijven. Zijn boek is uiterst instructief voor den lezer, die den tijd heeft het met instructieve doeleinden te lezen. Maar ook voor den litterairen lezer heeft het zijn bekoring. Het doet ouderwetsch aan in zijn zin voor luxe en verfijning, in zijn voorname geestesbeschaving, in zijn vrouwendienst, in zijn zin voor het romantische en blij-eindende. Het hedendaagsche realisme ontbreekt hier totaal; er ligt een glimp van onwerkelijke verfraaiïng over dit boek, het leven ligt hier gesluierd in schoone vormen, in welwillende beleefdheden en in een sterk optimisme. Het boek is nog volkomen vooroorlogsch. Zijn goede zijden zijn echter de fijne personenanalyse, de levendige beschrijvingen, de pakkende dia-

loog, de voortdurende verrassingen die de schrijver zijn lezers bereidt. Hij houdt van Weenen en Praag, van de groote Europeesche hoofdsteden, van adellijke vormen, van vrouwenschoonheid, kortom van al die dingen, waarvan een diplomaat houden kan, maar die in het na-oorlogsche leven als overtollige luxe in het gedrang zijn geraakt.

SILVESTRE (Charles) LE PASSÉ D'AMOUR. (243) 12 frs. Librairie Plon. Paris, 1933.

Deze roman beeldt de ongelukkige liefde uit van een vrouw. Schon dagewesen! Inderdaad. Maar deze auteur doet het toch wel op bizondere wijze. Hij laat de heldin, Blanche de Chantôme, zelf aan 't woord, die aldus haar voorbije leven vertelt aan den jeugdvriend, dien ze eertijds verlaten moest: hoe dat zoo gekomen is en dan haar huwelijk met dien andere.

Met meerdere jongere Fransche romanciers is ook Charles Silvestre regionalist. Limoges en de streek daaromheen is zijn land; 'n weidsch-geaccidenteerd land, tusschen welks plooiïgen men hier en daar, maar schaars, de dorpen en kasteelen vermoedt, als men het doorreist. De stemmingen van deze rustige natuur passen bij de stemmingen van dit rustige verhaal, dat de vrouw — nu alles voorbij is, nu de passies zich hebben gelegd en de smart gestild is — als van uit de verte van haar toch wel emotievolle zielservaringen doen kan.

DUITSCH

STEHR (Hermann) DIE NACHKOMMEN. (257) Roman. 5.20 R.M. Paul List. Verlag, Leipzig, 1933.

Een dichter, die een politiek ideaal met overtuiging aanhangt, heeft daarom nog niet aanstonds de aansluiting, die beide vereenigt: Een bekeerde dichter verschilt hemelsbreed van een dichter-bekeerling. Dat het nationaal socialisme niet lang zou aarzelen, om de mythe van het bloed tot onderwerp van romans te maken, daaraan hebben we nooit getwijfeld: evenmin als aan de halve en heele mislukkingen, die aan 't vinden van een zuiver beeld zouden voorafgaan. Deze nakomelingen zijn niet alleen letterlijk bedoeld, als de geschiedenis van de kinderen van Stehrs vorige roman, maar vooral symbolisch als het bewijs voor de sterke herediteitswetten. En het geluk dient hem, dat hij uit den wilden fantast, die na mislukte grootsche plannen zich mokkend terugtrekt, den meest idealen duitschen handwerker kan scheppen, die daarom een ideaal van nationaal-socialisten is, omdat hij zich buiten allen politieken strijd houdt, om eerlijk en vlijtig zijn beroep te dienen. Hier wordt het goudgeld weder in een kous bewaard, geld geleend zonder schuldbekentenis en zonder rente, opgedrongen eerebaantjes worden afgewezen: de held van het verhaal wordt de dichter

van het beroep, die de kwade invloeden van vaders onstuimig bloed overwint door de gezondverstandelijke en toch dichterlijke invloeden zijner moeder. Het gevaar, om de dichterlijke visie in een wetenschappelijk tractaat om te zetten, ontgaat de schrijver niet heelemaal: hij kan aan de behoefte niet weerstaan om van tijd tot tijd zijn eigen stelling niet alleen uit te beelden, maar ook te beredeneeren. „Denn nicht nur die eigene Kindheit, sondern auch das vorgeburtliche Blut- und Wesenserbe der Eltern bis in die Ahnen hinauf, regiert unterirdisch und überbewusst das Leben der Menschen, sogar dann auch, wenn es zur halbverklungenen Sage geworden oder ganz aus dem Gedächtnis geschwunden ist und nur noch in der Beschaffenheit und dem Rythmus des Blutstromes wirkt, der im kosmischen Antrieb durch unser Herz pulst" (175 - 76).

Tegenover de frivoliteit in moraal en stijl van zgn. moderne romans, is het lezen van dit boek, al is het geen meesterwerk, toch een bevrijding. Men ademt weer eens gezonde lucht in: de menschen hebben weer eens andere interessen dan geld, luxe, genot en wat men liefde noemt. De godsdienstige wijding van het beroepsleven begint weer te ontluiken. Bouwt men voort op dit gegeven, dan ontstaat misschien weer een tragisch-gelukkig geslacht met de dichters, die dit leven weten te verbeelden; zou men het weinige, dat er nog bestaat, afbreken voor een nieuw rationalisme van het ras of de natie of een ander hobby, dan is ook deze revolutie vergeefsch geweest. Voor volwassenen.

KÖHLER (Willibald) SEHNSUCHT INS REICH. Ein Grenzlandschicksal. Kösel-Pustet. München, 1933.

Ziezoo! Daar zijn we weer: voor de zooveelste keer „das Reich", en voor de zooveelste keer: „'t Grenzland". Voor de variatie gaan we deze keer naar 't Oosten, maar 't is er door de locale variatie niet veel beter op geworden. Alles te samen genomen, is ook dit boek weer een vrij stumperig product der tegenwoordige Duitsche bezetenheid: „Reich und Grenzland". Ik wil de rechtmatigheid dezer nationale bezetenheid niet bestrijden, maar artistiek beschouwd is de literatuur er toch maar de dupe van geworden. Het is niet heelemaal niets, wat deze mijnheer zegt: de tragische figuur van Mikulas Madla — hoewel heelemaal geen nieuwe vondst — is goed geschilderd in die nood, waarmee hij van de eene roes zich in de andere indrinkt om zich te bevrijden van de werkelijkheid en te kunnen droomen in de phantazieën van grootheid en beteekenis. Doch daaromheen en daarin is dan gevlochten 't idee van het verlangen der Duitsche Polen naar 't Rijk, zonder innerlijke eenheid, onhandig-enthousiast, hakkelend-onzeker.

Eèn waarschuwing nog: De stijl, die allesbehalve sterk is, maakt in het begin door de opeenhooping van de tegenwoordige en verleden deelwoorden, de lezing bijna onmogelijk. Tot geruststelling van den lezer kan ik mededeelen, dat dàt overgaat, zóó erg blijft 't niet.

GRIESE (Friedrich) DAS LETZTE GESICHT. Albert Langen. München, 1934.

Ondanks enkele pakkende passages, laat dit boek toch een onbevredigende indruk achter: De schrijver belooft een roman te geven, en in plaats daarvan schakelt hij een aantal levenslotgevallen aan elkaar door eenige Leitmotieven, waarvan 't voornaamste is: Terugkeer naar de eenvoud van het land. Van een eigenlijke groei der handeling is geen sprake, ook niet van een alles beheerschende eenheid.

FRIEDRICH GRIESE

Het is de geschiedenis van een dorp, hij noemt 't Reth, maar 't konden ook honderd andere dorpen zijn, de geschiedenis ook van een aantal dorpsmenschen, want 't hadden er ook best honderd anderen kunnen zijn. Hij beschrijft jaar in, jaar uit, jaargetijden, met al die kleine fijne verschillen van elk jaar — overigens goed gezien — maar alweer: hij kon zoo nog wel honderd jaar doorgaan.

't Is niet erg opwekkend een paar honderd bladzijden lang uitpluizen van halfbewuste levens (hernieuwing van een reeds lang overwonnen standpunt: verfijnd naturalisme) te volgen. Men komt er nooit in, men wordt niet meegesleurd, maar blijft van uit 't bovenraam naar een voorbijtrekkende stoet kijken, blijft er heel koel en objectief bij om na een tijdje kijken, te zeggen: nu gaan we wat anders doen, morgen kijken we wel weer eens verder.

Dat komt van dat onpersoonlijke, dat heelemaal opgaan in 't instinctieve, dat onvruchtbaar zich inleven in 't onbeteekenende met dat eenige propagandistische idee: terug naar 't land, niet als inzicht, niet als bewuste wil, maar uit instinctieve drang, zooals een vogel z'n oud nest weer opzoekt.

Bovendien is hij natuurlijk ook weer onduidelijk, wat blijkt uit 't vrij onverstaanbare slotwoord:

> War dies das Gesicht der Zeit?
> War es ihr letztes?
> Wenn es nicht ihr letztes war,
> musste es nun doch wieder ihr erstes sein!

't Zal wel aan mij liggen, maar ik kan de mystieke diepte van die sententie niet achterhalen. Misschien is dit voor sommige Duitsche schrijvers een aanleiding, om onder aan de tekst eenige verklarende noten toe te voegen.

SCHMAUCH (Claus) DIE HUNDSGASSER. Roman. Herder. Freiburg i. B. 1933.

Een roman, die pijnlijk lang aandoet, en dat komt misschien juist, omdat het geen roman is, wat toch nog 'ns extra in de titel gezegd wordt.

Ik ben in 't geheel niet blind voor de aanwezige beachtenswaardige schoonheden. Er zijn er! 't Milieu is scherp gezien en voldoende overtuigend ontleed: 't oude, nauwe, vieze straatje der zigeuner-afstammelingen, 't groote woud met veel geheimzinnigheden, het dorp met al dat dorpsche geklets en gedoe. Misschien nog meer: de karakterizeering is ook niet kwaad, wel niet grandioos, maar hier en daar toch zoo, dat er een verhouding ontstaat. 't Beste is hij wel geslaagd in de teekening der familie Ramscher en nog enkele bijrollen. Niet echter in die van de onderwijzer Spangenberg, die zich — technisch gezien — tamelijk onbegrijpelijk tot hoofdpersoon ontwikkelt. Spangenberg blijft een beetje wazig en 't komieke daarbij is, dat de schrijver Spangenberg zelf schijnt te zijn.

Maar wat aan de roman ontbreekt, is de straffe eenheid, de onverbreekbare lijn naar 't einde. Dat zou nog te vergeven zijn, als de roman niet zoo lang was en als alle onderdeelen altijd belangrijk en lichtend schoon waren, maar dat is niet zoo. 't Meest hindert wel dat telkens herhaalde teruggrijpen in het verleden door 't goedkoope middel om iemand zich plots in de een of andere situatie z'n leven te laten herinneren.

Zoo leest men dit boek zonder veel vreugde, men raakt er niet in en wordt ongedurig en kriebelig.

Dat is jammer, want de strekking is edel en waardevol, alhoewel hetzelfde motief al dikwijls behandeld is en eenmaal zeer grootsch in „Die Eingeëngten" van Franz Herwig.

BRANDENBURG (Hans) DREI LEGENDEN. Kösel-Pustet, München, 1933.

Het zijn legenden over den H. Johannes Nepomucenus, den H. Rochus en de H. Notburga.

Bewust heeft Brandenburg de vorm der legende gekozen en doorgevoerd. Niet uit 'n instinctieve drang om in alle eenvoud die 3 verhalen nog eens na te vertellen. Hij gelooft aan de waarde der legende ook voor de moderne menschheid. Hij is niet van de overtuiging, dat er gemoderniseerd moet worden, psychologisch verdiept, problematischer in elkaar gezet. Hij wil ze laten genieten en laten spelen zooals ze zijn, zoo maar direct overgebracht uit de bloeiende tuin der naieve Middeleeuwen. Die poging schijnt gelukt te zijn, men meent werkelijk verplaatst te zijn in een andere

wereld, en in een betere, een meer eenvoudige, meer natuurlijke, meer ongeneerde misschien ook met grootere hartstochten en grootere liefde.

Zal deze hernieuwing blijvend zijn, zal ze kracht genoeg hebben om ons denken en voelen weer te veroveren en wel voor goed, zoodat we weer genoegen zullen nemen met de eenvoud van het spontane in geloof en leven? Ik weet 't niet, maar wil toch dankbaar zijn voor deze gave, die in haar bescheiden eenvoud toch van groote artistieke kwaliteiten getuigt.

ENGELSCH

HURST (Fannie) ANITRA'S DANCE. (385) 7/6. Harper & Brothers, New York and London.

Dát is een der fascineerende kenmerken van de beste Amerikaansche romans: het eigenlijke verhaal mag een biografie zijn, een reisbeschrijving, een familiegeschiedenis, het blijft niet besloten, perspectiefloos, binnen de betrekkelijk enge, directe grenzen van zijn eigenlijk onderwerp. Het leeft altijd in contact met het ontzaglijke, gecompliceerde leven daar buiten, de samenhang daarmee is overal voelbaar; de romanciers zien dat leven zoo vol, zoo sterk golvend, zoo veelzijdig, dat zij hun onderwerpen niet kunnen isoleeren; zij combineeren het altijd met een groot en diep perspectief. Zoo worden hun romans frisch, levend, sprankelend en zeker, — door dat contact — belangrijk. Een schrijfster van deze allure is ook Fannie Hurst. In „Anitra's Dance" heeft zij het leven beschreven van een groot componist en zijn dochter. Daarmee stelde zij zich een uiterst moeilijke taak: het analyseeren van het zeer subjectieve gevoelsleven van een musicus en dat van zijn, onder zeer gemengde invloeden opgroeiende, dochter. In die taak is zij zeker geslaagd. Rond den musicus zijn talrijke andere personen gegroepeerd, ieder overtuigend levend met een eigen persoonlijkheid. Maar domineerend — de schrijfster heeft dat aannemelijk gemaakt — is het genie Bruno, de componist; naast hem zijn al die anderen slechts klein. Zijn zoon voelt dit schrijnend: „No

FANNIE HURST

matter what I did, I'd only be the son of my father. What chance has a fellow got being son to a father who hogs all the regard of the world?"

Ook in dezen roman zoemt steeds op den achtergrond het drukke, kaleidoscopische moderne New-Yorksche leven, om overal een scherper, een dieper accent te geven aan dat van Bruno, zijn dochter, en van die hem omgeven. En dat alles in flitsende suggestieve zinnen.

Fannie Hurst schrijft echter zoo zonder eenige terughouding, dat „Anitra's Dance" als zeer voorbehouden moet beoordeeld worden. Zij, die het kunnen lezen, zullen dan makkelijk constateeren waar de schrijfster één opmerkelijke absurditeit begaat, nl. waar zij een mondain New-Yorksch meisje in een klooster laat treden, — bijna regelrecht komend van een cocktail partij!

GUEST (Carmel Haden) SCENT OF MAGNOLIA. (283) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

Het doet bepaald deugd eens een conflictenroman te lezen, waarin het conflict nu eens niet zijn oorzaak vindt in de botsing der ideeën en levensbeginselen van een oude en een jonge generatie. De moderne romankunst is er waarlijk van oververzadigd. Carmel Haden Guest heeft dan wel een conflictenroman geschreven, maar met een onderwerp dat de bekoring van het nieuwe en experimenteele nog niet heeft verloren. De geestelijke strijd van haar hoofdpersoon is het gevolg van zijn gemengd bloed. Henry Alvarez Smith is een idealistische jongeman van Anglo-Argentijnsche afkomst, die zijn eerste jeugd doorbrengt op zijn vader's estancia in Argentinië, vanaf zijn tiende jaar wordt opgevoed in Engeland, om vervolgens als jongeman weer naar Zuid-Amerika terug te keeren. Door deze wisselende invloeden van buitenaf, worden de zoo verschillende deelen van zijn persoonlijkheid beide ontwikkeld, — het vurige gepassionneerde Latijnsche, en het beschaafd-beheerschte Britsche. De strijd blijft niet uit; inwendig kan de overgevoelige Henry zijn evenwicht niet vinden; naar buiten komt hij, vooral in Argentinië, voortdurend in botsing met zijn omgeving. Dezen strijd heeft de schrijfster verantwoord en met psychologisch inzicht beschreven. Opmerkelijk en goed getroffen is ook de sfeer, waarin het Engelsche en het Argentijnsche deel van den roman is gehouden; blijkbaar is de schrijfster thuis in beide landen. Slechts het einde is eenigszins onbevredigend. Dat Henry, getroffen door een smartelijke ontgoocheling, een algemeen leed zich gaat realiseeren, grooter dan het zijne, aan welks bestrijding hij zijn leven gaat wijden, is hier niet overtuigend. Henry Alvarez Smith, zooals de schrijfster die heeft gecreëerd en ons heeft leeren kennen, mist de kracht en de energie, noodzakelijk voor een kruisvaarder tegen sociaal kwaad. Dit is een der weinige zwakke punten in haar roman, waarvan de lezing overigens voorbehouden moet blijven voor levenservaren, ontwikkelde lezers.

MOTTRAM (R. H.) BUMPHREY'S. (313) 7/6. John Murray. London.

Op den omslag van Mottram's roman beweert de uitgever dat hierin o.a. wordt uitgebeeld „the conflict, however sympathetic be the relations, between parents and children". Met die verklaring toont hij bevangen te zijn door een tijdgeest, die in eenvoudige, natuurlijke verwikkelingen per sé conflicten en problemen wil zien, en doet hij den auteur van dezen knap geschreven roman bovendien onrecht. Wat toch is het geval? Frank Medway gaat op middelbaren leeftijd, met zijn vrouw en vier kinderen, zijn vacantie doorbrengen in een „cottage" — Bumphrey's — aan de zee, waar ook hij als jongen zijn vacanties placht door te brengen. Onweerstaanbaar treft het hem gedurende de reis, hoe vooral zijn oudste zoon anders reageert op wat deze ziet en ervaart dan hij. Maar dat beteekent nog geen conflict tusschen een jonge en een oudere generatie. De auteur laat in den loop van zijn verhaal trouwens zelf overtuigend uitkomen dat de menschelijke natuur zich in zijn wezenlijkheid niet heeft gewijzigd, ook niet na den grooten oorlog. Neen, dit verhaal bezit een bekoorlijkheid van anderen aard. Ieder incident van deze vacantie, vooral de ontmoetingen met oude schoolkennissen, roept nieuwe herinneringen uit het verleden op, tot wij Frank's leven en dat van zijn vrouw vanaf hun jeugd leeren kennen. Dit dubbele licht van het verleden en het tegenwoordige geeft een merkwaardig levendig portret der hoofdpersonen. We zien hen gelijktijdig als kinderen en op middelbaren leeftijd, toch dezelfde menschen, die de onvermijdelijke lijnen hunner ontwikkeling hebben gevolgd. Op deze wijze ontstond tevens een evenwichtig, logisch verhaal, met een beheerscht sentiment, waarin, tegen het einde, de spanning zelfs niet ontbreekt. Ook als studie van Engelsch familieleven heeft het eenige beteekenis.

Enkele beschrijvingen maken eenig voorbehoud noodzakelijk voor eenigszins ontwikkelde volwassenen.

WODEHOUSE (P. G.) THANK JOU, JEEVES. (312) 7/6. Herbert Jenkins Ltd., London.

De vroeger verschenen romans en korte verhalen van Wodehouse hebben hem — terecht — de reputatie verworven den besten Engelschen humorist te zijn. Zijn nieuwste roman — waarin de groote creatie van Wodehouse, de scherpzinnige, in elke situatie onverstoorbare „gentleman's gentleman", Jeeves, voor het eerst de held is in een grooten roman — handhaaft die reputatie. Deze auteur heeft zich uit het Engelsch zijn eigen idioom gewrocht, en dit dienstbaar gemaakt aan zijn origineelen humor. Het verhaal van Jeeves en Mr Bertram Wooster, die met zijn banjolele naar de bezittingen van zijn vriend Chuffy is gevlucht, is vol van de meest dwaze en onmogelijke situaties. Maar ook de menschenkenner, die Wodehouse — als elke ware humorist — is, uit zich niet zelden.

Het is een frisch, fleurig boek, vol gezonden humor, dat we zonder voorbehoud kunnen aanbevelen.

DALE (Margaret) MAZE. (314) 7/6. Constable & Comp. Ltd., London.

Het is inderdaad een bijna verbijsterend doolhof, dit boek van vroolijke, moderne jongelui — de tweelingen George en Hereward Fenny, de meisjes Jane en Jessica met hun vrienden en vriendinnen —, wier avonturen, misverstanden en verwarringen op niet na te vertellen wijze dooreen loopen. Het is lichte amusementslectuur, zonder eenige litteraire pretentie, geschikt om een treinreis of natten vacantiedag te bekorten.

---

boeken - schouw

RHODES (Kahtlyn) DE KLEINE ZILVEREN BLAADJES. (300) *f* 2.15 en *f* 3.90. Geaut. vertaling van L. Thomson-Thomson. J. Philip Kruseman, Den Haag.

„De Boom van het Mysterie heeft Kleine Zilveren Blaadjes". Deze Hongaarsche spreuk geeft opheldering van de eenigszins geheimzinnige titel van dit boek. Het is een uitvoerig verhaal zooals Kathlyn Rhodes er reeds velen geschreven heeft, dat deels in Hongarije en deels in de buurt van Luxor aan de Sahara zich afspeelt. Een geheimzinnig pakje door een stervende aan Iona Lorraine toevertrouwd, is oorzaak van zeer veel onaangename gebeurtenissen voor dit jonge meisje, waarbij haar trouwe aanbidder haar ridderlijk ter zijde staat. Een „Dago" is de man, die op het pakje loert en het haar afschuwelijk lastig maakt. De overige figuren uit het boek zijn allen min of meer belangrijk en dragen het hunne bij om het boeiend te maken voor lezers met onderscheidingsvermogen.

BAILLIE-REYNOLDS (Mrs) THALASSA. (344) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van R. van Cappelle. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Zonder te vervallen in het overdreven sentimenteele en onbeduidende dat de meeste moderne ontspanningslectuur kenmerkt weet deze schrijfster een roman samen te stellen, die wel is waar niet boven het middelmatige uitsteekt, maar toch van een gezonde en frissche geest getuigt. Deze roman heeft iets in zich van de koele atmosfeer der Schotsche Hooglanden, waarin hij zich afspeelt. Hij handelt over een jong meisje, dat uit het zonnige Florence na den dood van haar vader naar Schotland trekt om bij haar barschen voogd, van wien zij niets begrijpt, te gaan inwonen. Misschien begrijpt men nu reeds het vervolg van het verhaal en zoo niet, dan kan men er gerust een paar aangename ontspanningsuurtjes aan wijden. Ontwikkelde lezers.

CLARKE (Isabel C.) DE VILLA BIJ DE ZEE. (320) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van F. van Velsen. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Deze echt Katholieke roman heeft tot hoofdfiguur een jongen, die door zeer bijzondere omstandigheden in een totaal ongeloovig gezin opgroeit. Zijn moeder is bij zijn geboorte gestorven als een vrome katholieke. Deze moeder strijdt voor de ziel van haar kind tegen zijn aangenomen moeder, die hem buiten alle godsdienst wil opvoeden. De jongen heeft een voortdurend verlangen naar het ware geloof maar er wachten hem veel moeilijkheden, strijd en droefheid voor dat hij eindelijk aan zijn zielehonger kan toegeven. Een zeer mooi boek voor iedereen.

De katholieke Papini

door G. VAN GESTEL S.J.

I

Bekeerlingen zijn vaak de beste en meest geduchte apologeten van het Katholicisme, waartoe zij zich bekeerden.

Vooreerst hebben zij des te hooger waardeering voor den verworven Geloofsparel, naarmate zij er meer voor moesten verkoopen, er meer vóór moesten offeren, om hem zich te winnen. Vervolgens zijn het niet zelden de meest talentvollen onder de tijdgenooten, — vooral als zij uit eigen innerlijken aandrang en zoo door eigen studie en onderzoek, door moeizaam streven tot de Waarheid gekomen zijn. Beter ook dikwijls dan de kinderen des huizes, dan zij, die het Geloof als geboortegeschenk voor het leven hebben meegekregen, zijn ze vertrouwd met de afdwalingen en twijfels en moeilijkheden, die den menschelijken geest kunnen gevangen houden, zijn daarom ook gewoonlijk beter in staat, deze te begrijpen en ze te vergelijken met dien eenen onveranderlijken en onaantastbaren Waarheidsnorm. Ook is het voor hen zóóveel gemakkelijker, andersdenkenden aan te voelen. Uit de duisternis in het klare Licht getreden, blijft hun toch altijd de huiveringwekkende herinnering bij aan dien angstig-donkeren nacht, waarin ze eens zoo hulpeloos hebben rondgetast.

Gods Voorzienigheid wist ervoor te zorgen, dat het nooit aan zulke apologeten van de Katholieke Geloofsovertuiging ontbroken heeft: en onze tijd heeft daaromtrent waarachtig geen klagen, integendeel! Chesterton voor het Angelsaksische ras, Jörgensen voor het Germaansche, Papini voor het Romaansche: ziedaar een schrijverstrits (om alleen deze drie te noemen), waarover wij, Katholieken van de eerste helft der twintigste eeuw met recht en reden ons mogen verheugen, waarop wij trotsch mogen zijn.

Telkens weer komt deze laatste de aandacht der geheele litteraire wereld op zich trekken door telkens nieuwe uitgaven: nu weer door zijn D a n t e v i v o.[1])

* * *

Giovanni Papini — florentijn, kunstenaar en Katholiek, zooals hij zich frank en fier den lezer voorstelt — is geboren in 1881.

Hij had een zeer harde, moeilijke jeugd.

Als kind een schuchter, stug, leelijk ventje, bleef hij een eenzame, „een vreemdeling in eigen omgeving": i l v e c c h i o noemden ze hem, het oudje! Van navrante droefgeestigheid is de

[1]) D e l e v e n d e D a n t e. Vertaling van Ellen Russe. Uitg. Teulings' Uitgevers Mij. 's-Bosch, 1933.

schildering ervan in den aanhef van *Un Uomo finito*[1]) — volgens ons inzicht Papini's beste werk — en onwillekeurig komen u daarbij de duister-starende oogen van Dürer's Melancolia voor den geest: „Nooit ben ik werkelijk kind geweest. Ik heb geen jeugd gehad. Warme en lichte dagen van kinderlijken roes, langdurige vreedzaamheid der onschuld, verrassingen der dagelijksche ontdekkingen van het heelal: waar zijt ge? Ik heb u niet gekend of herinner me u niet meer. Later heb ik u leeren kennen uit de boeken; tegenwoordig vermoed ik u in de kinderen, die ik gadesla; voor het eerst heb ik u bewust gevoeld in mijzelf, na mijn twintigste jaar, in een gelukkig oogenblik van rust en overgave. Kinderjaren wil zeggen liefde, blijheid, zorgeloosheid en ik zie mijzelf in het verleden steeds in afzondering, peinzend. Vanaf mijn vroegste jeugd heb ik mij ontzettend eenzaam gevoeld en anders — waarom weet ik niet."

PAPINI

Van het Christendom krijgt hij enkel het heimelijk toegediend Doopsel mee, terwijl zijn vader atheïst is.

Armoede belette een wetenschappelijke vorming eenigszins evenredig aan zijn waarlijk groote begaafdheid. Nu is armoede wel een harde, maar ook een vruchtbare leer- en oefenschool voor den waarlijk sterke. Hem, die er zich niet passief aan overgeeft maar er tegen vecht, staalt ze de wilskracht, spant ze de energie, prikkelt ze den arbeidslust, scherpt ze den geest, houdt ze de geestdrift geladen. Welstand en comfort kunnen goed zijn voor den gevormde, om geheel zijn ontwikkeld talent te kunnen geven, — in den vormingstijd maken zulke levensomstandigheden maar al te vaak week en slap. „Ik klaag niet over die ellende evenmin schaam ik mij over de vroegere vernederingen Een gemakkelijk leven zou mij misschien laffer hebben gemaakt, minder hartstochtelijk, ten slotte

---

[1]) Vertaald door Ellen Russe onder den titel *Jeugdstorm*. Uitg. Teulings' Uitgevers Mij. 's-Bosch, 1932. Ik voor mij vind het jammer, dat niet een, met den Italiaansche gelijkluidende, Hollandsche titel gekozen werd. Men blijve bij het lezen van dit boek bedenken, dat het geschreven werd, toen Papini nog een volslagen ongeloovige was.

dus armer. De voortdurende verbittering van dengene, die niets heeft en niets kan bezitten, heeft mij van de anderen verwijderd gehouden en heeft mijn geest gebogen onder den plethamer van de smart, waardoor hij schooner en scherper geworden is — en waardiger." Daar staat tegenover, dat armoede zulk karakter vaak hooghartig maakt en bitter, — en het moge al waar zijn, dat het Christendom veel in hem heeft verzacht, stekels zitten er aan Papini nog genoeg en ook in zijn katholieke geschriften kan hij nog heftig te keer gaan. Hij is ook nu nog de meening toegedaan, die hij aldus formuleerde in „Jeugdstorm": „In een wereld, waarin men slechts denkt aan eten en geld verdienen, aan gebod en genot, is het noodig, dat er af en toe iemand is, die het aanzien der dingen opfrischt. . . . ." Papini houdt naar eigen getuigenis ook nu nog van knalschoten en in zijn laatste boek maakt hij zoo ongeveer 99 pct. der „dantisten, dantheologen en dantomanen" af met de volgende vernietiging: „Het zijn bloedarmoedigen rond een volbloedige, mieren ten opzichte van een leeuw. Zij kunnen een verkenningstocht maken langs de manen, en de haren van den staart optellen, maar zij zien het reusachtig schepsel niet in zijn geheel, in zijn ontzaggelijkheid en majesteit. En wee, als de leeuw opeens ging brullen!" —

* * *

't Is vooral de honger der weetgierigheid, die den jongen Giovanni kwelt. Het eerste voedsel daarvoor haalt hij thuis op een rommelkamer onder 't stof en de vuiligheid vandaan. „De bibliotheek van mijn vader bestond uit een ruwe, biezen mand met ongeveer honderd boeken. Die mand stond in een afgelegen kamertje, met het uitzicht op de daken. . . . Daar sloot ik mij iederen dag op zoodra ik vrij was; vol verwondering en omzichtigheid nam ik dan één voor één de vergeten boeken ter hand. . ." Er was genoeg om het jeugdige brein een levenslange indigestie te bezorgen! Hij leest en herleest aldus Garribaldi's Mémoires, Plutarchus, Voltairiaansche Mengelingen, Carducci's Hymne aan Satan, Erasmus' Lof der Zotheid. Aan deze lectuur „dankt hij (aldus in Jeugdstorm) te recht of te onrecht, dat hij een mensch is, voor wien God nooit heeft bestaan." Als normalist is hem het leerprogram der school, dat slecht is en waaraan hij bovendien het land heeft, veel en veel te eng. Twaalf jaar oud ontdekt hij in zijn vaderstad de Nationale Bibliotheek. Hij wordt een paar malen afgewezen. Het jaar daarop is hij — met de drie gelogen jaren erbij! — zestien. Hij wordt toegelaten en nu ligt het wijde veld van kennisvergaring voor hem open. Wat een wellust! „Hals over kop wierp ik mij toen in de lectuur, waarnaar mijn overbruisende nieuwsgierigheid of de titels der boeken, die ik in andere werken vond, mij deden grijpen en aldus begon voor mij, zonder ondervinding, zonder gids, en zonder vastomlijnd plan, maar gedreven door het geweld van den hartstocht, het zwaar en prachtig leven van den alwetende."

Dit is „de tijd van zijn boekenvraatzucht", bekent hij in Dante vivo. Hij wordt „achtervolgd door den duivel der nieuwsgierigheid". „De encyclopedie werd het toppunt zijner droomen — zijn dierbaarst ideaal — het hoogste en volmaaktste boek. . . . . Op elke vraag gaf de encyclopedie terstond antwoord, zonder de last van het zoeken." Maar de encyclopedieën vergelijkend ontdekt hij leemten, onvolmaaktheden. De volledige encyclopedie bestaat niet: welnu! dan zal hij — vijftienjarige! — die samenstellen. En hij begint ermee. Allerlei filologische, geografische, historische, filosofische, theologische vraagstukken komen aan de orde. Hij verdwaalt al spoedig in dit problemen-bosch. Hij moet zich gaan beperken en kiest geschiedkunde, zal een geschiedenis schrijven, „natuurlijk geen korte, aparte geschiedenis van een tijdvak of van een volk, maar de algemeene geschiedenis van alle tijden en alle rassen". Maar dan moet hij beginnen bij 't begin. En nu loopt hij vast „in het doornig struikgewas der bijbelsche vraagstukken". Zijn commentaar op het eerste vers van Genesis beslaat alleen „meer dan tweehonderd dichtbeschreven vellen"! Hij komt tot nieuwe beperking en gaat over op de letterkunde en begint aan een algemeene litteratuurgeschiedenis: een vergelijkende geschiedenis der wereldletterkunde, niet slechts bibliografisch, maar geordend volgens de stof en de onderwerpen". Hij rijdt natuurlijk weer vast, komt tot nieuwe beperking, herbegint: de Neo-latijnsche letterkunde. Zoo beland hij ten slotte aan de Spaansche letterkunde: „Zijn laatste avontuur als samensteller en geleerde: een miserabel avontuur, — laatste stoppunt op een dalende helling, waarvan ik de steilheid toen nog niet besefte."

Deze ordelooze opstapeling van feitenkennis bedreigt hem met de catastrofe van den chaos. 't Wordt in zijn hoofd „een heksensabbath van geleerdheid".

* * *

Om de dreigende catastrofe zijner wetenschappelijke verzamelwoede te keeren, begint de jonge Papini naar verband te zoeken, naar universaliteit, naar eenheid. „Mijn geest, waanzinnig van grootheid en volledigheidsmanie, zocht universeele begrippen als het eenig voedsel, dat ten slotte zijn honger stillen kon." En „met al de lust van zijn achttien jaren" werpt hij zich op de filosofieën, doorloopt ze en doorleeft ze: van het pessimisme tot het positivisme, van het positivisme tot het monisme, van het materialistisch monisme tot het idealistisch monisme. Elk nieuw systeem, telkens weer met zooveel enthousiasme binnengehaald, met zooveel gretigheid aanvaard, laat hij als onbevredigend weer uit de handen glijden. „Langs alle wegen van het ongerijmde", herinnert hij zich in de inleiding tot Storia di Christo, [1]) zijn eerste boek na zijn bekeering tot het Katholicisme, „liet hij zijn dwazen

[1]) De Christus. Vert. door Ir. J. J. Weve. Uitg. Teulings. Den Bosch.

en onstandvastigen geest vrij ronddolen en kwam daarbij tot de ervaring, dat de ontkenning van alle transcendentie, noodzakelijk leidt tot het zich ontdoen van elken eeredienst, ook profanen en wereldschen, noodzakelijk leidt tot het volslagen en volmaakte atheïsme."

Ten slotte lijkt hem dit de eenig logische stelling: „De wereld is mijn voorstelling, — de wereld is mijn ziel, — de wereld ben ik! . . . . Heel de wereld slechts een deel van mijn ik: van mij, van mijn zintuigen; heel haar bestaan hangt af van mijn geest. Naar gelang van mijn handelingen verrijzen de dingen en verdwijnen ze weer. . . . . . Als ik mijn oogen sluit, dan sterven alle kleuren; sluit ik mijn ooren, dan verbreekt geen enkel geluid, lawaai of harmonie de stilte van het heelal. En als laatste gevolgtrekking: wanneer ik stierf, zou heel de wereld in het niet verdwijnen."

Zoo komt ook tot dit menschenkind de temptatie der aloude leugen: Gij zult als goden worden, gelijk aan den Allerhoogste. Van het verstandelijk soli-psisme, komt hij tot het zedelijk solipsisme. De hoogmoed, „geen eerzucht, geen ijdelheid, maar de hoogmoed, de onvervalschte hoogmoed, de duivelsche, de goddelijke" stuwt zijn trotsen geest op tot waanzinnige hoogten.

O Zoons van eenen Godt
Waertoe verdwaelt uw Lot. (Vondel)

(Wordt vervolgd.)

---

boeken - schouw

HAIN (Paul) EEN CIRCUSLEVEN. (240) *f* 1.90 en *f* 2.50. Nederl. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Alweer een boek uit de populaire universeele serie: Romans voor de vrouw, waaruit voor onze vrouwen en meisjes niets goeds te halen valt. De schrijver legt zich in de amoureuze scènes, welke hij in alle bijzonderheden beschrijft, zoo weinig terughoudendheid op en rondom de paar geschikte figuren, die in zijn verhaal voorkomen, zijn er enkele van zoo minderwaardige qualiteiten, beschreven, dat wij dit boek alleen maar ongeschikt kunnen vinden.

ELZER (Marg.) DE KWESTIE MET HARRY. (248) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. Ned. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Z. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Nu met die kwestie loopt zoo'n vaart niet. Harry vindt zijn weg wel, omdat hij een verstandig, ontwikkeld jongmensch is, die zijn weetje wel weet. Als er naast zijn gezonde kwestie, niet die ongezonde kwestie van dat ongelukkig huwelijk van Elly in het verhaal voorviel, dan zou het boek voor iedereen zijn, terwijl het nu bij de voorbehouden lectuur thuishoort.

Een dichterlijke ziel: Michel Davet[1]

door DR. B. M. BOEREBACH.

Toen eenige jaren geleden l e P r i n c e q u i m' a i m a i t[1]) op de Fransche markt verscheen, beteekende dit debuut de eerste aanraking van het publiek met een talent, dat bloeide in de schaduw. De lezers, verrast en veroverd, wilden kennismaking met dezen drager van poëzie en vernamen, dat achter den schuilnaam zich een jonge, bescheiden brunette verborg, wier donkere oogen de kleur en glans hadden der meisjes uit de Languedoc, haar geboorteland. Michel Davet behoorde tot een familie, waarin men zich niet tot schrijven zet om het plezier zichzelf in druk te zien, maar omdat de ziel van dingen overvloeit, die zich niet langer in een overvol hart laten bewaren. De Languedoc is het land der onbaatzuchtige woordkunst; het land, waar men zijn bewondering voor een bloem nog in versvorm tot uiting brengt; waar men sonnetten schrijft ter eere van het viooltje en een ode wijdt aan de wilde roos: het land van de „poésie pure". Het land ook der „Bloemenspelen", waarbij de jonge talenten hun aanmoediging vinden. En zoo had Michel Davet reeds vroeg de gewoonte haar gedachten en gewaarwordingen in een musicaal proza weer te geven, dat werd tot een poëtischen zang op de schoonheid van onze wereld. Nauwelijks den lyceum-leeftijd voorbij, ging zij heen naar Parijs, jaloersch meedragend de geschiedenissen en landschappen harer kindschheid. Om zich ten slotte van die overvloedige herinneringen eenigszins te ontlasten, schreef zij er vele haastig neer, wanneer de tram haar 's avonds naar haar kamer in de banlieu terugbracht. En na zes weken was er uit dat gekrabbel een roman geboren, die iederen lezer ontroerde en bekoorde: l e P r i n c e q u i m' a i m a i t. Het was een feeën-sprookje. Maar men gaat niet ongestraft met feeën om en men ziet het vroeg of laat gebeuren, dat zij in uw leven treden. En zoo zag ik mij op zekeren dag onverwachts in haar bijzijn. En ik wist van te voren, wat zij mij zeggen zou. Haar aanvankelijke, schuchtere zwijgen bewees mij een keer te meer dèze waarheid, dat het onstilbaar verlangen om zijn diepste gevoelens te verklanken veelal niet vergezeld gaat van den lust om zijn gedachten van iedere minuut in ijdele woorden uit te storten. Maar toen zij eenmaal sprak, kwamen haar woorden mijn vermoedens bevestigen: haar geliefde schrijvers waren Jean-Jacques Rousseau, Alain Fournier en Pierre Loti onder de dooden en Madame Colette onder de levenden.

En aan al deze schrijvers doet Michel Davet ook denken. Van Fournier heeft zij den poëtischen zin, die de werkelijkheid van het landleven met ideëele en subtiele scheppingen bevolkt. Het spel der kinderlijke verbeelding toch te midden van de natuur-paradijzen van bosch en veld en tuin, het onzekere beweeg van jonge, zuivere harten, zij maakten hier de bekoorlijkheid uit van een reeks van avonturen, die kinderachtig zouden heeten, wanneer men er niet iets goddelijks in voelde.

Dit onontsluierbaar geheim van goddelijk gebeuren stelt den schrijver in staat, zonder moeite, roerende en zangrijke dingen neer te schrijven. En de lezer vraagt zich af, welke ongewone gave deze schrijfster in staat stelt oude, afgesleten woorden opeens hun oorspronkelijke poëzie weer te geven? Enkele malen benadert de musicaliteit van Michel Davet die van een Loti in zijn R a m u n t c h o of zijn P ê c h e u r d' I s l a n d e, waarvan de ondefinieerbare schoonheid alle ontleding te boven gaat. En zooals Loti door Madame Adam na het lezen van deze bladzijden van zijn werken de raad werd gegeven, niets anders dan zichzelf en zijn meest natuurlijke inspiratie te zoeken, hoopten wij, dat ook Michel Davet zich door de critiek niet op een dwaalspoor zou laten brengen.

L e P r i n c e q u i m' a i m a i t verscheen in een tijd, waarin de

---

[1]) Haar werken werden uitgegeven bij P l o n. Paris.

Fransche *romancière* als zoodanig haar intrede pas had gedaan in de literatuur. Zij was begonnen met eigen en anderer leven te vertellen en de critiek was tot de ervaring gekomen, dat de man niet alles had beschreven. Men had begrepen, dat deze niet alles kon raden en dat er velerlei geheimenissen van het vrouwenhart voor hem verborgen waren gebleven. De onschuldige of perverse openbaringen, die de vrouw in de letterkunde bracht, vonden een zóó gunstig onthaal, dat zij zich zienderoogen vermenigvuldigden, terwijl deze vrouwenboeken elkander naar de kroon staken, wat betreft gewaagdheid en originaliteit.

MICHEL DAVET

De tijd leek voorbij, waarin men den schrijver rekenschap vroeg van zijn levenswijsheid en van zijn kennis of waarin men tenminste daarvan een aequivalent eischte in dàt soort divinatie-vermogen, dat dichterlijke visies en romantische ficties een schijn van historische werkelijkheid geeft. Zoodra een verhaal het persoonlijk gevoel van den schrijver tot uiting bracht en aanspraak kon maken op bepaalde kwaliteiten van stijl en verbeelding, voelden lezer en criticus zich voldaan.

De oorzaak van die welwillende houding geeft ons den sleutel tot een milde opvatting als deze. De letterkundige genres toch smelten immer méér samen en treden voortdurend in elkaars plaats. Dichters — wij weten het allen — vinden hun waardeering slechts meer in den dichterkring. Maar wat deze eeuw, die er haar plezier in vindt alle verwachtingen, welke zij ons doet voeden, bij voortduring onbevredigd te laten, ook moge beweren, de zin voor poëzie laat zich niet dooden: die zin is eeuwig. En de roman, die sinds honderd jaar in alles voorziet, komt dien zin voldoen en usurpeert de zending en de prerogatieven van het lyrisme.

Men moge over de blijvende waarde van Coolens romans de gedachte huldigen, die men verkiest; men moge vinden, dat deze schrijver zich niet voldoende vernieuwt en zich te veel herhaalt, zijn groote verdienste is en blijft, dat zijn werken onze zucht naar poëzie kwamen bevredigen in een tijd, waarin wij daarnaar hongerden.

Deze lyrische gave, waarvan in het bijzonder een Antoon Coolen ook blijk geeft in zijn romans, verkrijgt men niet: men bezit ze van geboorte en menigmaal voltrekt zich aan de dichterlijke ziel het tragische gebeuren, dat deze gave van den schrijver heengaat en dat slechts de mensch den jonggestorven dichter overleeft.

En zoo kwam het, dat eenige jaren geleden jongen schrijvers gaarne een plaats werd ingeruimd, in spijt van hun jeugd. Men vroeg den dichter zich te haasten, opdat zijn nog ongerepte gaven ons een doeltreffender boodschap zouden achterlaten, opdat hij persoonlijker accenten zou vinden bij het vertolken van zijn nog jonge gevoelens en gedachten.

Met deze uitweiding zijn wij intusschen niet ver van het eerste werk van Mademoiselle Michel Davet. Dit werk toch vindt zijn beste rechtvaardiging hierin, dat het is geschreven op het juiste oogenblik, toen de schrijfster namelijk nauwelijks den leeftijd van de heldin overschreden had en de indrukken harer heldin levendig in zichzelf moest gevoelen. De leeftijd, met andere woorden, waarin de schrijfster denzelfden verwonderden blik over de wereld liet gaan, en het leven inging met dezelfde begeerige en romantische ziel als haar heldin.

Le Prince qui m'aimait is een sprookje, een eenvoudig liefdessprookje, een droomgeschiedenis.

Een boerenmeisje — o zoo weinig boerin, want wij zijn midden in het feeën-rijk — groeit in de eenzaamheid op, naast een schilderachtige en teedere

grootmoeder, wier grootmoedigheid haar onwetendheid evenaart en die als al dergelijke grootmoeders een bewonderenswaardigen, maar tegelijk bedenkelijken invloed uitoefent op het teer-ontvankelijke, geëxalteerde meisjeshart van haar kleindochter.

Haar omgeving geeft haar een voorgevoel van de liefde; zij ondervraagt het leven en den dood; zij is in afwachting van den tooverprins. Deze verschijnt haar op geheimzinnige wijze in twee vluchtige ontmoetingen en daarna onder een meer gemeenzamen aanblik. Maar hij blijft een aanbiddelijke verschijning te midden van het rustieke decor, dat als altijd hier onmisbaar is voor het oproepen van dat soort idyllen. Hij spreekt haar toe in duistere, maar verrukkelijke woorden over de natuur en over de wereld, maar spreekt haar ook de duidelijker taal van de teederheid en de liefde. De ontmoetingen volgen elkaar op en zij gelijken niet op elkaar: hij is grillig, gejaagd ongerust en hij wordt veeleischend. Het kind ontdekt tenslotte het gevaar, dat het geloopen heeft en als zij dan begrijpt, wie de man harer droomen geweest is, huilt zij al de tranen harer oogen om de verstoring van haar liefdes-illusie en vindt deze gelukkig uiteindelijk gedroogd door een braven boerenjongen, wiens beschermende liefde haar voor verdere avonturen behoedt.

Deze boerenjongen speelt zijn rol door geheel den roman heen en persoonlijk bewonderde ik altijd méér deze realistische zijde van den roman dan de sprookjestafereelen, die Henri Massis al te vlug deden spreken van een navolgster van Alain Fournier.

Michel Davet toch toonde haar zekerste schrijverskwaliteiten op die oogenblikken, waarop zij haar heldin in tegenwoordigheid harer grootmoeder of van haar jeugdvriend bracht. Zij schreef in *le Prince qui m'aimait* met uiterst teere pen het gedicht neer van het smachtend verlangen, van het gevoelsontwaken, van vermetele hoop, van onschuldige wreedheid en van de eerste spijt. En reeds eerder schreef ik als mijn meening neer, dat dit triomfantelijk debuut meer deed denken aan de *Roman de six petites filles* van Mevrouw Lucie Delarue-Mardrus om zijn vurig élan, terwijl de bloemrijke gratie van den stijl ons terugvoerde naar de romans van Madame Marie Gasquet. En toen Michel Davet ons nu eenige maanden geleden met haar nieuwen roman: *La fin du voyage* kwam verrassen, bleek ons, dat de schrijfster zich inderdaad in de haar eigen *realistische richting* ontwikkeld had.

* * *

Nog aan een tweede oorzaak dankte de eersteling van Michel Davet zijn succes. Bij de verschijning van dezen roman waren wij nog in den vollen naoorlog. De jonge schrijvers zochten vóór alles oorspronkelijkheid van vorm. Onzuiverheid van stijl en gemaaktheid van sfeer behoorden tot den goeden toon van die dagen. Jean Cocteau publiceerde zijn *Enfants terribles* en hield *Jean Desbordes* voor aan de bewondering van het publiek, terwijl een heele serie van werken, zich inspireerend op André Gide, haar lezers vooral zocht onder de vereerders van dezen laatsten. Men gaf zijn hart met een hartstochtelijke voorliefde aan onrustige, zieke, exceptioneele figuren als Cézanne, Rimbaud, van Gogh, Gide, Proust of Lautréamont en men putte zijn lessen veel meer uit hun ongeregelheden dan uit hun kwaliteiten, daarmee een perverse aantrekking bekennend tot den zelfkant van het geestesleven. Men smaakte vóór alles hun excessen, hun maatschappij- en zedenverloochening. Men zocht zijn voorwerp van vereering in hun zwakheden en in hun tastend jeugdwerk, veel eerder dan het te willen zien in hun dikwijls geslaagde scheppingen van lateren leeftijd. Een schoone vrucht behoorde beursche plekken te vertoonen. En men beging de fout den mènsch meer dan zijn wèrk te zien. Die tijd, waaraan wij nauwelijks ontwassen zijn, had een cultus geschapen voor het onvolledige, het onvolmaakte kunstwerk en droeg een zekere vrees voor volmaaktheid in zich.

Le Prince qui m'aimait was een der eerste werken welke naar het verleden teruggrepen, het was een zuivere ademtocht te midden eener

van ziektekiemen bezwangerde atmosfeer. Zoo kon het gebeuren, dat men de schrijfster met niemand minder dan Alain Fournier vergeleek. Men feliciteerde haar, dat zij dit oogenblik van beuheid over het bestaande gekozen had om een nieuwe mode ingang te doen vinden. En van deze eenvoudige, zedige vertelling maakten de letterkundige scholen zich een wapen. Zij deden daar verkeerd aan. Zij pousseerden Michel Davet op grond van verkeerde motieven. Zij maakten haar tot een soort fetisch. En niets was meer tegenstrijdig aan den waren aard van deze nieuwe schrijfster.

Dit vreesachtige, wonderlijke, gevoelige en eenzame kind bekommerde zich al zeer weinig om succes en letterkundige manoeuvres. Zij zocht in haar werk niets anders dan een toevluchtsoord tegen de boosheid van het leven. Het was voor haar geen kwestie van litteraire voorkeur, het betrof hier een teere en geheimnisvolle overeenstemming tusschen de ficties, die zij beschreef en die, welke zij beleefde. Men vergiste zich een keer te meer, toen men een half en onrechtvaardig stilzwijgen bewaarde bij het verschijnen van haar nieuwe vertellingen: Abeille en Une lampe sur la marche. Met haar laatsten roman: La fin du voyage, waarin het booze leven haar rechten schijnt te hernemen en zelfs tusschenbeiden komt, als het geldt de legende voor de lezers te ontwikkelen, schijnt een vergissing niet meer mogelijk. Zonder twijfel zal men nu eindelijk deze schrijfster de plaats geven, welke haar toekomt: die van de eenige romancière, die vergeleken kan worden met de teere en subtiele Britsche woordkunstenaressen: Rosamond Lehmann, Katherine Mansfield en May Sinclair. . . .

Wat is dan die Fin du voyage? Tegelijk een kinderlijke legende en een bitter-wrange roman. Een jonge Française — Minou — is verloofd met een Scandinaviër: zij vertrekt met hem naar het Noorden en ondanks de bekoorlijkheden van een feeërieke sfeer en een hardnekkige teederheid, is zij daar ginds niet gelukkig: zij voelt zich alleen en als teruggeworpen in een vijandige wereld. Zij kwijnt weg, lijdt en weent: zij herinnert zich in de bitterheid harer ziel, zoo weinig aan het lijden gewoon, den banalen, maar wijzen raad van een oude dame uit Cahors: „Zie, mijn kleine, men heeft al zooveel moeite om het eens te zijn onder Franschen. Trouw nooit met een vreemdeling."

Het is heel haar geboorteland met al zijn weiden, zijn bosschen en zijn klimaat, dat in de ziel van het meisje binnendringt, om er spijt en verdriet achter te laten. Om waarlijk gelukkig te zijn heeft zij behoefte aan een man, die in zijn persoon de geur meedraagt van het warme land, waaruit zij geboortig is.

La fin du voyage werd tot een ontroerende legende en een even ontroerend drama door de trouwe afspiegeling der vrouwelijke gevoeligheid, die de schrijfster ons daarin wist te toonen. Wij vinden er de onmetelijk-wijde horizons van een Alain Fournier en de benauwende begrenzing, welke ieder van Colette's romans ons doet gevoelen. De schrijfster geeft zich aan haar droomspel over als de schrijver van de Grand Meaulnes, maar zij beeft, zij lijdt en kwijnt weg van begeeren als de koortsachtige, levenswijze schrijfster van le Blé en herbe. Deze koortsachtige begeerte wordt tot rust gebracht door een onvergelijkelijke schroomvalligheid, welke overal in den stijl aan den dag treedt. Meisjesverwachtingen paren zich in haar ziel aan waarlijk vrouwelijke smarten. De greep van het leven, van haàr leven, op de schrijfster is zóó diep en zóó machtig, dat de noordelijke landschappen nimmer geheel vrij zijn van de bedwelmende, hartstochtelijke geuren van het landschap uit de Midi. En al lijdt het realisme van den roman er ook onder, de poëzie en de persoonlijkheid van het werk winnen er bij.

Moet daaruit de gevolgtrekking gemaakt worden, dat la Fin du voyage zonder gebreken zou zijn? Geenszins. Men constateert met spijt een zekere gedwongenheid, welke waarschijnlijk door een al te streng censor werd opgedrongen. Men voelt op verschillende plaatsen een plotselinge breuk in den gang der gedachten, een scheiding tusschen samenhangende deelen, welke ons onaangenaam aandoen en welke ons een oogenblik perplex doen staan.

Aan haar eigen inspiratie overgegeven — wij raden het, — zou Michel Davet ons een langeren en hartstochtelijkeren roman gegeven hebben. Misschien zou deze uitbreiding hier en daar een compositie-fout hebben doen ontstaan en uitweidingen veroorzaakt hebben, met andere woorden eenige „interne" wanorde in den roman veroorzaakt hebben. Wat zou dat alles beteekend hebben? De indruk van al te strenge, al te klassieke correctie laat ons nu niet los. Het boek lijdt er onder en lijdt er *voelbaar* onder. Laat zij zich van dien censor losmaken, ook als zij zich zelf met die taak mocht belast hebben. Haar stijl is vol en sterk en sappig genoeg; haar natuurlijke schuchterheid fijngevoelig genoeg en haar hartstocht genuanceerd genoeg, dat zij zich als schrijfster geheel aan ons kan overgeven. Wat wij bij een andere schrijfster niet zouden wenschen, wordt hier tot ons verlangen. Wij zouden haar een *langen* roman willen zien schrijven, een soort dagboek van haar droomen. Het meest eenvoudige verdichtsel zou voldoende zijn om haar dit noodzakelijke stramien van een verhaal te verschaffen. En zoo'n dagboek zou ons beter nog in staat stellen de uitgebreidheid van het register en de muzikale volheid van deze woordtoovenares te vatten. De eenige raad, welken men haar daarom zou willen geven is, volkomen vertrouwen in zichzelf te stellen.

Want met Michel Davet verloor Engeland het alleenbezit van den poëtischen roman en opende zich voor den Franschen roman een nieuw verschiet.

---

boeken - schouw

MARSHALL (Edison) DOKTER IN DE EENZAAMHEID. (261) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De enkele boeken, welke wij tot dusver van dezen schrijver lazen, geven ons wel den indruk dat hij het ernstig meent met zijn werk en bovendien talent heeft om een boeiende vertelling samen te stellen, waarbij zijn uitbeeldingsvermogen met zijn fantasie gelijke tred houdt. Deze dokter in de eenzaamheid heeft zijn leven lang gewerkt voor zijn idealen om het uitstervende prachtige ras der Indianen voor verkeerde invloeden te beveiligen. Hij wordt daarin geholpen door zijn dochter en later door Richard Grant, die als fortuinzoeker onder bedriegelijke voorwendsels in zijn huis is gekomen. Er is ook een ploert, die er naar streeft zijn schoonzoon te worden, die allen de spanning in dit verhaal levendig houden. Ontwikkelde lezers kunnen een paar verloren uurtjes op aangename wijze vullen met de lezing van dit boek.

SCHOBERT (H.) DRIJFHOUT. (219) *f* 1.60 en *f* 2.25. Nederl. bewerking van Jacq. Nahuys-Duvivier. Swartsenburg, Zeist.

Al lezende verbaast men zich hoe langer hoe meer dat uitgever en vertaalster zoo'n boek de moeite van het uitgeven en vertalen waard gevonden hebben. Het meer dan lichtzinnige wufte mevrouwtje, dat van haar man is weggeloopen, omdat zij geen huwelijksbanden velen kan, komt bij een cabaret-gezelschap terecht en stelt zich aan als ongenaakbaar, terwijl zij alle mannen met haar schaamtelooze, bijna naakte dansen het hoofd op hol brengt. Een jonge luitenant, die zich geheel voor haar heeft uitgekleed in figuurlijken zin, schiet haar dood en pleegt zelfmoord. Het einde van dit boek? In de prullemand!

I. In de „Litterarische Welt", die intusschen tot „Das deutsche Wort" is omgedoopt, dragen ook de annonces en advertenties het stempel van den nieuwen tijd. Onlangs bood zich een jong mensch aan voor een betrekking en leidde zijn aanbod in met de woorden:

23 Jähriger — Arier —
mit Obersekundareife, Aufbauschule....
sucht Beschäftigung. . . . etc.

II. In Frankrijk is de prijs „rester jeune", ter waarde van 5000 frs., bestemd om een boek te beloonen dat geschreven is „sous le double signe de la bonne humeur et de l'optimisme", toegekend aan Matila C. Ghyka voor zijn roman „Pluie d'étoiles". De prijs werd bij eerste stemming met groote stemmenmeerderheid toegewezen. Dergelijke boeken zijn in dezen pessimistischen en realistischen tijd zeldzaam. Matila Ghyka is een Roemeen van geboorte, die aan verschillende Europeesche hoven in diplomatieken dienst is geweest.

III. In Thibet verschijnt eén courant, die om de maand verschijnt te Kalimpong. In een der laatste edities van dit blad is sprake over de crisis in Europa. Schuld aan de crisis draagt volgens dit Thibetaansche blad „het wiel", wil zeggen: de machine. „In het Westen geeft men aan twee menschen het werk dat men vroeger aan duizenden menschen gaf. Het wiel draait, het werk wordt gedaan en de menschen, behalve twee, blijven met gekruiste armen zitten." Aldus de Thibetaansche journalist. Er zit veel waarheid in dit simplisme.

IV. In de „Nouvelle Littéraires" verscheen onlangs de volgende paradoxale, geestige raadgeving aan jongelui die journalist wilden worden:

Beaucoup de mes camarades, quand j'avais quinze ans, souhaitaient faire du journalisme. Je n'en ai retrouvé aucun dans les journaux. Inversement, tous les journalistes que j'ai pu connaître, ou à peu près, avaient voulu faire autre chose. Les rédacteurs de certain journal demandaient aux nouveaux:

— De quel métier êtes-vous ratés?

* * *

Si tu te supposes une vocation, tu iras peut-être te présenter au bureau d'un journal. Peut-être connais-tu des journalistes; tu trouves qu'ils vont trop souvent au café, tu as lu de leurs articles, et tu juges que tu en ferais bien autant. Sans doute, tu n'es pas sûr de réussir, mais tu ne crains guère que la malveillance ou la méchanceté des hommes.

Tu te trompes. Tu trouveras des gens fort polis, qui te mettront très doucement à la porte. Si tu insistes, ils laisseront bientôt aux huissiers le soin d'user ta patience dans les antichambres ou dans les coups de téléphone.

Ne t'indigne pas: ils ont raison. Ne t'imagine même pas que tes démarches, en elles-même, les importunent: tous, du directeur au dernier reporter, sont flattés de voir un jeune homme qui trouve leur métier assez beau pour y vouloir entrer. Presque tous aiment la jeunesse: chacun d'entre eux aimerait avoir en toi en un camarade qui lui devrait ses premiers pas dans la maison et les paierait d'amitié.

Les hommes ne te veulent aucun mal: les circonstances veulent t'écraser. Il y a deux fois trop de journalistes au travail, sans compter ceux qui chôment.

* * *

Si le journalisme est un métier de prolétaire par l'incertitude et la dureté du labeur, n'oublie pas que c'est un métier bourgeois dans les conditions de la carrière: aucun titre ne vaut une bonne recommandation. Il y a, dans chaque journal, quelques hommes influents qui casent des débutants comme des dé-

putés donnent des bureaux de tabac. Tu t'indignes encore? Mais sur quoi veux-tu qu'on juge un débutant?

Si tu sors de Normale ou de Polytechnique, cela pourra te servir. Nullement qu'on se soucie d'un homme qui sourait bien le français ou posséderait les sciences exactes; mais par camaraderie, solidarité entre anciens élèves d'une même Boîte.

* * *

Il existe des écoles de journalisme: je n'en dirai ni bien ni mal; je n'ai rencontré personne qui en sortit. J'ai bien pensé à un concours d'entrée pour débutants dans les journaux. Mais cette idée n'est bonne que pour le travail; dans la vie, elle est ridicule: il faudrait qu'elle fût agréée de ceux-là même qui distribuent des places comme des faveurs.

* * *

Donc, si l'on t'a évincé, ne te fâche pas. Apprends qu'un journal n'a même pas besoin de journalistes: il reçoit chaque jour, des agences, trente mille mots: tout le texte dont il a besoin, une information complète. Un bon secrétaire de la rédaction peut, à la rigueur, faire seul le journal.

Dans les journaux, les rédacteurs ne sont qu'un luxe. Chaque rédacteur n'est que toléré dans le journal. Qu'il disparaisse, le public ne s'apercevra même pas de son départ.

Il n'y a pas, dans Paris, dix journalistes, qui, en passant d'un journal à un autre, puissent déplacer avec eux dix mille lecteurs.

Le journalisme de combat est mort! La chronique éblouissante est à peu près morte; la grande enquête se meurt.

Au moment de transition où nous sommes, il y a quelques grands journalistes, mais sans journaux, comme Léon Daudet, Buré ou Lautier; et quelques grands journaux, mais presque sans journalistes. Le journalisme ornemental a disparu comme les broderies du costume. Les hebdomadaires, où le public trouve des écrivains, des articles fait à loisir, forcent le quotidien à devenir plus sobre.

Il existe, pourtant, une immense différence entre un journal rédigé par des garçons intelligents, qui écrivent net, et un journal ordinaire. C'est la même différence qu'entre le tissu laine et le laine-et-coton: la clientèle ne s'en aperçoit pas; les gens du métier s'en aperçoivent à la loupe. Mais le mystère, c'est que la bonne étoffe dure et que l'autre ne dure pas. Le Petit Parisien est le mieux rédigé des journaux français, le mieux ordonné. Et c'est pour cela qu'il se vend le plus. Les lecteurs ne raisonnent pas leur confiance, leur facilité à lire, mais ces éléments impondérables, ces différences imperceptibles, créent l'habitude d'un public fidèle.

Or, c'est la lente montée du tirage qui seule est solide.

MAURIAC (François) DE LOOP VAN HET LOT. (200) *f* 1.90. Vertaald door J. C. Bloem. W. B., Amsterdam-Sloterdijk, 1934.

Het formalisme van de goeden kwelt Mauriac nog meer dan de verborgen goede eigenschappen van de slechten. Zeker zoekt hij naar de geheimzinnige drijfveeren der daden, die den daders onbewust blijven, ja die ze bewust zullen verwerpen. Uit de diepten van 't nevelbewustzijn haalt hij de verdorvenheden van den goeden wil (les illusions de la vie sprituelle, zou P. Guilloré zeggen) in 't helle licht. Toch is niet psychologische ontleding, maar zieleleiding, zijn bedoeling: de idees passioneeren hem meer dan de menschen. Als men wil: de menschen interesseeren hem als vertegenwoordigers van beginselen. Daarom staan zijn romans in 't teeken van den strijd van goed en kwaad. D e s t i n s, dat van een vroegere periode is, ziet goed en kwaad allereerst zedelijk: de godsdienst blijft op den achtergrond, zijn levenswarmte wordt nog niet voelbaar gemaakt. Maar de kiem der toekomstige ontwikkeling begint zich al te ontbolsteren, ondanks het feit, dat de godsdienst niet in staat is, Elisabeth Gornac uit haar geestelijken dood te wekken. De berusting en betrekkelijke rust is voorbode van den eindelijken troost der godgetrouwe ziel, die niets meer uit haar evenwicht kan brengen, zelfs niet het besef van eigen zedelijke onvolmaaktheid. Bonheur et souffrance du chrétien, is de leidende gedachte, misschien nog langen tijd voor hem zelf verborgen, van de romans van Mauriac. Wie het Fransch niet machtig is, doet goed zich met deze vertaling tevreden te stellen: ieder kundige zou ik raden, het mooie onvertaalbare Fransch van Mauriac te genieten. Voor eenvoudige zielen is deze loop van het lot, dat de geheimen van verwrongen zielen openbaart, minder aan te bevelen: maar ik stel mij voor, dat deze allerminst van Mauriac zullen houden en hem snel ter zijde leggen.

BOENIN (Iwan) DE HEER UIT SAN FRANCISCO. (240) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Russisch vertaald door S. van Praag. Kruseman, Den Haag.

Het leven is voor Boenin zoo onbeduidend, dat er geen samenhangende roman uit te maken is; losse episoden zonder diepere beteekenis vullen de dagen zijner helden. Als men ten minste den Heer uit San Francisco, die een reis naar Europa maakt, daar sterft en naar Amerika teruggebracht wordt voor de begrafenis; den vervallen russischen edelman, die komt kijken naar het huwelijk van zijn dochter, de twee jongemannen, die op één meisje verliefd zijn, van wie de eerste met haar trouwt, om haar te kwellen en de tweede zijn leven besteedt om den eersten te hinderen en naar de vrouw van den ander te verlangen; den zoon, die op een andere vrouw verliefd wordt en als de vrouw zich gezelfmoord

heeft na de wederzijdsche liefdesverklaring, den moed mist om dat voorbeeld te volgen en de andere dwaze personen uit dezen novellenbundel helden noemen mag. Boenin is echter in de oppervlakkigheid van zijn levensbeschouwing een meester in de uitbeelding en ontwikkeling dier onbelangrijke situaties. Heel minutieus wordt alles beschreven, plastisch voorgesteld en in zoo'n mooi geheel, dat men ieder onderdeel van elken zin rustig moet lezen, om het geheel in zich op te nemen. Voor lezers van verhalen moet deze bundel oersaai zijn: voor degenen, die met den Nobelprijswinnaar kennis willen maken, behoort deze novellenbundel wellicht tot zijn meest repraesentatief werk.

BOENIN (Iwan) HET DORP. Roman uit het Russ. vert. door H. Katzee. (247) *f* 2.25 en *f* 3.25. Kruseman, Den Haag.

„Het Dorp" is een der weinige romans van den fijnen novellist Iwan Boenin. Sinds hij den Nobelprijs won, wordt de vroeger bijna onbekende schrijver met haast in West-Europa vertaald. „Het Dorp" is een merkwaardige roman, ofschoon hij toch in menig opzicht teleurstelt. Ook hier verrast Boenin weer door zijn weelderige natuurlyriek, zijn fijne stemmings- en sfeerkunst, door zijn scherpen zin voor het concrete, pittoreske; hij zal nooit een personage laten optreden zonder het minutieus te karakterizeeren en elke situatie plaatst hij nauwkeurig in eigen sfeer, in eigen gevoelstoon. Maar dit alles overweegt zoo zeer dat zijn hoofdfiguren erbij te kort komen. Er zit te weinig eenheid in het geheel; de dragende personen en hun lotgevallen vormen te weinig het spannende middelpunt; het is te zeer een niet causaal samenhangende serie van gebeurtenisjes en feitelijkheidjes dan dat er een grootsche roman kon ontstaan. Ook is het niet een „Dorp" dat hier beschreven wordt, maar aspecten van een dorp op verschillende momenten en van verschillende zijden. Boenin mist blijkbaar den langen adem voor een roman; zijn novellen zijn opvallend beter. „Het Dorp" is een welsprekend getuigenis van Boenin's pessimisme. Volwassenen.

LEWIS (Sinclair) KUNST EN ZAKEN. (360) *f* 2.90 en *f* 3.75. Roman. Vert. van J. H. Pauls. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1934.

De bekende Nobelprijswinnaar heeft zich waarschijnlijk geschaamd, dat men Babbit voor het type van den Amerikaanschen zakenman gehouden heeft. Er zijn er altijd nog, voor wie geld en licht pleizier niet de eenige levenswaarden vertegenwoordigen, maar die een zaak kunnen scheppen als een kunstwerk, die een mystieken drang voelen naar het hoogere. Julien Green, de Amerikaansche Franschman, bracht van zijn reis naar Amerika het gevoel mee, dat de zaken slechts de oppervlakte van de ziel van den Amerikaan raken, dat het mystieke verlangen naar het verloren paradijs de diepste grond was, zelfs van hun overdreven economisme. Lewis maakt den verzenmaker, romans- en film-scenarioschrijver tot een echte prent; waartegenover de zakenman als een

geïnspireerd dichter verschijnt. Het mislukken van het „Volmaakte Hotel" ontmoedigt hem slechts tijdelijk: zijn ziel blijft ongebroken en met nieuwen moed begint hij van vorenafaan, nu geholpen door zijn zoon. Zelfs het familieleven, zeker geen favoriet van Lewis, profiteert van de algemeene verheffing. Van de filmische wisseling van tooneelen wordt gelukkig geen al te groot gebruik gemaakt: na de eerste wat onregelmatige inzet, loopt het verhaal geleidelijk af en houdt de spanning tot het einde gaande. De documentatie alleen is al de moeite der kennisname waard; en nog meer de eenvoudige, onopgesmukte, recht-op-het-doel-afgaande, half-humoristische schrijfwijze. Jammer, dat om de sceptische levenshouding van den schrijver het boek voorbehouden moet blijven aan zeer ontwikkelde lezers.

KELK (C. J.) BACCARAT. Een episode uit de 60er jaren. (231) *f* 2.90 en *f* 3.90. De Spieghel, Amsterdam. Het Kompas, Mechelen. 1934.

„Pictoribus atque poetis quidlibet audendi semper fuit aequa potestas" zegt Horatius. „Schilders en dichters mogen wat meer dan andere menschen." Met dit motto opent Kelk zijn boek over eenige vorstelijke jongelingen, die in het Parijs der zestiger jaren een vorstelijk losbandig leven leiden. Het boek is luchtig, vlot, geestig geschreven, een der beste die Kelk tot nu toe schreef; het heeft sfeer en spirit en mist alle lourdeur. Maar het is tevens geschreven vanuit een volstrekt diesseitigen, mondainen geest, die het maitressenwezen als de natuurlijkste en behoorlijkste zaak der wereld beschouwt. Deze corrupte, onchristelijke mentaliteit beheerscht het geheele boek en geeft het zijn mondaine, zwoele sfeer. Eros is de god van dit boek en hem te dienen schijnt het eenige levensgeluk. Wij moeten dit boek afwijzen.

VRIES (Theun de) KONINGSSAGE. (154) *f* 1.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1934.

Theun de Vries heeft in dit zijn jongste werk teruggegrepen op den oud-Frieschen sagenschat om een verhaal te schrijven dat het rasgevoel zijner stamgenooten kan versterken. Hij heeft den kalmen verhaaltrant zijner vorige werken verlaten om in forsche, gespierde, hartstochtelijk bewogen taal van Koning Radbod te melden, die waanzinnig werd van liefde, in den oorlog trekt, daar weer zich zelf wordt en zijn geliefde weervindt. Theun de Vries' kunstwil is sterker geweest dan zijn kunstdaad. Het geheel heeft iets opgewondens zooals koning Radbod zelf wat opgewonden aandoet. De psychologische zijde dezer koningsage is vrij zwak. De lotgevallen en levenservaringen van dezen Radbod ontroeren niet sterk en even vaag en nevelomhuld als de hoofdfiguur blijven ook de historische sfeer, de toestanden en concreta, waarin deze hoofdfiguur optreedt. Het is gewilde neo-romantiek, die niet diep ingrijpt. Alles blijft mythe-achtig, op gesluierden afstand. De hoogte die Theun de Vries in „Rembrandt" bereikte, haalt hij hier niet.

Wegens de sterk erotische spanning in het begin van het boek, slechts voor rijpe lezers.

FABRICIUS (Johan) LEEUWEN HONGEREN IN NAPELS. (247) *f* 2.90 en *f* 3.90. H. P. Leopold, Den Haag, 1934.

Een verhaal van circus en circusleven. Eerst de ondergang van het circus in den nood der tijden, dan de hardnekkige strijd van den leeuwentemmer Saul, om de zestig, door hem afgerichte beesten, waaraan hij hangt met heel zijn taaie, stugge ziel, bijeen te houden. Ten slotte lukt dit door de hulp vooral ook van een jongen Napolitaanschen advocaat, die in het circusfaillissment de verdediging der circusmenschen op zich nam en daaraan nu voor zich zijn bekendwording en opkomst te danken heeft. 't Is alles geschilderd met de vlugge vlotte streek, die vroeger reeds in dit tijdschrift getypeerd is als Fabricius' fabuleerkunst.

Te betreuren is, dat de auteur ook nu weer het niet laten kon eenige overigens best misbare knipoogjes te geven in de immoreele richting. Dat maakt voorbehoud voor volwassenen noodzakelijk. Jammer, want juist jeugdige personen hadden van dit boek veel plezier kunnen hebben.

LAJOS (Zilahy) DOODENDE LENTE. (185) *f* 2.25 en *f* 2.90. Uit het Hongaarsch door E. Tomassek. Thieme, Zutphen, 1934.

Lajos behoort tot het soort schrijvers, dat ik de eenvoudigen zou willen doopen. Zijn personen hebben een gewoon karakter, zijn gevoelstoon is rustig, heeft u bij den eersten zin al te pakken en voert u met kleine heffingen en dalingen regelmatig naar het tragische einde. Hoe gewelddadig ook, werkt dit niet schokkend: in de gevoelswereld van dit boek vloeit het van zelf uit de situatie. De held staat op het punt om te trouwen met de tweede liefde, als de eerste berouwvol terugkomt; en ziet geen anderen uitweg dan zich zelf van het leven te berooven. Maar dit leven kent dan ook slechts de liefde voor de vrouw en den droom van toekomstige grootheid. Bovendien worden de sexueele experimenten van de eerste verliefden erg oprecht beschreven. Waarom ik het ondanks zijn goede compositie-eigenschappen sterk ontraad, behalve dan aan geestelijk rijperen.

KÖRMENDI (Ferenc) ERFGENAMEN. De Roman van een moderne generatie. (910) *f* 4.90. Uit het Hongaarsch vertaald door M. H. Székely-Lulofs. H. J. W. Becht, Amsterdam, 1934.

Deze Hongaarsche romancier heeft er zich in een bepaalden kring van het Nederlandsche lezerspubliek met één slag bovenop gewerkt door zijn vorig boek „Carrière", dat — er zij hier nog eens even aan herinnerd — in dit tijdschrift als „streng voorbehouden" werd gecensureerd. Hier is nu uit dezelfde romanveenderij een nieuwe turf: zegge negenhonderd en tien groote, compactgedrukte bladzijden.

Dat Ferenc Körmendi ondanks den formidabelen omvang van zijn werk er in slaagt, de compositie met feillooze strakheid door te voeren, met verbluffende vindingrijkheid knoopingen en ontknoopingen aan een te rijgen, de spanning erin te houden, en met rake teekening zijn personages te typeeren, demonstreert genoegzaam zijn onmiskenbaar talent. Maar het heeft geen zin, hierop verder door te gaan.

Want alle litteraire beschouwingen zouden toch vastloopen in onze moreele bezwaren. Want die zijn doorslaand. Zij noodzaken ons tot een besliste afwijzing.

De roman beeldt in den hoofdpersoon Paul Hegedüs en in een aantal jonge mannen en vrouwen rond hem de ontreddering, de maatschappelijke en vooral de moreele verwording uit, der moderne, verheidenschte jeugd van na den wereldoorlog. Van die jeugd is deze Hegedüs een representatief specimen, dat langs een record aan flirts, „verhoudingen", kameraadschaphuwelijken, burgerlijke huwelijken en echtscheidingen op even dertigjarigen leeftijd tot het besef komt, dat hij „uitgebrand" is en het nu verder maar alleen zal probeeren. Alle gevoel voor ethische normen, alle begrip voor geestelijke waarden, alle verheffend idealisme, alle gekerstendheid is hier hopeloos zoek, en er wordt geen enkele poging gedaan, om iets daarvan terug te vinden. Wat er van God overbleef is enkel een stopwoordje en het miniem beetje „godsdienst" dat erin voorkomt, is je reinste bigotterie. Daarbij stoot men herhaaldelijk op bladzijden vol zwoele erotiek. Dergelijke litteratuur heeft geen andere roeping dan de grootstadscorruptie nog verder te verspreiden.

LIMBURG (Jilles) RUTH. (208) *f* 2.50 en *f* 3.25. Daamen, Den Haag.

Dit is, als ik mij niet vergis, het derde boek van Jilles Limburg en nog altijd wekt zijn werk den indruk van een eersteling te zijn. Tot nu toe heeft hij zich niet boven het niveau van zijn eerste boek weten op te heffen. Hier beschrijft hij de lotgevallen van een familie zonder voldoenden innerlijken samenhang tusschen de verschillende gebeurtenissen. Wel wordt het geheel een worsteling om het geloof in moeilijke omstandigheden, die aan de Voorzienigheid doen twijfelen, maar de uitbeelding is te zwak. Meer goede wil dan „Gestaltung". Ook de stijl is te slap en te alledaagsch evenals de compositie. Wegens de zeer protestantsche denk- en gevoelswereld is dit boek voor Katholieken minder geschikt.

REVIS (M.) GELAKTE HERSENS. Fords leven en Fords auto's. (169) *f* 2.60 en *f* 3.60. De Gemeenschap. Utrecht, 1934.

De reclame kondigt dezen „roman" aan als een „epos der internationale auto-industrie", als een „wereldomvattend boek" „voor de automobilist, de industrieel, de technicus, de organisator, de fabrikant, de bankier, de zakenman en de arbeider." „Het boek voor iedere litteratuurliefhebber." De uitgever blijft in Amerikaanschen stijl! Het is „des guten zuviel". Revis heeft eenige werken gepubliceerd die opvielen door hun zakelijken, geserreerden stijl. In „Gelakte Hersens" schrijft hij in Ehrenburgtrant en het lukt hem. Toch geloof ik niet dat deze immediate, aanschouwelijke, filmachtige schrijfwijze op zich zelf een groote verdienste is, hoe vaardig zij ook gehanteerd wordt. Het wordt gemakkelijk manier. Revis' boek leest vlot: het springende, onmiddellijke geeft er een zekere spanning aan. In het eerste gedeelte hindert ons dat

de schrijver wat luchthartig met heilige zaken en begrippen omspringt. Ook dit is wellicht Amerikaansch!

LERUCKE (Gyrithe) EDWARDSGAVE. Drie deelen: Zakenmenschen, — Valeur en Krüger. Het begint te dagen. Uit het Deensch vertaald door Zetta Hingst. *f* 2.50 en *f* 3.50 per deel. J. Ph. Kruseman, Den Haag.

„Een monumentaal cultuurhistorisch werk." — Wij zouden een dergelijk zwaar getuigenis niet licht aan een boek meegeven. Het vraagt van den auteur een even breede als diepe eruditie, plus een klaar, gefundeerd oordeel, dat steunt op een scherp inzicht en een sterk synthetisch vermogen, — om een vaak misbruikt woord ook eens te gebruiken. En talent. Het talent van mevrouw Lerucke is niet diep en rijk genoeg, om een zoo zware taak als zij op zich genomen had, naar de eischen te voltooien: een Deensche familieroman met cultuurhistorischen achtergrond over het tijdvak van ongeveer een eeuw. Ongetwijfeld heeft zij een belangwekkend en dikwijls boeiend verhaal geschreven, — maar dan leze men eens de beoordeelingen, welke de uitgever als introductie op de eerste bladzijde liet afdrukken, en waarvan wij er reeds één hierboven overschreven: „veelzijdig en rijk, voorbeeldig, bewonderenswaardig, rijkdom van gedachten, stevig opgebouwd", enz. Een cyclus van vijf deelen, (er zijn er thans drie uit) wordt niet gerechtvaardigd door een verhaal alleen maar te rekken over enkele decennia — voor iedere twintig jaar een deel. De stijl is hier en daar onnatuurlijk en hoogdravend, het begin van het derde deel lijdt aan onbelangrijkheid en langdradigheid, op verschillende plaatsen voelt men louter schijn van diepzinnigheid en schijn van geestelijke conflicten. En haar voornaamste fout: de karakters worden hoogstens geschetst, niet begrijpend en begrijpelijk geteekend en verantwoord. Slechts Edward Valeur, die een groot deel van den roman beheerscht, is een gunstige uitzondering; om de figuur van dezen nuchteren, verbitterden groothandelaar, wiens gedrag feitelijk een voortdurende kleinzielige wraakneming op zijn omgeving is voor zijn mislukt leven, hangt een beklemmende, dreigende sfeer. Alleen hij, deels ook zijn dochter Sofie en de woekeraar Rasmus Krüger leven voor den lezer. Men mist overigens overal een aanduiding van den funesten invloed, dien de vele onderlinge huwelijken toch op de levenskracht van het geslacht Valeur-Krüger moesten hebben.

Over het geheel genomen: uit de Deensche litteratuur was wel talentvoller werk ter vertaling te kiezen geweest.

SAVI (E. W.) SATAN'S WEGEN. (287) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Ad. Vorstman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Deze satan heeft zich gehuld in de gedaante van een ongelooflijk schoone vrouw, die een zwakkeling van een man het hoofd op hol brengt, terwijl zij getrouwd is. De man trouwt om haar te vergeten met een opofferend zelfverloochenend jong meisje en pas is hij tevreden en gelukkig in zijn huwelijk of „Satan" duikt weer op en maakt het jonge vrouwtje ongelukkig, omdat haar man niets anders schijnt te kunnen doen dan de weg te gaan dien „Satan" gaat. . . . totdat hij inziet dat hij op een dwaalweg is. Het geheel is nogal hartstochtelijk, er komen verkeerde verhoudingen in voor waarom het een zeer voorbehouden roman genoemd moet worden.

ELZER (Marg.) IN DE KLAUWEN DER JALOEZIE. (330) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. vertaling van Jac. Nahuys-Duvivier. Z. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Voor dat ik deze roman in handen kreeg, heb ik nooit geweten dat jalouzie een familiekwaal kan zijn, welke alle mannelijke nakomelingen beheerscht en alle vrouwen zoo ongelukkig maakt, dat zij er aan dood gaan! 't Is wel heer erg! met het geslacht der bij uitstek jaloersche Marrecks. Deze laatste Marreck waarover het verhaal loopt wordt voor zijn jaloerschheid afdoende gestraft door een pientere vrouw, die van hem wegloopt om hem te genezen en later weer als zijn trouwe vrouw bij hem terugkomt om verder gelukkig met hem te zijn. Volwassen lezers.

COURTHS-MAHLER (H.) LIEFDE EN HAAT. (202) *f* 2.60. Nederlandsche bewerking door J. G. H. Uitman. Swartsenburg, Zeist.

Met die haat loopt het nogal los, want het is de haat van een half krankzinnige gezelschapsdame, die verliefd is op den vader van de rijke Amerikaansche en de liefde . . . . kan het wel anders? Is de liefde van een dokter ingenieur, die wegens moeilijke omstandigheden een baantje als chauffeur bij dezelfde jongedame heeft aangenomen. Als papa komt gaat de gezelschapsdame in een krankzinnigengesticht en het rijke jonge meisje met haar chauffeur in het huwelijksbootje. Ontspanningslectuur.

AYRES (Ruby M.) CUPIDO WEENT. (215) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van G. Roede. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Dit is een van die onbeduidende romanntjes waarvan Ruby M. Ayres er in de laatste tijd een groot aantal op haar naam heeft staan. Met veel enthousiasme en dol verliefd is het tamelijk domme jonge vrouwtje het huwelijksbootje ingestapt en haar man heeft niet het hart om haar te vertellen, dat hij een andere vrouw heeft liefgekregen. Deze vrouw is zoo verstandig zich nog bijtijds terug te trekken. Door deze oplossing is het boek leesbaar voor ouderen.

SASSEN (Dr. Ferd.) THOMAS VAN AQUINO. (95) *f* 2.75 en *f* 3.75. (Helden van den Geest. Deel IX) Kruseman, Den Haag. 1933.

Het lag eenigszins voor de hand, om in deze collectie voor niet-katholieken naast Spinoza, Kant, Hegel enz. den H. Thomas vooral te behandelen als wijsgeer. Prof. Sassen heeft deze taak zooals men van hem verwachten moest, zoo zorgvuldig, erudiet en helder volbracht, dat het werk ook aan katholieken als inleiding in de thomistische wijsbegeerte ten zeerste aanbevolen blijft. De groote duidelijkheid sluit hier de scherpzinnigheid niet uit, al is het ook onmogelijk in zoo weinig bladzijden diep in te gaan op de afzonderlijke problemen. Toch betreur ik het een beetje, dat de redacteurs zich niet tot een theoloog gewend hebben: verheffing, zondeval, verlossing, menschwording, genade, sacramenten enz. zijn de middelpunten van het leven van dezen geestesheld en dat komt in dit werk te weinig uit.

HOOGVELD (Dr. J. H. E. J.) INLEIDING TOT DE WIJSBEGEERTE. Dl. I. Beginselen der Wetenschapsleer. (193 + 91 blz. noten) *f* 3.90 en *f* 4.90. Malmberg, Den Bosch, 1933.

LANGEVELD (M. J.) OP WEG NAAR WIJSGEERIG DENKEN. (V. U. B. 58) (265) *f* 1.90. Erven Bohn, Haarlem, 1933.

In een inleiding tot de wijsbegeerte vermag niemand de vol-

ledige waarheid te zeggen: wie echter een halve waarheid zegt, is ook half onwaar: stelt zich althans aan 't gevaar bloot verkeerd verstaan te worden. Ik ken maar éen criticus van een goede inleiding en dat is het succes: leeren de studenten feitelijk wijsgeerig denken, dan komt het er niets op aan, of ze van den materieelen inhoud der inleiding veel of weinig kunnen gebruiken. Daarom lijkt mij de methode van Prof. Hoogveld zoo aantrekkelijk: hij oriënteert zijn opzet naar het voortbrengen van 't begrip der wijsbegeerte als wetenschap.

Langeveld wil er komen, door een overzicht te geven van en een eerste inzicht in de voornaamste problemen, gestoffeerd met een hoeveelheid geschiedkundige gegevens. Deze methode lijkt mij moeizamer: maar nogmaals, het is niet de logische bouw, doch het succes, dat den uitslag geeft. En daarover kan ik natuurlijk niet oordeelen. Langeveld is bovendien voorbehouden, omdat hij niet katholiek is, en in zulke ernstige zaken als een inleiding in de wijsbegeerte mag men alleen een katholiek tot gids nemen.

SIMON (Yves) INTRODUCTION à L'ONTOLOGIE DE LA CONNAISSANCE. (233) 20 fr. Desclée, Paris, 1934.

Hoe dikwijls men ook herhaalt, dat het denkend subjekt niets te maken heeft in ordine intentionali met het gedachte objekt, men maakt het nooit aannemelijk, dat het denkend subjekt zonder zich zelf als denkend mee te deelen aan den intentioneelen toestand van het objekt, ditzelve denken kan „entièrement déterminé par l'idée, le sujet. . . . disparuît purement et simplement devant l'objet" (p. 196) . . . en toch „déterminé". Misschien ben ik erg dom, maar ik begrijp het niet. Voor degenen, die deze Maritain-wijsheid wel begrijpen, is het een werk om van te smullen.

SIMON (Yves) CRITIQUE DE LA CONNAISSANCE MORALE. (167) 10 frs. (Questions disputées vol. 14) Desclée, Paris, 1934.

Het lofwaardig streven naar verdieping van de kennis der eerste moraalbeginselen en der moraal in 't algemeen, dat in 't werk van Simon tot uiting komt, kan goede diensten bewijzen, al acht ik zijn oplossing niet in alle opzichten geslaagd. Hij gaat te veel uit van de prudentieele kennis in plaats van de liefde te nemen tot eerste beginsel en dan te vragen, hoe wij onze eigen liefde kennen. Een discussie over 't onderscheid tusschen spekulatieve practische waarheid moet dit eerste vraagstuk volgen en niet voorafgaan. De kritiek van de „psychologie des vertus" van Joh. A. S. Thoma moet zich uitbreiden tot een kritiek van Maritains inzichten, vóór het werkelijke probleem ontdekt is. Toch kunnen de onvoldoende oplossingen hier geboden, voor schrandere geesten den weg banen tot een integraal besef.

BIERENS DE HAAN (Dr. P.) HET REDDINGSWERK DER TOEKOMST. (140) *f* 1.75 en *f* 2.80. v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1933.

Overtuiging bij te brengen, dat het Reddingswerk d.w.z. de

zorg voor de door hun habitueel wangedrag onmaatschappelijken of ze met de rechterlijke macht in strijd komen of niet, in grooten stijl moet opgezet worden en bevrijd uit de handen der met geld en goeden wil werkende liefdadigheid, ligt in de bedoeling van dit boek. Deskundige leiding en algemeene organisatie met gebruikmaking van de bijzondere confessioneele krachten tot validiseering van de geestelijke constitutie dezer paranomen, wordt met hartstocht verdedigd. Een werk, dat al degenen, die met het Reddingswerk te maken hebben, zeker moeten lezen. Als de overtuiging algemeen vermag te worden, komt de organisatie van zelf.

D'ATHAYDE (Tristan) FRAGMENTS DE SOCIOLOGIE CHRÊTIENNE (XII-170) Traduit du portugais par Jean Duriau et Georges Raeders. Introduction de Jean Duriau. (Question disputées vol 13) 10 frs. Desclée, Paris, 1934.

Tegenover alle naturalistischen tendensen ontdekt d'Athayde de sociologie weer als een doel-wetenschap. Zijn buitengewoon heldere konklusies uit deze praemis omtrent de natuur van 't geestelijke, 't politieke en 't economische getuigen van een superieur gezond verstand. Zijn terugbrenging van kapitalisme en communisme tot het éene beginsel van de superioriteit van het economische boven het menschelijke evenals zijn ontdekking van renteverbod, rechtvaardig loon en rechtvaardige prijs als basis van een organische economie verdienen door iedereen gelezen te worden.

PRADEL (Abbé Henri) POUR LEUR BEAU MÉTIER D'HOMME. (413) 15 frs. Desclée, Paris, 1933.

De Franschen schijnen den wetenschappelijken toon in de opvoedkunde moeielijk te vinden: hun tractaten zijn meestal met veel praktische wijsheid samengesteld naar door gezond verstand gecontroleerde ervaringen. Wie er van houdt, studeere ijverig, wat Pradel zegt over de opvoeding tot oprechtheid, tot hartelijkheid en tot maatschappelijken zin. Het middelste voldoet het minste, het derde is wat traag van allure, het eerste bevat veel gezonde opmerkingen o.a. over de waarheid in de sexueele voorlichting.

De nieuwere Roman

door J. v. H.

Geen volk ter wereld weet zoo volmaakt en geacheveerd — wat ik „den roman der bourgeoisie" zou noemen — te schrijven als het Fransche. Mauriac en Maurois zijn er meesters in evenals vroeger Paul Bourget. Hun romans spelen gewoonlijk in de gegoede burgerij, die hechte en echte Fransche burcht van traditie en familiezin; zij behandelen meestal met groot psychologisch inzicht, met volkomen technische beheersching en verfijnde styleerkunst een ongewoon familiegeval, dat opzien baart in deze kringen en dat den lezer boeit en bekoort om den schoonen vorm zijner menschelijkheid. Alles wat naar barbaarschheid zweemt, naar rauwe natuur of wilde romantiek, blijft vreemd aan deze werken. Wel kan ook hier de hartstocht onbedwingbaar uitbreken en het menschelijk spel van haat en liefde, van drift en begeerte zijn kookpunt bereiken, maar in deze traditievaste bourgeoisie werken steeds ordenende tendenzen die het plotseling uitbrekende en weerspannige weer in effen banen dringen.

In een land met een oude cultuur en een levenskrachtige burgerij, die mèt den adel de draagster dier cultuur is, zal deze roman moeilijk uitsterven. In de vasthoudendheid dezer bourgeoisie is ook het sterk conservatieve element te zoeken dat den Franschen geest ondanks zijn soepele aanpassing en veranderlijkheid altijd heeft gekenmerkt. François Mauriac schreef onlangs nog — als ik mij niet vergis, in een Parijsch dagblad — een verdediging der bourgeoisie, waarin hij op de wezenlijke waarden en krachten wees die daar behoed worden.

Het is niet te verwonderen dat deze roman der bourgeoisie steeds weer gedoopt wordt en tot de Kerk terugkeert. Ik spreek hier niet van romans die slechts in burgerkringen spèlen — dit doet grootendeels ook het werk van iemand als Marcel Proust —, maar van werken die wortelen ìn en gegroeid zijn uit die bourgeoisie, gevoed en gevormd als zij zijn door dezelfde geestelijke sappen, welke ook haar in stand houden. Zoowel Bourget als Mauriac leerden inzien dat de kracht, die familie en gezin wijding geeft en heiligt, die de menscheninstincten ordent en zegent, geen andere is dan de kracht der oude kerk. Speurzekere moralisten als zij waren — elk Fransch schrijver is een „moraliste" — zagen zij de noodzakelijkheid eener ordening voor hartstocht en instinct. Hartstocht en instinct zijn altijd uit op het persoonlijke, individueele goed, maar anderzijds vraagt, eischt de menschennatuur van ieder individu een prijsgeven van het persoonlijk goed om het gemeenschappelijk, gezamenlijk goede te bereiken. Familie, samenleving, vaderland, alles stort ineen bij een onbeperkt monopolie van instinct of hartstocht. Maar in een gekerstend land kan die ordening, blijvend en algemeen, slechts uitgaan van de Kerk.

Zoo vallen de behoudsgezinde tendenzen dezer bourgeosie samen met vele der doeleinden, die de Katholieke kerk nastreeft, vooral in de ordening van het persoonlijk leven en in de eerbiediging van wat de natuur als noodzakelijk vooropstelt.

Deze roman der bourgeoisie, die, in de vorige eeuw vooral, ook buiten Frankrijk de erkende roman was, vertegenwoordigt voor den gelegenheidslezer het traditioneele, klassieke genre. De beste en bekendste werken der voorbije eeuw behooren ertoe. Romans als „Anna Karenina", de meeste werken van Tourgjenef, de romans van Thackeray, Meredith en, in mindere mate, die van George Eliot — om slechts de voornaamste te noemen — zijn geschreven op het geestelijke rythme dier bourgeoisie: zij vertolken de gedachten en gevoelens, zij spelen in de sfeer en leven van de opvattingen en aanschouwingen dier bourgeoisie. Er is een opvallend verschil tusschen deze werken en bijvoorbeeld den Forsyte-cyclus van Galsworthy, die toch ook in de aanzienlijke Engelsche burgerij speelt. Galsworthy staat opvallend critischer, afwijzender tegenover de kringen, die hij beschrijft, dan zijn voorgangers. Hij is meer de romancier òver dan van de bourgeoisie en behoort tot een nieuw geslacht. Slechts in Frankrijk, het land der bourgeoisrepubliek, heeft zich deze roman in zijn ouden luister kunnen handhaven.

Het verwijt, dat de Fransche litteratuur van het oogenblik bijzonder vanuit Holland gemaakt wordt, hangt wel hiermee samen. Men verwijt haar dat zij niet meer wegwijzend is voor Europa, zooals in vroegere eeuwen, dat zij slechts oude, uitgesleten sporen volgt en geen nieuwe terreinen ontgint, dat zij zich behaaglijk vastnestelt in haar conservatisme.

Er heeft zich naast de oude romankunst met groote haast een nieuwe ontwikkeld, die zich niet meer tevreden stelt met het beschrijven van lotgevallen en gevoelens, van karakters en psychische reacties, maar die bij voorkeur het animale, het instinctieve, het half- of onbewuste in den mensch exploiteert, hem beschrijft als gebonden natuurwezen, als slachtoffer van blinde krachten. Het woord Freudisme is hier weinig zeggend en te eenvoudig. Het optreden van Freud is meer een verschijnsel van gelijktijdigheid dan dat het deze litteraire tendenzen heeft veroorzaakt, al heeft het ze dan ook beïnvloed. Al het irrationeele in den mensch, het raadselachtige en onberekenbare, al wat hetzij door herediteit, hetzij door psychische of physische geaardheid hem blindweg determineert, is het terrein van dezen nieuweren roman. Het antieke noodlot, het donkere, onscruteerbare, geheimzinnige fatum beheerscht hier weer het menschenbestaan. Als natuurlijk gevolg daarvan is deze litteratuur hopeloos pessimsitisch, aardeverworteld en lichtloos. Het is de litteratuur van den godsdienstloos geworden, ontkerstenden mensch. De Triëster Italo Svevo, Italiaan vòor de inlijving van het Italia irredenta, de Ier James Joyce en de voor enkele jaren gestorven David Herbert Lawrence, een mijnwerkers-

zoon uit het black country, zijn haar grootmeesters. In Noord-Amerika schrijven de bekendste der nieuwere romanciers in dezen zin en ook in Duitschland had deze romankunst tot voor kort haar beoefenaars. In Frankrijk werd het vorig jaar een soortgelijk boek bekroond, het wanhopige, als een nachtmerrie drukkende „Voyage au bout de la Nuit" van Céline. Ik heb nooit een schrijver gelezen — of het moest Du Perron zijn — die de gemeenheid en zielelaagheid zoo onbeschaamd als een banier voor zich uitzwaait als Céline. Het is volstrekt geen pornografie, wat hij schrijft, het is iets voor mijn gevoel nog ergers, een geestelijk exhibitionisme, het bewust miskennen en neerhalen der menschenwaarde, wat in Holland soms door Du Perron en, op tammere wijze, door Menno ter Braak beproefd wordt. Ook het beroemde werk van Marcel Proust kan men tot de kunst van het instinctieve, irrationeele rekenen, zooals grootendeels ook de romankunst van Jules Romains, wiens nog niet voltooide „Les Hommes de bonne Volonté" min of meer bij de hier genoemden aansluit.

Wil men dezen roman een naam geven, dan kan men hem den physiologischen noemen. Niet dat de geest, de ziel hier gestorven is, maar al deze schrijvers hebben opvallend meer aandacht voor het physiologische of het op de grens van geest en lichaam gebeurende in den mensch dan voor het geestelijke en volkomen bewuste. Zij erkennen doorgaans geen „waarden" meer: normen omtrent goed of kwaad, omtrent hoog of laag, omtrent schoon of onschoon bestaan voor hen nauwelijks. Er bestaat slechts de realiteit, de reëele mensch en daarom spreekt men vaak van het „nieuwe realisme". Dat hun problemen hoofdzakelijk om het sexueele circuleeren is niet het gevolg van hun voorliefde voor pornografie, maar van hun voorkeur voor den instinctgedreven, physiologischen mensch. Bij sommigen hunner ontwikkelt zich zelfs een eigenaardige sexe-mystiek, zwoel en bedwelmend, oerheidensch en natuurverwant aan den Phrygischen Attiscultus. Zoo verging het den ongelukkigen, sexueel geperverteerden D. H. Lawrence, een man van onmiskenbare begaafdheid, een natuurheiden, cultuurmoede en ontgoocheld, wien het sexueele een obsessie werd en zich gaandeweg sublimeerde tot een mystisch-religieuzen roes. Deze innerlijk gekwelde en verbetene, heeft in bepaalde, ontkerstende kringen den roem verworven van een der grootste en merkwaardigste schrijvers geweest te zijn van zijn tijd. En niet ten onrechte. Doch zijn sexueele geexalteerdheid, zijn volstrekte verheidensching, zijn anti-christendom maken hem tot een der rampzaligste figuren uit het begin dezer eeuw en het teekent een menschheid, die zonder stuurt of sterren vaart, dat zij zulk een minderwaardige onder haar heroën heeft gerangschikt.

Dat het nietszeggende woord „nieuw realisme", dat dit soort romankunst ongeveer moet kenmerken, misplaatst is, is duidelijk. Wat is ten slotte reëel en wat is realisme? Het hangt van den ziender af. Voor den houthandelaar zijn de boomen reëeler dan het

bosch, maar voor een kind en voor een droomer is het bosch reëeler dan de boomen. Zij lossen het bosch niet op in louter boomen, zij tellen niet. Ook voor deze „realisten" zijn er niets dan boomen; het „bosch", de sfeer ontbreekt, hoewel zij minstens even reëel is als de boomen. Wie den mensch slechts ziet als knooppunt van instincten en irrationeele krachten, wie alle „waarden" en alle idee van wet of plicht, van goed of kwaad of schoon uitschakelt, ontkent de reëele levenssfeer: de geheele menschheid, ook die schrijvers zelf, leven erin. Er is geen ontkomen aan, en wanneer Menno ter Braak tegen deze „waarden" te velde trekt, werkt hij als een eenzaam vogelverschrikker tegen een sprinkhanenplaag.

De richtingen, waarin de hedendaagsche romankunst zich bewegen blijft, worden, grosso modo, bepaald door deze twee: den traditietrouwen roman der bourgeoisie en den physiologischen, den roman van het instinctieve. Wegens hun nauwen samenhang met de innerlijke wereldschouw van den dichter, wordt de eerste hoofdzakelijk geschreven in geloovige, Christelijke kringen, de tweede door auteurs die van God en Christendom vervreemd zijn. Het zou al te simplistisch wezen hier van spiritualisme en materialisme te spreken. Beter gebruikte men de woorden dualisme en monisme, hoewel ook deze pedante ismen te zeer vereenvoudigen. Wie nog eenigszins vasthoudt aan het Christendom en zijn levensordening, kan moeilijk in het halfbewuste instinctenleven het eigenlijk belangrijke van den mensch zien en daar het terrein der litteraire kunst zoeken. Hij kan onmogelijk buiten alle „waarden", buiten zijn geestelijke inzichten. Hij is trouwens niet gebonden aan een enkelvoudig recept en niet met onvruchtbaarheid geslagen door de traditie. Hij beschrijft het eigentijdsche leven in eigentijdsche vormen en verbeeldingen: het oorspronkelijk talent vindt natuurnoodzakelijk zijn eigen weg.

Het woord bourgeoisie heeft op het oogenblik een gehaten klank en een schrijver, die er zich in stof of methode niet vijandig tegenover stelt, loopt alle gevaar niet de hoogere waardeering te vinden. Of de roman van het instinctieve leven een toekomst zal hebben en die toekomst zal behouden, moet de tijd leeren. Hij zal zich echter van veel troebels moeten zuiveren, veel ongezonds en abnormaals, veel van het kliniekachtige dat hem aankleeft, moeten afleggen, wil hij zich doorzetten bij de massa. Een kunst die alle lichten dooft en den mensch in zijn noodlot smoort in plaats van hem daaruit op te beuren, heeft weinig levenskans. Wat hem een voorsprong geeft op den traditioneelen roman, is zijn grootere vernieuwingskans, zijn mogelijkheid tot verfrissching en wisseling van terrein. Maar ook de roman der bourgeoisie kan hiervan profiteeren door diepere ontleding van het menscheninnerlijk, door verder in te dringen in het levensrythme, in de geheimste roerselen van het menschelijk hart. Het oude blijft altijd nieuw en het ware nieuwe is altijd oud.

Het is de nieuwste roman van André Maurois die het verschil tusschen beide richtingen helder tot bewustzijn brengt. „L'Instinct du Bonheur" [1]) is door en door Fransch van opvatting, structuur en styleering. Het is een bourgeoisie-roman in den meest strakken zin van het woord: een moeilijk, verwikkeld geval brengt deze provincie-bourgeoisie in heftige beroering, tot het vijvervlak zich weer ordent en ontrimpelt. Eigenlijk spreekt men hier beter van novelle dan van roman, zooals veel Fransche romans die een „geval" behandelen, uitvoerige novellen zijn. In het oeuvre van Maurois maakt dit boekje geen kwaad figuur. Maurois is een schrijver van beperkte begaving, maar in het uitbeelden van bepaalde kringen en levensverhoudingen heeft hij zijn verdiensten. Mauriac en Duhamel zijn ongetwijfeld zijn meerderen, doch wie een boekje schrijft als „L'Instinct du Bonheur" is niet zonder meer te passeeren. Het bezit al de goede eigenschappen die den Franschen doorsnee-roman kenmerken, smaak, techniek, stijl, compositie, menschkundigheid, spanning, enzoovoorts.

ANDRÉ MAUROIS

De levendige Fransche trant verloochent zich nergens. Nergens ook treden hinderende onwaarschijnlijkheden tusschenbeide of traineert de gang der gebeurtenissen. In korte, rake typeeringen worden de figuren opgevoerd en alle bezitten voldoende persoonlijk leven en worden toereikend geindividualiseerd voor een boeiend en levendig verhaal. Tot nu toe is Maurois niet zoo'n gaaf en rijp boek gelukt; hij kan zeker zijn dat het zijn lezerskring nog zal uitbreiden.

Voor dit soort schrijvers is elke roman een psychologische studie; alvorens zich aan het werk te zetten hebben zij een bijzonder facet van het menschenhart ontdekt, een verborgen plooi, een trek of eigenaardigheid en deze voor den lezer in helder daglicht te heffen is de kernopgaaf die de schrijver zich stelt. Dit heeft hij te verwerkelijken niet in een beschouwend betoog, maar in een levensgeval, een complex van verwikkelingen dat hem gelegenheid biedt een bepaald milieu in zijn levenshouding en zijn innerlijke reacties te beschrijven. Het is een kunstige opgaaf, waarbij echter alle schijn van het kunstige moet vermeden worden, zoodat het een schoone greep uit het leven wordt.

L'Instinct du Bonheur: elk mensch heeft een instinct, een bijzonder zintuig voor zijn geluk dat hem aldoor drijft tot maat-

[1]) André Maurois. L'Instinct du Bonheur. Roman. Grasset, Paris. 1934. 12 frs.

regelen van voorzorg. Die wel eens zinloos en vergeefsch worden. Dit is de zielkundige waarheid die de „moraliste" Maurois in de verloving met hindernissen van André de Saviniac en Colette Romilly in menschelijke gestalten kleedt. Normandische bourgeoisie en de antiek aandoende adel van „le Périgord" vormen het milieu, zoodat Maurois gelegenheid heeft, „une des plus belles provinces françaises et l'une des moins connues", le Périgord namelijk, te beschrijven. Wie op zoek is naar het nieuwe en tot elken prijs onontgonnen terreinen betreden wil, moet dit boek ongelezen laten, doch wie een goeden doorsnee-roman van onberispelijk Franschen snit nog genieten kan, leze „l'Instinct du Bonheur".

---

boeken - schouw

SWETE MACNAMARA (Rachel) ALS DE DOODEN ONTWAKEN. Geaut. Nederl. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

In dolle verliefdheid heeft eenmaal Persis Dering gebroken met haar familie om de vrouw te worden van een filmster Orlo Endymion. De ontgoocheling bleef niet uit en als na de dood van Orlo, Chim Revel, een oprecht, eerlijk karakter, Mrs. Endymion ten huwelijk vraagt, begrijpt en voelt Persis zeer goed dat haar hier een grotere, om niet te zeggen zékere kans op 'n gelukkig leven geboden wordt. Toch, al is de liefde tussen Persis, de vroeger mét Orlo zo bewierookte, en Chim, de pretentieloze landheer, diep en hecht, niet zo licht laat het verleden Persis geheel los. Tot de vrucht der liefde, het kind, de gewenste heerlike oplossing brengt.

Een goede roman, knap geconcipiëerd, knap geschreven. De karaktertekening der meeste personen kan de toets der kritiek gerust doorstaan. 'n Enkele maal lijkt mij de gesprekvorm tussen Persis en Chim ietwat geforceerd. Een aangenaam boek.

NONO. VERNIS. Humoristische roman. Andries Blitz, Amsterdam.

Hoe dwaas „Tante" ook doet, zij is toch degene die zorgt dat de finale blij-eindend is. De deftig-doende Branding krijgt een gevoelige les, in letterlike en figuurlike zin terwijl zijn zus Betty haar hartewens kan voldoen.

Het humoristiese element is rijk aanwezig, doch enkele scènes zijn gechargeerd, o.a. als Tante bij de vermeende baron deftig gaat spreken.

Ontsnanningslektuur die de lachspieren wel eens in beweging brengt. Iedere volwassene kan het boek lezen.

MILES (Burton) DE DOOD VAN MR. GANTLEY. Geaut. Nederl. bewerking van Mr. P. J. A. Boot. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Een detective-roman van de beste soort. Het hele geval is vernuftig — niet „gezócht" — in elkaar gezet, zo zelfs dat de lezer nog voor een werkelike verrassing komt te staan als hij verneemt wie de dood van Mr. Gantley op zijn geweten heeft. Situaties en personen zijn vaak met een spannende levendigheid beschreven. Tot ontspanningslektuur van de goede soort behoort dit boek dat iedereen in handen kan gegeven worden. De vertaling is vlot, al stoot men een enkele maal op een anglicisme.

Een groot kenner van China: Albert Gervais

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Men heeft onze vaderen dikwijls verweten te veel behagen te scheppen in zichzelven, laatdunkend voorbij te gaan aan wat buiten de West-Europeesche grenzen gebeurde. Dat verwijt verloor de laatste twintig jaar zijn grond, wij kregen belangstelling voor het leven van buiten-Eeropeesche landen. Onze geest werd opener, waar onze hoogmoed aan het wankelen werd gebracht. Onze vaderen gingen hun rustigen levensgang in het zekerheidsbewustzijn, dat de wereld-geschiedenis d ò ò r hen en b ij hen gemaakt werd. Alle menschelijke activiteit lag binnen de nauwe Westergrenzen besloten, terwijl vrijwel slapende menschenmenigten zich traag bewogen door het wilde, cultuurlooze Afrika en het oude fatalistische Azië. In de grens van het heden echter zijn plots alle volkeren ontwaakt: en, stuurloos geworden, weten wij plots niet meer, waar de toekomst der menschheid wordt bepaald en voorbereid. Wij zijn niet zeker meer van ons zelven en daarom streeft de opgeschudde menschengeest er naar kennis te maken met volkeren, die mede ons toekomstig lot zouden kunnen bepalen. Wij werden nieuwsgierig, omdat wij ongerust werden.

* * *

Van alle landen is er geen, dat zóózeer onze belangstelling gaande maakt, geen, dat zich met meer onweerstaanbare betoovering aan ons opdringt dan China. Want dit land is e e n w e r e l d en een wereld van majesteit. Majestueus als het is, is dit rijk het eenige onder de beschaafde staten, dat volkomen onafhankelijk bleef van de rijkdommen, waaraan andere rijken hun kracht en levensvatbaarheid ontleenen. China alleen ordende zijn leven volgens andere principes dan de onze. In Perzië en Engelsch-Indië vinden wij verwantschappen terug, maar iedere gelijkenis met het Westersche leven houdt op aan China's grenzen. China hield zich van vreemde invloeden vrij, China bleef zichzelf voldoende. En volkomen begrijpelijk is, dat een land als dit een soms onweerstaanbare aantrekking op ons uitoefent door zijn ontoegankelijkheid, zijn schijnbare volmaaktheid, door de wijze ook, waarop het van ons verschilt en de wijze, waarop het zich zelf, de eeuwen door, voldoende bleef.

In het werk van Chadourne: E n C h i n e[1]), dat, eenige jaren geleden verscheen en een trouw en nuttig document bedoeld te zijn betreffende de betrekkingen tusschen Oosten en Westen, maakten wij reeds kennis met de onverzettelijke wilskracht en de onverwinnelijke vitaliteit van dit eigenaardige ras. In de werken van Albert Gervais en met name in zijn pas verschenen boek: A e s c u l a p e e n C h i n e[2]) dringt zich deze indruk nog merkbaar sterker aan ons op. Terwijl aan deze zijde der wereld Rome een rijk grondvestte, buiten welks grenzen het slechts barbarenhorden zag, die verstoken moesten blijven van het voorrecht eener geordende wetgeving, zag ook China buiten zijn grenzen niets dan minderwaardigen en schatplichtigen. Maar hooghartiger dan Rome, dat een onwankelbaar vertrouwen had in de kracht van zijn legioenen, vond China in zijn nationale trots het geduld om te wachten — in welwillende en laatdunkende positiviteit — tot zijn invloed de rond het rijk zwervende barbaren bereikt, ontwapend en gehumaniseerd zou hebben. In de geschiedenis der volkeren, die immer zoo onrustig en vol beroering is en waarin de tusschenpoozen van rust zoo zeldzaam zijn, zijn er zeer weinige volkeren, die er waarlijk toe gekomen zijn een imposanten indruk van vrede en kalmte te geven en door die rust en vrede een invloed

[1]) Marc Chadourne. E n C h i n e. Paris. Plon. 1931 (volwassenen).
[2]) Albert Gervais. A e s c u l a p e e n C h i n e. Paris. N. R. F. 1933.

op anderen uit te werken. Zeer machtige rijken als die der Assyriërs en der Mongolen zijn daar nimmer in geslaagd. En slechts drie rijken hebben mijns inziens dien weldadigen invloed kunnen uitoefenen: Egypte, Rome en China. Maar méér dan de twee eerstgenoemden voelde China zich eenmaal het centrum der wereld en geen naam was het dierbaarder dan die van Midden-rijk, dien het zich eenmaal gaf. Het waande zich te tronen, het wereldgebeuren te presideeren.

Als iedere landbouwstaat bewogen op het rhytme der seizoenen, voelde het rijk van China zich immer nauw verbonden met God. Wel is het waar, zooals Albert Gervais ons op overtuigende manier schildert, dat de gedachte aan een Allerhoogste nauw samengevlochten is met het beeld van mindere goden. En door de beelden van deze mindere godheden voortdurend in de plaats te stellen van dat van den oppersten God, zijn deze „Moeder der Zon", „Vrouw van de Maan", „Graaf van den Wind", „Meester van den Regen" en de „Heer Donder" den mensch veelal zóó gemeenzaam geworden, dat de sluwe Chinees zelfs niet schroomt hun een valsch geldstuk ten offer te brengen, dus een poging te doen hen te bedriegen, zooals hij zijn medemensch soms tracht om den tuin te leiden.

ALBERT GERVAIS

Met de vereering van deze lagere goden, die op hun beurt weer geassisteerd worden door hun mindere dienaren, als daar zijn de „Heer van den Haard", die van de voordeur, die van de put, de Vader der velden, de eerste boer en de eerste keukenmeid, is de godsdienst wel zeer in het gedrang gekomen en het wordt aanvaardbaar, dat Gervais van religiositeit, van vaag godsdienstig gevoel in plaats van godsdienst spreekt. Godsdienst ontaardde in dit onmetelijk rijk vrijwel overal in doodencultus en rituaal.

* * *

Werd het Chineesche godsdienstige leven een cultus van vormen ook het maatschappelijk leven werd volkomen geregeld, als ware het een groote ceremonie. Bij samenkomst van een mindere met een meerdere is alles te voren geordend: tot houding van lichaam en richting van de blikken toe. Zelfs de plaatsing der tafels naar de windstreken was geregeld bij officieele maaltijden. Nooit heeft de geest eener beschaving de menschenmassa, die er aan onderworpen was, dieper doordrongen. Overal elders blijft er in de onderlagen der maatschappij een aantal minderwaardigen of opstandigen, die een maatschappelijke ordening niet vermag te assimileeren en die zij slechts met geweld bedwongen houdt. In China echter is nog in onze dagen alles geregeld en niemand schijnt er onder dwang te leven. Alle menschen, van de hoogste trap der beschaving tot aan de heffe des volks,

nemen vrijwillig hun plaats in bij het maatschappelijk ballet, dat de Zoon des hemels eenmaal presideerde. En sinds de republiek dezen laatsten van zijn plaats drong veranderde aan deze ordening niets. Als Malraux ons in zijn *Condition humaine* zijn Chineezen uit Shang-haï ten tooneele voert, moge daar ter plaatse het communisme eenigen ingang gevonden hebben, overal elders blijft de Chinees aan den greep van deze theorieën ontworsteld en zooals dokter Gervais mij nog onlangs zeide, de communistische propagandisten worden slechts aanvaard voorzoover en zoolang hun geld de Chineesche geldzucht en het Chineesche egoïsme blijft bevredigen. De Chinees blijft de drager van zijn tientallen eeuwen oude traditie en gaat voort zijn rol te aanvaarden in het drama der tijden. Het gaat er voor hem om de voorschriften der Ouden zoo goed mogelijk te onderhouden. Confucius is de leermeester der eeuwen, die met Lao-tse zijn onderricht herhaalt voor alle opeenvolgende geslachten. China heeft zijn ideaal en dat ideaal, waarheen Tsjang-kai-shek zijn volk nog dezer dagen terugwees, ligt *in het verleden*. China wordt het niet moe immer weer, door alle eeuwen heen, de verwezenlijking daarvan opnieuw te beginnen. En wij, Westerlingen, vermogen dit laatste niet dan met de grootste moeite en bij benadering te begrijpen. De lectuur van *Aesculape en Chine* nu stelt ons, meer dan ieder ander, vroeger geschreven werk, in staat deze mentaliteit te begrijpen. Er is bij ons, Westerlingen een krankzinnige drang tot verandering, waarvan wij ons langzamerhand gelukkig vrijmaken. Achter den waan van den modernen vooruitgang aanhollend, dreigden wij vroeg of laat in den chaos ten onder te gaan en zoo als China, grijpt nu het ontredderde Europa terug naar het verleden.. De Europeaan, wien het vergund is langere jaren den invloed van de Chineesche psyche te ondergaan, ontkomt niet aan de tooverkracht van de daar geldende levensopvattingen en ook Albert Gervais viel dat lot ten deel.

De schrijver kan niet nalaten ons hier en daar van een sympathie te doen blijken, welke hij zich verheelt, maar die zich ondanks hemzelven in zijn hart baanbreekt. Een sympathie, die ons prettig aandoet, omdat zij nimmer eenig parti-pris vertoont; een sympathie, welke een West-Europeesch intellectueel wel mòet opvallen voor dit volk met zijn veelzijdig zieleaspect, zijn doordringende scherpzinnigheid, zijn dikwijls paradoxale geniositeit, zijn menigmaal zoo fijne en veelal zoo redelijke levensconcepties, welke alle gericht zijn op het scheppen van zoo groot mogelijk levensgeluk.

De dienst- of belangenrelaties, de vriendschapsbetrekkingen, die Albert Gervais onderhield met de meest verscheiden vertegenwoordigers uit alle klassen: vanaf de intellectueele élite: groote militaire chefs, groot-financiers en mandarijnen, (de dragers van de voorvaderlijke traditie) tot aan de geduldige en moedige boerin, de deerniswekkende koelie's en armzalige „tiadzeu", de lastdragers, die hun lichaamsweerstand sloopen onder het voortsleepen van schier ontorsbare lasten langs de Mandarijnen-weg, hebben den schrijver er als vanzelf toe gebracht een Socratisch scepticisme, een berustenden glimlach, een breeden en wijzen geest aan het levensgebeuren tegenover te stellen en van dezelfde lvensfilosofie blijk te geven als de Zonen van dit Zonnerijk, voor wie leven en dood elkaar opvolgen in een eeuwige warreling, te midden waarvan de mensch een oogenblik verschijnt, terwijl het aardsche bestaan voor hen niets anders ten doel heeft, dan een vreedzaam genieten van het betrekkelijke geluk, dat te bereiken valt in een „maatschappij van honderden eeuwen ouderdom, die de proef der eeuwen heeft doorstaan", zooals Gervais zich uitdrukt.

„Je voudrais pouvoir faire comprendre et aimer cette vieille civilisation si raffinée avec ses élans, ses réactions violentes et parfois cruelles, son courage patient, son indomptable energie et son charme indéfinissable, merveilleux privilège des vieilles choses et des vieux peuples."

En wij mogen dan al niet zoo ver gaan in onze bewondering voor deze merkwaardige beschaving als Albert Gervais, zeker is, dat er bij den Chinees een ideaal van stabiliteit, conformiteit en duurzaamheid gevonden wordt, dat onze bijzondere bewondering verdient. Geheel het leven in al zijn geledingen

gehoorzaamt aan dit drie-eene ideaal. De oude Egyptenaren wilden onsterfelijk zijn en trachtten zich die onsterfelijkheid te verzekeren, door hun toevlucht te nemen tot de onverwoestbare materie, aangewend in den bouw van hun Sfinxen. Door hun soliditeit scheidden die granieten pyramiden en die mausolea zich van de maatschappij, waarvan zij uitgegaan waren. De bouwers gaven er zich bij voorbaat rekenschap van, dat maatschappijen vergaan en zoo ook de maatschappij, welke die reuzenbouwwerken ondernam. In China werd de tijd op andere, subtieler wijze overwonnen en de menschelijke schepping werd niet losgemaakt van de vergankelijkheid der bouwmaterialen als vermolmend hout en verwerende steenen en dakpannen. Maar immer weer werden andere steenen en nieuwe pannen geboren onder den

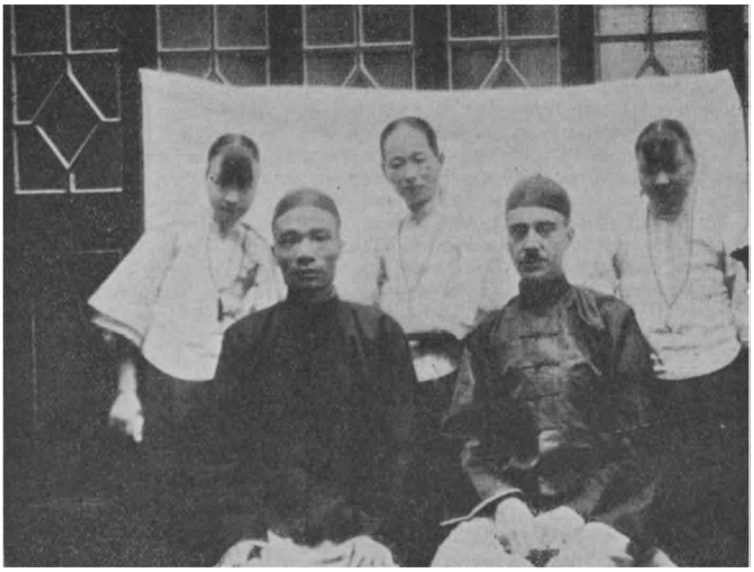

tand van den tijd, die de voorgaande had weggeknaagd. China voelde zich nimmer in wording, China voelde zich altijd eeuwig.

* * *

In een zoo beschaafd rijk — want China draagt het merkteeken van beschaving — bleef en blijft niemand buiten de regels van het fatsoen: zelfs de roovers, die men langs de wegen ontmoet, gaan er trotsch op de geldende riten in acht te nemen. De vertegenwoordigers zelfs van het geweld, krijgslieden en legeraanvoerders, gaan er prat op nimmer tot grofheid te vervallen: welke ook hun krijgskundige of militaire talenten zijn, zij zouden nooit in aanzien geraakt zijn, als zij bij gelegenheid niet eenige verzen hadden weten te improviseeren op met sneeuw bedekte sparren of de vlucht der wilde eenden.

Wat treft in het oude China, is niet alleen de volmaakte aanblik der uiterlijke vormen, het is ook het z o n d e r l i n g e, het v r e e m d e a s p e c t Het werk van Albert Gervais biedt daarvan vele voorbeelden.

Zelfs vreemdelingen, die als deze schrijver jaren in dat rijk vertoefden, voelen dat zij, wel verre van tot het dieper wezen van dit volk door te dringen, zelden verder reikten dan de oppervlakte der dingen. Zelfs zij, die een gedegen studie maken van deze volksziel, zooals Gervais deed, stuiten bij voortduring op volkomen onderling tegenstrijdige hoedanigheden, die toch alle haar plaats vinden in eenzelfde ziel.

Zoo huist er een buitengewone, tot het uiterste raffinement gedreven sensualiteit tot in de oogenschijnlijk meest grove zielen. Een Chineesche krijgsoverste, die door heel zijn uiterlijk en houding gestempeld wordt tot een bruut levensgenieter, wordt, wanneer hij zijn bezoekers zijn chrysanthentuin toont, plots tot den meest fijngevoeligen en meest verfijnden bloemenliefhebber, dien men zich denken kan. De Chineesche keuken is er op ingesteld gewaarwordingen van een bijna onbeschrijflijke délicatesse te wekken. En anderzijds stelt de wellustige Chinees zich met allerlei ongemakken tevreden; hij slaapt op een planken bed en leeft in slecht gesloten huizen, waarin tocht en wind vrijen toegang vinden.

De Chineesche steden zijn menigmaal zwanger van vieze geuren en de Chinees wandelt te midden daarvan, zonder dat zijn reukorgaan geweld schijnt aangedaan; maar deze zelfde Chineezen verlustigen zich 's zomers in den teeren geur van tuberozen. Hun natuur biedt allerlei contrasten. Geen land, waar men bekwamer handwerkers vindt dan de Chineesche borduurders, en dan die andere huisvlijtarbeiders, die een heel natuurtafereel weten uit te beelden in de pit van een vrucht of een boot met passagiers en bemanning in het kleinst denkbare stuk ivoor. Maar geen land ook, waar men slordiger werklieden vindt en werklieden, die meer wars zijn van nauwgezetheid en geacheveerdheid. Geen land, waar meer nijvere toeleg en geen land, waar meer zorgeloosheid en slordigheid aan den dag treedt. Geen land, waar de zedenwetten meer in eere zijn en waar het dringender aanbevolen wordt goed zoon en goed vriend te zijn, maar geen land ook, waarin de mensch onverschilliger en egoïstischer aan anderer ellende voorbijgaat. Geen kleinzeeriger, schroomvalliger en banger menschen dan de Chineezen, maar zijn diezelfde Chineezen gekomen tot een zekeren graad van zenuwprikkeling, dan trotseeren zij de grootste gevaren met ijzingwekkende kalmte en gaan, zoo noodig, met het grootste flegma den dood in. Geen onderhandelingen, waarvan de goede trouw méér aan dubbelzinnigheid onderhevig schijnt, maar geen onderhandelaars ook, waarvan het woord een waarachtiger indruk maakt.

Er zijn geen menschen zachtaardiger voor de dieren dan de Chineezen en er is geen stedeling, die zijn geliefkoosden vogel niet in een of anderen hoek herbergt en niet op zijn wandelingen meeneemt. Maar in ditzelfde land heeft men de schrikwekkendste martelingen uitgevonden en de Chinees doet diezelfden dieren, zoodra daar de minste beweegreden toe drijft, de wreedste pijnigingen aan. En om te besluiten met het treffendste van al die tegenstellingen: dit zoo flegmatiek uitziende volk is in waarheid een volk van nervosen. Wanneer in den schoot van het gezelschap van eenigen hunner een twist ontstaat, verdwijnt aanstonds iedere zelfbeheersching en de strijd wordt tot het uiterste gedreven.

* * *

Deze ziel te vatten is een welhaast onoverwinnelijke moeilijkheid, waarvoor de Westerling zich in dit land geplaatst ziet. Maar zooals het oude Griekenland het land was van het marmer en den honing; zooals Rome zijn symbolen vond in het brons en in het koren, in de rijke oogsten door Virgilius bezongen en in het strenge en sombere brons van zijn borstbeelden en munten; zooals Frankrijk het land is van wijnen en van moralisten en psychologen, waarvan Montaigne, Ronsard, Racine, Corneille, La Fontaine en Stendhal de onsterfelijke vertegenwoordigers zijn, zoo werd China het land van het porselein, de zijde en het lak, waarlangs de vingers glijden in wellustige streeling. China is het land van het lak. Zelfs de gewoonste meubelen zijn zonder ruwheid: het lak, dat in wijde onbegrensdheid heel dit menschenras overdekt is de beleefdheid. En zooals men daarginds zonder gevaar voor splinters zijn vingers over de eenvoudigste boerentafel kan laten gaan, zoo kan men er ook vrij met de boeren omgaan, zonder iets grofs aan hen te ontdekken.

* * *

Echter heeft de ziel van dit volk een nog meer verheven uitdrukking

gevonden in andere takken van kunst en in de letteren. Onze vaderen kenden van de Chineesche kunst niets anders dan het koude, blinkende porselein, dat men overal in West-Europa verspreid vindt. Wij kennen nu die bewonderenswaardige muurschilderingen, waarop, te midden van zwijgzaamheid en bescheidenheid, Boeddha's tronen in een weelde, die niets aardsch meer heeft, waarop ruiters galopeeren door de weiden vol zachtgespreide schaduw, waarin planten pralen, gekroond met zwakke tengere bloemen, die haar satellieten vinden in een bijna onzichtbaren vlinder. Deze kunst strekt haar heerschappij verder uit dan de onze en nooit wist een Westerling zoo diep door te dringen in het leven van plant en dier.

Het is de Chineesche kunst eigen, ons te doen voelen, hoe alle door haar verbeelde dingen samenvloeien in één groote schepping. Hij scheidt ze niet van de wereldziel. De landschappen der Chineesche schilders zijn dialogen tusschen land en water, mensch en dier en plant en alles wat de Westersche kunst laat verloren gaan, als de lichte siddering van het grasprietje, het onversaagd pogen van een insect, werd door deze kunst opgevangen en gesublimeerd. De schilder is geen koud waarnemer, die zijn verstrooid of laatdunkend superioriteitsgevoel ronddraagt door de velden: hij is de broeder van alles, wat leeft.

Maar China heeft niet alleen zijn schilders gehad, het heeft ook zijn dichters. Echter is ook hier het verschil met West-Europa groot. Hier toch vindt men niet den dichter van professie, maar deze dichters zijn minister, philosoof, hoogwaardigheidsbekleeder. Zij allen zijn dichter in de mate, waarin hun ziel hun functie te boven gaat: hun poëtisch vermogen meet bij voortduring hun menschzijn af en welk ambt zij ook vervullen, zij worden er nimmer door opgeslorpt. Hier in West-Europa acht de mensch zich veelal slechts naar de mate van de gunsten, welke hij verwerft, in plaats van te zien, naar wat hij in waarheid *is*. Daar ginds worden de gunsten en wangunsten van de fortuin beschouwd als even verachtenswaardig als de grillen der seizoenen; en wie zijn wereldsche waardigheden verliest, vindt de frischheid der lente, de misten van den herfst en den vrede van den maneschijn weer.

* * *

Wij hopen, dat dokter Gervais, die aan deze kunst in *Aesculape en China* voorbijgaat ons in een volgend werk op de ontleding van dit volksaspect zal vergasten.

In dit werk bepaalde hij zich tot de analyse van de levensfilosofie en de daaruit voortvloeiende moraal van dit geheimzinnige volk. Hij doet ons begrijpen, dat zoo het Chineesche karakter de laatste jaren eenigszins gewijzigd werd in de groote kuststeden, het oude zelfgenoegzame, trotsche, laatdunkende China van vroegere eeuwen ongestoord voortleeft, in de steden van het binnenland.

De vreemdeling voelt op de allereerste plaats, hoe hij te midden der geheimzinnigheid van deze wereld niet meer verkeert in de wereld van het *individu*. Daar in China een overvloedige, somber-gestemde, dichte en glanslooze massa, hier een wereld van menschen, waarin ieder er op uit is vóór alles zichzelf te zijn en slechts zichzelf te zijn. Hier blijft de dichtste menigte deelbaar. Daar is de ondeelbare menigte der Chineezen als een stroom, waarvan de waterdruppels zich niet laten scheiden. Wij merkten reeds eerder op, dat de Chineezen in het geheel niet aan comfort gehecht zijn en dat zij in de ongerieflijkste omstandigheden leven, zonder iets te doen om die te veranderen. Lees *Aesculape en Chine* en gij zult met mij begrijpen, dat hun grootste geluk hierin bestaat in dit menschendeeg op te gaan, de zwoele warmte van de massa te ondergaan, het „geluk van het getal" te smaken.

* * *

Toch heeft China veel van zijn orde en rust verloren op dit oogenblik. Het oude China, dat de Westerlingen eenmaal bewonderden als een land,

bestuurd door geleerden, voor wie materieele kracht geen beteekenis had, is door de Revolutie en de Repúbliek op vele plaatsen blootgesteld aan het grofste militaire juk. Het is goeddeels in de macht van generaals. Deze generaals onderscheiden zich door geen enkel bijzonder talent, en hebben zelfs vrijwel nimmer eenige strategische kennis. Het zijn politici, die zich door een leger omgaven en die zich door alle middelen geld verschaffen. Zij zijn omkoopbaar voor de partijen en de steden bieden hun bij voortduring enorme losgelden om plundering te voorkomen. Het heeft er den schijn van, of deze verschillende legers elkaar beoorlogen: zij trekken beurtelings voor- en achteruit: zelden echter komt het tot een treffen. In deze onmetelijke fantasmagorie, waarin reputaties zich in minder dan geen tijd vormen en vergaan, zijn de overwinnaars van vandaag de overwonnenen van morgen en West-Europa is wel dwaas eenige verwachting te bouwen op het krijgsgeluk en de goede trouw van welken ook dezer krijgsoversten.

* * *

China heeft dikwijls perioden van anarchie als deze gekend. Toch is de crisis in dit geval ernstiger, waar zij ook de geesten aantastte.

Eenerzijds zijn er de soldatenbenden, anderzijds de studenten. Deze studenten vonden hun onderricht in Japan of in Europa. In hun land terug-gekeerd, is hun kennis als het gist voor den vreemdelingenhaat, dien China immer voedde. Zij toch vooral verdragen ongeduldig de aanwezigheid van die vreemdelingen in eigen land: zij leven in blijvende verbittering over de voorrechten, die West-Europeesche landen daar behielden. De onuitsprekelijke Chineesche nationale trots, die bij den gewonen burger schuilgaat onder zijn wellevendheid, vindt bij hen haar heftigste en meest verbitterde uitdrukking. Onder deze hitsing vindt de toeschouwer bij het Chineesche volk de hoedanigheid, die het met de meeste volkeren gemeen heeft: het geduld. Maar waar is, dat dit volk lijdt een ontzaglijk lijden, gespeend als het is van alle Chistendom. Als een weldoende balsem op de talrijke maatschappelijke wonden, die in dit volksleven gapen, zijn er de goede woorden en de heldhaftige daden van de missionarissen. En de Katholieke missie wordt door Gervais op grond van zijn vele persoonlijke ervaringen wel zeer ver boven de missie van Methodisten en Baptisten geheven. Men vraagt zich ondanks alles echter af, of er ooit een eind aan dit lijden zal komen en men aarzelt Gervais' optimisme in dit opzicht te deelen.

---

boeken - schouw

ROELOFSEN (F. J.) IN EN OM HET KEUTERSHUIS. (253) *f* 1.75 en *f* 2.60. „Eigen Volk", Scheveningen.

Tegen den achtergrond van het dorpsleven speelt zich het dagelijksch bestaan af van den keuterboer Peins, en ontwikkelt zich het gedachtenleven van den kleinen Siske Peins. Aangekondigd als een eersteling draagt de roman daar ook wel de sporen van. De stijl is hier en daar nog wat stroef en schoolsch; geheel vrij en ongedwongen heeft de auteur nog niet in het gevoelsleven van een kind kunnen binnendringen. Maar hij bezit talent, dat zich in de toekomst wel verder zal ontwikkelen. De constructie is evenwichtig, en het gevoel is zuiver gehouden, zonder in het dramatisch te vervallen.

Een eenvoudig verhaal-van-het-land, dat moreel zonder voorbehoud is.

FRANSCH

BINET-VALMER MAÎTRES DU MONDE. Roman (283) 12 fr. Flammarion, Paris, 1933.

De ziel van den grootkapitalist, van den maître du monde legt ons de schrijver bloot. In Norfels zien we den abnormalen, den voor gek gehouden, uiterst lucieden spekulant, die speelt om het genot van het spel en om de nietigheid van goed en kwaad te bewijzen; in Adhèaume den zich zelf misleidenden, die, ontevreden met het geldverzamelen, zijn macht wil gebruiken voor de eer van zijn vaderland als voorwendsel, voor eigen eer en macht als doel. Het geld zoekt naar waarden, om zich te rechtvaardigen of heeft het opgegeven naar waarden te zoeken, omdat het spel toch nutteloos is, misschien beter: omdat het spel op zich zelf een genot is. En zelfs hier dringt het besef, dat de levensvreugde van een kind en de eer van een familievader en de liefde van een vrouw waardevoller zijn dan het beursspel om het geld en de wereldmacht.

Het lijkt mij zelfs, dat de poëtische spelhartstocht en de tot op het krankzinnige af toegespitste rationaliteit van den Amerikaanschen geldmagnaat als symbool kan fungeeren van het schrijverstalent van Binet-Valmer. In de Norfels speelt de schrijver zelf om de waarde van zijn eigen gedachten en zijn eigen vorm. De stijl, de diepzinnige zegswijze en geraffineerde ontleding van begrip en .persoon zijn andere spelmethoden, die denzelfden geest verborgen. Niet zonder reden is Norfels de dichter der gesluierde symbolen en parabelen: de uiterst konkrete vertolker der situaties. Wij voelen den schrijver zelf spelen met zijn vormen en zijn normen onder het beeld van den spelenden kapitalist. En tusschen de regels door voelen wij ook zijn bede om vergiffenis, zijn spijt over de onwaarachtigheid van zijn spot, zijn liefde voor de waarden, die hij zelf schijnt te vertrappen. De litteratuur heeft nog een andere zending dan het verfijnde verstandsspel: het gaat op slot van zake toch om de waarheid, de goedheid en de schoonheid, niet om de meening, de macht en de eer.

Alleen ontwikkelde lezers zullen deze echt Fransche geestigheid smaken: waarschijnlijk zelfs namen plaatsen van werkelijke personen naast de gefingeerde namen van den roman. Zou het misschien zelfs de poëtische interpretatie van feitelijke gebeurtenissen zijn?

DAVET (Michel) LA FIN DU VOYAGE. 12 fr. Plon, Paris, 1934.

Dit op het einde van '33 verschenen romannetje verwierf onlangs den Minerva-prijs. Nu kan een Fransche roman van eenige

beteekenis onmogelijk aan een der vele prijzen ontsnappen, die in Frankrijk jaarlijks worden toegekend. Maar het bewijst dan toch dat dit boekje bijzondere aandacht heeft getrokken. Over Michel Davet schreef Dr. Boerebach in het Meinummer van Boekenschouw (1934) en terloops ook over dit boek.

„La Fin du Voyage" is het verhaal van een Française die trouwt met een Zweed, zich in een Zweedsch dorp vestigt, aldoor heimwee heeft naar Frankrijk en, bij gelegenheid eener ziekte van haar moeder, daarheen terugkeert en niet de kracht vindt om weer naar haar man in Zweden te reizen. Het is een verhaal in luchtigen vlotten, prikkelenden Mozartstijl, dichterlijk, capricieus, vol verrassing en wisseling. Een origineel gegeven en een oorspronkelijke frissche behandeling. Michel Davet heeft de stemmingen en gevoelens van dit vlinderende wezentje in kleurige, lichtende tinten vastgelegd. Het is alles speelsch en luchthartig in deze „Minou", ook de dingen die wij graag serieuzer in haar zagen, haar godsdienst en haar huwelijksplicht. Voor rijpe lezers.

BRIAN-CHANINOV (Nicolas) ALEXANDER I. 25 fr. Grasset, Paris, 1934.

Deze keizer aller Russen is nog altijd de meest fascineerende aller Romanofs; de aureool van „ridderlijkheid", van „jeugd" en „moed" omstraalt hem nog altijd, hoezeer die aureool ook misplaatst is. Wie hieraan nog twijfelt, leze het met zorg en zakenkennis geschreven boek van Brian-Chaninov, dat volstrekt geen „vie romancée" is, maar een streng historisch en nuchter, al te nuchter geschiedwerk over Alexander I.

Hij was een „vat" van menschelijkheden, een man met bevliegingen. In werkelijkheid, in de daad was hij een zwak en wankelmoedig mensch. Zijn figuur als mensch en keizer treedt uit dit wat vlakke boek goed naar voren.

DUITSCH

HOSTER (Herman) VIELE SIND BERUFEN. (499) Ein Roman unter Ärtzten. 6.50 R. M. Paul List Verlag, Leipzig, 1933.

Niet allen, die in hun artsexamen slagen en de praktijk beoefenen of de wetenschap trachten te dienen, worden gedreven door liefde voor het verplegen der lijdende menschheid of onbaatzuchtige dienst der wetenschap. Als we Hoster mogen gelooven, dan is het odium medicum niet minder befaamd dan het bekende odium theologicum. Kleingeestige Streberei, jaloerschheid en oogendienst beletten vele geroepenen om tot den rang van uitverkorenen op te klimmen. Een ideaalarts en ideaalgeleerde met zijn enthousiasme, zijn dagen van neerslachtigheid en zijn onoverwinnelijken drang naar de onbaatzuchtige opoffering van zich zelf in dienst van anderen, wordt op aantrekkelijke wijze geschilderd. Vooral het begin van het verhaal, waarin een ver-

pleger door een handige truc zich vestigt als arts en geholpen door zijn ervaring in ziekenverpleging en door ijverige studie, zich opwerkt tot een waarlijk uitverkorene in dienst der medische wetenschap door allerlei gevaren voor ontdekking heen, is boeiend geschreven. De schaduwzijden der artsen-gemeenschap, die in zijn omgeving blootgelegd worden, stellen den held nog in klaarder licht. Tegen het einde, als de groote ontdekking moet komen en wij allang weten, dat hij succes zal hebben, wordt de spanning slapper. De vriendschapsverhouding met den edelen hypochonder is niet in staat, de leemte te vullen. Dat hij veel decepties beleeft en honderden vergeefsche experimenten doet, lijkt mij geen reden, om deze zonder veel variatie elken keer weer opnieuw te beschrijven. Het boek zou er bij gewonnen hebben, als het honderd bladzijden korter was. Maar ook zoo levert het in zijn documentair-strakken stijl nog een belangwekkende en leerrijke geschiedenis, die wij geinteresseerden — en dat zijn zoowel doktoren als degenen, die doktorshulp behoeven — gaarne ter lezing aanbevelen.

FALLADA (Hans) WER EINMAL AUS DEM BLECHNAPF FRISST. . . (510) 4.50 M. en 5.50 M. Rowohlt, Berlin.

HANS FALLADA

De schrijver van den „Kleiner Mann" heeft een nieuwen roman gepubliceerd, waarin de hoofdfiguur weer een verschoppeling, weer een „kleiner Mann" is, een uit de gevangenis ontslagene, dien we met hopelooze noodlottigheid weer naar misdaad en straf zien afdrijven. De schuld hiervan geeft Fallada — al te eenzijdig — aan humaniteit en reclasseering. Maar vallen we hem niet lastig over zijn particuliere meeningen en zien we zijn boek als roman. Zijn beeldende kracht, zijn vormtalent, zijn concretiseering is als altijd bewonderenswaardig. Met zeldzame aanschouwelijkheid en onmiddellijkheid plaatst ons Fallada in het hart der dingen die hij verhalen wil. Zijn frequente dialoog is scherp en strak, zonder eenige verslapping of onjuistheid. Hij schrijft zijn roman met de gespannenheid van een snaar en heeft een allerzuiverst gevoel voor den juisten klank, de juiste trilling.

Men betrapt hem nimmer op een faux pas. Zijn boek leest men uit in voortdurende geboeidheid. Toch lijkt ons dit boek van mindere blijvende waarde dan „Kleiner Mann"; het is te zeer een Einzelfall, het zachte licht van „Lämmchen" ontbreekt er aan.

Fallada's wereld is er een van intense menschelijkheid, maar een wereld zonder God. Wij missen er iets essentieels, dat door geen kunst of plastiek te vervangen is. Zijn naturalisme is rauw en ongezeefd: om dit alles blijve zijn werk voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

MATHAR (Ludwig) STRASZE DES SCHICKSALS. Grenzland-Roman. Herder i.B., 1933.

Het aantrekkelijkste in dit boek van Mathar is wederom zijn trouwe liefde voor de barre eenzaamheid van het veen. „Strasze des Schicksals" is een vervolg op „Das Schneiderlein im Hohen Venn", maar staat op zich zelf. In het eerste boek heeft Michel Schmitz beloofd tot boete voor zijn misdaad, na zijn wonderbare redding uit het moeras, om altijd in storm en noodweer de klok van 't Maria-kapelletje te luiden als wegwijzing voor de verdwaalden.

Nu zien wij hem in dat boek leven, in zijn stijfhoofdigen strijd om het behoud van de verlatenheid, in zijn pogingen om zijn kinderen op te voeden voor dat boeteleven. Bij zijn dochter lukt het hem, niet bij zijn zoon, die het wilde bloed van zijn vader geërfd heeft. De zoon gaat ook de wegen van het verderf op, maar keert — als vader allang dood is — terug in boete, waarbij hij alles, het liefste ook, offert.

Deze tragische geschiedenis is prachtig ingelegd in het tijdelijk gebeuren, dat door 't „Venn" een breede straatweg wordt gelegd, wat als een symbool geldt van de verleiding.

Het boek is moedig gedacht, is zwaar van onverbiddelijke ernst en rijpe levensbeschouwing en psychologisch inzicht en bereikt zoo een hoogte, die boven de middelmaat uitgaat. Toch is het geen ontdekking, daarvoor is het te gerekt en — helaas — al te ernstig.

HERWIG (Franz) DER GROSZE BISCHOF. Ein Kettelerroman. (340) 5.20 M. Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet. Munchen.

Hem, die Wilhelm von Ketteler's leven en werk reeds kent, moet dit boek althans in de tweede helft teleurstellen. Na de eerste helft, die een goede schildering geeft van von Ketteler's zeer moeilijken jeugdtijd, verwacht men in de tweede helft den bisschop te zullen zien: den strijder tegen den liberalen tijdgeest en het aanrukkend socialisme, de Europeesche figuur, den geweldigen Kerkvorst, Kerkvader bijna in dezen modernen tijd, voorlooper der groote Sociale Encyclieken van Leo XIII. Van dat alles weinig of niets. Zóó is dus de titel misleidend. Het ontbreekt

in de tweede helft aan grootschen opzet, die toch voor dezen historischen roman de eenig passende kon zijn.

Om de eerste helft vooral blijft dit boek desondanks nog zeer aanbevelenswaardige lektuur.

ENGELSCH

LEWISOHN (Ludwig) AN ALTAR IN THE FIELDS. (324) 7/6. Hamish Hamilton Ltd., London.

De obsessie, welke Lewisohn heeft bevangen, is zoo overheerschend geworden, dat zij zijn kunstenaarsschap gaat belemmeren. Zijn obsessie is die van het ongelukkige huwelijk. De moderne Amerikaansche realistische auteurs zijn vrijwel allen critici, en „God's own country" verschaft hun voor die werkzaamheid ruimschoots stof. Maar waar de meesten met breeden blik het geheele zeer gecompliceerde leven overzien, om daaruit hun universeele stof te putten en die te bewerken met de frischheid en levendigheid der auteurs van een land dat geen lange literatuurhistorie achter zich heeft is Lewisohn zich meer en meer gaan beperken tot de analyse van het huwelijk.

LUDWIG LEWISOHN

Daarin heeft hij zeer knap en artistiek verantwoord werk geleverd, o.a. in „The Case of Mr. Crump". Maar het wil ons voorkomen dat hij zich thans heeft uitgesproken over deze materie. Hij kan zich blijkbaar echter niet losmaken van het onderwerp; het werd de oorzaak van het ontstaan van „An Altar in the Fields". Het zuivere, echte gevoel spreekt nu evenwel niet sterk meer; het is gelukkig niet geheel verdwenen maar het verloopt te dikwijls in droog en plechtig getheoretiseer, dat meer in een essay dan in een roman thuishoort, en den gang van het verhaal hinderlijk onderbreekt. De tendenz is niet evenwichtig verwerkt in het verhaal, zij overheerscht; de bladzijden lange opzettelijke betoogen verstoren de artisticiteit, die we in een roman mogen eischen.

In dit boek beschrijft de auteur de moeilijkheden van het huwelijksleven van twee artistiek aangelegde menschen; — beter kan men eigenlijk spreken van het huwelijk van twee moeilijke menschen. Massa's problemen duiken op, meestal te wijten aan al te subtiele, overbodige of verbeelde oorzaken. Na het paar een

reis door Europa, en zelfs Noord-Afrika te hebben laten maken, laat Lewisohn hen naar Amerika terugkeeren, waar hij tenslotte nog een eenigszins bevredigende oplossing voor de jongelui weet te vinden.

Romans van deze aard zijn een positief gevaar. Onervaren lezers zien waarschijnlijk niet de uitzonderlijkheid der gevallen, door den auteur gesteld; zij zullen de moeilijkheden van het huwelijk onevenredig groot gaan zien. Het huwelijk moet voor hen afschrikwekkend gaan worden.

Jammer is het dat wij tegenover Lewisohn niet een Amerikaanschen auteur van groot formaat kunnen stellen, die de schoonheid van het Christelijk huwelijk in den roman tot uitdrukking heeft gebracht.

Ongetwijfeld meent deze schrijver het ernstig en eerlijk, maar na het voorgaande zal het duidelijk zijn, dat „An Altar in the Fields" alleen lectuur kan zijn voor goed ontwikkelde, ervaren lezers.

KYLE (Elisabeth) THE BEGONIA BED. (314) 7/6. Constable & Comp. Ltd. London.

„The Begonia Bed" is hoofdzakelijk een vrouwenstudie, — het levensverhaal van Ann en Fancy — waarvan het psychologisch proces op ongewone wijze tot stand komt: proloog en epiloog spelen in 1933, daar tusschen gaat de schrijfster eerst terug tot 1919, dan tot ongeveer 1903, tenslotte tot 1888. Aldus het tegenwoordige verklarend uit het verleden. De heftige zielecrisis der vrouwelijke hoofdpersonen heeft plaats gehad in dat verleden; die crisis leek toen allesbeheerschend, maar treffend blijkt uit deze eigenaardige constructie van den roman, hoe betrekkelijk onbeteekenend zij feitelijk was.

Met de jaren veranderen de menschen; wat eens zoo belangrijk was, lijkt nu onbeteekenend. Door dezen teruggang in het verleden blijft de toon vooral beheerscht. De karakteruitbeelding gaat diep, de zielecrisis is zeer emotioneel maar zij blijft bedwongen; van een losbreken en uitlaaien van primitief menschelijke hartstochten is geen sprake. Ook al niet wijl Kyle's personages leven in een maatschappelijk milieu — dat der hoogere kringen — waar conventie het innerlijke leven controleert en beheerscht. Wel blijft ten slotte een noot van melancholie natrillen in het leven van Ann, terwijl het de tragedie is van de ouder geworden Fancy — die het geluk van Ann had verwoest — dat haar slachtoffer nooit haar zelfbeheersching verliest.

De achtergrond in den roman — het leven der society kringen in Londen en Brussel — is voortreffelijk geteekend; de sfeer van de latere „Victorian" en die der „Edwardian" periode is voelbaar gemaakt.

Voorbehouden voor ontwikkelde volwassenen.

ETON (Robert) THE PATTERN. (302) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

Het vers uit „Hamlet": „There's a divinity that shapes our ends, Rough-hen them how we will" kan als het motief gelden voor dezen roman. Een met dién vaag-religieuzen inslag, kenmerkend trouwens ook voor den Britschen geest, die zich heeft afgewend van het puritanisme.

De constructie van The Pattern is goed en ongewoon. Oogenschijnlijk onsamenhangend zijn de lotgevallen, door Pamela Chambers beleefd op haar laatsten levensdag, en door den auteur beschreven in het eerste hoofdstuk. Maar haar ontmoetingen, dien dag, met vier menschen, heeft voor ieder van hen een definitief keerpunt in hun leven tot gevolg.

In de vier volgende hoofdstukken volgt dan het levensverhaal dier personen tot den dag hunner ontmoeting met Pamela. De lezer ontvangt het antwoord op de klacht van Pamela's vader, wanneer hij het ongeluk verneemt, zijn dochter overkomen: „What sense can there be in that?"

De schrijver heeft eenheid in zijn roman weten te bewaren, door in elk der vier laatste hoofdstukken ongezocht den invloed van Pamela voelbaar te maken. Gelukkig was hij bovendien artist genoeg , geen marionetten te produceeren, opzettelijk opgesteld om Pamela's invloed te ondergaan. Hij creëerde werkelijke, onafhankelijke, levende menschen, wier levensbanen volkomen natuurlijk gekruist werden door die van het jonge meisje.

Als geheel, een vlot geschreven roman, met beheerscht gevoel, zoo op het grensgebied tusschen litteratuur en amusementslectuur. Geschikt voor volwassenen.

FROME (David) THAT'S YOUR MAN, INSPECTOR. (308) 7/6. Longmans, Green and Co., London.

Van de detective romans den laatsten tijd uitgekomen — en het is verbazingwekkend in welke massa's dit genre romans in Engeland wordt geproduceerd — is Frome's nieuwste werk een der beste.

Frome schrijft een verzorgde stijl, de karakteriseering der personen is aannemelijk, de beschreven gebeurtenissen gaan niet buiten de realiteit. De vereischte spanning blijft bewaard en de intrigue is dermate vernuftig opgezet, dat zelfs de meest geroutineerde lezer van dit slag romans niet zal weten wie de misdadiger is, vòòr de ontknooping begint.

Onder het voorbehoud dat detective lectuur uiteraard nooit geschikt is voor jeugdige personen, kan dit boek overigens door ieder gelezen worden.

Laura Riding

door JOS. PANHUYSEN.

Laura Riding heeft in samenwerking met George Ellidge een roman uitgegeven, die 14a heet. 14a is een huisnummer, de roman, als men het een roman noemen kan, handelt over de menschen, die in het aldus genummerde huis wonen. Dit alles lijkt heel gewoon, we kennen zoo langzamerhand de huisnummers, de hotels, de familiepensions en de sanatoriums, we kennen de menschen, die er wonen, en hun lotgevallen, meestal heftig bewogen, bewegen ons, door hun bekendheid, niet zoozeer meer. Maar met 14a is het een bizonder geval, niet omdat het boek in dialoogvorm geschreven is, niet alleen om de eigenaardigheid sommiger karakters, maar wel om de bizarre, haast groteske poëzie van het geheel, de ongewone levenstragiek erin, en de ongewone bedoeling. Want dit boek heeft een bedoeling. Een tijdlang kan den lezer dit ontgaan door de dolzinnigheid der steeds wisselende invallen, het tooneelmatige der figuren, die aan een harlequinade doen denken, en de wat wrange, maar levendige geestigheid. Ten slotte echter, in sommige fragmenten meer in sommige minder, komt die bedoeling steeds duidelijker naar voren, en we herkennen er de Laura Riding der gedichten in, deze raadselachtige verschijning in de Engelsche letteren, wier verzen soms bijna een philosophisch tractaat lijken, even onverbiddelijk doelbewust, moeizaam voortbouwend, droog en oogenschijnlijk onpoëtisch. De levenshouding van Laura Riding is zeer gemakkelijk te omschrijven, zij is wars van het oppervlakkige cynisme veler harer tijdgenooten, wat die voorgeven te willen weten, wil zij inderdaad, ze wil weten waaraan en waaraf. Er zijn heel weinig menschen, die dat willen, want de gemeenplaats, de wereld wil bedrogen zijn, kan men veel breeder, en ook dieper opvatten dan gewoonlijk gedaan wordt.

It is a mission for men to scare and fly
After the siren luminary day, zegt zij ergens, maar onmiddellijk daarop geeft ze haar eigen wat uitzonderlijke positie aan in den volgenden versregel.

Someone must bide, someone must guard the night.

Den nacht, de werkelijkheid, die achter het bedrog schuil gaat, bewaken, doet zij dan ook inderdaad, tenminste in zooverre ze dit kan, want ze kan het niet altijd en ze kan het niet geheel, haar verzen en ook deze laatste publicatie van haar, deze roman, zijn juist op hun hoogtepunten, een blijk geven niet van litteraire, maar van menschelijke onmacht. Dit ziet zijzelve zeer goed, buitengewoon goed, haar luciditeit wat haar falen betreft is herhaaldelijk angstwekkend en het is in het geheel niet wonderlijk, dat ze aan dit schrikbeeld der ontoereikendheid tracht te ont-

komen in een theorie. Men kan glimlachen om deze theorie, men kan ze vergelijken met Nietzsche's leer, waarmede ze welbeschouwd niet te vergelijken is, maar de zwakheid en de heldhaftigheid, die er zich in openbaart, zou men ook kunnen bewonderen. Het is eenvoudig de theorie, dat er eens menschen zullen komen, die vermogen, wat zij nog niet vermag.

CATHERINE: I haven't thought. . . . I'm just waiting for things to work out.
JIM: What do you mean by things working out?
CATHERINE: I mean, getting it clear what Hugh and I mean together, and Hugh and I and the others-what people mean together.
JIM: And what about people by themselves? How do you get that clear?
CATHERINE: That is clear. People in relation to one another is what needs working out. People start out by themselves, but they end up in a group. They don't change; they merely keep moving until they are properly grouped.
JIM: And you think everybody gets properly grouped in the end?
CATHERINE: Oh, no. First of all you have to discount all the people who aren't anything by themselves. They don't make groups, just crowds — they evaporate. And with the rest it's a long, long story — all these centuries. The real people come last. All these centuries it has been mostly crowds and very dim groups — the real people not quite sure where they belong. And they don't begin really to be until the last stages, when there are only a few moves left — when they are tired out and have lost all their capriciousness.

JIM: Oh, just one minute more. I want to tell you, Catherine, that I'm beginning to believe-in you! I don't know what you are, but U believe in you. What are you?
CATHERINE: Why, I'm nothing at all. At least not yet. I'll tell you how I feel about myself. In the end there is just one group. Well, I feel like that group — not any one in it, but simply the fact that it's the right arrangement of things.

Op het slot van het boek ziet de hoofdpersoon, Catherine, in, dat deze kleine kring tijden lang nog, eeuwen misschien, uit zal blijven, dat zij, als het ware, maar een verre voorafschaduwing is, in dit opzicht, neemt haar leven, reeds voor haar dood, een einde, haar hoop op de juiste schikking der dingen binnen haar aarde-bestaan is daarmede immers te niet. Catherine is als een dier paleizen, waarvan Laura Riding reeds sprak in haar poëzie-bundel: „Poems: A Joking Word", de lieflijke paleizen, die niet meer bestaan.

No more are lovely palaces
And Taj-Mahal is old,
The listening tenements,
The wakeful entertainments,
Waited wide and many ages
For the spirits of the promises
That more than men would come,
Would come the visitants evoked
By lovely palaces
And such emblazoned places
Men would never light for men.

A little surer now we know ·
They do not come the way we go.
And better build we and more soberly-

Maar al is er zeer veel in de hoofdpersoon van haar roman,

Van Markens Drukkerij-Vennootschap - Delft

dat Laura Riding verklaart, men zou verkeerd doen Catherine met de dichteres te vereenzelvigen, want Catherine is op de eerste plaats geen dichteres, zij tracht slechts één maal met den inzet van haar wezen te weten waaraan en waaraf, de dichteres Laura Riding doet dat telkens weer opnieuw. Het is juist daarom misschien, dat de meeste lezers van haar gedichten deze niet mooi zullen vinden, zij zijn te onverbiddelijk in hun trachten, de spanning erin is niet slechts tot het ondragelijke, zij is er vaak, als te felle pijn, tot het onnavoelbare gestegen, het gedicht wordt zoodoende schijnbaar onzeker en weifelend, het lijkt vaak, wat het niet is, een voortdurende herhaling, eindeloos eentoonig. Maar telkens en telkens opnieuw, bij een vermindering der spanning misschien, bij een toegeven aan het woord, als oasen in een woestijn, verschijnen brokstukken, die onmiddellijk aanspreken, die vaak glorieus mooi zijn, breed van rythme, donker, maar geheimzinnig doorgloed. Het is of Laura Riding dan even, een weinig nonchalant, toonen wil, dat ze ook verstaanbaarder schoon kan geven indien ze dat wil, „the sluggish female wil arise" inderdaad,

She will receive
As children born of her, yet hitherto
Not looked upon, the many lights of one
Titanic darkness, the ungathered fruits
Of an intense Hesperides of night.

Ze is zich echter te zeer bewust, dat deze breed-vloeiende, wat oratorische woorden- en beelden-rijkdom op zijn minst een overbodigheid en niet zelden een gevaar is, hoewel het een oogenblik zijn kan als een openbaring, ook niet langer.

There is much at work to make the world
Surer by being more beautiful.
But too many beauties overwhelm the proof.
Too much beauty is Lathe.

Haar ervaring is immers, dat iemand, die naar zekerheid tracht, voortdurend onzeker dient te zijn, zich nooit aan een aardsche zekerheid gewonnen moet geven, dan immers consolideert zich het wereldbeeld, het voortdurend veranderende wordt als onveranderlijk gedacht, en de mogelijkheid van een wezenlijker kennis heeft opgehouden te bestaan. Ons leven, we vergeten het vaak, kan slechts stoorloos zijn als het voor een gedeelte tenminste door een onwetendheid of een fictie wordt beschut, wie heldhaftig genoeg zijn om voor zulk een beschutting te bedanken, leiden een zwaar en moeilijk leven. Heiligen doen dat, zij maken zich niets wijs over zichzelf, ze zijn zich bewust van hun geringheid en de grootheid van het Opperwezen, ze zien het leven der menschen op aarde als het is, en zooals het den menschen schijnt, ze zien, en dit te zien moet zeer pijnlijk zijn, dat deze schijn een verkeerde, niet „the right arrangement of things" is, dat de ware verhouding der dingen geweld wordt

aangedaan in den zichzelfbedriegenden geest, zonder ophouden, dat men zich door zekerheden vangen laat, die geen zekerheden zijn. Nu is het verre van mij Laura Riding bij dezen heilig te verklaren, maar ik geloof wel, dat er in haar heldhaftigheid iets analoogs te vinden is, en haar hooghartigheid, die men eerder onheilig dan heilig zou kunnen noemen, is welbeschouwd de verkeerde kant van een zeer groote kwetsbaarheid.

Onkwetsbaar is, in zekere mate althans, het kind, omdat het in de fictie leeft, dat het alleen op de wereld is, onkwetsbaar wordt de oudere mensch, omdat hij zich de fictie van een bepaalde, hem min of meer welgezinde, omgeving schept, en zich verhardt tegen het leed van anderen, buiten die omgeving.

> It has been read by all
> That a pleasure-party met death
> At high speed, and a child
> Before its mother's eyes a corpse reappeared
> Instantly following the crash,
> And that such a one, held venerable,
> Went, like a commoner, mad in a money-quarrel,
> And that the daughter of an earl, consumptive,
> Lives by her own labour, a parlour-maid.
>
> A public pain distresses the public epidermis,
> A tremor passes as if through te one body —
> The one body, cumbersome but tender Titaness.
>
> But instantly following the tremor
> The reading heart returns to toast,
> Having trembled with self-pity
> And felt its beat with curiosity.

Het ontvluchten van pijn en van wezenlijk inzicht is een door en door menschelijke bezigheid, zoo sterk, dat niet zelden zelfs de poëzie als een middel daartoe is te baat genomen; de maker van poëzie immers noemt men „poet", dichter, men heeft hem zoo langzamerhand de roeping toegedacht, om door zijn schoone verbeeldingen, zijn droomen, zijn verdichtselen, de menschen van de te harde realiteit, van het besef hunner onvolkomenheid en van de alomtegenwoordigheid van het leed te bevrijden; er zijn beroemde dichters, die sussers bij uitstek waren. Laura Riding echter noemde haar laatsten bundel veelbeteekenend „Poet: a Lying Word", volgens haar is de echte poëet juist het tegengestelde van een verdichter, geen verblinder of bedrieger, maar juist een onverbiddelijke ontgoochelaar.

> Does it seem I ring, I sing, I rhyme, I poet-wit? Shame on me then! Grin me your foulest humour then of poet-piety, your eyes rolled up in white hypocrisy — for I may be one famed sprite more of your versed legend — or turned against me in your historied brain, where the lines read more shrewdly. Shame on me then!

Men kan over de befaamde of beruchte „eerlijkheid" van vele moderne schrijvers denken als men wil, men kan ze, en vaak terecht, een weinig verdacht vinden, er is een eerlijkheid, die

boven verdenking staat, geloof ik, en dat is de eerlijkheid, die er naar tracht zich rekenschap te geven niet van het leven in zijn ruwheid, gemeenheid en bedriegelijkheid, maar van de tijdelijkheid van dit leven, van de zekerheid, de onafwendbaarheid en de geheimzinnigheid van den dood. Na het voorafgaande zal het wel niemand verwonderen, dat in alle werk van Laura Riding de dood aanwezig is, dat deze haar meer intrigeert dan het leven, hij is er in haar roman, hij is er in „Poems: A Joking Word", hij is er vooral en voortdurend in haar laatste bundel, die verdeeld is in seizoenen en eindigt in het seizoenlooze. De uiterste verschrikking voor vele menschen op aarde is dit eerste der vier uitersten, Laura Riding beschouwt het, tracht het te doordringen en te ontraadselen, tracht er zich vertrouwd mee te maken, en op de haar eigen, zeer persoonlijke wijze slaagt ze daarin voor een niet gering gedeelte, zoodat de verschrikking ervan wijkt en plaats maakt voor iets wat nadert tot het exatatische, zij komt tot het uiteindelijk inzicht, dat de dood niets en dat de dood alles is en dat kan de dood zijn inderdaad. In „Poet: A Lying Word" komt zij tot een levensbeschouwing, die eigenlijk niet overeenkomt met wat ze geeft in haar later verschenen roman, maar daarvoor is het ook een roman. In dezen laatsten gedichtenbundel ontdekt ze wel beschouwd de zeer eenvoudige en toch diepe waarheid, dat de „right of things" eerst volledig komt bij het einde, omdat dit einde geen einde is. „Ah, though you can 't believe, there's always God", zegt ze ergens en ook dat is als het zijn moet en komt totaal niet onverwacht, voor wie weten wil waaraan en waaraf is dit besef niet te weren.

Long may you sorely to yourself protest
This single bread and truth,
This disenchanted understanding.
It is not counted what loud passions
Your heart in ancient private keeps alive.
To each is given what defeat he will.

Laura Riding & George Ellidge: 14a. Arthur Barker 21 Garrickstreet London. 1934. Voorbehouden voor volwassenen met een ruime levenservaring.
Laura Riding: Poems: A Joking Word. Jonathan Capel, London. 1930.
Laura Riding: Poet: A Lying Word. Arthur Banker, London. 1933.

De Katholieke Papini

door G. VAN GESTEL S. J.

II

De mensch die zich God maakt: de satansleugen is ook voor Giovanni Papini onafwendbaar-catastrofisch tot een levenstragedie van den hoogmoed geworden.

„Ik geloof", durfde hij toen zeggen, „dat ik in die dagen iets gevoeld heb, dat leek op hetgeen God zou moeten gevoeld hebben, indien hij werkelijk bestond." Zoo gaat hij zich een soort Messias wanen: een nieuw tijdperk der geschiedenis van de menschheid had hij in te luiden, een „Derde Rijk". Oorspronkelijk was de mensch enkel dier. Daarna was deze opgestegen tot de menschelijkheid, maar zijn leven was nog altijd vermengd met veel dierlijkheid. Dat waren het eerste en het tweede rijk geweest. Het derde gaat nu komen en dóór hem. De menschheid moest worden losgerukt uit die tweeslachtigheid, uit die besmetting, moest aldus boven-menschelijk, goddelijk worden. Dit is z ij n zending! En van die nieuwe menschheid wil hij zelf de eerste mensch zijn. Zóó worden, dàt bereiken, — of wel verdwijnen!

Die aan den Godmensch niet gelooven wilde, gelooft nu zichzelf een menschgod. Voor dien menschgod zal hij een godsdienst gaan stichten in het jonge, nog niet in vermolmde vormen verankerde Amerika, — om vandaaruit terug den triomftocht aan te vangen naar het oude Europa.

* * *

Voor deze zending heeft Papini de wondermacht noodig: hij vindt die bij de Katholieke heiligen. Hoe hebben zij die verkregen? . . . . In deze phase van zijn leven leest hij A u g u s t i n u s, de F i o r e t t i, Sales' I n t r o d u c t i o n à l a V i e d é v o t e en I g n a t i u s' G e e s t e l i j k e O e f e n i n g e n. Hij leest ook de duitsche en spaansche mystieken. Gods genade werkt wel wonderbaar. 't Is de eerste maal, dat deze trotsche geest in aanraking komt met de katholieke levensbeschouwing. Vooral Augustinus maakt indruk. Vond Papini in de C o n f e s s i o n e s mogelijk aanleiding tot zijn U n U o m o f i n i t o? Wat er van zij, hij voelde zich aan hem verwant. Later zal hij dezen grootste — na Paulus! — der katholieke bekeerlingen en apologeten herlezen en bij het vijftiende eeuwfeest „als een bewijs van zijn dankbaarheid en liefde" een prachtboek S a n t' A g o s t i n o[1]) over hem schrijven. „Toen ik streed, om los te komen uit den kerker van den hoogmoed, om vrij te kunnen ademen in de lucht van het absoluut Goddelijke, was Sint Augustinus mij een groote hulpe. Hij scheen mij toe, dat er een overeenkomst was tusschen hem en mij: ook hij was litterator en minnaar van het woord, maar tegelijk rusteloos zoeker te midden der filosofieën naar de waarheid; bijna werd hij vastgehouden door het occultisme; hij ook was zinnelijk en zocht eer en roem. . . . . En dat een mensch als hij, die mij zoo na was in zwakte, er toch in geslaagd was herboren te worden en zichzelf te verbeteren, zie, dat gaf mij moed." . . . . .

Wel vindt Papini de wondermacht bij het Christendom, ... maar verkregen door den ootmoed, door de volstrektste zelfverzaking. En zich verzaken dàt kon, dàt wilde deze „zwarte Cherubijn" juist niet. Toch bleef het niet loutere nieuwgierigheid. Het was ook „een gistdruppel van gelooven een onderdrukt verlangen, om deel te hebben aan die prachtige religieuse ervaring, die, vanaf Jesus, zooveel meesterwerken der ziel en geschriften aan de wereld geschonken had. De apologie boeide mij en het mysticisme, ook vanwege het voorbeeld van enkele vrienden, trok mij aan.".[2])

---

[1]) Sint Augustinus. Vert. door Ellen Russe. Uitg. „Foreholte", Voorhout, 1930.

[2]) Later zal dit voorbeeld, vooral dat van zijn vrouw — een goede, eenvoudige Christin — en dat van Dominico Giuliotti, zijn vroegeren tochtgenoot op de wegen der dwaling den zoeker een lichtbaken worden.

Dan keert hij zich tot het occultisme, tot de theosophie. Ook daar meende hij wondermacht te vinden. „Ik verzamelde ontelbare aanteekeningen, volgde verkeerd sporen, begon met proefnemingen, meende te hebben gevonden: faalde, gaf het op, herbegon. . . . De tijd zat mij op de hielen, de jeugd vlood heen; de verplichting, de ernstigste verplichting van heel mijn leven, had ik op mij genomen. Ik moest absoluut het geheim ontdekken, ik moest er mij, hoe dan ook, meester van maken — of verdwijnen. Ik leefde in een voortdurende beklemming, ontdaan, met uitpuilende oogen, radeloos. Een voortdurende koorts wond mij op, mijn hersens weigerden verder te werken. . . Mijn hoofd was doorloopend een en al hamerende pijn, ik viel meermalen in onmacht, ik verloor herhaaldelijk het gevoel van richting, vergat de beteekenis der dingen, der woorden. Ik zag den dood van nabij, ik zocht de eenzaamheid, iedereen leek mij een vijand. Ik besloot heen te gaan, zonder er iets van te zeggen tegen wien dan ook. Daarboven, tusschen de bergen, dichter bij den hemel, ver van het geklets en rumoer der stad, zou ik gemakkelijker het mysterie overwinnen. Mijn zwakheid nam toe en werd angstwekkend; verschrikkelijke nachtmerries achtervolgden mij: de krankzinnigheid lag op de loer klaar om mij te grijpen; alles was kleurloos om mij heen, om mijn pijnlijk tastenden geest, die zich smartelijk uitstrekte naar het onmogelijke.

Ik vertrok alleen voor de laatste poging, met mijn krankzinnigen droom in het hart. Ik zou opnieuw van den berg afdalen, zegevierend en schrikwekkend als een god — ofwel ik zou niet meer terugkeeren.

Maar ik keerde terug. . . . . .

* * *

Wat daar boven op den berg in dit paroxisme van hoogmoedswaanzin, terwijl Papini daar met uitgestrekte armen naar den hemel gekeerd lag wachtend op de vergoddelijking, die niet kwam, moeten wij beschouwen als een slag van Gods genade. Hij keerde terug, verlost van zijn waan, gebeukt, verslagen, vernederd, uitgeput naar het lichaam en naar den geest: U n U o m o f i n i t o, een uitgeleefde, een opgebruikte, een kapotte. . .

Die Godt stack naar zijn kroon,
Is, uit den hoogen troon,
Met zijn maght in den nacht nêergezoncken. (Vondel)

Zeer langzaam vindt Papini voor zijn lichamelijke en geestelijke wonden genezing in de in haar ruigheid en ascetische strakheid zoo rustige Torkaansche natuur, die hem zóó lief was van zijn jeugd afaan. Zondags nam zijn vader „een man van weinig woorden, met een ver boven zijn stand verheven geestelijke nieuwsgierigheid", den knaap Giovanni mee op lange wandelingen. De oude Papini altijd in gedachten verzonken, de jonge Papini keek. . . . Later werden het wandelingen met den vriend, dien hij in J e u g d s t o r m Giuliano noemt. . . . . . Soms dwaalden ze verder weg over de bergen op zoek naar eenzaamheid, naar wind en gestrengheid. . . . .

„Behalve aan de boeken en aan dooden[1]) heb ik mijn ziel te danken aan de boomen en bergen. De natuur heeft mij evenveel opgevoed als de bibliotheek. Een aparte, zeer bepaalde natuur: al het dichterlijke, droefgeestige, grijze en eenzame, dat er in mij schuilt, heb ik gekregen door de toskaansche natuur, van het land rondom Florence." Aan dit „eenigszins kloosterlijk en franciscaansch land, een beetje ruw, een beetje zwart, waarin men het rotsig geraamte voelt onder de grasoppervlakte en waar de groote bruine onbewoonde bergen zich plotseling verheffen, bijna alsof zij de vredige, vruchtbare dalen bedreigden" dankt Papini den rijkdom van zijn gevoelig-in-gestelde ziel en zijn groot dichterschap.

Deze natuur ook redde hem van den ondergang in de groote zielecrisis van zijn leven.

Als het letterkundig Italië den toen reeds gekenden, gevierden en ge-

[1]) Met de dooden bedoelt Papini de groote schrijvers en dichters, die hem geestelijk vormden.

vreesden jongen schrijver als een uitgebranden vulkaan meent te kunnen verwaarloozen, antwoordt hij met *Un Uomo finito*, waarvan de laatste hoofdstukken de belofte geven van nieuwen en nog intenser litterairen arbeid. „Ik ben ternauwernood begonnen. Het kind wordt na negen maanden geboren, maar de mensch begint op zijn dertigste jaar. De bloem is uitgebloeid, maar de vrucht moet rijpen alvorens te verrotten."

Die vrucht werd een totaal andere, als hij het zich zelf toen voorspelde.

In 1912 schreef Papini *Un Uomo finito*, in 1921 geeft hij als eersten neerslag van zijn bekeering tot het Katholicisme zijn *Storia di Christo*.

* * *

Wij hebben *Un Uomo finito*, Papini's autobiografische zelf-analyse, „de tragedie van den hoogmoed" genoemd, — men zou ze ook „de roman van den autodidakt" als ondertitel kunnen geven. Papini is het type van een autodidakt, wiens het zoeken en weten en vergelijken, het beurtelings aanvaarden en verwerpen tot een hartstocht is geworden, wien elke nieuwe ontdekking nieuwe, naïeve ontroering brengt en elken genoten dronk aan de kennisbronnen nieuwen dorst, wien ten slotte altijd door en telkens weer kwellen blijft de angst: iets van wat geweten kan worden en moet zijn, niet te weten, wien tevens door gemis aan leiding het onderscheidingsvermogen ontbreekt tusschen het essentieele en bijkomstige. Hij verwerft zich op die wijze een enorme kennis. „Al wat in boeken steekt, is in dat hoofd gevaren"!

Slechts heel langzaam en heel moeizaam zal er in dezen geest ordening komen, als ten slotte de orienteering van al het doorzochte, al het gewetene zijn richtlijn vindt in de ééne, positieve, Katholieke Waarheid.

Zijn autodidactisme, geeft ook, althans gedeeltelijk, de verklaring van de exhibitiezucht, waarmee Papini, vooral in zijn jeugdwerken, zijn belezenheid en eruditie ten toon spreidt en van de stroncatura-methodes, die hij zich tegenover levenden en dooden veroorlooft. Hij noemt het zelf „zijn onbeschaamde bibliografische geleerdheid" en het „genoegen in het kapot maken". Het doet soms aan als ijdele pronkzucht en revolutionaire verwoedheid, maar in de diepte is het de onbevredigdheid door de telkens herleden ontgoocheling, is het ook de innerlijke behoefte van eigen verantwoording: hoe hij de waarheid niet heeft gevonden, maar ze toch wel overal en bij allen zocht. Zoo verschijnt hij ons niet zelden als een litteraire *banderillo*, die zijn nijdig spel speelt niet tegen één maar tegen 'n half dozijn stieren tegelijk: met lenige virtuositeit weet hij de vlijm-scherpe, kleurig-bewimpelde *banderillas* zijn bloedende slachtoffers in den nek te mikken. 't Wordt de vertooning van een meesterlijk, gratievol gevecht. „Ik heb altijd meer behoefte gehad aan vijanden, dan aan vrienden", getuigt hij in *Jeugdstorm*, en door de snijdende scherpzinnigheid van zijn fel critischen geest is het bijna altijd trefzaak. Alle geijkte waarden, alle gezeten en gelauwerde grootheden, alle gevestigde stelsels worden binnen de arena gejaagd, spiedend ontdekt de criticus den zwakken plek en met striemend sarcastischen steek maakt hij den tegenstander af. „Hoeveel boeken hebben we toen niet afgebroken. . . hoeveel roem niet verbrijzeld, hoeveel stelsels uit elkaar gehaald. . . . hoeveel paradoxen hebben we niet gelucht en van hoeveel pijlen hebben we de punten niet gescherpt."

't Is de stroncatura, de meedoogenlooze afslachting. Papini's filosofische en critische studies — *Stroncatura*, *Testimonianze*, *Crepuscolo dei Filosofi*, *L'altra Metrà*, *24 Cervelli* — lijken soms, permitteer me de uitdrukking, een litterair abbatoir. Hij wordt dan als een „Hobbesiaansche wolf, wiens slagtanden behoefte hebben om te bijten en te verscheuren. Dan is niets mij heilig: noch de grootheid der gestorvenen, noch de door de eeuwen bezegelde roem, noch de door duizenden jaren bevestigde ervaringen, noch de heiligheid der wetten, noch de gestrengheid der wetboeken, noch de uitspraken der moraal, noch de banden der innigste genegenheden."

Papini wordt daarmee — ook nog wel in zijn Katholieke geschriften —

soms gechargeerd. Hij veralgemeent en wordt zóó eenzijdig. Het lijkt soms wel eens 'n beetje op de boksershouding: allemaal 'n paar passen op zij jullie, en kijkt dan maar eens naar mij: hoe ik het doe! In de verantwoording, die *Storia di Cristo* inleidt, krijgen zoo goed als alle (quasi tutte! de Nederlandsche vertaler mitigeerde en vertaalde: vele), zoo goed als alle bestaande „Levens van Christus" op de volgende wijze hun knock-out: „Zij verspreiden een, ik weet niet wat voor muffen en ranzigen reuk, die van de eerste bladzijde af, den naar meer smakelijke en degelijke kost begeerigen lezer doet terugschrikken. Het is een walm van uitgedoofde kaarsen, een stank van verganen wierook en bedorven olie, die iemand den adem afsnijdt. Men kon er niet in leven. De argelooze, die ze ter hand neemt en daarbij aan de breedopgevatte levensbeschrijvingen van sommige groote mannen denkt, hij die eenig begrip heeft van letterkunde en poëzie, wordt kwalijk gestemd, wanneer hij in dat slappe, trage en gerekte proza doordringt, samengelapt met o! zulke gemeenplaatsen, die duizend jaar geleden leven hadden, maar nu geen ziel meer bezitten, die versteend zijn, afgesleten als de letters van een gedenkteeken, of de komma's van een handschrift. Als men het blad heeft omgeslagen, wordt het nog erger, wanneer die opgetuigde rossen willen overgaan in de galop der lyriek, of den draf der welsprekendheid. Die onechte gratie, die pronkerij, goed voor een schoolopstel, die valsche gloed, gekoeld door honingzoete deftigheid, ontmoedigen zelfs de taaisten en stoutmoedigsten. En wanneer zij zich niet in de doornige mysteries der scholastiek verdiepen, vervallen ze in de benauwde welsprekendheid der Zondagspreeken".

Zoo krijgen dus de eerzame predikers ook nog een veeg mee! En hoe hij in *Dante vivo* het dantisme afmaakt, zagen we reeds.

(Slot volgt)

---

boeken - schouw

WYNNE (Pamela) DE VERZEGELDE DEUR DER LIEFDE. (303) *f* 1.90 en *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De titel van dit werk wordt hier slechts genoemd om de lezing van dit werk aan iedereen ten sterkste te ontraden. Zoo'n schandalige voorstelling van het kloosterleven verraadt kwade trouw of absolute onkunde, die objektief met kwade trouw gelijk staat.

MICHAELIS (Karin) JUSTINE. Roman. (253) Universitas. Berlin, 1933.

Deze Scandinavische romancière is ongetwijfeld een talentvolle schrijfster. Men moet een paar enorme onwaarschijnlijkheden voor lief nemen, maar voor 't overige is de compositie van het boek zeer goed. Verder staat het geladen van hartstochtelijke vaart en spanning.

Wij moeten het evenwel absoluut afwijzen om den inhoud. Niets dan echtbreuk en nog eens echtbreuk en als men dan vastloopt: welnu, eén Schusz . . . . . ein Fall! M'n God! is zóó de wereld, waarin Gij zijt uitgebannen en Uw twee steenen tafelen aan scherven liggen? 't Is afgrijselijk. Deze wereld te schetsen, is op zichzelf het goed recht van de romanschrijving, op één voorwaarde nochtans: dat ze „den afgeknapten draad van boven" (men herinnere zich Jörgensen's gelijkenis), toch weer weet vast te knoopen en Gods geboden als zedelijke normen vasthoudt. Dat gebeurt in dit boek niet. Daarom alleen reeds is het voor ons onaanvaardbaar. Dat is het bovendien nog om de brute onbeschroomdheid, waarmee een paar scènes beschreven werden.

Spengler als Litterator

door F. VAN OLDENBURG-ERMKE.

Er is over Spengler, naar aanleiding van zijn laatste geschrift, „Jahre der Entscheidung" heel wat geschreven. Zijn gedachten, zijn conclusies en vooral zijn profetieën werden het middelpunt van een critiek, die, in ons land althans, over het algemeen weinig vriendelijk was. En dat is te begrijpen. Er mogen in Nederland nog zooveel pessimisten wonen, — zoover als Spengler zal wel niemand hunner het in de zwartgalligheid gebracht hebben.

Vlak na den oorlog was hij, de man uit Muenchen, hier meer in eere. Zijn „Untergang des Abendlandes" vond hier weerklank in menig jeugdig gemoed, al zullen wel weinigen dezer jeugdige gemoederen er méér dan alleen het titelblad van gelezen hebben.

Jonge dichters voelden zich toen alleen thuis in de doorgloeide schemering van een zomeravond, zoo'n avond, waarop alles voorgoed schijnt af te loopen, te eindigen, onder te gaan. Doch het pril ontluiken van den nieuwen dag, waarop alles begint en opgaat mèt de zon, vond hen slapende, droomen droomende van ondergang, vernietiging en hopeloozen strijd.

Het scheen, alsof voor de lijders aan Spengler's ondergangscomplex de pas geëindigde oorlog nog beginnen moest. En zoo dreigde dit het geestelijk gevolg te zullen worden van deze toch wel zeer geniale „Morphologie der Weltgeschichte", dat voor velen de toekomst amorphe, vormloos, werd, zoodat vormloosheid de les bleek, welke de vurigsten zijner volgelingen uit zijn vormenleer der geschiedenis trokken.

Doch hier te lande is men aan de lectuur van Spengler's meesterwerk niet bezweken. En ook onze Oosterburen schenen hem met de noodige korreltjes zout te hebben gelezen.

Zoo was het mogelijk, dat op promoveeren staande, jeugdige geleerden in hun proefschrift vijftig keer en meer met veel eerbied Spengler citeerden, als de man, die in vele en velerlei zaken het laatste woord gesproken had, maar die nu voor dien duider van verledene en ziener van het toekomende niets anders over hebben dan een glimlachje, — dat glimlachje, waarmee men van jeugdzonden gewaagt, — en die grapjes maken over den stedeling, die de stad haat, waar hij zich nooit buiten waagde en het land, het platteland, looft, dat hem slechts van boeken, bladen, platen en prenten bekend is.

Spengler raakt uit de mode, die zeer bijzondere mode, die van schrijvers profeten, van hun boeken bijbels en van hun woorden orakelspreuken maakt.

Er is weinig, waarin de massa zoo gretig gelooft, als in de uitspraken van een ondergangsprofeet, maar er is ook geen geloof, dat weer zoo spoedig wordt vergeten, als de ondergang te lang op zich laat wachten.

Het is best mogelijk, dat het avondland het volgend jaar ondergaat, maar het interesseert geen mensch, terwijl het rond 1920 iedereen, die een woordje Duitsch las, interesseerde, ofschoon het stervende avondland er sindsdien weer kalm een veertien jaartjes aan vast heeft geknoopt.

Het is griezelig gezellig aan wereldeinde en ondergang te denken, als de kranten mooi weer, een goeden oogst en een constante markt voorspellen; maar als de nood aan den man is gekomen en men niet in de kranten hoeft te kijken om te weten, dat het crisis is, blijkt het hemd nader dan de rok en de kwestie, of het avondland nog een achtermiddag mee zal kunnen, niet bijster actueel. En als het avondland eens werkelijk onder zou gaan, zou ieder land aan zichzelf denken en niemand zich om het avondland, het arme Europa bekommeren. Zoo is het leven!

Doch toegegeven, dat na den oorlog de geesten wel zeer ontvankelijk waren voor wat Spengler te zeggen had, moet het toch ook worden erkend, dat het wel een heel bijzonder talent moet zijn, wiens woorden allerwege zoo'n grooten indruk konden maken.

En dan zullen we het hier niet hebben over zijn onaanvaardbare denkbeelden, over zijn heidensche verafgoding van den sterksten man, maar wel over de wijze, waarop hij die denkbeelden naar voren brengt, naar voren

stuwt, naar voren stoot. Als er ooit iemand zijn ideeën g e l a n c e e r d heeft, dan Spengler!

Wie uit ervaring weet, wat een wankelmoedig schoolmeester is, en welk leed zoo'n man bedreigt, als hij aarzelt, waar hij handelen moet en weifelt, waar hij moet spreken, zal niet vreemd staan tegenover den onderwijzer, die een man van de kloeke daad en van het overtuigde woord is, die streng is, als een rechter en (eigen-)wijs, als een schriftgeleerde uit het Nieuwe Testament. Men zal zoo'n man niet loven, maar men kan hem begrijpen.

Aan zoo'n schoolmeester nu doet Spengler denken en zijn lezers zitten, als zijn leerlingen, op de hardste banken en hebben tijd noch gelegenheid voor een dutje of een speelsch afdwalen van hun aandacht. De taal van Spengler, zijn woorden en zijn volzinnen zijn hard, als schoolbanken, en stug als het stuursch orakelen van een schoolmeester, die een dictator in het oog der kinderen wil zijn en vaak een doorn is in het oog der ouders.

De plak, die Spengler over zijn leerlingen zwaait, het dreigement, waarmee hij hun aandacht opeischt, heet in het Duitsch „die Tatsache", wat, als „feit" vertaald, slechts zwak weergeeft, wat Spengler's lezers er met kloppend hart in hooren en innerlijk bij voelen.

Feiten plegen ons, nuchtere Hollanders, tamelijk onverschillig te laten. Het is een feit, dat twee maal twee vier is en een koude zomer slecht voor het hotelwezen. Het is een feit, dat een hond geen kat is en een kat geen water kan zien. Het is een feit, dat men op gas goedkoop koken en met cokes goedkoop stoken kan. Doch dit alles pleegt ons niet koud langs het ruggemerg te loopen, zooals ons bij Spengler's meesterlijk belichte „Tatsachen" overkomt.

En waardoor nu wist Spengler ook in ons land jarenlang ferme jongemannen met een dusdanig geelzuchtig pessimisme te besmetten, dat de sporen ervan nu nog hier en daar, als dunne dichtbundels in de boekwinkels te koop zijn?

Het antwoord kan geen ander wezen dan dit, dat Spengler niet slechts een veelwetend historicus en veelvermoedend pessimist was, maar ook een woordkunstenaar van groot formaat.

Nu de magie tamelijk wel gebroken is en men Spengler's nieuwste werk met ferm critisch geschut ontvangen heeft, kan het misschien interessant zijn juist aan de hand dier laatste werkjes eens na te gaan, wat het litteraire middel is, waarmee Spengler zulk een exorbitant groot effect te sorteeren wist en wellicht in bepaalde kringen van pessimsten nog sorteert.

De schrijftrant, welke Oswald Spengler zoo meesterlijk beheerscht, is gebaseerd op wat we platweg, — men permitteere het ons, — overdonderen zouden willen noemen, de, naar men zegt, bij uitstek Pruisische kunst om anderen „einzuschüchtern", en welke kunst uitgaat van het beginsel, dat, als men denkt, gelijk te h e b b e n, men er alles op moet zetten om ook gelijk te k r ij g e n en dat het per slot van rekening belangrijker is gelijk te krijgen, dan gelijk te hebben. En waar krijgt men gauwer gelijk mee dan met Tatsachen? Welke argumenten, welke betoogen, hoe klemmend ook, wegen op tegen de taal der Tatsachen? Welke getuigen spreken luider dan stille getuigen? En als ik bewijzen wil, dat mijn buurman misbruik pleegt te maken van sterken drank, dan kan ik dat niet overtuigender doen, dan door uit al zijn binnen- en buitenzakken platte en bolle fleschjes en kruikjes te tooveren.

Spengler is zoo'n toovenaar, die van ieder ondeugd het symbool kent. Hij is de kunstenaar van het overtuigende, want overtuigde woord, de litteraire pessimist, die slechts met een Nietzsche is te vergelijken in stoutheid van bewering en onverschrokkenheid van taal.

Spengler schrijft in den stijl van het ultimatum, wat weer een heel andere stijl is, dan die van de apologie. Iemand, die zijn beleid in een apologie verdedigt, geeft blijk te erkennen, dat dat beleid aan aanvallen onderhevig kan zijn en bewijst tevens, dat het hem niet onverschillig is, wat anderen over dat beleid in het midden te brengen hebben. Een „positivist" van de klasse van Spengler is zich van de mogelijkheid, dat men hem wel eens niet zou kunnen gelooven, of hem zelfs zou kunnen aanvallen, nog niet eens bewust.

En hoe gevaarlijk sommige van Spengler's denkbeelden ook mogen zijn, een tikje gezond verstand en een snufje humor zijn voldoende om in normale tijden en voor normale menschen den tooverban van Spengler's zelfzekere welsprekendheid te breken. Doch al mag er dan van Spengler, als profeet, niet veel overblijven en al moet men den historicus gelijk geven, die meent, dat de toekomst nu juist niet tot het vruchtbaarst gebied der geschiedenis behoort, toch kan men niet tegen Spengler waarschuwen zonder hem tevens te bewonderen, als litterator, als. . . . scheppend kunstenaar.

Niet, dat Spengler romans geschreven heeft, of drama's of balladen. Hij schiep meer dan dat. Hij schiep werelden. . . . van papier. En deze scheppingen waren overtuigender dan menige roman. En als hij wel romans zou hebben geschreven, zou H. G. Wells in hem een gevaarlijk concurrent moeten zien.

Zooals Menno ter Braak een zelf ontdekte wereld bevolkte met zelf geschapen burgers en dito dichters en dit zelf geschapen leven zag als een nogal naargeestig carnaval, dat hij het „Carnaval der Burgers" noemde, zoo schiep ook Spengler een door vele ondergangen bedreigde wereld, die in één opzicht slechts van de wereld verschilt, welke wij kennen, namelijk, dat zij niet door God, maar door Spengler werd geschapen.

En als het van Spengler afhing, die een pessimist is en gelijk wil hebben, dan konden we onze biezen wel pakken, of, als we erg manmoedige wezens zijn, het voorbeeld volgen van dien Romeinschen soldaat, aan wiens nagedachtenis de laatste regelen van „der Mensch und die Technik" (C. H. BECK'sche Verlagsbuchhandlung, Muenchen) gewijd zijn:

„Ausharren wie jener römische Soldat, dessen Gebeine man vor einem Tor in Pompeji gefunden hat, der starb, weil man beim Ausbruch des Vesuv vergessen hatte, ihn abzulösen. Das ist Grösze, das heiszt Rasse haben."

Doch we zouden het over den stijl van Spengler hebben, zooals men dien leert kennen uit zijn laatste werken. De bovenaangehaalde regels geven er al een klein proefje van, van dien stijl van het ultimatum, van het bijna gesnauwde woord.

Spengler schrijft op het rhythme der „Tatsachen", waar meer „beschouwelijke" en gemoedelijker schrijvers op het bedachtzame rhythme hunner gedachten schrijven, en dichters dat doen op de golving hunner gevoelens, hunner zielsmuziek.

Het proza van Spengler stáát, zooals onze haren staan, die het ten berge deed rijzen. Het staat, als golven zouden staan, als een plotselinge vrieskou hen beletten zou te vallen in hun eigen dalen.

Men moest dit proza eigenlijk eens leggen naast de dichterlijke didactiek van Vondel's leerdichten; het proza, dat stáát, zooals de ongeloovige Romeinen stonden bij het kruis, naast Vondel's knielende poëzie.

En het zijn alleen aarzelende en vreesachtige naturen; het zijn alleen stotteraars, litteraire kromprаters; het zijn alleen menschen, die, als ze wat beweren willen, eerst liever een straatje omwandelen om dan per slot van rekening nog maar het liefst hun handen in onschuld te wasschen; het zijn alleen dezulken, die iets van Spengler kunnen leeren, namelijk het recht-op-een-doel-afgaan.

Als hij bijvoorbeeld in „Jahre der Entscheidung" (C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Muenchen) vraagt: „Wenn ich den Menschen ein Raubtier nenne, wen habe ich damit beleidigt, den Menschen — oder das Tier?" of in „der Mensch und die Technik" beweert, dat „es dem Typus Mensch einen hohen Rang gibt, dasz er ein Raubtier ist," dan kan men het er niet mee eens zijn, — en natuurlijk is men het er niet mee eens, — men kan het boek verschrikt en met eenige walging sluiten, maar wat men niet kan, is, twijfelen aan hetgeen de schrijver eigenlijk bedoelde en zeggen wilde.

Men kan zich verwonderen over Spengler; men kan zich ergeren aan Spengler; men kan Spengler verwerpen; maar verkeerd begrijpen kan men Spengler niet, en dat is meer dan men van menig modern essayist verklaren kan.

Hij is positief, als een dwangbevel, als een doodsvonnis, als het comman-

do van een Pruisisch officier. En dat is Spengler's verdienste, een verdienste overigens, welke we graag in anderen dienst zouden willen zien.

Een overtuigd mensch is een te groote zeldzaamheid, dan dat we het niet zeer zouden betreuren, dat de overtuigde Spengler nergens dieper van overtuigd is, dan dat de mensch een prachtig roofdier is, terwijl het juist de prachtigste menschen waren, die door roofdieren gedood zijn, gelijk de geschiedenis der eerste eeuw van het Christendom ons leert.

Maar zooveel geheugen mag men bij den historicus der toekomst niet verwachten. . . . . .

BIRKNER (Friede) ROBERT OF RONALD! Vertaling van R. H. G. Nahuys. (241) *f* 1.60 en *f* 2.—. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Het is wel wat te mooi om waar te kunnen zijn, deze geschiedenis van zeven studenten, wier studie en huisvesting wordt betaald door een rijken beschermer, en wier liefdesaffaires alle zoo'n romantisch-gelukkig slot vinden, maar met realiteit bemoeit dit soort lectuur zich nu eenmaal niet, — en de lezers ervan stellen er geen belang in. Kwaad steekt er overigens niet in dit amusementsromannetje.

DE MEYER (Pater Petrus Baptista) DE GEKRUISTE VAN NAGAZAKI. (198) St. Franciscus Drukkerij, Mechelen.

Het zevende deel der serie: „Films uit verre Landen" vertelt van de Christenvervolgingen in de 16e eeuw in Japan, en van den marteldood van den heiligen Petrus Baptista en zijn gezellen in 1597.

Eenvoudige en goede volkslectuur.

HAAN (Gerard F. de) NARDUS HAKEL. Roman van stad en land. (337) *f* 4.25. Mij. tot Verspreiding van Goede en Goedkoope Lectuur te Amsterdam. 1930.

Een boerenroman van de goede soort. Waar dit boek echter meer dan een boerenroman wil wezen en zich waagt aan de beschrijving van de gevaren eener groote stad, wordt het wat tractaatjesachtig en onwezenlijk. Ook het happy-end, hoe graag we het Nardus Hakel ook gunnen, komt ons wat gezocht voor.

De jeugd van Nardus Hakel is echter heel goed beschreven. Trouwens — in den goeden zin, — gedurfd verteltalent. De moeder, die op het land niet wennen kan, de boersche vader, die het goed meent, maar toch bitter weinig van zijn vrouw begrijpt, de jongen zelf, dat zijn allemaal goed uitgebeelde gestalten. Alleen voor volwassenen.

MOK (M.) BADSEIZOEN. Roman. (201) *f* 2.25 en *f* 2.90. Rozenbeek & Venemans. Hilversum, 1934.

Deze roman van een kleine badplaats biedt een vrij goede beschrijving van den „struggle for life", die de kleine luiden aldaar te voeren hebben. Heel belangrijk is dit alles niet en de schrijver brengt het ook niet veel verder dan tot een kalme kroniek van de seizoengebeurtenissen: zijn figuren blijven „kleine luiden" ook in litteraire beteekenis. Maar het boekje laat zich lezen en de auteur heeft zijn verhaal met voldoende zorg in elkaar gezet. Het is Hollandsche kleinkunst, niet grootsch of diep, niet verrassend of verbluffend en onder de schrijvers van naam zal Mok niet genoemd worden. Doch wie hun eischen niet te hoog stellen en slechts een onderhoudende vertelling wenschen, kunnen eenige uren van dit boekje genieten. Volwassenen.

I. De roman van een dienstbode.

Volgens „Politiken" heeft de commissie, welke de H. C. Andersen-medaille voor letterkundig werk moet toekennen, besloten dezen prijs dit jaar uit te reiken aan mej. Andrea Andreasen voor haar roman „Doden har Noglen". De gelukkige is een Kopenhaagsche dienstbode, die zich nu, op weg geholpen door de 500 kronen, die haar met de medaille overhandigd zullen worden, geheel aan letterkundig werk zal wijden. Vroeger heeft ze al eens een roman en enkele novellen gepubliceerd, maar het werken ging nimmer vlot, omdat niemand er van houdt een litteraire dienstbode te hebben, zoodat ze meestal na den geheelen dag gekookt en schoongemaakt te hebben, slechts 's nachts op haar kamertje gelegenheid kreeg tot schrijven. En in een interview vertelde ze ook, dat ze in haar laatste betrekking opgezegd is, omdat ze schreef, niet omdat men aanmerkingen had op haar werk als dienstbode, maar louter omdat men het geen prettig idee vond een dienstbode te hebben, die romans schreef. Mejuffrouw Andreasen kan zich dit goed indenken, ze heeft natuurlijk geschreven over menschen en dingen om zich heen, en een huisvrouw, die immers alleen tegenover haar dienstbode haar ware karakter toont, heeft liever niet dat anderen lezen hoe zij werkelijk is.

II. Wie is de meest vertaalde auteur in 1932?

Wij vonden het volgende lijstje van de meest vertaalde auteurs in 1932:

Edgar Wallace,	35	vertalingen	Vicki Baum,	10	vertalingen
Goethe,	28	„	Plato,	10	„
Virgilius,	19	„	Stefan Zweig,	10	„
De Bijbel,	19	„	Jozef Conrad,	9	„
Homerus,	18	„	André Maurois,	9	„
Jack London,	18	„	Dante,	9	„
Zane Grey,	17	„	Shakespeare,	9	„
Balzac,	16	„	Colette,	8	„
Wodehouse,	16	„	Anatole France,	7	„
Alex. Dumas père,	15	„	Victor Hugo,	7	„
Dostojefski,	14	„	Kant,	6	„
Aristoteles,	14	„	Somerset Maugham,	6	„
Lenin,	14	„	Knut Hamsun,	5	„
Zola,	12	„	Pius XI,	5	„
Sint Augustinus,	10	„	Heinrich Mann,	5	„
			Sigrid Undset,	5	„

III. Bernard Shaw.

De vrouw van Bernard Shaw had eens het idee dat de geschiedenis van Sint Jeanne d'Arc een dramatisch gegeven van den eersten rang zou zijn. Maar, haar man kennende, paste zij wel op hem te zeggen: „Schrijf eens een stuk over Jeanne d'Arc!"

Wat deed zij nu? Zij kocht alle boeken die zij vinden kon, over Jeanne d'Arc en liet ze in alle kamers van het huis slingeren. Toen Shaw voor een week-end naar zee ging en eenige boeken inpakte om ze daar te lezen, verwisselde zijn vrouw in het geheim al deze boeken voor de werken van Jeanne d'Arc. Ook in zijn landhuis werden alle boeken weggenomen en Jeanne d'Arc-boeken ervoor in de plaats gelegd. Eens op een groote reis had hij vergeten boeken mee te nemen, doch tot zijn vreugde vond hij onder in zijn koffer, door toedoen van zijn vrouw, eenige werken over Jeanne d'Arc. Onmogelijk om haar te ontkomen; zij vervolgde hem overal, te Londen, op het land, aan zee, op reis. Zoo begreep hij, dat het eenige middel om zich van haar te bevrijden, was: er een stuk over te schrijven.

RAEDT- DE CANTER (Eva) ONS ANNEKE. (180) *f* 3.25 en *f* 3.90. Bruna, Utrecht.

„Ons Anneke" is een alleraardigst boekje, het zooveelste van Eva Raedt-de Canter, die, wanneer zij de gevoels- en gedachtenwereld van grootere meisjes te beschrijven heeft, in haar element is. Zij geeft iets hoogers en beters dan eenvoudige copieerkunst: dit „Anneke" interesseert ons van de eerste tot de laatste bladzijde. De fout, waarin veel Nederlandsche schrijfsters vervallen, dat zijn namelijk onbeduidende realia aaneenrijgen en daardoor niet uit een keuken- of huiskamersfeer uitraken, heeft deze schrijfster zorgvuldig vermeden. Er is aldoor die artistieke „standing", of hoe men het noemen wil, aanwezig die overal het vulgaire, platte, het in-de- stof-ondergaan weet te vermijden. Men betreurt het te vroege einde van „Ons Anneke"; het blijft te zeer fragment. Het had iets nog grooters en beters kunnen worden, wanneer de schrijfster er een verhaal, een roman desnoods van gemaakt had. Reeds in een vroeger boekje over een kostschoolmeisje bewees de schrijfster haar talent; daar echter werd het geheel voor ons bedorven door voelbare rancunes die zij erin uitwerkte. „Ons Anneke" is echter een gaaf en fijnzinnig boekje, dat enkel te spoedig eindigt.

COOLEN (Antoon) ZEGEN DER GOEDHEID. Legendenboek. (303) Nijgh en van Ditmar. Rotterdam, 1934.

Veel schrijvers hebben tusschen hun somberder en van menschenleed geladen werken door legenden geschreven. Is het een soort verpoozing of herademing in lichter en blijer atmosfeer, een tijdelijk avontuur naar het verloren paradijs? Hoe het zij, ook Antoon Coolen schenkt ons een lijvig boekdeel legenden, een werk, waaraan hij met liefde en toewijding moet gewerkt hebben.

Een legende is een teer en broos iets en vraagt een gevoelige, delicate hand ter bewerking. Indien gij niet wordt als kinderen, zult gij het rijk der legenden niet ingaan. Hier weet de schrijver te ontroeren niet zoo zeer door het verrassende en spannende der gebeurtenis, als wel door het bijzondere van toon en stem. Coolen bezit het kinderlijke, eenvoudige, ingehoudene, eerbiedige om legenden te schrijven. Het is het vertrouwen in de goedheid van mensch en leven, in de goedheid Gods ten slotte, dat hem tot deze legenden geinspireerd heeft en hem den juisten toon doet treffen. Niet alle zijn van gelijke zinrijkheid en gelijke bewogenheid, maar deze bundel in zijn geheel toont een nieuwe zijde van Coolens talent. Coolen is hier de gevoelig vrome overweger en naverteller van wat hij vond en las in

oude verhalen en onder zijn hand herleeft en herbloeit het in nieuwe gedaante.

LEEUW (Aart van der) DIE VAN HUN LEVEN VERTELDEN. (159) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1934.

Een posthuum werkje, veronderstel ik, van Aart van der Leeuw. Met zijn gewone belangstelling in al het menschelijke en met zijn zuiver stofgevoel heeft Aart van der Leeuw uit een aantal bekende autobiografieën een greep gedaan en, al verklarend en citeerend, een boekje samengesteld dat verhaalt van bekende figuren, die over zich zelf getuigden. Zulk een keuze hangt natuurlijk af van den aard van den samensteller. Onze appreciaties verschillen natuurlijk te veel van die van Aart van der Leeuw om zijn keuze overal gelukkig te vinden. Doch het is een leesbaar boekje geworden dat ons een eind weegs voert in het labyrinth der menschelijke hartstochten en lotgevallen. Van der Leeuw weet het eigene en karakteristieke der verschillende autobiografen juist aan te geven.

ELSSCHOT (Willem) EEN ONTGOOCHELING. (160) P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Jan Greshoff schrijft voor deze novelle een lange inleiding over Willem Elsschot met het doel dezen Antwerpenaar meer bekendheid te bezorgen. De novelle zelf werd reeds geschreven in 1920 en bezit weer de eigenschappen, die dezen Vlaming steeds kenmerken: zakelijkheid en juistheid van observatie, verantwoordheid en scherpte van détailweergave, daarenboven een diepe menschelijkheid, die het in zich onbeduidende geval een tragischen achtergrond geeft. Dat Elsschot zijn boeken niet „in dienst van zedeleer en openbare orde" wil stellen, schijnt voor Greshoff een aanbeveling. Zedeleer en openbare orde zijn voor hem blijkbaar déstestabele dingen. Greshoff blaast te hoog van den toren. Een openbaring is deze novelle nu juist niet, al heeft zij ook haar verdiensten.

LOTHE (Sjur) HET SCHIP EN DE TWEE VROUWEN. Uit het Noorsch door N. Basenau-Goemans. (262) Meulenhoff, Amsterdam, 1934.

Er worden altijd nog een stevig aantal Skandinavische romans vertaald. Naast vertalingen uit het Engelsch zijn deze wel het talrijkst. Doorgaans geldt het boeken die de moeite waard zijn. Ook „Het Schip en de twee Vrouwen" is een zeer goede, origineele roman, een roman uit den crisistijd. Een zakenman bezwijkt onder den druk der onbetaalbare wissels en accepten, raakt verward in de verlokkende strikken eener andere vrouw en moet uit de zaak treden. Dit alles is beschreven met drukkende juistheid en met talent van compositie.

Een stuk leven wordt hier opgevoerd uit een handelsstad aan Noorwegen's westkust. Niet dat de schrijver in het kantoor- en

zakenleven zoo goed thuis is geeft het boek zijn waarde, maar dat hij het zoo gelukkig en overtuigend als tragisch motief in zijn boek verwerkt. Deze figuren zijn menschen die we elken dag ontmoeten, levend en bloedwarm, en toch is het geen copie van de alledaagsche werkelijkheid wat de schrijver ons biedt. Voor rijpe lezers.

CAPEK (Karel) HORDUBAL. Vert. van Eva Raedt- de Canter. (216) *f* **2.25 en** *f* **2.90. v. Holkema & Warendorf. 1934.**

De Tsjechische schrijver Karel Capek is in Holland geen onbekende. Na „Het Jaar van den Tuinman" en „Over Holland" verschijnt een vertaling van zijn roman „Hordubal". 't Is een verhaal van een eenvoudige van ziel, die na een achtjarig verblijf in America, van waaruit hij zijn vrouw onderhouden heeft, terugkeert, zijn vrouw van zich vervreemd vindt en te gronde gaat. De levendige, alerte verhaaltrant accentueert nog het tragische gebeuren. Capek schildert in uiterst frissche, levenswarme kleuren: personen en omgeving worden ons met groote onmiddellijkheid voorgevoerd. Men voelt dat Capek op het tooneel thuis is: het verhaal stokt geen oogenblik, alles is vol wisseling en verrassing en daarbij van een innige menschelijkheid. Het is een dorpsroman van goed gehalte; er ontbreekt niet het element van geheimzinnigheid, dat het dorpsbijgeloof met zich meebrengt. Het vrij uitvoerige proces in de tweede helft maakt het boek tot een crimineelen roman. Een uitstekend en boeiend verhaal, dat wegens de eigenaardige verhoudingen voor volwassenen blijven voorbehouden.

GALSWORTHY (John) DE ARISTOCRAAT. (252) *f* **1.25. Hollandsche Uitgeversfonds, Amsterdam.**

De meesterlijke uitwerking van een situatie, die tevens een thesis inhoudt. De aristocratische familie, die zich door het konsekwent volgen van haar traditie, door haar voorkeurstelling in de maatschappij te verdedigen, meer en meer vervreemdt van het leven, of zooals Galsworthy zelf zegt, het stuur vast in handen houdt, maar niet bemerkt, dat hij zich in een draaikolk bevindt, is de repraesentant van de aristocratie. Het kastehuwelijk houdt de vreemde smetten buiten zoolang de leden met Selbstverständlichkeit niet op andere kasten verliefd worden, omdat ze deze niet de moeite waard vinden er naar te kijken, maar zijn ze eenmaal begonnen met hun liefde te geven aan de lagere rangen der maatschappij en houden ze met geweld vast aan de voordeelen van hun hoogere stelling, dan heeft de kiem van bederf hun bloed aangevreten. De zuiverheid van het bloed wordt bedorven door de oppervlakkigheid van den geest, die om uiterlijken dwang de innerlijke gave der liefde prijsgeeft. De fataliteit, waarmee dit proces zich voltrekt, beleven we mee onder de rustig voortspinnende, maar diep indringende

ontwikkeling van Galsworthy. Er is aan die hoogere zelfvernietigende machten geen ontkomen aan.

De aristocraat moet ophouden aristocraat te zijn en dan ook in het leven niets beteekenen of hij moet zijn fatale roeping volgen, tot 's levens draaikolk hem onherroepelijk naar beneden wringt.

De lage prijs van dit mooi ingebonden werkje (naar ik meen, deel van een collectie), brengen er misschien verhaaltjeslezers toe, ook eens een echt stuk litteratuur ter hand te nemen. Voor volwassenen.

WASSERMAN (Jacob) JOZEF KERKHOVEN'S DERDE BESTAAN. (639) Geaut. vertaling door R. Wiessing- De Sterke. *f* 3.90 en *f* 4.90. Erven Bijleveld, Utrecht.

Bij toeval werd dit posthume werk de eerste roman van Jakob Wasserman, die ik las. Mijn ervaring druk ik misschien het praegnanste uit door te verklaren, dat Wasserman een buitengewoon schrijver is, maar geen roman vermag samen te stellen. Hij mist twee onmisbare eigenschappen n.l. het gevoel voor de tragische situatie en voor de eindigheid van het leven. Niet zonder reden heet dit werk: Jozef Kerkhoven's D e r d e Bestaan. En ofschoon hij door een ongeneeselijke ziekte binnen een paar maanden aan zijn eind moet komen, zou een vierde of vijfde bestaan geen werkelijk einde aan zijn l e v e n maken. De afronding ontbreekt er volledig aan. Een roman kan eindigen bij het einde of bij een nieuw begin: de personages van Wasserman verkeeren geen van allen in dit geval. Slechts een schijn van voleinding beleeft een van de ondergeschikte rollen in dit levensdrama.

De uiterlijke opzet wijst al sterk op het gesignaleerde onvermogen. De geschiedenis van Kerkhoven's derde bestaan wordt onderbroken door het verhaal van Alexander Herzog's eerste bestaan, dat loopt van blz. 204-472. Daarna worden deze twee geschiedenissen in elkaar geweven door een intieme vriendschap van de twee hoofdpersonen der verschillende verhalen; die dan op den koop toe nog op elkaars vrouwen verliefd worden. Eindeloos wordt er geredeneerd over leven, geloof, godsdienst en genade: maar de bevrijding, de beroemde katharsis van Aristoteles blijft volstrekt uit. Wasserman heeft eerder een wetenschappelijk dan een kunstvaardig temperament. Hij vermag de werkelijkheid niet tot een symbool der werkelijkheid te maken, zooals een naturalistisch romanschrijver het zou doen. Hij streeft naar een geloof, meent er zelfs een gevonden te hebben en toch blijkt het slechts een redeneering en geen ervaring te zijn. Ook de helderheid van zijn betoog en de diepzinnigheid van zijn beschouwingen of de analyses van karakters werken als poses, als middelen om zich zelf en anderen bezig te houden, totdat de dood een toevallig einde maakt aan 't leven. Alles is zware,

drukkende moeite om een persoonlijkheid weer te geven, in Jozef Kerkhoven èn in Jakob Wasserman en geen van beide brengen het tot een betrekkelijke afronding. Het verstand probeert met geniale trucs om de plaats in te nemen van de magische kracht der ideale schoonheid: een poging, die onvoorwaardelijk tot mislukking gedoemd is. Ik heb dat werk volkomen onbevredigd ter zijde gelegd na lezing: misschien zijn er anderen, die er beter mee overweg kunnen of die de geheime inspiratie ontdekken. Dat het slechts voor ontwikkelden geschikt is, behoef ik nauwelijks te vermelden.

FALLADA (Hans) WIE EENS UIT HET SCHAFTJE EET. Vert. door Nico Rost. (451) *f* 2.90 en *f* 3.75. N. V. Servire. Den Haag, 1934.

Kort na de Duitsche uitgaaf van dit werk verschijnt er reeds een Nederlandsche vertaling. (Wij verwijzen onze lezers naar de recensie van het Duitsche boek in ditzelfde nummer onder: Duitsche Letteren).

Deze roman is wegens zijn gevangenisargot niet makkelijk te vertalen. Nico Rost heeft zijn best gedaan, en de plaatsen, die wij vergeleken hebben, waren bevredigend. Niet alle argottermen zijn in een andere taal weer te geven.

WAINOWA (A. J.) VALSCHE EDELSTEENEN. Roman uit het hedendaagsche Rusland na 16 jaar sowjet-regime. (439) *f* 3.90 en *f* 4.90. Vertaling door Pieter van der Valk. Schuyt. Velsen, 1934.

Bij het lezen van dit boek blijft men langen tijd in twijfel omtrent de eigenlijke tendenz van dezen roman: is het een verheerlijking van het Sovjet-regime of is het een aanklacht? Dat is eigenlijk juist het meesterlijke van den opzet. Zóó alleen was het aan de schrijfster mogelijk in de Sovjet kritiek te oefenen op de Sovjet. Ten slotte heeft men er het boek toch verboden en gezien van uit communistisch standpunt met reden. Want inderdaad, het is een aanklacht en een zeer felle ook.

Wainowa heeft in haar werk willen uitbeelden tot wat een volksverminking en geestelijke ontworteling de bolsjewistische beginselen op godsdienstig, zedelijk en sociaal gebied leiden. Nu reeds na zestien jaar Sovjet-regime is het allerwege zichtbaar. De hoofdfiguur van den roman wordt ten tooneele gevoerd in den eersten persoon: op 't oogenblik dat hij is vastgeloopen in zijn intriges, verhaalt hij hoe 't zoo gekomen is. Uit dit verslag blijkt hij de meest harteloze egoïst, een geraffineerde intrigant, een sadistische wreedaard, een gemeene fielt, die maar één doel kent, zijn baan, en wien daartoe verder alle middelen heilig zijn.

Is deze Victor Pawlowitsch Meschkoff niet direkt een product van de Sovjet-cultuur, in elk geval is hij en zijn de personen, om hem gegroepeerd, het wel van de levenssfeer, van de maatschappelijke omstandigheden, waarin door het bolsjewistisch

systeem de bewoners van Rusland zijn geraakt. Dit is de these van Wainowa in haar boek. En op ingenieuse wijze vat zij die samen op de laatste bladzijde, waar zij in het rechtsgeding den advocaat-generaal met zelfverzekerd gebaar verklaren laat, dat het niet waar is, „dat door ons (Russische) volk en heel ons economisch leven te dwingen zich aan te passen aan de marxistische opvatting, en door de ondermijning van iedere zedewet, ieder godsbegrip en iederen vorm van vaderlandsliefde, een geestelijke verminking in de menschen zou worden voltrokken, de volkomen ontbinding van den mensch als persoonlijkheid en verval en ontaarding van het innerlijk leven ten gevolge zou hebben". Slechts voor rijpe lezers.

STEVENSON (Robert L.) DE ZWARTE PIJL. Vert. door J. Mertens. (295) Boekengilde „Die Poorte", Leuven.

Reeds herhaaldelijk hebben wij de vertalingen, die bij dit Boekengilde verschijnen, aanbevolen. Het geeft boeken uit van standing en beteekenis en is voor Katholieken de beste vertalingscentrale, die wij kennen. Ons eenigste bezwaar is dat de vertalingen vaak gebrekkig Nederlandsch zijn. Misschien zegt men in Vlaanderen dikwijls „Hewel!", maar dit Conscience-Vlaamsch lijkt ons te weinig verzorgd. Een goed censor of corrector zou deze vertalingen minstens in Noord-Nederland aanmerkelijk leesbaarder maken.

„The black Arrow" is een van Stevenson's boeiendste verhalen uit den beruchten Rozenoorlog. Stevenson weet een spannende intrige en wonderlijk gecompliceerde gebeurtenissen in een litterair verzorgd geheel te verwerken, zoodat zijn romantiek reëel wordt en nabij komt. De episode die hij beschrijft geeft een goed beeld van de verwildering, de wreedheid en de onmenschelijkheid, dien den oorlog tusschen York en Lancastre hebben gekenmerkt. In dezen tijd en in deze omgeving is een bende als „De zwarte Pijl" volstrekt niet onmogelijk of onwaarschijnlijk.

TIMMERMANS (Alphons) ONZE LIEVEN HEER ZIJN KOSTGANGERS. (188) *f* 2.25 en *f* 2.90. Teulings Uitg. Mij., Den Bosch.

Den uitgever zijn vak is niet gemakkelijk. Het is soms nog moeilijker dan dat van den schrijver; want zijn beslissing is een onherstelbare daad van het oogenblik, terwijl de schrijver gedurende het groei-proces van zijn werk, nog van alles daarmeê kan doen, tot verscheuren of uitgeven in eigen beheer toe. De beslissing van een uitgever kan onderhevig zijn aan vele invloeden. Hij kan een naïeve bui hebben, of door vrees bevangen zijn voor gevoeligheden van menschen, die zich dichterbij bevinden dan de gevaarlijke bolsjewieken in Rusland, welker doemwaardig bedrijf men op verren afstand straffeloos kan memoreeren en aan de kaak stellen. Van deze twee mogelijkheden lijkt de eerste ons van toepassing op „Onzen Lieven Heer Zijn Kostgangers". Dat dient gezegd, omdat in dit geval niet alleen leelijk mag gedaan worden tegen den schrijver. Het gelegenheid geven aan een schrijver, om een boek te verspreiden, kan soms iets anders zijn, dan een dienst bewijzen. Dat is o.i. het geval met het genoemde boek. Het is nl. opgebouwd uit karakteristieke fouten, die het goede, dat er in het verhaal steekt, niet vermogen te schragen, zoodat het valt en tusschen de ruïnen van het geheel bijeen-

gelezen moet worden. — Zoo staat het bijv. vast, dat Alphons Timmermans vlot dialogen weet te noteeren en dat daaruit in zekeren zin karakters kunnen worden geformuleerd. Maar dat formuleeren geschiedt hier slechts in een enkel geval, terwijl in de andere gevallen, alle menschen ter wereld zulke vlotte en conventioneele en onbeduidende zinnetjes hadden kunnen uitspreken, desnoods in hun eigen dialect, zooals ze hier ook doen.

Onze aandacht wordt gevraagd voor een reeks menschen met zonderlinge bijnamen, zooals Timmermans (die andere) of Claes die vonden. En dan is er een oude boer, die twee dochters verstoot, maar naar de overblijvende van die twee toeloopt, als haar huis in brand staat. Tusschenbeide wordt hij gestoken door zijn schoonzoon, maar dit voorval is den schrijver reeds veel te gecompliceerd. Al de reacties, die deze daad kan opwekken, vermag hij niet te doorvoelen. Zijn personen lamenteeren wat en worden bleek. Het blijft allemaal werk van den buitenkant. Herhaaldelijk maakt hij zich het leven moeilijk door zinnen te vormen, als:

„Ze liepen met de kragen hoog tegen hun ooren aan, en ze liepen met hun handen diep in de broekezakken.

De lange van der Malsen, die een lange was, hij maakte groote stappen, dat Marienus, hijgende, hem amper bij kon houden."

Dit is een toevallig openvallende passage. Het heele boek is in dien gemaakten stijl geschreven. Het is op de eerste plaats erg slecht Nederlandsch, en dat komt, omdat de schrijver er erg goed Nederlandsch en misschien wel „litteratuur" van wilde maken. Maar op de tweede plaats spreekt uit deze wijze van beschouwen weer dat onsympathieke van den stedeling- of cosmopoliet-die-boeken-schrijft tegenover de eenvoudigen, die alles dwaas en verkeerd doen, en alleen maar primitieve dingen denken, die „we" hen natuurlijk niet kwalijk nemen. Integendeel, zij verschaffen „ons" een onuitputbare bron voor schilderachtige landelijke verhalen, waar „we" ons krieken om lachen.

Overigens heeft de schrijver geen gevoel voor psychische verhoudingen. Als hij een pastoorsmeid teekent (het bekende type, dat er voor moet zorgen, dat meneer pastoor zijn eigen jas niet weggeeft), overdrijft hij. En op blz. 150 maakt hij er een soort heldin van, door te doen voorkomen, alsof dit ontzettend domme en naïeve schepsel absoluut geen greintje snapt van meneer pastoor, die in een laten kouden nacht een doodzieke Ons Heer gaat brengen.

De inzet van het boek toont reeds zoo'n karakteristieke fout, waar we eerder van spraken.

„Het was een bonte stoet.

Voorop liep de lange Van der Malsen."

Volgt: anderhalve bladzij levensgeschiedenis over Van der Malsen. Dit is een technische fout, waar men niet meer over spreekt. En al die technische feilen, met den geforceerden stijl, de psychologische onvolkomenheden en het oubollige gegeven strekken het boek slechts ten kwade. Misschien ware er een goede korte novelle van te maken geweest. Maar nu is het een boek. En het is zelfs een gevaarlijk boek, omdat de leuke vlotte dialoogjes van de domme boeren en boerinnen gemakkelijk lezen. Bovendien is ook het verkeerde soort Roomsche blijdschap nog niet ter ziele. Maar onschuldig is het boek wel. Iedereen mag het lezen: er komt niets stuitends in voor, er wordt geen conflict in behandeld, het is niet actueel, het kwetst geen gevoelens en bedoelt alleen maar een schilderijtje op te hangen van een hoopje leukdomme boertjes en boerinnetjes, die gezamenlijke Kostgangers van Onzen Lieven Heer zijn. Maar hopenlijk behooren ook schrijvers, uitgevers en... recensenten tot die kostgangers. Werkelijk, meneer Timmermans, het leven en de wereld zijn een ietsje ingewikkelder en gewichtiger.

De omslag van het boekje toont ons een soort koninklijk aardappelmesje met bebloeden punt, zooals zij bij de wet te dragen verboden zijn. Waar zúlke mesjes aan den lijve gedragen worden, daar gebeurt meer en daar kan een goed schrijver grootscher en dieper figuren, conflicten en affecten uitbeelden, dan hier geschiedt.

SIMON PURE.

ADAM (Prof. Dr. Karl) JEZUS CHRISTUS. Vertaling van Piet Kasteel. (270) *f* 4.— en *f* 5.—. Foreholte, Voorhout. 1934.

Het is een genoegen de boeken van Karl Adam te lezen, maar het moet een inspanning zijn ze te vertalen. De rijk genuanceerde, gedachtenzware zinnen van Adam zijn niet gemakkelijk over te zetten en daarom ben ik Piet Kasteel dankbaar voor zijn werk, ook al zag ik „voraussetzen" liever door „veronderstellen" dan door „vooropzetten" (bladz. 155) vertaald en Jesus liever met een „z" geschreven.

„Jezus Christus" is een magistraal boek — een juister woord kan ik er niet voor vinden. Er waait Kathederlucht doorheen en tevens heeft het iets van de innige sfeer van een bidvertrek. Eruditie en diep geloof hebben het samengesteld. het heeft toppunten, waar de lezer gegrepen wordt en meegesleept, zooals in het hoofdstuk „Het inwendig Leven van Christus": „Wie is deze Jezus, die zoo heilig bidden ,zoo vertrouwvol leven en zoo onschuldig sterven kan? . . . Zijn leven is als een zeldzaam lied uit een vreemd land." Er worden hier dingen over Christus gezegd, zoo diep en waar, zoo verziend en onthullend als er weinige over Hem gezegd zijn. Karl Adam heeft geheel zijn denken, zijn vruchtbaar en bloeiend denken, ingesteld op den Godmensch. Aan priesters en ontwikkelde leeken, ook buiten het Katholicisme, moet dit boek menige verrijking, menige openbaring bieden. De schrijver is volkomen op de hoogte der „Jesusforschung"; maar al het onderzochte en ontdekte wordt voor hem „Erlebnis". Vele lezers zullen ook dit boek „zwaar" vinden en zij hebben geen ongelijk. Het onmiddellijk gehoor, waarvoor Adam schreef en sprak, is meer ingesteld op het zware, het diepzinnige dan zelfs de intellectueele lezer in Holland.

GIULIOTTI (Domenico) DE BRUG OVER DE WERELD. Uit het Italiaansch door Ellen Russe. (184) A. N. Govers, Den Haag.

Deze vriend van Papini is ook een bekeerd socialist en heeft ook de gave in gespierde taal zijn gedachten uit te drukken. Met dit commentaar op de heilige mis heeft Giuliotti geen liturgisch handboek bedoeld, maar hij heeft het geschreven voor de meesten, voor wie verzonken als ze zijn in de onwetendheid omtrent godsdienstige zaken, de heilige mis iets is als een frescoschildering, waaraan weliswaar door anderen groote waarde wordt gehecht, maar die voor hun vernevelde oogen verborgen blijft onder een dikke laag stof. Voor hen heeft hij getracht die stoflaag te verwijderen en het schilderij naar voren te brengen.

De schrijver geeft dus het verloop van de heilige mis en

blijft overal even stilstaan en geeft een schat van nieuwe oorspronkelijke gedachten in dichterlijken vorm en uitspraken van groote dichters en theologen uit alle eeuwen. Zeer merkwaardig zijn vooral de beschrijving, die de heiligenlijst van den canon vergezelt. Vooral voor wie een cursus wil geven over de heilige mis, een kostbare aanwinst.

BRAAK (Menno ter) POLITICUS ZONDER PARTIJ. (288) Nijgh en van Ditmar. Rotterdam, 1934.

Menno ter Braak verwikkelt zich hoe langer hoe meer in zijn acrobatentoeren. Hij schrijft boeken „omdat hij het niet laten kan," en dit is de eenigst aanneembare verklaring. De eerste hoofdstukken en het laatste van dit boek staan vol van een eigenaardig Narcisme, dat voor niemand, tenzij misschien voor zijn naaste vrienden eenigen zin heeft. Maar ter Braak is een doodsvijand van het „zinhebben", van „waarden", van „den geest", van „religie", van „ernst", kortom van alles wat bij de meeste menschen nog niet volkomen zinloos is geworden. Hij is de paladijn van „het zinlooze", hoewel het woord „paladijn" hier ook weer volkomen zinloos is. Hij is paladijn voor niets en van niets. Hij schrijft en maakt grapjes. De eenige inconsequentie, die hem ontgaan is, is dat hij „God" en„ „Lieven Heer" nog met een hoofdletter schrijft. Er staat veel geestig geleuter in dit boek naast een goede, hoewel onvolledige karakteristiek van Nietzsche. Ter Braak, zooals hij zich in dit boek openbaart, is een natuurgril: waarom is hij niet als plant of dier, als distel of aap in het wereldbestel verschenen? Hem zelf kon dit onverschillig zijn: er is toch geen rangorde, geen waardescala, geen „hooger" of „lager". Wat is er eigenlijk wel? Dit kabalistische schriftuur geeft geen enkelen houvast tenzij dezen dat Godsvereering wel het verachtelijkste en dwaaste verschijnsel op deze idiote aarde is. Ik weet niet of iemand dit half grappige boek met genoegen kan lezen, maar op de meesten zal het verwarrend werken.

EINZIG (Paul) DE ECONOMISCHE GRONDSLAGEN VAN HET FASCISME. (168) *f* 1.90 en *f* 2.50. Uit het Engelsch vertaald en bewerkt door Dr. J. F. Otten. Leopold, Den Haag.

Er bestaat een soort theoretische en practische aanhangers van den rechtsstaat, die zoo weinig vertrouwen in den rechtswil van den staat hebben, dat ze zich tegen iedere directe bemoeienis van den staat met de economie verzetten, omdat ze verwachten, dat de staat eerder onrecht dan recht zal doen. Werkstaking en uitsluiting b.v., gemeenschappelijke arbeidscontracten mogen in geen geval door den staat volgens algemeene rechtsbeginselen behandeld worden, want de toepassing van dit recht ontaardt toch in tyrannie. Voor zulke en verder voor alle belangstellenden zal het nuttig zijn, kennis van te nemen van de

werking van het „bemoeienis"-systeem in een dictatorialen staat. De fascistische staat gaat uit van de overtuiging, dat de economie van belang is voor het algemeen welzijn en dat daarom de staat systematisch personen en zaken aan het staatsdoel dienstbaar moet maken. En dat niet zooals in Rusland, door economie en politiek te vereenzelvigen, maar door een rechtvaardige en eerlijke verdeeling van verantwoordelijkheid en voordeel. Dat het ideaal nog niet bereikt is, zal iedereen toegeven; dat er een ernstig streven leeft om individueel sociaalgebruik van eigendom tot een harmonie te brengen, betoogt de engelsche journalist Einzig in deze zeer lezenswaardige studie. Over de nieuwste ontwikkeling van het corporatieve stelsel en de wet van Mei 1934 wordt hier nog niet — uitgezonderd een simpele vermelding in een vertalersnoot — gesproken. Doch dit hindert niet sterk, aangezien de werking van het systeem behandeld wordt en niet zoozeer zijn technische inrichting en zijn principieele grondslagen.

BREDERVELD (Dr. J.) HET OBJECT DER PSYCHOLOGIE. (143) *f* 2.90. Wolters, Groningen, 1933.

Brederveld komt in een wat te weinig geconcentreerde studie tot de conclusie, dat veel, wat tegenwoordig onder den naam van psychologie geboden wordt, behoort tot andere wetenschappen, vooral tot de pragmatische anthropologie, Psychologie in haar eigen object is wetenschappelijke kennis der beleving als zoodanig, niet van den inhoud der beleving of het daaruit voortkomend menschelijk gedrag; is ook niet de metaphysiek der ziel. Een concrete aangifte van wat dan tot den werkelijken inhoud der psychologie behoort en hoe de schrijver zich de samenstelling dezer wetenschap ongeveer denkt, zou het begrip van zijn standpunt gemakkelijker gemaakt hebben. Vakpsychologen mogen hun kracht aan dit werk besteden en zoover ik er over oordeelen kan, zal hun moeite niet vergeefsch zijn.

MOELIA (Dr. T. S. G.) HET PRIMITIEVE DENKEN IN DE MODERNE WETENSCHAP. (179) *f* 3.90. Wolters, Groningen, 1933.

De Fransche geleerde Livy-Bruhl heeft ons willen overtuigen, dat de primitieve mentaliteit een fundamenteel andere (praelogisch genaamde) structuur heeft dan de beschaafde. Dat kon hij alleen klaarspelen door èn onze eigen denkwijze rationalistisch verkeerd te interpreteeren èn de primitieve denkwijze vooral magie en symboliek mis te verstaan. Op het eerste gaat dit werk weinig in, alhoewel sommige mythische elementen van ons wezen worden blootgelegd, van het tweede geeft het echter zulke overtuigende bewijzen, dat wij vertrouwen kunnen, dat Levy-Bruhl rustig zal uitsterven en langzaamaan de essentieele identiteit en de gradueele verschillen van alle menschelijk denken, voelen en handelen wel algemeen erkend zal worden. Een goed

leesbaar en nuttig werk voor degenen, die zich voor deze soort vraagstukken interesseeren.

RAEYMAEKER (Dr. L. de) INLEIDING TOT DE WIJSBEGEERTE EN TOT HET THOMISME. (271) *f* 1.80 en *f* 2.50. (De Wetenschappelijke Bibliothehek. Rubriek: Wijsbegeerte onder leiding van Prof. dr. D. De Petter, O. P.) Het Kompas, Mechelen — De Spieghel, Amsterdam.

De Nederlandsche katholieke wijsgeerige litteratuur is niet gelukkig: in plaats van eerst te zorgen, dat we een volledige wijsgeerige cursus krijgen, biedt men eerst weer een derde reeks aan en begint deze weer met een inleiding. Het gebrek aan samenwerking betreur ik, al geef ik toe, dat deze Inleiding een eigen karakter heeft naast die van de Bruyne en Hoogveld. Zij leidt op zeer bevattelijke wijze in in de wijsbegeerte e n het thomisme, met veel historisch en weinig bespiegelend materiaal en geeft daarnaast buitengewoon bruikbare bibliographische gegevens; alhoewel deze om hun streving naar volledigheid meer de leeraren dan de leerlingen ten goede komen.

DREIKURS (Dr. Rudolf) ALFRED ADLER'S INDIVIDUALPSYCHOLOGIE. (155) Met een woord vooraf van Prof. dr. Adler ingeleid door Dr. P. H. Ronge. Vertaald door A. C. Pabbruwe. Bredée, Rotterdam.

Van de buitenlandsche psychologische litteratuur wordt in Nederland vooral de Individualpsychologie ijverig vertaald. De eenzijdigheid der psychoanalyse heeft haar mee populair gemaakt, omdat deze geen principieele verandering van standpunt vordert in de Individualpsychologie, die daarentegen wel breeder van uitzicht is. De erkenning van den organischen samenhang tusschen bewust en onbewust zieleleven (het dubbelleven) en het besef, dat 't individu orgaan is van de gemeenschap en iedereen dus tot de erkenning der volledige finaliteit van het leven moet doordringen, om zich als mensch te gedragen, vormen den grondslag van alle bijzondere stellingen der Individualpsychologie. Het eigenleven van den geest blijft verborgen en daarmee ook de eenzijdigheid van 't standpunt. Duidelijker dan dr. Dreikurs het geformuleerd heeft, kan het bijna niet gezegd worden. „Waarschijnlijk bestaat er zooiets als een a b s o l u t e w a a r h e i d in het geheel niet. Want het verstand is naar alle waarschijnlijkheid alleen als middel van het genus homosapiens, in den strijd om het bestaan ontstaan, dus als resultaat van het streven naar overwinning van zijn natuurlijke zwakte" (153). Het verstand is s l e c h t s een orgaan en de herhaling van 't woord „waarschijnlijk" geeft den kundigen lezer een diepen kijk op dit stelsel.

Voor de kennismaking met de grondbegrippen der Individualpsychologie is het werk van Dr. Dreikurs voorbeeldig kort en helder. Wie het origineel niet kan of wil lezen en iets te maken heeft met psychologische studies, vooral als hij over te weinig tijd beschikt om de dikke werken van Adler, Künkel e.a. te lezen, doet goed zich deze Nederl. vertaling aan te schaffen.

THIBON (Gustave) LA SCIENCE DU CARACTÈRE. (L'oeuvre de Ludwig Klages) (256) (Questions disputées vol 12) 12 frs. Desclée, Paris, 1933.

In dit werkje is een thomistisch wijsgeer aan 't woord, die een enorme bewondering koestert voor L. Klages: „l'homme le plus génial de notre temps". Wie het monumentale werk van Klages niet zelf ter hand kan of mag nemen, doet goed, ten minste deze korte verhandeling er over te lezen. Hij is geen psycholoog, die metaphysieke vraagstukken verwaarloost; ook zoekt hij de karakterologie niet in een goedkoope klassifikatie van wat disparate feiten, maar hij gaat terug op de fundamenten en zelfs op het veelversmade grondprobleem nl. de geest-ziel-verhouding. Nietzsche zag in alle idealen misleide instinkten, ook Klages ziet in den geest den Widersacher der ziel. Thibon onderzoekt, welke thomistische waarheden verborgen liggen achter de voornaamste stellingen van Klages, om zoo zijn groote bewondering te rechtvaardigen.

JAPIKSE (Dr. N.) PRINS WILLEM III, DE STADHOUDER-KONING. Twee Deelen. (367) en (437). J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1930 en 1933.

Als Deel XVII en Deel XIX verschenen in de „Nederlandsche Historische Bibliotheek", die onder leiding van Prof. Dr. H. Brugmans bij Meulenhoff wordt uitgegeven de monografie van den Stadhouder-Koning Willem III door Dr. N. Jakise, den directeur van het koninklijk Huisarchief.

Een belangrijk werk is hiermede tot stand gebracht. Nu de correspondentie van Willem III met de correspondentie van zijn grootsten vertrouweling en medewerker Bentink en het koninklijk Huis-archief ten zijnen dienste stonden, was het voor den geleerden historicus wel het geeigende oogenblik zich tot deze geschiedschrijving te zetten. Wellicht is in eenige détails nog verdieping van inzicht mogelijk, maar im groszen ganzen is deze biografie van den Stadhouder-Koning wel definitief.

Het is een werkelijk genot voor wie van historie houdt den opgang van dit leven door deze beide lijvige boekdeelen heen stap voor stap te volgen. Willem III wordt onder het voor de Oranje-dynastie meest sombere gesternte geboren. Onder Frederik Hendrik was de positie der Stadhouders in praktijk althans niet zóó heel ver meer af van een regelrechte souvereiniteit. In de handhaving dezer positie kwam Willem II in heftige botsing met de op hun rechten zóó jaloersch gestelde regenten-regeeringen en bij zijn dood, terwijl de opvolger Willem III nog een pasgeboren wicht is en de Engelsche moeder zich verliest in familiekibbelarijen, heeft de reactie onder leiding der De Witten t e g e n de Oranjemacht, nu op haar beurt als een „tyrannie", een „slavernij" gevoeld en v o o r de „ware vrijheid" gemakkelijk spel. Stuk voor stuk zal de jonge Oranjeprins de oude Stadhoudersmacht voor zijn dynastie heroveren, en al moge het waar zijn, dat het geluk hem daarbij diende, — 't is toch een blijk van eminente capaciteit, dat hij deze kansen zóó handig heeft weten te benutten. Dit vooral maakt de lezing van het eerste deel dezer biografie zoo uitermate interessant. De houding van den Prins bij den moord op de gebroeders De Wit kan de schrijver ook niet sympathiek achten. Eigenlijk zegt hij het nog een beetje zwakker, waar men het toch wel heel wat sterker zou gewenscht hebben.

Langzamerhand groeit Willem III, een sterke geest in een zeer wankel lichaam, uit tot een der grootste Europeesche persoonlijkheden van zijn tijd: in politicis en militaribus de groote tegenstrever van den machtigen Roi Soleil, Lodewijk XIV van Frankrijk. Mede dóór zijn Stadhouder is het de Vereenigde Provinciën mogelijk de zoo lange jaren dreigende Fransche hegemonie over Europa te keeren.

De hachelijke kwestie in 's Prinsen leven blijft, dunkt ons, de usurpatie

van den Engelschen troon. Wij kunnen het óók na lezing van deze biografie moeilijk anders noemen en de „rechtvaardiging", die Dr. Japikse denkt te geven, kunnen we bezwaarlijk als afdoende aanvaarden. Volken-rechtelijk bezien en ook beschouwd vanuit het standpunt der piëteit, die immers ook voor vorsten geldt, blijft dit ingrijpen bedenkelijk en siert noch schoonzoon noch dochter. Het onverstand van Jacobus II verandert daaraan niets. „Kunnen Christelijke deemoed en onderworpenheid aan Gods wil verder gaan (als bij Prinses Mary)?" vraagt de schrijver zich ergens hieromtrent af. Ja, wel degelijk! . . . . 't Is daarbij moeilijk in den Prins een protestantschen geloofsheld te zien. Evengoed als bij Lodewijk XIV politiek en katholicisme (of liever gallicanisme), zijn bij Willem III politiek en protestantisme onontwarbaar verweven. In de affaire van de geboorte van den Prins van Wales doet de schrijver geen uitspraak. En daarbij dan zonder verder commentaar de laster van de „schandelijke Jezuïtenstreek" in het boek op te nemen, is ernstige geschiedschrijving onwaardig.

Deze biografie is bedoeld niet voor vakgeleerden, maar voor wijderen kring van lezers. Daarom ook de rijke illustreering. Hoeveel tijd wordt in dien kring tegenwoordig versmeten aan nietswaardige ontspannigslectuur, vaak nog van minder allooi. Het ware zeer te wenschen, dat de smaak voor historische werken weer terug kwam. Uit het boven bemerkte heeft de katholieke lezer wel reeds begrepen, dat hij rekening heeft te houden met het feit: dat het onderhavige werk hier en daar protestantsch georienteerd is.

VERWEY (Albert) MIJN VERHOUDING TOT STEFAN GEORGE. (87) *f* 2.25 en *f* 3.15. C. A. Mees, Santpoort, 1934.

Albert Verwey heeft ons met dit boekje een keurig werkje geschonken, dat in verschillende opzichten van groot belang is. Voorzoover hij zelf het al belangwekkend genoeg vond, om het in het licht te geven, dient men het natuurlijk uitsluitend te beschouwen met betrekking tot Stefan George, die onlangs is overleden. Maar zij die buiten schrijver en beschrevene staan en zoodoende een objectieven kijk bekomen op twee groote dichterfiguren, gaan onwillekeurig vergelijken en constateeren dan een verschil tusschen beiden, waarvan ook Albert Verwey zich natuurlijk evenzeer bewust is, doch hetwelk uit te beelden niet in het kader van zijn bedoeling gelegen kan hebben. Hij bewees met dit geschrift enkel onze litteratuur een dienst en de Duitsche, zooals die voor een volgende generatie, na de huidige ineenstorting en beletselen tot normalen groei, ter bestudeering zal liggen.

Albert Verwey is een te nauwgezet persoon en is naar den geest zóó aristocratisch, dat hem nooit het verwijt gemaakt zal kunnen worden, als zou hij de conclusie hebben opgedrongen, dat hij „gelijk had", om het eens platweg te zeggen. En toch, hoe belangrijk deze bladzijden, én voor de waardeering van George én voor die van Verwey, ook mogen zijn, het is toch juist het groote verschil, dat zich het sterkst opdringt.

De eerste gevoelens zijn er, als het ware, van dankbaarheid jegens Verwey, die zoozeer zijn eigen land- en volksaard tegenover een op den voorgrond tredend Duitscher te handhaven wist. Dit geschrift is het nauwgezet relaas van een vriendschap en een verwijdering tusschen twee hoogstaande dichterlijke naturen. Beiden een diepe overtuiging koesterend van de grootheid van het dichterschap, doch beiden uiteraard rekening houdend met de practijk des levens en alle vraagstukken, die zich daarin voordoen. Op dit laatstgenoemde terrein trad het verschil tusschen beiden juist op den voorgrond: hetzij men deze levenspractijk als wetenschappelijke stof, of als „vraag van den dag" wil bezien.

Er was ook even sprake van een misverstand, doch reeds de mogelijkheid daartoe vormt een onderdeel van het verschil in levenshouding van beide dichters.

Zelden kan men op zulke overtuigende wijze het onmetelijke verschil tusschen een hoogstaand, beschaafd Hollander en een hoogstaand beschaafd Duitscher gewaar worden.

De Duitscher heeft nu eenmaal een neiging, om zich te laten regeeren;

hetzij door een soldaat of door een boschgeest. De blaffende schreeuwstem intimideert hem, ofwel hij huivert met welbehagen voor vage mystische suggesties. Dit alles belet niet, dat hij meteen een groot man, een groot denker en waarachtig dichter is.

De Hollander kan een dichter zijn en een groot man, maar hij zal altijd weten in welke wereld hij leeft 'en nooit gelooven in spoken.

De verwijdering tusschen de beide dichters werd het breedst, tengevolge van hun opvattingen over. . . den oorlog van 1914. Zeker, daarachter ging een divergeerende opvatting omtrent nationalistische gevoelens schuil, doch die oorlog was dan toch maar het struikelblok. Voor George was dit een soort ritueel, waar men niet lichtzinnig over spreken mag. De oorlog van '14 was voor hem niet op de eerste plaats het resultaat van een hopeloos politiek geknoei, een lichtvaardig spelen van de altijd-buiten-schot-blijvenden met het lot van millioenen menschen, doch een als het ware door God geschapen noodzakelijkheid. Een zijner geestverwanten schreef in de Frankfurter Zeitung o.a. „Wir haben ihn (dezen oorlog) nicht gewollt, aber er ist von Gott." En George zou dien heiligen oorlog jaren tevoren reeds voorspeld hebben in zijn „Stern des Bundes".

George ziet deze bloedige tragedie slechts door een heidenschen bril en in het licht van een voor ons onbegrijpelijke mystiek. En zeer zeker behoorde hij tot de stuwende geesten, wier vreemde opvattingen in hun land thans tot gemeengoed en massaal-opwindende prikkels geworden zijn.

Met zulk een geest, kon de Hollander Verwey, — wien zal het verbazen, — zich niet verstaan. Voor hem was de oorlog meer een verstoring, een hindernis voor een normalen groei. Hij bleef bovendien de verstandigste en geduldigste: „Laten wij," — zoo schreef hij, — „zien wat we over al deze dingen denken, als het vrede is. Tot zoolang bewaren wij èn onze vriendschap èn ons zelfgevoel, en naar alle zijden een weinig menschelijkheid en scheppingslust."

Daar tegenover staat echter de nationalistische mentaliteit, die het een land kwalijk kon nemen, wanneer het buiten den oorlog bleef en niet met valsch vuur en ongerechtigd enthousiasme in een dwaasheid verkoos mee te doen.

Voor Verwey was de oorlog een oppervlakte beweging. Niet te vergelijken met het leven van kunst en geest. Voor George was zoo'n oorlog alles: leven, dood en verheerlijking. Op dit punt was geen vergelijk mogelijk.

De lezing van dit boekje is daarom in zooveel opzichten leerzaam. Het bevat zeker veel materiaal, dat bij een bestudeering van George veel nut kan stichten. Het gevaar blijft bestaan, — al blijft deze gedachte verre van Verwey, — dat zij, die niet, als hij, vriendschapsbanden met dezen Duitschen dichter onderhielden, vooral getroffen zullen worden door iets potsierlijks in zijn poses. Voor een nadere belichting, vân wat er thans in Duitschland gebeurd, en dat van te voren in de wereld van den geest geconcipiëerd werd, is dit geschrift buitendien zeer nuttig.

Het bevat, tenslotte, enkele waardevolle illustraties, een teekening van Toorop, waarop de beide dichters tezamen staan afgebeeld, en foto's, waarop Verwey in gezelschap van George en diens Duitsche geestverwanten voorkomen.

SIMON PURE.

Van levende en doode zielen

door J. v. H.

Het is moeilijk in de gangbare romanschrijverij van den lateren tijd nog iets van de breede epische kunst der antieken, van het volksnaieve en levensblije, van de groote verwondering van Homerus terug te vinden. Het is vooral deze naieve verwondering, gepaard aan het wijde uitzicht, het breede perspectief, dat aan de groote volksepen zulk een eigen bekoring geeft. Homerus' zang over Troje is geschreven vanuit een heel ander standpunt dan waaruit de Europeesche roman doorgaans geschreven wordt. De laatste ontstaat niet slechts letterlijk, maar ook figuurlijk aan de gelijkvloersche schrijftafel; zijn schepper heeft geen vrij uitzicht, maar ziet slechts naar buiten door een raam en zijn blik stuit hièr op een gevel, dàar op een boomgroep en er gaan slechts weinig menschen aan zijn oog voorbij. Maar Homerus' schrijftafel is de Ida, de nabije berg, van waaruit hij de strijdende volken observeert en de goden ziet afdalen in het dal der menschen. Hij ziet het menschenbedrijf in de diepte als een spel van goden en stervelingen, hij volgt de daden en lotgevallen dezer sterfelijken met primitieve verbazing, hij deelt in hun vreugden en lijden met hijgende deelname en toch staat hij op ongenaakbaren afstand, ontrefbaar voor de pijlen van Grieken of Trojanen. Geen eschdoornen speer kan hem raken, ofschoon hij haar schaduw volgt bij den worp en den donkeren „thanatos" in haar gevolg ziet; van zoo nabij observeert hij het schouwspel.

Dit breede groot-epische uitzicht, dat veel primitieve poëzie kenmerkt, is in de litteratuur vrijwel verloren gegaan, dit innige deelnemen aàn en toch uit de hoogte neerzien op het strijden en streven der stervelingen. Waar het een enkele maal in zuivere, hoewel kleiner verhouding weer optreedt, wint het onmiddellijk de bewondering der menschen. Wat aan Coolen's „Kinderen van ons Volk" bijvoorbeeld zulk een bijzondere aantrekkelijkheid geeft, is, mijns inziens, dit Homerische uitzicht, dit los-van-de-schrijftafel-achtige: de dichter slaat het doen en drijven der menschen gade vanaf een hooger standpunt, vanuit een wolk, vanaf den dorpstoren of wat dan ook. Het spel der sterfelijken heeft plaats onder zijn hoogen blik, in allerinnigste nabijheid en toch op eerbiedigen afstand. Er is iets van het groote epische gebaar, dat Coolen hier te treffen wist en dat het boek een primitieven charme verleent. Doruske Timmer verdient haast de lansen voor Hector te mogen snijden of het schild van Achilles te herstellen.

Het zijn deze gedachten die bij mij opkwamen naar aanleiding van het herlezen van Gogols bewonderenswaardig boek „De doode Zielen", een boek dat honderd jaar geleden geschreven werd en waarvan nog elke bladzijde te genieten en te bewon-

deren valt. [1]) Gogol is hier een schrijver in grooten stijl. Hij heeft aan een onbelangrijk geval — een chevalier d'industrie, die overleden boeren gaat opkoopen om er quasi een landgoed mee te bevolken en zoo een groote hypotheek te kunnen opnemen — een epische breedte en diepte en iets zoo typisch nationaals en in-Russisch gegeven, dat dit werk hèt Russische volksboek kon worden. Meer dan eenig ander boek wellicht bij welk volk ook is „De doode Zielen" in het vleesch en bloed van het Russische volk overgegaan; het heeft zich zelf daarin herkend en de meeste figuren daaruit zijn gemeengoed in het Russische geestesleven geworden, typische vertegenwoordigers van bepaalde karakter- en temperamentsgroepen, de sentimenteele Manilof, de slampamper en ruziezoeker Nosdriof, de grove, geestlooze landheer Sobakewitsj en bovenal de correcte en beminnelijke Streber, de held van het boek, Tsjitsjikof.

NICOLAAS GOGOL

Gogol is zich bewust geweest een boek te schrijven dat boven het gewone romanniveau uitging. Hij heeft er jaren aan besteed en beseft dat hij de ziel van het Russische volk in zijn epos had opgevangen. Ondanks het beperkte terrein dat zijn boek bestrijkt — een provinciestad met enkele naburige landgoederen —, weet hij het kleurige volksleven in zijn folkloristische verscheidenheid vast te leggen; zijn werk heeft een wijden achtergrond, het loome Rusland met zijn stoffige hobbelwegen en zijn armzalige dorpen, uitgestrooid over de eindelooze vlakte, met zijn zwoele namiddagen, waarin de stilte slechts gebroken wordt door de stofomwolkte troïka's en britsjka's, die in dolle vaart alles voorbij jagen. Geen ander boek is geschreven met zooveel liefde voor den Russischen grond, met zooveel Russischen trots en zelfbewustzijn als dit. Gogol striemt zijn volk met scherpen zweepslag, maar het is de zweepslag van den isvosjtsjik, den koetsier, voor zijn paard dat zijn kostbaarste en eenig bezit vormt. In vreemd lyrische in-

[1]) Nicolai Gogol. De doode Zielen. Vertaling uit het Russisch door S. van Praag. (392) *f* 1.40 en *f* 1.90. Goedkoope druk. De Spieghel, Amsterdam, 1934.

termezzo's lucht hij zijn bedwelmd gemoed, zijn ontroerde geestdrift over het Russische woord, over de blijde ontdekking zijner jeugd, toen zich op zijn reizen Rusland aan hem openbaarde, over de toekomst van dit wonderlijke volk.

Hier vindt men de naieve verwondering terug van het volksepos, de blijde verbazing over alle dingen en verschijnselen, die in het al te bewuste Westen verloren ging. Voor Gogol is een troïka een Homerische strijdwagen: hij volgt ze met wilden polsslag in haar vaart, een morgenrit door het wasemende land bij vogelzang en stijgende zon geeft hem het gevoel van verhevigd leven, van hoogere spanningen in ziel en zinnen. Hij denkt aan Rusland en de troïka zelf wordt hem een symbool van zijn volk, dat arme, achterlijke volk, uitgezogen en verdrukt, met zijn verborgen mogelijkheden en ondoorzochte diepten: „Stormt ook gij, mijn Rusland, niet voort als deze onversaagde, onverwinnelijke troïka? Ook onder u stuift het stof op langs den weg, de bruggen sidderen, gij laat alles en allen achter u. En de verbaasde toeschouwer blijft stilstaan: is dat geen bliksem die uit den hemel valt? . . . Rusland, waar stormt gij heen?"

„De doode Zielen" is, ondanks Gogols driftige liefde voor zijn land, een doorloopende satyre op zijn volk. Hij is zoo getroffen door de menschelijke comoedia, het zelfbedrog, de baatzucht, de sluwheid en kortzichtigheid der menschen, dat dit doorzichtig spel van zorg voor den schoonen schijn en onbekommerdheid om het wezen hem een grandiooze klucht wordt, geen bittere aanklacht, maar een farce, waarbij de spotlach niets wrangs heeft. Het is de schaterlach van een Olympischen god over der menschen beperktheid, over dit lachwekkende dualisme in den mensch, zijn hooge, expansieve aspiraties naast zijn kleine, bekrompen verwerkelijkingen. Dit is wel de kern van alle comische werking, van allen hoogen humor: de tegenstelling tusschen schijn en wezen, tusschen drang en wensch naar het hooge, al te hooge, en vrede met het lage, het gemeene zelfs. Zoo voert Gogol zijn menschen ten tooneele, druipend van ernst en deugdbesef, doch op het klemmende oogenblik laten allen dit deugdbesef als een masker van zich afvallen en zij staan daar in al de ellende hunner schamele werkelijkheid. Zelfs een zwetser en twistzoeker als Nosdriof, die zich om zijn eer niet bekommert en lacht om conventie en standsfatsoen, tracht op z ij n wijze nog den schijn te redden door te liegen als een Cretenser. Allen zijn wij engelen of helden in een onbetreden vertrek onzer ziel, maar in het bewoonde gedeelte hebben wij meer van lafaards en schurken en de bezoekers willen wij liefst heenleiden naar het onbetredene, doch het zijn simpelen en naievelingen, die dit werkelijk meenen te betreden.

Met Poesjkin, Gogol en Dostojefski is in de litteratuur die bijna mystieke vereering voor den Russischen bodem en den Russischen mensch doorgedrongen, die bij de laatsten tot een religieuze houding werd en die hun werk een zeer eigen hartstochtelijkheid ver-

leent, een gevoeligen, pathetischen onderstroom. Deze hartstochtelijkheid ontneemt aan Gogols satyre al het bittere en geeft zijn humor een zekere goedmoedigheid: Gogol bemint wie hij kastijdt. Door alle menschenzwakheid heen ziet hij Rusland, het land dat zijn hart heeft, dat zijn droom is en zijn eerzucht en wiens grootheid nog sluimert als de schoone slaapster in het bosch. Zelfs Tsjitsjikof, de „held" van het boek, de gewetenlooze, berekende en correcte fortuinzoeker, wordt ons geen oogenblik onuitstaanbaar; op sommige oogenblikken is hij bijna sympathiek. Hij is de grootste schurk in deze eerlooze, ridicule omgeving, maar Gogol bedwingt in diens nabijheid zijn humor en, hoe dwaze situaties en verwikkelingen hij ook opvoert, Tsjitsjikof wordt nooit belachelijk, wordt nooit prijsgegeven aan den spot der lezers. Hem behandelt Gogol met opvallenden ernst om ten slotte datgene, wat hij hekelen wil, het gewetenlooze geldbejag en de Russische machteloosheid daartegen, des te zekerder te treffen met den scherpen angel zijner satyre. De anderen zijn goedmoedige dwazen en gelegenheidsdieven, maar Tsitsjikof is geen dwaas; hij is de berekende, beminnelijke, haast weldenkende avonturier, die geen ander doel heeft dan in een ommezien rijk te worden. Gogols houding tegenover zijn held herinnert — met de noodige décorverandering — aan die van Cervantes tegenover den ridder der droevige figuur.

Ook Cervantes' houding tegenover zijn held is tweeslachtig. Hij stelt hem voor als een door het leven van ridderromans verdwaasde, een uit het spoor geslagene, die de dolste riddercapriolen uitvoert, maar toch de verpersoonlijking wordt van het hoogste en edelste streven op deze gelijkvloersche aarde.

Don Quijote begaat slechts eèn vergissing, de vergissing van het verstand: zijn hart vergist zich nimmer en de schrijver, die zijn daden heeft te boek gesteld, vergeet niet aldoor op het groote en goede hart van zijn held te wijzen. Diens fout is dat hij windmolens voor reuzen, schapenkudden voor legers, barbiers voor ridders en boerinnen voor prinsessen aanziet; hij leeft in een fantastische wereld, die voor hem de werkelijke wordt, en dit is zijn fatum. Maar hij draagt het hart op de rechte plaats en hoeveel koninklijker en grandioozer zich zijn innerlijke wereld, zijn levensniveau ontplooit, blijkt uit de tegenstelling Sancho Pansa, die zich nooit vergist in de werkelijkheid, verstandelijk nooit een fout maakt, doch zich altijd aan de platte onmiddellijkheid en utiliteit weet aan te passen. En zoo groot is het overwicht van den koninklijken dwaas Don Quijote, dat zelfs een Sancho Pansa, die weet dat zijn heer een krankzinnige is, een soort bewondering, een serviele aanhankelijkheid voor hem koestert. Hij beseft iets van de wezenlijke grootheid van zijn meester, die in deze klein gemeten menschenwereld niet thuis hoort. Ondanks het waanzinnige van zijn ondernemingen en daden, zijn Don Quijote's woorden van een treffende hoogheid des geestes. Hier vergist hij zich nooit; in de ideëele

orde van de reacties der ziel vindt hij steeds den bewonderenswaardigsten weg.

Ook bij Don Quijote berust het comische op de eeuwige tegenstelling: de drang naar het hooge, al te hooge, en de vrede met het lage en platvloersche, het eerste belichaamd in den dolenden ridder, het tweede in zijn tegenbeeld Sancho Pansa. Dit onvergankelijk dualisme heeft Cervantes voor altijd vastgelegd in het wonderlijke tweetal: ridder en schildknaap, en het behoort tot de grootste bekoringen van zijn boek, dat hij de verhouding tusschen deze twee in wezen onverzoenlijken, den ideëelen en den zinnenmensch, zoo menschelijk en overtuigend verbeeldde. Het is ten slotte de deemoedige goedheid van den ridder Don Quijote, die hem altijd, ondanks heftige meeningsverschillen, weer verzoent met zijn dorperlijken schildknaap en het is Sancho's aanhankelijke bewondering voor den subliemen dwaas, die hem althans een zekeren riddertrouw bijbrengt. Deze onderlinge verhouding met haar wisselende aspecten is een der meestertrekken in Cervantes' werk.

CERVANTES

Bij aanvankelijke lezing heeft Don Quijote de la Mancha veel van een jongensboek. Het lijken ongemotiveerde en grillige avonturen, uitgedacht om eenvoudige lezers te vermaken. De ensceneering is zoo simplistisch, het toeval zoo overheerschend, de innerlijke motiveering zoo gebrekkig en de aaneenrijging der gebeurtenissen zoo willekeurig, dat men met een fantastisch volksboek meent te doen te hebben. Cervantes heeft wel, zonder veel litteraire bezorgdheid, zulk een volksboek tot vermaak der goegemeente willen schrijven. Maar een rasschrijver als hij ontkomt niet aan de machten en driften die in hem werken. Al schrijvend werd het zulk een mozaiek van kleurige menschelijkheid, zulk een wonderlijke weerspiegeling van het grootsche en lage der menschenziel, zulk een fonkelend spel van verbeelding en werkelijkheid, dat het voor immer het stempel draagt van het genie.

Het is of Cervantes, die het onwezen der ridderromantiek in een van haar slachtoffers wilde geeselen, al schrijvend het grootsche dat aan al die ridderlijke buitensporigheden ten grondslag lag, is gaan beseffen. Zijn potsierlijke held wordt, al groeiend en zich ontplooiend, een mensch van eigen afmetingen, die meer dan lachlust en medelijden wekt, die ondanks alle travestie iets van het hooge ideaal verwezenlijkt. De schrijver had geen Spanjaard moeten wezen om niet bekoord te worden door zijn eigen schep-

ping, door het fonkelend chevalereske dat Don Quijote door zijn dwaasheden heen uitstraalt. Hij is zelf te weinig Sancho Pansa om niet op den duur het comische op dezen botterik van een escudéro te concentreeren en het van den hoofdheld af te leiden. Don Quijote wordt gaandeweg in zijn grootsche verdwazing een tragische figuur.

Rusland en Spanje, de twee volken die aan de uiteinden van Europa wonen en beide opvallende overeenkomsten hebben, zijn de eenige die in later tijd een soort satyrisch volksepos in grooten stijl hebben voortgebracht. Beide landen vormen de brug naar een ander werelddeel: in Spanje begint Afrika, in Rusland Azië. Beide zijn niet volbloed-Europeesch en geringer dan bij andere volken is bij hen de kloof tusschen natuur en cultuur. Sterker dan elders dringt zich bij hen het natuurlijke volkswezen tusschen de mazen van het cultuurleven, dat volkswezen, dat in de twee genoemde boeken zoo kleurig vertegenwoordigd is. Den humor zoowel van „Don Quijote" als van „De doode Zielen" zou men het protest van de volksche natuur tegen vercultiveering kunnen noemen. Cervantes hekelt de hoofsche ridderverdwazing, die den gezonden nuchteren volkszin uit zijn evenwicht slaat, Gogol den beambtenzwendel en de hoogere corruptie, dien kanker aan het Russische volksleven. De Spanjaard buigt in zijn riddervereering voor alles wat te paard zit en een lans voert en hier wordt juist dit ridderwezen aan de kaak gesteld; de Rus laat zich verbluffen door Westersche vormen en weltmännische correctheid en hier is het juist zulk een onberispelijk en beminnelijk intrigant, die Rusland de veeren uitplukt. Don Quijote's heldendelirium wordt opgewogen door den platten werkelijkheidszin van zijn schildknaap, die op een ezel zijn gestrijdrost heer achterna rijdt, Tsjitsjikofs pretieusheid in houding en optreden door de ruwheid en het al te goed vertrouwen der landheeren.

Gogols boek is helaas! een fragment gebleven en geeft daarom slechts fragmentarisch diens grootsch concept omtrent het geheele verloop van „De doode Zielen" weer. In wat nog volgen moest wilde de schrijver het satyrische element verzachten en de positieve zijden van het Russische volkskarakter belichten. Doch Gogols schrijfdrift was intusschen verlamd: in een eigenaardige geestesvertroebeling verbrandde hij het handschrift, dat het vervolg op Tsjitsjikof's doode-zielenhandel bevatte. Maar ook dit geniale fragment „De doode Zielen" is van een zoo epischen zwier, van een zoo visionnaire kracht en dichterlijke aandrift, dat het een der hoogtepunten van de Russische litteratuur uitmaakt. De grootsche Homerische inspiratie heeft zich in „Don Quijote" en in „De doode Zielen" voortgezet. Wie weet of niet de komende eeuwen zich bij voorkeur op deze boeken, met voorbijgaan van vele zwaardere, maar loggere en beperktere werken, als op hun points de repère zullen bezinnen? Cervantes' Rossinante en Gogols troïka rijden als trofeëen uit voorbije tijden door het toekomstig Europa.

De wapenridder en de geldridder zouden als de dichterlijke exponenten van vroegere eeuwen kunnen gelden. Een hooggestemde humor en een onverwoestbaar idealisme zijn — ondanks Forum en andere verschijnselen — wel de beste pasmunten om toegang te verkrijgen in de Ahnengalerij van den geest.

---

boeken - schouw

ROHMER (Sax) DE BRUID VAN DR. FU MANCHU. (216) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Een nieuwe thriller van Sax Rohmer waarin de onsterfelijke dokter Fu Manchu de wereld met een nieuwe ramp bedreigt. Dr. Petrie en zijn jonge assistent zijn hem met Nayland Smith op het spoor en voeren een wanhopigen strijd om zijn booze plannen te verhinderen. Sensatie-lectuur, waarin sommige uitdrukkingen en beschouwingen van dien aard zijn, dat het boek voorbehouden moet blijven voor ontwikkelde lezers.

SWETE MACHNAMARA (Rachel) GLAZEN WANDEN. (247) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. bewerking door Mevr. A. Vuerhard-Berkhout. Dl. 1. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Deze nieuwe uitgave van de Zuid-Hollandsche Uitgevers-Mij. kan men niet qualificeeren met de lofprijzing: handig formaat. Het zijn dikke turven op zwaar papier gedrukt met weinig inhoud. Deze roman van een Iersche schrijfster, waarvan tot nu toe nog niet veel vertaald werd, beschrijft het leven van een jong meisje, dat het wereldsche leven in Londen boven de landelijke eenzaamheid verkiest en met een modern clubje jonge levensgenieters in den verkeerden zin van het woord nachtelijke fuiven houdt. Zij vergooit daardoor bijna haar levensgeluk. Hoewel het boek zich aangenaam lezen laat is de inhoud onbeduidend en vraagt voorbehoud voor ouderen.

PEDLER (Margaret) TROPENLIEFDE. (320) *f* 1.75 en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van H. Overakker. Bruna en Zn., Utrecht.

Het gewone gedoe van woestijn-romans. . . . . eenigszins gevarieerd, omdat de aantrekkelijke Arabier voor de helft van zuiver Engelsche afkomst is en voor de andere helft. . . . maar laten wij dat niet verraden, want dat zou de spanning van het verhaal heelemaal wegnemen. Voor lezers en lezeressen met onderscheidingsvermogen, die het de moeite van het lezen waard vinden om antwoord te krijgen op de vraag: neemt zij hem? . . . . ja? . . of neen?

DEEPING (Warwick) WAARHEID EN LIEFDE. (333) *f* 2.75 en *f* 3.— Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Deeping heeft een langzame bedachtzame manier van schrijven; hij heeft in zijn latere boeken niet meer de hoogte bereikt van zijn werk: Sorell and Son, waarmede hij het publiek met èèn slag veroverde. In dit boek pluist hij het leven uit van een jongmensch dat, na een gelukkige jeugd zijn strijd om het bestaan moet gaan beginnen, verkeerde zetten doet op 's levens schaakbord, maar door zijn zuivere intuïtie weer in de goede richting drijft. Hij trouwt natuurlijk de verkeerde vrouw, echtscheiding volgt, de oorlog voert hem in de armen van de ware vrouw, die hij trouwt. Ontwikkelde rijpere lezers kunnen dit boek lezen, voor anderen is het ongeschikt.

Eenige opmerkingen over de Spaansche litteratuur van dit oogenblik

door Dr. J. BROUWER.

Zoo af en toe — zonder groote tusschenpoozen — gewordt me de vraag: „Welke van de moderne Spaansche schrijvers raadt u me aan te lezen?" Het gaat niet altijd aan deze vraag op Normandische wijze, d.i. met een wedervraag, te beantwoorden, men zou het onwellevend kunnen noemen. Maar toch, om een bevredigend antwoord op zoo'n vraag te geven, moet men weten met welke gevoelens, verlangens, verwachtingen en geheele geestelijke uitrusting iemand zich tot het lezen van Spaansche werken zet, roman, theater, dichtkunst of verhandeling. Men kan toch niet iemand met een vluchtige leeskennis van het Spaansch den grootsten artiest van Spanje, Valle-Inclán, in handen geven. Het machtig mooie T i r a n o B a n d e r a s zou hem een charade lijken. Evenmin kunt ge iemand die een aardig, onderhoudend verhaal wil lezen, het prachtige, gekuischte proza van een Miró of een Azorín voorleggen. Gómez de la Serna geeft men niet aan iemand met weinig fantasie en met gemis aan gevoel voor „discreteo", „conceptismo", vernuftig ideeënspel en grillige verbindingen van wezenlijk tegenstrijdige zaken. López de Sáa verliest veel van zijn bekoring bij wien het Spaansch niet heeft hooren spreken, en zoo gaat ge de rij der moderne schrijvers langs, zonder te kunnen beslissen.

't Is merkwaardig, bij een Spaanschen auteur denkt men allereerst aan de bezwaren, bezwaren van stijl of woordenkeus, onderwerp, geaardheid, levens- en wereldbeschouwing. Het komt mij voor dat de oorzaak hiervan ligt in het feit dat de Spaansche letteren zich vrijwel altijd hebben gekenmerkt door gemis aan zelfbeheersching. De Spanjaarden zijn een van nature begaafd, intelligent volk, met een plotselingen, scherpen blik op de dingen, met een bruisend opspringen van hun innerlijk leven en een onuitputtelijk plastisch vermogen, waarin meer de driften en aandoeningen dan het bezonken nadenken en de regelende rede spreken. De Spanjaard verzet zich tegen de schaaf, hij is ruw, ruig, ongetemd, ongezeggelijk. Dat kunt ge op alle terreinen des levens zien, en men kan het tallooze malen opmerken bij kleine kinderen die woedend op den grond stampen en zeggen: n o m e d a l a g a n a, 'k heb er geen zin in, en zich dan ook niet laten dwingen. . . . en zelden gedwongen worden.

Behoudens twee normen, Kerk en Koning, heeft de Spanjaard geen gezag over zich erkend. Hij leefde, dacht, schreef, bouwde en componeerde zooals een bron spoot. Dit is de groote bekoring van Spanje, van het land, de menschen, de kunst. Zij zijn natuurlijk, onmiddellijk, niet door een schaaf gladgemaakt, niet beschaafd.

Er is in Spanje in de litteratuur en de beeldende kunst ook

weinig sprake van „scholen", van groepen. Men assimileert zich niet, wat zich opzettelijk naar anderen vormt, wordt verminkt. Vandaar bijv. de bloei der regionale litteratuur en het versterf van de aangevoerde model-planten. Vandaar de bleekzucht van den vereuropeiseerden intellectueel van tegenwoordig en die van den afrancesado van vroeger. Wie meent dat bijv. een Don José Ortega y Gasset „een Europeaan is die den Spanjaard heeft afgelegd", zooals rapschrijvende beoordeelaars in het buitenland wel hebben beweerd, kent 's mans werken niet en zijn passies, die opspuiten in zijn wijsgeerigst ondernomen arbeid. Men leze bijv. eens zijn Espana Invertebrada, en telle daarin de — geniale — tegenspraken. Ortega zoomin als Unamuno zijn koele, door de nuchtere rede beheerschte denkers.

Kenmerkende uitingen van Spanje's geaardheid zijn Gómez de la Serna, Unamuno, Ortega y Gasset, Gaudí, Gutiérrez Solana, Picasso. Zij zijn vol van dynamische krachten, zij zijn geladen zonder regulator. Hun werk is een uitbarsting, gevolg van de driften die in hen woeden en een oogenblikkelijke aanschouwing van een waarheid. Vergelijk eens de Spaansche letteren en kunst met de Fransche. Spanje is dramatisch, in Spanje ontstaan de werken uit een conflict, uit strijd. Frankrijk is intellectualistisch, de werken ontstaan uit een spel van begrippen. Als ik deze dood-simpele vergelijking zou durven voortzetten, zou ik willen zeggen: Frankrijk wordt gekenmerkt door zijn technische volmaaktheid, vandaar de effenheid, de beschaafdheid van zijn litteratuur en kunst. Vandaar ook zijn gemis aan een groot, uit de diepten van de ziel der menschheid gravend, scheppend genie. Zijn geloofssymbool is een passer, een meetsnoer, Voltaire, ironie om wat buiten de passer valt, dus niet bestaat.

Spanje is in voortdurende, innerlijke beweging, zijn wezen is strijd, strijd met zichzelf voornamelijk. Zijn geaardheid is op bijna zinnebeeldige wijze geopenbaard in Lope de Vega, een explosieve natuur, een scheppend wezen, dat schier op mediamieke wijze schreef. Heden ten dage kunt ge dien genius die uit zijn tegenstrijdigheden zijn werk creëert, vinden in Unamuno, Ortega y Gasset, en in de schilderkunst bijv. in Salvador Dalí. Misschien zouden de beide eersten er bezwaar tegen maken met den laatste in één zin te worden genoemd. Dalí gelijkt in veel opzichten op Trigo, den mysticus der zonde.

De schrijver is in Spanje gewoonlijk belangrijker dan zijn boek. Zijn boek is een document, van hem zelf, het spruit uit hem op. Het is de worp van zijn onbewuste leven. Nu mag hij er als goed virtuoos wel eens krulletjes aan maken, hij mag het wat fatsoeneeren, het goede Spaansche boek is toch zelden een doordacht, een bedacht werk. Zelfs de volmaakte kunstenaar Valle-Inclán, dien men soms zou kunnen zien als een koel-behoedzame cameesnijder, schrijft in den gloed van zijn passie. De mensch Valle-Inclán is grooter dan de volmaakte artiest Valle-Inclán.

In een voor een jaar ook in Nederland opgevoerd stuk van Unamuno wordt de grimmige haat van een tweeling, twee broeders, geteekend, een haat die uitloopt op manslag. De nabestaanden kunnen niet nagaan wie de verslagene en wie de overlevende is. Ook deze lost het geheim niet op. Hij noemt zich El Otro, De Andere, en als hij de hand aan zichzelf slaat, zegt hij: „De ander heeft mij gedood".

* * *

Dit is het mysterie van de Spaansche volksziel, en het wordt zijn vloek als de innerlijke tegenspraak niet wordt opgelost in een hoogere eenheid, zooals bij Lope de Vega, of in vrome, menschlievende berusting en toegeeflijkheid zooals bij Cervantes. In een kortgeleden verschenen bundel van Unamuno, San Manuel Bueno, mártir, geeft het verhaal dat zijn naam aan den bundel verleent, een aangrijpend schoone teekening van een man Gods die zijn God uit het oog verliest, maar Hem anderen toont. Spanje. Spanje's ziel, zijn grootheid en zijn tragedie, die zich in vrijwel alle groote schrijvers openbaart. Kent ge Zamacois' trilogie Raices? Het eerste deel, in het Nederlandsch vertaald onder den titel met Spade en Dolk is een der beste beschrijvingen van het Castiliaansche landleven, te vergelijken met de reeds klassiek gewordene La Aldea perdida, El sabor de la tierruca, Sotileza. Zamacois heeft evenals zijn voorgangers en zijn voortreffelijke tijdgenoot Luís Martínez Kléiser het leven van Spaansche dorpelingen beschreven, en deze auteur, die bij velen den naam had van slechts een maker te zijn van een verbeterd genre erotische romans, heeft in zijn Raices diep in de Spaansche ziel gegrepen. Het is een epos. „Raices", d.i. de wortelen des levens, de wortelen des levens die hun voedsel trekken uit het gewelddadig vergoten broederbloed. Wie in Spanje heeft gewoond, wie vertoefd heeft in een dier afgelegen dorpen op de Castiliaansche hoogvlakten zal de groote waarachtigheid van dit werk gevoelen. Het is jammer dat het derde deel van deze trilogie, het voor kort verschenen El delito de todos, een terugval is tot Zamacois' jeugdwerk, een zich vermeien in uitweidingen over verworden zinnenleven.

De ongelijkheid dus der Spaansche letteren, het geïmproviseerde karakter dat vele, zelfs haar beste, werken kenteekent, weerhoudt me dus vrijwel steeds een onmiddellijk antwoord te geven op de bovengenoemde vraag. Liever verwijs ik naar de enkele werken die over de moderne Spaansche litteratuur handelen, in het Spaansch die van Cansinos Assens, Valbuena, Zerega-Fombona, Guillermo de Torre, Madariaga, Andrenio, Balseiro e.a.; in het Engelsch die van Bell (met reserve, documentatie gebrekkig), Warren, Goldberg; in het Duitsch die van Montesinos, Petriconi; in het Fransch het werk van Contreras (voor Spaansch Amerika vooral). Een uitmuntend overzicht van de moderne Spaansche dichtkunst

heeft Gerardo Diego gegeven in zijn *Antologia* 1915-1931. Verder zijn er de litteraire tijdschriften, die echter nog al eens verdwijnen. Dit jaar zijn er weer verscheidene bijgekomen *Eco*, *Cruzy Raya*, *Los Cuatro Vientos*, *Diablo mundo*. Typografisch keurig verzorgd zijn *Gaceta de Arte* (revista internacional de cultura) en *Arte*, beide van jongen leeftijd en voornamelijk gewijd aan de beeldende kunsten. Voor Argentinië is belangrijk het forsche tijdschrift *Sur* en het letterkundige leven van Mexico wordt getrouw aangegeven in *El Libro y el Pueblo*.

Dergelijke verwijzingen zijn echter doorgaans van een astrale vaagheid voor wie die vraagbakens niet in zijn bereik heeft. Men verkiest een onmiddellijk antwoord, liefst een naam of een titel. Die zijn slechts te geven als men nog onder den indruk is van een pas verschenen en pas gelezen roman van Kléiser bijv., van een novelle van Unamuno of Hernández-Catá, van een essay van Ortega, Maranón, José Bergamin of Camba, van een gedichtenbundel van Pedro Salinas of Vicente Aleixandre, van een theaterstuk van Benavente, Marquina, Peman of Linares Rivas, van een biographie van Julio Romano of een politiek geschrift van Calvo Sotelo.

* * *

Met de gedachte nu aan deze vraag, die wel eens opkomt bij wie in Spaansche zaken belangstelt, geef ik van hier enkele opmerkingen over werken die kort geleden zijn verschenen en mij onder de oogen zijn gekomen. Een keus uit vele, en niet eens een geheel willekeurige keus. Daartoe was de verscheidenheid die onder mijn bereik kwam, niet eens groot genoeg. 't Zijn aanteekeningen van iemand die aandachtig en met liefde Spanje volgt. Om ze overzichtelijk te maken, groepeer ik ze als volgt: roman, theater, letterkundige essay, poëzie, verhandelingen over actueele (politieke en maatschappelijke) vraagstukken.

De roman is een vreemdsoortig gewrocht. Wel overal in de wereld. Men vindt er van alles in, maar zelden een aardig, goed ontworpen en uitgevoerd verhaal, waarvoor toch ook de dames en heeren van het expressionisme, ultraisme, surrealisme, infrarealisme, creationisme en symbolisch-suprarealisme wel gevoelig zullen zijn. Als 't waar is dat wij op weg zijn ons te ontdoen van alle schoonheid als van een onwaardige mystificatie en hoon van de werkelijkheid, dan is menige romanschrijver al aan het doel gekomen. Hun nuditeit is leelijk en troosteloos als het naakte lijf van een groote-stads-pauper. Ik zie dien mensch liever gekleed, al is het in de mystificatie van een confectiepakje.

De roman is, behalve dit, ook in Spanje wel politiek partijschrift, platform voor gepraat van allerlei aard, zwaarwichtig geredeneer over rechten van den mensch en maatschappelijke gerechtigheid. Van uiterst rechts tot uiterst links heeft men de roman gebruikt als politiek propaganda-middel. Het meest bekend in dezen zijn op 't oogenblik de uitgebreide reeks *Al Servicio del pueblo*, dat maandelijksche kronieken zijn van de belangrijke staatkundige en maatschappelijke gebeurtenissen, aanschouwelijk voorgesteld door „El caballero Audaz" naar het voorbeeld van de *Episodios nacionales*. Een roman van verbitterden klassestrijd is die van den communist Arconada, *Lospobres contra los ricos*. In deze, naar de recepten van de communistische actie saamgeflanste historie, wordt de teleurstelling van de proletariërs beschreven na hun hooggespannen verwachting bij het uitroepen van de Republiek. „Zoolang er rijken zijn, zullen de armen hun machtelooze prooi blijven". Het wachten is nu op den heerlijken dageraad van den blijden dag van het bewind der paupers. . . . De eerste

pagina's van het boek zijn litterair verdienstelijk. Daarna wordt het vlak, zelfs de grimmige haat die in het begin eenige treffende zinnen deed neerschrijven (het portret van den sergeant van de guardia civil en de mishandeling van een armen drommel) brengt geen gloed en leven meer in de woorden. Tusschen deze beide werken in zijn er romans van allerlei politiek-sociale strekking. Wel aardig is La Tierra Número 2, een fantastisch verhaal van F. O. Corbena en M. T. Oliveros, de reeks van avonturen van vier menschenvrienden, een Amerikaanschen multimillionair, een Poolschen priester, een Spaanschen gelukszoeker en een Duitschen geleerde, die vanuit de maan de geregenereerde aarde besturen. De woelige onderlagen der arbeidersbeweging leert men kennen in den roman van R. J. Sender, Siete domingos rojos; de troebelen in de provincie in het (niet minder vertroebelde) geschrift van A. Garcitoral, El crimen de Cuenca. De om zijn gewaagde onderwerpen bijna beruchte markies Hoyos y Vinent teekent het communistisch gewriemel in de madrileensche sloppen in zijn roman Comunismo. De lezers van het uitmuntende dagblad A. B. C. kennen wel de klassieke taal van Hoyos y Vinent, weinigen zullen in hem den schrijver van Sangre Sobre el Barro en andere „paisajes patológicos" veronderstellen. Zijn bijzondere begaafdheid in het schilderen van donkere tafereelen en verwilderde zeden heeft hem in staat gesteld de madrileensche onderwereld van pistoleros en allerlei gespuis op een romantisch-suggestieve wijze te beschrijven.

M. DE UNAMUNO

* * *

De deken der Spaansche letteren, Armando Palacio Valdés, heeft ondanks zijn hoogen ouderdom nog een nieuwen bundel verhalen in het licht gegeven, dien ik om de voornaamheid van stijl en de ingetogenheid van geest den lezers van Spaansche boeken aanbeveel. In deze acht verhalen vindt men den rustigen, intelligenten opmerker uit Tristán terug, den toegeeflijken menschenkenner van La Alegría del Capitán Ribot en den ongeëvenaarden verteller van La Hermana San Sulpicio. De verhalen zelf zijn niet altijd even opwekkend, zij zijn ook niet altijd belangrijk. Zij vertellen ons simpele gevallen, hoe het huwelijk van de acht hoofdpersonen tot stand kwam, maar zoo ooit komt het hier op de wijze van vertellen aan, die het doodgewone, alledaagsche weergeeft in de verhevenheid die het voor de betrokkenen kan hebben. Tiempos felices heet de bundel; het geluk is niet altijd een koningsmantel die den mensch een vorstelijke allure geeft. Doorgaans is het een paar bloeiende geraniums op een groen rekje, een vriendelijke glans in bekende oogen, een rustig voortgaan in een vertrouwde omgeving met gelijkmatige genegenheid. Het is het boek van een voornaam oud man, die over het leven heen ziet en weet dat het de eenvoud des harten en de berusting is welke de „gelukkige dagen" vormen. Dezelfde gedachte, aannemelijker gemaakt voor jongeren, ligt in Las puertas de la felicidad en Tragedias del hogar van de schrijfster Ortoll (M. M.) De Spaansche familieroman die door Pereda, Galdós en Alas tot zulk een volmaaktheid was gebracht, heeft ook heden nog beoefenaars. Het conflict in het werk van Ocharán Aburto, María Paz, is zoo oud als de wereld, maar wordt hier in de huidige omstandigheden weer uitgewerkt. De schrijver is echter nog onervaren, al heeft hij uitnemende hoedanigheden. Er wordt nog te veel gesproken over de „gecompliceerde, fatale

vrouw", een mythe waaraan de jongeren, die roode oogen van het lezen hebben, graag gelooven. Wellicht gelooven zij ook in het blijvende van de hier gegeven oplossing. Wie wat heeft rondgekeken in het leven, weet dat het eigenlijke conflict bij deze menschen pas n a de laatste bladzijde komt, de auteur schijnt dit niet te vermoeden. Dit komt beter uit in het drukkende verhaal der kleine burgerij, die in zorg en nood leeft van Garcitoral, P a s o d o b l e b a j o l a l l u v i a. Wat een sprekende titel, ge ziet de kleine luiden met gelijkmatige, benauwde pasjes over de hobbelige, glibberige straten gaan, zeurig en triestig onder den voortdurenden regen, d.i. de dreinende zorgen van den dag. Naar gegeven en uitwerking zeer bemerkenswaardig is de jongste roman van Ledesma Miranda, E v o c a c i ó n d e L a u r a E s t é b a n e z. Dit is een der beste romans die mij in handen gekomen is, Spaansch tot in merg en been, zeer aanschouwelijk, hard en wrang. De hoofdpersoon, een gestorven en opgebaarde tooneelspeelster, richt zich voor ons op en keert tot haar bewogen leven terug door de op gedempten toon gevoerde gesprekken van haar vrienden en nabestaanden die in de sterfkamer waken. Het is een prachtig staaltje van artistiek kunnen, te vergelijken met het beste wat Estaunié geschreven heeft, L e s c h o s e s v o i e n t bijv.

De regionale roman — wie denkt nu niet met eerbied aan den grootmeester daarvan, Pereda — is, wat Asturië betreft, vermeerderd met het werk van García Aznar, A l l á . . . . j u n t o a l m a r. Wie het Noorden en Noordwesten van Spanje wil leeren kennen, mag ik misschien wel tegelijk wijzen op de knappe studies van G a r c í a M a r t í, die in zijn D e l a z o n a a t l á n t i c a de geschiedenis en de litteratuur van die streek, voornamelijk Gallicië, nagaat, om de wezenlijke eigenschappen van dit deel van Spanje aan te toonen. Zooals men weet heeft Gallicië een eigen litteratuur in de landstaal, de lyriek van de negentiende eeuwsche wederopleving is heel belangrijk. Dezelfde thema's die men in den C a n c i o n e r o p o p u l a r g a l l e g o aantreft — liefde, weemoed, smart en ironie, — vindt men bij de jongere dichters. Wondermooi en aandoenlijk zijn die waarin de m o r r i n a, de s o e d a d bezongen wordt, de s o e d a d, d.i. de naargeestige eenzaamheid, de s a u d a d e der Portugeezen, de s o l e d a d van zoo menigen Castiliaanschen dichter en de s o l e a r van den Andaloeziër. Wie zich voor de Gallicische litteratuur interesseert, leze de L i t e r a t u r a G a l l e g a van Eugenio Carré Aldao, die ook een bloemlezing geeft.

Van Oliverio Mon las ik een pas uitgekomen roman, die in het Zuiden van Spanje speelt, A h í v a e s e n i n o. Dit boek boeit niet zoozeer door de nogal oorspronkelijke liefdesgeschiedenis die er in beschreven wordt, maar door de kleurige Andaloezische tafereelen, de volkstypen en de het leven van het Zuiden van Spanje weerspiegelende taal met zijn onverwachte wendingen en beeldspraak.

* * *

De Spanjaarden hebben hun eigen humor, die uiterst moeilijk is weer te geven. Wie het zeer geestige blad G r a c i a y J u s t i c i a onder de oogen heeft gehad weet dit; hij zal van de vele vlijmscherpe grappen die hij er in vond, nauwelijks een enkele zoo kunnen vertalen dat de humor in het Nederlandsch behouden blijft. Een verhandeling over den Spaanschen humor moet nog geschreven worden. De heele Spaansche litteratuur wemelt ervan, men zie de politieke hekelschriften uit de Middeleeuwen, b.v. L a s c o p l a s d e l P r o v i n c i a l en de ten bloede toe striemende C o p l a s d e M i n g o R e v u l g o, de vele geestigheden uit het klassieke theater, die wij misschien naar het woord maar zelden naar den weerklank kunnen volgen, en de onder het volk verspreide vlugschriften van tegenwoordig. Voor den psycholoog en den litteratuur-historicus is dit een prachtig, veelbelovend, onbewerkt terrein.

De geestigste Spaansche romancier onzer dagen is ontegenzeggelijk Wenceslao Fernández Flórez, de bekende medewerker van A. B. C. Er zijn in korten tijd verscheidene boeken van hem uitgekomen, men leze toch vooral

zijn roman over „den man die een auto had gekocht", *El hombre que compró un automóvil*", men zal er een onvergetelijken avond mee hebben. Fernández Flórez schrijft uitmuntend, hij heeft een weergalooze begaafdheid in het zuiver en eenvoudig weergeven van gebeurtenissen, hij teekent met photographische juistheid, zijn gesprekken schijnen soms phonographische opnamen. Hij is levendig, ironisch, sarcastisch vaak, geestig altijd, en heeft een klassiek Spaansch temperament. Hij zal in de litteratuur bekend blijven als een uiterst scherp opmerker der menschelijke zwakheden, feilen en dwaasheden, als een groot stilist en vlot romancier. Een zijner laatste boeken is *Las Aventuras del caballero de Amaral*. Een ander humorist is J. San Germán Ocana, in wiens kortgeleden gepubliceerde *Memorias de una pulga* ik den invloed van Camba meen te bespeuren.

In het afgeloopen jaar zijn me ook eenige heel onderhoudende avonturenromans in handen gekomen. Sommige ervan zijn in hun onderwerp en in hun verwikkelde voorvallen wel uiterst modern, zooals het boek van R. Rodríguez Andres, die een boeiende geschiedenis schreef over „luchtroovers", *Pirates del aire*, een stel roekelooze kerels die van een prachtig geoutilleerde vlieghaven in Afrika uit strooptochten ondernemen, en zelfs een luchtschip overvallen. Het geheel is goed samengesteld en niet te onwaarschijnlijk. Een der beste schrijvers van dezen tijd, Luís de Oteyza, wiens epische gedichten ik bij de minnaars van krachtig, beeldend Spaansch bekend mag veronderstellen, gaf voor kort in het licht zijn *La Tierra es redonda*. Hier is een treffende teekening in van New York, en ieder behalve wie Mexico niet kent, zal met een fijnen glimlach lezen wat hij over het leven in dien woeligen staat zegt. Wie het monumentale werk van Martín Luís Guzmán, een grootmeester in de tegenwoordige wereldlitteratuur, kent, zal met verbazing kennis nemen van het einde van één diens geduchtste caudillos, van wien Oteyza terloops spreekt. Luís de Oteyza, men leze zijn *El tesoro de Cuauhtémoc*, zal ook een mooi arbeidsveld geven aan dengene die zich eens tot de studie van de Spaansche syntaxis zal zetten. Zooals men weet, bestaat er geen werk over de Spaansche grammatica en syntaxis dat zelfs aan de bescheidenste eischen van moderne taalwetenschap kan voldoen.

Een lief verhaaltje met een sfeer van geheel verouderde romantiek heeft Jesús de Aragón doen verschijnen, getiteld *Los caballeros de la montana*. Voor ons is de groote aantrekkelijkheid ervan dat de bekoorlijke hoofdpersoon een Nederlandsch meisje is, en dat het verhaal voor een goed deel in Holland speelt. De roman heeft een vervolg *El demonio del Cáucaso*, dat ik echter nog niet heb ontvangen.

Een auteur wiens naam bij de Spaansch lezenden bekend zal zijn doordat hij Vossler's boek over Lope de Vega heeft vertaald, ik bedoel Ramón de la Serna (niet te verwarren met Ramón Gómez de la Serna), heeft een heel merkwaardige detectiveverhaal geschreven met buitengewone litteraire hoedanigheden. Als stilist is hij een der belangrijksten der jongeren, dit boek staat op zichzelf, in opvatting, uitwerking en stijlkunst. Even bijzonder als deze roman is het zoo juist van de pers gekomen geschrift van den jongen schrijver Antonio de Obregón, *Hermes en la vía pública*. Mij doet dit boek denken aan het werk van den beeldhouwer Ferrant (men leze zijn pas verschenen monographie over modernistisch beeldhouwwerk), aan de photomontages van den Amerikaan Man Ray, of de ontwerpen van de Duitschers Konrad Püschel en Gerda Marx, resp. fuga's van Bach voorstellend. Alle doode en levende dingen van ons hedendaagsche leven en de gevoelens en ideeën die het beheerschen, hervindt men in dit grillige boek. Hier ook gevoelt men den — steeds meer merkbaren — invloed van de film op de litteratuur; het boek maakte op mij den indruk van de rommelige, onheilspellende geluiden, dat benauwende gestamp en gehamer in Dr. Mabuse, vóór de eigenlijke film begint. Obregón is de suprarealistische photograaf in de litteratuur; hij is tevens cynisch in zijn montage. Een roman waar ik ook nog gaarne de aandacht op zou willen vestigen, is de negerroman van Alejo Carpentier, die in zijn *Ecue-yamba-o* ons het leven der kleurlingen van Cuba vertelt. Het

is de roman van de massa, de enkelingen komen niet van den achtergrond los, zij zijn hoogstens representanten van de groep. De beschrijving van de gevangenis doet aan de beste bladzijden van Zamacois in *Levend-Dooden* denken.

Pio Baroja is een nieuwe serie begonnen. Deze Spaansche Spanjaard, die als de klassieke auteurs en zijn tijdgenoot Benavente een onoverzichtelijk oeuvre heeft, begint nu na *Selva Oscura* een nieuwe reeks. De titel wijst al op Don Pio's pessimistische, bittere levenshouding: *La juventud perdida*. Van die verloren levens hebben wij er in zijn boeken al heel wat gezien, heethoofden die druk pratende over geestkracht en doorzettingsvermogen halverwege tegen den grond slaan, en niet den moed en den lust hebben op te staan. Deze laatste roman is geplaatst in het begin van deze eeuw, die zooals ge weet, in de mode is. Men kan dat bemerken van den snit der vrouwenkleeding af, de hoeden en avondjurken vooral, tot aan de Fransche chanson's en de sentimenteele „fin de siècle" koffiehuisbespiegelingen toe. Naar deze mode richt zich (bewust?) Pio Baroja, en zoo vinden wij in dezen roman van hem, *Las noches del Buen Retiro*, Madrid in het jaar 1900. Voor den bestudeerder der moderne Spaansche letteren is dit boek van veel belang, men zit er aan tafel met de generatie van '98, men volgt het cultureele en maatschappelijke leven van die dagen, en maakt af en toe ter verpoozing een tochtje in een calèche. De hoofdpersoon, Jaime Thierry, is een echte Barojiaansche held, slap, stuurloos, even vurig als veerloos, een mislukkeling zooals er zoovelen in Baroja's boeken voorkomen, een vagebond die wars van tucht en geregelde inspanning is. Zijn einde is van een beklemmende naargeestigheid.

Van Hernández-Catá, die sinds zijn eerste boek nu een vijf en twintig jaar geleden, tot Spanje's eerste schrijvers behoort, bereikte me ook kort geleden een nieuw boek, *Cuatro libras de felicidad*. Wie van dezen begaafden schrijver reeds iets gelezen heeft, zijn *Cuentos pasionales*, of vooral zijn zeer mooie maar grillig verluchte *Manicomio* en *El bebedor de lágrimas* kent zijn weemoedigen schrijftrant en zijn begaanheid met het leed van anderen, zijn medelijden met de machteloozen en zijn deernis met dier en mensch. Er is een verhaal in opgenomen van den dood van twee Spaansche missionarissen in China, dat den lezer in de hersens wordt geschroeid en hem bijblijft als een herinnering aan een zelfdoorstane foltering.

* * *

Vriendelijke romannetjes voor hun getrouwen kring van lezeressen schreven ook nu weer R. Pérez y Pérez, Alfonso Madrid, Enriqueta Lozano, Concha Linares Becerra, Menoyo Portales; een zeer waarschijnlijke geschiedenis uit een Castiliaansche provinciestad geeft Juan Infante in *Carmen Larapiles, mártir y virgen*; de veelgelezen Pedro Mata, wiens taal en stijl steeds verzorgder zijn geworden, probeert ons in *Sinvergüenzas* ervan te overtuigen dat de meeste schaamteloosheden van tegenwoordig een gevolg zijn van pathologisch persoonlijkheidsverlies. . . Concha Espina is weer melancholischer en eleganter dan ooit in haar nieuwen bundel *Candelabro*. Een doktersgeschiedenis — een geneesheer boeit de groote massa nog evenzeer als de magische wonderdoeners de primitieven — heeft José Andrés Moreno gegeven in *El médico de Los Robles*. Mij heeft hier de getrouwe weergave van de sfeer, het dagelijksche bedrijf en de gevoelens van een Spaansch dorp getroffen, evenzeer als die van den Andaloezischen roman *Los competidores de la muerte* van Oliverio Mon.

Wie gaarne eens griezelen wil leze den laatsten bundel verhalen van José Francés, een schrijver die als naturalist begonnen is (*El hijo de la noche*, *La guarida*) en nu als thema het occulte of zooals men tegenwoordig zegt het suprasensible heeft gekozen. Beter ware het te spreken van telaesthesie zooals Bourget heeft voorgesteld, voorgevoelens, plotseling innerlijk contact, helderziendheid, het hooren van stemmen van de overzijde

van het graf. Francés noemt zijn werk Los muertos viven, de dooden leven en bewegen zich om ons heen. Wie daaromtrent geen dogmatische zekerheid bezit zal — tenzij zijn nuchtere onaandoenlijkheid hem vrijwaart voor verontrustenden twijfel — allicht wel eens door ontstellende gewaarwordingen tot een vaag bewustzijn daarvan zijn gebracht. Men zij gerust, men kan in een voortduren van het leven gelooven en toch een geconsidereerd wetenschappelijk man zijn. . . . Kent men de verrassende studies op het terrein van de „Conscience supérieure"? Wat zouden die prachtige stof voor een roman geven! Jonge schrijvers wier techniek reeds ver gevorderd is, en die de onrust van het hedendaagsche leven in gevoelens en gedachten soms met fijne trekjes weten aan te geven zijn o.a. A. Botín Polanco, wiens stuurlooze, heen en weer geslagen menschen wel heel actueel zijn, J. Aguilar Catena, Julio Bernacer, Samuel Ros, namen die hier nog wel onbekend zullen zijn maar onder de lezers van Spaansche boeken bekend mochten wezen.

Ik ben in mijn aanteekeningen verre van volledig, ik probeer dit ook niet te zijn, dan zou ik of een bijgehouden bibliographie moeten geven of een boek dienen te schrijven. Enkele losse opmerkingen over het theater, de dichtkunst en de essay van het oogenblik zullen in het volgend nummer komen.

---

boeken - schouw

TUTTLE (W. C.) HET GEESTENSPOOR. (218) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Veel afwisseling brengt Tuttle niet in zijn verhalen. Hij behandelt bijna voortdurend hetzelfde thema. Ook hier is het weer een rijkeluiszoontje dat door zijn vader met een voorman op een ranch gezet wordt en door listige intriges door dien baas op den verkeerden weg gebracht wordt. Dan komen er diefstallen van vee bij en eenige moorden en Hartley en Sleepy, de bekende cowboy-detectives worden aangezocht om opheldering in al die duistere zaken te brengen. Wij behoeven niet te zeggen dat hun dit lukt en zij den misdadiger te pakken krijgen. Voor iedereen, die dit soort lectuur aantrekt.

PETERSON (Margaret) TRAGEDIE DER LIEFDE. (236) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Deze schrijfster, die haar voorgangster Ethel Dell bijna woordelijk navolgt, geeft soms romans van een zeer bedenkelijke soort. Ook dit is er een waarin de heldin de vrije liefde verheerlijkt, totdat zij de gevolgen ervan ondervindt en dan nog voelt zij zich zoo onschuldig als het kindje dat geboren zal moeten worden. Na allerlei teleurstellingen ontvangt zij de groote gave van de liefde van een rechtschapen man die dadelijk na hun huwelijk naar den oorlog vertrekt. Een der vele onbeduidende romans, die een streng voorbehoud vragen, terwijl zij eigenlijk zooveel omslag niet waard zijn.

BIRKNER (Friede) VORSTEN ALS LOGE'S. (226) *f* 1.60 en *f* 2.—. Ned. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een grappige geschiedenis van eenige ex-vorstelijke personen, die op een landgoed bij een neef komen logeeren, welke met een rijke Amerikaansche getrouwd is. Ze zetten er het heele huis op stelten en een niet verwende lezer zal allicht genieten van de ondeugende en soms geestige invallen van de schrijfster. Volwassenen.

Buitenlandsche Letteren

FRANSCH

MONTHERLANT (H. de) LES CÉLIBATAIRES. Roman. 15 frs. Grasset. Paris, 1934.

Een der zeer merkwaardige schrijvers in Frankrijk is Montherlant. Hij blijft de edelman van top tot teen en verraadt zich in elke allure. Hij schrijft uiterst onregelmatig in dien zin, dat hij met lange tusschenpoozen telkens onverwachte en onvoorziene dingen publiceert en het publiek verrast door nieuwe vondsten. De jonge drift en de frissche avontuurzin zijner werken heeft hem een talrijk en dankbaar gehoor bezorgd. Aanvankelijk scheen hij door zijn Katholicisme geïnspireerd te worden, maar gaandeweg verloor hij het geloof en dreef hij af in heidensch naturalistische richting. Het schrijven is hem een sport, een uiting van schuimende vitaliteit. Sinds hij ongeloovig werd en de oude adelstraditie vaarwel zegde, vertoonen zijn boeken een eigenaardige onzekerheid, een her en der geslingerd worden: niemand weet, wat hij eigenlijk wil of voorstaat.

H. DE MONTHERLANT

„Les Célibataires" is weer een echte „Montherlant". Op elke bladzijde mengt zich de schrijver in zijn werk, getuigt van zijn voorkeur of afkeer, veroordeelt zijn tijd en zijn land; het is aldoor een belijdenis. Het is de geschiedenis van een drietal adellijke vrijgezellen, een lugubere, zonderlinge geschiedenis. Minder cynisch en minder sensueel dan „L'infante de Castille" en wederom geschreven met hetzelfde prachtige, lyrische talent, verraadt het boek nog niets van eenigen omkeer in Montherlant's denkwijze. Hoe origineel deze Bretonsche heeren ook beschreven worden en hoe scherp Montherlant's blik ook is voor de schaduwzijden van het menschelijk hart, men vraagt zich onwillekeurig, wat voor zin heeft het de lotgevallen dezer singuliere hobereaux te beschrijven, die buiten alle levensverband staan. Het is een geniale gril, de daad van een door fortuin en publiek verwende. Volwassenen.

MORGAN (Claude) VIOLENCE. Roman. 12 frs. Flammarion. Paris, 1934.

Hoe een al te hoog opvoeren van ideëele, geestelijke eischen ten slotte eindigen kan in overspanning en menschenvervreemding, schildert Claude Morgan in „Violence". Marc Romanel wil „briser le rythme", het eentonige rythme van zijn ingenieursbestaan. Hij zoekt de vrijheid in een onweerstaanbaren drang naar eenzame hoogten, naar vergeestelijking en naar zielegrootheid. De vrouw die hij met zich mede opvoert tot de toppen der eenzaamheid, bezwijkt ten slotte en keert tot de menschen terug. Hij zelf gaat er geestelijk aan te gronde. Er zit kracht en stijging in dit merkwaardige boek met zijn Pascaliaanschen inslag. Aldoor ijler wordt de atmosfeer, waarin Romanel ademt, aldoor beklemmender de stemschaal treft hetzelfde lot als zijn historischen voorganger; hij wordt waanzinnig. Een zeer diepe waarheid schuilt er in de fabel van dit boek: dat de onevenwichtige en ongeproportioneerde drang naar geïsoleerde grootheid als elke ongeordende hartstocht ten ondergang voert. Claude Morgan had dit violente leven aangrijpender kunnen beschrijven, maar hier en daar is hij toch evenredig aan de belangrijkheid van zijn onderwerp. Het boek is slechts geschikt voor zeer ervaren lezers.

BOURGET (Paul) UNE LABORANTINE. 12 fr. Plon. Paris, 1934.

Bourget heeft sedert jaren geen grooteren roman meer gepubliceerd, maar schrijft geregeld nog novellen. Ook „Une Laborantine" is een lange novelle. „Laborantines" noemt men vrouwelijke analysten, die in een kliniek werkzaam zijn. Bourget weet nog altijd zijn boeken voorbeeldig te construeeren; ook dit is volmaakt van opbouw en verloop. Wederom is het een geschrift in den bekenden Bourgettrant: het is een pleidooi voor familiezin en huwelijk, voor levensordening en plicht. Het is het boek van een levenswijze, die heeft ervaren en nagedacht en de menschen aan hun hartstocht zag te gronde gaan. Heel het werk van Bourget verkondigt de wijsheid der oude woestijnvaders: pas op voor den hartstocht. Slechts een hooge geestelijke levensordening brengt het geluk. Wij vinden hier niet meer de schrijfdrift van een jong auteur: het verhaal sleept niet mee en wekt geen heftige ontroering, maar het boeit door zijn conscientieuzen opbouw en zijn zeer menschelijke verwikkelingen.

DUITSCH

RUBATSCHER (M. V.) PERLE CHRISTI. Roman einer Liebenden. (295) Saarbrücker Druckerei und Verlag. Saarbrücken, 1933.

Dit boek van de jonge, zuid-tiroolsche schrijfster Maria Veronika Rubatscher is de geromaniseerde en geromantiseerde levensgeschiedenis van Margareta van Cortona. Men kent het leven van deze Middeleeuwsche Heiligenfiguur: het vurige, beeldschoone volksmeisje leefde negen jaren in openbare, buitenechtelijke ge-

meenschap met Arsenio, den burchtheer wien het land behoorde. Op een jacht wordt de minnaar gedood; klagend en kreunend komt de jachthond de burchtvrouw verwittigen: eindelijk op 't geleide van den hond vindt Margareta diep in het bosch het deerlijk verminkte lijk. Dat brengt de inkeer. Als haar de toegang tot het ouderlijk huis, waarheen zij met haar kind terugkeert, wordt ontzegd, vindt Margareta bij de monniken van San Francesco te Cortona biecht en boete. Nu kent ze nog enkel één liefde op aarde: de liefde van Jesus, die van haar een groote heilige, een Christusparel maakt, zooals de Kerk haar nu nog eert en vereert.

In de uitwerking van dit prachtmotief is de romancière inderdaad talentvol geslaagd: dat geldt zoowel voor de uitbeelding van de heldin als van de personen rondom haar, zoowel voor de weergave der dertiend' eeuwsche sfeer en middeleeuwsche kultuurverhoudingen, als voor de schildering van het heerlijke italiaansche land, „dieses wunderbare Land zwischen Chiana und Trasimeno: leise schwillt es an, wie ein Lied, das der Mittag singt". De eerste helft van het boek lijkt ons het beste, in de tweede helft is de verhaaltrant ietwat fragmentarisch.

De taal is zeer dichterlijk. 't Is niet het nuchtere, zakelijke Duitsch van den Noordeling, maar het Duitsch, dat rijpte onder zuidelijken hemel, waar ook de druif rijpt tot zondoorstoofde, zoete, vurige wijnvrucht.

Maria Veronika Rubatscher is een nog jong en veel belovend talent: zij is nog volop in den opgang van haar katholieke kunstenaarschap.

DICHTER DER GEGENWART. Herausgegeben von Dr. Ferdinand Denk. Kösel-Pustet, München, Nr. 7-13.

Het vorig jaar heb ik deze uitgave reeds aangekondigd. Nu zijn er 6 nieuwe deeltjes bij gekomen, die zeker niet onderdoen voor de 6 eerste. Ze hebben dezelfde mooie eigenschappen, doordat ze in den besten zin van het woord nationale kunst geven, gezonde en oereigen kracht, die wortelt in geloof en ras.

Schitterend is „Bäuerliche Anabasis" voor Joseph Martin Bauer, een brokje boerentragiek, even kort aangeduid: karakter, opvattingenwereld, omgeving, maar volop genoeg om hun leven, hun leed en hun dood te zien in de wijde, kille doodschheid van den Russischen winter.

Ook „Knabe Reim, Reim stirbt, Die Mutter" van Ludwig Friedrich is aantrekkelijk omdat 't motief zoo allerfijnst is uitgesponnen, het motief der dapperheid zonder glorie, maar jammer is het dat het einde te wazig is en ondanks de dappere pogingen van den uitgever om „Die Mutter" te verklaren, onbevredigend blijft. Benno Rüttenauer (Der Teufel als Glöckner) en Jozef Maria Lutz (Der Kump) brengen schetsjes. De eerste munt uit door een bijna koele manier van vertellen, die vooral zoo overtuigend werkt door een prachtige observatie van al het kleine der wereld. De tweede

wint ons doordat hij met een paar krachtige streken 't boerenras van Beieren laat leven.

Minder enthousiast ben ik over „Das Vogelparadies" van Bernd Soemann: zijn sprookje is wel geurig, vol leven door een innige natuurdoordringing, maar 't idee is niet doorzichtig genoeg om er heelemaal van te genieten.

Typisch is „Antonius der Held" van Anna Croissant-Rust. Deze novelle doet bijna ouderwetsch aan; met echt realistische onvervaardheid beschrijft ze een dronkenmansfamilie, waarin een eenzaam jochie opgroeit, die zijn leven geeft voor zijn eenige vrienden. Toch is de novelle buitengewoon aangrijpend.

Het is te hopen, dat deze serie nog verder op dezelfde kunstzinnige wijze zal doorgezet worden.

ENGELSCH

KNOX (Ronald A.) STILL DEAD. (320) 7/6. Hodder & Stoughton. London.

In 1928 schreef Father Ronald Knox een inleiding voor „The Best Detective Stories of the Year", waarin hij o.a. de „tien geboden" vastlegde voor detective fictie. De belangrijkste daarvan was de achtste: „The detective must not light on any clues which are not instantly produced for the inspection of the reader". De eisch dus voor fair play. De romans van dezen aard, door hem zelf geschreven, beantwoorden ten volle aan dien eisch. Ook „Still Dead". Alle gegevens om het mysterie op te lossen van het lichaam dat gevonden werd, verdween, om twee dagen daarna weer op dezelfde plaats te verschijnen, worden den lezer verstrekt — de kwestie is slechts dat de lezer er eenige over het hoofd ziet, zooals de auteur tenslotte aantoont.

RONALD KNOX

De Katholieke priester Ronald Knox, is een opmerkelijke figuur in de Engelsche litteratuur. Een scherpzinnig man, wiens proza — waarlijk niet alleen zijn detective-romans — van een schitterende helderheid is, hard als graniet, eenigszins grimmig, altijd bewonderenswaardig door zijn evenwichtigen en logischen bouw. Hij eischt de volle, nauwkeurige aandacht van zijn lezers.

Een auteur van deze kwaliteiten schrijft natuurlijk geen detective verhaal, dat uitsluitend „horror" is, of waarin het op een woord meer of minder niet aankomt. Knox's kunst is een combinatie van artisticiteit, intellect en logica, verwerkt in een verhaal, dat de belangstelling geen oogenblik laat verflauwen.

LAWSON (Jack) UNDER THE WEELS. (278) 7/6. Hodder & Stoughton Ltd. London.

Van geslacht op geslacht waren de bewoners van Westburn mijnwerkers; zij vormden een nauw aaneengesloten gemeenschap, waarvan de psyche bepaald werd door de groote factoren in het mijnwerkersleven: gevaar en saamhoorigheid. In dit zeer typische mijnwerkersdorp speelt Lawson's roman. Er zweeft door het proza van dit eenvoudig maar innig-menschelijk verhaal een sfeer, die wel zeer sterk afwijkt van die welke gewoonlijk wordt voelbaar gemaakt in den litterair geschreven mijnwerkersroman. Hier dus niet uitsluitend afstootende vulgariteit en brute zinnelijkheid, maar een sfeer, die een wonderlijke mengeling is van grimmigheid en schoonheid, en die men als levenswaar aanvoelt. Daarbinnen bewegen zich de zoo verscheiden levende menschen, toch allen verbonden door iets gemeenschappelijks, — als de tierende opzichter Mr. Bobbin, Jim Rigby, de bekwame mijnwerker Lazah Troon: „give him a senior wrangler problem in coal and stone and he would work it out as brillianthy with his hands as the star mathematician does with brains", en de oude mijnwerker die tijdens den dageraad in zijn kleinen tuin scharrelt, alleen omdat de dageraad hem rust en vrede schenkt. Sober, maar aangrijpend worden de mijnongelukken beschreven.

De auteur moet een kenner zijn van het mijnwerkersleven. Als zoodanig heeft hij, naar wij gelooven dit „human document" willen schrijven. Maar het is tevens een artistiek verhaal geworden, tot uitdrukking gebracht in beheerscht, suggestief-gevoelig proza.

Er komt veel dialect in voor, maar beduidende moeilijkheden veroorzaakt dit niet bij het lezen.

Voor ontwikkelde volwassenen.

STRETTON (Anne) CAMILLA. (309) 7/6. Faber & Faber, London.

Dat Miss Stretton schrijfsterstalent bezit, bewijst zij zeer zeker met deze eerstelinge. Haar stijl is opmerkelijk vlot, de constructie van „Camilla" is technisch goed, en de intrigue houdt de belangstelling vast tot het einde. Een makkelijke taak heeft de schrijfster zich niet gesteld: in haar levensverhaal van Camilla gaat zij voor een belangrijk gedeelte na, hoe een meisje, wier zeer onregelmatige en verwaarloosde opvoeding heeft plaats gehad op een afgelegen landgoed, reageert op het na-oorlogsche mondaine leven, wanneer zij, door haar huwelijk, daar vrij onverwacht mee kennis maakt. In dit moeilijkste deel van haar roman is Anne Stretton het best geslaagd. Het is menschkundig en met fijn gevoel geschreven; zij geeft blijk het vrouwelijk karakter te kennen. Minder gelukkig is zij met de teekening van haar mannelijke figuren. Stephen Fuller, Camilla's eerste echtgenoot, blijft wazig; hij wordt beschreven maar niet van binnen uit geopenbaard. Stephen's verklaring van het conflict tusschen Camilla en hem is vaag en weinig zeggend; in psychisch kunnen schiet de schrijfster hier te kort.

Soms ook wijkt zij even af van de realiteit door een tikje romantisch te worden. Wanneer zich haar psychisch uitbeeldingsvermogen nog verdiept, en zij dit weet vrij te houden van onzuivere romantiek, belooft Miss Stretton een schrijfster van talent te worden.

Jammer genoeg moet ook een bezwaar van moreelen aard tegen „Camilla" worden aangevoerd: aan het slot wordt een — althans voorloopig — onwettige samenleving als een bevredigende oplossing voorgesteld. Te meer te betreuren, daar de roman in dit opzicht overigens vrij correct is. Voorbehoud dus voor volwassenen.

---

boeken - schouw

ALLEN (Hervey) DE KLEINE MADONNA. (297) Vertaling door J. Hedley-Roggeveen. „Elsevier", Amsterdam.

Het vorig jaar werd in de Vereenigde Staten een roman gepubliceerd: „Anthony Adverse" van Hervey Allen, een meer dan lijvig boek (1272 bladz.) dat in de tijden vòòr, tijdens en onmiddellijk na den Napoleontischen tijd speelt. De zeer romantische levensgeschiedenis van Anthony, een nogal wild woekerende plant, deels bloeiend in Europa, deels in Afrika en Amerika.

Onwillekeurig trekt men een vergelijking met Fabricius, — hetgeen noch een compliment inhoudt voor Fabricius, noch voor Allen.

„Anthony Adverse" is zeer kleurige romantiek, hier en daar quasi diepzinnig; — de kleurigheid wordt gedeeltelijk bereikt door pikante overspelscenes (dat is altijd interessant nietwaar, vooral wanneer het décor zoo'n romantische tijd is). In de „States" is het boek er grif in gegaan; hier zal het ook wel een succes worden bij een bepaald publiek: zwoele romantiek is wel getapt, mits zij zich maar een beetje artistiek voordoet. Voor Holland heeft men het blijkbaar geschikter geoordeeld de turf in drieën te splijten. Thans is het eerste deel uitgekomen onder den titel: „De kleine Madonna". Het gaat tot en met de kinder- en eerste jongelingsjaren van Anthony. Het Nederlandsch der vertaling is niet geheel vlekkeloos; op bladz. 16 lazen we b.v.: „Dan ging hij springen en woof met zijn hoed."

Er bestaat gelukkig betere ontspanningslectuur dan deze, als lyriek van een rasschrijver aangediende, import. Afgekeurd.

BURTON (Miles) DE MOORD IN „THE MOORINGS". (265) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. Ned. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys.

— HET MYSTERIE VAN DE HARDWAY DIAMANTEN. (256) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. Ned. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Twee dikke deelen van de serie: De Zuid-Hollandsche Bibliotheek op zwaar papier gedrukt, twee boeken, die lastig te hanteeren en gewichtiger van uitzicht dan van inhoud zijn. Het zijn detective-verhalen, die breedvoerig geheimzinnige moorden en diefstallen behandelen, telkens hetzelfde thema beredeneeren uit een ander oogpunt, de snoode boosdoeners achter een ondoordringbaar gordijn en een kronkelig web van dwaalsporen tot het laatste oogenblik voor den lezer verborgen trachten te houden, hetgeen gelukken zou als de lezer niet over evenveel scherpzinnigheid als de schrijver beschikte.

Voor oudere lezers, die van 'n puzzle houden, geschikt.

David Herbert Lawrence

door JOS. PANHUYSEN.

Over David Herbert Lawrence is verbijsterend veel gepubliceerd, men heeft hem aangevallen, men heeft hem verdedigd, men heeft hem meest verdedigd. En dat is wel zeer merkwaardig, want een niet onbelangrijk gedeelte van zijn werk is ook verdediging, zelfverdediging geweest. En toch was hij, indien men zijn lofprijzers gelooven mag, de krachtigste, meest vitale persoonlijkheid in de literatuur van zijn tijd. Zijn werk, zegt men, is een explosie, heeft iets geweldigs, titanisch, het doet bijna aan als een natuurverschijnsel, zoo machtig is het en ontzagwekkend. En toch; niemand minder dan Chesterton heeft hem verdedigd, hoewel het diens gewoonte niet is op te komen voor menschen, die zichzelf verdedigen kunnen en wier levensbeschouwing hem, op zijn minst, gevaarlijk moet schijnen. Chesterton gaat in een van zijn vele geschriften, ik kan me op het oogenblik niet meer herinneren in welk, nog verder, hij spreekt van Lawrence als „poor Lawrence". Ik geloof niet, dat hij ooit over Shaw zou spreken als „poor Shaw", tenzij om uiting te geven aan zijn hilariteit, maar sprekende over Lawrence is zijn „poor" wel zeer ernstig bedoeld, onweersprekelijk een uiting van medelijden. Ik weet niet welke reden Chesterton voor zijn medelijden had, maar ik geloof wel, dat het epitheton, om meer dan één reden, althans gedeeltelijk, goed is. Een dergelijk medelijden zou volkomen misplaatst zijn ten overstaan van de meest vitale persoonlijkheid uit een voornaam tijdvak van een voorname literatuur, maar het is wellicht volkomen gerechtigd tegenover iemand, die naar die uiterste vitaliteit streefde, maar ze nooit bezitten mocht. En zulk een persoonlijkheid, meen ik, was Lawrence. Als men zijn eersten roman „The White Peacock" leest,

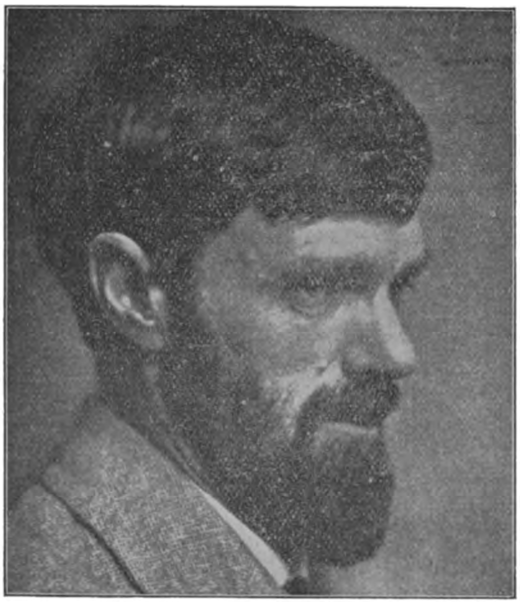

DAVID HERBERT LAWRENCE

vindt men daarin reeds prachtige natuurbeschrijvingen, men vindt er een vrouwenfiguur, die met een verrassende juistheid in al haar groote wisselvalligheid wordt weergegeven, en mannenfiguren die nu reeds in contouren enkel worden geschetst. Terwijl de karakterbeelding van de vrouw getuigt van een zeer groot inlevingsvermogen, zijn de mannenkarakers bizonder suggestief aangeduid, maar aangeduid. En daarbij sluit de stijl van het boek zich bizonder goed aan, hij is beeldend zonder twijfel, de ontwikkeling van het verhaal is een artistieke, geleidelijk en organisch, maar toch heeft het geheel iets vaags, vegetatiefs, een zekere passiviteit wordt steeds meer merkbaar. In de 1140 pagina's van het boek, naar aanleiding waarvan dit artikel is geschreven, wordt deze passiviteit niet geheel maar toch wel zeer vaak overwonnen; de stijl in deze short-stories en kleine romans is geserreerder, bovendien geven zij herhaaldelijk uiting aan een verzet, dat natuurlijkerwijze tot een bevrijding uit de passiviteit voert, maar nog altijd bevolken meer vrouwen dan mannen het verhaal, en worden de vrouwen er van binnen uit weergegeven, de mannen van buitenaf beschouwd; de enkele uitzonderingen daarop handelen over meestal jonge mannen, die leiden aan een verborgen zwakheid en daarom waarschijnlijk bizonder vrouwelijk aandoen. Het is wel merkwaardig dat een der voornaamste vertellingen uit dit lijvige boek niet „The Man who conquered The World" of iets dergelijks heet, maar „The Woman who Rode Away". Als men zich niet stoort aan de vele meeningen, die men over Lawrence leest of hoort, maar zich alleen houdt aan zijn werk, dat hoe uitgebreid ook, en hoe bewonderenswaardig in sommige opzichten, toch betrekkelijk beperkt is, dan komt men tot de ontdekking — zoo verging het mij althans — dat het meer een werk van desillusie en vertwijfeling, dan een mannelijke, bewuste uiting van daadkrachtige hervormingswil is. Het verzet, dat zich hier toont is niet inderdaad zoo geweldig en zeker van zichzelf, als men voorgeeft, de gespannenheid erin heeft iets koortsachtigs, de levenswil, die men er in hooren kan, lijkt in zijn krampachtigheid op dien van een zieke, die zich toch in zijn diepste innerlijk ten doode gedoemd weet. Men kan bij Lawrence nooit geheel de gedachte van zich af zetten, dat ergens zooals bij een van zijn mannenfiguren „the thorn in the flesh" aanwezig moet zijn. Juist bij het grootste vertoon van kracht, toont zich dat het meest, men kan dit het best ontdekken in zijn zoogenaamde zending. Zijn zending was, zooals men weet, de verkondiging van een nieuw alles hervormend inzicht in de sexueele verhoudingen. Als het werk van iemand in de moderne Engelsche literatuur „be sexed" is, dan is dat zonder twijfel het zijne. Vermoeiend, eentoonig keert eenzelfde gegeven, soms zelfs in de détailbehandeling, hetzelfde in zijn romans en verhalen terug. Hij zegt ergens van een man, dat het eenige geheim in diens leven het sexueele geheim was, dit lijkt vaak verrassend goed van toepassing op Lawrence zelf. Dit is echter zeer

zeker niet op de eerste plaats typisch mannelijk, het is eerder, met alle en groot voorbehoud, typisch vrouwelijk, maar een volkomen gezond teeken is het nooit. Voor den wezenlijken virielen man is het leven niet uitsluitend een liefdesgeschiedenis, en voor de gezonde vrouw evenmin. Als men het geloof en het streven naar de eindbestemming aller menschen even buiten de kwestie laat, is er voor de man o.a. zijn werk in de gemeenschap der menschen, en voor de vrouw o.a. het moederschap. Lawrence haatte de moderne vrouw, hij heeft dit herhaaldelijk en zeer uitdrukkelijk gezegd, hij was zeer scherpzinnig in zijn haat en hij heeft herhaaldelijk gelijk in zijn beweringen; hij had volkomen gelijk, dat hij het genotsleven van de betere standen haatte als hij zei, dat voor vele vrouwen het leven iedere voornamere beteekenis heeft verloren, dat zelfs hun moederschap in zekere mate ontaard is in een angstvallige en angstvallig leege plichtsvervulling, die de liefde vernietigt. Hij had zelfs gelijk, wanneer hij telkens en telkens opnieuw vaststelde, dat het sexueele leven in de moderne maatschappij, in breede kringen althans, bedorven is, want dat is het. Hij was, op zijn wijze, een strijder voor eenvoud en waarachtigheid, niemand, die zijn werken met aandacht leest, zal dit kunnen ontkennen en niemand zal kunnen ontkennen, dat waarachtigheid en eenvoud onmisbaar zijn voor ieder herstel. Maar de oorzaken van zijn haat lagen dieper, hij haatte de moderne vrouw eerst en vooral omdat zij zich een suprematie toegeëigend had, omdat zij zich stelde boven den man. In zijn roman „Aarons Rod" zegt een der personen: „I hate her, when she knows, and when she w i l l s. I hate her when she will make of me that which serves her desire. She may love, she may be soft and kind to me, she may give her life to me. But why? Only because I am h e r s." Dit is ontegenzeggelijk een uiting van haat, maar het is een uiting van machteloozen haat. Het is niet zonder reden, dat in de beste vertellingen en romanfragmenten van Lawrence de liefde tot een heftig antagonisme wordt, een verwoede strijd, en men kan de gedachte niet van zich af zetten, dat de verbeeldingen, waarin de man de overwinnaar blijft, hier wenschverbeeldingen, dagdroomen zijn, om een Freudiaansch begrip te gebruiken. De mannelijke man wordt door Lawrence bewonderd, soms nadert hij de grens van het ridicule met zijn verheerlijking van mijnwerkers, zigeuners, paardenknechten en jachtopzieners. Men kan volkomen toegeven dat er bij dat groote viriliteit, een natuurlijken ernst, en een niet te verachten soort menschen inderdaad personen aangetroffen worden van een natuurlijke wijsheid en nobelheid, maar toch is hun al te groote verheerlijking en hun voortdurend beschrijven van buiten af, haast een bewijs, dat Lawrence in werkelijkheid niet tot hen heeft gehoord. Inderdaad zijn bewering, telkens weer herhaald, dat deze menschen een waarachtiger leven leiden, dan vele geciviliseerde menschen, valt niet geheel te loochenen, maar het is bizonder merkwaardig, dat hij deze overtuiging telkens in woorden uit-

spreken moet, dat hij er niet tevreden mee is deze te toonen in de karakters, die hij schept, en dat zoodoende veel van zijn werk in den slechten zin tendentieus wordt. Hij heeft een bepaalde theorie maar het blijft te vaak een theorie. In zijn short-stories en kleine romans is dit herhaaldelijk op te merken; het leeraars- of zendingsschap van Lawrence, waarom hij eigenlijk, geloof ik, toch het meest bewonderd wordt, heeft aan zijn artisticiteit veel schade gedaan. Reeds een enkele kleine roman „St. Mawr" kan dit bewijzen. „St. Mawr" is een paard, symbool van adeldom en geknechtheid tevens, het verzet zich tegen zijn berijder en verwondt dezen ernstig, en terwijl de vrouw van den gewonde hulp gaat halen krijgt ze iets wat Lawrence een visioen noemt. „And she had a vision, a vision of evil? Or not strictly a vision. She became aware of evil, evil, evil, rolling in great waves over the earth. Always she had thought there was no such thing — only a negation of good. Now, like an ocean, to whose surface she had risen, she saw the dark-grey waves of evil rearing in a great tide.

And it had swept mankind away without mankind's knowing. It had caught the nations as the rising ocean might lift the fishes, and was sweeping them on in a great ide of evil. They did not know. The people did not know. They did not even wish it. They wanted to be good and to have everything joyful and enjoyable. Everything joyful and enjoyable: for everybody. This was what they wanted, if you asked them." Dit is inderdaad geen visioen, strikt genomen, het visionnaire erin is buitengewoon gering, niet meer dan een zeer ijl camoufleeren van wat dit eigenlijk is: redeneeren. Ondanks al zijn pogingen slaagt Lawrence er niet in zijn theorie van de verdorvenheid der aarde te realiseeren in een beeld, „St. Mawr" en menige vertelling en roman van hem valt uiteen in twee deelen, een artistiek en beeldend gedeelte van zeer bizondere waarde, een goed geschreven, betoogend gedeelte, dat in een vertelling niet thuishoort. Men zou verkeerd doen te beweren, dat Lawrence's eerste werken zijn beste zijn, artistiek heeft hij een bizondere ontwikkeling doorgemaakt, maar men kan wel vaststellen, dat zijn eerste werken gaver waren, en dat zijn betoog niet alleen het verhaal verbreekt in zijn later werk, maar ook helaas op de beelding zelf schadelijk gewerkt heeft, een zekere typiseering van zijn mannen- en vrouwenfiguren, want beide moeten immers aan bepaalde algemeene verstandelijk gevonden eischen voldoen; een symboliek langs verstandelijken weg verkregen schept vaak onmogelijke en lichtelijk belachelijke situaties. Als de moderne vrouw het in deze vertellingen koud heeft dan wil Lawrence ons hierdoor met een fijnzinnige symboliek laten zien dat de moderne vrouw onbevredigd is, maar deze symboliek doet ons al vrij spoedig al te koud bedacht aan om ze erg fijnzinnig te kunnen vinden, en dit voorbeeld staat niet alleen, integendeel. Men heeft zeer veel gesproken over den invloed van Freud en zijn leer op de moderne litteratuur; in de meeste gevallen is deze

invloed als men goed toeziet, betrekkelijk gering. Freud's zielkunde is veel meer een parallelverschijnsel dan een wezenlijke beïnvloeding, maar bij Lawrence is de invloed onmiskenbaar; als men deze short-stories leest, de eerste vooral, dan is Freud, merkt men, er zelfs zeer hinderlijk aanwezig, dit is geen herscheppen der realiteit, dit is wel zeer duidelijk een verwringen der realiteit onder een vooropgezette, eenzijdige beschouwingswijze. Bij een werkelijk artiest als Lawrence is dit verwonderlijk, maar het is misschien niet onverklaarbaar, al zal de verklaring, die hier volgt, velen misschien te Freudiaansch voorkomen. Al wat men als de zending van Lawrence kan kenschetsen, deze verkondiging eener zonderlinge ethiek, heeft een gevoelsoorzaak in het persoonlijk leven van Lawrence, die Lawrence echter niet geheel erkennen wil of kan en waarvoor hij in de plaats een min of meer uitgewerkte leer stelt, die echter juist omdat zij een vervreemding van den gevoelsoorsprong beteekent, artistiek zich niet benutten laat. Men hoeft de gedichten van Lawrence slechts te lezen om te bemerken, dat wat deze schreef, ondanks alle bedachte theorieën, onmiddellijk en buitengewoon sterk in verband staat met de persoonlijkheid en het persoonlijk leven van den schrijver; het is een eigen haat, een eigen liefde, die zich om een zeer bepaalde eigen reden, hierin uit, het is een worsteling met zichzelf, met de vrouw, met de maatschappij en de natuur, die soms zoo angstwekkend direct is, dat men zelfs niet meer van literatuur of kunst spreken kan, omdat hier de tusschenfase der geestelijke omvorming nauwelijks meer aanwezig blijkt. Daarom is het moeilijk aan te nemen, dat in een verstandelijk inzicht de reden van Lawrence's verzet gevonden zou kunnen worden. Lawrence verzette zich ook tegen het christendom, hij heeft bijzonder blasphemische bladzijden geschreven over dezen godsdienst, die volgens hem, het uiterste van laagheid en verachtelijkheid is, en niet weinig de schuld draagt aan de gedenatureerde civilisatie van thans. Ook hier dient men achter de heftig verkondigde stellingen den persoonlijken gevoelsgrond te zoeken, ook hier heeft men niet met een verstandelijke verwerping, maar met een haatgevoel te doen. In het christendom voelde Lawrence een macht en een macht, die hem, hoe zonderling men dat vinden mag, tegelijkertijd ook aantrok. Ook hier, evenals in zijn verzet tegen de vrouw, zweepte de angst voor onderwerping het verweer tot in het fanatieke op. Er is één waarheid, die Lawrence niet erkennen wilde, dat men, om zichzelven te vinden, zichzelven verliezen moet, dat men, om te winnen, zich eerst gewonnen moet geven. Zijn groote aantrekkelijkheid voor dit geslacht bestaat voornamelijk in het heroïsme, dat hij predikte, maar dit heroïsme mist het essentieele der werkelijke heldhaftigheid, het offer, dat gepredikt wordt door het christendom. De tragiek van Lawrence ligt juist hierin, dat hij zich van zijn eigen persoonlijkheid niet vrij wist te maken, deze zonderlinge zwakheid zich zelven van een sterkte te overtuigen, die men niet bezit, de

zwakheid, die de hoogmoed is. Lawrence was echter, hoe antichristelijk hij ook zijn mocht, een religieuse persoonlijkheid, een godsdienstige, die echter niet dienen wilde, en daarom heeft hij zich een religie geschapen voor de natuur, en nu eens volkomen juist, ook op gevoelsgronden, ziet hij dan deze natuur als een den mensch vijandige macht; deze hater bij uitnemendheid komt er tenslotte toe de godheid, die hij zichzelven schiep, te haten. Ik geloof, dat men inderdaad reden heeft dezen man te beklagen en hem „poor Lawrence" te noemen, ik geloof ook dat hij zeer veel invloed heeft op het geslacht van dezen tijd, men snakt tegenwoordig naar heroïsme, welk dan ook, en zijn afkeer van de hedendaagsche beschaving, is de afkeer van ontelbaar velen. Lawrence had in sommige opzichten volkomen gelijk, men kan het bezwaarlijk ontkennen, maar hij had gedeeltelijk en eenzijdig gelijk, en veel meer ongelijk, als artiest, omdat hij een stuk van zijn menschelijkheid wegredeneerde, in de letterlijke beteekenis van het woord, als verkondiger eener natuurleer, omdat hij het voornaamste daarbij vergat, dat de natuur door God geschapen is. En daarom is hij niet alleen om zijn vergaande vrijmoedigheid wat het sexueele betreft, gevaarlijk, en daarom moet men de lezing van den niet lang geleden verschenen verzamelbundel van zijn short-stories en kleinere romans, in het algemeen ten sterkste ontraden.

MOORTEL (M. van de) VROUWEN TREDEN UIT DE SCHADUW. (206) Contact-Amsterdam, De Sikkel-Antwerpen. 1934.

De schrijver neemt een vrouwenkliniek als uitgangspunt om het verleden en heden dezer vrouwen te verhalen. Zoo treden de vrouwen uit den schaduw. Het verbeeldingstalent van den auteur is niet bijzonder groot. Hij weet dragelijk over zijn verschillende figuren te vertellen, maar nergens bereikt hij dat natuurechte en levensnabije, waardoor men onweerstaanbaar geboeid wordt. De uiterlijke gebeurlijkheden, die hij verhaalt, zijn alle waarschijnlijk genoeg, doch de schrijver mist nog het vermogen zijn menschen, ademend van leven op te voeren. Het blijven fictieve figuren die niet bijzonder interesseeren.

Eenig voorbehoud wegens de realistische verleidingsscenes.

ROTHBERG (Gert) ROSE-DORE'S LIEFDESDROOM. (236) *f* 1.60 en *f* 2.— Geaut. Ned. bewerking van Jacqueline Nahuys-Duvivier. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Nu, als dat geen romantiek is! Een arme jonkvrouwe in een oud sprookjesslot en haar buurman, een schatrijke vrouwenveroveraar, die zooveel van het leven genoten heeft, dat hij er beu van is. Dan plotselinge rijkdom voor de arme jonkvrouw, verkeerd huwelijk van den slotheer, het krankzinnig worden van diens vrouw en dan zoo maar als of het van zelf spreekt het eens worden van de „hij" en de „zij" die de hoofdpersonen van de roman zijn. Alles bij elkaar een onleesbaar boek.

De katholieke Papini

door G. VAN GESTEL S. J.

III

Op veertigjarigen leeftijd bekeerde Papini zich tot Christus en — wat voor een Italiaan een en hetzelfde is — tot het Katholieke Christendom. I n v e n i p o r t u m, mag hij in zijn stempel graveeren: Ik heb de haven gevonden!

De vroegere en nauwelijks getemperde stroncatura-geest heeft o.a. óók deze goede zijde: dat het den katholieken Papini gevormd heeft tot een fel Katholiek polemist. De strijdbare natuur is gebleven, — alleen heeft hij een hechter steunpunt gevonden in de onverwrikbare rots der Katholieke Waarheid. Hij is de apologeet geworden van de Christelijke levensbeschouwing, maar zijn apologieën hebben de felheid, de bewogenheid van polemieken.

„Un polémiste" definieerde onlangs een Fransch schrijver, „c'est un tempérament, qui se satisfait". Dat Papini een temperament is, blijkt uit elken regel, dien hij schreef, en dat het hem een behoefte, een genot, een passie is om zich te verzadigen nu aan allerhande anti-Christelijke levensopvattingen en aan de meest verwaande venters ervan, we kunnen het hem moeilijk kwalijk nemen. Men herleze „Gog" maar eens! Het is een model, wat dat betreft.[1]) Hij hoorde al tevoren den schaterlach, die langs heel de godenrij der ongeloovige bent zou gaan, nu hij zich in zijn S t o r i a d i C r i s t o openlijk en eerlijk „suddito e soldato di Christo Re" gaat bekennen. Het deert hem niet. Integendeel! Het inspireert hem tot dit Christelijk-fier getuigenis: „De samensteller van dit boek heeft, jaren geleden, in een ander boek (U n U o m o f i n i t o) het treurige leven verhaald van iemand, die op zeker oogenblik God wilde worden. Thans heeft hij in rijpheid van jaren en ondervinding getracht, het leven te beschrijven van een God, die mensch werd. . . Het is dikwijls voorgekomen, dat Jesus door hen, die Hem tevoren haatten, later het vurigst werd bemind. De haat is somtijds niets anders dan een onvolmaakte liefde en zichzelf niet bewust: en in elk geval is hij een betere voorbereiding tot de liefde dan de onverschilligheid."

* * *

Al Papini's boeken zijn eigenlijk polemieken. Zijn stijl is polemisch: vlug en vinnig, gevat en ontstuimig. Zijns ondanks wordt men meegetrokken, meegesleurd door dit driftig-bewogen rythme, gebiologeerd door de hypnose van deze brillante woordkunst, gegrepen door den rijkdom van deze opeengestapelde gedachten-reeksen, die gestold liggen in nog bloed-warme beeldverklankingen.

Ook in zijn D a n t e v i v o blijft Papini zichzelf gelijk. Hij polemiseert tegen het officieele Dantisme. Zijn boek over Dante is feitelijk een polemiek tegen Dante, ik wil zeggen tegen den officieelen Dante der Danteologen, der Dante-afgodisten, zooals de auteur ze, naar ik me meen te herinneren, ergens noemt. Ze hebben het d i v i n a van het gedicht overgebracht op den dichter zelf, — en dat is al te bar! „Bij de doorsnee menschen", constateert Papini, „heerscht de onuitroeibare gedachte, dat een groot mensch altijd en overal groot moet zijn, doorloopend zegevierend; op alle manieren de eerste van de klas en in den wedstrijd. . . . De waarheid is anders: elk mensch moet betalen voor zijn grootheid met vele kleinzieligheden, voor zijn zegepraal met vele nederlagen, voor zijn rijkdom met veelvuldige bankroeten. Elk groot genie is langs een kant ten minste een mislukking. En als hij nooit een mislukkeling blijkt te zijn, is het moeilijk om aan zijn genie te gelooven. . . . Dante kon niet ontkomen aan deze wet."

Tegen dezen officieelen Dante vat Papini zijn felle requisitoir aldus samen:

---

[1]) G o g, vert. door Ellen Russe. Uitg. Teulings' Uitgevers-Mij., 's Hertogenbosch, 1931.

„De fundamenteele deugden, die vereischt worden van een waarachtig Christen bezat Dante niet ofwel werden ze in hem tegengewerkt en verzwakt door de hartstochten, die er regelrecht tegen indruischen. Het evangelie predikt de kuischheid — en Dante was begeerig naar liefde, die lang niet altijd platonisch en dichterlijk waren en naar hetgeen zijn eigen zoon bevestigt, geneigd naar wellustigheid. Het evangelie predikt de nederigheid — en Dante was buitensporig hoogmoedig, tot op het punt zichzelf te prijzen in zijn eigen werken. Het evangelie predikt de blijmoedige aanvaardiging van armoede — en Dante klaagde over het verlies zijner goederen en over de schaarschheid zijner middelen. Het evangelie predikt de vergiffenis — en Dante vermeit zich, tenminste in zijn gedachten en woorden, in gevoelens van wraak. Het evangelie predikt de liefde tot zijn vijanden — en Dante valt met harde woorden en afgrijselijke fantasieën uit tegen zijn tegenstanders. Het evangelie predikt de barmhartigheid en zachtheid — en Dante, althans in de verbeeldingen van de H e l, toont zich wreeder dan noodig is tegen verscheiden der ongelukkigen, die reeds streng gestraft werden door de Goddelijke rechtvaardigheid. Het evangelie stelt de kinderen ten voorbeeld — en Dante, vanuit de hoogte van zijn rationalisme, voelt geringschatting voor de kinderen."

Wil Papini zijn roemruchten stadgenoot daarmee neerslaan van het hooge voetstuk, waarop de nageslachten hem hebben geheven? O neen! Papini wil Dante aan zijn stad, aan zijn land en aan de wereld teruggeven in zijn werkelijke grootheid: dus in zijn grootheid. Want op slot van rekening kan de leugen niet tot iemands grootheid bijdragen. En eenmaal ontdaan van de klatergouden draperieën, waarmee de officieele Dante, als met een stijf, goudbestikt, niet passend kleed werd opgedirkt, staat hij nu door Papini voor ons in levenden lijve: in zijn ware geweldigheid.

„Als vergoeding zegevierde hij (Dante) als dichter."

De D i v i n a C o m e d i a mag dan genoemd worden „het eenige der ontelbare scheppingen van het menschelijk genie, dat waarlijk in bedoeling en ordening heel het universum omvat. Deze totaliteit van het onderwerp, dat uitsluitend scheen toe te behooren aan de weidsche geschiedkundige, philosophische, en theologische summa's, heeft Dante voor 't eerst en voor 't laatst zegevierend overgebracht naar de dichtkunst". „Geen enkel menschelijk boek heeft tot nu toe in ontzagwekkendheid van onderwerp, de D i v i n a C o m e d i a overtroffen: alleen de twee Testamenten, die te danken zijn aan de verheven ingeving van God, hebben haar overtroffen en overwonnen." (pag. 293). „De C o m e d i a is een wonder van poëzie, dat een werkelijk geestelijk wonder (de hervorming der wereld) wil te weegbrengen en daarom behoort ze niet tot de kleine geschiedenis der letterkunde, maar in de eerste plaats tot de geheimzinnige en smartelijke geschiedenis der menschheid."

In Dante Alighieri hebben we te erkennen „de uiterst bewonderenswaardige grootheid van zijn genie".

Het laatste hoofdstuk van dit prachtige boek is van Katholieke verhevenheid. Papini stelt de vraag: Waar is Dante nu? In welk der drie hiernamaalsche werelden zijner D i v i n a C o m m e d i a verblijft hij? En Papini eindigt met deze ontroerende bede: „In welke streek van het rijk der dooden onze Dante ook moge lijden of zich verblijden, bij ons komt de opwelling om te bidden: te bidden voor hem, indien het hem nog niet gegeven is, dat drievoudig licht te aanschouwen, dat hij in zijn verbeelding zag: te bidden tot hem, dien milden middelaar der dichters, temidden der heiligen, indien de Maagd Moeder, die hij zoozeer beminde, hem heeft doen opstijgen naar de eeuwige stad van Haren Zoon."

D a n t e v i v o is de studie van den dichter over den dichter, van den florentijn over den florentijn, van den katholiek over den katholiek. En zóó wordt ook dit boek voor Papini een hernieuwd en o! weer zóó triomfant getuigenis van de eens zoo moeilijk verkregen, nu zoo vredig bezeten Katholieke Geloofswaarheid.

* * *

Dat Mussolini het boek in één trek doorlas is als reclame-object een buiten-

kansje voor een uitgever. Maar ook als cultureel bericht — als ik me zoo mag uitdrukken — heeft het waarde. Benito Mussolini, de machtige duce van het door hem zoo machtige Italië en daardoor mogelijk morgen de duce van heel de Europeesche politiek, — Mussolini, die een heelen nacht door gebogen zit over Papini's werk en zich gevangen geeft in den ban van diens gedachten: ja wel! dat zegt ons iets óók in cultureel opzicht. . . .

Papini geeft van den apologeet en publicist Augustinus deze zinrijke karakteristiek. „Hij (Augustinus) was heilig, maar de schrijfduivel liet hem nooit met rust. Het is waar, dat voor hem het samenstellen en uitgeven niet was, gelijk voor ons, een verlangen naar geld of roem, maar apostolische noodzakelijkheid, een antwoord op de gebeden van anderen, een daad van lichtende barmhartigheid. Sedert vele jaren was hij een vuurzuil der Kerk, waar de katholieken naar opzagen met een bevredigd verlangen om steun en welke de ketters vreesden, niet alleen in Afrika, maar in heel de christenwereld. Hij was een tong en een pen in dienst van God en tot aan het einde toe moest hij spreken en schrijven. Sommige heiligen staan hun broeders bij door het gebed in de eenzaamheid, anderen door het vreugdig dragen van hun lijden, weer anderen door meest afstootelijke werken van barmhartigheid op zich te nemen: aan hem werd de gave des woords geschonken en hij kwam millioenen door middel van het woord te hulp."

De Katholieke Papini blijve zich naar dit verheven voorbeeld modeleeren. Het wil ons voorkomen, dat hij in het huidige Italië en in het huidige Europa voor de katholieke kultuur en het behoud ervan nog een providentieele rol te vervullen heeft.

---

boeken - schouw

BOON (Jan F.) PER BOOT TOT SPITSBERGEN. (109) 30 frs. Vlaamsche Boekcentrale, Antwerpen.

Een reisverhaal dat zijn aftrek wel vinden zal. Het is vlot geschreven en met journalistieke vaardigheid tot een aantrekkelijk geheel gemaakt. Een boek dat heel de kleurige vaart van het schip Monte-Rosa in uw kamer brengt, niet het minst door de mooie kieken die tusschen de aangename tekst geplaatst zijn.

HAUSMANN (Manfred) ZEE-SYMPHONIE. (250) Vertaald door W. A. J. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Ongevraagd voor ongeweigerd houdend gaan twee jongens van het gymnasium een tocht maken met het zeiljacht De Scharhörn op de Wadden bij Bremen. Eerst pikken ze een schipbreukeling op en later een schipbreukelinge, in den vorm van een 16 jarig meisje. Ze leven buitengewoon gemoedelijk aan boord; Corrina deelt haar hut met Abel, die verliefd op haar is. Zij vertelt een spannend verhaal, dat zij beleefd heeft in een luchtballon in een storm. Bij die gelegenheid is ze gered door Hurry en ze is boos op dien Hurry, omdat hij haar gered heeft in plaats van samen te sterven. Op het eind komt Hurry, die het er goed heeft afgebracht blijkbaar, haar halen en alles is weer zooals het geweest is. Veel toilet maken en verkleeden in die enge ruimte, zal het verhaal voor onzen tijd van strandleven en zonnebaden er in doen gaan. Flauwe, laffe opschriften als: „Nu komt O. L. Heer persoonlijk" hadden in elk geval achterwege moeten blijven. Het verhaal is door de U. F. A. verfilmd en die zeegezichten zijn het mooist van het heele boek. Niet kwaadaardig, maar onbeduidend.

I. In Duitschland heeft eenigen tijd geleden een zekere Dr. Wirth de oude Oera-Linda-kroniek weer eens voor den dag gehaald en ze met alle geweld als een kostbaar document willen verdedigen. „D i e L i t t e r a t u r" deelt nu het volgende mee:

In Sachen Ura-Linda-Chronik fand in der Neuen Aula der berliner Universität eine Aussprache statt, ein letzer Ring einer langen polemischen Kette. Es war eine öffentliche Hinrichtung, die unter der Aufsicht des göttinger Rektors Prof. Neumann vollzogen wurde. Hermann Wirth erzählte, was er in früheren Vorträgen schon seine Jünger gelehrt hatte, dasz es nämlich mit den Methoden der zünftigen Altertumsforschung und Germanistik nicht gelingen werde, in das Ahnenerbe der Germanen verstehend einzudringen. Dasz sich die Forscher neu orientieren und weltanschauliche Bereitschaft und gläubige Verstehenskraft mitbringen müszten, wodurch ihnen erst das Deuten der Runensymbolik möglich würde. Diese Eigenschaften besitze nur er im vollsten Masze, er, Herman Wirth. In der Universität hatte man nicht viel Verständnis für die Heilbringermission Wirths, um so weniger als der Prophet für die Echtheit seiner Chronik nichts Überzeugendes vorzubringen wuszte. Im Gefolge des Meisters erschienen zwei Trabanten, die aber nicht imstande waren, den Boden wiederzugewinnen, den ihr Herr schon verloren hatte.

Auf der anderen Seite standen die Vertreter der von Wirth so oft geschmähten zünftigen Wissenschaften, bereit zu beweisen, dasz der Glaube wohl selig, aber nicht weise mache und dasz zur Erforschung des germanischen Altertums zunächst einmal Weisheit und Wissen erforderlich wären. Sie hatten kein neues Evangelium zu verkünden, sie hatten nur die Mittel ihrer Forschung. Gerade deshalb waren ihrer aller Worte ein flammender Protest gegen die Laienhaftigkeit der Wirthschen Arbeitsweise. Sie machten es sich schwerer und bewiesen mit den Ergebnissen der exakten Forschung, dasz die Ura-Linda-Chronik ein „fragwürdiges Erzeugnis frisomaner Geschichtsklitterung und dichterischer Phantasie" sei. So Prof. Reckel. Dann sprach Dr. Steche, dann Prof. Jacob Friesen und als zum Schlusz Prof. Hübner mit Jubel empfangen wurde, war von der Ura-Linda-Chronik schon nicht mehr viel übriggeblieben. Nachdem schon Reckel auf den politischen Schaden hingewiesen hatte, den Wirth mit seiner Neuausgabe gestiftet hätte, brachte Hübner dazu die entscheidenden Beweise, indem er zeigte, dasz die Chronik eine Fälschung, ihr Inhalt aber eine Ausgeburt rationalistischen Geistes, eine fast wörtliche Übertragung von Leitsätzen der Französischen Revolution sei. Getragen vom Geist der Aufklärungszeit, geschaffen von einem naiven Polyhistor stelle die Fälschung den Traum von einem Idealreich in Urzeiten dar. Unter brausendem Beifall wies Hübner an Stellen der Chronik nach, dasz ihr Fälscher ein Demokrat, ein handfester Aufklärer gewesen sei, dasz seine weltanschaulichen Voraussetzungen nur von einem Laien für germanisches Gedankengut gehalten werden konnten.

In der vierstündigen Diskussion bewies die zünftige Wissenschaft, dasz sie durch die Heilslehren eines Herman Wirth nicht irritiert werden kann und dasz vor allen Dingen in der Wissenschaft nicht der Glaube weise macht, sondern vorläufig noch das Wissen. Die deutsche Germanistik und Altertumswissenschaft haben gezeigt, dasz sie leben, die Ura-Linda-Chronik aber ist gestorben.

II. De sovjetcommissaris voor publieke opvoeding te Moskou gaat een album met teekeningen uitgeven van Dostojefski. Men heeft deze schetsen onlangs ontdekt. Vele ervan hebben betrekking op „Schuld en Boete". Dostojefski teekende zijn helden uit om er een plastische voorstelling van te hebben. Hetzelfde wordt verteld van Mauriac, die op den rand van zijn manuscripten de portretten van zijn helden teekent.

CAUWELAERT (Aug. van) HARRY. (315) Van Kempen & Zoon. Amsterdam.

Merkwaardig dat deze door en door Katholieke roman bij gedeelten in „Forum" verschijnen moest. Men vraagt zich af, wat hebben deze jonge Katholieke Vlamingen als Walschap en Gijsen in een tijdschrift van zoo troebel bloed als „Forum" te zoeken? Maar ze zijn er en van Cauwelaert vaart onder hun vlag.

„Harry" is de roman van een verloren zoon, een goede roman in alle beteekenissen van het woord. Van Cauwelaert heeft niet het dwingende, verrassende, scherpe talent van Walschap; hij mist ook het harde, verbitterde van diens wezen. Maar evenals Walschap wil ook van Cauwelaert uitkomen uit de Vlaamsche leutigheid en Pallieterderij en een roman schrijven van breederen ernst. Van Cauwelaert is nog niet „bezeten" genoeg van het concrete, het eenmalige, individueele, wat een roman eerst tot een aangrijpend stuk leven maakt. Vele zijner figuren zijn nog te vaag en algemeen van contouren, vele der lotgevallen zijn niet scherp individueel, afzonderlijk genoeg. Het geheel is niet altijd overtuigend, niet levensnabij, zoo bijvb. het gesprek van den boer met zijn vrouw bij Harry's gevangenneming. De hand van den schrijver is niet zeker genoeg. Maar het boek is doorstroomd van een warme menschelijkheid, een ontroerende levensinnigheid; deze Harry interesseert ons in de eenvoudige goedheid van zijn wezen, in zijn zwakheid en meegaandheid. Van Cauwelaert's levenshouding is menschelijker, sympathieker dan die van Walschap; hij ziet niet overal huichelarij en sexueele spanningen. Een boek van katholieke inspiratie; alleen voor volwassenen.

CRAMER (Rie) PARADISO. (203) *f* **2.90 en** *f* **3.90. de Haan, Utrecht.**

„De Haagsche Post" heeft, naar ik meen, aan dezen roman een prijs toegekend. Het is echte Haagsche-Post-lectuur: alle lezers en lezeressen van dit blad moeten wel droomen van dit paradijs, van deze Edda en Maarten en Ludo en Jon. Rie Cramer schrijft vlot en luchtig; zij houdt van wisseling en haar figuren zijn levende menschen. Onder de damesschrijfsters in Nederland maakt zij geen kwaad figuur. Het Jon-avontuur met Maarten is met gevoelige vingertoppen geschreven en überhaupt: het leven in Paradiso is met verrassende juistheid en observatie weergegeven. Dit leven is buitengewoon onbeduidend en oppervlakkig. Er schijnen geen belangrijker questies te bestaan dan lievigheden en zoenen en het „lieve" en „schat" is niet van de lucht. Na honderd bladzijden wordt men wee van dit al te vrouwelijk liefdegekir, hoe cordaat zich Edda er ook doorheenslaat. Een leven als deze artistenkolonie leidt aan de Italiaansche meeren moet in dezen crisistijd elk lezer

doen watertanden. Het is te lieftallig om waar te zijn. Wanneer Rie Cramer eens van deze berghoogten neerdaalt en reëeler creaturen gaat beschrijven, die nog andere belangen hebben dan te zoenen en te minnekoozen, dan zal zij ongetwijfeld nog iets goeds tot stand brengen. Eenig voorbehoud.

HERWIG (Franz) DE GROOTE BISSCHOP. Vert. door Ad. Vorstman. (330) Het Nederlandsche Boekhuis. Tilburg, 1934.

De meeste werken van Franz Herwig zijn door het Nederl. Boekhuis in goede vertaling ook voor niet-Duitsch-lezenden toegankelijk gesteld. Een der laatste daarvan is het boek over Wilhelm von Ketteler, de groote Bisschop. Dit boek is met liefde en bewondering geschreven: deze groote figuur is er een in weidschen stijl en herinnert aan de groote bisschop-kerkvaders uit den tijd van het ineenstortende Romeinsche rijk. De romanschrijver Herwig heeft echter nog meer oog gehad voor de wordende persoonlijkheid van Ketteler dan voor den socialen werker en hervormer. Wellicht heeft hem ook de tijd ontbroken tot het doen der noodige voorstudies om deze zijde van den grooten Bisschop te belichten. Wat er van zij, het is een merkwaardig en belangrijk boek geworden, dat zijn weg zal vinden. Herwig hoeft slechts de groote historische lijn te volgen en den jongen Ketteler in het nabije verleden te plaatsen, een verleden dat den schrijver zoo bekend is, om een getrouw en boeiend levensbeeld voor ons op te roepen. Wij wenschen dit boek een ruime verspreiding toe.

OSORGIN (Michael) DE TERRORISTEN. Vert. uit het Russisch door Dr. B. Raptschinsky. (309) *f* 2.90 en *f* 3.90. Thieme & Cie., Zutphen, 1934.

Osorgin heeft in dezen roman beproefd de Russische terroristen, die in de jaren 1905 en 1906 de wereld telkens weer deden opschrikken door ongehoorde overvallen en bommenaanslagen, in beeld te brengen. Het boek leest spannend als een detective-roman. Door het springende en telkens wisselende der ensceneering weet hij wel de aandacht gevangen te houden, doch de compositie, de samenhang lijdt er eenigszins onder. Het mooiste gedeelte van het boek is het begin, waar de jeugd van Natasja beschreven wordt met een gevoeligheid en poëzie, die later niet meer terugkeeren. Naast het geweldige terroristenboek, het boek van den ontzaglijken toorn, „De Demonen" van Dostojefski, is de roman van Osorgin een tam relaas: z ij n terroristen zijn eigenlijk lammeren, voor wie het bommen gooien een idyllisch vermaak is. Dit is de zwakke zijde van dit werk, dat het terrorisme psychisch zoo weinig gemotiveerd is. Hert is een goedige mijnheer en Natasja een lieftallige jongedame: waarom gooien zij eigenlijk bommen? Op het einde vindt Natasja vrede in een Boedhistische berusting en ziet af van alle moordaanslagen. Een beetje onwaarschijnlijk. Volwassenen.

WIJHE-SMEDING (Alie van) IK VERWACHT HET GELUK. (368) *f* **3.75 en** *f* **4.75. Sijthoff. Leiden, 1934.**

Een hinderlijke fout van Alie van Wijhe-Smeding is haar „copieerlust". Zij moest meer „grepen" doen en veel van-zelf-sprekends en onbeduidends voorbijgaan. Op deze wijze zou haar boek een paar honderd baldzijden korter worden, maar winnen aan gehalte. Ook zijn de overgangen en innerlijke veranderingen in haar figuren niet voldoende aannemelijk gemaakt. Dat de smoorverliefde held van dit boek zoo spoedig naar andere objecten van zijn verliefdheid uitziet is, na hetgeen voorafgegaan is, niet te gelooven. Ook Pieta's houding is soms van een boekerige onnatuurlijkheid. De schrijfster overstroomt de boekenmarkt met haar producten: het is snelfabrikaat. Meer bezinning en zelftucht zou haar goed doen. Dan konden we van haar misschien nog eens iets blijvends verwachten.

Mevrouw van Wijhe-Smeding beschrijft in dezen roman de wittebroodsweken van een jong paar in alle regenboogkleuren; men geve het boek dus geen al te jonge lezers of lezeressen in handen.

CÉLINE (Louis Ferdinand) REIS NAAR HET EIND VAN DEN NACHT. Vert. door J. A. Sandfort. (610) Mulder & Co., Amsterdam.

Deze „Voyage au bout de la Nuit" heeft het vorig jaar in Frankrijk een korte beroemdheid gekend. Het is een nog al taai bekentenis-verhaal van een niets ontziend en niets respecteerend cynicus, een volstrekt gedesillusioneerde, voor wie de mensch niets anders is dan een door drift beheerscht insect en de menschelijke samenleving niets dan een allerverachtelijkste comedie. Het boek is een beleediging voor God en de menschen, en het is een onverantwoordelijke daad zulk een boek te vertalen. Natuurlijk is Céline zelf veel beter dan zijn boek; alle cynici zijn beter dan hun woorden, maar deze crachat in het menschelijk aanschijn is de daad van een minderwaardige. Het boek is in den letterlijksten zin vuil, grof, onteerend, neerhalend, lasterend en goddeloos, en wij begrijpen niet dat Prof. Dr. P. Valkhoff, die krachtens zijn ambt toch eenigen academischen smaak dient ten toon te spreiden, hiervoor een aanbeveling kon schrijven.

De vertaling is buitengewoon goed. J. A. Sandfort heeft als vertaler uit het Fransch zijn sporen reeds verdiend; moge hij zijn talent eens aan een beter product gaan besteden dan aan deze gore levensbiecht van een geperverteerde.

VERGOUW (Lida) ALARM. (200) Van Dishoeck. Bussum, 1934.

Lida Vergouw kan de bekoring niet weerstaan om romans te schrijven, een bedrijf dat haar niet afgaat. Beperkte zij zich tot het vertellen van eenvoudige verhalen, dan zou zij misschien een dragelijk figuur maken, maar romans schrijven is niet haar charisma. „Alarm" is een en al onnatuur en „litteratuur" in den kwaden zin. De romanfiguren uit „Alarm" zijn alle bloedlooze poppen, Dolf en Stifke en Dolf's moeder en Kees, de buurman, etc. etc.

Lida Vergouw's uitweidingen over Brabant, waar Stifke Mutsers onderwijzer is, zijn te onnoozel om er bij stil te staan. „De geest is wel gewillig, maar het talent is zwak." Het is een boek voor volwassenen, maar hoeveel volwassenen zullen dit houterig gefantaseer kunnen genieten. Mocht er in Brabant ergens een Stifke Mutsers met zijn Miet leven, zij zouden ongetwijfeld pret hebben in deze conterfeitsels.

MAAS (H. H. J.) DE HAMERSLAGEN. Roman. (296) *f* **3.25 en** *f* **3.90. Schoonderbeek. Laren.**

De heer Maas, die onderwijzer in de Mijnstreek zijn moet, heeft reeds meerdere romans „gepleegd". Ik ken slechts zijn laatste, „De Hamerslagen", een schrikwekkend boek, een log en kunstloos gewrocht, dat ik niemand ter lezing toewensch. De heer Maas is een verlaat naturalist, die zijn boek heeft volgestopt met grof erotische avonturen en blijkbaar wil laten zien hoe zeer de menschen op beesten lijken. Een zoo grof en onteerend boek heb ik zelden gelezen. Het is een onsmakelijk mengsel van christelijkheid, bedrog en ero-

tiek, een wanproduct dat, ongelezen, op de papierzolders thuishoort. Ten sterkste ontraden aan iedereen.

WOUDE (Johan van der) DE FAUN. Een verhaal. Geillustreerd door Rie Cramer. (142) De Haan, Utrecht.

„Deze wonderlijke historie is wààr, voor wie den Faun hoorde zooals ik" schrijft Johan van der Woude vòòr in zijn boek. Maar deze verklaring is overbodig. Wie in staat is den Faun te hooren, zal dit toch wel begrijpen en wie daar niet toe in staat is, wordt er niet door overtuigd. Het is een sprookje voor volwassen menschen, voor menschen die iets van den droom der poëzie beseffen. Dit boek is geen lectuur voor den trein, geen adembenemend avontuur, maar iets heel anders en het zal zijn gemeente moeten vinden onder een bepaald soort lezers die mèt Johan van der Woude den Faun hooren kunnen. Rie Cramer heeft het aardig geillustreerd.

RACHMANOWA (Alja) MIJN TWEEDE VADERLAND. Vert. door Serge Eggert. (299) *f* 3.15 en *f* 3.90. Teulings, Den Bosch.

De boeken van Alja Rachmanowa hebben in Duitschland en Nederland een zekere „vogue" bereikt. „Liefde, Tsjeka en Dood" en „Mijn Huwelijk in rooden Storm" bekoorden door het ongewone der lotgevallen, den vaardigen verteltrant der schrijfster en het actueele der beschreven gebeurtenissen. Met „Mijn tweede Vaderland" sluit zij haar dagboektrilogie af en zij doet wèl. Dit derde deel mist het stormachtige, het bewogene der eerste twee: de schrijfster heeft een melkwinkel in een der voorsteden van Weenen te verzorgen en wat zij hier beleeft, haar strijd om het bestaan, haar ondervindingen als negotie-drijvende, vormt den inhoud van „Mijn tweede Vaderland". Een groot talent is Alja Rachmanowa niet, litteraire behoeften zal zij niet bevredigen. Maar zij keuvelt en vertelt aardig van wat het alledagsleven in een Weensche volksbuurt aanspoelt: er ontstaat een kleurig beeld van deze verarmde, luchthartige en altijd sympathieke bevolking, die in haar armoede en onderkomenheid het leven nog tot een feest weet te styleeren. Men bewondert de moreele kracht der schrijfster, die ongebroken en onontmoedigd haar weg gaat en haar gezin het bestaan verzekert. Deze menschelijke eigenschappen zullen voor velen het diepere gemis vergoeden. Voor iedereen.

TIMMERMANS (Felix) BIJ DE KRABBEKOKER. (154) P. N. van Kampen en Zoon. Amsterdam, 1934.

Felix Timmermans, de meester in de Vlaamsche vertelkunst, blijft zijn meesterschap handhaven. Hij verstaat het, ruwe menschenbasten voor ons te ontbolsteren en er ons de zoete pit van te doen proeven. Ook in dit vertelsel zijn het weer de tobbers en maatschappelijk onderkomenen, die hij teekent: de „sloebers" met het goeie hart, met den goeien wil, aan wie de vrede is beloofd. Diepgaande bovennatuurlijke psychologie moet men bij Timmermans evenwel niet zoeken. Voor volwassenen.

BARTSTRA (Ds. S.) QUAEDE FOELCK. Historische roman. (335) *f* 3.90 en *f* 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen, 1934.

Als dit boek niet van dominee Bartstra was, kon het van Van Lennep wezen, de schrijver van „de Roos van Dekema" en velerlei andere boeiende boeken. Dit pleit voor het verteltalent van ds. Bartstra en daarmee is ook alles gezegd, wat er goeds van dezen historischen roman uit Oost-Friesland te zeggen valt.

Voor de rest is dit boek een beetje anti-paapsch en een heel erg beetje onbenullig.

De schrijver heeft plezierig geprofiteerd van zijn rijke, historische stof en vertelt honderd uit over Foelck en hoe zij quaede Foelck werd. En nu en dan doorspekt hij zijn verhaal met zwaar romantische gedichten en zeer leerzame folkloristische beschrijvingen. Hier en daar wordt hij zelfs „gedurfd", zooals in de beschrijving van het hof van koningin Johanna te Napels. Doch altijd blijft de schrijver een beminnelijk man.

De beschrijving van den Paus en de kardinalen te Avignon is een staaltje van beminnelijke kwaadsprekerij.

Overigens verschijnt dit boek wel geteld zeventig jaren te laat. Het publiek, dat zulk een geschrift mooi vond, leeft niet meer, of, als het nog leeft, leest het niet meer, maar gaat naar de bioscoop.

TETENBURG (J. Chr.) Inspecteur van politie te Utrecht. ARTIKEL 289 STRAFRECHT. Oorspronkelijke Rechercheroman. (198) *f* 1.— en *f* 1.50. De Haan, Utrecht.

In den gewonen detectief speelt de politie meestal een stuntelige rol en liggen de acrobatische toeren van den particulieren speurder ver buiten het menschelijk-mogelijke. Daaruit moet van zelf de behoefte ontstaan een spannend verhaal te schrijven binnen de perken van het nuchter-zakelijke, wat dan tevens een rechtvaardiging van de politie, zakelijk met de opsporing van misdadigers belast, beteekent. De stomme getuigen zijn wel wat al te doorzichtig gearrangeerd, maar laten toch genoeg speelruimte voor werkelijk spannende verrassingen en ontknoopingen in dezen nuchter-politioneelen rechercheroman. De Hollandsche zin voor soberheid in het moorden wordt nog wat geweld aangedaan door de onwerkelijke traditie, maar de weg is toch gebaand naar een stellige verbetering van de afgesleten oude procédé's. Prettige ontspanningslectuur voor iedereen.

EYSSELSTEIJN (Ben) ROMANCE IN F-DUR. (152) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold. Den Haag, 1934.

Een detectiveverhaal in den geest van van Dine. De fout van het genre, dat teveel bijkomstige omstandigheden moeten onthuld worden vóór de oplossing komt, die dan blijkt in geen verband te staan met de verklaring der vele andere geheimen, wordt hier nog overdreven. Wij krijgen de geschiedenis te hooren van alle bewoners van het flat, die op een wonderbare manier bijna allen ooit in hun leven Eric Purcel ontmoet hebben en een schijnbare reden hadden om hem van kant te maken. De goede kant van het genre, die den lezer tot het einde in spanning houdt, omdat hij onmogelijk vermoeden kan, wie het gedaan heeft, weet van Eysselsteijn zeer handig uit te buiten. Zuiver neutrale lektuur.

CORSARI (Willy) HET MYSTERIE VAN DE MONDSCHEIN-SONATE. (157) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag, 1934.

Een interessant experiment is het, een detectiveroman aan de proef op de som van een tweede lezing te onderwerpen. In dit werk worden de truukjes om te verzwijgen, wat de uitkomst zou kunnen verraden, al te doorzichtig. Ik zal ze den toekomstigen lezer niet verraden, om het onderhoudend en in goed Nederlandsch geschreven verhaal om een paar compositiefouten niet van zijn charme te berooven. Dat het den 2000 gulden-prijs van de Haagsche Post voor het beste en boeiendste fueilleton behaalde, bewijst ten minste, dat het volgens het oordeel der jury in de smaak van het publiek zal vallen. Het zou mij verwonderen, als ze daarin geen gelijk hadden.

STOKE (Melis) en NEMO (Kapitein) DE SCHAT OP ROBINSON'S EILAND OF HET GELD DER WIJZEN. (196) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Geestige persiflage van de prosperiteitsjaren in Amerika onder president Hoover (Howfar) en de pogingen van Roosevelt (Highstapler), om de krisis door kunstmiddeltjes van geleerden te boven te komen. Vooral de economen moeten het ontgelden en waarschijnlijk wel terecht. Want geen enkele wetenschap zal wel zoozeer aan gebrek aan werkelijkheidszin lijden als de economie. Dat ze eenigszins onbillijk zijn tegenover menschen en toestanden, zien de schrijvers zelf ook wel in: maar daartoe kan men de karikatuur het recht niet ontzeggen. Zij accentueert de belachelijke kanten der situaties en der personen. Zeker, het heele streven naar welstand is ten ondergegaan onder het gebrek aan eerlijkheid. Maar men mag niet vergeten, dat de prosperiteit onze oogen toch geopend heeft voor de mogelijkheid, die er in de menschelijke

werkzaamheid zit en die onder goede leiding in dienst van de eerlijkheid gesteld kan worden. Een paar genoegelijke uren verschaft de lezing van dit werk aan iedereen, die gevoel voor humor bezit.

REULING (Josine) INTERMEZZO MET ERNST. (276) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1934.

Josine Reuling maakt den indruk van een zangeres die „er tegenaan zingt". Een auteur die niet het eigenlijke talent bezit om zijn figuren in de sfeer der kunst te heffen, om hun een eigen leven in te storten, waardoor zij uit de platte en laagbijdegrondsche werkelijkheid stijgen, maakt altijd een valschen indruk. Heel dit boek is valsch, ernaast, „er tegenaan". De humor is pijnlijk. Sommige Nederlandsche dames houden ervan een paar jonge menschen te beschrijven, die lieftallig en zoetelijk samenleven en zonder zich een oogenblik om Goddelijke en eeuwige wetten te bekommeren, als kanaries hun dagen doorkweelen. Zoo'n stel vormen ook deze Bep en haar Ernst. Josine Reuling vindt dit de gewoonste zaak ter wereld. Verder treedt er nog een onverteerbare oude tante op, een kordate socialiste en een — natuurlijk! — huichelachtige protestant. Het is een van die luchthartige, vulgaire, zout- en kunstlooze boeken, die een smaak achterlaten als muffe wijn. Zoowel om de moreele en godsdienstige zorgeloosheid als om de litteraire waardeloosheid raden wij iedereen dit boek af.

PAPKE (K.) GUSTAAF ADOLF. Zijn eerste en laatste liefde. (183) *f* 1.75 en *f* 2.50. Historische roman. La Rivière en Voorhoeve. Zwolle.

Dit werk munt door niets anders uit dan door zijn protestantsche strekking. Men vindt er geen voelbaren oproep van het verleden in, geen psychologische verwikkelingen, geen poëtische beschrijvingen: slechts het verhaal van de uiterlijke lotgevallen van Gustaaf Adolf (die ik veronderstel, dat historisch juist zijn), doorweven met één verijdelde en één gelukte liefde. Sterk wordt de nadruk gelegd op het gevoel van de goddelijke zending bij den Zwedenkoning en op de onderwerping aan den Wil des Allerhoogsten. Ik geloof niet, dat katholieken het met voldoening zullen lezen.

SWETE MACNAMARA (Rachel) LAAT ZE PRATEN. Geaut. vert. uit het Engelsch van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Als Dr. King-Heron zijn lief vrouwtje Camilla verloren heeft, neemt Camilla's zuster Cricket het huishouden van haar zwager waar, tot aller voldoening. King-Heron vindt weer huiselikheid en zijn vier kinderen een liefdevolle verzorgster.

Doch dit vreedzame huis wordt het voorwerp van kleinsteedse kwaadsprekerij en hekelzucht. De laster over de dokter en meer nog over Cricket is voor beiden een diep schrijnende wonde. Toch blijft Cricket. Ze weet dat als zij heengaat, het huishouden hopeloos ontredderd zal zijn. In haar eerlike onschuld én in de hartelikheid der kinderen vindt ze kracht om ondanks het „geklets" te blijven.

Als de laster 't hoogtepunt heeft bereikt, wendt Cricket zich tot de dominee en verzoekt hem al het mogelike te doen, om de „praatjes" de wereld uit te helpen.

„Laat ze maar praten" denkt en zegt Cricket. Ze staat sterk in haar schone taak. — Een geschikt boek en goed geschreven. Voor volwassenen.

TWAIN (Mark) (Samuel Langhorne Clemens) TOM SAWYER. (295) Uit het Engelsch vertaald door J. van Calster. Boekengilde „Die Poorte".

„Op het eind van den middag bezat hij: twaalf knikkers, een stuk mondharmonica, een stuk blauw fleschglas om door te kijken, een blaaspijp, een sleutel om niets mee open te doen. . . . een jong katje met maar eèn oog, een koperen deurknop, de halsband van een hond — maar geen hond — het heft van een mes, en een uitgerafelden gordijnband." Aldus demonstreert Mark Twain of wilt ge Tom Sawyer op onweerstaanbare wijze, dat ook een

niet-Hollandsche jongen toch veel met zijn broertje van de polderlanden gemeen heeft.

't Is een aardig boek, dat je met pleizier leest om de leuke jongensachtige en sappige humor. Dwaasheden te over, die zooals ze echt gebeuren, of althans in jongenshoofden bestaan, op echt getroffen toon zijn neergeschreven en bij elkaar een fantastisch jongensleven schilderen. Mark Twain is niet sentimenteel, maar Tom op sommige dagen wel, ook al is hij nog zoo jong, daarom lijkt me het boekje voor sentimenteele menschen en jongens wel wat zacht, maar die kunnen uit het gezondste nog dwaasheden puren. Een normaal hoofd heeft pleizier van dit boek en geen last. Jammer dat het geen Hollandsch is, want dat belet nogal eens het spontane en directe meeleven en smaken; want je moet vertalen uit het Vlaamsch en dit is lastiger dan uit het Engelsch.

DE MEESTER (J. T.) MEMENTO MORI. (184) ingen. *f* 1.50. Detective-roman. Batteljee en Terpstra, Leiden, 1934.

Een technisch mislukte detective-roman, omdat noch de inwikkeling noch de oplossing den speurzin van den detective sterk prikkelt. Het is eerder een leesbaar verhaal over een maniak, die toevallig in de misdaad terecht komt. Wat er nog aan oplossing van raadsel overblijft, gaat de perken van 't waarschijnlijke ver te buiten en verwekt weinig spanning. Het kan ons van den beginne af weinig schelen, wie „het gedaan heeft". Voor volwassenen.

SAPPER: DRUMMOND WEER OP 'T OORLOGSPAD. (256) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geaut. vert. van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna, Utrecht.

Een tamelijk spannend verhaal, waarin de detective nu eens leelijk er tusschen genomen wordt, doch eindelijk zegeviert, dank den goeden wil van den schrijver. Voor liefhebbers.

CONNINGTON (J. J.) DE SWEEPSTAKE KONGSI. (380) *f* 1.—. Vertaald door Mevr. Landré-Tollenaar. Jacob Van Campen, Amsterdam.

Dit is een der aantrekkelijke deeltjes uit de feuilleton-bibliotheek van de drukkerij: Jacob van Campen, welke in uitstekende vertalingen ontspanningslectuur bieden voor rijpere lezers. Dit verhaal, dat gaat over een aantal personen, die samen de groote sweepstake-prijs winnen is om zijn ingewikkelde intrige, die de spanning er tot het einde toe in houdt wel bij uitstek geschikt om vacantie-gangers te amuseeren.

VERKADE (Dom Willibrord) IN BLIJDE GEBONDENHEID. Herinneringen van een schilder-monnik. Vert. door Edith M. Leeuwenberg. O. S. B. (375) *f* 3.50 en *f* 4.50. Teulings, Den Bosch. 1934.

„In blijde Gebondenheid" is het vervolg van het veelgelezen „Van Ongebondenheid en Heilige Banden". Het verscheen een paar jaar geleden in het Duitsch en nu in Nederlandsche vertaling. Dom Verkade heeft in veel plaatsen en landen als Benedictijn geschilderd en daardoor is dit verdere levensverhaal haast even gevarieerd als het eerste deel. Het is een boek vol weten en wijsheid. Het draagt het zuiver Benedictijnsche stempel in dien zin dat hier een denkend en bespiegelend mensch aan het woord is, die zich rekenschap geeft van de verschijnselen om hem heen. Dit geeft het boek een bijzondere waarde. Daarbij maakt het den indruk van een volkomen eerlijk werk. Hier is geen „Heilige" aan het woord, maar een naar God gekeerd mensch, wien de verscheidenheid en de betrekkingen der dingen wel eens strikken spannen en zijn naar-God-gekeerdheid belemmeren. Het is niet onmiddellijk een „stichtend" boek in den devoten zin, maar een boek dat nader tot God brengt door zijn in genade veredelde menschelijkheid. Het bezit den edelen stijl, de wijze gematigdheid, den humanen geest, de breedheid van uitzicht, die alle authentiek Benedictinisme kenmerken. De vertaalster heeft met zorg gewerkt. Zij gooit alle spellingsballast over boord, zoodat wij op veel „'n's" en „m'n's" onthaald worden en zelfs „oto" voor „auto" te lezen krijgen.

PLUS S.J. (Raoul) MARIA IN DE GESCHIEDENIS VAN ONS GENADE-LEVEN. (144) Uit het Fransch vertaald door Dr. H. Derckx pr. Teulings, Den Bosch.

Een goed en waardevol Maria-geschrift is ons land rijker geworden door de vertaling van dit aan Maria gewijde werk van den geleerden en vromen Franschen Jezuiet. Meesterlijke bladzijden vinden wij over het Fiat mihi secundum verbum tuum en het Fiat voluntas tua, Ecce ancilla, en Ecce Homo, over het moederschap, over de betwistbare indeeling van De Opdracht in den Tempel onder de blijde geheimen, over de Maria-vereering als teeken van uitverkiezing en over Maria, de Middelares aller genaden. Zoo nu en dan kan de vertaler, die zijn sporen heeft verdiend in de Marialogie door de Psychologie der Vrouwe, zich niet inhouden om ook zijn gewicht in de schaal te leggen en door de gedegen wetenschap van den nuchteren Hollander is het boekje zeker in waarde gestegen. Een voortreffelijke aanwinst voor onze Mariaansche bibliotheek.

OUDENRIJN (M. A. van den) GOD SCHREEF. J. J. Romen en Zonen, Roermond.

Deze zeven voordrachten van Pater van den Oudenrijn O.P. over den Bijbel vormen een nummer der Roermondsche Ster-uitgaven. Er is heel wat gedegen wetenschap verwerkt in die glasheldere betoogen, die veelal besloten worden met een aanhaling uit een allocutie van den Paus of een decreet van de Bijbelcommissie over het besproken onderwerp. De schrijver richt zich niet tot vakmenschen, maar is een gids voor hen, die voor het eerst kennis maken met de gewijde bladen en in wie hij geen vakkennis veronderstelt. De grondwaarheid over de canon der heilige boeken en de inspiratie worden duidelijk uiteengezet, maar het gelukkigst is o.i. de schrijver geslaagd in de verhandeling: Een woord wil verstaan zijn zooals het bedoeld is.

SCHELLINCKX (A.) M. S. C. BEAURAING. (111) *f* 0.90. J. J. Romen & Zonen. Roermond-Maaseik.

De schrijver heeft, toen hij eenmaal in Beauraing getuige was van de ver-

schijning van O. L. Vrouw aan de kinderen beloofd een bijdrage te leveren tot oplossing van het vraagstuk. Meermalen heeft hij zelf Beauraing bezocht en verder geeft hij het relaas van Dr. Franssen, professor te Gent en dat van pater Maes C.s.s.R. Vooral bestrijdt hij de gezamenlijke studie van Dr. E. de Greef, Dr. v. Gehuchten, pater Janssens en P. Bruno en verdedigt tegen hen de kinderen, op wier gedrag niets valt aan te merken, wat de mogelijkheid van de echtheid der visioenen uitsluit. Zelfs de gebeurtenissen te Lourdes en Fatima spreken niet zoo sterk als die te Beauraing. Ook Banneux wordt behandeld en niet verworpen. Zeker wil p. Schellinckx de uitspraak der Kerk niet voorbijloopen, zelfs geeft hij toe, dat niemand de beschikking heeft over de gegevens van een volledig „enkwest nopens de feiten", maar hij toont zich zelf wel een overtuigd voorstander voor de echtheid der verschijningen te Beauraing. Dat de kinderen telkens op de knieën worden „neergebliksemd" klinkt ons wat komisch in de ooren. S. O. M.

JONG (Jo) WEEF- EN BORDUURKUNST. (223) ***f* 6.90 en *f* 7.90. Brusse. Rotterdam.**

Dit rijkelijk geïllustreerde en met kennis van zaken vervaardigde boek is op het gebied der weef- en borduurkunst een uitstekende wegwijzer. Het is eigenlijk als handboek bedoeld voor leerenden, maar ook voor belangstellenden in het vak is het een goede orienteering. Mej. de Jong heeft haar bronnen zelfstandig verwerkt, kent niet alleen de theorie maar ook de practijk en zet de dingen helder uiteen. De illustraties zijn gelukkig gekozen en verduidelijken het uiteengezette. Van de Smyrna- en gobelintechniek heeft zij afgezien; ofschoon er veel voor te zeggen zou zijn, dat ook deze in dit werk behandeld werd.

SCHAUMANN (Ruth) DER KREUZWEG. 2.80 R.M. Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet, München.

Een kruisweg in boekvorm, zooals er ook een van Jan Toorop bestaat. Er is tusschen dezen kruisweg en dien, welke Toorop voor de kerk te Oosterbeek schilderde en waarvan de reproducties met teksten van Miek Jansen gebundeld werden, echter wel heel veel verschil. Wat Toorop bereikt door een fijnzinnige veelheid van lijnen, — men zou van een vergeestelijkte virtuositeit kunnen spreken, — zoekt de bekende dichteres en schilderes Ruth Schaumann in een streven naar uitersten eenvoud, zooals dat ook bij primitieve volkskunst is op te merken.

De uitstekend geslaagde reproducties in zeven kleuren geven een goeden indruk van dit merkwaardige werk. Door het toepassen der kleur, als een breede contour, wordt een bijzonder effect en een sterke plastische werking verkregen. Het best slaagde dit procédé der breede kleurlijnen in de zesde statie, „Veronika reicht Jesus das Schweisztuch" en in de dertiende statie, „Jesus wird vom Kreuze herabgenommen in den Schosz seiner Mutter."

Opmerkelijk is voorts de wijze, waarop omgeving en landschap worden aangeduid. De volksmenigte, die, schreeuwend, van Pilatus Christus' dood eischt, wordt heel simpeltjes aangeduid door een paar omhoog gestoken handen. De smart en de verwondering der wereld over den kruisdragenden Christus krijgen gestalte in een klein kind met oogen groot van verbazing, en de handjes in ontzetting ineengeslagen. Het in de diepte liggende Jeruzalem wordt uitgebeeld door een paar lijntjes, die wat huisjes moeten voorstellen. En hoe tragisch staat de verlatenheid der wereld niet uitgedrukt in die twee eenzame boomen, welke het landschap vormen, waarin de lijdende Heiland Zijn Moeder ontmoet! In de tiende statie zijn het de drie op den grond verloren liggende dobbelsteenen, welke ons meer zeggen van de ruwheid en onverschilligheid der Romeinsche soldaten, dan een uitvoerige schildering hunner uitwendige gedaante zou hebben vermocht.

En zoo zijn er meer van die kleine détails, welke deze staties tot waardevolle uitingen van een bijzonder en gevoelig talent maken, welke de vergelijking met het toch zooveel knappere werk van een Jan Toorop gerust kunnen verdragen.

MOLENAAR M.S.C. (M.) GEMMA GALGANI. (95) *f* 0.75 en *f* 1.25. Paul Brand, Hilversum, 1934.

Pater Molenaar, die op dit gebied zijn sporen reeds heeft verdiend, was ongetwijfeld de geëigende man, om dit boekje over de van God zóózeer begenadigde Maagd van Lucca te schrijven. Het geeft voor wie dit wonder van buitengewone genade-inwerking nog niet kennen een eerste en zeer verhelderend inzicht in dit schoone leven, voor wie het reeds kennen een beknopte degelijke samenvatting. Wij hadden graag iets meer van de eerste kiemingen van dit zielewonder gezien. Mogelijk schenkt de auteur ons nog eens het „doorwerkt levensverhaal", waarover hij in zijn inleiding spreekt. Eenige zeer storende drukfouten.

JONGE S. J. (L. de) DE DIENAAR GODS JAN PHILIP ROOTHAAN. (274) *f* 1.50 en *f* 2.—. Dieben, Wassenaar.

Jan Philip Roothaan is een der weinige Nederlanders uit de eerste helft der vorige eeuw, die genoemd moeten worden onder de mannen van wereldbeteekenis. Zijn heiligheid, die men te Rome waarschijnlijk officieel gaat erkennen en verheerlijken, zijn allerzuiverst karakter, zijn eenvoud en wijsheid verdienen grootere bekendheid dan zij het tot nu toe genoten. Er bestond reeds een uitvoerig leven van Pater Roothaan van de hand van P. Albers S.J., doch dit zware, tweedeelige werk was uiteraard bestemd voor een kleinen kring. Dit boekje van Pater de Jonge, dat werd samengesteld met behulp van een aantal nog niet benutte brieven, is geschreven om Roothaan meer bekendheid onder zijn landgenooten te verschaffen. Het geeft een goed beeld van den ongewonen man en een goede samenvatting van zijn uitgebreide werkzaamheid. Het is geschreven met hart en warme geestdrift en bijzonder aantrekkelijk is de jeugdepisode van Roothaan, die tijd van het langzaam ontwakend Katholicisme in Nederland.

PINAULT (Abbé Joseph) DISCERNEMENT ET CULTURE DES VOCATIONS. Desclée de Brouwer & Cie. Editeurs, Paris.

Op iedere bladzijde proeft men den man van de practijk, die uit ervaring schrijft, en een rijke ervaring, al zouden enkele beletselen om priester te worden iets dieper behandeld kunnen zijn. Zeer behartenswaardig is het hoofdstuk over „vocations tardives", waarover men zoo zelden heldere beginselen vindt.

Al is het boek uitteraard vrijwel ingesteld op Fransche toestanden, toch zal het een waardevol bezit zijn voor menig Seminarie- of College-leeraar, en niet minder voor parochiegeestelijken, in wier handen Abbé Pinault het bizonder gaarne ziet. Want niet zonder reden legt de schrijver groote nadruk op de vorming tot deugd en vroomheid in de eerste jeugdjaren; is dit niet gebeurd, dan blijft er steeds een onevenwichtigheid tusschen verstand en hart.

BUNYAN (John) DE CHRISTEN- EN CHRISTINNEREIS. Vertaald door A. G. Barkey Wolf. (350) W. D. Meinema, Delft.

Van de meer dan zestig boeken door Bunyan geschreven is „The Pilgrim's Progress from this world to that which is to come" het beste, en het meest bekende. Tijdens Bunyan's gevangenschap geschreven, kwam het in 1678 voor het eerst uit. Thans is het in meer dan honderd talen overgezet, en behoort tot de wereldlitteratuur.

Het is een meesterstuk van allegorie, het reisverhaal van Christen die, plotseling aangegrepen door angst voor het heil van zijn ziel, de reis onderneemt naar de Hemelsche Stad, die hij na allerlei gevaren overwonnen te hebben bereikt. Later voegde Bunyan een tweede deel aan zijn werk toe: de pelgrimsreis van zijn vrouw en kinderen.

In de uiterlijke vormen is het een boek van zijn tijd, maar tegelijkertijd is dit verhaal der reis van den mensch naar zijn hemelsche bestemming, een universeel boek, een boek voor alle tijden. Het eerste is oorzaak dat er verschillende anti-katholieke passages in voorkomen: Bunyan was een fanatiek puritein, die in het pausdom een groot gevaar zag. Maar de moderne lezer,

die de tijdsomstandigheden in aanmerking vermag te nemen, zal het algemeen menschelijke, en een weerklank van het eeuwige, er in terug vinden. De vertaling van Barkey Wolf is uitstekend.

HUGHES (Philip) A HISTORY OF THE CHURCH. Book I. (395) 10/6. Sheed & Ward, London.

Dit eerste deel van een kerkhistorie — er moeten nog twee deelen verschijnen — draagt als ondertitel: „The World in which the Church was founded". Het boek is bedoeld als inleiding tot meer uitgebreide werken, waarheen telkens verwezen wordt, en daarom vooral geschikt voor den „general reader". Toch heeft de schrijver, die gebruik heeft gemaakt van de nieuwste wetenschappelijke resultaten, er zeer veel stof grondig in verwerkt.

Het loopt tot ongeveer 700; vooral ook de zoo verwarde geschiedenis der Kerk in het Oosten, en die der Oostersche ketterijen worden er duidelijk en overzichtelijk in behandeld. Een prachtboek voor den ontwikkelden leek.

BRAAM HOUCKGEEST (Ir. A. J. van) INLEIDING TOT EN BESCHOUWINGEN OVER HET SPIRITISME. (120) *f* 1.90 en *f* 2.50. W. P. van Stockum en Zoon. Den Haag.

De schrijver wil 's menschen voortbestaan na dit leven in het hiernamaals bewijzen uit de spiritistische verschijnselen. Dit voortbestaan denkt hij zich niet in het voortbestaan van de immaterieele ziel in katholieken zin, maar als een fluïde, een transcendentaal lichaam. En zijn bewijzen daarvoor. . . bewijzen niet. De bewering, dat „het Spiritisme geenszins in strijd is met de Christelijke godsdienst", doet ten slotte de deur dicht! Ingenieur v. B. H. stelle zich eerst eens op de hoogte van de Christelijke filosofie omtrent dit kapitale punt.

VAUGHAN (Father Bernard) BROODEN EN VISSCHEN. (144) *f* 1.— en *f* 1.50. Vrij vertaald naar het Engelsch door M. C. van Zaanveer. Paul Brand. Hilversum, 1934.

De vertaling van deze „uittreksels uit de aanteekeningen" van den in zijn tijd zeer bekenden Jesuiet, Pater Vaughan, is wel meer omwille van diens naam dan wel omwille van de waarde der hier verzamelde geestelijke gedachten zelf ondernomen. Voorgedragen met het buitengewone redenaarstalent, dat de Pater bezat, hebben ze ongetwijfeld grooten indruk gemaakt, — nu ze hier zwart op wit gedrukt staan, doen ze ietwat onbelangrijk aan. Al is het dus niet iets heel bizonders, — goede en gezonde kost is het wel.

LIESHOUT (Dr. H. van) ONZE ONEVENWICHTIGE JONGEREN. (295) Bergmans, Tilburg, 1933.

Ondanks een vlijtig bijeengegaard feitenmateriaal kan deze beoordeeling der jongerenbeweging ons niet volkomen bevredigen; omdat te veel geluisterd wordt naar wat de jongeren zeggen en doen en te weinig hun onderliggende drijfveeren worden opgespoord. Er wordt ook niet gezocht naar een juiste afbakening van terrein, naar een verschil tusschen jongere beweging en jongeren-beweging, naar een onderscheid van essentieele en toevallige uitingen. Het algemeen idee van terugkeer naar God en juiste beleving van 't volledig katholicisme is te eenvoudig, om volledig waar te zijn. Als wegwijzer naar feitenmateriaal is het voor degenen, die het noodig hebben, echter zeer goed te gebruiken.

VRIENDS (Jan) MET KIJKER, CAMERA EN LOUPE. Vreedzame strooptochten in de dieren- en plantenwereld. *f* 3.90. Andries Blitz, Amsterdam.

De bekende biophiel Jan Vriends heeft met deze reeks opstellen de onverholen bijbedoeling de jeugd — want voor haar is dit boek toch wel op de eerste plaats bestemd — voor zijn beschermelingen te winnen.

Schrijver heeft hierom gemeend zijn vreedzame strooptochten in allerlei richtingen, zij het dan ook summier, te moeten uitstrekken, om zoo, door het vermelden van veel interessante en sympathieke bijzonderheden, tot uitvoe-

riger studie en observatie op te wekken. In welke methode ongetwijfeld veel charme ligt.

De dichter Coolen schreef een hartelijk woord ter inleiding. Een onberispelijke collectie foto's illustreert waardig het voortreffelijk uitgegeven boek.

CAZIN (Georges) SAGESSE DU CHEF D'ENTREPRISE. (VIII - 266) (Questions disputées vol 10) 12 frs. Desclée, Paris, 1933.

Een ondernemer leert zijn taak vooral uit de praktijk. De leiding echter ontsnapt hem in moeilijke omstandigheden, als hij de wijsheid mist. De wijsheid van dit boek lijkt mij wel wat te veel techniek, geholpen door pseudo-Maritain-philosophie. Maar de noodzakelijkheid der wijsheid leert de ondernemer er toch uit; aan wie dus dit boekje ten zeerste wordt aanbevolen.

SPOERRI (Prof. Theophil) GODEN VAN DEZEN TIJD. (122) *f* 1.25 en *f* 1.75. Nederl. bewerking van Roel Houwink. Ploegsma. Zeist, 1934.

Dit boekje dat in de kringen der nieuwe dialectische Theologie ontstaan is, heeft ons katholieken niet zoo heel veel te zeggen. Vele der hier gesignaleerde symptomen van het moderne heidendom zijn reeds vaak gesignaleerd. De bevindingen van Prof. Spoerri zijn niet bijzonder oorspronkelijk en verrassend, hoe waar ze gewoonlijk ook zijn. In menig punt ook wijkt hij van de katholieke zienswijze af. Voor protestanten heeft de vertaling van dit werkje misschien zin, voor ons blijft het een boekje dat men gerust ongelezen kan laten.

D'ESPALLIER (Dr. V.) NIEUWE BANEN IN HET ONDERWIJS. Deel I. (321) *f* 3.40. Malmberg, Den Bosch.

De wetenschappelijke psychologie en paedagogische kennis van onze onderwijzers is helaas vrij gering, hetgeen niet allereerst aan hen ligt, maar aan de verouderde opleidingsprogramma's. Vandaar dat uit hun kring tegenover de gevolgde onderwijsmethoden weinig of geen critiek ooit loskomt, hetgeen toch niet zijn oorzaak kan vinden in het feit, dat voornoemde onderwijsmethoden geen (groote) gebreken zouden vertoonen. Daarom prijzen wij ons gelukkig met het verschijnen van dit boek, dat wij aan onderwijzers(essen) ten zeerste ter lezing aanbevelen. Inhoud: inleiding van dr. de Hovre, gevolgd door een algemeen overzicht van den schrijver en afzonderlijke hoofdstukken door verschillende schrijvers over: godsdienst (p. 92-214), geschiedenis, natuurkennis, aardrijkskunde. Een boek door en voor katholieke onderwijskrachten.

TIHAMÉR (Mgr. Dr. Fóth) ZIELZORG VOOR DE JEUGD. Uit het Hongaarsch vertaald door Dr. Cardijn. (211) *f* 2.— De Vlaamsche Drukkerij. Leuven.

In de Katholieke moderne opvoedingslitteratuur staan de boeken van Mgr. Tihamér op het eerste plan, door de groote psychologische kennis waarvan deze priester daarin blijken geeft, door hun duidelijken overtuigenden betoogtrant, door de practische wenken er in gegeven, en door de liefde voor de jeugd, die er uit spreekt.

Een der beste werken, welke wij van hem lazen is deze „Zielzorg voor de Jeugd", waarin hij zoowel het jonge kind als de rijpere jeugd betrekt. Vooral waar hij het, in dezen tijd vooral zoo belangrijke, sexueele probleem der jeugd bespreekt, geeft hij nuttige en behartenswaardige wenken. Allen opvoeders — ook priesters — kunnen wij de raadpleging van het boekje ten zeerste aanbevelen.

SINNINGHE (J. R. W.) BRABANTSCHE VOLKSHUMOR. (019) *f* 1.75. Eigen Volk, Scheveningen.

In talrijke Brabantsche plaatsen leven nog oude volksverhalen, of bestaan gebruiken waarvan de herkomst in verhaalvorm is vervat. Een aantal dezer luimige histories werden in dit boekje verzameld. Brabanders vooral zullen het zeker met genoegen lezen. Overigens is het van eenige beteekenis voor belangstellenden in folklore.

SARGENT (Daniel) THOMAS MORE. (299) 7/6. Sheed and Ward, London.
In deze biografie wordt de geheele merkwaardige en gecompliceerde persoonlijkheid van More den lezer voorgesteld; de geleerde, de vriend van Erasmus, de satirische criticus, de patriot, de staatsman, en vooral ook — domineerend — de Katholiek. In de uiterst moeilijke taak een karakterschets te geven. van More is de auteur bevredigend geslaagd. Ieder, die belangstelt in den man „who was loyal to God and to his king — but to God first of all" — kunnen we de lezing van Sargent's werk aanbevelen.

LANGEVELD (Dr. M. J.) TAAL EN DENKEN. (196) *f* 2.90. J. B. Wolters, Groningen.
Dit boek is een theoretische en didactische bijdrage tot het onderwijs in de moedertaal op de middelbare school, inzonderheid tot dat der grammatica. Uitvoerig worden de bezwaren tegen de gangbare grammatica uiteengezet — actueel dus in dezen tijd — en wordt een schets eener grammatische theorie opgezet. O. m. worden ook behandeld de beteekenis der taal voor de psychische ontplooiing en het taalonderwijs in dienst van de geestelijke ontwikkeling.
Het is een wetenschappelijk uitgevoerd werk van een man uit de praktijk, die theorie aan ervaring heeft getoetst. Vooral voor leeraren is het dan ook alleszins de moeite waard kennis te nemen van „Taal en Denken"; het is een wetenschappelijkee behandeling van didactische problemen.

DEURNE (Mr. Daan van) DE VREES VOOR HET KIND. (125) *f* 1.50. Paul Brand. Hilversum.
Een scherp en zeer gedocumenteerd betoog wordt in deze ethisch-juridische studie gehouden tegen het nieuw-Malthusianisme en het kwaad der vruchtafdrijving. Daar Mr. v. Deurne hier grootendeels een bestrijding levert van Valkhoff's boek: „Abortus Provocatus en Strafwet", heeft hij opzettelijk geen argumenten geput uit Bijbel en kerkleer, maar uit wetenschap, rede en ervaring. De schrijver heeft kans gezien in het werkje zeer veel stof te verwerken, het is bij tot op dezen tijd, terwijl hier nog eens glashelder en overtuigend de vreeselijke gevaren van het moderne euvel worden gesignaleerd. We hopen dan ook dat het door zeer velen zal gelezen worden.

VERHIEL (Adr.) KATHOLIEKE ONDERWIJZERS- EN OPVOEDERSIDEALEN. (79) (Opvoedk. Brochurenreeks No. 72) *f* 1.— R. K. Jongensweeshuis, Tilburg. 1933.
De idealen zijn in 't voornemen gemakkelijker dan in de praktijk. Jonge onderwijzers, die dreigen door de moeielijkheden van routine, salariskwesties en ondankbaarheid het op te geven, doen goed, deze ontboezemingen en opwekkingen tot krachtdadig idealisme te lezen. Een tikje minder rhetorisch gevoel en wat meer nuchtere zakelijkheid ware wellicht overtuigender geweest, en had ook de leesbaarheid van 't werkje verhoogd. Doch ook zoo kan het goede diensten bewijzen.

WAARHEID EN LEVEN. Psychosophische Verhandelingen onder Redactie van Prof. J. P. Verhaar. Paul Brand, Hilversum, 1934.
1. VERHAAR (Prof. J. P.) WAAROM PSYCHO-SOPHIA (16) *f* 0.25.
2. HESKES (Prof. P. J. M.) HET EVOLUTIEVRAAGSTUK. (56) *f* 0.55.
Onder redactioneele leiding van Prof. J. P. Verhaar begint de Uitgeversfirma Paul Brand de uitgave van een reeks apologetische geschriften. De ondertitel duidt erop, dat vóór alles de moderne materialistische dwalingen onder het ontleedmes zullen genomen worden. De serie zal althans voorlopig drie paralellel-reeksen omvatten, waarvan de respectievelijke titels: Katholieke Levenswijsheid, Niet Katholieke Levenswijsheid en Modern Apostolaat.
De twee bovengenoemde brochuren zijn de eerste in de reeks. In nummer 1 zet de redacteur zijn motieven en plannen uiteen, in nummer 2 geeft Prof. Heskes een helder overzicht van de Evolutie-hypothesen getoetst aan de Katholieke geloofsleer.

EINSTEIN (Albert) MIJN KIJK OP HET LEVEN. (248) *f* 2.50. v. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Einstein huldigt, op z'n zachtst uitgedrukt, eigenaardige religieuze begrippen. Hij acht het b.v. zeer begrijpelijk dat men volgens de historische opvatting geneigd is wetenschap en godsdienst als onverzoenlijke antagonisten te beschouwen. Ook vindt hij het voor den geleerde vernederend in God een wezen te zien, tot wien men in een verhouding staat, — zij het dan gesublimeerd — ongeveer als van het kind tot den vader. Neen, als wis- en natuurkundige staat Einstein in de eerste rangen; als religieus denker kan hij zonder bezwaar op het achterste bankje plaats nemen.

Interessanter wordt zijn boek waar hij het heeft over actueele gebeurtenissen van den laatsten tijd en over enkele van zijn speciale wetenschappelijke onderwerpen.

Vanzelfsprekend is dit een werk, uitsluitend geschikt voor goed ontwikkelden.

ROZEMOND (Dr. S.), WALSUM (Mr. G. E. van) en BEEKENKAMP (Dr. C) OP WEG NAAR EEN NIEUWE MAATSCHAPPIJ. (117) *f* 1.90 en *f* 2.50. J. M. Breede. Rotterdam.

Het meer en meer opdringen van communisme en fascisme en het drijven van steeds grooter wordende groepen naar een totalitaire staatsidée zijn de aanleiding geworden tot het ontstaan van dit werkje.

In drie artikelen worden — gegrond op protestantsch-christelijke beginselen — richtlijnen aangegeven, waarlangs een hervorming van onze maatschappij kan plaats hebben. Het is een actueel en belangwekkend boek, dat ter lezing zij aanbevolen.

JENNESKENS (M.) EUCHARISTIE EN LEVEN. (151) *f* 0.90 en *f* 1.40. J. J. Romen & Zn., Roermond.

Nu meer en meer de waarachtige waarde van den redelijken en zedelijken mensch niet meer begrepen, noch geëerbiedigd wordt, wordt scherper gevoeld de noodzakelijkheid van bovennatuurlijke hulp. Daartoe kan, vooral voor jonge menschen, dit boekje met zijn beschouwingen over Eucharistie en bovennatuurlijk leven, uitstekend dienen. Wij bevelen het gaarne aan.

COPIJN (Ir. H. L.) LEIDING. (78) *f* 0.75. N. V. Servire, Den Haag.

Eenige gedachten, gedeeltelijk ontleend aan Prof. Dr. Ing. Adolf Friedrich, over den technischen leider als leider van menschen in het bedrijf. Voor belangstellenden in het gecompliceerde bedrijfs- en zakenleven een interessant werkje.

ESCH (W.) TAAL EN MORAAL. (113) *f* 1.50. Wereldbibliotheek, A'dam.

Een in omgangstaal geschreven verklaring van signifische grondbegrippen en grondbeginselen, en een toepassing dier beginselen en begrippen op wilsvrijheid en moraal. Daar de schrijver niet van christelijke beginselen uitgaat, is voorbehoud noodzakelijk. Het zullen trouwens wel uitsluitend behoorlijk ontwikkelden zijn, die met dit boekje zullen wenschen kennis te maken.

DURY Salesiaan (Dr. Ch.) DON BOSCO BIJ DE JONGENS. (64) *f* 0.30. A. N. Govers, Den Haag, 1934.

Het leven van den pas heiligverklaarden Don Bosco is vol anecdoten en typische tafreeltjes. Dit boekje geeft er een aantal van. Het is fragmentarisch en heeft daarvan de schaduwzijde. Kleine èn groote menschen kunnen hun stichting ervan hebben.

HANS (D.) KONINGIN EMMA. (73) *f* 1.25. Met een woord vooraf van den Minister van Staat Dr. H. Colijn. Sijthoff, Leiden.

In zijn kort voorwoord noemt Minister-President Colijn dit eenvoudige gedenkschrift een natuurgetrouw levensbeeld van H. M. de Koningin-Moeder, dat de diepe indrukken van den schrijver weergeeft over het zegenrijke leven

van deze hoogstaande Vrouwe. Moge dit mooie boek een ruime verspreiding onder alle standen van lezers te beurt vallen.

TIGGERS (Piet) WAT IEDERE RADIO-LUISTERAAR VAN MUZIEK WETEN MOET. (173) *f* 1.— en *f* 1.50. Met portretten en illustraties. Kruseman, Den Haag.

Dit boekje is, zooals in de inleiding staat, geschreven voor hen, die op hun onderzoekingstochten door het grootsche Rijk der toonkunst een gids en een raadgever wenschen te bezitten. Het wil de menschen wijzen op de waarde van goede muziek en het geeft daarbij zeer duidelijke uiteenzettingen voor zoover dit in zulk een beknopte vorm mogelijk is over de wijze van uitvoering, over de instrumenten, terwijl ook de componisten en voornaamste musici niet vergeten zijn. Een waardevol boekje voor weinig geld, dat geen enkele radio-luisteraar, die op de hoogte wil zijn, vooral van klassieke muziek, missen kan.

WASMANN (P. Erich) DIE AMEISEN, DIE TERMITEN UND IHRE GASTE. Vergleichende Bilder aus dem Seelenleben von Mensch und Tier. (148) 3.50 M. en 5.— M. Mit 125 Illustrationen und 9 Kunstbeilagen. Manz, Regensburg.

Dit laatste werk van den grooten natuurvorscher Wasmann bevat in drie deelen een uitgelezen studie op het gebied der mieren, witte mieren en de gasten van deze beide soorten. Een wetenschappelijk werk met prachtige foto's versierd, waarin aan het einde een levensbeschrijving werd opgenomen van den geleerden Jezuiet. Deze keurige uitgave is geschikt voor hen die belangstellen in het wonderbaarlijke leven dezer insecten.

RUBRECHT (Dr. Raphael) NAAR DIENENDE LIEFDE. (142) fr. 15. Standaard-Boekhandel, Antwerpen.

Een vijftiental toespraken tot leerling-verpleegsters om deze te doordringen van haar verheven taak van dienende liefde en haar dikwijls moeilijk leven lichter te maken door haar te wijzen op de lichte last en het zoete juk van Christus, dat bestaat uit het zichzelf geheel geven. Een zeer mooi boekje, dat voor verplegenden, maar ook voor anderen, vele opwekkende waarheden bevat.

AEROCLUB (Delftsche Studenten) ZEVEN LEZINGEN OVER VLIEGEN EN VLIEGTUIGBOUWEN. (78) Technische Boekhandel en Drukkerij J. Waltman Jr. Delft.

Deze lezingen werden gehouden door verschillende vooraanstaande personen op het gebied der luchtvaart. Met degelijke vakkundige kennis behandelen zij de volgende onderwerpen: Algemeene richtlijnen, die de constructeur moet volgen, bij het ontwerpen van verschillende typen vliegtuigen, zooals verkeers-, militaire- en sport-toestellen. 2. De veiligheid der constructie tegenover de aerodynamische belastingen. 3. Vliegtuigmotoren. 4. Vliegtuiginstrumenten. 5. Vliegvelden en grondorganisatie. 6. Stabiliteit en besturing van vliegtuigen. 7. Hoe bouwt men een postjager? Voor hen, die de wetenschap van de vliegtuigkunde bestudeeren zal de grondige bewerking dezer onderwerpen zijn aantrekkingskracht hebben.

OLIVIER-KOCH (Mevr. F. C. J.) en anderen: HET BRUIDSBOEK. (158) *f* 3.— en *f* 3.60. S. W. Melchior, Amersfoort.

Een mooi boek in flink formaat, dat allerlei nuttige en practische wenken bevat voor het jonge huismoedertje. De advertenties tusschen den tekst doen eenigszins afbreuk aan het geheel, ofschoon zij op de huishouding betrekking hebben. In vele gevallen waarin een onbedreven pas getrouwd vrouwtje geen uitkomst weet, kan het Bruidsboek haar van goeden raad dienen, want het laat aan duidelijkheid niets te wenschen over op allerlei gebied, als: keuken, ziekten, gezelligheid, enz.

PRINSEN (Dr. Marie) DE IDYLLE IN DE ACHTTIENDE EEUW, IN HET LICHT DER AESTHETISCHE THEORIEëN. *f* 3.90 en *f* 4.50. De Spieghel, Amsterdam, 1934.

Wat bij lezing van dit stevig boekdeel spoedig opvalt, is de rijke belezenheid van de schrijfster. Een respectabele hoeveelheid materiaal is verzameld en in dit boek de lezer aangeboden. Of deze veelheid immer een voordeel voor het geheel mag genoemd worden, lijkt me een gewettigde vraag. Feit is dat er bladzijden in dit werk voorkomen die taai en vermoeiend om door te werken zijn. Of schrijfster dan ook erin geslaagd is, om geheel te vermijden „de vermoeiende opsommingen" waarvan zij in haar voorwoord gewag maakt, waag ik te betwijfelen.

Het zou echter een in alle opzichten verkeerde conclusie zijn, uit het voorgaande te willen opmaken dat Dr. Prinsen's boek een taai-geschreven werk is. Integendeel. Over een zeer levendige, afwisselende en vlotte stijl beschikt de auteur; een stijl die mij van zelf deed denken aan een andere „Prinzen", de schrijver nl.. van het bekende „Handboek tot de Nederl. Letterk. Geschiedenis". Beider stijl vertoont verrassende overeenkomsten zowel ten goede als ten kwade (o.a. het soms al té familiare).

Over de ontwikkeling en het verloop der Idylle in onze achttiende-eeuwse letterkunde licht het boek van mej. Prinzen ons uitvoerig en terdege in. Als iets ons duidelik is geworden, is het wel voornamelik het tweeslachtige dat onze pastorale literatuur aankleeft. Een samengaan van het verfijnde franse classicisme en van hollandse nuchterheid moest in de meeste gevallen wel op een caricatuur uitlopen. Sporadieuze uitzonderingen (o.a. van Broekhuizen) bevestigen dit nog te krachtiger.

Een tijdperk van navolging, nabootsing, van al of niet „gekuiste" en „beschaafde" vertalingen als de 18de eeuw, valt er in onze letterkunde niet aan te wijzen. Biezonder geldt dit ook — gelijk Dr. Prinzen in haar werk met macht van voorbeelden aantoont — van de pastorale literatuur. Hier vooral is bitter weinig oorspronkeliks te vinden, en, indien oorspronkelik, dan meestentijds poëzie van gering allooi.

Rijk is ongetwijfeld de 18de eeuw geweest aan kunstbeschouwingen; doch ook hier stoten we op eenzelfde tweeslachtigheid. Enerzijds een verering en eerbied voor de voorschriften en regels der franse (literaire) wetgevers, anderzijds waardering voor echte vaderlandse kunst die, gemeten met de maatstaf der frans-classicisten, er zeker niet door kon.

Toch: de lichtplekken ontbreken ook in deze vale „wetgevende" periode niet, en niet tot de geringste verdiensten van mej. Prinzen mag het gerekend worden, hierop nadrukkelik gewezen te hebben. Het gevaar bij zoveel minderwaardigs, het weinige goede over het hoofd te zien, is niet geheel denkbeeldig.

Een boek van gedegen en brede kennis is „de Idylle in de achttiende eeuw", te kostbaarder daar de literaire produkten beschouwd en getoetst worden aan eigentijdse theorie en kritiek.

Met de opvattingen en oordeelvellingen van de schrijfster zelve kunnen we over het algemeen instemmen; al dient hier en daar een voorbehoud gemaakt te worden, o.a. het té sterk beaccentueren van het realisme als dé Nederlandse kunst.

Of het godsdienstig element, 'n factor van betekenis in de 18de-eeuwse letterkunde, op zijn volle waarde in dit boek is geschat, mag met grond betwijfeld worden.

JOH. HEESTERBEEK.

Een »lansbraak« voor Chesterton

door J. v. H.

Karl Pfleger heeft een zeer intelligent boekje geschreven: Geister die um Christus ringen. [1]) Het zijn er zeven, deze „ringenden Geister" het heilige getal: Péguy, Bloy, Gide, Chesterton, Dostojewski, Solovjeff, Berdjajew.

Pfleger moet Pfarrer zijn, ergens in Zuid-Duitschland, en het wonderlijke is, dat deze Pfarrer, een intellectueel van de allerbeste soort, tijd en lust vindt om de ideeën der wegwijzende Europeesche schrijvers bij te houden en er met innige deelname en volle begrip over te schrijven.

Het gaat ernstig toe bij deze worsteling om Christus; er heerscht een Pascaliaansche atmosfeer. De meesten dezer „Ringenden" weten van geen humor en kennen geen verpoozing. De drie laatsten, de Russen, verkeeren aldoor in metaphysieke regionen en zweven boven afgronden. Dostojewski duikt in de alleruiterste diepten der ziel, op zoek naar paarlen en lichtstralen uit de donkerste krochten; Solovjeff en Berdjajew slaan ons blind met de bliksemschichten hunner Russische mystiek en stijgen op tot de duizelende hoogte van hun Al-eenheid en menschenvergoddelijking. Gide toovert evangelische fata-morgana voor, waarin de duivel zijn staart roert, of dient met classiek elegant gebaar zijn giftdranken op. Péguy murmelt zijn plechtige litanieën en heft zijn biddende handen naar de Notre-Dame van Chartres, terwijl Léon Bloy vanuit de gletscherhoogte van zijn absolutisme banvloeken slingert over dit slaplendige geslacht, dat geen smaak vindt in zijn vizioenen en zijn profetieën veronachtzaamt.

Maar tusschen al die zwaardenkers, probleemmalers en eeuwigheidszoekers staat daar een oude kennis en nooit was mij zijn welgedaan gezicht zoo aangenaam als hier: Chesterton. Het is een meer dan Homerische schikking geweest van Karl Pfleger, dat hij midden in dit zevental, dat zoo bloedig om Christus streed of strijdt en geen dag het zwaard in de scheede stak, dezen jongleur Gods plaatste, den lachenden wijsgeer, die niet in eenzame zielsanalyses, in metaphysieke wentelingen of afgrondsvluchten God en Christus vond, maar in het avontuur van elken dag, op straat, in het café en in de huiskamer. De zuiverst georienteerde, de meest katholieke van al deze geesten, de meest middeleeuwsche en oerchristelijke is ongetwijfeld Chesterton. Hij is niet alleen de eenvoudigste en minst gecompliceerde, hij is de blijste en kinderlijkste, hij heeft nog het benijdenswaardig vermogen der verwondering: voor hem is elke zonsopgang een gebeurtenis, het geringste verschijnsel blijft hem een wonder, hij staat nog het

[1]) Karl Pfleger: Geister die um Christus ringen. (313). Anton Pustet, Salzburg-Leipzig. 1934.

dichtst bij het paradijs. Zijn de anderen de Apostelen, die bij de broodvermenigvuldiging in Galilea de menschen doen neerzitten en het brood uitdeelen, hij alleen is „de jongen met de vijf gerstebrooden en de twee visschen", die de Meester gebruikt om een menigte van duizenden te spijzigen.

CARICATUUR VAN CHESTERTON.

Péguy, Bloy, Dostojewski, Solovjeff, Berdjajew: het zijn allen moderne geesten, moderne menschen, die vóór achttienhonderd niet mogelijk geweest waren, die allen de voorbije vier eeuwen rationalisme, scepsis en agnosticisme moesten doormaken, eer zij na veel bloedverlies Christus konden vinden. Allen dragen zij lidteekens en er is, met uitzondering der twee laatsten misschien, iets gekneusd in hun geest, waardoor zij het sereene der oorspronkelijke kinderen Gods verloren hebben. Het is ermee als met Augustinus, ook een gekneusde, een niet meer sereene, die juist daardoor een gekwelde en probleemzieke menschheid bijzonder blijft aantrekken. Maar het eerstgeboorterecht is aan de niet gekneusden en al heeft ook Chesterton den gemeenzamen weg moeten afleggen, voor hem was het geen bloedige veldtocht, maar een romantisch avontuur.

Chesterton is een Godsgave aan de twintigste-eeuwsche menschheid. Shopenhauer, de knorrigste aller vrijgezellen in Gods schepping, Nietzsche, de verbitterde Prometheus, die ontevreden met het ras, een hoogere menschheid wil opcommandeeren. Dostojewski, de Oostersche visionnair, die de zielen door hel en vagevuur jaagt, en dan die andere zonderling, Kierkegaard, die over metaphysieke angsten broeit en den mensch met zijn geforceerde paradoxen dooddrukt, deze uitzonderlijken hebben het aanschijn van Europa, helaas! ook van het Christelijk Europa mateloos versomberd. En midden in die onweerstemming van gefronste wenkbrouwen, van metaphysieke huiveringen, van

heroënbezweringen en nachtmerries der ziel komt daar, als een dansende fee over de golven, dat stralende boek naar het continent, „Orthodoxy" van Chesterton. Dit boek weet niets van Promotheusgebaren, van afgrondhuiveringen en Lutherangsten, maar het weet van de vreugde van het bestaan, van de schoonheid van zon en bloem en vogel, het ziet niets dan wonderen, het zingt een onsterfelijke romantiek, het is een getijdenboek voor alle Godskinderen. Het is een boek, dat zelfs Menno ter Braak, zegge Menno ter Braak, zou doen watertanden.

Hoeveel boeken zijn er, die men vijf, zes, tien, twintig maal met blijvende verbazing kan doorlezen? Waarom wordt dit boek niet verspreid als een Bijbel, niet vertaald in alle talen en tongvallen der vijf werelddeelen? Een kerkvader zou den schrijver van „Orthodoxy" kunnen benijden. Ik stel mij voor, dat het een der weinige werken uit de litteratuur is, die de goddelijke Meester met een stralenden glimlach zou ten einde gelezen hebben. Had de reis naar Egypte van Jozef en de Moeder Gods onder moderner verhoudingen plaats gehad, dan had Jozef in de rusturen onder een palmboom ongetwijfeld uit Chesterton's „Orthodoxy" voorgelezen.

Het is een dier boeken, die een verstandig vader aan zijn zoon meegeeft, wanneer deze Canada gaat koloniseeren of zich in de eenzame pampa's van Zuid-Argentinië gaat vestigen. Het is baanbrekend en wegwijzend, wolkenverdrijvend en regenmakend, bronnenontdekkend en hagelafwerend, naar den eisch van het oogenblik. Op een sledetocht over de sneeuwvelden van Oost-Europa zou dit boek met de wolven verzoenen, in een onderzeeboot zou het den druk der enge wanden van u afnemen, in de diepste mijnschacht zou het zon en daglicht te voorschijn tooveren, en zelfs in een G.P.Oe-kerker of in de werkkamer van du Perron — de meest desperate oorden, die ik mij denken kan — zou het eenige bestaansvreugde binnensmokkelen. Mochten er op Mars menschen blijken te wonen, roseaux pensants evenals wij, even rietachtig en even zwakke denkers malgré Léon Bloy, dan zou hèt middel om hun vriendschap te winnen de onmiddellijke vertaling van Chesterton in Marstaal zijn. Men zou de proef kunnen nemen!

Wat zou een Marsbewoner denken, wanneer hij ter kennismaking met de aardemenschen al de vertaalde werken van Léon Bloy, dezen grimmigen ijsbeer Gods, te verteeren kreeg? Zou hij niet aanstonds concludeeren, dat de aarde een ruige en onherbergzame planeet was, waar geen planten groeien, geen vogels zingen, waar aldoor zware stormen hangen en de menschen elkaar ter liefde Gods verslinden? En aan het eind gekomen zou hij met Raskolnikof en Aljoscha Karamazof neervallen en den heiligen grond zijner planeet kussen, God dankend dat hij op Mars geboren was en niet op die rare aarde, waar de liefde even scherpe tanden heeft als Roodkapje's grootmoeder en waar de menschen die verschrikkelijke deugd, de „eerlijkheid", huldigen. Men zou hem ter

afwisseling en verdere proefneming een paar afleveringen van Forum (Hollandsch gedeelte) kunnen sturen met een of ander boek van Menno ter Braak, „Politicus zonder Partij", bijvoorbeeld of „Hampton-Court", om de winteravonden, die op Mars nog langer zijn dan hier, te korten.

Welk een metaphysieke angst er na lezing dezer schrifturen over den Marsbewoner zou losbreken, is zelfs met behulp der boeken van Kierkegaard niet te beschrijven. Waarschijnlijk zou hij na het „Gebed bij de harde Dood" gebeden en zijn venster naar den kant der aarde, tot een vernietigenden vloek over Domineesland, geopend te hebben, met Stavrogin een goed ingezeept touw gaan zoeken ter spoedige bevrijding uit dit „tellurische" Carnaval.

Er ware slechts één redding mogelijk!

En dat is dat hij, naar een koord zoekend tusschen de verpakking der laatste „tellurische" boekenzending, daarin het boek van Chesterton zou ontdekken! „Orthodoxy" zou hem van alle geestelijke Braakkrampen en Perronkoortsen kunnen verlossen. Na beeindiging dèzer lectuur zou hij, verzoend met de aarde, zijn vloek herroepen en het venster sluiten, alle Forumschrifturen in een der reusachtige Marskanalen slingeren, het touw tot een vischsnoer omvlechten en, alle angst vergetend, in datzelfde kanaal gaan visschen.

Een boek kan geen grootere verdienste hebben dan dat de lezers onder invloed zijner lectuur gaan visschen. Is gaan-visschen niet de volstrekte tegenstelling van het zoeken naar het bewuste touw? Wanneer Menno ter Braak meer uit visschen ging, zou hij niet zoo verschrikkelijke boeken schrijven. Er is geen paradijsachtiger bezigheid dan het visschen; dat er in het oude Bijbelverhaal niet gesproken wordt over het visschen van den nog rechtvaardigen mensch, kan volgens de nieuwere Duitsche Bijbelcritiek slechts daaraan liggen, dat de gewijde schrijvers uit een Arabisch woestijnvolk stamden en dus van watersport en vischbedrijf niet veel ondervinding hadden. Eerst later, als de Joden rond de Galileesche meeren wonen, keert dit paradijsvermaak terug. Het evangelie staat er vol van en onze Heer heeft een duidelijke voorliefde voor visschers en visscherij getoond, zoo sterk zelfs dat de visschers, die Hij tot zijn Apostelen koos, hun werkzaamheid en levensbedrijf niet hoefden te veranderen: slechts de visschen moesten veranderen.

Chesterton's boek is een onmiddellijke aanleiding om te gaan visschen. Het hoeft niet juist visschen te wezen, het kan elke vorm van natuursport zijn: botaniseeren of vlinders vangen, vliegeroplaten zelfs of slootje-springen. Maar het is iets dat oneindig ver afligt van het zoeken naar een touw. En daarom juist is „Orthodoxy" zulk een wonderbaar weldadig boek, omdat het al zijn lezers, die het met overgave en bewondering genieten, voor altijd de gedachte aan het touw uitdrijft. En dit wil wat zeggen in de twintigste-eeuwsche intellectueelen-atmosfeer! Bij al die

schrijvers als Shopenhauer en Nietzsche, die Gods handwerk becritiseeren, of als Dostojewski en Kierkegaard, die met afgronden en doodsangsten werken, dreigt in de verte de waanzin of de strop. Oswald Spengler, die ook al wilde meezingen in het koor, vlocht er zelfs een voor het geheele Abendland.

„Orthodoxy" heeft dit uitzonderlijke en geniale, dat het de menschen al spelend den — om bij Kierkegaard-ideeën te blijven — methaphysieken ootmoed leert, den zijnsootmoed; het leert ootmoedig te zijn jegens een vloedgolf en een regendruppel, jegens een politieagent en een stadstram, jegens een waterlelie en een dakpan. Het leert een hooge en volmaakte levenskunst, de eenige en ware levenskunst. Ieder beoefent een levenskunst op zijn wijze. Nemen we bijvoorbeeld ter Braak of du Perron.

Menschen, zooals zij, die nog iets uit den zondvloed willen redden, schakelen hun geloof — geloof en levenskunst zijn verschillende aspecten van dezelfde zaak — over op „menschelijke grootheid". Dit gaat gewoonlijk zóó in zijn werk. Men begint met te verachten, stevig te verachten. Het gros der menschen veracht men als kuddevee, vooral de burgerij: zij is het summum van bête verwaandheid en stommiteit. Ook de kaste der intellectueelen en het gewone artiestendom deelt in die verachting. De laagste maatschappij-groepeeringen gaat men zwijgend of ignoreerend voorbij. Maar in zijn vulgusverachting draagt men het hoofd fier, wijl men zich bewust is het eenig kostbare hoog te houden, dat wat men „werkelijke grootheid" noemt. Om één hoofd, dat „groot" is, te redden, zal men met genoegen honderd „kleine" afslaan. Die „grootheid" kan zich in velerlei vormen openbaren: het kan zelfbehauptung zijn, zelfbesef, moed, onomkoopbaarheid, onbesmettelijkheid, trots, onverzettelijkheid, het is in één woord een soort rotsachtigheid, maar altijd moet die rotsachtigheid in hooge mate intelligent zijn, „lucied", zich bewust dat zij hoog uit de golven van het vulgaire steekt. Dit noemt men dan, omdat men niet graag dikke woorden als grootheid en zoo, gebruikt: zin voor hygiëne, zindelijkheid, zuiverheid, enzoovoorts; kortom, het draagt verschillende namen en lijkt veel op wat ten tijde der Renaissance „virtù" heette. Voor deze „virtù" is de haat even waardevol als de liefde, zelfs waardevoller, omdat liefde zoo taartjesachtig aandoet. Haat echter is flink, louter kracht.

Men ziet: deze „rotsachtigheid" is een duivels gevaarlijk artikel: het is, voor Hollanders vooral, altijd een beetje benauwend in de buurt van rotsen, tenzij juist van die eene, waarvan du Perron en ter Braak niets weten willen en waar Chesterton het zoo graag over heeft. Heel het boek van Chesterton gaat óók over een rots: „Orthodoxy" beteekent eigenlijk niets anders dan „rotsachtigheid." Zoo zijn er dus twee rotsachtigheden, de eene, die zooals ik zeide, ootmoedig is jegens een dakpan en zelfs „dank!" zegt, wanneer ze die op het hoofd krijgt, de andere die bij voorkeur met dakpannen gooit. Dirk Coster en menig ander, is er haast

onder bezweken. Een levenskunst, die ongeveer voorschrijft met dakpannen te gooien, is a-priori al niet erg aannemelijk en dat een tijdschrift, waarin maandelijks dergelijke manoeuvres worden uitgevoerd, een kwijnend bestaan lijdt, is begrijpelijk.

De andere houding is leefbaarder, goed beschouwd zelfs de eenig leefbare. Wij bewonen nu eenmaal een heelal, waarin voortdurend dakpannen naar beneden storten, waarin een herhaalde dakpannenregen zelfs tot den gewonen toestand behoort. Wie nu de levenskunst verstaat zich innerlijk zoo om te stemmen dat zelfs een vallende dakpan hem een gebeurtenis wordt, hem iets openbaart van het groote wonder dat wereld of heelal of schepping heet en dit niet als een eenmalige romantische gril, maar uit kracht van zijn levensgevoel, zijn wezensverhouding tot alle dingen, uit kracht van zijn zijnsootmoed, zoo iemand heeft de bronnen van den paradijsstroom ontdekt. Ootmoed tegenover alle dingen en verschijnselen! Het is het geheim der Franciscus-vreugde. Hij zou van „zuster dakpan" gesproken hebben, zooals hij „broeder vuur" bad hem genadig te zijn, toen hij zich wegens zijn oogziekte branden liet.

* * *

Chesterton heeft nog vele andere werken geschreven, die bijna alle in het Nederlandsch vertaald zijn. Alleen „Orthodoxy" is in het Nederlandsch reeds geruimen tijd niet meer toegankelijk. Ik weet niet welke duivelsche machinatie een herdruk of heruitgave van dit boek verhinderd heeft, en toch zouden graag zijde-spinnende uitgevers hier hun slag kunnen slaan. Voor mij blijft Chesterton de schrijver van „Orthodoxy", zooals Dante de schrijver is van de „Divina Comedia" en Defoe van „Robinson Chrusoe". Trouwens al zijn andere boeken vormen prologen of epilogen bij zijn „Orthodoxy", zelfs zijn romantische en Father-Brown-verhalen. Geen twintigste-eeuwer bezit een zoo evangelische lichtzinnigheid, een zoo diepzinnige oppervlakkigheid als Chesterton. Om verlost te worden van de sprinkhanenplaag der problemen en den irriteerenden ernst der sceptici is er geen betere lectuur dan Chesterton, de heraut der identiteit van orthodoxie en leven.

Het kleurigste der zeven essay's uit het boekje van Karl Pfleger is dat over Chesterton, dat begint met de innemende bekentenis: „Die drei klingenden Worte Gilbert Keith Chesterton auf ein schönes weisses Blatt Papier hinzumalen, ist nicht schwer. Aber.... von diesem prachtvollen Phänomen auf einigen Seiten auch nur eine Ahnung zu geben, das ist ein erschreckend schweres Kunststück, das wahrscheinlich nur einer fertig brächte: Chesterton selber." Doch ook Pfleger heeft het „fertig gebracht". Zijn essay's zijn voorbeeldig van begrip en van structuur, helder en omvattend van voorstelling. Wat de inhoud belooft, waar Péguy als „der gute Sünder", Bloy als „der Pilger der Absoluten", Gide als „der verlorene Sohn", Chesterton als „der Abenteurer der

Orthodoxie", Dostojewski als „der Mensch aus dem Untergrund", Solovjeff als „der Seher des Gotmenschentums" en Berdjajew als „der ostchristliche Gnostiker" gekarakteriseerd worden, wordt in de verdere dertig, veertig bladzijden, die aan ieder der zeven gewijd zijn, verwezenlijkt. Gide wordt er genadeloos afgewezen en Dostojewski met nadruk, op grond vooral der latere posthume publicaties, voor het Christendom opgeëischt. Léon Bloy wordt gewaardeerd om de grootheid en oprechtheid van zijn Godsgeloof en Godsverlangen, van Péguy wordt een verklaring beproefd in zijn smartelijken Godsnood en zijn aardsche gebondenheid en de Russische christelijke „gnosis" vindt er een breede uiteenzetting.

Pfleger's boek is in en door zijn beknoptheid een werk, dat getuigt van smaak en inzicht en dat verheldering brengt in menige duisternis.

WALLACE (Edgar). HET GEHEIM VAN HET EENZAME HUIS. (236). *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van Mevr. H. C. Knappert. Bruna & Zn., Utrecht.

Dit is niet de beste van Wallace's vertellingen, we hebben wel eens betere van hem onder de oogen gehad. Er zijn een paar short-stories bijgevoegd om het aantal bladzijden van het boek vol te maken. Met elkaar geschikte treinlectuur voor volwassenen.

BRAND (Max). ALS EEN PARIA. (238) *f* 2.— en *f* 2.65.

BRAND (Max). DE MAN VAN MUSTANG. (205) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Men zou Max Brand met zijn onuitputtelijke fantasie de „Wallace" van het Wilde Westen kunnen noemen. Hij is een veelschrijver, die in zijn verhalen genoeg sensatie en humor weet te brengen om zijn lezers telkens weer te boeien; dit heeft hij met Wallace gemeen, maar overigens bewegen zijn romans zich in een heel andere wereld, waar heldenmoed en revolver-muziek de voornaamste factoren zijn.

Ook deze beide boeken bevatten elk een spannende vertelling: in het eerste wordt een dapper man, die zijn leven wil beteren, voortdurend om zijn vroegere misstappen vervolgd, terwijl hij juist een bende schurken tracht te pakken; in 't tweede is Zilvertip, bekend uit vorige boeken, de held, die een moeilijk raadsel tracht op te lossen. Vacantie-lectuur voor groote menschen.

KATZ (Richard). WERELDREIS. Per kameel en spoor, schip en auto. (288) *f* 2.90 en *f* 3.40. Met 31 afbeeldingen en 6 kaarten. Geautoriseerde vertaling door R. Wiessing-de Sterke. Bijleveld, Utrecht.

De schrijver is een van die rustelooze menschen, die niet tevreden zijn, voor dat zij de heele wereld hebben bereisd en bekeken. Dat hij zijn oogen goed de kost heeft gegeven bij zijn omzwervingen, daarvan getuigt dit reisverhaal, dat zich aangenaam lezen laat en waarbij verschillende mooie foto's den lezer doen watertanden om het ook eens zoo ver te kunnen brengen. Een mooi boek voor liefhebbers.

Eenige opmerkingen over de Spaansche litteratuur van dit oogenblik

door Dr. J. BROUWER.

II

Het Spaansche theater is altijd een rumoerig wereldje geweest en is dat nog. In de middeleeuwen was een koninklijk bevel noodig om de priesters van het opvoeren van kluchten en profane stukken af te houden, maar hun werd veroorloofd door te gaan met de vertooningen van mysterie-spelen en andere godsdienstige stukken. In de groote Spaansche eeuw waren vele priesters bekende, zelfs beroemde dramaturgen, en zij bepaalden zich niet tot de opvoeringen van grootsche eucharistische stukken, zij schreven ook comedies ter leering, ter hekeling en tot vermaak.

Nu zeide ik „priesters" om te doen uitkomen, dat het tooneel zoo zeer met het dagelijksche leven verbonden was, dat zelfs de clerus zich met gemak op de planken bewoog. Wat een zieligen indruk maakt de ledepop van het Nederlandsche tooneel naast het drukke gewoel van het Spaansch theater, waarin men de luide weerklanken hoort van het volle leven van iederen dag! Zoo is het ook heden nog.

Wie dezen en den vorigen winter in Madrid en Barcelona de aanplakbiljetten van de schouwburgen las, zag, beter dan in Holland, dat het tooneel 's levens spiegel was, de weerspiegeling van het dagelijksch leven. De gedachten, de wenschen, de driften, de nooden, de gebreken, de zwakheden van het Spaansche volk worden ten tooneele gevoerd. In weerwil van de dommekracht van de mode en den normaliseerenden geest van een groep, bleef het tooneel zijn bestemming van spiegel des levens vervullen. Alle genres van tooneelkunst kwamen uit het leven van den dag voort, uit zijn behoeften en uit zijn begeerten; wat op de planken gebeurde was slechts de stileering van het leven in de zaal. Als gij de aanplakbiljetten in groepen rangschikt, krijgt gij het geheel der aspecten van de Spaansche volksziel. 'k Zal slechts enkele kenmerkende stukken noemen, opgevoerde en uitgegevene, en men zal zien hoe nauw tooneel en leven in Spanje verbonden zijn gebleven. Wij zien met groote belangstelling uit naar wat de kortgeleden opgerichte T. E. A. (Teatro Escuela de Arte) als avantgarde van het Spaansche tooneel zal tot stand brengen.

Over het religieus-zinnebeeldige stuk van Unamuno, dat men ook in Nederland in een Duitsche vertolking heeft kunnen zien, sprak ik reeds. Eduardo Marquina, de beroemde lyrische dichter, stuwer der modernistische beweging en episch dramaturg, bracht het leven van Santa Teresa op het tooneel, een karakterstuk, dat door zijn soberheid en zijn ernst een overtuigende werkelijkheid werd, en door zijn dichterlijken gloed met eenvoud van zegging

de toeschouwers inderdaad verplaatste in het Avila van de zestiende eeuw, het *Avila de los Caballeros y de los Santos*, zooals het daar nu nog ligt op een rotsachtigen heuvel omgeven door hooge middeleeuwsche muren en beschermd door acht en tachtig zware torens. Een dramaturg van een even innig lyrisch temperament, maar uitbundiger, vuriger zooals het een Andaloeziër past, is Jose María Peman, een dichter wiens *Elegía de la tradición de Espana* ik aanbeveel om zijn rijke, zeer verscheiden verstechniek. Peman is echter te veel lyricus om een goed tooneelschrijver te zijn, zijn religieuse stukken laten zich heel goed lezen, maar zijn voor opvoering te beschrijvend, te veel verbrokkeld in tafereelen, die echter ieder afzonderlijk fijne miniaturen zijn, bekoorlijk door de suggestie van het treffende woord. Men leze van hem *El divino impaciente*, het leven van San Francisco Javier (Xaverius), een leven dat echter beter in een epos dan in een tooneelstuk kan worden weergegeven.

\+ + +

De Spaansche karaktercomedie, het stuk waarin onze dagelijksche gebreken en hebbelijkheden als in een lachspiegel eenigszins overdreven worden weerkaatst om de brave burgerij op goedmoedige wijze bezig te houden en te onderrichten, blijft zich voortbewegen in de richting waarin de meester Benavente haar heeft gebracht.

Benavente, die als goed Spaansch dramaturg reeds meer dan honderd stukken heeft geschreven, zal zijn bedreiging van eenige jaren geleden wel hebben vergeten. Hij zou zich van het tooneel terugtrekken, verzekerde hij na eenige pijnlijke ervaringen kort na de verandering van het politiek bewind. Er is niet veel van gebleken! Zoowel verleden jaar als dit jaar waren weer eenige „estrenos", premières, van Benavente het hoogtepunt van het schouwburgleven. Stukken in den ouden trant. De teekeningen van de zonden van ons geslacht, door een man van goeden smaak maar zonder idealen, met de eenigszins bittere toegeeflijkheid van iemand die de menschheid nu eenmaal aanvaardt zooals zij is en haar tentoonstelt in haar erbarmelijke naaktheid zonder veel medelijden en zonder haar streng te veroordeelen. Deze nieuwe stukken zijn — naar gegevens — treurig en waar genoeg. Men leze *El rival de su mujer*, waarin „het derde couvert" om heel andere redenen zal worden weggenomen dan men aanvankelijk zou vermoeden. *Ni al amor ni al mar....* beschrijft de oude waarheid, dat de liefde noch de zee door dammen kunnen worden gekeerd. In dit voor eenige maanden voor het eerst opgevoerde stuk is Benavente door zijn ontgoocheling en toegeeflijkheid schrijnender dan ooit. *El pan comido en la mano*, eveneens pas opgevoerd, is modern in zijn uitwerking, maar oud in zijn gegeven. Het is het gegeven van de ondraaglijke tyrannie van de exclusieve vrouwelijke toewijding die wil dat het voor-

werp van haar liefde zich uitsluitend naar haar richt en van haar afhankelijk is.

Een tooneelschrijver van den aard van Benavente is de ook reeds beroemde Manuel Linares Rivas. Van hem heeft mij het vorige jaar getroffen het stuk E v a Q u i n t a n a s, een voor Spanje inderdaad nieuw thema. Eva Quintana is het „moderne" meisje, het meisje dat gestudeerd heeft en vrij over zichzelf heeft beschikt. Haar geliefde verlaat haar voor een bemiddeld meisje en zij zelf probeert haar leven te vullen met haar studie en haar werk. Zij wil zichzelf genoeg zijn. Zij blijkt ook zichzelf genoeg te kunnen zijn als haar inmiddels gescheiden of bijna gescheiden geliefde van eertijds tot haar terug komt. Het slot verrast in een Spaansch stuk, een gesprek van Eva met een jeugdvriend die haar tot vrouw vraagt en voldoende van haar schijnt te houden om haar vroegere liefdesbetrekking te kunnen vergeten. Het andere stuk van Linares Rivas dat verleden jaar werd opgevoerd, R o m a n c e d e f i e r a s, munt voornamelijk uit door den dialoog, er is een zuiverheid van zegging in de gesprekken die men in de comedie van grooteren stijl zelden vindt. Er wordt daar doorgaans te litterair gesproken en wat men zegt is vaak litteratuur. Dit stuk is bijna een geluidsfilm van de kermis.

Honorio Maura, wiens B a l c ó n d e l a f e l i c i d a d mij eenige jaren geleden aan het veel opgevoerde T h e E s c a p e deed denken, heeft in het laatste stuk dat ik van hem ken een eveneens reeds vaker bewerkt thema opgenomen, het thema van den strijd van vaders en zonen, de tegenstelling der generaties. H a y q u e s e r m o d e r n o s heet het stuk, het verloop kan men, als men Honorio Maura door zijn artikels en geschriften kent, wel gissen. De opstandige jeugd keert gehavend en ontmoedigd naar het ouderlijk huis terug en heeft de bezadigdheid en de bedachtzaamheid leeren schatten op hun werkelijke waarden. Onze bestemming ligt zelden op de ver afgelegen wegen, het geluk vindt men er vrijwel nooit.

In dezelfde week dat Honorio Maura dit tooneelstuk liet opvoeren in Madrid, bracht Serrano Anguita de uitwerking van het tegenovergestelde op het tooneel. Deze nog wel heel weinig bekende tooneelschrijver toont in S i e t e P u n a l e s de uitbarsting van den lust tot avontuur in den man van middelbaren leeftijd in wien de „démon de midi" de overhand krijgt. Ook hij komt geslagen en ontgoocheld terug in een gezin, dat alleen door de toewijding en eenvoudige plichtsbetrachting van de vrouw in stand is gebleven. Op minder ernstige, meer speelsche wijze behandelen ook de bekende gebroeders Alvarez Quinteró dit gegeven, in L a P í c a r a V i d a bijv.

\+ + +

Rauw kunnen de Spaansche volksstukken zijn. Ik heb er een zekere voorliefde voor, die echter met de stukken zelf weinig te

doen heeft. Het is de taal die mij in die opvoeringen bezig houdt, een idioom en woordenkeus die men anders moeilijk kan leeren kennen tenzij men zijn avonden in de Barrios bajos gaat doorbrengen. Het volksspaansch is heel rijk aan beeldende uitdrukkingen en heeft een vrijwel onuitputtelijken woordenschat.

Het zien van zulke stukken maakt iemand niet opgewekter.... Zoo werd het vorige jaar opgevoerd een volksdrama van Fernández Ardavín, een naar, benauwend stuk over den zelfkant van het leven, zoo mistroostig door de grauwe ellende, dat men met moeite zijn aandacht levendig kan houden tot in het derde bedrijf, waarin de gevangenisdeuren zich sluiten achter de zedelooze vrouwen wier leven beschreven was. Van dezen zelfden auteur heeft een jaar tevoren een stuk geloopen over de schilderachtige volkswijk van oud-Madrid, Barrios bajos, een minder triestige en gelukkiger afloopende voorstelling.

Een aangrijpend tooneelstuk is dat van A. Ramos Varela, dat het druilige bestaan in een achterbuurt behandelt, waar de menschen, de vrouwen, door de eentonigheid van hun zorgelijk, verdrietig bestaan afgunstig en misnoegd worden, en bij een betrekkelijk geringe aanleiding alle opgekropte woede en verbittering uiten op een daaraan onschuldig slachtoffer. Un suceso en los arrabales heet dit stuk. Een andaloezisch volksstuk is La Chascarrillera van Fernández de Sevilla; het is de historie van een eertijds luchthartig zigeunerinnetje uit de benedenste lagen van de samenleving, dat in haar droevig leven slechts één doel meer heeft: te voorkomen dat haar dochter door een onbezonnen daad tot een leven van ellende en verwording als dat van haar zelf zou geraken.

+ + +

Van een bijzondere bekoring en bij het Spaansche publiek zeer geliefd zijn de sainetes, opgewekte tooneelstukken, die men met recht „cuadros de costumbres", weergaven van tafereelen uit het dagelijksch leven, noemt. In dit genre, „el género chico" geheeten, wordt het eenvoudige alledags-leven ten tooneele gevoerd met zijn zich wijzigende manieren, gedragingen en uitdrukkingen en zijn in wezen gelijkblijvende typen. Een meester in dit soort tooneelkunst is nu Carlos Arniches, een waardig navolger van den achttiende-eeuwschen dramaturg Ramón de la Cruz, wiens stukken een levendige en kleurige weergave van zijn tijd zijn, van het Madrid van zijn tijd. Het werk van Arniches verliest zeer weinig bij de lectuur. Ik wilde dan ook de minnaars der Spaansche letteren op de keur van zijn werken wijzen, Teatro escogido, een mooie verzameling, die een merkwaardig geheel van tafereelen uit het Madrileensche leven bevat.

Een fout waarin de sainete ook wel eens vervalt, namelijk het woordenspel, is de eigenschap van het boertige genre, dat de

Spanjaarden „astracanada" noemen. Dit soort tooneelstukken is voor buitenlanders, zelfs voor menschen uit de provincie moeilijk te volgen, zij zijn vol allusies op feiten van den dag en op bekende personen. Zij wemelen van woordspelingen die niet altijd van goeden smaak zijn. Een gevierd auteur in dit genre is Munoz Seca.

In een land als Spanje, waar men zooveel belangstelling voor de politiek heeft en de politiek zooveel aandacht opeischt, spreekt het vanzelf dat het tooneel zoowel dient ter verbreiding van politieke denkbeelden als tot bespotting van het gedoe van politicasters. Een aardige satyre hebben Munoz Seca en Pérez Fernández geschreven, J a b a l í genaamd, een stuk dat het vorige jaar in druk is verschenen. Zooals men weet worden de heethoofdige republikeinen met „jabalí" aangeduid, een reactionnair noemt men „cavernícola". Het stuk is onderhoudend omdat het speelsch blijft en de algemeene menschelijke zwakheden bespot.

De socialistische minister van onderwijs uit den eersten tijd van deze republiek, Marcelino Domingo, heeft het vorige jaar de geschiedenis van den opstand der C o m u n e r o s (1520—1521) ten tooneele gevoerd. Zooals men weet noemt zich een goed deel van de huidige republiekienen opvolgers van deze opstandelingen, die zich beriepen op de gemeene rechten tegenover den willekeur van den koning. Het is een periode van de Spaansche geschiedenis waarover veel is gefantaseerd, niet alleen door roman- en tooneelschrijvers, maar ook door geschiedkundigen. Wie zich voor die beweging interesseerd, late niet na het goed gedocumenteerde boek van Henry Latimer Seaver, T h e G r e a t R e v o l t i n C a s t i l e, te lezen. Het tooneelstuk van Domingo, D o n a M a r í a d e P a d i l l a, is een politiek tendenz-stuk.

+ + +

De Spaansche letterkundige verhandeling is nog betrekkelijk jong. Zij dateert van het eind van de vorige eeuw als vorm waarin de vragen en nooden van het oogenblik zoo werden gevat, dat zij voor het grootst mogelijke publiek begrijpelijk waren. Ganivet en Unamuno hebben de essay bij uitstek beoefend en populair gemaakt, zoodat in onzen tijd ook mannen van wetenschap zich er van bedienen indien zij, met de uitrusting hunner bijzondere vakkennis, op het terrein der algemeene vragen komen en ze met hun speciale techniek een voor allen begrijpelijk antwoord — of een aanloop daartoe — willen formuleeren.

De naam van den bioloog Maranon is ook wel ten onzent bekend geworden. Deze beoefenaar der exacte wetenschap, die op zijn terrein een gevestigde reputatie schijnt te hebben, heeft zich de laatste jaren van de essay bediend, aanvankelijk om met biologische vakkennis geschiedkundige vragen toe te lichten (E n s a y o b i o l ó g i c o s o b r e E n r i q u e IV d e C a s t i l l a y s u t i e m p o) of zaken van algemeen medisch en moreel belang te bespreken (a m o r, c o n v e n i e n c i a y e u g e n e s i a bijv.).

Zijn studie A m i e l is geheel een letterkundige verhandeling, doch van een man van anders gerichte wetenschap, terwijl zijn laatste bundel R a í z y d e c o r ó d e E s p a n a zaken van algemeen belang bespreekt. Van de laatste essays zou ik willen wijzen op de studie getiteld L i b r o s a l a h o g u e r a, waarin Maranón als medicus het systeem van Freud (de Freudiaansche mythe, zooals hij zegt) aanvalt.

Een groot Spaansch essayist, die over de geheele wereld beroemd is geworden, is José Ortega y Gasset. Het vorige jaar is van zijn hand verschenen de bundel G o e t h e d e s d e d e n t r o, waarin behalve de fijne studie over Goethe „van binnen uit" eenige opmerkelijke verhandelingen zijn opgenomen over de „hervorming van de intelligentie", over cosmopolitisme, over geschiedenis-philosophie e.a., studies die men over niet te langen tijd ook in het Nederlandsch zal kunnen lezen. Het volgende jaar kan men van Ortega het vervolg op zijn R e b e l i ó n d e l a s M a s a s verwachten, dat, naar ik hoop, vrijwel gelijktijdig in het Nederlandsch zal verschijnen.

Een fijn boekje dat ik onder de aandacht van de lezers van het groote Spaansche tooneel van de zeventiende eeuw wilde brengen, is M a n g a s y C a p i r o t o s van José Bergamín, een bekend vroom katholiek essayist, die in dit ras-echt Spaansche boekje den weg wil wijzen in den doolhof van het theater van de Gouden Eeuw. De „leidende draad" in dezen is de door Bergamín verklaarde symbolische beteekenis van het theater, waarin op dichterlijke en universeele wijze het wezen van Spanje is geopenbaard.

Julio Camba, een der beste Spaansche journalisten, heeft in zijn bundel verhandelingen L a C i u d a d a u t o m á t i c a een reeks van uitmuntend geschreven studies over Noord-Amerika geschreven. Het leven in Amerika is naar een vast model geregeld, zoo zegt hij. De mensch wordt in groote series uitgegeven, de persoonlijkheid wordt uitgewischt. Zooals de opgemaakte en geverfde vrouwengezichtjes op elkaar gelijken als poppen uit den zelfden gietvorm, zoo zijn de litteratuur, de kunst, de maatschappij, de misdaad gemechaniseerd.

Dit is een der beste boeken over Amerika die mij bekend zijn, heel wat scherper en dieper-snijdend dan het destijds geruchtmakende boek van Duhamel, den auteur voor den kleinen burgerman. Het vermoeiende van het boek van Duhamel was de betoogtrant waarin de schrijver steeds de intelligente, beschaafde heer uithing en alle Amerikanen brute dommerikken waren. Zoo simpel als Duhamel het ziet, is zelfs de Amerikaansche wereld niet. Een goed opmerker van de feiten van den dag is ook Benjamin Jarnés, in zijn bundel F a u n a C o n t e m p o r á n e a.

\+ + +

Dit jaar en het vorige jaar is Spanje schier bedolven onder de

politieke vlugschriften van uiterst rechts en uiterst links. Het zijn naar den aard en de levenshouding verscheidene beoordeelingen van den staatkundigen en maatschappelijken toestand van heden. Ik heb daar elders uitvoeriger over gesproken, ik zou hier slechts eenige werken willen noemen die een gids kunnen zijn voor degenen die zich op de hoogte willen stellen van de situatie van het oogenblik en de oorzaken daarvan.

De bekende auteur Salvador Canals schreef Cómo van las cosas en Espana, een scherpe aanklacht. Het werk van César Silió, Entorno a una Revolución mag niemand ongelezen laten die in het Spanje van dit oogenblik belang stelt. De professor in de wijsbegeerte H. R. Romero Flores schreef een goed boek over de ontwikkeling van Spanje in de laatste dertig jaren (Reflexiones sobre el alma y el cuerpo de la Espana actual) dat men echter niet zonder grondige kennis lezen moet. Almagro publiceerde een heel lezenswaard boek over de regeering van Alfons XIII (Historia del reinado de Alfonso XIII), en de socialist Manuel de Heredia gaf een reeks van portretten van de politici van heden in het licht, getiteld Semblanzas. Verder zijn er tal van vlugschriften van politieke gevangenen van allerlei tint, mémoires van bannelingen, kefferige brochures van communisten en aanvallen op de Jezuieten. S. Pey Ordeix vond het noodig een boekje te doen verschijnen dat hij Patología Nacional noemt, waarin hij zich voornamelijk tegen de societas richt. Het zij mij geoorloofd in dezen te verwijzen naar mijn artikel De Jezuieten in Spanje, dat ik kort na de Revolutie, waarvan ik de eerste nawerkingen van nabij heb kunnen bestudeeren, publiceerde in De Nieuwe Eeuw.

\+ + +

In den laatsten tijd zijn er ook heel opmerkelijke biographieën en reisbeschrijvingen uitgekomen. Ik volsta met eenige kenschetsende en prettig lezende werken te noemen. Een der beste prozaschrijvers van het moderne Spanje Eduardo de Ontanón, een jonge auteur uit het inspireerende Burgos, die tot in merg en been „castizo" is, publiceerde een levensbeschrijving van Cura Merino, den dorpspastoor die zulk een beslissende beteekenis heeft gehad in den oorlog tegen Napoleon en in den eersten burgeroorlog. Antanón schrijft op een ras-echt Spaansche manier, beeldend, ietwat ironisch, zeer meesleepend. Zijn taal behoort tot het beste wat ik onder de oogen kreeg. Zijn woordenschat is groot en fijn van schakeeringen, zijn stijl correct en levendig, zijn beelden zuiver en raak.

Pio Baroja schreef een boek over den negentiende-eeuwschen avonturier Juan van Halen, een man die een romantisch en veelbewogen leven heeft gehad en wiens daden en wederwaardigheden men met belangstelling blijft volgen. Don Pio heeft zich echter niet heel nauwkeurig gedocumenteerd, de nakomelingen

van Van Halen die in Barcelona wonen, beschikken over nog ongebruikt materiaal naar men mij zeide.

Een goed boek verscheen er over den Catalaanschen dramaturg Angel Guimerá van F. Caravaca, en boeiend is de levensbeschrijving van den slavenjager Pedro Blanco, van de hand van L. Novás Calvo. De donkere periode uit het leven van den Catalaanschen epicus Verdaguer wordt met behulp van nieuwe documenten verhelderd door pater Manuel Monjas, een boek waarop men reeds gedurende verscheidene generaties heeft gewacht. De levensbeschrijving van den grooten kardinaal Cisneros van de hand van L. Santa Marina is mij te vlak, met veel genoegen heb ik evenwel gelezen het leven van de moeder van Alfons XIII, een begaafde vorstin, door de Spanjaarden bijgenaamd „La discreta Regente". Zeker had wel niemand haar buitengewone hoedanigheden beter kunnen beschrijven dan de graaf van Romanones, die door zijn bijzondere positie daartoe uitstekend was voorbereid, Het boek, dat tegelijk een reconstructie van een belangrijke periode van Spanje's geschiedenis is, heet Dona María Cristina de Habsburgo y Lorena, la discreta Regente de Espana.

Van de reisverhalen wilde ik vermelden het voor kort verschenen boek van W. Fernández Flórez, La Conquista del horizonte, in twee deelen. In het tweede deel vindt men zijn reizen door Nederland. Men weet dat Fernández Flórez een reeks alleraardigste artikels over Nederland heeft geschreven, die een paar jaar geleden door de Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingen Verkeer op aantrekkelijke wijze als propagandabrochure is uitgegeven en gratis wordt verspreid. Een bundel reisbeschrijvingen zooals er in Spanje zelden meer worden uitgegeven, is die van R. Martorell Féllez-Girón, een mooi boek met veel platen en afbeeldingen over het verre Oosten. De titel is: Trece Crónicas de viaje por China, Mongolia, Japón, Filipinas, Bali, Siam y la India.

+ + +

De dichtkunst van het oogenblik, waartoe het vermelde boek van Gerardo Diego op voortreffelijke wijze inleidt, doordat het van de karakteristiekste dichters eenige kenschetsende verzen geeft, is dit jaar wezenlijk verrijkt door een nieuwen bundel van Pedro Salinas. In een der laatste nummers van het pas opgerichte letterkundige weekblad Diablo Mundo schrijft Dámaso Alonso (zelf een goed dichter en bekend door zijn studies over Góngora) een uitvoerig artikel over het pas verschenen werk van Salinas, dat hij het hoogtepunt van het afgeloopen jaar acht wat de poëzie betreft. Zij die de wegen van de moderne Spaansche dichtkunst na de kronkelingen van het „ultraismo" en „creacionismo" willen volgen, dienen de bespreking van Dámaso Alonso wel te lezen (Diablo Mundo, eerste jaargang, no. 6. 2 Juni 1934).

Van verscheidene der in de bloemlezing van Diego opgenomen moderne dichters, zijn in het afgeloopen jaar nieuwe bundels verschenen. José Moreno Villa publiceerde *Puentes que no acaban*, ik meen echter dat hier niet één nieuw gedicht in voorkomt. De poëtische ontwikkeling van Juan Ramón Jiménez kan men volgen in de verzameling *Poesía en prosa y verso* (1902—1932). Rafael Alberti stelt, overeenkomstig een van Lenin overgenomen zinspreuk, zijn dichtkunst ten dienste van de communistische actie. *Consignas* heet de bundel, men vindt er een bezinging in van het roode leger en dergelijke. Iets van dien aard, meer voor de „socialistische kameraden" geeft Miguel Tigeras Ramírez in een nieuw werk.

Naar ouden Spaanschen trant bezingt M. Pérez Martos in zijn *Romance del bandido Flores Arrocha* in de eenvoudige, onmiddellijke romance de lotgevallen van en het einde van den bandiet Arrocha, terwijl Maria Iriarte haar modern lyrische gevoelens in romances weet te uiten en in, gewijzigde, andere oude versvormen. Het sentiment, geuit op de wijze van Jiménez, vindt men bij Seral y Casas en Joaquin Dicenta, jonge dichters wier verzen mij meer ontroerden dan de meer plastische en cerebrale gedichten van modernisten als Altolaguirre, Aleixandre, Villalón, Salinas e.a.

\+ + +

Dit zijn nu slechts eenige losse opmerkingen van informatorischen aard. Een verhandeling over de stroomingen en richtlijnen van de hedendaagsche Spaansche litteratuur zou op zichzelf genomen wel belangrijk en wenschelijk kunnen zijn, maar is, zoolang er in ons land nog zoo weinig Spaansch gelezen wordt en de Spaansche cultuur nog maar sporadisch wordt bestudeerd, voor slechts enkelen van nut. Zoo heb ik dus slechts eenige namen en werken genoemd, die mij in het laatste jaar hebben getroffen, ik deed dit eenigszins willekeurig om hun die van de tegenwoordige schrijvers iets wilden weten, een uitgangspunt te geven. Wie eenmaal op weg is, weet dat er ook andere uitgangspunten zijn; voor wie nog den weg zoekt, kan het gegevene van dienst wezen.

FRANSCH

DUFOURT (Jean) YVETTE BACHELIÈRE. Paris Plon. 1934. 12 frs.

Yvette studeert en houdt een dagboek bij en dit dagboek vormt het romannetje dat bovenstaanden titel draagt. Met fijnen en gevoeligen humor heeft Jean Dufourt zijn Yvette geteekend. Yvette ziet de wereld vanuit haar klassiekenwijsheid en vanuit haar vijftien, zestien jaar. Met ironischen blik ziet zij neer op haar gezellinnen, die reeds in de netten der liefde verstrikt raken, tot ook zij ongemerkt aan de liefde ten offer valt. Het is een alleraardigst en geestig boekje, dat den lezer een paar gezellige uren bezorgt. Heel belangrijk en diepzinnig is het uit den aard der zaak niet, maar dit wereldaspect vanuit het venster van een lyceummeisje heeft zijn bekoring. De illusie is goed volgehouden tot het einde. Het is inderdaad Yvette die denkt en droomt en wij zien de dingen en ervaren de wereld door het donker- of lichtgekleurde glas harer stemmingen.

GIRAUDOUX (Jean) COMBAT AVEC L'ANGE. Grasset, Paris 1934. 15 frs.

De zin van dezen breedsprakigen roman ontgaat mij geheel. Er moet wel eenige symboliek in zitten, maar welke, is mij niet duidelijk. Het is een zeldzaam omslachtig en vervelend verhaal, waarin niet veel gebeurt, maar lang en breed beschreven wordt. En het beschrevene is zonder eenige belangrijkheid. Voorzoover er dingen voorvallen, zijn het nog verkeerde liefdesverhoudingen en maitressenontmoetingen. Het gaat er nog al vunzig toe; de mentaliteit, waaruit deze roman geschreven is, is, dat het eenige geluk op aarde verboden liefde is. Met God en godsdienstige dingen wordt gemoedelijk gespot, kortom: een even corrupt als vervelend en slaapwekkend boek.

CLAUDEL (Paul) POSITIONS ET PROPOSITIONS. Gallimard. Paris 1934. 15 fr.

Paul Claudel heeft in 1929 het eerste deeltje „Positions et Propositions" gepubliceerd, waarop het bovengenoemde een vervolg is. Het zijn toespraken, beschouwingen, brieven, een bont allerlei en, daar Paul Claudel een diepzinnige en oorspronkelijke geest is, is het altijd lezenswaard wat hij schrijft. Dit tweede deel behandelt bijna uitsluitend religieuze onderwerpen. Paul Claudel is een diep religieuze natuur, de grondtoon van zijn wezen is religieus en zoo ziet en beoordeelt hij alles vanuit zuiver katholieke belichting. In zijn groote Bijbelbelezenheid en rijke eruditie, in zijn innig katholiek sentiment doet hij aan als een oudtijdsch magister, hij heeft iets weids patriarchaalsch over zich, iets van een ziener; dit boekje opent soms met een enkel woord verrassende vergezichten. Ziehier een door en door modern mensch,

die tevens nog zuiver middeleeuwsch ziet en voelt en denkt. Daarom heeft hij ons zooveel te zeggen. Hij is geen denker in den streng philosophischen zin, maar een religieus denker van verre draagkracht is hij wel. Een denker en een dichter van ongewone afmeting.

DUITSCH

HÖCKER (Paul Oskar) BETTINA AUF DER SCHAUKEL (258). Roman. Verlag Scherl, Berlin, 2.50 en 3.80 R.M.

Höcker is een schrijver, die zijn handwerk verstaat. Men ergert zich dikwijls in romans als men leest van menschen met buitengewone geestigheid of enorme phantasie of God weet welke bijzondere eigenschappen en als ze hun mond opendoen, zijn het vervelende, onbenullige praters of de schrijver laat ze wijselijk hun mond dicht houden. Bettina heeft een buitengewoon reportagetalent, weet luchtig en geestig te schrijven en doet ons ook meegenieten van haar gave.

Höcker deelt ons zijn geloof mee, dat zij werkelijk iets vermag, omdat hij zelf de kunst van schrijven en componeeren op buitengewone wijze beheerscht. Hij weet onfeilbaar op het juiste moment de tooneelen te verwisselen, dat men de tooneelverwisseling nauwelijks merkt, omdat de handeling haar logischen voortgang heeft. Bettina en haar Heimat, al zijn ze nog zoover van elkaar verwijderd, spelen ons altijd voor den geest en van het begin af voelen we reeds, hoe ze voor elkaar gemaakt zijn en elkaar wel weer zullen vinden. Dit laatste ligt er eigenlijk te dik op. Want de inhoud verdient niet zulken lof als de vorm. De sportgirl is volstrekt geen origineele vinding, evenmin als haar verliefdheid op een onevenwichtigen, aan morphine verslaafden kapitalist of haar poging tot rust te komen in een burgerlijk huwelijk en haar uiteindelijk trouwen met de Heimat. Ik wil niet zeggen, dat de motieven niet goed verwerkt zijn of de moraal niet uitstekend, vooral voor het tegenwoordige Duitschland, ik beweer alleen, dat de inhoud volstrekt niet op de hoogte staat van den vorm. Een oogenblik dreigt hij zelfs in het detectiveachtige af te zakken, als Bettina door allerlei toevallige omstandigheden onder beschuldiging geraakt van een moord op haar vroegeren minnaar. Hij wendt het echter ten goede, omdat hier de vroegere Heimat gelegenheid krijgt verlossend in te grijpen en het happy end van een gelukkig huwelijk te bewerken. Voor iederen volwassene.

BEYERLEIN (Franz Adam) LAND WILL LEBEN. (384). August Hopfer Verlag, Burg b.M., R.M. 3.50 en R. M. 4.40.

Eigenlijk is het overbodig een dergelijk boek in ons land te bespreken. Voor de Duitsche litteratuur-ontwikkeling zal het van geen belang blijken. In ons land zal geen mensch het koopen. Wie het per toeval in handen krijgt, zal met geeuwkrampen te

worstelen hebben. Enkele „visies", die men er uit zou kunnen opdoen over het Oost-pruisische landgoed-leven, vindt men allicht ook in een oud boek ergens op de zolder. Intusschen gaat de inhoud over een Schicksal. Evenwel is in Duitschland álles een Schicksal, en de toevoeging, dat het over een Schicksal van een Oost-pruisisch landgoed gaat, is derhalve niet overbodig. Het wel en wee van de bewoners daarvan wordt op een ietwat drenzerigen toon verhaalt, van het jaar 1914 af tot bijna heden. Hoe het er nu mee gesteld is hooren we niet, noch, hoe het worden zal. Wij wenschen de landgoederen daar in de buurt evenwel het beste en hopen, dat het spoedig beter mag gaan.

Het lief en leed der bewoners verschilt natuurlijk weinig of niets van het lief en leed, dat de bewoners van alle andere landen op hun tijd en volgens den grilligen golfslag der geschiedenis, ondergaan. In Duitschland is men echter licht geneigd te denken, dat dit land het monopolie van alle smartelijkheden der wereld bezit. S. P.

SCHIESTEL-BENTLAGE (Margareta). UNTER DEN EICHEN. Aus dem Leben eines deutschen Stammes, Paul List. Verlag Leipzig 1933.

Dit zijn nu werkelijk een aantal novellen en schetsen van niet geringe kwaliteit. Ze zijn zóó frisch en levendig geschreven, dat men de menschen „Unter den Eichen", de boeren en boerinnen, het land en het bosch gelooft te kennen. Men kan het idee niet van zich afzetten, dat men bij een bezoek aan het land, alles zou herkennen en ging kijken, of het huis er nog stond en de drie broers nog zaten te zwijgen en de maaiers nog op het veld waren.

Als ik mij niet vergis, is dit het eerste werk van de schrijfster, die in 1891 op de hofstede Bentlage in het kerspel Menslage geboren werd. Het is des te merkwaardiger, dat zij nu reeds zóó volmaakt de gave toont om ook het kleinste te observeeren, niet ontledend, niet los van het geheel, maar alles ziende in eenheid van land en leven. Alles is zoo heel dichtbij, zoo vlak naast je deur, om in en uit te loopen. Zij behoeft geen gewichtige mededeelingen te doen en uit te leggen. Zij laat zien en men moet geestelijk-kippig zijn om achter al die daden en gevoelens dier primitieve menschen niet de heel typische levenszienswijze te ontdekken. Het is daarom soms nogal ruw, bijna onvrouwelijk en het boek is daardoor ook geen kostschool-lectuur, maar het is echt en tegelijk vol humor en vol tragiek.

De novelle, die mij het liefste geworden is, is „Bernits Heimkehr und Ehe". Daar heeft de schrijfster het perfectste al haar gaven weten te vereenigen en zoo deze novelle gemaakt tot een juweel van fijnheid, van bijna preutsche kuischheid en van heel innigen humor.

ECKHEL (Anna Hilaria v.) DIE FAMILIE FROHMEIER (330) Bergstadt-Verlag, Breslau.

Dit is een familie-geschiedenis uit den Biedermeier-tijd. Geen

erg belangwekkende geschiedenis, maar dat zegt in dit geval weinig. Wel beschouwd, bevat Buddenbrooks van Thomas Mann ook geen belangwekkende geschiedenis en toch, welk een genot is het, den schrijver te volgen, als hij ons die geschiedenis op zijn rustige, nauwkeurige wijze vertelt. Intusschen is Anna Hilaria v. Eckel, zooals men reeds uit haar naam zal hebben opgemaakt, geen Mann. En dat blijkt dan ook uit haar manier van vertellen. Die is prettig keuvelend vaak en levendig. De manier, waarop een geschiedenis bezien en verteld wordt, maakt hier dus al veel uit.

Tien personen bezien en vertellen een geschiedenis op tien verschillende manieren. Als een hunner koorts heeft, zal hij zelfs de geschiedenis geheel anders zien, dan wanneer hij gezond is. Het leven en ieder deel daarvan kan ten leste ook bezien worden à travers une maladie. Terwijl het nu in vele Duitsche boeken van den jongsten tijd in hoofdzaak koorts is, die haar stempel op het verhaalde drukt, beschikt de schrijfster van dit boek toch over een zoo sterk geestelijk gestel, dat er tenminste iets overbleef van een natuurlijken aanleg om op een prettige wijze iets uit te beelden. Intusschen is de levendigheid van haar stijl natuurlijk niet grooter dan voor een Biedermeiersch verhaal passend is. Doch, werkelijk, het is niet kwaad geschreven.

Helaas voegt zich bij dit zoet een overmaat van zuur door de hinderlijke aanwezigheid van politieke bij-oogmerken. Het was heelemaal niet noodig, ons de geschiedenis van de familie Frohmeier te verhalen, als het er alleen om te doen is, „de Duitsche gedachte in Oostenrijk" te bevestigen en te versterken. Omtrent de intenties ten aanzien van Oostenrijk voldoet het immers, wanneer de Duitsche journalistiek daarover inlichtingen verschaft. En wat deze te kennen geeft wordt niet geschraagd door de avonturen, die een familie honderd jaren geleden meemaakte, welke parallellen er ook tusschen toen en thans zouden zijn te trekken. Intusschen is een dergelijk verhaal wel geschikt om de zelfingenomenheid van bepaalde politieke of raskundige theorieën te streelen. En daarmede eindigt dan de rol, die aan een dergelijk boek, als representatieve litteratuur wordt toebedacht, bij de grens van het gebied, waar die theorieën woeden. S. P.

ENGELSCH

FIELD (Bradda) GRAND HARBOUR. (400) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

De drie hoofdfiguren uit „Grand Harbour" zullen, dunkt ons, iederen lezer nog lang na het beëindigen van dezen roman in de herinnering blijven, ook al is een van hen, door de misvattingen der schrijfster over het Katholicisme, niet geheel aanvaardbaar.

Anthony Shrive is een aan lager wal geraakte, gewezen Engelsche zeeofficier, een bijgeloovige fantast, levend in een volkswijk van de havenstad op Malta; toch een in zijn denken eenvoudig en ongekunsteld man, die zich zijn diepen maatschappelijken val

eigenlijk niet kan realiseeren. Zijn leven is een merkwaardige studie, in de moderne fictie, van een gestrand mensch. Van zijn beide dochters, Agatha en Elizabeth, opgegroeid in een zindelijke armoede-omgeving, is Agatha, zooal niet de meest tragische, dan toch de meest aannemelijke figuur. Bezield door slechts één verlangen: los te komen uit het drukkende armoede-milieu, grijpt zij de gelegenheid daartoe gretig aan in een verhouding met een Britsch militair scheepsarts, ook al voorvoelt zij dat deze liefdesverhouding haar geen geluk zal brengen. Elizabeth is een eenvoudig, weinig eischend meisje, wier leven tragisch verloopt door haar ongeoorloofde liefde voor een kloosterling. Hier is het dat de zwakke zijde van Field's roman zich openbaart. Het is over het algemeen opvallend dat, zoodra een niet-katholiek auteur leer of belijders van het Katholicisme in zijn werk gaat betrekken, de eisch van het kennen der realiteit, het kennen der feiten, niet meer schijnt te bestaan. Dat Elizabeth verstrikt raakt in een liefdesaffaire met een kloosterling en toch een groote katholieke blijft, is vanzelf sprekend onmogelijk. Toch wil de schrijfster ons dit laten gelooven. Ook verschillende priesterfiguren, door haar geschetst, zijn volstrekt onbestaanbaar. Wel gelooven wij dat zij niet opzettelijk oneerlijk is.

Het is wel zeer jammer, daar Bradda Field overigens blijken geeft, Malta uitstekend te kennen. De beschrijvingen van het Malthezer straatleven, van het leven langs de havens en in de huizen, zijn zoo levendig, zoo ontegenzeglijk natuurgetrouw, zoo suggestief, dat ieder, dunkt ons, die den roman heeft gelezen, en daarna Malta voor het eerst bezoekt, dit eigenaardige eiland zeker aanvankelijk door haar artistenoog zal zien.

Dat de levens der drie Shrives, ondanks de eerder genoemde tekortkomingen der schrijfster, toch zoo'n diepen indruk maken, is er zeker gedeeltelijk aan te danken, dat zij zich in zoo'n sfeer van realiteit bewegen. Gedeeltelijk ook omdat deze karakters zoo ongewoon-tragisch zijn, maar door het beheerscht-gevoelige proza van Bradda Field spontaan tot leven komen.

Een roman voor volwassenen, die behoorlijk kunnen onderscheiden.

TALBOT (Hugh) GAY PAGAN. (300) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Met zijn in 1933 uitgekomen eersteling „Gentlemen the Regiment", voegde Talbot zich bij de auteurs, die een moderne romantiek scheppen: het romantisch verhaal, waarin de psychologie van het realisme verwerkt is. Hij openbaarde zich daarin als een goed verteller, die de voor zijn verhaal vereischte sfeer wist te suggereeren, waarin hij werkelijk levende menschen plaatste. In deze richting schijnt Talbot's talent zich te blijven bewegen, blijkens het nu uitgekomen „Gay Pagan". Thans is het tooneel het afgelegen noordelijk deel van Cornwall, in het eerste kwart der negentiende eeuw. Een woeste, eenzame en armoedige streek, waar het Kel-

tisch karakter bewaard is gebleven, waar de bewoners fanatiek puriteinsch zijn, maar tegelijkertijd gevaarlijke strandjutters en smokkelaars. In deze woest-romantische streek en onder deze vreemde, geïsoleerd-levende menschen, die als niets ontziende roovers een gestrand schip plunderen (krachtig-plastisch uitgebeeld door den schrijver), om kort daarna een godsdienstoefening te houden, plaatst Talbot zijn hoofdfiguren: de vroolijke, gewezen admiraal Cleave, zijn puriteinsche vrouw, zijn dochter Feo, de kustwacht-officier Mark Valence, de waanzinnig-fanatieke hagepreeker Pilaster.

In Feo's gecompliceerd wezen worstelen de eigenschappen van twee harer voorvaders, een vechtjas en een bisschop, om den voorrang; haar verhouding tot Mark en Pilaster wordt daardoor beheerscht, zoodat haar leven bijna in een tragedie verloopt. Deze verhouding beheerscht de intrigue van het verhaal. Enkele onwaarschijnlijkheden werken licht storend. De lezer zal die echter gaarne, als bijkomstigheden, over het hoofd zien. Want een roman als deze krijgt men niet te dikwijls onder de oogen: een fleurig, levendig geschreven romantisch-realistisch verhaal, toch gehouden in een bijna onwezenlijke sfeer van weemoedige verlatenheid.

Geschikt voor volwassenen.

BALDWIN (Harold) PELICANS IN THE SKY (311). 7/6. John Murray, London.

Baldwin heeft zijn roman niet vrij weten te houden van magazine-romantiek. Dat is jammer, omdat het decor, waarbinnen het verhaal is gevat, niet onverdienstelijk geschilderd en opgesteld is.

Die entourage is de wildernis van een afgelegen deel der Canadeesche provincie Saskatchewan; moeilijk te bereiken vanuit de beschaving. Kleurig en plastisch zijn de natuur- en levens-impressies getroffen der wildernis, die voortdurend op voet van oorlog staat met den mensch. Toch is haar „spell" in staat den mensch, die haar heeft leeren kennen, vanuit de beschaving weer tot zich te trekken.

„And some fine day I'll be coming back
On that trail with its devil's lure,
Under its rigors perhaps I'll crack
And that way find a cure
But tamarack ghosts in the muskey gloom,
Call with a soundless voice,
„Come back! Come back! Endure again!
Or never more rejoice,"

citeert de schrijver uit „The Song of the Trail".

Op dit motief heeft Baldwin zijn roman geschreven van den kolonist Roger Thornewill, die sterk bewust het wildernis-leven aanvoelt, maar het waagt zijn jonge vrouw, Elaine, plotseling uit de civilisatie over te plaatsen in noordelijk Saskatschewan. Natuur-

lijk ontstaan de noodige conflicten — met mensch en natuur — waarvan het verhaal wel de spanning bezit, maar dat tevens ietwat drakerig-romantisch is, zoodat het geheel tenslotte niet stijgt boven het peil der doorsnee amusements-lectuur. Volwassen lezers.

---

boeken - schouw

ELZER (Margarete). NAAR HET GELUKSLAND! (232) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. Nederl. bewerking van H. A. Constant. Z.H. Uitg. Mij., Den Haag.

Van het vorige boek dat ik uit deze serie las, ging ontegenzeggelijk iets frisch en fleurigs uit, maar deze „reis" naar het geluksland en al wat er mede annex is: 'n schipbreuk, 'n huwelijk niet uit liefde, maar om een familielid uit groote moeilijkheden te helpen (je reinste idioterie!) e.d. staat me niet aan. Alleen voor volwassenen.

IVANS „WOONWAGENS". DE RIJN-REIS VAN Dr. LÖRING. Roman (284). Bruna, Utrecht. *f* 1.25 en *f* 2.—.

Ivans heeft voor een enkelen keer den detective op zij gezet, zonder dat echter iets wezenlijk nieuws ons verrast heeft. Op hetzelfde sukkeldrafje als gewoonlijk, loopt het verhaal vooruit, dat culmineert in een moord, waarvan de moordenaar, na de gewone peripetieën netjes ontdekt wordt, met een gelukkig huwelijk tot slot. Voor iedereen, die er zich niet bij verveelt.

KEMP (Mathias) VALLENDE VOGELS. Roman van het Albert-kanaal. (247). N.V. Leiter-Nijpels, Maastricht.

Kemp had dit boek niet moeten schrijven.

Wat een krachtig epos had kunnen zijn, een moderne forsche roman over een modern, forsch onderwerp, is uitgezakt en verworden tot een middelmatig, zeer gewoon liefdesverhaaltje, onbelangrijk en hier en daar verbrokkeld, welke laatste indruk nog versterkt wordt door de korte hoofdstukken van te onbelangrijke episoden; een verhaal van dilettant-spionnen, sensatie van filmspeelsters onder locomotieven en een huwelijksreis per parachute; een verhaal van een dorps-schoonheid die „hoogerop wil", en een half genie — een figuur wier grootheid ons meer door den schrijver wordt verteld dan dat ze uit geest en daden blijkt, zooals er o.a. ook een door Kemp gegeven werd in zijn Bonte Storm. Ter kenschetsing de laatste woorden van den held: „Gerichtet.... gerettet," had men hem hooren fluisteren. Het deed aan een citaat uit Goethe's Faust denken en zoo was hij toch uit het leven gegaan, niet als een cultuurloos desperado, maar als een intellectueel, een Europeaan met een geestelijken achtergrond.

Als een uitgever van colportageromans de titels van enkele hoofdstukken leest (Mysticus, uitvinder en dichter; Zielen gepeild; Een denker neemt wraak), heeft Kemp kans op een voorstel tot een herdruk; het boek behoeft dan slechts weinig veranderd te worden.

En daarom had hij dit boek niet moeten schrijven. A.

Robert Graves

door JOS. PANHUIJSEN.

Verschillende boeken van Robert Graves hebben een motto ontleend aan de poëzie van Laura Riding; met deze dichteres heeft hij samen een critisch werk geschreven de „Survey of Modernist Poetry". Zijn gedichten, hoe verschillend in veel opzichten ook, toonen een zekere verwantschap met de verzen uit „Poems: A Joking Word", en „Poef: A Lying Word"; eenzelfde onbevangenheid, eenzelfde absoluutheid heerscht erin, een poging om door te dringen in de geheimen van het onzienlijke. Toch is er naast deze overeenkomst een groot verschil, niemand weet dit beter waarschijnlijk dan Robert Graves zelf, die de dedicatie van zijn meest onmiddellijke auto-biografie „Good-Bye to All That" besluit met de beteekenisvolle woorden: My lung, still barometric of foul weather, speaks of endurence, as your spine, barometric of fair weather, speaks of salvation.

Inderdaad; in de boeken van Robert Graves, alle min of meer autobiografisch, is het gewoonlijk „foul weather", is het zonder ophouden, vermoeiend soms, angstwekkend vaak, een tijd van „endurance", een duldzaam, maar vaak bijna vertwijfelend verdragen van de ondoorlichte, harde werkelijkheid. Maar hij gelooft en blijft, door alle oogenblikken van twijfel heen, gelooven, dat er een verlossing mogelijk is: „He who shall endure to the end, shall be saved," en in vele zijner gedichten breekt plotseling iets van die verlossende klaarheid door, die trouwens wezenlijke poëzie nooit geheel vreemd is. Zijn meest deprimeerende boek, „The Golden Falcon", [1]) dat het vorige jaar zonder schrijversnaam verscheen, is ondanks alles, en al is het gedeeltelijk mislukt, nog een bewijs van dit onuitroeibaar geloof.

Dat „The Golden Falcon" van Robert Graves is, staat, zou ik zeggen, bijna vast, niet alleen zijn er tal van haast onmiskenbare aanwijzingen, maar bovendien bezit deze roman Graves' stijl, met zijn hoedanigheden en zijn gebreken, het buitennatuurlijke is aanwezig en eveneens de eenigszins pretentieuse symbolische duiding, die een weinig irriteert, als zoo vaak ook bij Laura Riding; bovendien bevat het boek, met alle en groot voorbehoud wat het geheelbeeld betreft, autobiografische elementen, en op autobiographische elementen is welhaast ieder boek van Graves min of meer gebaseerd.

Het is het verhaal van den vliegenier en dichter van den wereldoorlog, Manfred, die nadien, echtgenoot en vader werd, en ten slotte naar Amerika vertrekt om zich daar een nieuwe vrijheid, een persoonlijken dageraad, zonsopkomst, te zoeken en die op zijn terugreis naar Engeland sterft in zegepraal. Meer echter dan

---

[1]) The Golden Falcon. Faber and Faber Ltd. London.

de zegepraal is het de mislukking, die in dit boek het sterkst naar voren komt. Men zou het verhaalde erin kunnen definiëeren als een poging om de theorieën van David Herbert Lawrence — hier David Torrence genoemd — practisch toe te passen, en met overrompelende waarachtigheid, niemand en niets ontziende, wordt deze toepassing beschreven; weerzinwekkend is het boek vaak, sentimenteel, sterk overdreven in zijn zonsaanbidding, maar de persoonlijke dageraad blijft uit tot op het allerlaatste en dan is ze anders, dan is ze naast een ontkenning van al wat Lawrence betoogde en wilde. De hoogste jubel, die Manfred aan de wreedheid van zijn bestaan weet te ontrukken is een geloofsbelijdenis. „I, Manfred Lord Cloudesley, am about to fly the Atlantic; hurray! I am strong, I am happy, and yes, — I believe in God!"

Het einde komt dan al te snel en al te abrupt, en zoo zou men dezen dageraad een valschen dageraad kunnen noemen, omdat hierin meer over een mogelijk eventueel, dan over een reeds werkelijk bezit gesproken wordt. Men moet echter niet meenen, dat om het persoonlijke element, het buitenpersoonlijke in dezen roman van weinig beteekenis zou zijn, ik ken geen boek, ondanks Ehrenburg en Dos Passos en zoovele anderen, waarin de moderne beschaving, de ontwikkeling der grootstad, zoo in zijn verschrikkelijkheid, en toch bijna toevallig, gebeeld wordt als in deze levensgeschiedenis. Manfred komt nauwelijks in aanraking met wat men gemeenlijk het „duistere leven van New-York" pleegt te noemen, hij spreekt nauwelijks over bandieten, souteneurs, lichte vrouwen, en slechts terloops over het pauperisme, maar de doodende verstarring van de metropool is overal aanwezig, New-York wordt er tot een woestenij van den geest, en voor de persoonlijkheid inderdaad een plaats van onverdragelijke verlatenheid en eenzaamheid. Niet waar weinigen, maar waar velen zijn, kan de mensch tot deze absolute alleenheid geraken, waarin het verzet van den geest, die zich handhaven wil, tot een wanhoops-worsteling wordt. Zelfs als dit boek niet van Graves was, zou het, om dit spiritueele verzet alleen reeds, van het hoogste belang blijven voor de duiding van dezen belangwekkenden auteur en het representatieve wat er in zijn levenshouding te vinden is voor een groot deel van dit geslacht.

ROBERT GRAVES

Er zijn onder de zoogenaamde „eerlijke" schrijvers veel

dilettanten, maar het zijn niet allen dilettanten; Robert Graves behoort zeer zeker niet tot hen, vandaar dat telkens en telkens opnieuw de gedachte aan de eeuwigheid in zijn werk doorbreekt, zij het soms in den vorm van bijgeloof, een evidente vrees voor geestesverschijningen en voor hun verschillende manifestaties in de stof. Men moet bij Robert Graves niet vergeten, dat hij als achttienjarige jongen den oorlog inging, dat hij, zooals uit zijn onmiddellijke autobiografie „Good-Bye to All That" blijkt, een groot deel van de gruwelijkheid ervan zelf doorstaan heeft, dat het jaren duurde voor hij een landschap anders dan strategisch zien kon en dat de gedachte aan zijn doode kameraden hem hallucinair maakte. In „Good-Bye to All That", vertelt hij heel eenvoudig, dat hij in Frankrijk een geest, een spook gezien heeft, het keek door het raam en toen hij naar buiten snelde, was het weg. Deze zelfde reëele ziening van het irreëele komt in vele zijner gedichten[2]) voor. Hij heeft balladen geschreven, die men kan vergelijken met de goede oude Engelsche balladen, zonder dat hun waarde minder blijkt te worden, en dat is veel gezegd; hij heeft kinderverzen geschreven, variaties op nursery rhymes, die nooit pogen iets anders te zijn dan nursery rhymes, dus geen philosofische of moralistische les inhouden, en daarom doortogen blijken van de koelte en de klaarheid en het licht der jeugd, en hij heeft daarnaast verzen geschreven en gepubliceerd, waar men eerst bijna geen raad mee weet, zoo vreemd lijken ze, zoo „barometric of foul weather", maar die men bij een herhaalde lezing en overdenking ten laatste als het meest eigenlijke van Graves erkennen moet en ondanks alles toch verwant aan zijn balladen en zelfs aan zijn kinderverzen. Men sympathiseert eerst met den satyr uit een zijner verzen, die tegen den dichter spreekt:

„How?" says the Satyr. „Dare I trust a monster
Who cannot match his left hand with his right,
Who wears three several colours in his beard?"
Satyr, the question is well asked.

Doch met den satyr worden we door Robert Graves in het vervolg van het gedicht gerust gesteld:

Nevertheless I am as trustworthy
As any shepherd in this wide valley.
I touch the doubtful with the left hand first,
Then with the right, under right brow and left
Peer at it doubtfully.
I am red-bearded wild, wite-bearded mild,
Black-bearded merry.

And what the other shepherds know but singly
And easily at the first sight or touch
(Who follow a straight nose and who smile even)
I know with labour and most amply:

---

[2]) Poems 1914—1926. W. Heinemann Ltd. London.
Poems 1926—1930. W. Heinemann Ltd. Londen.
Poems 1930—1933. Arthur Barker Ltd. 21 Garrick Street London.

I know each possible lie and bias
That crookedness can cozen out of straightness.
Satyr you need not shrink.

Heeft Robert Graves gelijk hierin? vraagt men zich af. Is het waar, dat uit die oorlogsjaren opgekomen in de maatschappij der menschen en teruggegeven aan de wereld, de beschouwingswijze van den oorlog, het voortdurend uitzien, beproeven, wikken en wegen in de gevaar omgeven zone, ook hier voor den jongen oud-soldaat het verkieselijkste is? In elk geval is er veel voor te zeggen. „Good-Bye to All That" [3]) is daarom vooral een zeer waarachtig boek, omdat het de toestanden en de menschen tracht weer te geven, niet door een onmiddellijke beschrijving of door een litteraire dramatiseering, maar door het pittoreske middel der anecdote. Evenals Claudius, toen hij keizer van Rome werd, met pleizier terugdacht aan de vele anecdotes in zijn geschiedenis van Carthago, kan Robert Graves terugdenken aan deze autobiografie. Men leest ze voortdurend met genoegen, zij is steeds pittoresk, rijk aan details, zonder sentimentaliteit, zonder zelfverheerlijking, en over het geheel gentlemanlike, ik zou zeggen, iets te gentelemanlike. Deze levensgeschiedenis is inderdaad geschiedenis, zooals Robert Graves zelf trouwens uitdrukkelijk opmerkt, zij geeft feiten, zij beschrijft gebeurtenissen, deelt opinies mee, maar zij is slechts betrekkelijk beeldend, en zij tracht niet verder door te dringen dan geschiedenis, die rekening houden moet met de naspeurbare feitelijke waarheid, doordringen kan en mag. „Wherever I have used auto-biographical matter in previous books and it does not tally with what I have written here, this is the story and that was literature." Het is echter daarom als geschiedenis het meest, niet vooral als literatuur te waardeeren en al is de „crooked" aanschouwing met de anecdotische methode ook litterair te gebruiken en met goed gevolg, in de literatuur moet het geheelbeeld niet ter constructie aan den lezer worden overgelaten, is er een zekere „straightness" noodig, en ook een grooter perspectief, meer diepte. Met al de verdiensten, die „Good-Bye to All That" heeft, geeft het in zijn angstvallige openhartigheid, maar ook zijn angstvallig volgen van de enge, feitelijke waarheid, niet genoeg, het meest beteekenende openbaart zich niet, vandaar dat Robert Graves zelf, geloof ik, er zijn doel niet in bereikte, deze auto-biografie is geen vaarwel „to you and to you and to you and to me and to all that"; hallucinaties worden niet overwonnen en bedwongen door de simpele mededeeling alleen, als hier geschiedt, maar door de doordringing ervan, de ontraadseling, de oorzaak van het ziekteverschijnsel moet gezocht worden eer de genezing mogelijk is en dan eerst is het werkelijk „good-bye to all that".

Wat dit doordringen tot den grond van het euvel betreft, gaat

[3]) Good-Bye To All That. Jonathan Cape Ltd. London.

„The Golden Falcon" bijvoorbeeld veel verder, juist omdat het niet geschiedenis, maar literatuur is, juist omdat er de mogelijkheid van meer beteekenis is dan de feitelijkheid, juist omdat men verkeerd zou doen het goede en kwade erin aan Robert Graves toe te schrijven en het als een volkomen gelijkend portret van den schrijver te beschouwen.

Een gefantaseerde levensgeschiedenis, op auto-biografische gegevens gebouwd, maar niet onmiddellijk auto-biografisch, kan juist omdat hier buiten de onmiddellijke persoonlijkheid getreden mag worden, voor de persoonlijkheid van groote beteekenis blijken, in den verbeelden held kan de schrijver en in hem het geslacht, dat hij, gedeeltelijk althans, representeert zich verlossen. Want Graves zoekt niet alleen in „Good-Bye to All That", maar ook in zijn later werk wel degelijk evenals Laura Riding dat doet, een verlossing. In het „foul weather", waarover hij spreekt, vergeet hij geen oogenblik, dat „fair weather" beter is, en dat er een toestand is, als hij op sommige vroege morgens vermoedde, waaruit alle hallucinatie, iedere beklemming, de benauwenis en de bitterheid van de ervaring en het verleden week.

> Indeed, many such days I remember
> That were dew-white and gracieus to the last,
> That ruled out meal-times, yet had no more hunger
> Than was felt by rising a half hour before breakfast,
> Nor more fatigue. Where was it then I wandered
> A stranger to my yesterdays, with steps
> Untaught by the sage past?

Er is een kans, dat hij zich aan dit verleden ontrukt, en een wezenlijker „salvation" vindt, dan de voorloopig al te beperkte van Laura Riding, omdat hij ondanks alles, niet als deze dichteres „against kind" is, omdat hij zich uit een sympathie voor den evenmensch, niet geheel isoleeren kan. Zijn verzen zijn voor een gedeelte verplaatsingen van standpunt, hij tracht zich in te leven in anderen, in zijn balladen niet alleen, maar ook in zijn latere verzen in „Thief", „Saint", „Gardener", „Ship Master", „Philatelist-Royal", „Lift-boy", „Hector", „Ulysses".

Dat hij daarbij tegelijkertijd zichzelf zoekt is echter evident. Voorloopig is hem het zuiver epische nog vreemd, zuiver episch wist hij zelfs niet te blijven in zijn belangwekkende bewerking van Dickens' meest bekenden roman, die hij „The Real David Copperfield" [4]) noemde.

„The Real David Copperfield" is op het eerste gezicht niets anders dan een beknopping, beter gezegd herschrijving, alle uitweidingen en al de wat erg flauwe aardigheden, al de ellenlange sentimenteele monologen en dialogen zijn geschrapt; als Dickens het heeft over boomen of planten, wordt even vastgesteld wat voor boomen of planten dat geweest moeten zijn, en een hoofdstuk is er bijgevoegd. Dat eene hoofdstuk is te kort en te onvoor-

---

[4]) The Real David Copperfield. Arthur Barker Ltd. London.

bereid, het „wahlverwandschaften"-thema erin doet wat al te Freudiaansch aan en ik kan me de verontwaardiging van sommige Dickens-vereerders voorstellen, maar desondanks wint het boek aan kracht, is het werkelijker geworden, men merkt plotseling waarom Robert Graves zich voelde aangetrokken tot de beperkte, lichtelijk pathologische figuur van David Copperfield, eenigszins is deze hem een spiegelbeeld.

Dat is ook het geval met Claudius, de latere keizer van Rome, waarvan Robert Graves ons in „I Claudius" [5]) de autobiografie schonk tot aan zijn uitroeping tot keizer. Een beperkte figuur is het, ziekelijk maar scherpzinnig, en met den wil de dingen te zien als ze zijn. Hij is niet voor niets historicus. Als een beeld van Rome onder Tiberius en Caligula is het boek uitstekend, als waardeering van Claudius eveneens; wat voor Robert Graves dit boek zelf beteekent in zijn tocht naar de vrijheid, kan men echter nog niet zeggen voor het tweede deel „Claudius the God" uitkomt. Misschien dat in dit tweede deel Claudius zijn houding bepaalt tegenover het Katholicisme, want hierin, tal van aanduidingen in de boeken van Robert Graves zijn er om het te bewijzen, zal uiteindelijk ook voor Graves de oplossing moeten gezocht worden.

„You are the most honourable woman I know," staat ergens in „The Golden Falcon". „Inevitably you will become a Roman-Catholic. Please don 't think that's sneer — I wish to God I could — but I'm, I'm————"

Het komt mij voor, dat wat de gedachtestreep hier verbergt, vooral belangrijk is en tevens het weifelende in Graves' werk, en in z ij n werk niet alleen, verklaart.

De boeken van Robert Graves zijn over het algemeen geschikt voor volwassenen met voldoende levenservaring. Met „The Golden Falcon" en zijn gedichten dient men vooral voorzichtig te zijn.

---

[5]) I Claudius. Arthur Barker Ltd. London.

»Het kan verkeeren«

door HAN JONKERS.

Eeuwen geleden constateerde Brederode reeds, dat de dingen kunnen verkeeren. In zijn tijd waren er echter niet zooveel menschen en dingen, die tot elkaar in betrekking stonden als tegenwoordig. Derhalve waren er ook niet zooveel kansen, dat redelijke schepselen en zakelijke voorwerpen hun eens ingenomen verhouding tot elkaar zouden wijzigen. Thans wordt het leven door een luguber spel van krachten, dat steeds aan controle ontglipt, als een stok kaarten voor telkens een nieuwe verlies- en winstronde door elkaar geschud. Het verkeeren en omslaan is niet van de lucht. Het is het thema con variatione van elken dag, van elke minuut.

Des te grooter lof voor de scherpzinnigheid van Brederode, die in de kloosterrust van de Middeleeuwen uit een simpele koersverandering reeds tot de magische formule besloot, die in later eeuwen tot een nachtmerrie zou worden. Zooals alle diepzinnige formules, heeft ook deze haar bron gevonden in een filosophische beschouwing. Er glinstert een ondergrond van melancholie en weemoed door. De weemoed, dat bij elke verandering tradities en herinneringen worden onterfd, en een dierbaar brok geschiedenis eensklaps van de tijdketen wordt afgesneden. Zoo aanhankelijk zijn zelfs de mannelijke „venten" inwendig wel, dat zij meer sympathie hebben voor de have van het moment, dan enthousiasme voor de verborgen geheimen, die na het verkeeren hun deel worden. Een simpel bewijs weer hoe zeer de mensch, ondanks zijn tijd en ruimte verslindende plannen, gebonden is aan de minuut, die hij bezig is te leven.

Inmiddels is in de geschiedenis het „verkeeren" van menschen en systemen het interessantste schouwspel der aarde gebleven. Niet slechts om de weldadige frischheid aan alle variatie eigen, maar het geeft aanleiding tot een niet erg christelijk, maar daarom niet steeds onaangenaam gevoel van min of meer stil leedvermaak. In het grootste leed van onze intiemste vrienden is altijd iets, dat we heelemaal niet onaangenaam vinden, luidt een der ontmaskeringen van La Rochefoucauld. Zonder twijfel is Napoleon ten aanschouwe van veel leedvermaak in een balling verkeerd.

In onze van zorgen suf gedachte dagen bezitten we een lange waschlijst van dingen, die verkeerd zijn, en allemaal verkeerd verkeerd. Posities in stempelen, en loonen en huren zeer naar beneden. De kleine geschenken, waarvan de optimist beweerd, dat ze de vriendschap onderhouden, blijven in de winkels. Misschien blijft zoo de vriendschap gaande, maar anders moet er een algemeene verkeering van vriendschap in boosaardigheid plaats vinden. Zonder van een historisch-materialistische levensbeschouwing verdacht te worden, kan men het verkeeren van materieele dingen uitbreiden tot het omkeeren van politieke en geestelijke stokpaardjes.

Kleuren, die eerstijds fel waren als lappen in Spaansche arena's verliezen onherstelbaar aan aantrekkelijkheid. Ze worden flets en beginnen met den dag meer op alle andere kleuren te lijken dan op die van hun politieke status nascendi. In den avondstond der partijen veegt de opkomende neutraliteit alle principieele afwijkingen glad. De schemering, waarin de katten zich van haar grauwheid niet bewust zijn, is aangebroken. Er hangt een angstig verbeiden van de Götterdämmerung in de geesten. Het jongste Paaschcongres bracht een offer aan god Mars van zeer onverwachte zijde, louter om den opmarsch van aardsche goden bijtijds den pas af te snijden. Er heeft op het moment een massa-uittocht naar grensgebieden plaats van menschen en ideeën, die vroeger geen stap op zij hebben willen doen. Een massa-instinct of psychose prikkelt de geesten naar het uiterste randje van hun terrein te mobiliseeren, om zich daar schrap te zetten tegen een moderne Attila-invasie.

Het „bien étonné de se trouver ensemble" wordt in het wondelijk partymêlée van verbroedering en interesse-verwantschap een grandiose klucht. Ongemerkt glijden de maatschappelijke beginselen in elkaar over nu het af-

slijten van de scherpe kanten der programmadogma's aanpassing soepeler maakt. De magische formule van Brederode klinkt als een spotlach achter het verkeeren aan. Vergezeld van de weemoed aan de philosophie eigen, en van het leedvermaak van La Rochefoucauld.

+ + +

Ook geesten, die door het dik en dun van de critiek hunner stamgenooten de vertegenwoordigers van een bepaald soort critiek en propaganda geweest zijn, gaan stilaan verkeeren. Het verraad van het keerende tij heeft de rots van hun onwrikbaarheid verweerd. Te midden van verwanten, die allen een gelijke meening waren toegedaan, namen zij een uitzonderingspositie in. Iets van die uniforme levensaanvaarding bezaten zij weliswaar wel, maar in plaats van het practisch toe te passen, maakten ze er een critische gewetenszaak van tegenover zich zelf en de maatschappij.

Die critiek was misschien een idée-fixe, maar het loslaten van dat idee wijst toch op een innerlijken groei, die het voortbestaan van de critiek in het kader van gezuiverde denkbeelden niet meer noodzakelijk acht. In zijn romans is Ilja Ehrenburg steeds een profeet van het sarcasme, en een revolutionair van professie geweest. De twee voorlaatste boeken „Moskou gelooft niet aan tranen" en „Ons dagelijksch brood", waren de laatste stuiptrekkingen van zijn idée-fixe. De revolutie saboteert er nog in om de revolutie, zooals er ook wel Franschen zijn, die de revolutie liefhebben om het pittoreske walmen van toortsen, dat er bij te pas komt. „Der Zweite Tag", [1]) het laatste boek van Ehrenburg, heeft de gelouterde, nimmer in haar verste draagwijdte aanvaarde, maar steeds als het lamplicht omcirkelde idée, de bevrijding van een eilandenbestaan gebracht. Eindelijk is de verloren, maar talentvolle zoon uit het Parijs van de zittende revolutie naar de practijk van Moskou teruggekeerd. Hiermede moet de merkwaardige ballingschap van een merkwaardig man als literaire curiositeit geschrapt worden.

ILJA EHRENBURG

In afwijking van het algemeen aspect van het verkeeren, dat hoofdzakelijk door uiterlijke omstandigheden bepaald wordt, is Ehrenburg's overgang, die eigenlijk geen overgang is, daar er slechts verschil in uitleg bestond, van binnenuit gegroeid. De revolutie is geen dagelijks terugkeerende spijs meer, maar werkelijk de proloog voor een betere evolutie. De vreugdedans ohne Ende op de asch van verbrande systemen is beëindigd, want Ehrenburg heeft eindelijk het nut ingezien van het leggen van den eersten steen. Merkwaardig blijft het echter, dat deze verkeering, bekeering of late liefde komt op een oogenblik, dat het verkeeren een epidemisch karakter krijgt. Het is belangrijk, dat zelfs een revolutionair in hart en nieren zijn verwantschap bekent met de talrijken, die in een opbouw hun eenig behoud zien. Logisch dat Ehrenburg den blik richtte naar *zijn* beloofde land. Maar de daad op zich zelf blijft een symptoom. Is deze moderne Robinson Crusoë bevreesd, dat hij, terwijl iedereen zich bij een plan van op-

[1]) Ilja Ehrenburg, Der Zweite Tag. (Malik Verlag, Berlin 1933).

bouw heeft aangesloten, de Jeremies zal blijven, die op de puinhoopen van het reeds lang ondergegane avondland nog maar steeds zijn bittere en sarcastische lier blijft tokkelen.

+ + +

Met Sinclair Lewis bezitten we ongetwijfeld een duidelijk geval van verkeering, die van buiten af gekomen is. Meer dan bij den meest Europeeschen Rus is elke aspectverandering bij een Amerikaan een vormprobleem. Lewis is een zeer tragisch en actueel voorbeeld hoe ook de geestelijke Amerikaan met de beursbarometer op en neer schuift. Lang is Sinclair Lewis de primus inter pares in de kleine maar selecte groep enfants terribles geweest, die het den Amerikaanschen zakenman, zijn negotie en de manier, waarop hij zijn vrijen tijd besteedt, erg zuur maakte. Daarbij kwam een Nobelprijs Babbitt, Dodsworth en Arrowsmith als typen van burgerlijke mediocriteit standaardiseeren. Het waren echter de doorsnee-menschen van de hoogconjunctuur, met de op Amerikaansche bluff getransponeerde Mephistospreuk op de lippen, dat het goud de wereld regeert. Sindsdien is Uncle Sam over het goud gestruikeld en veel Babbitts zijn niet meer op de been kunnen komen.

SINCLAIR LEWIS

Maar het hoongelach van Lewis' boeken over het snobisme van zijn landgenooten klonk nog steeds uit de boekwinkels, zonder dat er een rehabilitatie volgde, of de genadelooze schrijver minstens een deelname van rouwbeklag schreef over de zonde, die gestraft was. Zij, die gedacht hadden, dat Lewis onder de verwijtende blikken der slachtoffers van een gouden droom standvastig zou blijven, en de geschiedenis de geschiedenis zou laten, hebben zich vergist. Een „opbouwend" boek leek hem het beste middel om zijn veelomstreden talent een steuntje te geven. Dat opbouwend boek — echter veel meer dienstig aan de restauratie van de eigen carrière dan bij Ehrenburg — bracht hij in den roman „Work of art." [1]) In het kort behelst deze roman een pompeus debat tusschen den arbeid en het kunstenaarschap. Het gaat er over, welke van de twee sociaal en moreel het nuttigst is, en Lewis drijft den lezer hier naar een keuze, die op zich zelf reeds niet erg fijngevoelig is, en overbodig bovendien, omdat de uitverkiezing van de een het andere volkomen koud moet laten. Zeer interessant is het echter, dat Lewis om de superioriteit en de adel van het zakentalent en den arbeid aan te toonen, de kunst volpropt met alle feilen van Wallstreet en Fifth-Avenue. Het slagen van het eerherstel van den Amerikaanschen zakenman was hiermee verzekerd. Weliswaar is ook de kunst in de V.S. zwaar met business gelieerd, maar hier hebben we toch een zuiver voorbeeld van finale verkeering van een standpunt. Lewis behandelde het alletijdsche thema van den goeden en den slechten broer. De slechte is door de muzen begaafd en houdt zijn aan tering lijdend schrijftalent op de been met plagiaat. De goede schrijdt eerlijk en onkreukbaar door een heele serie hotels en klimt op tot een soort hotelgenie. De smakelooze betastingen, die de kunst van de vette vingers van Dodsworth te lijden had, zijn vereerende streelingen vergeleken bij dit corruptiegeval van kunstverguizing. Maar de Amerikaan heeft hard gewerkt — weliswaar pech gehad — en derhalve in het kader van de N.R.A.-campagne recht op amnestie en vergiffenis van al zijn zakenzonden.

Verloren we in het geval van Ehrenburg een hartstochtelijk balling, hier

[1]) Sinclair Lewis: Work of Art, New-York 1934. (Reeds in het Nederlandsch vertaald).

verkeerde de meesterlijke satire, de onafhankelijke positie van een man, die toonde een schrikaanjagend fijn orgaan te bezitten voor het aan de kaak stellen van alle soorten valschen schijn, in de lammetjesmakheid van iederen willekeurigen Amerikaan, die onderdanig meevaart in Roosevelt's We do our part boot. Lewis heeft zich laten gelijkschakelen. De satire is thans even overbodig als de katholieke pers in Duitschland. Maar met de satire is het fonkelende vuur, de kil zakelijke en toch subtiel menschelijke analyse in zijn werk uitgestorven. De gelijkschakeling heeft kortsluiting veroorzaakt in den gloeienden woordenstroom.

De ziel is er uit, en zijn boek is daardoor verdord tot een gevoellooze phalanx van details, een parade even pralend van uiterlijke pracht als de N.R.A.-optocht in de straten van New-York. Ook in dit boek schittert het alzijdig cosmopolitisme als metaal in de zon, maar het is de wereldbol op een uitgeteerd lichaam. In vergelijking met het puur menschelijk cosmopolitisme, het warmbloedig unanimisme van Jules Romains is deze samenvoeging van een voorkeurloos aantal gebruiksvoorwerpen zonder psyche een verbijsterend verschijnsel van anaemie. Naast Bennet's verouderd, te fantastisch Babylon hotel is Lewis' hotelschepping een Babylonische spraakverwarring van doellooze woorden. Als encyclopaedie voor gastronomie heeft „Work of Art" ongetwijfeld zijn verdienste. Maar deze practische toepasselijkheid is niet bij machte de weemoed uit dit verkeeren in nog zoo'n pittige cocktails te dooven.

---

boeken - schouw

ROSS (Barnaby) HET X-MYSTERIE, Detective-roman (298). Naar het Engelsch door W. A. J. A. Roldanus Jr. Geaut. vertaling. Blankwaardt en Schoonhoven, Rijswijk. *f* 1.75 en *f* 2.50.

Wie zou denken, dat de onfeilbaar-redeneerende detective uitgestorven was en door een nieuw type vervangen, wordt door dit verhaal ontnuchterd. Nieuw is aan Drury Lane slechts, dat hij tooneelspeler geweest is, Shakespeare citeert en als stokdoove van de lippen kan lezen. Overigens profiteert hij van de verregaande stomheid van alle politiebeambten, om voor genie van scherpzinnigheid door te gaan, en redt hij het baantje van een paar rechercheurs, die meer voor handenarbeid door de natuur bestemd zijn. Een zekere spanning zit er wel in de wondere en zeer onwaarschijnlijke combinaties van dit verhaal. Voor de specialisten op dit gebied.

SIWERTZ (Sigfrid) DE VLAM. Vert. uit het Zweedsch door Mr. J. J. Ten Siethoff. (291). Kruseman, Den Haag. *f* 2.50 en *f* 3.50.

Deze roman uit het artiestenleven is geestig en vlot geschreven, al is het gegeven wel wat onwaarschijnlijk. Hij beweegt zich voortdurend op de grens tusschen tragedie en comedie en dit balanceeren tusschen bloedigen ernst en humor is goed volgehouden. De opzet doet wat gewild en geconstrueerd aan, maar de figuren die de tragi-comedie opvoeren, zijn goed en origineel. Deze Stokholmsche bohémiens gelijken op hun broeders en zusters in alle hoofdsteden; het gaat er kinderlijk libertijns toe. Voor volwassen lezers.

I. De weduwe van den beroemden Noordschen schrijver Bjoernstjerne Bjoernson, is op den leeftijd van 99 jaar in haar woning te Aulestad overleden.

II. Er werd in een historielievend gezelschap voorgelezen uit een gegeschiedwerk over den tachtigjarigen oorlog. De voorlezer struikelde over het woord „Luikerland" en las met vollen ernst: „De graaf van Mansfeld viel met zijn legers in Luilekkerland".

III. In Parijs is een boek verkocht voor niet minder dan twee millioen francs. Het is een met zwarten en rooden inkt handgeschreven uitgave der „Contes" van La Fontaine, die haar bijzondere waarde ontleend aan de 57 origineele Sepia-illustraties, welke Fragonard op zijn reis naar Italië in 1780 vervaardigd heeft. Het boek is in blauw marokijnleer met kantversiering gebonden.

IV. „Toute l'Edition" geeft in haar laatste nummer een verslag van den invoer van Fransche en Nederlandsche boeken en couranten in België.

In 1931 werden daar Fransche boeken ingevoerd tot een prijs van 27.204.000 Belgische frs. en couranten tot een prijs van 23.042.000 frs. In 1932 bedroegen die cijfers 25.432.000 en 22.860.000 frs., in 1933 24.819.000 en 23.154.000 frs.

Aan Hollandsche boeken werd er ingevoerd in 1931 tot een prijs van 7.900.000 frs en aan couranten tot een prijs van 4.088.000 frs. In 1932 waren die cijfers 7.904.000 en 7.721.000 frs. In 1933 7.911.000 en 8.499.000 frs.

V. Louis Gillet slaakt in Le Journal een bangen kreet over de toekomst:
Que le monde moderne échappe de plus en plus au raisonnement, à la logique, qui le sait mieux que nous, écricains, journalistes, qui voyons tous les jours, sur les gazettes à grand tirage, la prose dévorée par l'image? On peut prévoir le jour où la littérature ne sera plus qu'un souvenir. Personne ne lira plus; l'imprimerie aura fait son temps; la T. S. F., la télévision, remplaceront ces textes imparfaits. Qui voudrait se contenter de signes quand de nouvéaux instruments nous donneront à volonté et sans intermédiaire la présence des êtres et des choses? Dans un monde mouvant d'ondes sonores et visuelles, qui nous assailliront à toute heure, au centre d'un univers tumultueux de sensations, le vieux monde de l'alphabet achèvera de disparaitre, comme a déjà sombré celui des hiéroglyphes et des cunéiformes.

HOOGEWERFF (G. C.) DE ZWAARDGEESTEN. (270). D. A. Daamen's Uitgevers Maatschappij N.V., Den Haag. *f* 2.50 en *f* 3.25.

Indien een historische roman niet is als een sprookje, dreigt de leesbaarheid, als roman, ervan in het gedrang te komen. Als een sprookje, d. w. z. als heelemaal verzonnen; maar allicht komt er een prinses of een beul in voor en dan is het toch precies een sprookje. Achteraf mag men er zich op bezinnen, dat het toch allemaal werkelijkheid geweest is, waarover men heeft gelezen en zegt: „Wat een tijd!"

Om dit alles te laten gebeuren, is het hier besproken boek zeer geschikt. De schrijver, die ongetwijfeld veel vóór-werk heeft moeten verrichten, laat daar niets van merken en verhaalt over een boeiende geschiedenis-episode, alsof hij een oud verhaal uit zijn jeugd vertelt. Dat is werkelijk de goede toon voor zoo'n boek.

Bovendien is het onderwerp belangwekkend. „De Zwaardgeesten", dat zijn de beruchte Wederdoopers; en de val van Munster, waar het „Koninkrijk Sion" was gevestigd, wordt kleurig en gedegen verteld. Dit, bij wijze van inzet. Na den val van Munster staken de wederdoopers, nu hier en dan daar, bij tijden nog den kop op, doch ondervonden overal tegenstand. Ten anderen was het voor de bestuurderen der landen en heerlijkheden een spannende taak, om hun grondgebied van wederdoopers vrij te houden. Want ieder marskramer kon een stille wederdooper zijn, die zieltjes kwam winnen of boodschappen overbracht tusschen de verspreide bondgenooten. Een van die gevallen maakt de rest van het verhaal uit, dat zich in een gezonde sfeer voltrekt.

S. P.

DOSTOJEWSKI (F. M.) EEN ONAANGENAME GESCHIEDENIS. Vert. door H. W. Sandberg. (104). Wereldbiliotheek, Amsterdam, 1934. *f* 1.50.

Dit is weer een dier meesterlijke novellen van Dostojewski, die uit den rijkdom zijner verbeelding moeiteloos schijnen opgebloeid. Het is het oude Rusland dat hier weer even herleeft, met zijn hooge en lage beambten, zijn weelde en zijn armoede, zijn hartstochtelijke menschen, zijn gebrek aan evenwicht en zijn mateloosheid. In het korte bestek van een honderd bladzijden heeft de machtige schrijver Dostojewski dit alles opgeroepen. Het is bittere humor die deze bladzijden bezielt; het eeuwig tragische van Dostojewski's helden breekt ook hier even door. Het boekje is keurig uitgegeven.

MILANESI (Guido) ANTY. DE ROMAN VAN RHODUS. Vrij vertaald door Ellen Forest. (256). Uitg. S. W. Melchior, Amersfoort.

Een episode uit den Tripolis-oorlog tusschen Turkije en Italië:

de verovering van het eiland Rhodos door dit laatste met de nachtelijke raid van vijf Italiaansche torpedobooten op de Dardanellen. Oorlogsverheerlijking en Italië über alles in der Welt! Dit verweven met de romantische liefde van een inheemsche voor een Italiaanschen zeeofficier. Het meisje gaat eraan ten gronde. De beschrijvingen, vooral van de raid, zijn zeer suggestief. Om de zuidelijke hartstochtelijkheid van het gegeven en van eenige passages, voorbehouden voor volwassen lezers. Ellen Eorest bezorgde een zeer vlotte bewerking.

BUCK (Pearl S.) DE ZONEN VAN WANG LUNG. Naar het Engelsch door Lena Dammigh. (567) *f* 2.95. Hollandsch Uitgeversfonds, Amsterdam.

Het probleem van 't komend geslacht: wat gaat ervan groeien? hoe gaat het zich ontwikkelen? wat gaat het tot stand brengen? in hoeverre zal het 't reeds getrokken spoor vervolgen? — dit probleem houdt telkens weer de romanschrijvers bezig. Het is het geknipt gegeven voor den familieroman. Het bizondere aan de boeken van Pearl Buck, ook aan dit boek, is, dat zij het gegeven verplaatst naar Chineesch milieu. In „Op eigen grond" deed zij het levensverhaal van Wang Lung, den opgekomen en rijk geworden Chineeschen boer. In den hier besproken roman vertelt zij het leven der drie zoons: waarvan de oudste een vadsige nietsdoener wordt, de tweede een gewiekste koopman en de jongste een vrijbuitend generaal. Door haar jarenlang verblijf in het land en haar diep inzicht in de voor ons zoo vreemde mentaliteit en sfeer, is de schrijfster, als mogelijk geen Westerling met haar, in staat dit ongewone milieu voor ons te doen herleven. Daardoor bereikte zij een beeldend vermogen, dat zelfs gestalte kreeg in den gezapigen gang van de handeling, in de gerektheid der beschrijvingen en den omhaal der gesprekken. Er zit Chineesche sfeer in het boek. Maar de menschen blijken allen onderhevig aan dezelfde driften. Voor volwassenen.

SILONE (I.) FONTAMARA. Geautoriseerde vertaling van N. Brunt. (280) *f* 250 en *f* 3.50. Uitg. van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1934.

Ignazio Silone is een Italiaansch anti-fascist, woont tegenwoordig in Zürich en richt vandaaruit met het boek, dat nu ook in Nederlandsche vertaling verscheen, een felle aanklacht tegen het huidige staatsbestuur van zijn land. De litteraire waarde van dit werk is onmiskenbaar. De schrijver beschuldigt den Duce en zijn mannen — ook na al die jaren van fascisme — niets gedaan te hebben voor, ja zelfs nog meer onheil gebracht te hebben over de arme plattelandsbevolking. De vorm waarin de beschuldiging werd gegoten, is meestelijk. Drie Fontamareezen, twee boeren en een boerin, komen den schrijver in Zürich vertellen, hoe het er bij hen toegaat. Wat zij vertellen registreert hij zoogenaamd in zijn boek en bijna voortdurend met een trefzekerheid en directheid,

een natuurlijkheid en volkschheid, die de suggestie volkomen maken.

Zoo is „Fontamara" tot een barre satyre tegen het Fascisme geworden vol bloedig-geestige hekel en scherp-bijtend, striemend ongenadig sarcasme. Evenwel aan het immer dreigend gevaar, waaraan de satyricus blootstaat, is ook Silone niet ontsnapt: Zóó licht schendt hij de billijkheid en zelfs de rechtvaardigheid. De auteur van Fontamara toont zich o.a. zeer onrechtvaardig tegenover de Katholieke Kerk, omdat de Paus met Mussolini het Verdrag van Lateranen sloot. Hij lastert de katholieke geestelijkheid. Een van haar vertegenwoordigers weigert voor tien moeizaam bijeengebrachte lires een Mis te doen, want „de missen waren duurder geworden". Een andere wordt beschuldigd van „zaakjes", waarmee wij dit papier niet wenschen te bemodderen. En de Paus is bang. „De Paus heeft van de nieuwe regeering twee milliard aangenomen, heeft zich auto's aangeschaft, een radio laten maken, heeft, hoewel hij nooit reist, een eigen station laten bouwen, en is zich allerlei luxe gaan veroorloven, en dat begint hem nu angst aan te jagen. . . ." En daarom krijgen kerken en kloosters van Rome bevel, meer armensoep uit te deelen.

De schrijver straft zichzelf. Want onmiddellijk schaadt hij aldus èn de artistieke èn de moreele waarde van zijn boek. De passage over de H. Eucharistie klinkt zelfs blasphemisch.

Alleen voor menschen met goed gevormd onderscheidingsvermogen en hecht gefundeerd oordeel.

WASSERMANN (Jakob) LEVENSGESCHIEDENIS VAN RENATE FUCHS. Vrij vertaald door Cor Tepe. (251) *f* 1.25. Hollandsch Uitgeversfonds, A'dam.

Met een quasi-diepzinnig voorwoordje leidt de vertaler (of vertaalster) dit quasi-diepzinnige boek in. In een onmogelijken zin — de vertaling lijkt ons navenant — voorspelt hij (zij): Ieder, die het bont palet van J. W. kent en weet, hoe hij het penseel hanteert, zal, dit werk gelezen hebbende, het boek sluiten en nog dikwijls met weemoed terugdenken aan Renate Fuchs en. . . ."; volgt de rest. Ik voor mij moet al beginnen met C. T. teleur te stellen: 'k weet zeker dat ik me Renate de volgende week nog nauwelijks herinner.

In 't kort komt het hier op neer. Een rijke fabrikantsdochter zal gaan trouwen met 'n . . . .hertog, wil dat toch ook weer niet en loopt van huis weg, doorworstelt allerlei avonturen, ook naar katholieke normen zeer bedenkelijke, voelt zich eenzaam en nog eens eenzaam en vindt ten slotte de liefde bij een stervend jongmensch, dat ze nooit gezien, waarvan ze alleen gehoord had. De schrijver verzekert ons, dat daarbij „een onverwoestbare rust zonk in haar ziel." Rond de hoofdpersoon een wirwar van personen en situaties, dat men den tel kwijtraakt. Het ontbreekt bij J. W. — althans in dit boek — aan de strakke lijn, aan indringende psychologie en klare karakteranalyse. Rijpe lezers.

HERWIG (Franz) TIM EN CLARA. Vertaald door Jean E. Marre. (367). Uitg. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg, 1934.

Twee menschen gaan na een aantal huwelijksjaren beu van het grootestadsleven, beu van de schijncivilisatie, beu van elkaar en hun modern één-kinds-huwelijk uiteen, om elk voor zich „zichzelf" te worden. De man dacht het aanvankelijk te zoeken in een koelbloedigen zelfmoord, vindt het in den terugkeer tot de natuur, in een soort Robinsonade; de vrouw zoekt het in de vrije liefde. De schildering daarvan is hier en daar kras erotisch en men begrijpt dus wel, dat het een boek is enkel voor werkelijk geestelijk volwassenen. Of het dezen zal bevredigen? Wij betwijfelen het. Psychologisch schijnt ons de roman niet sterk. De hereeniging van Tim en Clara wordt niet afdoende gemotiveerd. De „apostel", die in de tweede helft optreedt, is een rare snuiter. Dit posthume werk van Herwig mist klaarheid.

GOLDING (Louis) DE VIJF MEISJES SILVER. Roman. Vertaling van Alice Schrijver. (544). v. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1934, *f* 2.90 en *f* 3.75.

Voor dit verhaal wordt zoo'n ongeloofelijke hoeveelheid materiaal bij elkaar gesleept, dat men zich verwonderd afvraagt, of Golding nog wel wat over houdt voor zijn volgenden roman. De oude Silver is een uit Rusland in Engeland geïmmigreerde jood, die door een gelukkig lot uit de loterij een fabriekje of liever een werkplaatsje koopen kan van een anderen jood, een sionist, die in 't oude vaderland sterven wil; en 't bedrijf uitbouwt tot een economische wereldmacht.

Deze man heeft een echte Krueger-natuur en krijgt dan ook een Krueger-geschiedenis met débâcle en zelfmoord tot slot. Zijn eene dochter is een echte jodin, getrouwd met een echten joodschen timmerman, die natuurlijk door schoonvaders protectie rijk wordt; zijn andere dochter trouwt met een Russischen revolutionnair, die een leidende rol speelt in de opkomst van Sovjet-Rusland; zijn derde dochter speelt travesti-rollen in cabarets, trouwt met een Engelschen baronet, loopt van hem weg om te leven met een verarmden Duitschen graaf, en koketteert met het perverse Berlijnsche nachtleven; de vierde doet aan weldadigheid, omdat ze verliefd wordt op een wereldvreemden dichter, die niet trouwen wil met een rijke vrouw enz. enz. In alle geval komt heel Europa er bij te pas, zeker het minderwaardige deel van wat men het moderne leven kan noemen.

En toch speelt Golding het klaar, om uit dit amorphe materiaal een boeiend en samenhangend verhaal te bouwen. Het gelijkt op een groote-veldslag-schilderij, als geheel en in zijn onderdeelen met fijn penseel geteekend. Zijn ietwat weemoedige humor, zijn geestigheid, zijn gevoelvolle beschrijvingen en zijn satyres zijn onuitputtelijk. Alleen zijn teekening van den ondergang van den groot-kapitalist Smirnoff is een beetje banaal. Zulke dikke onwaarschijnlijkheden hooren in vierderangsverhaaltjes thuis. Zelfs in

den afkeer van het kapitalisme moet een dichter reëel blijven. Dit te meer, omdat voor Golding het onderscheid tusschen goed en kwaad overigens weinig te beteekenen heeft. Een zedenwet schijnt er voor hem niet te bestaan: zoover hij de toestanden, die hij beschrijft, ook beoordeelt met een soort ironisch scepticisme, vormt voor hem het menschelijk-bevredigende zoowat de hoogste trede van de waarde-ladder. Dit werk moet dan ook voorbehouden blijven voor degenen, voor wie de litteraire waarde sterk genoeg staat om de zedelijke onwaarde te neutraliseren.

SUTHERLAND (Dr. H.) EN DE JAREN GINGEN VOORBIJ. Vert. door J. E. Gorter-Keijser. (365). Zuid-Holl. Uitgevers Mij., Den Haag. *f* 3.75 en *f* 4.50.

Dit boek is geen roman, maar het levensverhaal, de levensherinneringen van den schrijver. Een of twee eeuwen geleden zou de titel „Mémoires" geluid hebben. Het zal wel Dichtung und Wahrheit zijn. Het schrijven van een dergelijk boek eischt een apart talent. Daar de hoofdschotel historische werkelijkheid biedt, hebben inventie en verbeelding het gemakkelijk. Hoofdzaak is, dat de schrijver veel belangrijks beleefd heeft en dit op boeiende wijze weet voor te stellen. Hij moet zijn schriftuur met leven bezielen, moet pittoresk kunnen schrijven, zich weten te beperken, een keuze kunnen doen, alle overtolligs en onbelangrijks vermijden en zoo het geheel tot een bewogen en pakkend tafereel weten te maken. Dit is Sutherland ongetwijfeld gelukt. Zijn boek is spannend en gevarieerd; het verhaalt van een zeer bewogen leven en doet dit op treffende wijze. Het is vol leven en beweging, vol wisseling en kleur. De artistieke zijde van het werk is niet opvallend, is haast verwaarloosd, maar er is een gevoelig en intelligent, een verbeeldingrijk en belangstellend mensch aan het woord en men volgt hem met spanning. Zijn lotgevallen zijn niet alledaagsch. Voor elk volwassene.

OLDENBURG ERMKE (Frans van) BRUNO CLASIUS. Roman van een Veregend Leven. (180). Teulings' Uitg. Mij., Den Bosch. *f* 2.25 en *f* 2.90.

Het is vrijwel overbodig hier nog in den breede in te gaan op dit boek van den als hekeldichter en essayist zeer bekenden Van Oldenburg Ermke. Het werd immers tot tweemaal toe voor den K.R.O. besproken; er zijn zeer uiteenloopende vertoogen over geschreven en het boek kostte den schrijver zijn broodwinning in de krantenzaak, waar hij jarenlang, als journalist, werkte. Deze laatste gebeurtenis, — welke men desgewenscht voor een uitstekend getuigschrift aan het verhaal-in-het-boek kan beschouwen, — heeft een verkeerden nadruk gelegd, die zelfs tot gevallen van conjecturale critiek leidde. Daardoor is de critiek, welke voor het grootste deel in „de pers" verricht wordt, wat eenzijdig geworden. Recensenten achtten zich immers min of meer bij het geval betrokken of deden, uit serviele overwegingen, alsof. Een ander recensent, begroette het boek met vreugde, omdat hij er eindelijk een aanleiding in kon vinden, om enkele hatelijkheden tegen die onderneming te loozen, welke hatelijkheid hij kon construeeren door gebruik te maken van bovengenoemden verkeerden nadruk op het boek en van de conjecturale critiek. Hij concludeerde, dat de schrijver van het boek niet „moedig" genoeg was geweest, om het nog „erger" te maken. En dat is in den mond van dien dapperen recensent nogal belachelijk.

Hoe nu heel die nerveuze actie van allerlei kanten verder ook in elkaar moge steken, vast staat, dat Bruno Clasius een der weinige boeken in onze Nederlandsche litteratuur is, die „een geschiedenis" hebben; een te zeldzaam verschijnsel, dan dat wij het onzen lezers zouden kunnen onthouden.

Intusschen is het twijfelachtig, of het boek aanleiding kon geven tot zulke overdreven scènes, als van verontwaardigde werkgevers en uit den band springende recensenten. Men deed zoowaar, alsof de Max Havelaar der Nederlandsche pers reeds geschreven ware. Maar wie gevoel heeft voor den psychologischen bouw van een roman, bemerkt terstond, dat zulks hier noch de opzet, noch het resultaat geweest is.

In Bruno Clasius wordt de levensgeschiedenis geschreven van een dertigjarige, die verschillende teleurstellingen in zijn leven ondervindt en ten leste bij een krant belandt. Het kinder- en jongelings-leven is bijzonder aardig beschreven en het laatste, kleine gedeelte, — waarover verschillende instanties zich zoo druk maakten, — schetst dien jongeling temidden van het clubje burgerheeren, dat iederen dag een courant pleegt vol te schrijven en te knippen. De zachte humor, waarmede Van Oldenburg Ermke heel het leven van Bruno Clasius heeft bekeken, krijgt in dat laatste gedeelte de overhand. Het is een vroolijke escapade van een mensch, die gevoel voor humor heeft en voor wie alle burgerlijkheid, ook in haar officieelsten vorm, een kristalletje wordt, dat hij doorschouwen kan, dat hij dóór heeft en waar hij bij wijlen gaarne mee spelen mag. Een enkele maal komt ook de wrevel over onrechtvaardigheid naar boven, de onrechtvaardigheid, die de burgerlijkheid zich veroorloven kan, omdat zij burgerlijk is.

Het boek heeft ons het meest bekoord door de uitstekende wijze, waarop het geschreven werd. De stijl van Van Oldenburg Ermke, — dat bleek vroeger al uit zijn essays, is die, welke nu eenmaal slechts den ras-schrijver geschonken schijnt. Hij neemt geen pose aan, experimenteert niet op stylistisch gebied, noch wil hij een erg „persoonlijken" stijl hebben; en wijl dit alles dingen zijn, waarmede tegenwoordig het meest gezondigd wordt, komt de schrijver met zijn zuiveren en consciëntieuzen stijl toch tot de zeer kleine groep van schrijvers in ons land te behooren, die onze taal nog weten te schrijven naar het behoort. Wij denken bijvoorbeeld aan C. R. de Klerk.

Bruno Clasius is een in uitstekend, ja voorbeeldig Nederlandsch geschreven boek en het vaak zeer vroolijke verhaal ervan, draagt de degelijke kenmerken, die een goed-Hollandsch, prettig boek steeds hebben gesierd.

S. P.

GEYL (Prof. Dr. P.) GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSCHE STAM. Deel II (van 1609—1688). 1934. N.V. Mij. van Goede en Goedkoope Lectuur. *f* 7.50.

Van alle zijden, ook van hen, voor wie de Groot-Nederlandsche opvatting een onding is, heeft Geyl's eerste deel een gunstige beoordeeling gehad. Men behoeft er niet aan te twijfelen, of ook dit tweede deel zal een goede pers vinden. Geyl beschikt over een frisschen stijl, hij beheerscht zijn stof volkomen en weet door een gelukkig combinatievermogen de aandacht zijner lezers voortdurend gaande te houden. Als men ex officio zoo menig werk over vaderlandsche geschiedenis heeft moeten doorworstelen en het pittige werk van Geyl dan nog in staat is spanning te verwekken, dan heeft men afdoend bewijs genoeg voor de superioriteit, waarmee Geyl onze historie belicht. De Nederlandsche stam, niet alleen in Zuid en Noord, maar ook in Oost en West, wordt telkens in onderling verband behandeld. Het is een lust den schrijver te hooren over de verschillen, die er bij alle stamverwantschap, tusschen Noord en Zuid bestonden in geesteshouding en beschaving. Niet minder belangwekkend is de beschrijving van de uitzwerving over de wereld, waardoor, ondanks hebzucht en kleinzieligheid, de grondslag voor ons koloniaal rijk werd gelegd.

Geyl breekt met de simplistische voorstelling, alsof onze beschaving een product van het calvinisme was. Heeft dit in het staatkundige en maatschappelijke beteekenis gehad, op het gebied van kunst en wetenschap werkte het meer remmend dan prikkelend. Duidelijk toont hij, om uit de veelheid een enkele greep te doen, aan, hoe het verdrag van 1635, waarvan we zoo dikwijls in de schoolboeken moeten lezen, dat het een verdeeling van Zuid-Nederland volgens de taalgrens beoogde, juist een diepe inkerving in de Nederlandsche gewesten, ware het uitgevoerd, zou hebben gebracht.

Allen, die uit het verleden nog willen leeren, zij dit deel van harte aanbevolen.

Op bldz. 100 huldigt de schrijver de jansenistische opvatting, dat Rovenius den titel van aartsbisschop van Utrecht zou hebben gedragen. Wellicht, dat kennismaking met het artikel van Dr. J. de Jong „Het Utrechtsche vicariaat en de strijd over de hierarchische orde in de 17de eeuw" in „De Katholiek" (164 dl. 1923) hem tot ander inzicht zal brengen. K. J. D.

ORTEGA Y GASSET (José) DE OPSTAND DER HORDEN (194). Geaut. vert. van Dr. J. Brouwer. Leopold, 's-Gravenhage, 1933, *f* 2.90 en *f* 3.90.

De Europeesche beschaving lijdt aan gebrek aan een leidend beginsel, gebrek aan eerbied voor den hoogeren mensch, of wat op hetzelfde neerkomt: gebrek aan moraal. De schrijver van dit werk spoort daarvan de voornaamste oorzaken en verschijnselen op. Het is natuurlijk onmogelijk, met hem over de juistheid van zijn visie te twisten; heeft men geest genoeg, dan kan men er hoogstens een andere visie naast zetten, zooals het b.v. van katholieke zijde Chesterton vermag. Chesterton verstaat trouwens het genre veel beter dan Ortega y Gasset; deze begrijpt te weinig de betrekkelijke waarheid van zijn uitspraken, hij mist den zin voor humor, het galante spel van gedachten en gedachten-combinaties. Hij neemt zijn eigen paradoxen te ernstig en stelt zich zelf daardoor in het ongelijk. Zijn profetische interpretatie neemt den schijn aan van een wetenschappelijk betoog: het romaansche verstand zonder den gallischen geest.

Met sommige redeneeringen zal men het eens zijn, andere zal men verwerpen: nooit wordt men opgenomen door de vlotte uitspraak, die men bewondert, ofschoon men ze verwerpen moet of die men als onwaar aanvoelt, ofschoon men er niets tegen zeggen kan. Voor mij ten minste, mist de

schrijver de voornaamste eigenschap van den essayist, nl. dat hij boeit. Met moeite heb ik mij door het werk heengeworsteld, ofschoon de titel nl. de opstand der horden, het gebrek aan eerbied voor het groote, het wezenlijke mij aantrok. Mij lijkt, dat hij voor een liberaal cultuursysteem de fundamenteele waarde van een tuchtsysteem voor menschelijke samenleving miskent. Mogelijk echter heb ik het geheel verkeerd begrepen, omdat de onderdeelen mij wat verveelden en mijn aandacht afleidden: een ander leest het misschien met meer vrucht voor zijn geestesleven. Uit den aard der zaak moet de lezerskring zich beperken tot de meer ontwikkelden.

PARRISH (Wayne W.) TECHNOKRATIE — DIE NEUE HEILSLEHRE (263). Mit Vorwort von Hermann Sörgel. R. Piper, München, 4.50 R.M. en 5.80.

Er wordt in dit boek een angstwekkende hoeveelheid keeren hetzelfde herhaald, b.v. dat de groote industrieele revolutie dateert van 1920, dat de Preiswirtschaft afgedaan heeft, dat technokratie een exacte maat wil in de plaats stellen van het onberekenbare geld enz., maar hoe zich de technokraten de leiding der economie (ook van leeraren, kunstenaars, juristen, doktoren, ambtenaren enz.) door technici volgens een natuurwetenschappelijke maat (b.v. erg. kilowatt of zoo iets) voorstellen, heb ik niet kunnen ontcijferen. Wel bevat dit werk een massa juiste kritiek, alhoewel wat ongeordend en met vele herhalingen, op de bestaande economie. Zeker: de fabrieksbezitters en de bankiers zijn geen leiders der economie en 't eigenbelang voert tot een chaos, 't streven naar winst zonder zakelijkheid is economisch onjuist, maar zal de technicus nu behalve zijn techniek, ook de heele economie — productie, distributie en consumptie — uitrekenen en regelen? Om te overtuigen, moeten de technokraten in ieder geval een anderen woordvoerder zoeken dan Wayne Parrish, want de techniek der logische en natuurlijke gedachtencombinaties beheerscht hij slechts onvolkomen. De economen zullen aan deze richting niet voorbij kunnen; of uit Wayne Parrish of uit een beteren auteur, als ze dien ontdekken, zullen ze er kennis van moeten nemen. Als ik me niet vergis, ligt er wel een juist idee aan ten grondslag nlk. de noodzakelijkheid, dat de economische wetenschap ook de techniek van 't middelensysteem bestudeert; minstens zal de kritiek der „Mannstunde" tot een oplossing van het probleem arbeider-techniek moeten bijdragen.

BOSCHOT (Adolphe) THEOPHILE GAUTIER (260). Paris, Desclée de Brouwer et Cie.

Deze biographie laat ons kennis maken met een echten Parijschen artist als Theophile Gautier was. Een merkwaardige figuur, die met een kaftan en een fez of een breedgeranden flambard en lange manen door Parijs liep, die het Oosten, Spanje, Egypte, Turkije, de Balkan, Italië, Duitschland heeft afgereisd, die vrijwel altijd arm was, die als journalist, musicien, schilder, tooneelschrijver zeldzame talenten vertoonde, die relaties had met alle groote schrijvers en niet minder met vrouwen, een type van een talentvollen bohémien, met den echten franschen esprit. Zijn voornaamste werken zijn: M a d e m o i s e l l e d e M a u p i n; alleen een talent als Gautier heeft kans gezien dit zeer bedenkelijk onderwerp behoorlijk te behandelen. L e C a p i t a i n T r a c a s s e, dat vooral als tooneelstuk een overweldigend succes heeft gehad, zoodat het jarenlang is opgevoerd. De naam van den uitgever staat er borg voor, dat elk ontwikkelde met dezen hoogst begaafden schrijver en criticus kan kennis maken. Laat zijn werken naar de Decamerone ruiken, ze vormen een fashionable Decamerone.

SLOTEMAKER DE BRUINE (Dr. M. C.) CALVIJN. (130). Ruys, Zutphen, 1934. *f* 1.90 en *f* 2.90.

Dit met kennis en zorg geschreven boekje over Calvijn, zijn leven, zijn werk en zijn systeem, weegt in zijn benoptheid tegen menig „vielbändig" werk op. Het is helder en intelligent geschreven en elke letter is verantwoord. De

karakteristiek bijvoorbeeld van Calvijn, die het bevat, is treffend van inzicht en uitdrukking, en zoo staan er vele bladzijden in, die, wanneer ze door een historische beroemdheid waren neergeschreven, in bloemlezingen zouden belanden. De schrijver bewaart de noodige distantie tot zijn onderwerp en ziet zoowel het licht als de schaduw, hoe sympathiek hij ook staat tegenover Calvijn en zijn werk. Als overtuigd aanhanger van den vermeenden hervormer, ontgaan hem natuurlijk de wonde plekken in het Calvinisme: het onvermijdelijk sectarische dat in Calvijns vernieuwing stak, het valsche der voorgewende evangelie- en bijbelontdekking, het breken met onmiskenbaar Apostolische opvattingen en practijken, het destrueeren van een vruchtbaar kerkidee etc., etc. Voor gewone katholieke lezers komt dit boekje niet in aanmerking, maar voor vakmenschen en geïnteresseerden is het zeer bruikbaar.

SJESTOW (Leo) CRISIS DER ZEKERHEDEN. Pascal, Dostojewsky, Husserl. Vert. uit het Russisch door C. I. Spruit. (234). Rozenbeek en Venemans, Hilversum. 1934.

Deze essays verraden Sjestow als een vlot en intelligent, paradoxenlievend schrijver. Over Pascal is hij niet goed te spreken, van Dostojewsky roemt hij het „andere gezicht" en met Husserl's philosophischen opzet is hij het niet heelemaal eens. Het is uit deze essay's niet duidelijk welke eigenlijk zijn richtlijnen zijn. Voor vakmenschen kan het boekje zijn waarde hebben, niet philosophisch geschoolden zal het weinig te zeggen hebben. Is Sjestow een denker op Christelijke basis? Is hij een selectisch philosoof of meer litterator? Wellicht dat deze essay's in verband met zijn ander werk duidelijker worden, op zich zelf bevredigen ze niet.

KIJZER (Max) WILLEM KLOOS. Zijn Binnengedachten. Blitz, Amsterdam. 1934.

Met plechtigen ernst heeft Max Kijzer een boek geschreven over Kloos' sonnettenreeks „Binnengedachten". Zelden is er zulk een dichterlijke taai-taai gewrocht als deze strompelende, quasi-diepzinnige overpeinzingen van Willem Kloos. Kijzer is ervoor in bewondering en veroordeelt ieder die het niet met hem eens is. Nu is ons respect voor Kloos als denker gering en voor Kloos als dichter dezer Steeple-chase-sonnetten niet heel groot. Kijzer denkt er anders over. Dit is zijn goed recht, maar hij gunne anderen een afwijkend inzicht. Het is een eigenaardig boek, dat met veel zorg is samengesteld, maar wel geen algemeene instemming zal vinden.

KARDINAAL FAULHABER. JODENDOM, CHRISTENDOM, GERMANENDOM. Vert. door A. van Welsen. ((141). Fidelitas, Amsterdam. *f* 1.35 en *f* 1.95.

Kardinaal Faulhaber heeft op het einde van 1933 te München onder grooten toeloop van het volk een zevental preeken gehouden, die later onder bovenstaanden titel gepubliceerd zijn. Hij heeft daarin stelling genomen tegen wat er valsch en onchristelijk was in het streven van sommige nationaal-socialisten, die het oude Germanisme weer op den voorgrond wilden plaatsen. Kardinaal Faulhaber's conferenties zijn ook voor Nederlandsche lezers zeer instructief.

MARITAIN. JEAN JACQUES, DE HEILIGE DER NATUUR (109). Foreholte, Voorhout. 1934. *f* 1.75.

Jean Jacques is natuurlijk Rousseau en iemand als Rousseau, een geestelijk menger van veel gif in den heiligen beker der religie, is geen vriend van Maritain. Weinig menschen hebben het bovennatuurlijk karakter van het Christendom zooveel schade gedaan als deze gevoelsfanaticus, die van het wezen van het Christendom niets heel liet. Maritain geeft een meesterlijke uiteenzetting van Rousseau's wezen en beginselen, die bij de katholieken van later tijd noodzakelijk moesten voeren tot het zoogenaamde modernisme. Wie Fransch lezen kan — en dat kan ieder, die belang stelt in dergelijke kwesties —, leze liever het Fransche boekje dan deze flodderige vertaling.

FIEDLER (Emil) DE GOEDE GOD. Vert. door Cor Hesseling (170). Brand, Hilversum. 1934. (*f* 1.40 en *f* 1.90.

De boekjes van Fiedler, waarvan er reeds meerdere vertaald zijn, vallen, blijkens hun herdruk nog al in den smaak van het publiek. Zij bekoren door een zekere originaliteit en een frisschen lossen toon. Ook dit bezit de gewone Fiedlerkwaliteiten. Fiedler is niet diepzinnig, niet verrassend van vinding, hij is geen „revelatie", maar hij schrijft zoo dat men geboeid wordt door zijn levendige, afwisselende wijze van voorstellen. Hij mengt zijn persoonlijk beleven en ervaren voortdurend in hetgeen hij voorhoudt en dit geeft zijn boekjes iets persoonlijks en aantrekkelijks.

BOON (Drs. A. van den). EZECHIËL (187). Uitg. J. J. Romein en Zonen, Roermond-Maaseik. 1934.

Dit is het derde deeltje in de serie „Bijbelsche monografieën". Ook dit werk geeft ons weer een zóóveel helderder inzicht in het mysterieuse profetenambt, dat wij in het Oude Testament zoo veelvuldig ontmoeten en in een der groote persoonlijkheden, die door God met dit ambt bekleed werden. Wij kunnen de lezing van deze en de reeds verschenen monografieën onze priesters, kloosterlingen en leeken niet dringend genoeg aanbevelen. 't Is ongetwijfeld ernstige lectuur, die allicht wat inspanning en volharding eischt, maar wat een schat van bijbelsche voorlichting en Godsdienstige verrijking bergen ze!

BEGBIE (Harold) VERNIEUWDE MENSCHEN. Vert. door A. van Vlaardingen gen (176). Utrecht, Bijleveld. 1934. *f* 1.40 en *f* 1.90.

„Verhalen over een jonge beweging op het gebied van persoonlijken godsdienst," zoo luidt de ondertitel. Het boekje verhaalt van een godsdienstige beweging onder de Engelsche en Americaansche studenten, bij wie een zekere F. Buchman opvallende bekeeringen tot Christus bewerkt. Het werkje is niet heel belangrijk, heeft wellicht beteekenis voor bepaalde protestantsche kringen. Voor katholieken, die onwillekeurig een piëtistischen indruk krijgen bij dergelijke verschijnselen, waarbij het contact met Christus bij voorkeur buiten de Kerk om wordt nagestreefd, heeft dergelijke lectuur niet veel zin.

HAAN (Maria Helena de) ADRIAAN LOOSJES (295). De Haan Utrecht. 1934.

Adriaan Loosjes, een man die sluimert in het geheugen van allen die zich ooit met de geschiedenis der letteren bezig hielden. Mejuffrouw de Haan heeft het leven en het oeuvre van dezen onvermoeiden werker nagespeurd en geeft in haar proefschrift een zeer leesbaar verslag van haar nasporingen. Het wordt onwillekeurig een stukje cultuurgeschiedenis uit een tijd die al te zelden onze aandacht vraagt.

DER GROSSE HERDER. Band 8. Maschona-Osma.

Er is in verschillende periodieken reeds zooveel goeds over „den grossen Herder" gezegd, dat het water naar zee dragen is nog verdere en nieuwe voortreffelijkheden erin aan te wijzen. Dit achtste deel omvat wat er ligt tusschen Maschona en Osma, en zoo vinden we in dit deel artikelen over Mensch, Napoleon, National-Sozialismus, Niederlande enzoovoorts. Al deze artikelen zijn uitstekend en voorbeeldig van geserreerde geladenheid. Indien hier van expressionisme kon gesproken worden in den zin van: de kunst om iets kort en klaar samen te vatten en weer te geven, dan was dit woord hier op zijn plaats. De illustraties zijn goed gekozen en gelukkig van uitvoering. Heel dit boekdeel maakt weer den indruk van frissche actualiteit, van levensnabijheid en onmiddellijke verbondenheid met de behoeften en opvattingen der hedendaagsche menschheid.

DE NACHTWAKE DER BRUID. Door een Zuster van Notre Dame van Namen. Vert. door C. M. van Zaanveer (297). Limburgsch Dagblad, Heerlen. *f* 2.25 en *f* 3.—.

Deze overpeinzingen en beschouwingen van een kloosterzuster, zijn goede, opwekkende lectuur voor ieder die eens een geestelijk boek ter hand

wil nemen. Ontstaan in de stilte der kloostereenzaamheid, in een peinzend en gevoelig gemoed, stemmen zij den lezer tot een vroom nadenken, tot een zich bezinnen op zijn verhouding tot God. Allereerst zijn zij wel bedoeld voor kloosterzusters, maar ook buiten het klooster zijn zij bruikbaar. De schrijfster is ingewijd in de geheimen van het menschenhart en weet van de dingen Gods, zoodat zij zeer treffende en ontroerende waarheden zegt over de verhouding van God tot de menschenziel. En zij zegt het op eigen persoonlijke wijze, troostend, bemoedigend, ook berispend en verbeterend, maar aldoor hoort men de stem van den Grooten Meester.

DE VLEESCHAUWER (Prof. Dr. H. J.) STROOMINGEN IN DE HEDENDAAGSCHE WIJSBEGEERTE (210). Voor België: N.V. Standaardboekhandel, Antwerpen-Brussel. Voor Nederland: N.V. Dekker en van de Vegt, Nijmegen-Utrecht. 1934. *f* 2.30.

Prof. D. V. zoekt duidelijke wegwijzers in het labyrinth der hedendaagsche wijsbegeerte en meent deze gevonden te hebben in de tegenstelling: positivisme en zijnsmetaphysica eenerzijds en waardephilosophie, geesteswetenschap en levensphilosophie anderzijds: kennis van de algemeene abstrakte wettelijkheid van de dingen, kennis van de bijzondere concrete werkelijkheid van het stroomende leven. Als poging tot geordend overzicht verdient zijn werk de hoogste waardeering; als interpretatie door het stellen van onoverkomelijke tegenstellingen lijkt het mij minder geslaagd. De schrijver zelf lijdt aan de fout, die hij in zijn tegenstanders laakt: nl. het abstrakte voor het konkrete te houden.

BELLON (Dr. K. L.) GODSDIENSTWIJSBEGEERTE (283). Dekker en van der Vegt, Nijmegen. Standaard-Boekhandel, Brussel. 1934. *f* 2.80.

Godsdienstwetenschap en godsdienstwijsbegeerte verheugen zich tegenwoordig in zoo algemene belangstelling, dat we de nederlandse publicaties van Prof. Bellon over Inleiding tot de vergelijkende godsdienstwetenschap, over godsdienstwijsbegeerte en het aangekondigde werk over Inleiding tot de godsdienstgeschiedenis met vreugde begroeten. Het feit, dat de geleerden gedwongen worden zich rekenschap te geven van het godsdienstig gebeuren in verleden en in toekomst, moet op den duur wel het godsdienstig leven zelf bevruchten. Aan Bellon zou men misschien kunnen verwijten, dat hij wat te weinig over God en godsdienst spreekt en teveel geleerdheid geeft over het godsdienstig probleem. Het bekende boek van Prof. Steffes lijkt mij in dit opzicht aantrekkelijker en beter. In alle geval hopen wij met Prof. Bellon, dat zijn boek voor de deskundigen een aanleiding moge worden, om dezen cyclus van problemen ook in de nederlandse taal altijdig te discusieren en zooveel mogelijk tot klaarheid te brengen. Vooral de katholiciteit der godsdienstwijsbegeerte hoop ik, dat door anderen zal behandeld worden, omdat B.'s oplossing mij maar ten deele kan bevredigen. Hij zelf zegt, dat zonder rekening te houden met de tussenkomst van den bovennatuurlijken faktor het godsdienstig leven der mensheid o n b e g r ij p e l ij k blijft; als ik dat mag interpreteren, zou ik zeggen: niet tot haar w ij s g e e r ig begrip kan gebracht worden. Mogelijk vergis ik mij in deze interpretatie.

KALT (Dr. Edmund) BIBLISCHE ARCHÄLOGIE (145). Zweite Auflage. Herder & Co., Freiburg. 1934. 2.70 M. en 3.80 M.

Wat dit leerzame boekje beoogt, zegt de inleiding: „Die biblische Archäalogie bezweckt die wissenschaftliche Darstellung der gesamten Lebens-Verhältnisse des Israëlitischen Volkes von Seinen Anfängen bis zum Untergang des jüdischen Gemeinwesens". Het is een soort Sitten- of Kulturgeschichte van Israël vanuit katholiek standpunt. De schrijver beheerscht zijn vak en maakt ruim gebruik van de werken der kritische school, wier twijfelachtige beweringen hij terloops vaak weerlegt. Het boekje is eigenlijk bedoeld als handboek voor theologie-studenten, maar het is zeer bruikbaar en instrueerend voor ieder ontwikkeld katholiek. Elk priester zal het met genoegen ter hand nemen

om er zijn voorstellingen omtrent het oude Israël mede te verhelderen en verlevendigen.

OOSTEN (A. J. D. van) TIJD DER NOODEN. Een Bundel Tijdsverzen. „'t Center", Den Haag. 1934.

De dichter van Oosten heeft een aantal satyrische gedichten, die hij in verschillende tijdschriften gepubliceerd had, tot een bundel vereenigd onder den naam „Tijd der Nooden". Hij bezit het talent om in een eigenaardige, quasi serieuzen dichtvorm zijn spot en verbittering over de sociale wanverhoudingen te uiten. Sommige dezer gedichten zijn uitstekend in hun pregnanten en satyrisch geladen vorm; zoo bijvoorbeeld „De Huisarts". Bij andere is het motief wel eens banaal sentimenteel. In verdrukking geraakte dienstmeisjes zijn een zoo vaak behandeld onderwerp, dat 't ontroerende er onderdehand af is. Ook over de snoodheid van bankdirecteuren en courantenmagnaten is niet veel nieuws meer te zeggen. „'t Center" heeft het bundeltje uiterst eenvoudig uitgegeven.

VELDE (Anton van de) „RADIJS",, Tooneelstuk in zes kapitteltjes. Uitgave Vlaamsche Boek-Centrale, Antwerpen.

Radijs is een vervolg op „Radeske", het Vlaamsche Boefje, dat echter in een andere wereld leeft dan zijn noordelijk broertje. Een fantastisch wereldje, dat ook in het vervolg-stuk Radijs of „Radeske tien jaar later" bestaat.

Anton van de Velde is een tooneelschrijver van talent en fantasie. Fantasie op de tooneelplanken is een zeldzame verschijning. Dit tooneelspel kan een verrijking zijn van de zoo schaars voorziene tooneelbibliotheken van onze jeugdvereenigingen en middelbare scholen. Een goede spelleiding kan „Radijs" tot een goede voorstelling brengen. Het is alleen de vraag of men in het Noorden dit jongensspel, dat zoo grappig-vertrouwelijk met de heiligen van het hemelsche heir omspringt, durft op te voeren. Inderdaad komt bij een dergelijke opvoering alles op de goede gesteltenis aan, anders wordt het grof. Het is jammer dat van de Velde nog steeds volhardt in een semi-expressionistisch taalgebruik. Maar nogmaals: hij bezit geest en fantasie!

KOENRAADT (Prof. Dr. W. M. J.) CORPORATIEVE MAATSCHAPPIJ. ORGANISCHE STAAT (71). Serie: Credo Vivo (No. 3). Paul Brand, Hilversum. 1934.

Er bestaat tegenwoordig al groot gevaar, dat men het problemen-complex: corporatieve maatschappij onoordeelkundig gaat simplificeeren. Dat er een corporatieve maatschappij moet komen, die gemeenschappen inhoudt van bedrijfsgenooten tot leiding van productie, arbeidsverzekering en distributie, weet ieder kind. Het is maar de vraag in welk complex van hervormingen deze bedrijfsschappen behooren te leven en welke economische beginselen ze moeten volgen om ieder het zijne te geven. Ook de liberaal kan positivistische bedrijfschappen en beperking tot ethisch geoorloofde middelen aanvaarden, zonder zijn economisch beginsel van eigenbelang ontrouw te worden. Niet in een staatsrechterlijk instituut, maar in een nieuw economisch beginsel wordt een nieuwe economische orde geboren. En dat dit gevonden wordt in het beginsel om iederen arbeider zijn levensonderhoud te garandeeren, kan ik niet goed inzien, evenmin als dat een nieuwe publiekrechterlijke maatschappijordening mogelijk is in een individualistischen staat. Tenzij juist in den liberalen zin van een positivistisch rechtstatuut, dat door den staat beschermd wordt zooals hij de andere „droits de l'homme et du citoyen" beschermt. Misschien heeft zelfs het rechtsbegrip een kleine verbetering noodig om in het nieuwe systeem te passen. Werken als het onderhavige van Dr. Koenraadt zijn goed om de massa te beleeren, maar in de handen van halfbevoegden worden het licht instrumenten om de nieuwe beweging te belemmeren. De scheeve beoordeeling, die de opheffing der b e s t a a n d e Oostenrijksche vakvereenigingen, in ons land ten deel viel, bewijzen hoe moeielijk het is, in de bedrijfschappen iets anders te zien dan een technisch middel ter onderdrukking van al te vrije concurrentie.

FALLON (Valère) S.J.: BEGINSELEN DER SOCIALE ECONOMIE (565). Nederl. bewerking door Dr. R. Lonte, met de medew. van Dr. L. Grootaers. Leuven, Namen, Uitgeverij Pax, Chasséstr. 6, Den Haag. 1934.

Fallon wil zijn wetenschap geen S t a a t huishoudkunde noemen: toch is de staat de zwakke zijde van deze vertaling, omdat er wel de feitelijkheden van de economie van den Belgischen staat in verwerkt zijn, en de Nederlandsche gegevens zoo goed als geheel ontbreken. Voor Vlaanderen komt het werk dus wel in aanmerking als handboek, voor Nederland kan het slechts dienen als consultatieboek voor de theoretische vraagstukken. Hierin is Fallon een typische representant van de richting, die de klassieke economie der liberalen door zedekundige beschouwingen tracht te verbeteren. Wie een dergelijke opvatting van de economie heeft, vindt hier een klare en systematisch goed geordende uiteenzetting van de stof. Om hooge philosophie bekommert de schrijver zich weinig: geld b.v. identificeert hij bijna met munt en wissels; chèques en andere dergelijke dingen worden eenvoudig „surrogaten van de munt" genoemd.

KNUVELDER (Gerard) VERNIEUWING VAN STAATSBESTEL (179). Essay over de Revolutie van Rechts en de Katholieke Staatsleer. Paul Brand, Hilversum. 1934. *f* 1.90 ingen.

De dikwijls gehoorde uitvlucht, dat het goede, dat de nieuwe revolutie van rechts wil, al jaren lang door verstandige staatslieden in hun program gevoerd werd, beteekent meestal slechts, dat ze dezelfde belangen voorstaan, niet dat ze hetzelfde staatsdoel en de daarmee samenhangende staatsordening nastreven. Knuvelder stelt dan ook zeer terecht het goede van de Revolutie van Rechts tegenover de staatsopvattingen, die inhaerent zijn aan het partijenstelsel van tegenwoordig of de partijleden daar zelf van overtuigd zijn of niet. Eerder veronderstelt hij, dat ze niet overtuigd zijn van de fundamenten van hun stelsel en tracht hij hun van 't fundamenteel verderfelijke van de 19de eeuwsche formeele democratie te overtuigen. Aan enkele van zijn beschouwingen zal wel niemand eenige bewijskracht ontzeggen. Naar mijn meening zal hij zich nog meer van de liberale beginselen moeten ontdoen — slechts een organisch samendenken van vele geleerden bereikt dat op den langen duur.

Wat hier geboden wordt, is echter een ernstige meditatie voor ieder goedwillend katholiek, trouwens voor ieder goedwillend nederlandsch staatsburger geschikt. Want de katholieken hebben den plicht zich tot volmaakte nederlandsche staatsburgers te ontwikkelen, dus ook een staatstheorie op te stellen, die voor iederen goeden nederlandschen burger — hetzij protestant of algemeenkristelijk — in de tegenwoordige omstandigheden aanvaardbaar is. Tot dit zuiveren van het gedachten-terrein kan dit werk zeer veel bijdragen. Zooals ook de Censor in een toegevoegde noot verklaart voor eenigszins kopschuwen, dat hij „in zijn betoog geen enkele afwijking van de katholieke leer kan ontdekken; integendeel (hij meent), dat dit geschrift machtig veel kan bijdragen tot verheldering der vertroebelde ideëen."

ROSSUM (W. M. Kardinaal van). SINT ALFONSUS LIJDENSGEDACHTEN. (36) *f* 4.50. Romen & Zoon, Roermond-Maaseik.

Bij de prachtige uitgave van dit laatste werk van den grooten Kardinaal, meenen wij niet beter te kunnen doen dan enkele regels uit het voorwoord van zijn toegewijden secretaris, Pater J. M. Drehmans C.S.S.R., over te nemen: „De laatste weken van zijn zoo rijk leven besteedde hij, om met vaste en rustige hand de bladzijden te schrijven, die nu volgen. Zij getuigen van zijne liefde voor het lijden van Christus, waarin hij in zoo hooge mate mocht deelen.... De bladzijden die hij zorgvuldig schreef, hebben wij willen geven, zooals zij uit zijn pen vloeiden: zoo is het boek eene blijvende gedachtenis van hem en aan hem; het lezen van zijn verzorgd schrift zal reeds eene opwekking zijn, om in zijn geest het lijden van Christus te beschouwen en er dezelfde kostbare vruchten uit te winnen.".... Een uitgave, die een ruime verspreiding overwaard is.

GUERBER (H. A.) DE MYTHEN VAN GRIEKENLAND EN ROME. (402) *f* 2.90 en *f* 3.90, zesde druk Haar oorsprong en beteenis. Bewerkt door Dr. B. C. Goudsmit. Thieme & Cie., Zutphen.

Dat deze serie Mythen en Legenden van Griekenland en Rome in ons kleine land een zesde druk heeft mogen beleven, is wel een bewijs dat zij in de smaak van het publiek valt. De keurige uitgave en mooie platen hebben zeker ook het hunne tot dit succes bijgedragen. Aanbevelen lijkt ons overbodig en het spreekt van zelf dat eenig voorbehoud bij een boek als dit noodzakelijk is.

WEBER (E. P.) KONING BRIDGE EN ZIJN ONDERDANEN. (126) *f* 1.50 en *f* 2.25. Voorwoord Mr. F. W. Goudsmit. Teekeningen Harmsen v. d. Beek. Schuyt, Alkmaar.

De aanleiding tot het verschijnen van dit boekje was een causerie over „Psychologie aan de bridgetafel", welke de schrijver onlangs voor de A.V.R.O. hield. Ondanks de luchtige sfeer, waarin deze causerie gehouden werd, wekt zij toch den indruk dat de schrijver terdege op de hoogte is van zijn onderwerp en een degelijke studie van dit zoo binnen korten tijd beroemd geworden spel gemaakt heefta De aardige teekeningen tusschen den tekst vervroolijken het geheel en het is een boekje dat alle bridge-spelers(sters) aangename oogenblikken bezorgen kan.

«Eroica» onder vriespunt

door J. v. H.

Zich inlezend op Theun de Vries' nieuwen roman „Eroica" [1]) bevreemdt allereerst de verre, ongewone klank der eigennamen. De nomenclatuur in een werk der verbeelding is een gevoelige barometer.

Andreas Prydzow leidt ons binnen. . . . Prydzow doet Poolsch, althans Slavisch aan, en daar er tevens spraak is van boeren in roode en witte kleederdrachten, van vrouwen met kleurige keursen en uitgolvende rokken, is men spoedig overtuigd in Slavenland verplaatst te zijn.

Dan valt de naam Demetrius en even verder Lucka. Een oogenblik vertroebelt dit de zekerheid: Demetrius heeft Russische atmosfeer en Lucka Oostenrijksche, misschien Zwitsersche. Waarheen in 's hemelsnaam voert ons Theun de Vries? Men blijft een tijdlang weifelen, tot de hoofdstad Platówicz-Delbrück alle onzekerheid neerslaat. Neen! zulk een hoofdstad bestaat er niet; Theun de Vries schept een nieuw rijk, een heel koninkrijk ineens, met, als ik goed geteld heb, een vijftien millioen inwoners, ergens in de buurt van Galicië tusschen Oostenrijk en Polen. Dit is zijn goed recht: de „creatieve" vrijheid van een schrijver is onbeperkt. Hij mag het reeds overbevolkte Europa met nog een koninkrijk vermeerderen, hij mag de maan aan staten en volksstammen verkavelen, hij mag zelfs de vrije hemelruimte vol nieuwe wereldbollen hangen, mits hij de aarde maar niet het licht beneemt.

Omtrent Theun de Vries waren de verwachtingen gespannen. Sinds hij in het Januari-nummer van „Den Gulden Winckel" in pompeuze frazen de wedergeboorte der „waarachtig creatieve litteratuur" had ingeleid en de aestheten was te lijf gerukt, zag men begeerig uit naar deze „bewuste teeltkeus van wereldbesef en persoonlijk artistiek vermogen".

Het „creatieve" heeft niet teleur gesteld: er werd een millioenenrijk gecreëerd om stof en ruimte te bieden aan het wereldbesef en het artistiek vermogen van den schrijver. Maar het wereldbesef is al te breed en weidsch geworden; het artistiek vermogen blijkt niet opgewassen tegen, niet omvattend en doordringend genoeg voor een nieuwbakken koninkrijk op de grens van Midden- en Oost-Europa.

De roman van Theun de Vries is een constructie, een kunstige constructie van gewapend beton, een soort Dnjeprostroi. Zijn boek mist juist datgene, wat hij in genoemd artikel al te zelfverzekerd als een nieuwe verworvenheid uitbazuinde, het vitale, het levensverbondene, het uit de oerkracht zijner menschheid gegroeide. E

---

[1]) Theun de Vries. E r o i c a. Roman. (434) v. Loghum Slaterus. Arnhem 1934.

is geen sfeer in „Eroica", tenzij de sfeer van den mathematischen mensch. De bewoners van Platówicz zijn geen Slaven of Germanen, evenmin Romanen of Kelten. Het zijn cerebrale menschen, zooals het geheele land een cerebraal land, de hoofdstad een cerebrale hoofdstad is. De kunstig gefabriekte namen moeten een Slavisch milieu suggereeren, doch heel de roman had met verandering dier namen even goed in Scandinavië kunnen spelen, in Zuid-Afrika of Noord-Amerika.

Hoe een stads- en volksvizioen wordt opgeroepen en verbeeld, had Theun de Vries van Flaubert kunnen leeren. In Salammbo herbouwt en herschept Flaubert het oude Carthago in zijn Aziatische verharding en wreedheid, met zijn Oostersch fanatisme in zijn verfijnde onmenschelijkheid, een haast Bijbelsch vizioen van Chanaänitisch heidendom. Uit weinig gegevens, maar uit een grootsche verbeelding herleeft hier een historisch volk, dat Carthaagsch, Phenicisch is tot in zijn vingertoppen, en een huurlingenleger, dat alle randvolken der antieke wereld vertegenwoordigt. „Je me moque de l'archéologie!", schreef Flaubert. „Là n'est pas la question. Si la couleur n'est pas une, si les détails détonent, si les moeurs ne dérivent pas de la religion et les faits des passions, si les caractères ne sont pas suivis, si les costumes ne sont pas appropriés aux usages et les architectures au climat, s'il n'y a pas, en un mot, harmonie, je suis dans le faux. . . . L'Ame humaine n'est point partout même. . . . La moindre vue sur le monde est là pour prouver le contraire."

De schrijver van „Eroica" heeft zich over deze waarheden niet druk gemaakt. Over „la religion" zwijgt hij zoo ongeveer vierhonderd en vierendertig pagina's lang, terwijl hij toch den staatsomkeer van een heel land beschrijft, van een Slavisch land tusschen Polen en Oostenrijk. „Couleur" is in zijn boek überhaupt niet aanwezig; beton is kleurloos. „Climat, usages, costumes appropriés" dit alles ontbreekt in „Eroica". Het eenigst kleurende dat ik onthouden heb, is, dat er in het koninkrijk berkenboschjes staan. Het communisme, dat Theun de Vries blijkbaar aanhangt, moet wel uiterst égaliseerend en internationaliseerend werken, wanneer iemand uit een zoo dik boek allen schijn van klimaat, ras en milieu weren kan. Had de schrijver, met weglating der eigennamen, cijfers of beginletters daarvoor in de plaats gesteld, en het raadsel opgegeven: waar ter wereld dit verhaal wel spelen kon?, hij had er heel zijn fortuin op kunnen zetten, ook de internationaalste communist zou het niet geraden hebben. Dit boek is volkomen vaderlandsloos, wortelloos, los van de aarde, van den bodem, van het bloed; het speelt in de maan. Theun de Vries staat begriploos tegenover alle diepere menschheidsinstincten: zijn helden hebben niet alleen geen Godsgeloof, zij hebben zelfs geen bijgeloof. Zij hebben geen zondebesef, geen zweem van het zwakste moreel gevoel, ze hebben zelfs geen vermoeden van eenig jenseitsidee, er is geen spoor

van atavistische restanten. Het platste en oppervlakkigste Marxisme heeft de Vries als dè reddende ideologie in zijn roman geschoven, een materialisme van zoo ziellooze makelij dat men zich afvraagt hoe een intelligent mensch daarmee vrede kan nemen. Het is Russisch fabriekswerk, waarbij slechts een Tribune-lezer kan warmloopen. Niet dat de schrijver het communisme aanhangt, is hem kwalijk te nemen, maar dat hij met dit handjevol gerationaliseerde wijsheid een diepgaanden levensroman meent te kunnen opbouwen. Het oude Europa was feodaal, de nieuwe verloste maatschappij zal Marxistisch wezen. Deze simpele axioma's doen den schrijver ahnungslos heenstappen over de oneindige gecompliceerdheid van mensch en samenleving, over alle hunkeringen der ziel, over alle raakpunten van tijd en eeuwigheid, van God en menschheid. De mensch verliest hier allen achtergrond. Hij staat niet meer geprojecteerd op het écran der eeuwigheid, maar alle vragen zijn opgelost met de afschaffing van het privaatbezit en het tot macht komen van het proletariaat. Hoeveel dieper zag Flaubert, ook een godsdienstlooze en van het Christendom vervreemde, een even geweldig hater van al wat hem bourgeois leek. Maar hij liet zich niet tot platitudes en simplismen verleiden.

Het Marxisme heeft tot nu toe nog weinig schoons geïnspireerd en weinig geestesverrassingen gebracht. De Russische litteratuur beleeft een laagstand als daar in honderd jaar niet gezien werd. Het botte materialisme en het kortademig rationalisme van dit levenssysteem schijnen alle fijnere aspiraties der ziel, alle artistieke gevoeligheden van den geest te remmen. Dat zich hier en daar een nieuw ontwaakte heroïek een weg baant, bleek o.a. uit Malraux' „La Condition humaine", een harde, onmenschelijke heroïek overigens. Maar alle Marxistisch gezinde romanciers der revolutie lijden aan dèze oppervlakkigheid, dat voor hen alles neerkomt op den materieelen en politieken omkeer: zij schrijden achteloos heen over het eigenlijke, noemen we het: den metaphysieken ondergrond der dingen, al dat wat de Europeesche ziel tot nu toe oriënteerde. De eenige die dit zag en in den ontzettendsten aller revolutie-romans gestalte gaf, was Dostojefski in zijn „Demonen". Een Marxistische revolutie is niet slechts een technische omzwenking naar de opheffing van het privaatbezit en de macht der Commune, maar de menschenziel wordt erdoor uit haar Godsverband gerukt; zij is ontworteld uit bodem en traditie en overgeleverd aan de Erinyen: techniek en rationaliseering. Dostojefski's „Demonen" zullen de Sovjetmacht wel overleven en vroeg of laat hun erkenning vinden. Zij vinden eigenlijk dagelijks hun erkenning voor wie toegeeft dat Dostojefski's rijk in zekeren zin „niet van deze wereld" is.

Wij hebben groote namen genoemd, te groote voor een boek als „Eroica". Ook als we kleinere noemen en het werk naast boeken leggen als „Het wassende Water", „Het Fregatschip", „De Herberg met het Hoefijzer", zelfs naast „Komedianten", houdt „Eroica"

nauwelijks stand. In de vier genoemde is aardgeur of zeelucht, het zijn boeken die een ontroerde verbeelding met menschelijkheid doortrok, die geboren werden niet uit een overtuiging, maar uit een drift. „Eroica" heeft een overtuiging tot vader en een vaardige techniek tot moeder. De helden van Theun de Vries zijn allen statische grootheden, te statisch om sterk te ontroeren. Met uitzondering van Andreas, die een beetje den „aestheet" vertegenwoordigt, hebben allen een vastverankerde overtuiging, zonder schokken, zonder eb of vloed, en dit geeft iets mats aan alle conflicten en situaties. De wankelingen van Alessandra, die ten gerieve van den schrijver op een alleronmogelijkst moment een dagboek gaat aanleggen, zijn te weinig doorleefd om hevig te interesseeren. Alle figuren, ook Lucka, die nog bij de best geslaagden hoort, zijn receptachtig samengesteld: er zijn geen verrassingen, geen onberekenbaarheden, geen onlogische zwenkingen, zooals het leven die in overvloed naar de oppervlakte stuwt. Zij hebben allen iets mechanisch en sleepen niet mee, mannequin's, die een revolutie op touw zetten. Theun de Vries maakt het zich te gemakkelijk. De ontvluchting van Lucka uit de gevangenis, de opzet en doorvoering eerst der staking en dan der revolutie, episoden die men met hijgende spanning lezen moest, het verloopt alles zoo vlot of het een schijnmanoeuvre was. Heel het complot hangt aan eenige simpele draden, zooals een H.B.S.-er met een beetje fantasie en lectuur ze ook zou spannen. De koning is een slotbewonend jager zonder hersens; de hoofdminister is schrander en energiek, en leeft natuurlijk met mâitressen. Lucka, de Marxistische leider, is een vat van zelfbeheersching en koele denkkracht. Zijn trawanten zijn mindere grootheden en hebben meer vijheid om aan liefde te doen. Het klassieke weefsel is geen oogenblik verbroken: vieux jeu van begin tot einde. De eenige misschien die buiten het recept valt en een H.B.S.-ersfantasie te boven gaat, is Anthiadès: hij brengt een vlaag Balkanlucht mee en wordt, op het einde vooral, een gecompliceerd personage.

\+ + +

Wij hebben veel kwaad van „Eroica" gezegd. Een schrijver, die zoo zelfbewust van den toren blaast en zoo hoogdravende beloften uitstoot, legt men onwillekeurig een strengen maatstaf aan en wordt, zoo, licht onrechtvaardig. In het constructivisme ligt de zwakheid en de kracht van de Vries' roman. Waar de geest gewillig, maar het talent zwak is, moet de eerste aanvullen wat het laatste ontbreekt. Een rasverteller die u schrijvend meevoert op den stroom der verbeelding en u zóó illusioneert, dat zijn wereld zich voor de werkelijke schuift, is Theun de Vries niet. Doch hij weet te construeeren. Hij werkt met effen groote lijnen en geeft zoo aan zijn boek toch iets imposants. Zijn helden zijn als de hardsteenen hoekfiguren aan moderne gebouwen, recht- en strak-

lijnig, meer typen dan individuen. En achter en om hen rijst het gebouw dreigend, zwaar, log, een gebouw van weinig karakter, zonder verband met zijn omgeving, zonder détailkunst en zonder als vanzelf uit den grond te rijzen of zich bevallig in de ruimte te heffen, een betonbouw van eigen structuur. De proporties zijn niet kwaad en er veert eenig rythme doorheen; doch het blijft constructie, academie-werk.

Een enkele maal raakt de schrijver los van dit constructivisme en lijken zijn tafereelen geslaagder: zoo, voor mijn gevoel, in het samentreffen van Lucka met den partijraad en in het verhoor van Anthiadès door Lucka. Deze episoden vereffenen eenigszins onbeholpenheden als den brief van Lucka's moeder en Alessandra's dagboek. De dialoog is bij Theun de Vries levendig, vlot en waar het op den slag van het wederwoord aankomt, slaagt hij doorgaans. Maar het allerheiligste der ziel blijft hem gesloten, hij voert zijn helden niet tot in de schemering van het onbewuste, hoogstens tot in de voorhal waar de uitgaanskleeding hangt. En dit manco is met geen woord- of styleerkunst aan te vullen. De Vries' proza is glad en verzorgd; hij toont hier een voorliefde voor korte zinnen en lange beschrijvingen. Doch daar men zich aldoor in een kleurloos niemandsland voelt, schuiven ook deze beschrijvingen als tooneeldécor langs u heen.

„Eroica" is maakwerk van begin tot einde. Drie jaar lang is er aan gewerkt: maar ijver en „wereldbesef" zijn niet voldoende om iets groots tot stand te brengen, als het „persoonlijk artistiek vermogen" te kort schiet. [Een boek, slechts voor rijpe lezers].

---

boeken - schouw

MANNING (David) BULL HUNTER'S ONTWAKEN. (213) *f* 1.95 en *f* 2.50. Vertaling van R. van Cappelle. „De Steenuil", Amsterdam.

Voor paardenliefhebbers een prachtboek! Het paard Diablo is bijna meer held van het verhaal dan Bull Hunter en het is zulk een wonderpaard en zoo'n wonderbaarlijken man dat het boek bijna een fantastisch sprookje wordt. Een dier prairie-verhalen die door hun frischheid, geschikte lectuur geven voor iedereen.

SUTHERLAND (Joan) MET VUUR GESPEELD. (236) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.

Een verhaal, waarin de misstap van een man wordt uitgeboet door een reeks van wederwaardigheid, die hem tot een oprechte liefde voor een goede vrouw voeren. Een verhaal dus als zoovele andere waarin de liefde ten slotte de wonden heelt die door het meedoogenlooze leven geslagen zijn. De persoonsbeschrijvingen zijn goed en het geheel wordt onderhoudend verteld. Rijpere lezers.

De nieuwere Poolsche Litteratuur (1918 - 1931)

door Dr. OTTO FORST DE BATTAGLIA.

I.

Onbekendheid met de taal heeft belet, dat de Poolsche litteratuur buiten het land die aandacht trok en die waardeering vond, welke zij verdiende. Maar dat is niet de eenige oorzaak van dit betreurenswaardig verschijnsel: de Poolsche letterkunde is eenerzijds West-Europa te vreemd, en anderzijds te weinig uitheemsch, om of door haar gelijkgestemdheid of door haar wezensverschil, het groote publiek iets te zeggen te hebben. Zoo komt het, dat de talrijke Poolsche vertalingen, evenwel slechts zelden ondernomen om de kunst te dienen maar meer uit zuiver zakelijke oogmerken, in Frankrijk, noch in Engeland en Duitschland, noch in Italië koopers en lezers vinden.

Het doel van dit overzicht is: over de rijke litteraire productie, die binnen het Poolsche taalgebied te boeken valt, een en ander te berichten aan het Hollandsche lezerspubliek, dat behalve het door Ardeschah (Consul Kaczkowski) zoo meesterlijk in 't Duitsch vertaalde boek „Bauern" van Reymont en de romans van Ossendowski wel nauwelijks een hedendaagsch Poolsch werk onder de oogen kreeg.

Van de verschillende litteraire genres bloeit in onzen tijd de l y r i e k het meest. Ook op het gebied der e p i e k zijn er veel goede talenten, met name een paar hoog boven de middelmaat uitstekende roman- en novellenschrijvers. De d r a m a t i e k biedt den buitenlander weinig interessants en bevredigt niet eens de behoeften van het binnenlandsch tooneel. De litteraire kritiek bezit eenige opmerkelijke vertegenwoordigers. Wetenschappelijke werken, die in formeel opzicht tot de schoone letteren behooren, zijn niet zeldzaam.

* * *

Aan de spits der huidige lyrici staat sinds den dood van den genialen Kasprowicz (+1926) onbetwistbaar Leopold Staff (geb. 1878). Hij heeft denzelfden weg als Kasprowicz doorgemaakt van titanische opstandigheid naar bezonken rust, van misdadige beeldstormerij naar nederige overgave in geloof. In zijn laatste verzenbundels „Naalde-oog" en „Hooge Boomen" gaan strakke vormgebondheid en strenge gedachtentucht hand in hand: een Poolsche Valéry of Stefan George, wien de weg feilloos ligt afgebakend door een elken twijfel uitbannend Katholicisme.

Uit de school van Staff's parnassen-lyriek stammen formeel de in zekeren zin officiëele dichters, de „poetæ laureati" van het nieuwe Polen. Vóór een paar decennia waren zij heftige revolu-

tionairen en wereldomverwerpers. Te Warschau dagelijks in een kroeg bijeen, hakten ze lustig los op de traditioneele dichtkunst en op de bestaande maatschappelijke orde. Deze onrustige jeugd is uitgegist; hun tijdschrift, de „Skamander", waaraan de geheele groep haar naam ontleende, heeft opgehouden te verschijnen. De wegen der strijdmakkers zijn sindsdien uiteengegaan. Maar hun werk verraadt nog altijd den gemeenschappelijken oorsprong. 't Is lyriek hier van humanistisch fijn-ontwikkelde afvalligen uit de steedsche hoogere standen en uit den ontwortelden landadel: zeer verzorgde taal, degelijke gedachten, sensualiteit en erotiek in hooge mate, daarbij bij de naar rechts georienteerden kloek patriotisme, bij de anderen zeer strijdlustig pacifisme, nergens talentloos, menigmaal geniaal. („Mochnacki's Concert" van Lechón en „Hymne van den Alchimist" van Tuwin) De dichters van den „Skamander" bevinden zich op het oogenblik allen op het hoogtepunt van hun scheppende kracht; zij tellen tusschen de 33 en 38 jaar. Eenigen publiceeren weinig, zooals J a n L e c h ó n (wiens „Karmosijnrood Gedicht" een meesterwerk is), anderen zijn de lyriek ontrouw geworden en beoefenen slechts zelden de zuivere dichtkunst. Zoo A n t o n i S l o n i m s k i, de gevreesde criticus van het door de „Skamanders" gestichte en geredigeerde meest invloedrijke weekblad van Polen, „Wladomosci Literackie", — hij zelf soms een geestig en dan beduidend, soms een patetisch-vervelend en dan onuitstaanbaar dramaticus. J u l j a n T u w i n is ondanks tijdelijke uitstapjes naar het gebied der Cultuurgeschiedenis vóór alles de hartstochtelijke lyricus gebleven: intellectualist, vormkunstenaar, beheerscher van een demonische zeggingskracht, tegelijk een groot lyricus, naast Staff wellicht de grootste in de Poolsche taal, hoewel niet P o o l s c h in den zin van saamvergroeidheid met den nationalen volksaard. Het zijn hebreeuwsche zangen in Poolsche bewoording, die wij beluisteren. Echt Poolsch daarentegen is J a r o s l o w I w a s z k i e w i c z, een romanticus van het zuiverste water, ware het hem niet, tot in zijn haast pedante stijloefeningen, om den vorm te doen. Hij heeft ook romans geschreven; het zijn lyrische, verdoezelde stemmingsbeelden, zielebeschrijvingen in den trant van „Obermann" of „Adolphe", van „Nouvelle Héloise" of van de Engelsche Lake-poets. K a z i m i e r z W i e r z y n s k i, de dichter van lente en wijn, van teere vrouwenzielen en blije kindsheid, de bekroonde dichter van de bezielde kracht van de „Olympische Laurier" en de geraffineerde, zwoel-vurige vrouwenlyriek van M a r i a P a w l i k o w s k a zijn de beiden uitersten, waartusschen de lyriek van den „Skamander" zich beweegt.

* * *

Terwijl deze „Skamanders" hun Sturm und Drang zoowat te boven zijn gekomen, is in hun schaduw een nieuwe generatie opgegroeid, als twee druppels water weer gelijkend op het ver-

loochend voorgeslacht: de dichters der „Quadriga", op hun beurt vervaarlijke revolutiemannen in klassieke toga, vol zorg voor woordkeus en vers. Nog heeft zich geen hunner een leidende positie verworven. Daarentegen zijn de dichters van uiterst links, Poolsche Majakovskij's, strijdlustige communisten, maar in hun aesthethiek — o gruwel! — leerlingen van den fascist en futurist Marinetti: een Bruno Jasienski, tegenwoordig redactielid van het grootste, bolsjewistische literatuurtijdschrift, Witold Wandurski, Wladyslaw Broniewski reeds tot volle rijpheid van hun meer ontvankelijk dan scheppend talent geraakt.

Langs de Krakauer groep der „Zwrotnica", die in theoretische besprekingen, in kritiek en cultuurfilosofie meer de aandacht trekken dan door hun al te geconstrueerde, van 't verhevene in 't belachelijke vervallende gedichten, langs Juljan Przybos, Tadeusz Peiper, Leon Chwistek, Tytus Czyzewski, langs den zelfstandigen Józef Aleksander Galuszka, die aan de Fransche Simultaneisten herinnert, geraken we zoo van de urbanistische naar de bodemverbonden lyriek, die toch altijd nog meer met de Poolsche ziel verwant is dan constructies en programs.

Emil Zegadlowicz (geb. 1888) is de leider van den „Czartak", een school, die zich blij en deemoedig den Schepper en Zijn natuur overgeeft en in immer nieuwe variaties haar geloovige vreugde over het bestaan en zijn volksverbondenheid herhaalt. In de lijvige verzenbundels van Zegadlowicz, van Edward Kozikowski en Janino Brzostowska liggen parels van ongekunstelde poesie verspreid. Zegadlowicz heeft verder een in technisch opzicht soms aan Proust herinnerde, fijne en lieve autobiografische vertelling zijner kinderjaren geschreven, „Het Leven van Nikolaus Srembrempisawys" en tracht het volkstooneel door mysteriespelen te vernieuwen. Jan Wiktor schetst met innig aanvoelingsvermogen de zielen van natuur-nabije, eenvoudige menschen en dierpersonificaties.

Een bizondere plaats neemt hier Bodeslaw Lesmian, de dichter van „Weiden" in, de op ongewone woordkoppelingen zeer beluste natuurdichter. Formeel is hij aan den „Skamander" verwant. Dat geldt ook voor Kazimiera Illakowiczowna, wier echte ziele-eenvoud in „Kinderrijmen" even overtuigend is en ontroerend, als haar visionaire verbeeldingskracht in „Weenende Vogel" en in „Uit de diepte van het hart" of in haar machtige „Heldenballaden". Deze visionaire kracht is in de hedendaagsche Poolsche lyriek niet veelvuldig. Ook den jong gestorven Jan Zahradnik († 1929) was ze eigen, en ook hoewel bij mindere begaafdheid bezat Broniszawa Ostrowska († 1928) ze. Deze beiden en met hen Maryla Wolska († 1930), Antoni Waskowski, de schrijver van eenige in psychologisch opzicht waardevolle, maar onopvoerbare leesdrama's, dan nog Feliks Konopka zijn epigonen van de „Grootromantiek" van een

Mickiewiez en een Szowacki Krasinski, — terwijl de bij het groote publiek zeer gewaardeerde, bescheiden talenten, als dat van den Poolschen Coppée, Kornel Makuszynski, een sympathiek lyricus en onuitstaanbaar grappenmaker in zijn duizend feuilletons en novellen en van den Poolschen Deroulède Or-Of (+1931), dat Jozef Maczka (+ 1918) en van Edward Sonski (+ 1926) de „kleine" romantici nastreven.

Met Jan Pietrzycki en Stanislaw Milaszewski keeren we weer van de romantiek terug naar het klassicisme, en nu in zijn strengsten vorm. Daartoe mogen wij de geestige fabeldichters Jan Lemanski (+ 1933) en Juljan Eismond (+ 1930) rekenen, ook behooren hiertoe de Homerus-vertaler Józef Wittlin, Mieczyslaw Braun, die den handenarbeid bezingt, en de ministersvrouw Halina Kononacka, als diskuswerpster en als stijlbewuste dichteres gekroond met dubbelen lauwerkrans. Aan deze in vorm aan elkaar verwante, in wereldbeschouwing en levenshouding van elkaar verschillende dichters ontbreekt echter het middelpunt, dat vóór den oorlog het tijdschrift „Museion" met zijn uitgever Ludwik Hieronim Morstin vormde. Jammer genoeg heeft Morstin onder zijn omvangrijke werkzaamheid als publicist, als uitgever van een groot tijdschrift „Pamietnik Warszawski", als romancier, die de volkomenheid nabijkomt (ook in zijn Copernicus-roman), eindelijk als de zijn voorbeelden al te slaafs navolgende leesdramadichter, zijn eigenlijke roeping als lyricus vergeten. Onder de neoklassieke dichters verdienen nog de beide innig-religieuse dichters Jerzy Liebert (+ 1931) en Arna Sonczynska, alsook de voortreffelijke vertaalster Anna Ludwika Czerny vermelding.

Den „Skamander" oorspronkelijk zeer vijandig gezind, maar langzamerhand meer en meer zijn voetsporen drukkend, zijn de dichters der „Quadriga" te noemen: Ryszand Dobrowolski, Wlodzimierz Slobodnik, Aleksander Maliszewski, Wladyslaw Sebyla, Antoni Ciesielczuk, Stefan Flukowski en Nina Rydzewska, jonge wijn, die uitgegist raakt en eerst voor staatsgevaarlijk gehouden nu langzamerhand door de overheden in bescherming genomen wordt.

* * *

Naast de veelzijdigheid van de Poolsche lyriek, doet het hedendaagsche drama wel poover aan. Slechts één eerste-rangstalent, Graaf Karol Hubert Rostworowski (geb. 1877). Na een schitterenden inzet (de Rome-tragedie „Caligula" en het origineele, eerst nu weer op het tooneel triomfen vierende drama „Judas Ischariot") was Rostworowski min of meer van zijn niveau naar de politieke polemiek afgezakt. Maar weer spoedig bereikte hij met stukken uit het huidige, Poolsche volksleven een beduidende hoogte. Beter als Zegadlowicz is het hem gelukt, de boeren-

ziel in conflict met de economische orde en wanorde van tegenwoordig te vatten. (De trilogie van „Verrassing", „Verhuizing", „Aan het einddoel").

Het loont de moeite niet, de lange lijst van vaste en niet onhandige leveranciers van het Poolsch tooneel, als daar zijn Krzywoszewski, Grzymala-Siedlecki (overigens een voortreffelijk criticus), Grubinski, noch de schrijvers van soms wel aanvaardbare maar zelden opvoerbare leerdramas als Waskowski, Górski, Jedrkiewicz hier uitvoeriger te analyseeren. Onbelangrijk zijn de ook voor niet-Polen nauwelijks te genieten geschiedenisknoeierijen van Goetel, Szpotanski en Bronczyk. Resten nog: de knap ineengetimmerde, eentonige, onzedelijke stukken van W l o d z i m i e r z P e r z y n s k i (+ 1930), die zijn halve en heele, kleine en groote wereld ook in technisch evenzoo geslaagde romans heeft weergegeven; verder de diepgaande psychologie vooral der vrouwenliefde van Z o f j a R y g i e r - V a l k o w s k a, die zich eerst laat van de epiek tot het theater wendde, dan de aan woordspelingen rijke, de komische situaties handig benuttende, maar in de uitbeelding van voorbije kultuursferen onnavolgbare historische komedies van den schitterenden publicist en criticus A d o l f N o w a c z y n s k i en de scherpe satyren van B r u n o W i n a w e r, wiens „Job" door niemand minder dan door Joseph Conrad in het Engelsch vertaald is; naast Milaszewski de fijnzinnige J e r z y S z a n i a w s k i, en ten slotte de dramatische nalatenschap van een der baanbrekers der nieuwste Poolsche letteren, S t e f a n Z e r o m s k i (+ 1925), waaronder een prachtig blijspel „Mijn kwartel is me ontsnapt".

* * *

In de litteraire nalatenschap van Zeromski nemen zijn tooneelstukken maar een ondergeschikte plaats in. Deze meester van het Poolsche proza, de beduidendste sedert Sienkiewicz, heeft na het herstel van den Poolschen staat als de geestelijke leider der natie gegolden en daarvoor is hem ten deel gevallen niet alleen de algemeene erkenning van zijn dichterschap, maar ook die van zijn politiek leiderschap. Inderdaad, reeds nu en steeds meer blijkt Zeromski een man, wiens rol in de historie het litteraire gebied ver overschrijdt, maar daarbij toch ook als een schrijver, wiens gebrekkigheid aan compositie en techniek door zijn ethische bedoelingen en politieke inzichten gemaskeerd, bovendien ook door de stralende pracht van zijn uit de bronnen van nieuwe en oude volkstaal scheppende woordenrijkdom gecompenseerd wordt. Deze rijkdom en de nationale belangrijkheid heffen de korte verhalen van „Zeewind" hoog uit boven de ontoereikendheid van de vinding en de zwakheid van de karakterteekening, die meerdere aankleeft. „Verjonging" is om zoo te zeggen een waarschuwing en tegelijk een profetie, gericht aan het herrezen vaderland: dat

het 't oude puin moet opruimen, om in de zuivere klaarte der symbolische „kristallen huizen" te wonen.

Zeromski's talrijke volgelingen: G u s t a w D a n i l o w s k i, A n d r z e j S t r u g, die na den wereldoorlog door ongezonde revolutionaire broeikaslucht diep van het beloftevolle niveau hunner van nationale en sociale hartstochtelijkheid doorgloeide, van warme zinnelijkheid vervulde verhalen zijn afgegleden, een leger van dichterlijk gebarende, in minderwaardigheid vervallende hoofdartikelschrijvers, blijven ver achter bij drie zeer sterke talenten: twee strijders voor de Poolsche vrijheid, die beiden aan een tragisch levenslot ten offer vielen, n.m. de begaafde E u g e n i u s z M a l a c z o w s k i (+ 1922), wiens „Paard op den Heuvel" een onvergankelijke uitbeelding van den oorlogsgruwel is, en de hem in wezen gelijke J a n Z y z n o w s k i (+ 1924), dan een vrouw, M a r i a D a b r o w s k a, die eerst van een uitstekend inzicht in de kleine wereld van geestelijk en stoffelijk armen blijk gaf, voor zij in haar roman-fleuve „Nachten en Dagen" een representatief werk van Poolsche vertelkunst schiep.

In de onderwerpen, die zij kiest, aan haar verwant, maar in woordkunst en verteltechniek ver haar meerdere is Z o f j a R y g i e r - N a l k o w s k a, die in den psychologischen zedenroman uit het na-oorlogs-milieu kan wedijveren met den reeds genoemden Perzynski. Maar in de weergave van dezen na-oorlogschen tijd munt bovenal uit Zeromski's beroemdste volgeling, J u l j u s z K a d e n - B a n d r o w s k i (geb. 1885), als deze een meester in de taal, als deze een romanticus, maar hij voegt zich strenger naar de wetten der compositie, als deze ook een werkelijk politieke natuur, maar zijn absoluut nationalisme wordt verzacht door ruime menschelijkheid. Zijn vertellingen „De Boog", „Generaal Barcz", „Leonore" „Thaddäus", „Mathias Bigda" zijn inderdaad representatief voor de Poolsche litteratuur en voor onzen tijd. Hier zijn de meest brandende, hedendaagsche problemen: arbeidersvraagstukken en erotische nood, staatscrisis en familieverbrokkeling uitgebeeld, evenwel niet tot oplossing gebracht. Bandrowski is partijmensch en gevoelsmensch en hij komt daar voor uit. Toch laten zijn boeken een diepen indruk achter. Evenwel geen onvertroebelde, zooals de bekoorlijke, gevoelvolle vertellingen uit het verloren jeugdparadijs, „Stad mijner moeder", „Vergeten Elzenbosch".

Is Kaden-Bandrowski een vurig aanhanger van Pilsudski — dien hij in „Generaal Barcz" uitbeeldde —, teekende hij het beeld van het nieuwe Polen zoo, als het de tegenwoordige machthebbers wenschen, en streefden daarnaar met heel wat minder succes ja zelfs met pijnlijke smakeloosheid en oogendienarij, mannen als Ulanowski en Olechowski, — zoo stelden zich in 't kamp van nationaal rechts te weer J ó z e f W e y s s e n h o f f (+ 1932) (die alleen in zijn kritieken en biografische werken aan den eminenten satyricus van „Podfilipski" en aan den betooverenden na-

tuurbeschrijver van „Woudeenzaamheid" herinnert), Edward Ligocki (ook deze enkel een schaduw van zijn eigen beter verleden), Zygmunt Bartkiewicz en de Poolsche Marlitt of Ouida Marja Rodziewiczowna.

(Slot volgt.)

---

boeken - schouw

WALLACE (Edgar) DE GEHEIMZINNIGE SMARAGD. (271) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van Dr. L. C. van Goudoever. Bruna en Zn., Utrecht.

De onvolprezene Wallace gaat in dit boek een beetje te veel den kant van den griezeligen Sax Rohmer uit. Eenige ongrijpbare gele mannetjes, een vrouw, die als man verkleed butlerdiensten doet en nog andere onmogelijkheden zijn niet de ingrediënten waaruit Wallace anders zijn veel geliefde lekkernij samenstelt. Voor rijpere lezers.

ERICS (Linda) KLEINE NORA. (156) *f* 1.35. Veenman en Zonen, Wageningen.

Een goed geschreven verhaal dat zonder overdreven te worden toch blijk geeft van de christelijke opvatting van de schrijfster. Het is de geschiedenis van een jong meisje dat onder zeer moeilijke omstandigheden zich tot een knappe musicienne ontwikkelt. De moeder van kleine Nora is een zeer onsympathieke figuur, waarom het boek voorbehoud vraagt.

CONAN DOYLE (Arthur) DE HOND VAN DE BASKERVILLES. (216) *f* 1.25. Vrij vert. door Cor Tepe. Hollandsch Uitg. fonds, Amsterdam.

Deze nieuwe uitgave van het bekende detective-verhaal van Conan Doyle ziet er keurig uit. De vertaling is ongedwongen en de prijs van dien aard dat niemand zich het plezier om een der boeiendste avonturen van Sherlock Holmes en zijn onafscheidelijke vriend Dr. Watson te lezen, behoeft te ontzeggen.

CHRISTIE (Agatha) LORD EDGWARE STERFT. (327) *f* 1.— Vertaald door Mevr. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.

Zooals vele auteurs van detective-verhalen heeft Agatha Christie een speurder in het leven geroepen, aan wiens scherpzinnigheid niets ontgaat in de duistere wereld van de misdaad. Monsieur Hercule Poirot beijverd zich met zijn vriend Hastings om de geheimzinnige moord op Lord Edgware op te helderen, jammer dat er nog eenige moorden moeten gebeuren voor hij het raadsel heeft opgelost, maar de lezer zal het met hem eens zijn dat de zaak niet zoo eenvoudig is. In zijn soort een echt spannend boek voor ontwikkelde lezers.

SUTHERLAND (Joan) OMDAT HET MOEST. (280) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van J. M. Grond. Kruseman, Den Haag.

Men kan van Joan Sutherland niet zeggen dat zij de gave mist om een goed verhaal samen te stellen en telkens een nieuw gegeven te bedenken. Zij geeft hier de roman van een „kwakzalver", een door doctoren en professoren veracht wezen. Het is een man, die zich door eigen kracht heeft opgewerkt en een instrument heeft uitgevonden, waardoor hij vergroeide spieren weer in hun normale toestand terug kan brengen. De schrijfster laat de dochter van een professor, een mank meisje, door hem genezen, waarna de gevolgen gemakkelijk te raden zijn. Dit origineele boek geeft lectuur voor volwassenen met onderscheidingsvermogen.

Franz Werfel

en

„Die vierzig Tage des Musa Dagh"

door Dr. NIC. PERQUIN S.J.

Telkens opnieuw valt het op, wat voor een dichter-stumpers de nieuwere en vooral de nieuwste generatie heeft voortgebracht, wanneer men ze vergelijkt met een Thomas Mann, een Wassermann en een Werfel. Het is best mogelijk, dat die defaitistische ouderen, die individualisten en psychologen tot een voorbije tijd behooren, nu wij leven in een wereld, die roept om gemeenschap en geloof; het is best mogelijk, dat zij, internationalen in denken en voelen, geen bestaansrecht meer hebben in een tijd, die als eerste eisch aan den dichter stelt, dat hij gebonden is aan land en volk.

Theoretisch moet dat toegegeven worden, maar — afgezien van enkele heel-grooten der jongere generatie, die trouwens toch weer apart staan — heeft het nieuwe levensgevoel, zich zoo weinig artistiek vruchtbaar getoond, dat de onbeschaamdheid, waarmee de geweldige kunners opzij geschoven worden, belachelijk is geworden.

Het is nooit duidelijker geworden dan nu, dat kunst meer eischt dan goede wil, meer dan idealisme, meer dan een breede wereldbeschouwing, kunst is en blijft afgeleid van „kunnen". Dat kunnen hebben die ouderen, het zijn vaklui in de beste zin van het woord en zij hebben eerbied voor hun werk.

Dat meesterschap over het woord, die vormende kracht, en die vreugde over het werk als werk, bezit F r a n z W e r f e l in hooge mate. Hij heeft het triomfantelijk weer bewezen in zijn laatste roman „Die vierzig Tage des Musa Dagh". [1])

Een geweldige roman van bijna ondragelijke spanning. Men moet van het begin tot het einde meeleven, wij worden meegesleurd, vastgeklampt aan dat verschrikkelijke lot der Armeniers, aan die vertwijfelde strijd om het pure, eenvoudige bestaan, die tenslotte wel eindigt in een redding, voorloopige redding althans, der massa, maar in den ondergang van den éénen, die de redding mogelijk maakte.

Een onverklaarbaar depressie-gevoel bevangt ons van het eerste oogenblik af en nog zelfs op de laatste bladzijden als alles goed moet gaan, laat ons dat gevoel niet los. Men voelt, dat er iets gaat gebeuren wat ontzettend tragisch is . . . en dat gebeurt dan eindelijk, op het laatste, het allerlaatste oogenblik. Gabriel Bagradian blijft alleen achter als de reddende Fransche schepen, zijn volk meenemend, verdwijnen.

Dat achterblijven is van werkelijkheidsstandpunt uit gezien een vrij povere poging om Bagradians' sterven toch nog mogelijk te maken, maar symbolisch beschouwd is het overtuigend: Armeniër zijn is een onmogelijkheid en Bagradian, de cosmopoliet, heeft op den Musa Dagh zich zelf als Armeniër teruggevonden. Die overwinning der ziel mag hij niet meer prijsgeven, maar de consequentie ervan is de dood: Die overwinning is ondergang. In dit boek is werkelijk een noodlot gezien, gevoeld, doorvoeld en doorleefd. Een groot dichter heeft hier een epos gevormd van ontzaglijk menschenleed, omdat hij in staat was een volk in zijn tragische ondergang te zien. Elke bladzijde drijft de spanning verder op, de „Zwischenspiele" houden niet tegen, ze verbreeden den gezichtskring omdat zij dat klein hoopje volk in een uithoek der wereld in heel z'n wanhopige eenzaamheid laten zien te midden van het egoisme der Europeesche staatslieden. Elke episode, elk heel klein gebeuren staat in dienst van het geheel. De karakteristiek van het individu karakterizeert het volk, dat men lief krijgt en zoo met volstrekt medelijden volgt in zijn nood.

---

[1]) Paul Zsolnay-Verlag, Berlin, 1933. 2 Bände (557 en 584 bladzijden.)

Het is waar: Werfel is niet de man, die alles objectief juist ziet. Hij mist één voornaam ding en dat is gelijkheid van geloofs-overtuiging. Die innigste diepste ondergrond van menschelijk leven zal hij nooit pakken; hij zal altijd godsdienstige liefde als fanatisch bezeten menschzijn schilderen. Nooit bereikt hij de absolute hoogte, waar men reine onbaatzuchtigheid, pure heiligheid ziet. Altijd zal hij te veel zoeken en speuren in het onderbewuste, het instinctieve, het raadselachtige van het pijnlijkste in den mensch, de stem van het bloed.

F. WERFEL. Teekening van L. Meidner.

Dat is altijd weer jammer bij Werfel. Hij is een waarachtig dichter, hij maakt gewoonlijk niet veel omhaal van woorden, bouwt z'n zinnen doelmatig en bewust op, hij overziet met een grandioos synthetische kracht het geheel, klassiek-voornaam in zijn motieven. Maar hij is te aardsch, nooit volmaakt kuisch, nooit geloovend in het heilige en daarom juist als hij het mystieke wil benaderen, zwak van uitdrukking, gezocht, gedwongen.

In deze roman valt dat het meeste op in Iskuhi. Ik weet wel, zij is ook bij hem niet zondig, maar toch al te menschelijk om een ideaalbeeld te kunnen zijn, wat het moest wezen om die roman tot een heldenepos op te voeren. Zoo ook de oude Priester Ter Hargasun. In hem is te veel van het oude wreede heidensche bloed om hem heilig-heldhaftig te doen zijn.

Men zal zeggen: maar zoo zijn die menschen nu eenmaal! Laat het zijn! Want dan nog blijft het jammer, dat hij die menschen in hun schoonste perfectie niet tot puurdere helden heeft weten te maken, omdat dàt aan zijn epos die laatste schoonheid gegeven had, die is: kuische bewondering voor het heilige en heldhaftige. Maar het is bovendien niet heelemaal waar. Men voelt heel den tijd door, dat Werfel zijn menschen niet heiliger en beter w i l zien. Geen oogenblik wordt men overtuigd van de noodzaak van zijn kijk op de menschen, geen oogenblik wordt men gedwongen om te gelooven, dat de werkelijkheid niet beter kan zijn.

Het is diezelfde beperktheid van zien, die veel hinderlijker in de „G e s c h w i s t e r v o n N e a p e l" [1]) gevoeld wordt. In die roman is nog veel zichtbaarder, dat Werfels geest bij voorkeur gericht is op het instinctieve in een mensch. Daar is dat zelfs de eigenlijke wereld, de eenige werkelijkheid. Nauwelijks is in dat instinct-leven der menschen plaats voor overleg, bewuste wil en hooge onzelfzuchtigheid van geestelijke liefde. Alles is on-

[1]) Paul Zsolnay-Verlag, Berlin, 1931.

beheerschte eruptie, onderbewuste drang, instinct, bescherminstinct, liefde-instinct, trouw-instinct. En uit al die gegevens van instincten en hartstochten broeit er een bijgeloof, dat bij hem godsdienst is.

Dat is heel sterk in die „Geschwister", zooals trouwens ook in „Verdi", waar het vol is van duistere onderbewuste strevingen en gevoelens, van vermoede samenhangen van geheimzinnige verborgen banden, maar diezelfde opvatting is gebleven in „Die Vierzig Tage".

Die tragische beperktheid van Werfel is zeer merkwaardig, dezelfde beperktheid die ook het werk van Frank Thiess — maar dan bij deze veel erger — tenslotte voor het leven onvruchtbaar maakt.

Het is zoo merkwaardig, omdat Werfel als expressionist begonnen, bezeten van het gemeenschapsidee, dat bij hem bijna een fanatische godsdienst werd, niet zonder sentimentaliteit vol zalige verrukking voor alles, wat hij zag en hoorde, langzamerhand van dien weg is afgedwaald. Van de lyriek naar het drama, van het drama naar den roman, uiterlijk en innerlijk van naief enthousiasme naar de strijd om de oplossing van het probleem van het leven, en hier vandaan naar de geresigneerde beschouwing van het menschelijke.

Behalve het gebrek aan diep gefundeerde godsdienst is de oorzaak hiervan: de te groote waarde, die hij hecht aan het erotische. Hij gaat niet zoo ver als Thiess, verwacht van de eros geen oneindigheden en diepzinnigheden, maar toch het menschelijke is voor hem geheel gevangen in het net van de eros, het leven is de strijd van den „logos" met de „eros." [1])

Het is niet te verwonderen, dat die wil om dat probleem op te lossen verlamde en eindigde in een psychologie. Er zijn oogenblikken geweest, waarop Werfel zich scheen te bevrijden uit de boeien van het alléén menschelijke. Soms scheen hij op te stijgen naar een geloof in een God, die niet gebonden is aan wereld en mensch. Een geheim egoïsme echter van zelfbehoud, heeft die vlucht naar boven tegengehouden.

Er is in Werfel een innerlijke tegenstrijdigheid — scherpzinnig reeds door von der Leyen[2]) opgemerkt; een gecompliceerdheid, die smartelijk verlangt naar eenvoud, een haat, die eigenlijk liefheeft, een intellectualisme, dat zich over over zich zelf schaamt. In die tegenstrijdigheid ligt de tragiek opgesloten van zijn geestelijke beperktheid.

Misschien kan men dat begrijpen, wanneer men die hartstochtelijke uitval tegen de romantiek in „Verdi" leest:

„Der Geist der Romantik, Verbündeter aller heiligen Allianzen, Knecht jeder zweifelhaften Autorität, dieser Geist des Wahnsinns, sofern Wahnsinn die Flucht von der Wirklichkeit bedeutet, dieser Dämon unaufgeräumter und deshalb schwulstiger Gemüter, dieser Narzissus der Tiefe, dem der Abgrund ein lüsterner Kitzel ist, dieser Gott der Verwicklung und Widerklarheit, dieser Abgott erstorbener Sinnlichkeit, verbotener Reize, scheinheiliger Gebärden, krankhafter Vergewaltigungen, der böse Geist der Romantik, terroristisch von rechts und links, diese Pest Europas hat die lebenswilligste Jugend besiegt, um heute noch zu herrschen."

Die omschrijving der romantiek is zóó onjuist, zóó fel-brutaal gewild onjuist, dat men voelt, hoe hij hier iets haat. En als ik mij niet vergis, dan haat hij daarin 't katholicisme. Romantiek is geen katholicisme, maar hij ziet het zoo. Hoezeer hij 't ook tracht te verbergen altijd is voor hem biechten en geeselen en krampachtige vervoeringen katholicisme. Hij haat het katholicisme, omdat hij de aantrekkingskracht ervan ondervindt en ik geloof, dat heel zijn zoeken in het onderbewuste, in het donkere op en neer golven in een ziel, zucht naar zelfbehoud is.

Hij wil niet meer gelooven aan de volkomen heerlijkheid van heldenmoed en liefde en geloof. Bij hem heeft overwonnen ras, bloed en bijgeloof.

Het is waar, dat in zijn laatste roman die plotseling oplaaiende felheid, op het meest onverwacht uitbrekend, niet voorkomt. Maar toch die volle over-

---

[1]) Der Spiegelmensch, eine magische Trilogie.
[2]) Deutsche Dichtung in neuer Zeit, Jena, 1927.

gave, de niet berekenende bewondering voor het mooie en kuische heeft hij ook hier niet bereikt.

Werfel is nog niet over het hoogtepunt heen en het is niet uitgesloten, dat hij toch nog zich eindelijk zal overgeven aan dat geheimzinnige, wat hem lokt, altijd nog, God, die boven de menschheid troont.

---

boeken - schouw

COURTHS-MAHLER (H.) TWEE GELUKKIGE HARTEN. (211) *f* 1.75 en *f* 2.40. Ned. bew. door G. H. Uitman. Swartsenburg, Zeist.

De titel zegt reeds veel en dat is bij een boek van Courths-Mahler een voornaam punt. Een burcht der jonkvrouwen is ook zoo echt iets uit een roman van C. M. en het zou te veel van het geduld onzer lezers en lezeressen vergen als wij gingen vertellen hoe die burcht al heel spoedig zijn jonkvrouwen kwijt is. Volwassenen.

ROTHBERG (Gert) NOODLOTSMACHTEN. (254) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. vert. uit het Duitsch van Jac. Nahuys-Duvivier. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De ongebreidelde fantasie van deze schrijfster doet haar soms verhalen neerpennen, welke zoo onwaarschijnlijk zijn, dat men al lezende een glimlach niet onderdrukken kan. Hier geeft zij een dik-opgelegde sensationeele vertelling van een gentleman-inbreker, die daarbij nog een beroemd acrobaat is en met een schatrijk meisje trouwt uit de eerste kringen. Liefhebsters van dergelijke lectuur zullen zich niet vervelen bij de lezing, maar het boek is toch te onbeduidend om het te kunnen aanbevelen.

BRÜCK (Christa Anita) WERKENDE MEISJES. (258) *f* 2.10 en *f* 2.75. Geautoriseerde vertaling van Jenny S. Witstijn. „De Steenuil", Amsterdam.

Dit boek is een aanklacht. Het geeft een somber relaas over het leven van jonge meisjes, die genoodzaakt zijn voor een klein salaris op kantoren te werken. De eentonigheid van haar werk, het sobere voedsel, de huurkazernes, waarin zij wonen, maar vooral de corruptie, de aanvallen van het altijd-loerende monster van ontucht waaraan zij blootstaan, de valsche intriges van collega's, niets wordt vergeten. Hopeloos, vooral geestelijk arm, altijd vechtend om haar baantje te behouden door allerlei middelen, goede en slechte, gaan deze meisjes door het leven. Op het kantoor van Murawski, de film-verhuurder bereikt de benauwende sexueele sfeer wel het hoogtepunt. In heel het boek verschijnt maar één goed rechtschapen man. Is dat niet heel weinig? De ervaringen van deze typiste zijn wel zeer treurig, wij kunnen niet gelooven dat het er overal zoo uit ziet in de kantoorwereld. Het spreekt van zelf dat dit boek voor rijpere lezers met ontwikkeld onderscheidingsvermogen alleen leesbaar is, er van genieten is niet mogelijk, daarvoor is het hier en daar te zwoel van atmosfeer.

PETERSON (Margaret) MAANBERGEN. (256) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Margaret Peterson heeft veel gelezen en schijnt dit gelezene te verwerken in haar romans, want sommige gedeelten uit haar boeken en ook uit dit verhaal komen ons zeer bekend voor, al wordt dit alles dan ook op een nieuwe schotel opgediend. Ernstig voorbehoud vraagt dit boek zeker, terwijl het niet boven de gewone ontspanningslectuur uitgaat.

FRANSCH

BARBEY (Bernard) AMBASSADEUR DE FRANCE. 15 fr. Librairie Stock, Paris, 1934.

Een roman uit de Parijsche schrijverskringen, die natuurlijk weer gaat over het eeuwige thema liefde. Een talentvol schrijver uit de provincie, die in zijn ongepolijste natuurlijkheid zijn vrouw niet te boeien weet, laat haar in Parijs achter, waar zij zich spoedig schadeloos weet te stellen. Ten slotte keert zij toch tot hem terug; al is de liefde over, een zekere sympathie is gebleven.

Het gecompliceerde gevoelsleven dezer verfijnde Parijzenaars is met al de nuanceerkunst, die Franschen schrijvers eigen is, weergegeven. Het is grillige stemmingskunst, onnavolgbaar van toets en aanslag. De onvermijdelijke melancholie, die zulk een oppervlakkig gevoelsleven vergezelt, hangt als een herfstnevel door geheel het boek. Geluk en liefde zijn de dagelijksche droomen en wenschen in dit wereldje, het geluk van het oogenblik en de liefde zonder achtergrond. Het is alles niet zeer belangrijk wat hier beschreven wordt en diepere dingen worden niet aangeroerd. Dit societyleven, zonder God of gebod bijna, kan op den duur niet bekoren. Stichtende lectuur is het allerminst; integendeel. Niemand is gebaat bij de lotgevallen dezer flirtende Irène, of van den revuedirecteur Hugues. Slappe decadente salonlectuur, die droomerig maakt en enerveert.

ARLAND (Marcel) LES VIVANTS. N. R. F. 12 frs. Gallimard, Paris, 1934.

Marcel Arland herinnert in veel opzichten aan Gerard Walschap. Hij komt van het land en zijn romans spelen, voorzoover ik weet, alle op het land, wortelen voelbaar in jeugdherinneringen. Toch zijn het geen regionale romans: het landelijk pittoreske, het typisch dorpsche is hem onverschillig evenals Walschap. Ook het donkere, vreugdelooze uitzicht, het zware bloed heeft hij met dezen gemeen. Bij Walschap echter bepaalt het Katholicisme de richting van zijn denken, al zou men dit levensblijer wenschen, bij Arland is daar weinig van te bespeuren.

„Les Vivants" is een serie tafreelen, tafreelen van dorpsfiguren, kunstig en harmonisch geordend en vereenigd, zoodat het boek toch tot een eenheid wordt. De schrijver zelf, hoewel hij zich mengt in het verhaal en den ikvorm gebruikt, blijft op den achtergrond. Zijn voorliefde voor tragische situaties en verwikkelingen bepaalt zijn keuze: er is niets idyllisch in deze dorpsbewoners, maar allen gaan gebukt onder een zwaar drukkend lot. Voor allen is het leven een tragedie of een ontgoocheling. Geen straal van hoop of hooger licht valt er over deze tobbende menschheid. Arland be-

mint hen, doch zelfs die liefde heeft iets wanhopig weemoedigs, wijl ook zij geen hoogeren of beteren weg vindt.

NÉMIROVSKY (Irène) LE PION SUR L'ÉCHIQUIER. Roman. 15 frs. Albin Michel, Paris, 1934.

Irène Némirovsky, een verfranschte Russin, heeft eenige jaren geleden met haar „David Golder" bijzonder succes gehad. Sindsdien heeft zij nog eenige romans gepubliceerd, die echter geen van alle zoo voldeden als „David Golder". Ook „Le Pion sur l'Echiquier" niet. Het is het eindeloos trieste verhaal van een zoon uit Jodengeslacht, die de vaderlijke tradities en den vaderlijken hartstocht van millioenen te vergaren ontrouw wordt en den innerlijken prikkel mist om zich uit zijn beperkt burgerbestaan los te werken. Een burgerlijke vadsigheid houdt hem gevangen, ofschoon het bestaan hem tot een marteling wordt. In nerveuze geïrriteerdheid doet hij een poging tot zelfmoord, die werkelijk zijn dood ten gevolge heeft.

IRÈNE NÉMIROVSKY

Een dergelijk gegeven draagt een ziektekiem in zich: de schrijfster stelt zich ten doel een saai, doelloos, ennuyant leven te verbeelden, het saaie en ennuyante ervan ons lijfelijk te doen gevoelen, maar dit tast het boek zelf aan. Alles is triest, somber, vervelend, levenloos. Hoe scherper en overtuigender de schrijfster deze atmosfeer oproept, hoe hopeloozer haar roman wordt. Het is een hoop- en lichtlooze Novemberstemming, die het boek beheerscht; alle lichten zijn gedoofd. Slechts de dood kan verlichting brengen. Er is talent noódig om dit verachtelijke menschenleven zoo te schrijven, maar er hapert iets aan Irène Némirovsky's vitaliteit; anders zou zij zich niet in deze morbiede kunst verboren. Morbied is het heele boek, ook de erotiek die soms oplaait. Niemand raden wij dit boek, dat geen andere liefde dan lijfsliefde kent, aan.

DUITSCH

KUTZLEB (Hjalmar) MORGENLUFT IN SCHILDA. (396) 4.80 M. Westermann, Braunschweig, 1934.

Schilda is een provinciestadje met provincie-opvattingen en provinciegeest en dit nog wel in de jaren tusschen den oorlog en het dritte Reich, de jaren van het Schiebertum. Maar er zijn jonge menschen werkzaam met andere bezieling en andere idealen en dit is de Morgenluft in Schilda. Zij wenschen een andere toekomst dan hoe dan ook rijk te worden, dan Schilda een cosmopolitisch vernisje te geven en het te veramericaniseeren. De tendenzen, die

Kutzleb voorstaat in zijn roman, zijn goed en gezond, een sober, krachtig en moreel sterk volksleven tegenover een bedenkelijk genots- en sensatieleven. Maar een groot „Gestalter" is Kutzleb niet, zoodat zijn figuren niet scherp en domineerend naar voren treden. Het schema der gebeurtenissen die over Schilda's burgerij neerstrijken, is kunstig genoeg geconstrueerd om er een uitstekenden roman van te maken, maar Kutzleb mist de kracht, de indringende psychologie, het beeldend vermogen, om dit alles met intense menschelijkheid te bezielen. De lijvige roman lijdt aan een zekere bloedarmoede, hij grijpt niet aan en verplettert niet. Daardoor ook krijgt men den indruk van een charge; dat een rijke fabrikantendochter boerin wordt en met groenten naar de markt rijdt is niet zoo heel aannemelijk. De auteur moet het aannemelijk maken. Kutzleb schildert te veel in wit en zwart. Voor elk volwassene.

VEGESACK (Siegfried von) BLUMBERGSHOF. Geschichte einer Kindheit. Universitas. Deutsche Verlags Aktiengesellschaft. Berlin.

Een mooi, goed geschreven en onderhoudend boek is dit eerste deel van een „Trilogie des baltischen Deutschtums". Het omvat de geschiedenis van een kind, een jongetje, welks verdere leven in de volgende deelen wel zal worden geschetst. Dit boek is echter een op zich zelf staand geheel, waarin het zwaar-droomerige van de baltische landen voortreffelijk tot uiting wordt gebracht.

Het is de verhouding van het kind tot zijn naaste, met het wassen van het aantal jaren steeds wijder wordende, omgeving, die in dit verhaal tot onderwerp werd. Het ontdekken van de wereld door ieder kind blijft een groote avontuurlijke reis. Die is bij geen twee kinderen volmaakt gelijk. En dát is de bekoring van zulke „reisverhalen" — om ze zoo eens te noemen, — dat, als zij goed geschreven zijn, wij er steeds met onze diepste aandacht op toezien, wat in onze jeugd óók zoo was en wat er anders was. Dit gebogen staan over de reisbeschrijving van den avontuurlijken tocht, die de jonge mensch in ons maakte in het land van de groote, rijke, onbegrijpelijke en mooie wereld, is een stil genot. En de schrijver, die zulk een jeugdverhaal weet te schrijven zonder die vreugde te storen door de te sterk gevoelde nabijheid van zijn groot-mannen-stem en zijn groote-menschen-wijsheid, die bergt een kostbaar talent. Zoo is het in dit boek, dat gestuwd is door een ernstige aandacht en liefde voor het baltische land, het land aan de Duitsche Oostzee-kust, en voor een deels rustig, deels reeds bewogen jeugd in een zóo romantische sfeer. Die jeugd wordt bekoorlijk gekleurd door de tegenwoordigheid van typische ooms en tantes en karakteristieke gouverneurs en gouvernantes. — Het is misschien overbodig op te merken, dat hier een boek geleverd werd over een jeugd en niet vóor de jeugd? — En de oudere, die het leest, zal er gewis veel genoegen aan beleven. S. P.

STAHLBERG (Ester) SONNTAG. Ein Roman nach der schwedischen Ausgabe übertragen von Hilda Damm, A. Pustet, Salzburg.

Ester Stahlberg's boek is al enkele jaren oud, het verscheen in 1922 en nu eerst is het in het Duitsch vertaald. Daar deze roman ook reeds een Hollandsche vertaling heeft, zullen meerdere lezers dit boek al kennen.

Wie het nog niet kent, moet het lezen. Waarom? Omdat dit nu werkelijk weer eindelijk een boek is, dat met zuivere liefde en groote kunst geschreven is. Het motief — vervullen van een geestelijke moederliefde bij een vrouw, aan wie het lichamelijk moederschap ontzegd is — is reeds ongewoon, misschien zelfs gewaagd, maar het is hier meesterlijk ontwikkeld. Zij waagt in alle eenvoud het allermoeilijkste, zij durft die absoluut geestelijke liefde te schilderen, die haar bekroning vindt bij de dood van haar aangenomen kind, omdat dan niets lichamelijks meer over is en alles tot het uiterste toe vergeestelijkt is. Trouwens elke gedachte, elk gevoel, elke liefdeontroering in dit boek ademt geestelijke rust. Men zou vreezen, dat het daardoor onwerkelijk zou worden, maar dat is niet het geval, het trilt van innerlijkheid en warmte.

ESTER STAHLBERG

Er is iets „tè" in, iets haast bovenmenschelijks, er is zoo heelemaal geen gebrek of tekort, en 't leeft van een idealisme, die haast utopie is, maar 't vreemde is, dat het niet hindert, dat men blij, zonnig-blij is om die zekerheid, dat tenminste hier de zonde niet woest zal binnenbreken. We weten van het begin af, dat de strijd zal gaan alleen om de volmaaktheid der liefde. Dat is het motto, dat is de inzet, dat is alles. Dan is er nog zoo iets fijns en dat is: het milieu. Het is een aparte wereld in Europa, heel even rakend de rauwe buitenkantsche werkelijkheid van den wereldoorlog en de bevrijding van Finland uit Russische klauwen. Even maar duikt als in een schema de vloek der wereld op, net genoeg om de idylle niet tot een sprookje te maken. Dat is vrouwelijk-juist aangevoeld en buitengewoon aantrekkelijk.

In Ester Stahlberg spreekt een volk, een levenshouding van een groep, die is als een stil meer in een bosch van oeroude boomen aan de helling van een berg. Men roeit op dat meer, stil luisterend naar de vogels en de eenzaamheid. Een land, waar men peinzen kan en nog leeft.

ENGELSCH

BARING (Maurice) THE LONELY LADY OF DULWICH. (146) 5/. William Heinemann Ltd., London.

Tusschen onderwerp en stijl schept Baring altijd een innig verband. Elk nieuw werk werd daardoor een harmonisch geheel, dat den lezer bijna onmiddellijk in zich opneemt, hem verrast, verrukt. Het komt er niet op aan of het verhaal onwaarschijnlijk is, of niet beantwoordt aan dien eisch, welken wij zoo graag stellen, — aan de realiteit. Baring neemt u eenvoudig op in de bepaalde sfeer, die hij creëert — hij is daar een meester in — en ge accepteert wat hij in zijn sober, voornaam proza vertelt.

MAURICE BARING

Onwaarschijnlijk is „The Lonely Lady of Dulwich" zeker eenigszins. Het is het verhaal van een beeldschoone vrouw, gehuwd met een rijk bankier, die op zijn wijze van haar hield, maar wiens belangstelling toch op de eerste plaats uitging naar zijn zaken en de jachtsport. Hij deed niets om haar leeg leven te vullen, evenmin deed zij iets voor hem. Zij leidde een absoluut passief leven, onverschillig of zij op hun rustig buitenverblijf woonde, of zich bewoog in de uitgaande wereld. Toch moet er een vreemde bezieling in haar geleefd hebben — de beroemde schilder, die haar portret maakte, voelde het onbestemd aan, maar kon het niet tot uitdrukking brengen, — maar in haar naar buiten optredend bestaan heeft zij er nooit van laten blijken. Aan de verleiding, te vluchten met een vriend, wilde zij kalm toegeven; even kalm trok zij zich op het uiterste oogenblik terug. Na de scheiding van haar man — door hem tot stand gebracht, wijl zij een journalist toestond, onder verdichte namen het verhaal van haar ervaringen met den toen gestorven, beroemden vriend te publiceeren, — heeft zij de rest van haar leven teruggetrokken in Dulwich doorgebracht.

Zoo werd het verhaal den schrijver verteld door een jeugdkennis van de „lonely Lady", een oude dame, die hij in een badplaats leerde kennen.

Een onwaarschijnlijk verhaal dus. Maar een meesterlijk stuk proza; sober en vol distinctie, verweven in de sfeer van het eenigszins mysterieuze dat van deze vrouw uitging. Haar emoties worden meer gesuggereerd dan weergegeven. De achtergrond is het milieu der uitgaande- en diplomatenwereld, die Baring zoo goed kent. Een wereld, waarvan uitgaan, vermaak en „jours", de inhoud uit-

maken. Misschien heeft Baring wel bedoeld dat in deze leege, nuttelooze wereld, een niet zeer energiek menschenleven, niet bezield door een intense religiositeit, — de „lonely Lady" was van huis uit een „flauwe" Katholieke — wel volkomen ten onder moet gaan. Dan zou zijn verhaal van dit arme, verdorde vrouwenleven tenslotte nog zoo onwaarschijnlijk niet zijn. En zou dit werk van den Katholieken artist Baring nog een positieve strekking ten goede bezitten.

Maurice Baring behoort tot de beste Engelsche schrijvers van dezen tijd. Behalve in Engeland wordt hij sedert eenige jaren ook in Frankrijk als zoodanig erkend. In Holland is hij lang minder bekend geweest; gelukkig begint daar thans verandering in te komen. „The lonely Lady of Dulwich", al bereikt het niet die superbe hoogte van zijn eenige jaren geleden uitgekomen „Robert Peckham", zij volwassenen gaarne aanbevolen.

LEWIS (Eiluned) DEW ON THE GRASS. (222) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

De schrijver van een roman over kinderen, bestemd voor volwassenen, neemt een zeer moeilijke taak op zich. Hij moet van den lezer tegelijkertijd een kind en een volwassene maken; die lezer moet terzelfdertijd diep kunnen blikken in beider persoonlijkheid. Eiluned Lewis die het verhaal heeft geschreven der eenvoudige belevenissen van eenige kinderen, levend in een afgelegen huis op de grens van Wales, heeft die moeilijke taak op gelukkige wijze volbracht. Zij neemt u op in die door haar geschapen wereld, al voelt ge tevens dat ge daar een vreemdeling zijt, van verre gekomen. Het is heerlijk door Lewis' boek, het gecompliceerde volwassenen-leven eens te ontvluchten, om spontaan en ongedwongen opgenomen te worden in een wereld, waarvan men de vreugden zelf niet meer kan genieten, maar die men toch niet geheel verloren heeft, zoolang de herinnering bestaat. Voor het oproepen dier herinnering aan „that secret world where joy was as no joy can be again and where very sadness is refuge now", blijven wij de schrijfster dankbaar. Haar boek is geschreven met een natuurlijkheid, alleen te verkrijgen door innig aanvoelen van de stof, en met de dichterlijke gratie van de ras-artiste.

MARTIN (L. E.) TURN AGAIN. (308) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

Het leven in achterbuurten en stegen is de achtergrond in de meeste der talrijke romans, — de laatste jaren uitgekomen, — waarin het wanhoopsleven van werkloozen, en dergelijke crisisslachtoffers, wordt beschreven. Min of meer sensationeel effectbejag is veel dezer romans niet vreemd, en verlaagt de waarde of beteekenis ervan. In Martin's „Turn Again" is hiervan geen sprake. Ook deze roman is geïnspireerd door de tegenwoordige economische depressie. Maar hij heeft zijn onderwerp gevonden in den lageren middenstand, — de „lower middle-class" —, waar de ellende doorgaans niet zoo direct naar buiten merkbaar is,

maar waar juist de tragedie te aangrijpender kan zijn, daar men hier hulpeloozer staat tegenover de ellende, men nog een stand tracht op te houden, en de herinnering bestaat aan vroegeren welstand, om die te vergelijken met de tegenwoordige misère.

Tot deze kringen behoort het gezin van den bouwondernemer Stanley Fielding, die door de crisis, en eigen onbekwaamheid, tot een maatschappelijk laag peil is afgezakt. Fielding en zijn vrouw zijn echter slechts de bijfiguren; het verhaal betreft de lotgevallen der kinderen, — de berekenende Edna, de onafhankelijke Jess, de begaafde, maar onstandvastige Alfred. Hoe ieder van hen op het huidige leven reageert, heeft Miss Martin scherp aangevoeld; zij heeft de materieële en geestelijke crisis dezer menschen begrepen, en beeldt die uit met beheerscht sentiment. Een breede horizon heeft haar boek niet, het is alles ietwat beperkt, maar het is begrijpend-menschelijk. Lectuur voor meer gerijpte volwassenen.

GOVAN (Allan) CHILDREN OF THE HILLES. (314) 7/6. John Murray, London.

Humor en pathos zijn ingrediënten, die een romancier met omzichtigheid moet gebruiken; de eerste vooral wat het gehalte, het tweede wat de hoeveelheid betreft. Het beste verhaal wordt een mislukking-op-het-kantje-af, indien de humor te zwaar of te log en niet spontaan is, en het pathos te rijkelijk wordt gebruikt. Dat zijn precies de fouten van Mr. Govan. Zijn zeer uitvoerig levensverhaal der leden van een uitgebreide, landelijke Schotsche familie heeft er danig onder te lijden. Het inventief vermogen, waarvan hij blijken geeft, is niet in staat het boek zoover op te halen, dat het een meer dan middelmatig werk kan genoemd worden. Wat de moreele geschiktheid betreft: voor behoorlijk ontwikkelde volwassenen.

---

boeken - schouw

BOO (Sigrid) ZELFS IN TIJDEN ALS DEZE. . . . . (192) *f* 2.25 en *f* 2.75. Uit het Noorsch vert. door M. J. Molanus-Stamperius. Veen, Amsterdam.

Wat een verademing zulk een boek in handen te krijgen! Klaar en eenvoudig zonder eenige mooidoenerij, tintelend van humor gaan deze bladzijden waarin wij lezen, hoe het toegaat in een ambtenaarsgezin met een klein inkomen en groote kinderen, die alle vrijuit hun meening verkondigen, waarvan de vertelster van deze vroolijke geschiedenis een hardwerkende kantoorjuffrouw is, aan ons voorbij. Zij ontziet zich niet hier en daar een beetje ruw met de waarheid voor den dag te komen, en alle ideeën welke de jongelui ten beste geven kunnen wij niet beamen, maar haar kostelijke humor welke „in tijden als deze" een godespijs genoemd kan worden maakt veel goed. Voor groote menschen.

Jan Slauerhoff

door JOS. PANHUIJSEN.

Thomas Stearns Eliot heeft ergens gezegd, dat de dichter iemand is die „in beelden ziet"; al te algemeen genomen is dit zeker niet waar voor alle dichters, maar zonder twijfel is ieder goed gedicht in zichzelf een symbool, ook al zou het volkomen beeldloos zijn, en evenzeer kan men zeggen, dat welhaast ieder dichter van eenige beteekenis wat hij, herscheppend, aanraakt, in meerdere of mindere mate tot symbool maakt van zijn verborgen persoonlijkheid.

Bij sommige dichters is dit laatste verschijnsel zoo overheerschend, dat zij in de geschiedenis der literatuur een op zichzelf staande groep vormen en men hen als vanzelve buiten alle scholen en stroomingen afzondert; Omar Khayyam, Alfieri, Byron bijvoorbeeld, en bij dezen hoort zonder twijfel de jonge Nederlandsche dichter Jan Slauerhoff.

Hem wordt inderdaad alles symbool voor zijn dieper, verborgen zelf, in de veelvormigheid zijner gedichten, in de steeds wisselende exotische verschijningen van zee en land, in Oost-Azië, in Spanje, in Zuid-Amerika, of op het Paascheiland, in zijn nu eens heroïeke, dan weer uit het burgerlijk leven voortkomende figuren, tracht hij altijd naar het zelfde. Hem is het verleden eer meer dan het heden, maar nauwelijks schijnt de tijd voor hem te bestaan, wat hij uitbeelden wil is van den oorsprong af, hij spreekt over een gouvernante en een predikantsdochter, in zich, niet anders dan over nymphen en sirenen, over een publieke vrouw in het huidige Spanje niet anders dan over de eeuwen-doode Egyptische Nôfrit. Larrios en Nôfrit hebben voor hem welbeschouwd dezelfde beteekenis. Zijn gedichten, en zijn verhalend proza eveneens, bezitten dien onmiskenbaren klank, die men den klank der tijdeloosheid zou kunnen noemen, en dien men het best bemerken kan, niet wanneer hij over het verleden, maar wanneer hij over het heden spreekt. In zijn laatsten dichtbundel „Soleares" spreekt hij, wat zeer zelden bij hem het geval is, over zijn geboorteland, Nederland, de winters daar.

> Die winters dempen weiden, slooten dicht,
> Waarin wanhopige boeren zich vermoorden
> Door Godsdienst en Geweten streng gericht —

Dat is het Nederland van heden voor hem, maar is het niet even goed een Nederland van eeuwen her, is het niet juist dit tijden overspannend karakter, dat in deze kenschetsing het meest opvalt? Het is met zijn verzen en verhalen als met het beeld, dat hij in zijn gedicht „Versailles" oproept, „alles staat hier in reuk van eeuwigheid", want alles, het exotische van zee en landschap, heroïeke of burgerlijke figuren, de tijd der Merovingers, der Conquistadores,

of het Frankrijk der achttiende eeuw, zijn er slechts om iets te helpen beelden, dat wel een oorsprong, maar geen einde heeft, dat, met het bloed aan het verleden verbonden, een eindelooze toekomst bezit, den mensch Jan Slauerhoff.

Voor wie dit goed inziet zijn de duisterheden van dit dichterlijk werk, geloof ik, gering. Hij zal al spoedig de verwantschap ontdekken die er tusschen menschen en verschijnselen onderling bestaat, en het oogenschijnlijk verschil weten te schatten op de juiste waarde. De Gouvernante, de Dienstmeid, de Predikantsdochter, het meisje waarover in het bekende bekroonde gedicht „Landelijke Liefde" gesproken wordt, Larrios, de Spaansche, waarover in een der laatste gedichten, in „Nocturne" gesproken wordt, hebben een enkele eigenschap gemeen met de nymphen, de sirenen, met Nôfrit, zelfs met „de wreede Fredegonde, in Saint Germain des Prés abdij begraven", en met de „Vriendinnen", zij allen dorsten naar een geluk, dat zij onbereikbaar of verloren weten, zij dragen of droegen de mogelijkheid of althans de denkbaarheid van een grooter en voornamer leven in zich, aan wier verwerkelijking zij echter wanhopen.

Dit is evenzeer het geval met de mannelijke figuren in het werk van Slauerhoff, de matrozen, de kolonisten, de veroveraars, de piraten en zelfs met die wonderlijke figuur uit het verhaal „Such is Life in China", den dokter van de zending, Mr. Bruce. In mindere mate echter; de vrouw bij Slauerhoff heeft iets van een hooger wezen behouden, in haar gelooft hij, hoewel zeer twijfelend, sterker aan de verlossingsmogelijkheid, en van haar eischt hij eigenlijk, ook al meent hij, dat dit vergeefsch is, wat hij van mannen niet eischt: trouw en daardoor in zekeren zin, reinheid. Larrios is daarvoor een onweersprekelijk bewijs.

Tusschen dit geloof en dezen twijfel wankelt hij, zijn wezen wordt voornamelijk bepaald door de twee tegenstrijdige strevingen, die daaraan ontspruiten; vernietigingslust en behoudzucht.

Omdat hij twijfelt wil hij vernietigen; in het eerste gedicht van „Archipel", dat nogal befaamd is, in „Het Boegbeeld: De Ziel", spreekt hij dit dubbele karakter zijner persoonlijkheid reeds zeer duidelijk uit; in de „Contes Cruels" uit denzelfden bundel brengt hij deze vernietigingslust ook naar zijn idool, de vrouw, over, zoodoende het dieper wezen van het sadisme rakend. Als reeds werd opgemerkt is de zee hem het symbool van het behoudzuchtige verlangen, maar het is hem ook, en, naar ik meen, zelfs meer, het symbool der vernietiging, in haar genadeloosheid, haar barheid, haar onvruchtbaarheid, haar van alle aardsche glorie ontdane eentoonigheid; de leegheid, het niets, of wat dit het meest nabij komt, wil deze dichter zichzelf steeds wreeder en onverbiddelijker in den nog weifelenden geest kerven, hij zoekt het in de hopeloosheid van verworpen steden en landen, hij zoekt het in het oproepen eener voorwereld, als in „Voorwereldlijk landschap", maar zelfs dit is hem niet bar genoeg, zelfs de verschrikking van „Het Dooden-

eiland" kan hem in zijn uitersten wil naar leegheid en hardheid en gevoelloosheid niet bevredigen, hij vindt het nauwelijks in Raratui, het Paascheiland.

> Alle eenzamen
> Worden van verre nog bevrucht,
> Door drijvende, of gepluimde zaden,
> Aanspoelende op diepe driften,
> Of vallend uit de overgaande vlucht
> Van stormvogelen of vaste winden.
>
> Dit eiland wordt gemeden,
> Omzeild omstroomd met wijden boog,
> Onaangedaan door drijfzand, zeestroom, schepen.
> Geen bloei van later heeft met voos gewas:
> — Op grave' ontluikend loof,
> Of resten van gewoekerd ras —
> De oudheid aangevreten —

Maar behalve in deze verlaten of vervallen oorden is de vernietigingslust, heerschende in de meesten zijner helden, niet vrij doorgaans van een mindere of meerdere behoudzucht, maar toch sterker dan deze, Farria, Camoes, Pizarro, Jan Pietersz. Coen, en vooral ook Dschengis Khan. De absoluutheid van dezen laatste bezit echter de dichter zelve niet, wie bezit die wel? Steeds wordt de dichter weer getrokken en gelokt uit de zee naar de aarde, uit de zelfverkozen eenzaamheid naar de vrouw. Men heeft, in verband hiermee, gesproken over het „ewig weibliche", maar deze term lijkt mij vaag en weinig zeggend, het is immers iets zeer bepaalds dat Slauerhoff bij vrouw en aarde, zij het wanhopend, zoekt, en wat hij trouwens als dichter niet missen kan: een geestelijke schoonheid.

Als er naast zijn roman „Het Verboden Rijk" iets de bizondere symbolische beteekenis van zijn werk duidelijk toont, dan is het zeker zijn verhaal „Het Einde van het Lied". Als men hieraan, uit vrees voor „hineininterpretieren" geen symbolische duiding zou willen geven, is het een eenigszins lugubere, wat dwaze en erg onbegrijpelijke geschiedenis. Maar wie er een zin in zoekt zal er een verschrikkelijke getuigenis in kunnen vinden. De verteller ervan zoekt, al weerstreeft hij in het eerst, een verloren geliefde, een monnik geeft hem enkele aanwijzingen en zoo komt hij ten slotte in een klooster, waar zij zijn moet. In den nacht neemt hij deel aan een soort godsdienstige plechtigheid, er wordt een lied bij gezongen en dit lied heeft de macht zijn geliefde te ontrukken aan de aarde; zonder dat hij het weet haast, tegen zijn wil eerst, zingt hij het mee, de grond wordt donker gekleurd van bloed en zijn geliefde verschijnt, ontwringt zich onder vreeselijke kwelling aan de duisternis der aarde, maar niet geheel, slechts ten halve, want hoe waanzinnig opgedreven ook het lied den nacht verscheurt, er komt

een oogenblik, dat het stokt, dat niemand het verder zingen kan, omdat niemand van het lied zich het einde herinneren kan, de verteller ziet hoe zijn geliefde, in wanhoop, weer in de duisternis wegzinkt. Den volgenden dag hoort hij, dat hij in het klooster der „halve verlossing" is geweest.

Dit verhaal is, volgens mij, niet alleen symbool van de verborgen persoonlijkheid van Jan Slauerhoff, maar het geeft tevens aan waarom welhaast al zijn andere verzen en verhalen en de personen daarin dat eveneens zijn; zij zijn, als hij zelf, inderdaad „half verlosten", tot den zonderlingen dokter van de zending, die noch in zijn geloof, noch in het zondig leven van zijn kennissen de bevrijding vinden kan, tot dokter Bruce toe.

Jan Slauerhoff kent het „einde van het lied" niet, maar ook na de ontgoocheling van „Schuim en Asch" ging hij weer op ontdekkingstocht, hij deed het in de menigvuldige verzen over China en in zijn roman over China „Het Verboden Rijk". Zooals Spanje hem niet uitsluitend, maar toch vooral het land voor zijn vernietigingslust, het land van het „bederf" is, zoo is hem China niet uitsluitend, maar toch vooral het land voor zijn behoudzucht. Hier deed hij de laatste wanhopige poging om zich de geestelijke schoonheid te veroveren, die hij vermoedt, meer dan in den man, in de vrouw. Het is dan ook niet te verwonderen, dat in verschillende gedaanten een steeds achtervolgde en steeds weer ontwijkende geliefde hier optreedt, men heeft zich over deze verschillende gedaanten geërgerd en het is dus misschien een weinig malicieus op te merken, dat er nog een gedaante van deze geliefde is, die niet zoo onmiddellijk opvalt, namelijk het verboden rijk, China zelf, want symbolisch heeft dit land, dunkt mij, dezelfde beteekenis, het wordt ook steeds gezocht, maar weet ten slotte ook den achtervolger te bedriegen. Inderdaad, al moge het eigenaardig klinken, zelfs al reist de verteller, eveneens onder verschillende gedaanten, er doorheen, bereiken doet hij het niet, al is de muur, die hem er buiten houdt niet de muur opgeworpen tegen de invallen der barbaren, hij wordt er door buitengesloten onverbiddelijk. Zooals hij, een vrouw bezittend, nooit datgene in haar bezit, waarom hij haar zocht, zoo vindt hij in het verboden rijk nooit het rijk van zijn innigsten wensch.

Waarom zocht hij dit wenschrijk juist in China, vraagt men zich af, waarom wilde hij blijkens het slot van den roman ondergaan tusschen de duizenden en zitten tusschen de wijzen, die gelooven in een leer van aardsche zaligheid, stoïcijnsch en hemelversluitend? Nergens anders om, geloof ik, dan juist omdat zij aardsch is, omdat de schoonheid, waarin men, naar hij meent, hier gelooft, den hemel overbodig maakt.

Inderdaad China is den verteller en ook den dichter Slauerhoff het aardsche paradijs, wel degelijk een verboden rijk dus, en zonder eenigen twijfel onbereikbaar. Maar zelfs indien hij het bereiken kon, zelfs indien hij, achter de vlammende zwaarden der

engelen, er in door kon dringen zou hij bemerken, dat hetgeen eens een lusthof was een verwildering, een woestenij is geworden, waaruit de onduldbaar verlangde schoonheid week. Ook daar zou men zich niet kunnen bezinnen op „het einde van het lied".

Jan Slauerhoff verlangt terug, juist daarom is hem het verleden meer dan het heden, hij verlangt over de eeuwen heen, die achter hem liggen, maar niet vooruit in een eeuwiger toekomst, het is of hem een muur daarvan buitensluit. Men heeft op verschillende wijzen en in verschillende toonaarden den moed van dezen dichter geroemd, hij zelf noemt zich ergens laf, ook hiertoe hoort moed, maar toch komt het mij voor, dat hij „het einde van het lied" niet durft te zingen, en zoo zijn beperking, zelfgewild of niet zelfgewild, doorbreken. Dit is geen zedepreek of vermaning, maar dunkt mij, het eenvoudig constateeren van een waarschijnlijkheid.

In zijn laatsten bundel „Soleares", keerde de dichter tot Spanje en Portugal, tot het land van het „bederf" terug. Het lijkt in deze verzen hier en daar, of vernietigingslust en behoudzucht beiden stil zijn geworden, iets dat vreemder en stiller is dan de droom van verovering of verdelging komt door deze verzen zweven, een lichte en toch sinistere verwezing, nog in het lijfelijke leven, de dood.

Ik heb alleen herinneringen,
Mijn leven is allang voorbij.
Hoe kan een doode dan nog zingen?
Geen enkel lied leeft meer in mij.

Aan de kusten van de oceanen,
In het oerdonker van de bosschen,
Hoor ik 't groot ruischen nog steeds ontstaan en
Zich nooit meer tot een stem verlossen.

Wat hier staat is niet alleen van beteekenis op zich, het vertolkt wat ook altijd de bedreiging van deze kunst was. Men heeft veel geschreven over den eigenaardigen stijl van de verzen van dezen dichter. Men toonde dat hetgeen nonchalance leek, vaak raffinement was, maar er bleven, zei men, toch nog altijd veel slordigheden over. Eenigszins is dit zonder twijfel waar, zelfs vertalende kan Slauerhoff er toe komen om, niet uit een of andere bedoeling, maar eenvoudig uit onachtzaamheid, precies het tegenovergestelde te vertalen van wat er staat, zooals bijvoorbeeld in het gedicht naar Edgar Allan Poe „Droomland". Maar nonchalance verklaart wezenlijke stijlaardigheden niet. Ook hier is een diepere grond aanwezig, ook de stijl is voor den dichter symbolisch, deze verzen, soms eentoonig en grauw, die plotseling dan een beeld naar voren brengen geheimzinnig en toch precies en tegelijkertijd vreeswekkend, deze woorden, alledaagsch nu en dan, maar dan langzaamaan of opeens van een bezwerende kracht, zijn een ontwrongen schoon, ook hen zou men „half verlosten" kunnen noemen, de bezieling doorweifelt hen om dan plotseling gestalte te

winnen, maar nooit komen zij tot het hel doorbrekende, klare zingen, dat men in sommige gedichten van Jan Engelman bijvoorbeeld aantreft. Het is te hopen, dat deze bezieling nog krachtiger wordt, en, laat ik het maar zeggen, van doel verandert, opdat haar stem niet in het ruischen der herinneringen verloren gaat.

---

boeken - schouw

BAILLON (A.) OP KLOMPEN. Uit het Fransch naverteld door A. Thiry. (254) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Arbeiderspers, Amsterdam, 1934.

Een Fransch verhaal over een Kempisch dorp doet een beetje eigenaardig aan, vooral wanneer het weer in het Vlaamsch wordt oververteld. Er wringt en hapert iets, wat? is moeilijk te zeggen. André Baillon beschrijft dit leven op klompen wel aardig; hij is erg ruw en ongegeneerd en heeft geen eerbied voor dingen, waarvoor een welgeaard mensch nu eenmaal eerbied behoort te hebben. Als volksverhaal voor eenvoudige lezers deugt het niet wegens dit gebrek aan natuurlijken eerbied. Voor litteraire lezers, die daarover heen zijn en er zich niet aan storen, is het boekje niet zonder bekoring.

KYBER (Manfred) ALS DIEREN SPREKEN. . . . Nederl. bewerking van K. H. R. de Josselin de Jong. Met zes platen. (192) *f* 2.75. L. J. Veen, Amsterdam.

Kyber schrijft dierenverhalen, vooral om de menschen te hekelen. Nu, er zijn er bij, die de menschelijke ondeugden geestig belichten. Maar overigens schijnt hij van oordeel te zijn dat tusschen mensch en dier niet zoo'n heel groote afstand ligt, omdat wij allen kinderen zijn van één Eenheid. Indien men deze hypothese wijselijk buiten beschouwing laat, en uitsluitend zijn aandacht geeft aan de ironie der verhalen, is het boekje voor volwassenen wel leesbaar.

BILBO (Jack) CHICAGO SHANGHAI. (202) *f* 2.25. Geaut. vertaling. Batteljee & Terpstra, Leiden.

„Gangsters met een bijzondere opdracht" luidt de ondertitel en dan weten we meteen waar 't om gaat. Jack Bilbo, de schrijver van dit boek is een jonge Duitscher, die zich bij de bende van Al Capone aansloot, omdat hij niets beters te doen scheen te hebben. Evenals in zijn vorige boek is hij ook hier weer een enthousiaste volgeling van zijn chef en voor geen klein geruchtje vervaard. Zijn opdracht om een officier van den geheimen dienst in China te dooden geeft hem gelegenheid om in dit verhaal den draak te steken met de opleiding voor de Secret Service. . . . . bij de gangsters is alles zooveel mooier en beter! Menschen dooden, lichtzinnige omgang met vrouwen, enz., worden op iedere bladzijde als deugdoefeningen verheerlijkt. Wat is het nut van dergelijke lectuur?

HURK (Paul van den) ALLES OM HAAR. Roman. (208) Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een kioskromannetje dat u een paar uur kan bezighouden en waarin schurken en nobele menschen zoomaar door elkaar leven. Verder is er sprake van verraad, van opoffering, van liefde en andere ingredienten. Wie niet kaart in den trein en zich niet vervelen wil, kan dit boekje meenemen. Onschuldig vermaak.

Subliem of ridicuul?

door VAN OLDENBURG-ERMKE.

I

Het maandschrift, „De Gemeenschap", heeft eenigen tijd de belangstelling genoten van menschen, die zich overigens om litteratuur heel weinig bekommerden. Het was echter niet, — zooals U wellicht zoudt meenen, — Kuyle's „Hagel", welke den burgers interesseerde, maar de verzen van Pierre Kemp waren het, welke hen boeiden, — hen, die, als je het hun vroeg, Tollens' Overwintering nog steeds onsterfelijk schoon vonden.

Het mag dan ook zonder meer duidelijk zijn, dat ze de korte verzen van Pierre Kemp alleen daarom lazen, omdat ze er eens hartelijk om konden lachen. Ja, sommigen van die burgers hadden er zelfs de kosten van een abonnement voor over, hoewel ze toch veel goedkooper een humoristisch weekblad hadden kunnen koopen.

Vanwaar nu die schater- en hiklachende belangstelling eener nuchtere, kaaskoopende burgerij voor verzen, waarvan zij niets kon begrijpen?

Het zou iets voor Menno ter Braak zijn om met dit geval een nieuwen druk van zijn „Carnaval der Burgers" te verrijken. Het zijn hier immers de burgers en het is hier weer eens de dichter, die tegenover elkaar staan. En zelden was de zege van de burgers zoo klaarblijkelijk.

De burger vindt alle poëzie belachelijk, maar voor die meening durft hij niet vaak uit te komen. Van gedichten, waarin over God en Diens lieve heiligen gesproken wordt, durft hij geen kwaad te zeggen. En vaak ook vreest hij, dat hij een gedicht niet heelemaal begrijpt en zwijgt eerbiedig stil of fluistert iets van „knap".

Doch de gedichten van Pierre Kemp zijn zoo eenvoudig, als de aftelrijmpjes van spelende kinderen en iedereen, nietwaar? kan zien, dat het onzin is. Nu heeft de burger de poëzie op heeterdaad betrapt en grinnikt zelfvoldaan, want, zie! zij doet niets anders dan wat kleuren en klanken naast elkander schikken, als een dwaas, die met gekleurde vodden speelt of een kind, dat zich met zijn rammelaar vermaakt.

De burgerij lacht en de dichter is verslagen.

II

In „Stabielen en Passanten" [1]) heeft de dichter Pierre Kemp die „gedichten verzameld, welke bij hun verschijnen in „de Gemeenschap" den burgers zoozeer vermaakten. En het is leerzaam (afgezien nog van het feit, dat het ook een bijzonder genot is),

---

[1]) Pierre Kemp: Stabielen en Passanten. (64) Publiciteitsbureau „Veldeke", Maastricht, 1934.

die lyrische puntdichten te lezen en te ontdekken, hoe leelijk de burger er weer eens naast was.

De stap van het sublieme naar het ridicule is voor de haastige voeten van den bedrijvigen burger een te verwaarloozen grootheid. En zoo wordt voor hem het sublieme even ridicuul, als het ridicule zelf.

Dat een dichter een vroom mensch is, dat hij knap is en welsprekend, dat hij de economische nooden van dezen tijd kent, — dat alles kan de burger nog waardeeren. Doch een dichter, die alleen maar dichter is, dat is hem te gek.

PIERRE KEMP

En de dichter van „Stabielen en Passanten" is alleen maar dichter. Hij toovert met klanken en woorden om te zeggen, wat hij voelt en ziet. Zijn gedichten zijn alleen maar gedichten. Men kan ze niet aan halen, als men spreekt over de politiek van Colijn en men kan er geen feestrede mee opfleuren. Ze zijn niet geschikt voor wandborden en ze leenen zich nog niet eens om met grootmoeders verjaardag te worden voorgedragen.

Men kan er alleen maar eens om lachen.

Doch terzake! Het lachen der burgers deert ons niet en ook deze zeer bijzondere verzen zijn onkwetsbaar voor de schamperheid van die in kroegen van hun leven en hun dorst genieten.

III

Het zijn stuk voor stuk kleine waagstukjes, deze verzen. Het zijn experimenten met den eenvoud, piano-stukjes voor vijf vingers, schilderijtjes met drie kleuren, de wereld weerspiegeld in een zeepbel.

Zooals de kunst van het puntdicht dreef en drijft op een paraten geest en een groot en vaardig meesterschap over den vorm, zoo getuigen deze lyrische puntdichtjes van een ongewoon vermogen om gewaarwordingen te realiseeren, van een levendige fantasie en een schier feillooze versificatie.

Bij den vorm, welke Pierre Kemp zich koos, bij die soberheid van niets-dan-wat-korte-zinnetjes is de kans op mislukking zeer

groot. Eén minder goed gekozen woord kan het heele vers doen mislukken.

Kemp toont zich echter een meester in deze poëtische miniatuurkunst, en een te grooter meester naarmate de Beschränkung ook zooveel grooter is dan bij die breedsprakeriger dichters, die in strofen zingen.

Met Van Looy en Herman Gorter, die grooten eener voorbije, groote periode, behoort Pierre Kemp in zijn tweede poëtische jeugd tot de schrijvers, die in onze taal het best zintuigelijke gewaarwordingen onder woorden hebben gebracht. En Prof Van Ginneken zou zeker ook uit zijn werk een statige tabel van teekende uitdrukkingen hebben kunnen opteekenen.

Toch is zijn poëzie geen smaak- en kraaklooze „Wortmalerei". Zij is wel degelijk „uit de verf".

De inspiratie is visueel, doch het resultaat is poëtisch. Als Kemp schilderen wil, schildert hij, zooals zijn vaardig geschilderde landschappen bewijzen. Doch als hij dicht, vergeet hij palet en verf en is hij dichter. Hij dicht met het kinderlijk spontane van kinderen en hij ziet de wereld met de heerlijke verwondering van het kind.

Men moet terug gaan tot de sensitieve verzen van een Gorter om van deze poëzie, welke zoo spontaan en zoo weinig bewust is, een waardig aequivalent te vinden. Alleen in de eerste bundels van Pater Schreurs „Voor U alleen" en „Voorjaar", die kleine boekjes, waarmee we in onze jonge jaren zoo kinderlijk verheugd waren, vinden we een soortgelijke vertrouwelijkheid met de dingen.

Neem bijvoorbeeld een gedichtje, als „Boomen":

„Al de boomen staan in een lauw bad
met al de doode palen,
die seinen van de reis langs het spoor.
Maar de dingen, die ademhalen
gaan voor."

Is dat niet oorspronkelijk, als een kinderwoord, en niet nog welsprekender gestameld dan een vers Van Gorter?

En dan „Charitas":

„Er rijdt een zwarte vogel onder de zon.
Er rijdt een zwarte vogel over zon
waar die ligt op den weg langs de groenten en de rozen.
Hij heeft het beste deel gekozen,
de zieken en de hulpeloozen,
in den vorm van een fietsende non."

Welk een groei, welk een toename van intensiteit, is er niet te constateeren sinds zijn bundel „Het Wondere Lied"?

Minder vruchtbaar misschien dan zijn broer Matthias, is hij vooral het type van den geduldigen artist; de dichter van de „longue patience."

Zijn kracht is de uiterste concentratie. Men zou hem kunnen vergelijken met die geestige menschen, die gewoon zijn weinig te zeggen, maar die veel zien en hooren en, àls ze iets zeggen, ook een onvergankelijk, raak woord vinden.

Wie zich concentreert op zichzelf en zijn eigen gewaarwordingen, is voor invloeden zoo goed, als immuun.

In dien eersten bundel, „Het Wondere Lied", is er veel en velerlei invloed nawijsbaar. En men krijgt een groot respect voor de kracht van Kemp's talent, als men nagaat uit welk een zwak begin het opgegroeid is tot zulk een fonkelende oorspronkelijkheid.

Zie hier een strofe uit dat jeugdwerk:

„Aan uw borst en aan uw schoot
Prangdet gij mijn hoofd, zoo dood;
Op mijn lijk zeegt gij ter neer,
Raadloos hieft gij u dan weer
En weer aan uw borst en schoot
Prangdet gij mijn hoofd, zoo dood, . . . "

En lees daar nu eens na het gedichtje „Excuse", uit zijn laatsten bundel:

„Ik ben niet gekomen om er te komen,
ik ben er maar zoo'n beetje heengegaan,
omdat langs den weg zulke hooge boomen
boven zulke kleine bloempjes staan.
Maar nu ik hier sta, nu. . . . ik erken,
dat ik werkelijk gekomen ben."

„Nonsense!" zal Droogstoppel zeggen, maar nooit nog heeft een Droogstoppel den heerlijken onzin, die poëzie heet, begrepen. En dat is goed, dat is heel goed, want wat kwam er van poëzie terecht, als zij haar geheimen aan kruideniers moest prijsgeven?

Tusschen al de betoogende stemmen in proza en poëzie, tusschen de liederen van den opstand en de nieuwste zangen des tijds, welke weer beginnen op te schieten met een weelderigheid om er een Da Costa jaloersch mee te maken, klinkt deze poëzie met de zuivere stem der eerlijke verrukking over het vele, dat in dit leven en op deze wereld, ondanks alles, steeds verrukkelijk blijven zal.

Er zijn in den loop der tijden machtiger, voller, breeder ruischende verzen gedicht, Boutens is bezonnener en Werumeus Buning zingt met rijker melodie en schooner geschakeerd rhythme, doch oorspronkelijker, èchter verzen zal men moeilijk kunnen aanwijzen in de toch zoo rijke wereld der Nederlandsche lyriek.

I. Hindenburg, over wien driehonderd dertig boeken geschreven zijn, was zelf geen groot lezer. Hij las naar eigen getuigenis graag in het reglement der infanterie; sinds hij lezen kon, had hij niets ontmoet, dat meer waard was onthouden te worden dan dit.

II. In „De Nieuwe Eeuw" plaatste de litteraire redacteur het volgende citaat uit de pas verschenen Sonnetten van Gorter:

Midde' in gloeiende bergen
Van grijs graniet en witte sneeuw,
Die mij bergen
Zie ik de Nieuwe eeuw.

Een niet onaardig grapje, zou men zeggen. De Nieuwe Rotterd. Courant is naar aanleiding daarvan verontwaardigd over deze „drieste onwelvoegelijkheid" en komt op voor de geschonden eer van Gorter. Of de redactie reeds gelden inzamelt om in die „gloeiende bergen van graniet en sneeuw" een eerherstellend monument voor Gorter op te richten, is nog niet bekend.

III. In „Bouwen" plaatste Bernard Verhoeven het volgende aardige „straatlied" op het geval Engelman - Den Doolaard.

Te Leiden, waar twee sleutels staan
Verbroederd in 't aloude wapen,
Daar ving het bloedig drama aan
Der onverzoenbre tweelingknapen.

De één als een anachoreet
At wilde vijgen en sprinkhanen,
Terwijl de tweede alsmaar schreed
Bij elyseesche zilvren manen.

In zwervend volk en kasteleins
Vond d' een, een ruwe borst, behagen,
Wijl d' ander, ijl en Florentijnsch,
Een teeder hart had mee te dragen.

Men heeft het paar bijeen gevoerd
En vastgeschakeld en verbonden,
En voor den tweeling diep-ontroerd
Den naam van Engel-aard gevonden.

Doch lacy! in den Balkanier
Ontwaakt bloeddorstig de nomade,
En hij veracht de lauwerier,
Die wast aan Eros' wandelpaden.

Hij nam een slagersbijl ter hand
En sloeg den tweeling zelf doormidden,
Het bloed dat spatte 't allen kant,
En vele vrouwen gingen bidden.

Het gaf een stad- en landgeschrei
En ijselijke roode plassen.
't Groen laken van de Maatschappij
Moest men subietelijk gaan wasschen.

Nadat dit bloedbad was geschied,
Is alles als van ouds gebleven.
Eén halve tweeling heeft een lied,
En d' ander een roman geschreven.

Een dichter kiest, zoolang hij leeft,
Zichzelf zijn tijdschrift en zijn kroegen.
Zoo leert: Wat God gescheiden heeft,
Dat zal de mensch niet samen voegen.

Hij, die dit zong, mint romantiek
En zéér een man met leeuwenmanen,
Maar denkt aan de vijfhonderd piek
Met water in den mond en tranen.

SOEWARNO- VAN DER KAADEN (J. C.) DE OOGEN VAN ROOSJE RADENA. (210) *f* 3.90. C. A. J. v. Dishoeck, Bussum.

Een minder kunstzinnig auteur dan Soewarno- van der Kaaden blijk geeft te zijn, zou van het onderwerp een melo-dramatische draak gemaakt hebben: een beroemd professor, internist, krijgt een opgegeven patientje ter behandeling. Door de oogen ontdekt hij dat het kind een kleindochter is van een vrouw door hem in zijn jeugd liefgehad, maar terzijde geschoven, terwijl zij inmiddels is gestorven. Gedreven door een blijvende opwelling van verteedering en berouw, tracht hij het kind te redden, ofschoon zijn eigen wetenschappelijke theorieën de mogelijkheid daartoe absoluut ontkennen. De geleerde is een prachttypeering; de schrijfster is er in geslaagd de dubbele natuur van gevoelig geworden mensch en man van klare wetenschappelijkheid aannemelijk te combineeren. Gevoeligè trekjes en nuchtere realistische scènes wisselen elkaar af in dezen ziekenhuisroman. „Ziekenhuisroman" had men het boek als ondertitel kunnen geven. Een genre, in onze litteratuur niet rijk vertegenwoordigd; waarschijnlijk wel, wijl hiervoor een zeer aparte feitenkennis wordt vereischt. Deze kennis bezit Mevr. Soewarno- van der Kaaden: het optreden der medici in haar roman is allerminst vaag, en de ziekenhuissfeer is zakelijk-realistisch. We hebben sterk den indruk gekregen dat verschillende figuren, ook de professor, naar het levend model zijn genomen. De schrijfster heeft het realistisch feitenmateriaal zoo artistiek verwerkt door haar gevoelig verhaal, dat niet het minst daardoor deze roman er een van beteekenis is geworden.

MOLNAR (Frans) DE MUSICEERENDE ENGEL. Vert. door M. H. Szeekely-Lulofs. (248) *f* 2.25 en *f* 3.50. „De Steenuil", Amsterdam.

Een aardig boek met veel zonnigs en naiefs, met de lach en de traan van een vaak in werkelijkheid zo gepijnigd jong mensenhart. Irma Lietzen dochter van parlementslid Lietzen verliefd op diens Secretaris Aurel, begeert na een paar jaar weerzien te Venetië diens liefde voor zich zonder succes en moet tot overmaat van ramp gevoelen dat de verpleegster van haar moeder meer

succes heeft, wat aanleiding geeft tot vrouwelijke jalouzie en aandachttrekkerij, die helaas ook in dit boek, zoals in zoveel boeken nu op niet altijd kiese en edele wijze wordt voorgesteld. Jammer dat de romans te veel zijn als het leven van de mensen, op de rand van het ongeoorloofde en er overheen. Te veel wordt in die richting gewerkt en gesuggereerd. Dat maakt dergelijke boeken tot lectuur alleen voor evenwichtige en sterke mensen, hoeveel aardigs er dan mag instaan.

RACHMANOWA (Alja) MIJN TWEEDE VADERLAND. Vert. door Serge Eggert. (299) *f* 3.15 en *f* 3.90. Teulings, Den Bosch.

In het Juli-nummer schreven wij „voor iedereen" bij de recensie van dit boek en dit moeten wij herroepen. Er worden in dit boek dingen verhaald of aangeraakt, die niet voor iedereen te lezen geschikt zijn, zoodat er eenig voorbehoud dient gemaakt te worden. Overigens is het een goed en nobel boek.

HALPER (Albert) HUURKAZERNES. (248) *f* 2.75 en *f* 3.50. „De Steenuil", Amsterdam.

Een oogenblik kan het wel duizelen, bij het lezen van de eerste pagina; maar al gauw blijkt het dat de krankzinnige niet zo krankzinnig is, en de onzin niet zo onzinnig. „Huurkazernes" dat is 't land der verdoemden. Hiermede is het tema en tevens de strekking van het boek gegeven. Huurkazernes geeft een reëel, realistisch beeld van de staalblauwe hardheid van — ook onze — architectonisch steeds meer geperfectioneerde Groot-stadswijken. Een boek, dat bekend maakt en geen remedie geeft. Rijk in menig opzicht, zodat het je veel kan doen begrijpen van de schelle kleur en de onrust en de hardheid en strafheid die de moderne kunst eigen is, moet dit soort boeken toch gevaarlijk genoemd worden en verkeerd omdat ze even hard zijn als de toestand die ze behandelen. Materialistisch als de beton-, blok- en massabouw. We citeren, Fannie Hurst aanvullend: „een „hard" boek van 't harde leven".

't Zit hem niet in 't cru naar voren brengen van 't sexuele, waaraan dit boek zich van voor tot achter nogal eens bezondigd op de bekende wijze, die den mens tekent in al z'n onbeheerschtheid, maar vooral in de onmacht om ook maar enigszins uit de stof en levensvergrijzing op te heffen. Daarom voorbehouden aan ontwikkelde lezers en evenwichtige mensen.

SWETE MACHNAMARA (Rachel) GESTOLEN VRUCHT. (300) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. Ned. bewerking door W. J. A. Roldanus Jr. Dl. 3. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Hm, 't begin is niet onaardig. . . . 'n nieuwe schrijfster? Iersche, blijkbaar. . . . Maar wat 'n turf. . . . wat 'n kluif van 'n boek om door te worstelen! Vooruit maar. . . . . met moed, geduld en volharding kom je er wel doorheen. . . . 'n Handschoentje, dat naar Indië gaat. . . ontmoet jeugdvriend aan boord. . . . . oude wijven kletsen natuurlijk. . . . hm, als dat maar niet mis loopt! O! neen, 't gaat goed. . . . ze kent haar man bijna niet. . . . Zij is blijkbaar zijn tweede vrouw. . . . Stiefdochter komt onverwacht thuis. . . Nu ben ik toch erg bang voor 't handschoentje. . . . Gelukkig 't gaat weer gesmeerd. . . . maar dan komt de „vamp herself"! De kletsende schoonheid van boord. . . . . Nog meer: stiefdochter dol verliefd. . . . en zij heeft al heel wat achter den rug in dear old England. . . . . Gut. . . . voor de partner schijnt 't alleen 'n flirtpartijtje, al denkt hij: „Mon Dieu, zij is het eenige meisje, dat ik ooit mooi heb zien transpireeren"!! Zij hadden toen samen getennist, ziet U. Och, och wat 'n boek. . . . wat 'n boek! Even achterin kijken of 't goed afloopt voor 't handschoentje. . . . . Ja. . . . gelukkig. . . . . en voor de twee anderen ook? . . . . Wat lief toch van de schrijfster. . . . je kunt nu tenminste tevreden je boek wegleggen en je hoofd te rusten vleien. Geen lectuur voor iedereen ondanks den goeden afloop van de romantische geschiedenis.

MANDERS (Jo) CRISIS. (194) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Een van de meest urgente vraagstukken in Ned. Indië is wel het probleem

van de ontslagen ambtenaren. Wat moeten zij doen? Naar Nederland terug keeren en het leger steuntrekkenden vergrooten of in Indië blijven waar zij moreel dikwijls geheel ten ondergaan? Deze vragen heeft Jo Manders in haar roman „Crisis" behandeld, zonder schroom, zonder terughouding met een vlotte rake pen. Zij beschrijft het gezin van een chemiker verbonden aan een groote onderneming; de man, overmoedig, zich onweerstaanbaar voor vrouwen achtend, 'n soort groot kind dat na afdwalingen weer bij z'n trouwe, wat al te conscienciëuze vrouw met een gesloten, terughoudend karakter, terugkomt, de kinderen, waarvan er een in Holland op school is, een altijd naar Holland verlangt, en het jongste als zwak ventje al haar zorgen vraagt. Jo Manders heeft de sfeer goed getroffen, de verschillende figuren uit haar boek zijn aardig getypeerd. Het boek vraagt een stevig voorbehoud voor rijpere lezers met goed onderscheidingsvermogen.

RICE BURROUGHS (Edgar) TARZAN EN DE GOUDEN STAD. (238) *f* 1.50. Bew. door W. J. A. Roldanus. Blankwaardt en Schoonhoven, Rijswijk.

Op een van zijn uitstapjes in het oerwoud ontdekt de fantastische figuur Tarzan een stad die van goud en ivoor gebouwd is en waarover een wreede en wellustige koningin heerscht. Natuurlijk valt Tarzan in haar handen, maar hij blijft onaangedaan voor haar verlokkingen en weet zich uit zijn gevangenschap op arglistige wijze te bevrijden. Een der Tarzan-episoden zooals er reeds zoovele verschenen zijn, die niet geschikt zijn voor al te jonge oogen.

AYRES (Ruby M.) DE ONVERWACHTE VEROVERAAR. (278) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Wanda Steyn. Kruseman, Den Haag.

Dit is een romannetje zooals Ayres er meer schreef, maar het is bijzonder hinderlijk dat deze lieftallige dame soms zoo luchtig met godsdienstige zaken omgaat. Uitdrukkingen als „er haperde iets aan de machinerie der Voorzienigheid" of „de Voorzienigheid had wel anders gekund" kunnen wij niet over het hoofd zien. Daarom alleen voor ervaren lezers.

AYRES (Ruby M.) LIEFDE OFFERT, MAAR. . . . OVERWINT. (288) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vert. van C. E. Kwak-Stroman. Kruseman, Den Haag.

Een van die romannetjes die onder een mooie titel een leelijk giftig angeltje verbergen. Natuurlijk is het een jong vrouwtje dat niet zoo heel gelukkig met haar man is en te laat ontdekt dat de jonge man, die haar in haar jeugd het hof maakte, de rechte was. De schrijfster stelt het voor alsof het een edele daad is, dat zij bij haar echtgenoot blijft vol gedachten aan haar vroegeren minnaar. De ontrouw is er dus voortdurend en er is niets goeds uit dit voorbeeld te leeren. Alleen rijpere lezers kunnen zulk een boek zonder schade doorzien.

ROTHBERG (Gerth) ELISABETH MERIAN'S LIEFDE. (210) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. Ned. bew. van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Een roman die zich niet boven het gewone soort „leesvoeder" verheft. De schrijfster bezit fantasie genoeg om telkens weer een andere situatie te bedenken maar au fond komen al haar boeken toch op hetzelfde thema neer: een onbegrepen liefde welke later tot een gelukkig huwelijk voert. Gewoonlijk staat een eer-vergeten schurk of een sluwe vrouw het geluk van de hoofdpersonen in den weg, zooals ook in dit boek het geval is en daardoor komt dan een tamelijk hartstochtelijk dik opgelegde kleur aan het verhaal, waarom wij voor dit onbeduidend boek het noodige voorbehoud noodzakelijk achten.

WIJCK MASON (Van) DE GEBRANDMERKTE SPIONNE. (185) *f* 1.90 en *f* 3.50. Ned. bew. van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Wanneer dit boek een film-scenario zou zijn, dan kon men zich eenigszins het overstelpende aantal gebeurtenissen verklaren, waarop men nu bij elk hoofdstuk verrast wordt en ook de hoogdravende titels van die hoofdstuk-

ken zouden dan meer op hun plaats zijn. Nu is het sensatie-lectuur van mindere kwaliteit geworden waarbij men zich met verwondering afvraagt of deze boeken nu werkelijk in den smaak vallen? Niet aan te bevelen.

ORCZY (Baronesse) DE ROODE PIMPERNEL ALS REDDER. (255) *f* 2.90. Vert. door P. W. J. Jorissen. Blankwaardt en Schoonhoven, Rijswijk.

Deze nieuwe vertelling over de Roode Pimpernel gaat over weer een andere redding van eenige slachtoffers van de Fransche revolutie. Opnieuw is Chauvelin de Roode Pimpernel op zijn hielen en weer gelukt het den dapperen Engelschman om aan den strik te ontsnappen. Echte vacantie-lectuur voor de liefhebbers.

STUWE (Eline van) DE TIARA VAN DE HERTOGIN VAN BERWICK. (237) *f* 3.—. Van Kampen & Zn., Amsterdam.

Nu de smaak van het publiek blijkbaar meer en meer uitgaat naar het genre van goede detective-romans heeft Eline van Stuwe, die altijd blijk geeft uitstekend te weten wat haar lezers en lezeressen van haar verlangen, met dit verhaal een soort speurders-roman geschreven, die zich vlot en aangenaam lezen laat. Zij voelt zich blijkbaar thuis in de kringen, waarin de tiara van de hertogin van Berwick bewonderd wordt en de verdwijning ervan is daar een wereldschokkende gebeurtenis. Wie heeft het kostbare kleinood gestolen? Eline van Stuwe heeft een aardige ontknooping voor deze puzzle bedacht, waarvan lezers met onderscheidingsvermogen plezier kunnen hebben.

SMALL (Austin J.) SCOTLAND YARD SCHAAKMAT. (182) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

De ontmaskering van een bende schurken, opium-smokkelaars, dieven, moordenaars, door een geheime dienst die buiten Scotland-Yard om de misdadigers trachten onschadelijk te maken. Kolonel John Stayne heeft zijn sporen op dit gebied verdiend en beschouwt alle gevaren welke dit baantje hem ruimschoots brengt als bagatellen. Lectuur voor rijpere lezers.

ANDERS (Paul) STORM ROND CAMILLA. (161) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Als er één roman gestempeld is met het teeken van den tegenwoordigen tijd, dan is het wel dit opmerkelijke boek van Paul Anders. Het werd geschreven voor een feuilletonprijsvraag van de Haagsche Post in een korte, rake stijl, die meer aan journalistiek doet denken, dan aan een gedegen Hollandsche verhaaltrant. Een vliegroman, die „filmisch" aandoet, omdat het element: sensatie, er niet in ontbreekt en ook omdat de gebeurtenissen elkander met verbluffende snelheid opvolgen. Het meisje Camilla en het nieuwe vliegtuig: Camilla zijn de hoofdfiguren van het verhaal, waaromheen zich de verschillende en talrijke personen groepeeren, die in deze vertelling een meer of minder belangrijke rol spelen. Door liefde en misdaad, afgunst, haat en daartegenover offerzin en trouwe vriendschap worden al deze menschen geleid, zooals dat in de meeste romans gebeurd, maar de frissche en aparte wijze, waarop de schrijver zijn stof behandeld heeft, maken dit boek tot heel iets anders en beters dan de gewone sensatie-romans van tegenwoordig. Voor lezers met onderscheidingsvermogen een aangename tijdpasseering.

DOMMELEN (Caroline van) VóóR ALLES MOEDER. (231) *f* 2.25 en *f* 2.90. Andries Blitz, Amsterdam.

Van het wezen van het Katholicisme weet de schrijfster geen sikkepit, van de Kerkelijke voorschriften, daarop aansluitend, evenmin, maar dat is voor haar geen bezwaar in een roman een paar onderwerpen te behandelen, waarin Katholieke begrippen beheerschend zouden zijn. Het resultaat is natuurlijk gelijk te verwachten: de absurditeit is evenredig aan de onkunde. Een priester-missionaris laat zich door de joodsche verloofde van zijn broer overtuigen dat een gemengd huwelijk volkomen in den haak is. De priester zelf heeft eerst een poging gedaan het meisje tot het Katholicisme over te halen „terwille

van haar verloofde"! Later verdedigt hij zelfs tegenover zijn moeder het n. b. alleen burgerlijk gesloten huwelijk, o.a. met de woorden: „Ach moeder, op dat punt is de kerk toleranter geworden!" In „overtuiging" gaat hij een immoreelen achtergrond zien. Hij, een missionaris, laat zich ook een bewering van het joodsche meisje welgevallen — dat het niet in den haak is Chineezen tot het Katholicisme te bekeeren, — zonder daar een deugdelijk argument tegenover te kunnen stellen. Toch, begrijpt u, blijft hij een goed priester, die weer naar zijn missie terugkeert. Ook overigens is het me de roman wel. De schrijfster behandelt de lotgevallen der kinderen van een adellijke Fransche familie. Stuk voor stuk bijna zijn het een soort „uebermenschen", die roemruchte of zegenrijke daden verrichten. Bij elken nieuwen familienaam — en er zijn er heel wat — geeft de schrijfster toe aan haar hobby er een flinken stamboom bij op te zetten. Het begint je af en toe te duizelen. Allemaal in een boekje van 231 bladzijden. Bovendien is het fragmentarische verhaal hier en daar nog al bombastisch en dilettanterig van stijl. Men late het prul zonder eenige wroeging ongelezen.

BIRKNER (Friede) ER WOEI EEN WONDERE WESTENWIND. (248) *f* 1.60 en *f* 2.—. Een vroolijke roman. Geaut. Ned. bewerking van A Vuerhard-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een boek als een operette-film! Eén dat zich aanschuift achter de lange reeks exemplaren, die reeds van Birkner & Cie verschenen zijn, zonder eenig literaire waarde, zonder eenige inhoud, die je bijblijft, maar een boek dat je een lichte rustige ontspanning geeft tusschen de sleur van de dagelijksche beslommeringen. Het leven is hier louter van de zonzijde bekeken en alles is te mooi om waar te zijn; daarbij komt het spel van Cupidootje wiens pijlen bij al die gunstige factoren goede treffers worden. Voor menschen die heel lichte lectuur zoeken een onschuldig romannetje.

GERARD (Louise) VREEMDE WEGEN. (230) *f* 2.— en *f* 2.60. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Wel, wel, Louise Gerard schijnt een uitstapje in Sovjet-Rusland gemaakt te hebben, dat haar maar matig bevallen is. Zij geeft hier een fantastisch verhaal over een paar menschen, die een schat van smaragden in Rusland moeten gaan halen onder de spiedende oogen van de Rooden en deze over de grens moeten smokkelen. De jongen en het meisje slagen buiten verwachting; als dit niet zoo zou zijn, dan was het boek geen roman van L. G. Alleen waar zij schrijft over de verschrikkelijke toestanden welke in Rusland heerschen, klinkt er een toon van onmiskenbare waarheid door al haar gefantaseer heen en is de schrijfster natuurlijk. Voor oudere lezers.

DROES (Lodewijk den) ORDE. (248) *f* 2.75 en *f* 3.40. „De Steenuil", Amsterdam.

Een suggestief, ernstig, in het volle leven spelend verhaal. De hoofdpersoon is een jonge medicus, die teruggekeerd naar Holland zijn vriend stervend vindt; dan komt voor hem het inzicht dat wij allen ondergeschikt moeten zijn aan een orde van hoogerhand en dat wij alleen dan iets bereiken kunnen als wij ons daaraan onderwerpen en tevreden zijn op de plaats die ons is toegewezen. Het is een boek vol problemen, maar krachtig en eerlijk. Om enkele passages moet het voorbehouden worden voor ontwikkelde volwassenen.

MOLLEMA (J. C.) VAN ZOUT EN ZON. (252) *f* 3.25 en *f* 3.90. Tjeenk Willink, Haarlem, 1934.

Is het verhaal hier voorwendsel, om de toestanden van zulke heterogene samenlevingen als Marine en Nederlandsche bevolking van Insulinde (Zout en Zon) te beschrijven of dienen de toestanden slechts als tooneeldecoraties van de handeling? Na lezing opteer ik voor het eerste, maar veroordeel daarmee den roman in dit boek. Bij het einde voelt men de heele eerste helft over oude toestanden bij onze Marine, op zich zelf zeer wetenswaard en met talent beschreven, als volstrekt onwezenlijk. Het is een uitsluitend Indische omgeving in

welke wij verkeeren en de Marine draagt geen schuld aan het feit, dat de op de spits gedreven standsidee hier een paar menschenlevens van hun schoonsten bloei beroofd heeft. De Marine heeft voor het drama geen andere beteekenis dan dat ze de hoofdpersoon onderhand enkele jaren ouder doet worden en een kleine tweehonderd bladzijden met overigens goed geschreven technische en personeele bijzonderheden vult. Voor het geheel is het jammer, dat de schrijver Zout en Zon niet gescheiden tot twee verhalen heeft laten uitgroeien. Omdat de hier beschreven toestanden met de moraliteit wat vrij omspringen, is het werk alleen geschikt voor ontwikkelden.

WALLACE (Edgar) DE ZEVEN ZUSTERS. (256) *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

Een viertal goede kortere detectiveverhalen van den bekenden schrijver, waarvan alleen het eerste door den boektitel gedekt wordt. Aan deze soort halfwas-detectives ontbreekt de groote spanning; des te meer waardeert men den vlotten schrijftrant, de geheimzinnige tusschenzinnen en de stuccato-oplossingen, die het eigen zijn van Wallace. Voor iedereen.

APON (Jan) PANIEK OP DE MISS BROOKLYN. (244) *f* 2.50 en *f* 2.90. Sijthoff, Leiden.

Blijkbaar werk van een jongen schrijver, die, hoewel Hollander, toch de Engelsche methode van verhalen samen te stellen over in hotels en op reis levende adellijken van allerlei nationaliteit heeft nagevolgd. Deze absolute fictie, leidt dan ook tot een verbijsterend onwaarschijnlijk resultaat; men voorkomt toch niet in een wip een Europeeschen oorlog en stelt geen geheime verdragen in 't Sanskrit op een grammofoonplaat! De phantasie van dit boek is te veel overdacht, te weinig uit het leven van de phantasie gesproten: zoo iets kan alleen een redeneerend verstand uitdenken. Ik heb niets tegen het exotisch-geheimzinnige, doch ook dit heeft zijn regels, die niet overtreden mogen worden. De spannende momenten, die het verhaal nog heeft, ondanks de onwaarschijnlijkheid van het geheele verhaal, vermogen den lezer toch wel een paar uren aangenaam ontspannend bezig te houden. Voor volwassenen.

BIGGERS (E. D.) SLEUTELS! Een Charlie Chan mysterie. Vertaling van L. Belinfante. (222) *f* 1.75 en *f* 2.50. Andries Blitz, Amsterdam.

Ter afwisseling is het ditmaal eens een Chineesche detective, die een moordmysterie in een Amerikaansch landhuis oplost. De man met de spleetoogen doet het op de gebruikelijke bevredigende wijze, d.w.z. de lezer snapt het pas wanneer de detective, na de oplossing, aan het verklaren gaat. Het is ons alleen niet duidelijk geworden waarom die verklaringen in zoo'n onbeholpen taaltje worden afgelegd. Zoo'n schrandere detective, die al jaren in een Engelsch sprekende omgeving woonde, zal zich toch wel behoorlijk Engelsch hebben eigen gemaakt. Of was het geval anders niet Chineesch genoeg?

Overigens een tamelijk onschuldige amusementsroman voor volwassenen, waarin de humor niet ontbreekt.

BURTON (Miles) HET RAADSEL VAN MIDDLEFORD. (276) *f* 2.— Geaut. Ned. bew. van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De schrijver van dit detective-verhaal heeft er wel slag van om een zonderlinge plaats voor een moordaanslag te bedenken en wanneer men leest dat deze midden op een kermis tusschen een dichte menigte menschen heeft plaats gehad, dan denkt men dat het niet moeilijk zal zijn de misdadiger te vinden, maar toch moet men dit onhandige lijvige boekdeel bijna geheel doorworstelen voor dat men de rechte te pakken heeft. Geschikt.

BRAND (Max) DE ONTDEKKING VAN JIM ZILVER. (196) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Het schijnt dat het schrijven van een serie-verhalen, die allen een zelfden

held tot hoofdpersoon hebben in den smaak valt bij het publiek en voor schrijver en uitgever zeer lucratief is. Max Brand heeft reeds eenige van deze series in het licht doen verschijnen en deze over Jim Zilver vind ik wel een van de beste van hem. De episode welke hij in dit boek vertelt, is boeiend genoeg om niet in te slapen, als men op een warmen zomerdag buiten in het zonnetje zit te genieten. Vacantie-lectuur.

HERTOG (A. den) MENSCHEN OP ZICHT. (244) *f* 2.40 en *f* 2.90. A. W. Sijthoff, Leiden.

Het leek, in het begin, heel wat te worden, dit verhaal van een levensmoeden, rijken mijnheer, die zelfmoord wil plegen, maar vlak daarvóór een telefoniste opbelt, opdat „er tenminste iemand op de wereld is, die mij „goede reis" wenscht". Heel dramatisch en zeer tragisch, maar die mijnheer spreekt daarna zoo lang en breedvoerig over zijn wereldverachting, dat we er niet toe hebben kunnen komen hem serieus te nemen. Het stelletje proefmenschen, die zich op zijn kasteel verzamelen, als zijnde de verschillende aspecten van het menschdom, dan nog maar buiten beschouwing gelaten. Mogelijk ook is de heele kwestie als humor bedoeld; we moeten dan bekennen dat we er niet gevoelig voor zijn geweest.

Kunst is het in elk geval niet, al hebben we een vaag vermoeden dat de schrijver het boek er wel voor wil laten doorgaan.

Hoogstens amusementslectuur; als zoodanig steekt er voor volwassenen, die de zelfmoordtheoriën op haar juiste waarde weten te schatten, niet veel kwaad in.

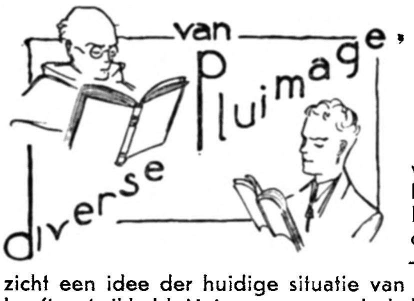

BRUGMANS (Prof. Dr. H.) HET MODERNE POLEN, HISTORISCH BELICHT. (64) *f* 1.25. H. J. W. Becht, Amsterdam.

De positie van Polen in het huidige Europa is een zoo belangrijke, dat bekendheid hiermee, ook in ons land, wel wat grooter mag zijn dan zij tot heden over het algemeen is. Daartoe kan het werkje van Prof. Brugmans dienen. Het geeft in een beknopt — soms wel iets al te beknopt — overzicht een idee der huidige situatie van Polen, zooals die zich uit het verleden heeft ontwikkeld. Het verre, zoowel als het recente verleden. Vooral de moderne problemen, — dagelijks in de couranten ter sprake komend — worden duidelijk en begrijpelijk uiteengezet.

Een bruikbaar en actueel boekje. Het wordt verlevendigd door verscheidene goede foto's en reproducties.

EYKEL (R. N. M.) ;Arts; Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid. VERSPREIDE OPSTELLEN OP HET GEBIED DER VOLKSGEZONDHEID. (216) *f* 3.25 en *f* 4.—. J. J. Romen & Zonen, Roermond.

Zuigelingenzorg, kinderuitzending, zorg voor lichamelijk gebrekkigen, geschiedenis der tuberculose en haar bestrijding, Sociaal-hygiënische voorzieningen ten plattelande, bestrijding van besmettelijke ziekten, de ziekte van Weil, zijn de voornaamste onderwerpen, behandeld in de Verspreide Opstellen, door een deskundige op het gebied der Sociale Hygiëne.

Ze zijn zoodanig geschreven dat zij ook voor leeken goed begrijpelijk zijn. Het boek dat talrijke behartenswaardige wenken geeft in het belang der openbare volksgezondheid, is tegelijkertijd een pleidooi, in dezen tijd van dwingende versobering, de diensten, werkzaam in het belang dier volksgezondheid niet in hun vitale werkzaamheden te schaden. Een gaarne aanbevolen werk.

GEURTJENS S. C. (H. M.) OP ZOEK NAAR OERMENSCHEN. (150) *f* 2.40 en *f* 3.—. J. J. Romen & Zonen, Roermond.

Men weet eigenlijk niet wat men in dit boek meer moet bewonderen: den wetenschappelijk geschoolde, die een zeer belangrijk verslag geeft van een onderzoekingstocht door een vrij onbekend gedeelte van Nieuw-Guinea, den smakelijken verteller, wiens zin voor humor keer op keer blijkt, zoodat men bij het lezen van zijn lectuur af en toe in een lach schiet (toch maakt hij de primitieve eilandbewoners nooit belachelijk, en de wetenschappelijkheid van zijn verslag wordt nergens geschaad door den humor), of den idealistischen priester-missionaris, die, bezield door de nobelste motieven, zijn beste levensjaren gegeven heeft aan de veredeling van wat wel de meest primitieve volken der aarde zijn.

Het is bewonderenswaardig, hoe dit boek zoo frisch en levendig gebleven is; Pater Geurtjens heeft aan bijna letterlijk alles in het leven der oermenschen aandacht geschonken: godsdienstopvattingen, zeden, gebruiken, taal, levensonderhoud, de natuur, waarin zij leven, de aardrijkskundige gesteldheid van den bodem. Het werk is een beduidende aanwinst voor onze wetenschappelijke koloniale litteratuur, maar het is tevens — dat is het merkwaardige — smakelijke, boeiende, op hoog peil staande, ontspanningslectuur. Het is verlucht met talrijke foto's.

DIEL (Louise) MOEDER WORDEN. Vertaald door J. Riemens-Reurslag. (299) W. de Haan, Utrecht.

Gedurende de negen maanden, vóór de geboorte van haar kind, heeft de schrijfster, een intellectueele vrouw, kunstjournaliste, een dagboek bijgehouden. Zeer bewust doorleeft zij, die eerst op rijperen leeftijd voor de tweede maal moeder werd, haar gewaarwordingen en belevenissen, en heeft die zonder eenige reserve te boek gesteld. De lezing wekt aanvankelijk gemengde gevoelens. Het doet vreemd aan, een vrouw over het verloop der negen zwangerschapsmaanden zoo absoluut openhartig te hooren spreken. Maar men moet tenslotte tot de conclusie komen dat zij haar boek met groote ernst en verantwoordelijkheidsgevoel heeft geschreven. Sensatie is er volkomen vreemd aan; het geschrevene komt voort uit zuivere gevoelens. Bovendien bevat het massa's practische raadgevingen, en behandelt het verschillende sociale moeilijkheden van dezen tijd.

Ontwikkelde vrouwen, vooral haar, die zelf moeder zullen worden, meenen wij de lezing wel te kunnen aanbevelen, mits er rekening mee gehouden wordt, dat hier geen Katholieke aan het woord is, en dus verschillende van haar economische stellingen en conclusies, voor ons niet te aanvaarden zijn. Maar het moederschap zag zij met innige blijdschap tegemoet; als zoodanig is het opwekkende, en vrouwelijk-gevoelige lectuur voor aanstaande moeders.

PSYCHOSOPHISCHE BROCHURENREEKS: WAARHEID EN LEVEN.
VERHAAR (Prof. J. P.) 1. WAAROM PSYCHOSOPHIA!
HESKES (Prof. P.) 2. HET EVOLUTIEVRAAGSTUK.
MOLENGRAAG (Padre Ir.) 3. DE KATHOLIEKE MENTALITEIT BIJ CONVERTIETEN.
ROOZEN (Rector A.) 4. CHRISTIAN SCIENCE. Paul Brand, Hilversum.

De redacteur van het Schild Prof. J. P. Verhaar heeft deze uitgave ondernomen met het doel te voorzien in een door de practijk van het apologetisch werk aangewezen leemte. Doel en opzet dezer nieuwe serie omschrijft Prof. Verhaar in de eerste brochure: „Waarom Psychosophia". Daarin geeft hij ook een verklaring van den lichtelijk gezochten titel psychosophische reeks. Een

verklaring, die inderdaad wel noodig is. Nochtans heeft zijn betoog bij ons den indruk niet kunnen wegnemen, dat deze benaming hoofdzakelijk bestemd is, de katholieke waarheid een zekere goodwill te verschaffen bij menschen, die het eerst gezocht hebben bij theosofie, antroposofie etc. Een reclame, die naar onze smaak al te zeer tegemoet komt aan de ziekelijke zucht naar erotische benamingen en terminologie, die kenmerkend is voor moderne religieuse stroomingen.

De tweede brochure brengt een verhandeling over het evolutie vraagstuk van de hand van Prof. Heskes. Helder en duidelijk en scherp de vraagstukken omlijnend.

Naast deze tot de serie „Katholieke Levenswijsheid" behoorende brochure is in de serie „modern apostolaat" verschenen „De Katholieke mentaliteit bij convertieten", van Padre Ir. Molengraaf. Geen bekeeringsverhaal in den gewonen zin, die misschien reeds te veel verschenen zijn. Het is veeleer het relaas van de gedegen studie, die deze bekeerling zich getroost heeft, ter intellectueele verantwoording van zijn overgang tot de katholieke kerk. Toch vraagt men zich af of de inhoud van deze overigens hoogst belangwekkende brochure wel door de titel gedekt wordt.

De serie „niet-Katholieke Levenswijsheid" brengt als eerste aflevering een levendig geschreven verhandeling van Rector A. Roozen over Christian Science. Een beweging, die noch met Christian noch met Science veel uitstaande heeft, en slechts verklaarbaar is als een product van typische Amerikaansche religiositeit, dat echter, als er maar iets waar is van de verhalen over onze Nederlandsche volksaard, zich zelf wel zal contingenteeren. H. A. D.

FISCHER [Dr. H. Th.] PRIESTERTALEN. Een ethnologiese studie. *f* 1.25. Wolters, Gronigen — den Haag — Batavia, 1934.

„Van de meest verschillende volken der aarde wordt ons bericht, dat hun priesters, tovenaars, wichelaars, fetisjdienaren, medicijnmannen, enz., bij de uitoefening van hun werk zich van een taal bedienen, die afwijkt van de gewone omgangstaal."

Een systematiek der priesterstalen te ontwikkelen is de bedoeling van Dr. Fischer.

Na een korte inleiding, waarin Fischer o.a. de reden aangeeft waarom hij een geografiese rangschikking (der te behandelen priestertalen) de voorkeur heeft geschonken, volgen onder het algemene hoofd „Feiten" successievelik priestertalen in gebruik in Oceanië, Australië, Indonesië, Azië, Amerika en Afrika, waarna de auteur in 'n „samenvattende beschouwing" tot een nadere onderscheiding (waartoe het voorafgaande feitenmateriaal als van zelf dwong) overgaat nl. van „ceremonieële talen" en „geestentalen." Alvorens op deze onderscheiding dieper in te gaan, behandelt schrijver eerst nog een derde soort priestertaal nl. de vaktaal der priesters. Hieronder wordt verstaan „de taal, welke gebruikt wordt in het onderling verkeer der vakgenoten en (welke) zoals de meeste vaktalen niet meer dan de gewone omgangstaal (is), doorspekt met de nodige techniese termen." (blz. 48)

In „Enige hypothesen over het ontstaan van Priestertalen" onderzoekt de auteur krities wat omtrent het ontstaan der priestertalen (door Fischer genoemd ceremonieële- en geestentalen) door anderen is gezegd. Achtereenvolgens worden besproken en krities getoetst de opvattingen van Lasch, van Gennep, Lévy-Brühl, Portengen, Adriani en (terloops) Kruyt, waarbij Lasch vooral, met waardering voor zijn vele verdiensten menige veer moet laten.

In de twee laatste hoofdstukjes geeft Fischer zijn opvatting aangaande het ontstaan der geestentalen en der ceremoniëele talen. Over de geestentalen sprekend, trekt Dr. Fischer ook het befaamde „Tongenspreken" (Glossolatie) waarvan de Bijbel melding maakt, in zijn beschouwing. Het lijkt mij echter aan gegronde twijfel onderhevig of men deze bijbelse gevallen waar het gaat over een ontstaansverklaring, zonder meer op één lijn mag en kan plaatsen met gegevens van afrikaanse, indonesiese etc. afgodspriesters e.d. Aangaande de ceremonieële talen is Dr. Fischer de mening toegedaan dat deze talen niet opzettelik door kunstzinnige lieden gevormd zijn, doch alleen gebezigd

worden omdat de traditie dit meebrengt. Hetgeen de schrijver hiervoor als bewijs aanhaalt, doet de lezer niet onsympathiek tegenover deze opvatting staan. JOH. HEESTERBEEK.

KOENRAADT (Prof. Dr. W. M. J.) CORPORATIEVE MAATSCHAPPIJ-ORGANISCHE STAAT. Serie Credo-Vivo. No. 3. Paul Brand, Hilversum.

Dr. W. Koenraadt beoogt met deze brochure een meer concreten inhoud te geven aan de organische gedachte. Wij meenen dat hij hierin volkomen is geslaagd. Weliswaar is zijn schets van de opbouw der komende maatschappijvorm niet zoo concreet als b.v. het gelijknamig plan van den heer H. Talens, waartegen wij nog heel andere bezwaren hebben dan alleen de al te groote concreetheid, en zal zij dus van verschillende kanten als vaag betiteld worden. Wij achten haar daarom niet minder juist. Wie thans reeds tot in de kleinste détailpunten een plan voor de maatschappelijke ordening weet te ontwerpen, loopt ons inziens ernstig kans het dynamisch character eener levende maatschappij te ontkennen. Een fout die de meest volmaakte maatschappelijke ordening slechts tot het uitgangspunt, zij het dan ook een mooi uitgangspunt van nieuwe ellende zou maken. Wie deze brochure durft zien als een symptoom van het feit dat de organische gedachte in katholiek Nederland nadert tot de wasdom der volle mannelijkheid, en zich Schaepman's ideaal herinnert, de vereeniging der katholieke staatsburgers tot een politieke persoonlijkheid, trekke zelf zijn consequenties. H. A. DIDERICH.

HOMER (Lane) OPVOEDING TOT SOCIALEN DIENST. (197) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaling van H. van der Stok-Schalkwijk. Servire, Den Haag.

Ongetwijfeld was Homer Lane (1876-1925) een bekwaam paedagoog, een man met een scherpen kijk op het kinderwezen; zoo'n geboren opvoeder, die intuitief het juiste optreden voelde bij het behandelen van een „lastig geval". Zijn leiding der „little commonwealth", de zelf-besturende school, te Evershot in Engeland, heeft veel goeds tot stand gebracht. Talrijke opmerkingen en aanwijzingen, verspreid in zijn „Opvoeding tot socialen dienst" zijn de moeite van het overwegen en eventueel toepassen waard. Maar dit geldt voor betrekkelijk ondergeschikte, algemeene kwesties; die dus het wezenlijk en uiteindelijk doel der opvoeding niet betreffen. Het geheel van Lane's beschouwingen, het systeem en het doel daarvan, kunnen we niet aanvaarden.

God liet op het eerste gebod onmiddellijk, — en zoo innig daarmee verbonden — het tweede volgen; maar Homer Lane kende alleen dat tweede gebod. Hij wilde uitsluitend opvoeden tot menschenliefde; het godsdienstig element werd daaraan ondergeschikt gemaakt.

Alleen ouders en onderwijzers die in de besprekingen van Lane (hij behandelt het kinderleven vanaf het begin tot den ongeveer zeventienjarigen leeftijd) den hierop gerichten gedachtengang scherp kunnen onderscheiden en aan Katholieke overtuiging toetsen, kunnen wij dan ook de kennismaking met dezen onafhankelijken geest aanbevelen.

HUBY (Jos.) HET EVANGELIE VOLGENS DEN H. MARKUS. Geautoriseerde vertaling van de 19e Fransche uitgave. Museum Lessianum, Leuven.

„Door een Katholiek voor Katholieken geschreven wil dit boek het evangelie beter leeren kennen en meer doen waardeeren."

Dit doel wordt volkomen bereikt. Het werk kan niet genoeg worden aanbevolen.

Wil iemand doordringen in den geest van 't 2e evangelie, het evangelie van den H. Petrus, dan vindt hij in dit boek alles, wat daartoe vereischt wordt: een weergeven van den juisten tekst, een wetenschappelijk verantwoorde verklaring, en menige theologische, ascetische of mystieke beschouwing op den juisten tekst en verklaring steunend.

Terecht zegt pater Huby in zijn inleiding:

„De evangelist bezit in ongewone mate de gave zijn personen voor onze oogen te doen leven. Houding, gebarenspel, blikken en gevoelens bij

Jezus, bij de leerlingen, bij de Farizeërs, bij de volksscharen zijn verwerkt tot aangrijpende tafereelen, waarin de handelende personen ons levendig vóór den geest worden getooverd: ons Commentaar zal dit vaak onderlijnen."

Daarom tolle, lege. A. H.

ZISCHKA (Anton E.) WERELDVERDWAZING. Vertaald door A. Verschuur. (234) Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg, 1934.

Zischka is een journalist-reporter met wereldallures. Bij wijze van inleiding op zijn boek deelt hij o. a. mede, dat hij in de jaren 1929 tot 1932 honderd vijf en zestig duizend kilometer gereisd heeft. En in zijn boek doet hij verslag van wat hij zag en hoorde over de chaotische ontreddering, waarin de wereld tegenwoordig verkeert. Hij doet het met veine. De lezer wordt heen en weer gegooid van het eene werelddeel naar het andere. In een oogwenk verhuist men van Benares naar New York, van New York naar Palm-Island. Men krijgt interviews van de groote bonzen op finantiëel en economisch gebied. De stijl van het boek verraadt het rustelooze, jachtende rythme van schrijvers' wereldreizen. De feiten, die hij geeft zijn dikwijls zeer interessant, de interpretatie dier feiten en de conclusies eruit prikkelen echter niet zelden tot tegenspraak.

RONSE (Alfred) DE WINDMOLENS. (178) 50 frs. Desclée de Brouwer en Co., Brugge.

In een royaal uitgegeven werk behandelt de geleerde schrijver de geschiedenis der windmolens, die door velen in dezen tijd van overheersching der machine op het menschelijk arbeidsvermogen, als artistieke, doch nuttelooze versierselen worden geacht. Nu de tijd van algemeene afbraak dier molens weer achter de rug ligt en ze behouden mogen blijven door de vindingrijkheid van den Nederlandschen molenbouwer Dekker, komt dit boek juist van pas. De schrijver is doorgedrongen tot de sociale toestanden van molenbouwers en molenaars, heeft hun vakgeheimen weten op te teekenen en het geheel verrijkt met grafische voorstellingen en een register op de molentaal, waardoor dit een lezenswaardig en interessant werk is geworden voor allen, die de schoonheid der windmolens weten te waardeeren.

KNIPPENBERG (Dr. H. H.) PRO PACE. Tijdzang. „Helmond", Helmond.

Dr. H. Knippenberg heeft een bundel gedichten gepubliceerd, dien hij „Pro Pace" als titel gaf, daarmede zijn verlangen naar den waren Christusvrede te kennen gevend. Hij heeft er zijn stemmingen en opvattingen omtrent een verworden tijd in dichtvorm in vastgelegd. Blijkens den „Proloog", waarin de regel „Geen lied vlijt zich naar aller ooren" voorkomt, verwacht Dr. Knippenberg zelf wel niet, dat zijn bundel binnen den engeren kring der vandaag dichtende gemeenschap hoog zal gewaardeerd worden en dit is goed gezien. „Maar wat oprechtheid biedt, gaat nooit geheel verloren" laat de schrijver erop volgen en aan deze oprechtheid kan geen lezer twijfelen. Mij heeft deze oprechtheid het meest bekoord, waar zij zich het natuurlijkst en eenvoudigst uitte zooals bijvoorbeeld in „Teleurgestelde Hoop" bladz. 21.

DICKENS (Charles) JEZUS' LEVEN AAN KINDEREN VERTELD. Vertaald door Ds. E. Wanting. (108) Wereldbibliotheek, Amsterdam-Sloterdijk, 1934.

Dit merkwaardige boekje, dat het allerlaatste werk van Charles Dickens is, dat het licht ziet, werd speciaal voor zijn eigen kinderen geschreven in het jaar 1849. Het is vooral een bijdrage tot het leeren kennen van zijn hart en van zijn menschlievendheid en diepe devotie tegenover Christus. Het is volstrekt niet bedoeld voor publicatie. Sir Henry Fielding, Charles' zoon, maakte echter geen bezwaar dat het na zijn dood in het licht werd gegeven. Het is in hoofdzaak het zuivere Evangelieverhaal, maar de groote naastenliefde, die uit alle boeken van Dickens spreekt, verraadt ook hier den nobelen, wereldberoemden schrijver. Het kan niet anders of door de vertaling, waarop wij overigens niet willen afgeven, is veel van Dickens verloren gegaan. Alleen die „jas" van kemelshaar van Joannes den Dooper en die „jas" van

Christus, waarom de soldaten onder het kruis dobbelden is een leelijk staaltje van een vertaling, die vreest niet voor modern genoeg te worden aangezien.
De illustratie van Gustav Doré geeft het boekje een voornaam karakter.

BESSON (Marius) DE WEG BEREID. (183) Uit het Fransch bewerkt door P. Kasteel. Hollandia-Drukkerij. Baarn, 1934.

Op verzoek van de Apologetische Vereeniging Petrus Canisius is de bewerking van dit voortreffelijk werk van den bisschop van Lausanne, Genève en Freiburg uitgegeven bij de Hollandia-Drukkerij te Baarn. Het is een weerlegging van de apologie van het Protestantisme van Ds. Dubuis, dat tevens een volledige afrekening beduidde met het Katholicisme. Mgr. Marius Besson belastte zich met dit antwoord op: Le voile déchiré. Toen bij de Hollandia-Drukkerij een vertaling volgde door N. Oosterlo, ingeleid door prof. Dr. J. R. Slotemaker de Bruine, achtte Petrus Canisius den tijd daar voor de bewerking van het antwoord van Mgr. Besson. Deze bewerking nam P. Kasteel op zich. Ziehier de geschiedenis van het boek. Er blijkt dus uit, dat het geen volkomen handboek is, maar er worden zooveel diepgaande kwesties in besproken, dat een register de waarde nog zou verhoogd hebben. Op wetenschappelijke gronden weerlegt Mgr. Besson op vriendelijken, kalmen toon, niet verstoken van zachten humor de dwalingen en valsche beschuldigingen tegen de Kerk o.a. de houding van de Kerk tegenover prostitutie, slavenhandel, alcoholvraagstuk e. d. Hij volgt den schrijver van het geruchtmakende boek op den voet en voor een Nederlandsche bewerking zou wel moeilijk een beteren kunnen gevonden worden dan de apologeet P. Kasteel, die uit zijn rijk arsenaal bijzondere toelichtingen voor Nederlandsche toestanden er bij voegde.

KNICKERBOCKER (H.) KOMT ER OORLOG IN EUROPA! (186) *f* 1.50. Geaut. vertaling van Rob Limburg. Servire, Den Haag.

Knickerbocker is ons niet onbekend. Reeds verschenen van zijn hand: De Roode Handel dreigt" en „De Roode Handel lokt".

Ter oplossing van de vraag, die in de titel van zijn nieuwe boek ligt, heeft Knickerbocker gereisd, veel gereisd, geinterviewd. . . . in Engeland, Frankrijk, de Balkanstaten, Oostenrijk etc. . . . Koningen, Ministers, Chefs en „the men in the street" heeft hij ondervraagd en allen hebben hun eigen en bijzondere opinie gegeven — de staatslieden hun voor de buitenwereld-opinie natuurlijk. Ieder weet wat het beteekent als diplomaten spreken van vertrouwen en beloften en wil tot samenwerking. Voor wie dit alles op juiste waarde weet te schatten is dit een interessant, beknopt boekje, dat het inzicht in de bestaande verhoudingen zeer zeker verruimt, maar toch de vraag . . . . vraag laat. Eén ding alleen: men haastte zich dit boekje te lezen, want de ontwikkeling der Europeesche toestand gaat snel, angstwekkend snel.

VOGT (Willem) RADIOLEVEN. (278) Een kwarteeuw pionierswerk in een modern beroep. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Dit is een soort dagboek geworden van den schrijver. Hij behoorde tot de telegraaf-afdeeling: Regiment Genietroepen, die werd aangewezen om proefnemingen te doen met draadlooze telegrafie. Bij een oproep van Ned. Indië naar gegadigden voor de betrekking van Radio-ambtenaar bij Post, Telegraaf en Telefoondienst, krijgt Vogt een kans. Eerst werkt hij op Weltevreden, vervolgens op Timor-Koepang, wordt overgeplaatst naar Ambon op het radiostation Noesa-Nive om daar proeven te nemen of de radio-telegrafie op grooter schaal in de Indische archipel kan worden toegepast. Vele jaren werkt hij alleen op die eenzame post. Onderhoudend en humoristisch vertelt de schrijver van zijn ondervindingen. Een boek, dat door volwassenen die belangstelling hebben voor deze populaire wetenschap, kan worden gelezen.

VALKHOFF (Rein) COMMANDANT PADJE. (196) *f* **1.— en** *f* **1.35. Meulenhoff, Amsterdam.**

Padje is ziek en moet naar Zwitserland om beter te worden. Het valt hem daar niet gemakkelijk zoo ver van huis en zijn familie en vrienden besluiten daarom hun vacantie bij hem te komen doorbrengen. Neutraal boek voor jongens van 12-14 jaar.

SOEST (Ems I. H. van) HET BERGKONINGINNETJE. (258) *f* **2.— en** *f* **2.90. Geïllustreerd door Annie van der Ruit. Kluitman, Alkmaar.**

Een boek voor groote meisjes, dat ondanks zijn neutraliteit, toch een degelijke grond heeft. Het bergkoninginnetje wil meer van het leven, dan enkel maar als de gevierde schoone daarin rondhuppelen en zoekt werk, dat zij stevig aanpakt. Hier en daar is 't mondaine gedoe te overheerschend en het is een verkeerde zet van de schrijfster geweest om jongens, die voor hun eindexamen H. B. S. zitten cocktails te laten drinken. 't Mag in Indië misschien niet opvallen, hier gaat dat niet op.

BLOEMINK (F. H. N.) HET KABOUTER EN HET EI. (16)
— DE LUCHTREIS. (16)
— VERHALEN VAN TEDDY. (16)
— RIET EN IED. (16)
— KABOUTER PIMPERNOKKEL. (16)
— LETTIE'S TUINTJE. (16)
— EEN VREEMD AVONDTUUR. (16)
— EEN WINTERDROOM. (16) *f* **0.10 per stuk. Van Goor Zn., Den Haag.**

Deze vroolijke boekjes uit de Benjamin-bibliotheek zijn uitstekend geschikt om onze jeugdige kleuters een uurtje zoet te houden.

BROWNE (Frances) GROOTMOEDERS TOOVERSTOEL. (175) *f* **1.35. Vertaald door Lena Dammigh. Bandteekening en illustraties van Willy Schermelé. Hollandsch Uitgeversfonds, Amsterdam.**

Een keurig uitgegeven sprookjesboek, geschikt om aan de kleintjes voor te lezen.

SILVIUS (Carel) FOKKO'S VLUCHT. (191) *f* **1.— en** *f* **1.35. Meulenhoff, Amsterdam.**

Er komen zinnen in dit boek voor over zaken, die we in een ontspanningsboek voor de jeugd niet besproken willen zien. Buiten deze passage is het boek nog niet aan te bevelen. Ongeschikt voor onze jongens.

KRAMER (J. C.) DE TOCHT NAAR CHATTAM. (190) *f* **1.— en** *f* **1.75. Geïllustreerd door W. Hardenberg. Kluitman, Alkmaar.**

Verhaal van de avonturen van twee vrienden, die leven in den tijd van De Ruyter en Johan de Witt. Een van beide, een weesjongen ontvlucht het weeshuis en samen komen ze terecht op een schip en maken een gevecht tegen de Engelschen mee, waarbij ze worden gevangen genomen. Geschikt voor jongens van 10-14 jaar, die van Vaderlandsche Geschiedenis houden.

KRAMER (Diet) BLOESEM; een boek voor meisjes samengesteld. Holland, Amsterdam.

Behalve enkele verhalen, waarvan er zijn die minder goed geslaagd zijn, bevat dit boek een aantal artikeltjes die oudere meisjes zeker zullen interesseeren, zooals b. v. een beschouwing over kunstschatten in Italië, een mooie Roemeensche legende, een practische les in tuinaanleg enz.

Voor meisjes, die eens wat beters willen, dan de gewone bakvischlectuur.

KUIPER (Johanna E.) EEN KLEIN MEISJE IN EEN OUDE STAD. (124) *f* **1.50. Illustraties en band van O. Verhagen. Servire, Den Haag.**

Een klein meisje uit een Beiersch dorpje mag van haar ouders de uitnoodiging aannemen om met haar jonge vriendje en diens ouders een reis te maken door Italië. Het is buitengewoon vriendelijk beschreven en wij kunnen dit boek van harte aanbevelen voor meisjes van 10-12 jaar.

DURAND (R.) DOOR DONKER AFRIKA. (272) *f* **2.50 en** *f* **3.50. Geill. Kluitman, Alkmaar.**

Een kanon van een boek!! Dik, goed geillustreerd, voortreffelijk vertaald en boeiend van inhoud. 't Doet prettig aan te midden van de vele ietwat kortademige goedkoope uitgaven van veel van onze vaderlandsche auteurs.

De opvattingen komen niet uit boven de bekende gentleman-sportsman van onze engelsche buren. In matige dosis aan te bevelen en in zijn soort een representant waarop niets valt aan te merken. Jongens van 13-17 jaar zullen er van genieten.

VALKHOFF (R.) en MARÉE (P.) BOB EN BEN OP ZEE. (168) *f* **1.90 en** *f* **2.50. Met foto's. Leopold, Den Haag.**

Eeu keurig uitgegeven verhaal over een reis per visschersboot. 't Verhaal zelf is klaarblijkelijk bedoeld als kapstok om de zeer frissche en zomersche hoed uit het magazijn van Piet Marée, in casu fraaie foto's uit het visschersbedrijf, aan op te hangen. Of men dit nu al of niet de omgekeerde wereld noemt hangt af van het standpunt! Als reportage in elk geval goed werk. Goed voor 10-14 jaar.

PONSTEEN (A.) JONG HOLLAND VLIEGT. (102) Met foto's. Thieme en Co. Zutphen.

Sinds de Pelikaan wordt jong-Holland overstroomd met vliegboeken. Geen jongensboek of vliegen staat op het bij- zoo al niet op het hoofdprogramma. Dit boekje is goed uitgegeven, ietwat didactisch van inhoud, maar toch wel onderhoudend, verlucht met uitstekende, hoewel tamelijk bekende foto's. Geschikt voor ong. 10-12 jaar.

TRAUTWEIN (F.) MARIEKE'S MEIMAAND. (159) *f* **1.35. De Spaarnestad, Haarlem.**

Dit verhaal van het flinke Marieke en het ijdeltuitje Mary zal door meisjes van ongeveer twaalf jaar wel met genoegen gelezen worden.

VILARINO S. J. (R.) CONTES RADIOPHONIQUES; in het Fransch vertaald door P. Bellot S. J. (206) 7 en 9 frs. Desclée de Brouwer, Paris.

Pater Bellot heeft de radio-vertelsels van den Spaanschen Jesuit Remigio Vilarino in het Fransch vertaald; de vertelsels van den populairen Don Remigio, dien iedere jeugdige Spanjaard kende van het radio-kinderuurtje; — een bloemlezing van spannende en grappige vertelsels, en ook verhalen, die de kinderen even ernstig moeten stemmen.

HOVING (J. E.) WITTE DIRK. (208) *f* **1.75. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.**

Een jongensboek waar veel handeling in zit en dat wij om zijn inhoud van harte aanbevelen voor jongens van 10-12 jaar.

SPROOKJES VAN TOPELIUS.
HET TOOVERFLUITJE. (80)
HET TOOVERSCHIP. (81)
DE BERK EN DE STER. (82) *f* **0.95. Vertaald door Ch. Doorman. Ill. van E. Loeber.**

Drie alleraardigste bundeltjes met verschillende onbekende en nieuwe sprookjes, die geschikt zijn voor jongens en meisjes van 8-10 jaar.

Naar aanleiding van «Porta Nigra»

door J. v. H.

Het is merkwaardig dat het woord burgerlijk in zijn huidige beteekenis samenvalt met de periode van het materialisme, en de grootste paradox is, dat juist de aanhangers van dit materialisme het woord als een wapen gebruiken.

Wat is er burgerlijker dan het materialisme?

Een Marxist vindt het burgerlijk tweede klas te reizen, in „Den rooden Leeuw" te logeeren en op Koninginnedag oranje te dragen. Al deze futiliteiten hebben met burgerlijkheid weinig uit te staan.

Maar wat is er burgerlijker dan het heelal tot een verzameling stof te proclameeren, alle engelen en duivels uit het universum te verbannen, aan God of een andere grootmacht de teugels uit handen te nemen, de menschenziel uit te drijven en zich genoegelijk op dezen molshoop aarde te installeeren na alle verbindingsdraden naar buiten te hebben doorgesneden. De materialist is volmaakt tevreden met zijn molshoop, plant er een bordje met „Verboden Terrein" voor al wat geest is op, en begint hem om te spitten in de hoop dat er een paradijs uit zal groeien.

Is er iets burgerlijkers denkbaar dan zich op te sluiten in een geestloos heelal, waar bij hoogste instantie alles tot stof is verklaard? De duivel moet wel gnuiven, wanneer hij rondwaart in zulk een omgeving waar hij geen gevaar loopt op zijn staart getrapt te worden en hem dus veilig roeren kan. Een materialist die den duivel op zijn staart trapte, zou de hoogste vorm van contradictie wezen.

Het moet interessanter te leven zijn in een universum waar zulk een ontmoeting niet is uitgesloten. Het biedt mogelijkheid tot hooger spanningen en wisselender situaties. Met een materialistenbestaan vergeleken is een christelijk leven een ongeloofelijk avontuur. Een christen draagt den hemel en de hel op de punt van zijn degen: eèn daad, een weigering of toestemming kan een dezer uitersten in zijn sleep voeren en van elke klok die geluid wordt, kan hij met Macbeth zeggen:

For it is a knell,
that summons thee to heaven or to hell.

De Christen zit niet opgesloten in het concentratiekamp van zijn molshoop. Hij kan signalen zenden naar onzichtbare stranden en heeft vrije uitvlucht naar alle windstreken. Hij leeft tusschen geweldige spanningen en geheel zijn bestaan is een wedloop ter aanschouwe van hoogere machten. God en Satan strijden om zijn ziel als Ulisses en Ajax om de wapenrusting van Achilles. Hij bevolkt het heelal met engelen en duivelen die alles gezet hebben op den afloop van het menschenbedrijf. Hij is niet zoo naïef in den opbloei van een aardsch paradijs te gelooven, maar

kinderlijk genoeg om het op een ster en op hooger plan te verwachten. Zijn leven is waard geleefd te worden. Het werpt schaduwen tot ver buiten den molshoop, in het eeuwige; elk zijner woorden vindt een echo in een andere wereld en al zijn doen en denken laat een spoor na dat niet wordt uitgewischt. Zijn leven naar buiten is een volslagen incognito, maar naar binnen reikt het tot in de sfeer, in den levenskring van God zelf.

Er is geen vitaler en boeiender tocht dan het leven van een Christenmensch. Aldoor dreigt hem ter eene zijde een bodemlooze ravijn en wenkt hem ter andere een zekere, beloftenvolle ster. Het heelal is hem een waardelooze vaalt en tevens de kostbare mantel Gods, het wordt hem zelfs tot een grootsch sacrament dat de geheimenissen Gods verhult.

Voor den materialist zijn alle natuurkrachten domme onverzettelijkheden en alle lotgevallen blinde mokerslagen, doch de christen vindt de natuurkrachten een aardig tijdverdrijf voor professoren en de lotswisselingen een dankbaar spel voor dichters. Alles past in zijn avontuurlijk realisme. Hij weet dat de natuurwetten noodig zijn voor den ordelijken loop der dingen, maar dat ze desnoods — ook voor hem — kunnen doorbroken worden en wel eens doorbroken zijn. Dit besef geeft hem een wonderlijk gevoel van lenigheid, van eigenwaarde en grootheid tevens, te weten dat hìj alleen niet volstrekt gebonden is aan de wetten van het heelal. Het bewijst hem dat er een hoogere structuur voor hem geldt dan de universeele en dat er zich machten voor zijn lot interesseeren die buiten dit universum staan.

Dat vitalisme en avontuur met het christendom op goeden voet staan, blijkt hem duidelijk uit het feit dat er veel meer dichters en kunstenaars tot zijn levensbeschouwing terugkeeren dan geleerden. Menschen die te lang op natuurwetten staren en de wereld als een laboratorium beschouwen, verliezen den zin voor het avontuur. Doch schrijvers en artiesten, die nooit tevreden zijn met een wet of domme kracht, lichten evenals kinderen graag het doek van de tent op om te zien wie er aan de touwtjes trekt. De geleerde en de materialist leggen zich neer bij het feit dat er aan touwtjes wordt getrokken en wanneer zij de preciese kracht, waarmee dit gebeurt, berekend en geformuleerd hebben, leggen zij hun hoofd ter ruste op een Nobelprijs, maar dichters en kinderen genieten van het spel en rusten niet vòòr zij iets omtrent den baas van het spel achterhaald hebben. Zij voelen meer voor het mysterie dan voor de formuul.

Er is geen heterogener verbinding denkbaar dan de bij traditie verbonden „kunsten en wetenschappen". In klassieker tijden hoorden die twee wellicht bij elkaar, maar in de laatste eeuwen zijn zij uit elkaar gegroeid. Het is ermee gegaan als met de dochters van Koning Lear; Regan en Goneril, de dorre muzen der wetenschap, beloofden gouden bergen, maar lieten hun ouden vader in den steek, terwijl de bescheidener Cordelia, wier „voice

was ever soft, gentle and low", meer gaf dan zij beloofde. De crisis, het bankroet zelfs der eenmaal aanbeden wetenschap is een gemeenplaats geworden. De kunst heeft zulk een crisis nooit gekend.

De wetenschap is de vroedvrouw geweest van het materialisme en heeft op éclatante wijze haar roeping verzaakt. Terwijl zij bestemd was om de grootsche avonturen van leven en heelal in klaarder licht te zetten en de spanningen van dit menschenbestaan te verscherpen, heeft zij als de „oude quene" uit het lied der Koningskinderen het licht aan den overkant uitgeblazen, zoodat het avontuur van den overtocht onmogelijk werd. Nu is er onverzoenbare vijandschap ontstaan tusschen animus en anima, zooals Claudel dat beschrijft naar aanleiding van Arthur Rimbaud. Animus is een onuitstaanbare, pedante bourgeois geworden, die den bruidschat van anima heeft opgemaakt en niets meer van haar houding begrijpt. Animus is verbannen naar de universiteit en anima huist gewoonlijk op een zolderkamertje in een achterbuurt. De twee liggen hopeloos uiteen en kennen elkaar niet meer, doch de beste kansen heeft nog altijd anima.

„Kunst" is een groot woord, maar al die fijn vervlochten streefsels en roersels der ziel, die zich in den molshoop niet volkomen thuis voelen en door een heimwee naar verdere horizonnen gekweld worden, kunnen met de wetenschap niet veel aanvangen. Het avontuur der ziel, de tocht naar de overzijde, de wedloop op hemel en hel is hun ontzegd en zoo stooten zich de slachtoffers van anima in een onbluschbaar pessimisme. De poëzie van Bloem en Slauerhoff bijvoorbeeld is een doorloopende illustratie van de onontbeerlijkheid van het christelijk avontuur. Slauerhoff zoekt ersatz voor het echte avontuur in gedroomde tochten en verre verbeeldingen, Bloem verschrompelt tot pijnlijken weemoed onder het uitzichtlooze van zijn bestaan.

> Eenzamer dan de duisterende paden,
> Die van het huis naar 't eeuwig ruischen gaan,
> Is 't hart dat, onherroepelijk verraden
> Elken dag weer van niets moet voortbestaan.

Zoo schrijft Bloem in de laatste aflevering van Helikon. En op dezelfde bladzijde:

> De duindoorn bloeit. De strijd heeft afgedaan.
> De wereld zal ook eens verloren gaan.

Wie zulke wanhoopsverzen schrijft is alleen te genezen door deel te nemen aan een kruistocht. De kruistochten waren zuivere exponenten van den grandioozen avontuurzin van het Christendom en dat zij een paar eeuwen lang konden voortduren, bewijst dat ze niet uit een toevallige psychose, maar uit het hart van het Christendom gegroeid zijn. Was er hedendaags nog een kruistocht mogelijk, dan zou dit misschien de redding van Europa wezen. Er is wezensverschil tusschen den nieuwen en den ouden, christelijken

avontuurzin. De christelijke mensch was avontuurlijk uit overvloed van hoop, de nieuwe is het uit wanhoop. Zocht een christenmensch uiterlijke avonturen en gevaren, buiten de hoogspanningen van elken dag, dan was het om de winst van een spoediger en rijker krans, doch de hedendaagsche mensch avonturiert om een zinloos bestaan te ontvluchten.

De wetenschap is al deze voorbije dingen al lang vergeten en heeft zich zelfbewust ten troon gezet, doch anima leeft nog immer in herinneringen en heeft heimwee naar

. . . . . eeuwen, die versomberden tot verhalen
— duister en vurig — van kruistochten
en kathedralen.

* * *

Bij weinigen is de strijd tusschen animus en anima zoo voelbaar als bij den dichter dezer verzen, H. Marsman. Bij hem echter is animus niet de geleerde pedant, maar de heftig opstandige, bij instinct zich verzettende levenstrots die van buigen of breken niet weten wil, die het kruisbeeld wegslaat en krijscht:

Neem mijn laatst bezit mij niet af:
Mijn zonden gaan mee in mijn graf.

Marsman heeft vaak vertoefd op de grens van blinde levensdrift en Christusovergave. Hij is een gefolterd mensch die wordt neergesmakt door al de verschrikkingen, die een zinloos leven bedreigen en dan weer wordt opgezweept tot extasen van haat of liefde. Zijn pas verschenen bundel „Porta Nigra" [1]) openbaart weer den echten Marsman, den zielsverwant van Dmitri Karamazof, iemand wien men alles vergeeft en dien men vaak bewondert om de sublieme menschelijkheid van zijn accent. Het is de menschenzwakheid die zich hult in het harnas van den sterke, het is het trotsche en opstandige gebaar dat, zoodra het werkelijkheid wordt, zich zijn machteloosheid bewust is en bezwijkt. Marsman slaat de verzenen tegen den prikkel en dit verzet schijnt een oogenblik zijn drift op te zweepen, maar tegenover hem staat een, die machtiger is dan hij en ontrefbaar voor verzet. Heel de poëzie van Marsman is in zijn diepere wezen een Jacobstrijd, doch de engel heeft hem nog niet gezegend. Hij is veel te helderziend om het ijdele en vergeefsche van zijn gebaar niet te beseffen en wanneer hij van Duinkerken toedicht:

Maar gij vergeet,
dat men in open zee
ver van de veil'ge kusten
recht als een man op een recht schip kan staan
en onversaagd tot aan den dood toe strijden,

[1]) H. Marsman. Porta Nigra. De Gemeenschap, Utrecht. 1934. *f* 1.50 en *f* 1.90. (Men geve den bundel niet in te jeugdige handen.)

dan kan hem het onhoudbare dezer stelling slechts toen hij het schreef, ontgaan zijn.

Marsman staat blijkbaar onder velerlei invloed — zijn verzen zijn er de neerslag van —: de oudste der Karamazofs leeft naast Iwan en Aljoscha en Iwan Karamazof is in staat een Dmitri-natuur te vergiftigen. Dmitri is slechts te redden door Aljoscha. De vraag van het aan E. du Perron opgedragen gedicht „Don Juan":

> Maar heeft eèn die mij zoo heeft berecht
> Wel merg in zijn beendren gehad?

klinkt valsch. Overal waar Marsman zich oversteigeren wil, waar hij den levensdemon verheerlijkt en zich dwars zet tegen een andere macht, is er iets — hoe goed de verzen ook zijn, — dat wankel en weifelend aandoet. En dit verhoogt het in-menschelijke van zijn geluid. Als dichter is Marsman nog altijd een der allereersten van zijn generatie. Het heldere, kristallene, spontane, klankinnige, het imaginatieve en verrassende, het sterke rythme en de gewaagde greep zijner vroegste verzen zijn nog altijd zijn persoonlijk kenmerk. In „Witte Vrouwen" publiceerde hij bezonkener verzen van een sleepende gedragenheid. In Porta Nigra vindt men vaak het waaksche, reactiesnelle en gevoelsscherpe accent van den vroegen Marsman terug. Marsman wilde eens alle goede poëzie aan het accent herkennen. Hij heeft nog steeds een zeer eigen, actueel, na-oorlogsch accent.

H. MARSMAN

Het ware avontuur, de ware levensdrift heeft hij nog niet ontdekt. Hij wordt nog geslingerd tusschen angst en overmoedigheid en waar zijn ster wenkt, heeft hij niet doorzien. Het schip van dezen wankele is nog een stuurlooze prooi van wind en golfslag en van het „recht als een man op een recht schip te staan" blijft niet veel.

Doch er schrijdt er Een naderend over de golven, wiens stem nog verklinkt in den storm. Toch is Hij de eenige die allen angst kan bezweren en tot het stoutste avontuur, het wandelen over de golven, oproept. Ook kan Hij binnenkomen door een Porta Nigra, maar Hij voert in het Paradise Regained.

---

boeken - schouw

ELZER (Marg.) MOEDER'S SCHULD. (251) *f* 1.60 en *f* 2.— Geaut. Ned. bewerking van Jac. Nahuys-Duvivier.

Het verkwistende leven en de lichtzinnige aard der moeder zijn oorzaak van het ongelukkige huwelijk der oudste dochter en van den zelfmoord der jongste. Geen opwekkende lectuur dus, al worden deze tragische gebeurtenissen op de gewone nietszeggende, luchthartige wijze verteld, waarvan al de boeken dezer veel-schrijfsters het stempel dragen.

SOUVESTRE (P.) en ALLAIN (M.) DE DOCHTER VAN FANTÔMAS. (192) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

De omineuze titel van Fantômas moet waarschijnlijk beduiden, dat de door den misdadigerheld uitgevoerde capriolen meer in het rijk der phantasie dan dat der werkelijkheid thuis horen. Inderdaad gaan zelfs de slimheden der nevenpersonen de grenzen der waarschijnlijkheid verre te buiten. Niet het vindingrijk verstand van den onfeilbaren detective leidt ons, maar de phantastische combinaties der schrijvers. Wat voor een enkelen keer ook weer zijn charme heeft. Tot ieders geruststelling zij gezegd, dat Fantômas hier zijn einde vindt: alleen ben je nooit zeker, dat zulke heren niet uit de doden opstaan!
Voor volwassenen.

SEVENSMA-THEMMEN (G.) DE ANDERE WEG. (279) 2e druk. Uitg. Mij. Holland, Amsterdam.

Van ganscher harte geven wij dit diep geloovig boek een aanbeveling mee. Het is wel niet katholiek, maar het is zoo ontroerend en stichtend, dat het op ieder een goeden invloed zal uitoefenen. Het verhaal is een uitwerking van Isaias LV. 8: „mijn gedachten zijn niet uw gedachten, noch uw wegen mijn wegen". De weg, dien Lou meende te bewandelen om tot de heerlijkheid te komen, was een andere dan de Voorzienigheid had vastgesteld. De man, waarmee Lou en allen met haar gelukkig meende te zijn, blijkt haar niet waardig. De karakters zijn uitstekend geteekend. Het verhaal is vlot geschreven en laat zich prettig lezen. Hoe zeer wij ook met het geheel zijn ingenomen, woorden als opgeslotenheid, ingeburgerdheid, openheid, wankelheid, geslingerdheid, donkerheid kunnen onze bewondering maar niet wekken.

BRAND (Max) VIER VECHTERS. (221) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

De nieuwe held van Max Brand; Jim Zilver heeft het in dit verhaal niet gemakkelijk. Hij neemt op eigenaardige wijze een lafaard in bescherming en komt daardoor te staan tegenover vier van de grootste vechtersbazen uit de omgeving. Maar Jim Zilver zou niet de bovenmenschelijke held zijn welke Brand van hem gemaakt heeft, als hij zijn mannetjes niet stond. Evenals de andere boeken van deze serie leesbaar voor liefhebbers.

De actualiteit van Paul Verlaine

door Dr. B. M. BOEREBACH.

I

Een van zijn kenmerkende gedichten

Crépuscule du soir mystique

Le souvenir avec le Crépuscule
Rougeoie et tremble à l'ardent horizon
De l'espérance en flamme qui recule
Et s'agrandit ainsi qu'une cloison
Mystérieuse où mainte floraison
— Dahlia, lys, tulipe, et renoncule —
S'élance autour d'un treillis et circule
Parmi la maladive exhalaison
De parfums lourds et chauds, dont le poison

Dahlia, lys, tulipe et renoncule
Noyant mes sens, mon âme et ma raison,
Mêle, dans une immense pâmoison,
Le Souvenir avec le Crépuscule.

Ondanks alle bourgeois-wijsheid en klassieke canons leeft het Verlainiaansche lied in ons. Wij weten het: jaloers dragen wij het rond in onze aderen als een dierbaar gevangene. Wij weten ook, hoe wij met het vaststellen van deze waarheid de bekentenis doen van onze partijdigheid en van onze gevoelens van piëteit voor deze dichterfiguur, maar wij gelooven tevens, dat deze gevoelstoestand geen beletsel beteekent om anderen het waarom van Verlaines actualiteit bloot te leggen. Het is ons, als velen, overkomen, dat wij nieuwe idolen aan Verlaines grootheid te boven stelden; van dit snobisme bekomen, gaven wij er ons tijdig rekenschap van, welk een beleediging onze verkoelde geestdrift beteekende: gemakkelijk immers zullen verzen als de boven aangehaalde altijd over ieder snobisme triomfeeren!

Wij willen dan ook in de volgende bladzijden geen rechtzetting betrachten, waarbij de rede, door haar macht misleid en verblind omtrent haar grenzen, niets te bewonderen overlaat. Geen ontleding, waarbij het verstand zijn verkillenden adem over de dichterlijke schepping doet gaan, maar veeleer een acte van geloof en van liefde voor de deugd van een werk; voor de tendenzen, die er in besloten liggen; voor zijn historische waarde in tijd en ruimte.

* * *

Het is in een gedicht als het bovenstaande, dat de figuur van Verlaine zich het dichtst laat benaderen. Le Crépuscule du soir mystique is een der zuiverste types van het symbolistisch gedicht. Alle elementen van het symbolisme ontmoeten wij er in: beelden; geuren; natuur; menschenziel; het mysterie, dat gespreid ligt over

het zielsbewegen èn de ruimte, te midden waarvan het duizendkoppig wereldleven rondwoelt.

De titel reeds wijst ons op den diepen zin van het gedicht: mysticisme werd hier synoniem met intensiteit, samensmelting van den mensch met de aarde en de dingen. Teneinde deze vereeniging zoo innig mogelijk te verbeelden, zullen de kleurengamma's en de wijding van den vallenden avond en de teederheid van de opkomende herinneringen gesuggereerd worden door woorden welke, ondanks hun zuiver afgebakende beteekenis, toch heenwijzen naar een ontastbare wereld. Het gedicht is een dyptiek, waarin, als door een dubbelen tooverslag, Herinnering en Schemering nieuwe kleur en vorm geven aan de verwazende of vervaagde beelden. Door beider magischen invloed, wordt de menschendaad gered van wat zij vergankelijks heeft: zij wordt geroepen tot een nieuw, een ander leven. Zij wordt niet tot een naamloos ding; maar, herboren, draagt zij bij tot onze blijvende verrukking. Zij wordt geroepen tot een eeuwig leven in den menschendroom, levend in de menschenziel, die bewoond wordt door de werkelijkheden van het onzichtbare.

Herinnering en Schemering, beiden, zij onttrekken ons aan de beangstigende kwelling van het heden en wekken in ons het slapende leven van het verleden.

Wat is de Herinnering anders dan de horizon, die ons leven begrenst, een kleed van schemerlicht, dat zachtglanzend spiegelt tegen een teeren achtergrond van weergekeerde visioenen vol bekoring en van geidealiseerde beelden? Visioenen, weliswaar soms overschaduwd door de vlekken der geleden smarten, maar niettemin de belofte in zich dragend van onvergankelijke vreugden.

Wat is de Schemering anders dan de spiegel, waarin de mensch de verzachte contouren van zijn vreugde of van zijn smart aanschouwt?

Geen vergelijking berust op redelijker en op bewonderenswaardiger grondslag dan die, welke Verlaine hier maakte.

Maar bij de taalkenners van zijn tijd wekten reeds de eerste versregels van Verlaine's gedicht een volslagen verbittering:

> Le Souvenir avec le Crépuscule
> Rougeoie et tremble à l'ardent horizon.

De Boileau's schudden hun pruik; zij schuimbekten; zij gaven zich rekenschap van de anarchie, welke volgens hen aan deze gedachten-associatie ten grondslag lag. Het woord „beven" (trembler) viel onder de verschijnselen van zedelijke of geestelijke of pathologische of desnoods physieke orde. Hoe kon zoo'n woord toegepast worden op de natuur?

Deze ziende-blinden werden nimmer eenige atmosferische trilling bij het avondvallen gewaar; geen hunner kende ooit die verheven minuten, waarin aarde, hemel en mensch te beven schijnen onder hoop, vaarwel en rouw der menschheid. Hoe in deze

gemoedsgesteldheid eenig verband te vatten tusschen deze avondssfeer en de zielsbewogenheid, hoe te vatten een uiting van „poésie pure", als besloten in deze verzen?

De tweespalt tusschen deze voor poëzie gevoelloozen, wier enge geest begrensd wordt door schoolsche formules en weerbarstig blijft voor al wat moderne schepping is, en de aanbidders der zuivere poëzie duurt ongebroken voort. Nimmer trouwens zal de ergernis der eersten weggenomen worden; altijd zal de natuur met haar tooi en haar bevalligheden, met haar tooverdranken van liefde en dood, de medeplichtige blijven van hen, die hun hart voor haar verrukkingen openzetten. . .

PAUL VERLAINE
naar het schilderij van Eugène Carrière

Op den avond toegepast, zijn de woorden: „rougeoyer" en „trembler" zeer karakteristiek en van een waarheid van gisteren en van heden. De natuurlijke evolutie van den avond te midden van het decor, dat de natuur ons biedt, identiek als zij immer blijft aan haar zelf onder de steeds wisselende aspecten, is in volkomen overeenstemming met de menigvuldige phasen van de Herinnering, die haar visioenen ontvouwt.

De woorden van den dichter blijven van dezelfde suggestieve kracht: een symbool ligt er in besloten en treedt ten slotte aan den dag. Bloemen: dahlia, lelie, tulp en ranonkel spelen haar gewone rol: die van geuren te spreiden en het menschenoog te bekoren. Zij hebben echter ook haar taak en haar zinnen. En deze dingen der natuur kennen evenals de dingen der ziel een oogenblik van apotheose, wanneer de laatste zonnekus de in den vallenden nacht gevangen gehouden bloemen een afscheid komt brengen.

Uit het stof van den tijd doet de Herinnering vergane vreugden tot een nieuw leven geboren worden: de vreugde van te schouwen in de lichtende verten van een ontluikend leven, in de bloeiende hallen van een groeiende jeugd, in het verwelkend aanschijn van de geuren-zwangere herfst der dagen. Lichtende idealen, door de Herinnering opgeroepen, gaan in bonte mengeling aan onze oogen voorbij, geschraagd door jeugdige vitaliteit en door het geloof in

anderen en in zich-zelven; ten slotte verzinkend in de bitterheden van eenzaamheid, van scepticisme en van prangenden angst voor het aanstaande einde.

Echter is daar de Hoop, die evolueert als de zon. Naarmate deze laatste verdooft, schijnt zij terug te wijken en doet zij op de dan schijnbaar kale velden, waarvan zij zich terugtrok, vlammengordijnen geboren worden, waartegen de bloemen der tuinen in stralende schoonheid afsteken. Die bloemen worden, op het geestelijk plan overgebracht, tot de bloemen van onzen zieletuin — een overigens bekend parallelisme — zoodat in de menschenziel het dualisme van natuur en mensch tot een onuitsprekelijke harmonie ineenvloeit. Tegen het lichtscherm van de Hoop — die hier tot een symbolische figuur is geworden — herleeft de veelvormige tragedie des harten, het veelvoudig bewegen der gedachte. De tooverkracht van den avond smelt samen met die der zinnen. Natuur en menschenziel omstrengelen elkaar in innige omarming, trillen op hetzelfde ontroerende rythme. Ondoorgrondelijke, mystieke en smartelijke vereeniging van den mensch met de aarde, beide getransfigureerd door de zon en door die andere lichten, welke die van het hart en van den geest zijn.

Misschien lag er in de vergelijking, welke aan dit gedicht ten grondslag ligt eenig gevaar voor cliché-beeldspraak, voor zoetelijksmachtende sentimentaliteit. Verlaine heeft die klip vermeden en heeft uit verouderde elementen een zuiver kunstwerk weten op te bouwen. Geen spoor van bazar-ornament. En het geheele gedicht baadt in een harmonie, een muzikaliteit, die haar oorsprong vindt in welhaast wondere woorden en toespelingen.

Verlaine en de dichtkunst van zijn tijd

Tegen 1885 stelden de nieuw-tot-letterkundig-leven-gekomen generaties zich een herstel van ziel en leven in het rijk der letterkunde voor: niet ten onrechte beweerden zij, dat de Romantici tot emphase en grootspraak vervallen waren door een overdreven, een caricaturaal beeld van beiden te geven, terwijl de Parnassische school, als een reactie tegen overdreven Hugo- en Lamartine-vereerders, geheel de beweging van herstel ontkend had en opgeofferd aan strakke en zuivere lijn. Hoe verzadigd zij ook waren van de Fleurs du mal, zij verwierpen dit beteekenisvolle woord van Baudelaire:

Je hais le mouvement qui déplace les lignes.

Zij wilden, dat de grond beefde; dat de ziel haar verrukking vond; zij wilden een waarachtige persoonlijkheid, vol leven en reflexen; een poëzie, die de echo zou zijn van heel de uitgestrekte wereld; een geidealiseerde werkelijkheid als de Romantici, maar een werkelijkheid, die zou afdalen onder de menschheid om zich vorm te geven en die „de tranen der dingen" zou inhouden.

Beteekende deze houding het einde van een kunst, die, om zoo te zeggen, een afspiegeling van de Venus van Milo had bedoeld te zijn? Geenszins. De Symbolisten zullen de godin herscheppen, zonder haar ideëel karakter en haar plastische zuiverheid aan te tasten. Zij weigeren niet haar hun liefde te geven, want ook voor hen blijft haar beeld een openbaring van een onbekend genie en het symbool, waarin zich lange jaren de zucht der wereld belichaamd had. Maar zij weigeren wel deze Venus het beslissend symbool van de geheele menschelijke esthetiek te vinden. Zij verlangen, dat deze onaantastbare, — de „l'art pour l'art"-aanbidders mogen mij het volgend epiheton vergeven — deze versteende vrouw van haar voetstuk afdalen zal en zij zullen haar lichaam de welving en het onderbroken rythme geven, waarin de hoofdmomenten van het menschelijk levenslot zijn afgeteekend. In het onbewogen marmer griffen zij den lach der zinnen temidden der genoegens, de grijns der smarten, — welke ook haar naam, haar duur, haar hevigheid mogen zijn — het merkteeken van den snik van het vruchtbaar moederschap, de voorgevoelens en de stigmata van den naderenden dood. Hun streven gaat uit naar een minder volkomen, maar méér ware, méér moderne menschheid, een menschheid, die het kind is van onzen tijd.

Er verschenen werken gebaad in de levende werkelijkheid, de groote inspiratrice, die, welhaast alléén, duur verleent aan de scheppingen van den menschelijken geest. Het boek werd onder de symbolistische kunst veel minder een geleerde acrobatie van het verstand dan wel een nieuw spel, waarin de mimiek van den mensch haar uitdrukking kwam vinden.

Toch mag onze conclusie niet overhaast gemaakt worden. Verleid door de zeldzaamheid van Rimbaud's verzen, leerden de Symbolisten deze van buiten:

> Je sais les cieux crevant en éclairs, et les trombes,
> Et les ressacs, et les courants, je sais le soir,
> L'aube exaltée ainsi qu'un peuple de colombes,
> Et j'ai vu quelquefois ce que l'homme a cru voir;

evenals dit andere vers van Stéphane Mallarmé, nog zonderlinger en zwaar van levensmoeheid:

> La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres.

Zij verfoeiden Zola en zijn discipelen, die zij met de schilderschool van Courbet als grove kunstenaars beschouwden, zonder eenigen adeldom en zonder waarheid. Zij dreven den spot met de Parnasse-dichters, die zij betitelden als valsche classici, positivisten gespeend van poëtisch gevoel, mannen, verstard in een even bekrompen als steriel schoolsch formalisme. Door hun antipathie jegens deze laatsten geleid, meenden zij, dat hun eigen poëtische scheppingen zich meer en meer van de voorgaande opvattingen moesten verwijderen. De analyse, het wetenschappelijk procédé,

waarvan de voorgaande dichterschool misbruik gemaakt had, werd geheel uit hun schepping gebannen. Zij verkozen de synthese, als een vorm van superieure poëzie. Waar hun methode in het algemeen niet steunde op het aanwenden van kleine feiten, nauwgezette nomenclaturen, opeenstapelingen van synonieme woorden, die de gedachte zoo tastbaar mogelijk moesten maken, stelden de symbolisten zich vóór alles ten doel series gedachten en beelden te suggereeren. Hun synthetisch pogen voert hen tot een zuiver lyrisme, los van allen materialistischen inslag. De analyse wordt minachtend voorbijgegaan om de versnippering van de objecten, welke zij veronderstelt, om het stilhouden bij de duizenderlei contingente dingen, dat zij vereischt krachtens haar functie. Hun metaphysieke opvattingen worden direct geboren uit de poëzie: het zijn intuïtieve geesten. Als zij zich verre houden van analyse en methodische studie van de ziel, dan schijnt de wereld hun toch één uitgestrekte voorstelling van ideeën en emblemen.

Op zoek naar de verborgen beteekenis der voorwerpen, is al hun pogen er op gericht het geheim aan de dingen der wereld te ontrukken: zij spreken ze toe, nestelen zich in het diepste wezen der dingen, geven ze een poëtische stem en met de toevallige kenmerken brekend, alsook met de vulgaire werkelijkheid, geven zij zich geheel over aan der dingen wezenlijkheid. En zij gaan soms zóó ver, God te beproeven.

Zij bannen welsprekendheid en didactiek, geijkte en versleten vormen uit, om er spontaniteit, zuivere intuïtie, en lichtende geestesflitsen voor in de plaats te stellen. Kortom, het symbolisme is een „religion d'art" die de lyrische aspiraties van het individueele ik, het zuivere geestesélan ten troon heft. Het symbolisme is een geheele wereld op zich en met Stéphane Mallarmé dikwijls een hooghartige abstractie, rondspelend te midden van een woud van ingewikkelde symbolen. Het symbolisme, dat als de cultus is van het litterair instinct, vormt een soort van psychisch drama, dat zijn uitdrukking vindt in een werk van zuivere essenties en van zachte contouren, vaag geteekend als het inwendig gebaar, de uitdrukking der oogen en het welhaast onmerkbaar samentrekken van voorhoofd en lippen. Evenzeer als het romantisme der 19de eeuw en met betrekking tot de ideeën en de kunst in het algemeen is het symbolisme een product der beschaving. Het valt uiteen in evenveel groepeeringen, als het dichterlijke genieën telt. Alleen het fond, waarop deze machtige en oorspronkelijke individuën tot bloei kwamen, is gemeenschappelijk. En het woord symbolisme wekt, zoo, echo's van oneindigheid: daar heel de literatuur er in vervat is.

In de volgende artikelen stellen wij ons voor Verlaine op den voet te volgen en de verschillende kanten van zijn genie nader te belichten, hem te bestudeeren als natuur- en liefdedichter en als mystisch kunstenaar.

De nieuwere Poolsche Litteratuur (1918 - 1931)

door Dr. OTTO FORST DE BATTAGLIA.

II

De treurige ervaring, dat groote en zelfs de grootste schrijvers van Polen in den ouderdom hun scheppingskracht verliezen, maar niet zooveel zelfkritiek bezitten om de pen neer te leggen, waarschijnlijk wel omdat economische redenen hen tot verder publiceeren noodzaken, zien we bevestigd in het voorbeeld van een Danilowski, een Strug, een Weyssenhoff, een Rostworowski. Hier zijn nog aan toe te voegen Waclow Sieroszewski, die de nieuwe Poolsche exotische roman ten doop hield en in de laatste jaren als kunstenaar enkel dwalingen boekte, Antoni Lange (+ 1929), vóór decennia een uitgelezen lyricus, maar later een al te vruchtbaar journalist en korte-verhalen-schrijver, zelfs Wladyslaw Reymont (+ 1925), de nobelprijswinnaar, wien sinds den Wereldoorlog niets meer lukte en wiens allegorische en politieke prozawerken uit zijn ouderdom erbarmelijke misgrepen zijn. In plaats van Reymont en Sieroszewski hebben jongeren de oorlogsepiek en het exotische prozagedicht tot volmaaktheid opgevoerd. Reeds vermeldden we Malaczewski, bij wien deze beide motieven dooreenloopen. Hetzelfde geldt van Jerzy Bandrowski, de broer van Juljusz Kaden-Bandrowski, en bizonderlijk van Ferdynand Antoni Ossendowski, wiens „Dieren, menschen, Goden" een zegetocht over heel de wereld maakt. Helaas zijn beide auteurs mede om finantieele redenen aan 't Poolsche noodlot, de veelschrijverij, ten ondergegaan. Gunstiger heeft zich Ferdynand Goetel (geb. 1890) ontwikkelt. Zijn in de meeste cultuurtalen vertaalde oorlogsvertellingen uit Hoog-Azië („Kar-Chat", „Smartenrijk"), zijn reisbeschrijvingen („Door het vlammend Oosten", „Egypte", „IJsland", „Indische reis" geven hoop, dat hij zich niet gelijk Ossendowski en Bandrowski door het ook hem reeds door zijn minder waardevolle ontspannigsromans ten deel gevallen succes, van zijn hoogere roeping zal laten afbrengen.

De vertegenwoordigers van de exotische zijn meestal ook matadoren van de fantastische, „vier-dimensionale" vertelling. Naast Ossendowski en Jerzy Bandrowski komt hier den natuurvorscher Michal Siedlecki voor zijn maleische novellen den prijs toe. Tadeusz Rittner (+ 1922), dien men lang voor den oorlog ook in Duitsche schouwburgen speelde, een dramaticus, die in twee talen schreef en in Weenen meer thuis was als in Polen, heeft zijn schrijversloopbaan met indrukwekkende spookgeschiedenissen besloten. Stefan Grabinski heeft nooit iets anders geschreven.

In tegenstelling met de tot hier toe behandelde schrijvers, in wier werken de handeling en het milieu hoofdzaak zijn, streven eenige andere vertellers op de eerste plaats naar de psychologische ontwikkeling hunner helden. Hieronder vindt men scherpzinnige ontledingen van het kind en van de opgroeiende jeugd door pedagogen als Jerzy Ostrowski, en Janusz Korczak en van vrouwen, die in het gezinsleven gelegenheid tot studie hadden als Maria Kuncewiczowa (haar „Bond met het Kind" verdient bizondere vermelding), Irena Krzywicka, Herminja Naglerowa, Hanna Mortkowiczówna en Ewa Szelburg. Voor de analyse van den eros onderscheidden zich, naast Zofja Rygier-Nalkowska, Perzynski, Iwaszkiewicz, Juljusz Kaden-Bandrowski: Wanda Melcer - Rutkowska (wier „Bruid van Angora" van zeer oorspronkelijke techniek getuigt), Jerzy Brzeczkowski, en de meesterlijke uitbeelder van het grensgebied tusschen waanzin en liefde Michal Charomanski („IJverzucht en Medicijn".)

* * *

Ondertusschen spant in het verhalend proza nog altijd, nu even goed als ten tijde van Sienkiewiczs en Prus en nog daarvóór in de dagen van Kraszewski,

Rzewuski en Kaczkowski de historische roman de kroon. Eerste rangs zijn twee geniale scheppingen van den Poolschen Flaubert, den spaarzaam publiceerenden Waclaw Berent (geb. 1873). Hiertoe behoort ook het werk van Zofja Kossak-Szczucka (geb. 1890). Van haar ongemeen kleurrijke, levensfrissche, stijlvolle en van aanstekelijken humor warm pulseerende historische vertellingen, waarin men duidelijk den invloed van Walter Scott waarneemt, zonder dat de Poolsche schrijfster zich met het costuum en met de spannende fabel tevreden stelde, zijn er minstens vijf als in hun soort volkomen te roemen: „Het Slagveld van Liegnietz" (De mongolenstorm in de 13de eeuw), „Uit Liefde" (een „vie romancée" van den H. Stanislaus Kostka), „De gouden Vrijheid" (een grandioze weergave van de Poolsche Adelrepubliek in den tijd van den zeventiend'eeuwschen geloofsstrijd), een wondermooi sprookje „Lijden van Kabouter Caspartje" en een meesleepend en aangrijpend Dagboek der gebeurtenissen die Mevrouw Kossak-Szczucka gedurende de Russische revolutie op haar landgoed doorleefde en doorleed en toch ook met inzicht begrepen heeft. Dit werk „Laaiende Brand" was het, dat Joseph Conrad zelf vertaalde en zoo aan de Engelschsprekende wereld bekend wilde maken.

Tot den contemporainen roman, waarin het minder op het psychologische, als bij Malaczewski, of op het avontuurlijke gelijk bij Bandrowski, als op het geschiedkundige element, het getrouwe koloriet, de absolute „kollectieve" waarheid aankomt, rekenen we de voortreffelijke vertellers Jerzy Kossowski („Het groene Kader") en Michal Rusinek, en regionalisten als de Sleziërs Gustave Morcinek en Elzbieta Sojawiczynska, voornamelijk evenwel Piotz Choynowski, die met eenzelfde begaafdheid de Russische omwenteling en de pas voorbije Warschauwsche cultuurgeschiedenis, als den Poolschen opstand van 1863 en het „Sarmatische" Oud-Polen van voor de verdeelingen begrijpt en uitbeeldt.

Dit aanvoelen van de stijleigenaardigheden, van sfeer en de levensvorm van een bepaald tijdvak vinden we ook bij Jan Powalski (de pseudoniem van een vrouw, Aniela Nitsch-Gruszecka), bij Stanislaw Wyrzykowski en bij Juljan Woloszynowski. Pawalski koos zich Polen's vroege middeleeuwen, Wyrzykowski den „treurigen tijd" van Rusland, die tegelijk Polen's groote tijd was, de onlusten rond den valschen Demetrius, Woloszynowski de renaissance en de romantiek (twee machtige werken, een Slowacki-roman, een massasymphonie van den volksopstand van 1863 tegen de Russen) tot onderwerp. Deze drie laten Stanislaw Wasylewski, een veel gelezen, veel schrijvende en zeer overschatte salonbiograaf in den trant der beide Franschen St. Amand en Perey, ver achter zich. De eenige verdienste van dezen laatste is dat hij in elegante, ietwat opgesmukte taal cultuurhistorisch inzicht geeft in het tegenwoordige, met name het in tegenwoordige schoone geslacht.

* * *

Als kriticus wordt Wasylewski overtroffen door de schitterende plejade, die heden ten dage in alle litteraire en politieke vraagstukken haar meening ten beste geeft. Daar ontmoeten we vooreerst op de uiterste rechterzijde een pendant der „Action française". Zij schaart zich rond het tijdschrift „Myse Narodowa" en huldigt het „integraal nationalisme". De oude meester, Aleksander Swietschowski, vijfentachtig jaar oud, maar nog in ongebroken geestelijke kracht, staat, evenals de hem innig verbonden vurige strijder Andrzej Niemoiewski (+ 1921), tegenover den godsdienst zoo ongeveer als Charles Maurras. De Poolsche Nationalisten sluiten evenals hun Fransche geestverwanten niet voor niets aan bij het Positivisme. Maar gelijk Daudet en Bainville zijn er ook geloovige voorvechters der „Action polonaise". Met Daudet is de geniale, maar groffe, tot smaakeloosheid geestige Adolf Nowaczynski te vergelijken, met Jacques Bainville de historicus Waclaw Sobieski, met Seillière de letterkundige criticus Zygmunt Wasilewski. Diens leerling Jan Emil Skiwski is door samenloop van allerlei omstandigheden in het regeeringskamp gedreven en zoo een tegenstander der rechtschen geworden. Aan de linkerzijde voert Tadeusz Boy- Zelenski het hooge woord en de scherpste pen. Dit wonder van geest, kennis en trefzeker oordeel, is iemand, die helaas zelf niet aan

een wonder gelooft en die naast prachtige litteraire studies en de respectabele rij van over de honderd vertalingen van Fransche meesterwerken zelf het botste rationalisme en het walgelijkste erotische vuil produceert. Boy is zoo ongeveer de stichter en de ongeevenaarde liedjesdichter van het Poolsche cabaret en de beste Poolsche tooneelrecensent. Naast hem kan slechts de niets ontziende en onoordeelkundige vernieler Szonimski staan, terwijl de eigenlijke theaterbonze Jan Lorentowicz, een soort Poolsche Larcey, enkel ziet wat het intellect der intellectueelen en niet wat beter menige kinderlijk gemoed ziet. Bij de tooneelcritici hebben we ook gewag te maken van Stanislaw Ignacy Witkiewicz. Wel heeft hij hoofdzakelijk stukken geschreven, maar dat waren eigenlijk meer maar experimenten, die subjectief moesten toonen, hoe men het doen moest en objectief toonden, hoe men het niet doen moest: het meest wilde surrealisme, aan welks firmament keer op keer de geestesbliksem flitst en de theaterdonder rommelt. Witkiewicz's schaamtelooze en onsmakelijke romans hebben veel sensatie gewekt, maar dat dan omwille van zekere lusten, die de schrijver prikkelt en waaromheen men dan den sluier werpt der problematiek.

Het tegenbeeld van Boy, den eleganten, speelschen Franschen geest, is Karol Irzykowski, Germanist van zijn vak en doctrinair radicaal, een duitsch-gedegen en zoowel in ernst als in luim zwaar op de handsche aestheticus. Als de meest bewegelijke onder de jongere, linksche critici heeft Jan Nepomucen Miller reeds vroeg door zijn aanvallen op de glorie-omstraalde klassici den ietwat tooneelheldhaftigen roem van een beeldenstormer verworven.

* * *

Wij hebben nu nog de weinige geleerden te eeren, die zich boven de in Polen zoowel als in Duitschland gebruikelijke vorm-zorgeloosheid uitheffen. Vooreerst Aleksander Brückner, de auteur der beste, Poolsche litteratuurgeschiedenis, der eenige volwaardige cultuurgeschiedenis en van talrijke, schitterende monografieën. Tot voor weinige jaren Professor aan de Berlijnsche Universiteit maar niettegenstaande zijn Duitsche naam een rasechte Pool, is hij het universeele genie, dat in zich den litteratuurhistoricus, den geschiedvorscher en den philoloog met den meest fascineerenden schrijver vereenigt. Ignacy Chrzanowski, Stanislaw Windakiewicz, Józef Ujejski, Manfred Kridl, Stanislaw Pigon en bovenal de diepgaande biograaf der groote, Poolsche romantici, Juliusz Kleiner zijn de meest op de voorgrond tredende geschiedschrijvers hunner nationale letterkunde. Edward Porebowicz, die zich met zijn fijnzinnige vertalingen zelf een eerste-rangsdichter toonde, Wladyslaw Folkierski, wiens Fransche werken veel bijval vonden, Stanislaw Wedkiewicz, de redacteur van de Poolsche „Revue des Deux-Mondes", de „Przeglad Współczesny" zijn de voornaamste romanisten. De Anglistiek beschikt in Roman Dyboski, Andrzej Tretiak, Wladyslaw Tarnawski, Waclaw Borowy, Juljan Krzyzanowski, Stanislaw Helsztynski en Zarislaw Grabowski over een reeks wetenschappelijk en letterkundig ongewoon talentvolle krachten. Het Duitsch staat er slecht voor; alleen Zygmunt Lempicki valt hier met eere te noemen. Daarentegen genieten van de Poolsche Latinisten en Hellenisten Tadeusz Zielinski, de auteur van klassieke werken over Grieksche godsdienst en litteratuur, Gustaw Pzrychocki en Stanislaw Witkowski (dank zij zijn monumentale boeken over het Grieksche drama en over de Grieksche geschiedschrijving) wereldvermaardheid, Witold Klinger, Tadeusz Sinko en de uitstekende popularisator Jan Parandowski ten minste in het eigen land groot aanzien. Bij dezen sluit zich aan de in 1925 gestorven president der Wetenschappelijke Academie, Kazimcerz Morawski, samensteller van een grootsche, Romeinsche Litteratuurgeschiedenis.

De filosoof Wincenty Lutoslawski was sedert lang in Duitschland, Engeland en Spanje bekend en vertaald; tegenwoordig is hij met zijn romantische theosofie ook zelfs in Polen min of meer op den achtergrond geraakt. Wladyslaw Leopold Jaworski († 1930) was een beduidend staatsfilosoof van conservatieve richting. Wladyslaw Tatarkiewicz reikt als geschiedschrijver der filosofie, tegelijk met Michal Sobeski als aestheet ver boven de middelmaat.

Aan de sociologie heeft Florian Znaniecki een origineel, door anglo-amerikaansche bevindingen beinvloed, systeem gewijd. Als anthropologen hebben Jan Czekanowski en Juljan Talko-Hryncewicz, als ethnologen Adam Fiszer en Jan Stanislaw Bystron, als archaeologen Wlodzimierz Antoniewicz en Józef Kostrzewski ook litterair naam gemaakt. Van de eigenlijke geschiedschrijvers is Szymon Askenazy, wiens werken in vele talen zijn overgezet, buiten Polen de meest bekende, Michal Bobrzynski (+ 1899), een stadhouder en minister, de auteur van een prachtvol eenzijdige en veelzijdige „Poolsche Geschiedenis", de meest beteekenende. Oskar Halecki en Marceli Handelsman worden in het buitenland zeer gewaardeerd. Meer besloten binnen den kring van vakgeleerden ligt de roem der voortreffelijke geleerden Oswald Balzer (+ 1933) Wladyslaw Abraham en Przenyslow Dabkowski, drie rechtshistorici met groote scheppingskracht, dan van den economiehistoricus Franciszek Bujak, van de medievalisten Wladyslaw Semkewicz en Stanislaw Zakrzewski, eindelijk van de geschiedschrijvers van den verdeelingstrijd Bronislaw Dembinski, Adam Skalowski en Wladyslaw Kanopczynski. Daarentegen trokken de voortreffelijke kenners van het Russisch verleden Jan Kucharzewski (wien we het beste en omvangrijkste werk over de voorgeschiedenis van het Bolschewisme danken) en Aleksander Lednicki, dan nog de alzijdige, oorspronkelijk meer letterkundige dan wijsgeerige Marian Zdziechowski, de opmerkzaamheid van een breeden lezerskring.

* * *

Alleen reeds dit korte overzicht zal bewezen hebben, dat de Poolsche litteratuur inderdaad een groote natie waardig is. Juiste keuze zal ongetwijfeld menig werk doen vinden, dat bestemt is de nationale grenzen te overschrijden. Op de eerste plaats komen dan voor Nederland eenige romans in aanmerking: die van de vrouwen Kossak-Szczucka, Rygier-Nalkowska en Dabrowska, dan die van Kaden-Bandrwoski, Berent en Choynowski. Van de theaterstukken lijkt me voor alle andere Rostworowski's „Judas Ischariot" geschikt voor een duurzaam succes op het buitenlandsch tooneel. Wetenschappelijke werken te noemen, die zouden moeten vertaald worden, zou hier te ver voeren. Ons doel was enkel: den weg wijzen en belangstelling wekken.

Het woord is nu aan de Nederlandsche lezers en uitgevers.

---

boeken - schouw

WYCK MASON (Van) DE VERSCHRIKKING VAN FORT ESPANTO. (195) Ned. bewerking van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Detectiveroman in den trant van Sherlock Holmes: een menigte feiten en telkens nieuwe verrassingen, die culmineren in een al te ingenieuse oplossing. Trein- en ontspanningslectuur voor volwassenen.

KAMP (Mr. A. W.) BIZARRE KNIPSELS, UIT HET DAGBOEK VAN JAN DE MARRE, VOORDRAGER. (233) *f* 1.90. Uitgave van het Bureau tot exploitatie van kunstprogramma's, Den Haag.

Ze zijn humoristisch, deze bizarre knipsels, maar de humor en de moraal zijn hier en daar dermate bedenkelijk, dat de lezing ervan voorbehouden moet blijven tot ervaren volwassenen.

FRANSCH

MAZELINE (Guy) LE CAPITAINE DURBAN. 15 fr. N. R. F. Gallimard. Paris, 1934.

Guy Mazeline, de jonge auteur die met „Les Loups' in '32 den Goncourt-prijs won, heeft hierop een vervolgroman geschreven „Le Capitaine Durban", wederom een lijvig boek van vierhonderd klein gedrukte bladzijden. Hij is zich met deze boeken een voorname plaats in de rij der Fransche romanciers aan het verwerven. Vele eigenaardigheden in zijn techniek en wijze van componeeren doen ouderwetsch aan: de breede, gezapige beschrijvingen, de zin voor kleurige bijzonderheden, zijn bezorgdheid om het visueele beeld tot in détails weer te geven; dit alles deden de romanschrijvers van honderd jaar geleden evenzoo en vulden er hun boeken mee. Doch Mazeline bezit ongetwijfeld groote epische eigenschappen; hij is een onvermoeibaar verteller en vergeet nooit de groote lijn van zijn verhaal ondanks het woekerende détailwerk. Uit den overvloed van episodes en bijkomstigheden treden zijn figuren als scherp geteekende figuren naar voren. Hij boeit door zijn kunstig ineenvlechten van lotgevallen en psychische drijfveeren. Hij heeft iets van de epische kracht van Dickens of Balzac. Zijn „Capitaine Durban" groeit langzaamaan tot een sagenachtige persoonlijkheid: zijn menschen geven zich zelf gestalte en vorm door hun woorden en daden. Het is een boeiend stuk menschenleven, wat dit boek ons biedt; maar het is een eenzijdig stuk menschenleven en er valt al te veel licht op de kwade instincten. Er komen grof sensueele tafreelen in voor, die een sterk voorbehoud eischen. Van een christelijke levensbelichting weet Mazeline niets en zoo hangt er ook over dit boek, zooals over geheel de nieuwere litteratuur, een donker pessimisme.

DAVIGNON (Henri) BÉRINZENNE. 12 fr. Plon. Paris, 1934.

Deze katholieke schrijver uit het Walenland, die een zijner boeken zag ingeleid door Maurice Barrès, heeft reeds een respectabel aantal werken op zijn naam staan. Zijn romans herinneren aan de beste van Bordeaux. Bérinzenne is zijn nieuwste, een geschiedenis uit de omgeving van Spa. Bérinzenne is een uitgestrekt grondgebied, een groot boschbezit in de nabijheid van het beroemde stadje. Hier wordt verhaald hoe een jongeman alles erop zet om dit te bemachtigen en hoe hij, na het bemachtigd te hebben zijn ziel eraan verpandt. De menschelijke tragedie eromheen vorm den verderen inhoud. Het is een leesbaar boekje dat eenig kwaliteiten van vertel- en schrijfkunst vertoont zonder op eenig diepere beteekenis aanspraak te kunnen maken. Men wordt nie overtuigd van de waarschijnlijkheid, laat staan van de noodzakelijk

heid van het verhaalde. Hoe reëel de lotgevallen dezer menschen ook zijn, hier en daar staat men voor verrassingen die men niet zoo maar accepteert. Een dieper en menschelijker psychologie zou het verhaal ten goede zijn gekomen.

BALDE (Jean) LA MAISON MARBUZET. (253) Librairie Plon. Paris, 1934.

JEAN BALDE

Berthe Corbin, een oppervlakkig bekeerde Jodin neemt bij den dood van haar man diens antikiteiten-winkel over, gaat groote zaken doen, in weelde leven, — tot een débâcle alles doet ineenstorten als een kaartenhuis. Ziehier de opkomst en de val van la maison Marbuzet. Is dit gegeven niet rijk genoeg geweest aan mogelijkheden? Een tweede these is ingeweven en deze werd veruit de belangrijkste. Gilbert Rostres, de zoon van goeden katholieken huize treedt op een ongelukkig moment als privé secretaris bij Madame Marbuzet in dienst, breekt met de familiale en religieuse tradities van zijn geslacht en huwt de winkeljuffrouw. Deze Line Vairon is een gescheiden vrouw en een intrigante. Het conflikt, dat hierdoor in de ziel van Gilbert ontstaat, inspireert Jean Balde bladzijden van diep psychologische kracht. Al overmeestert hem de verboden liefde, de wet blijft in 't geweten gegrifd: La loi sereine, la loi éternelle qui ne pactise pas, quoi que nous plaidions, avec nos passions et dont le jugement ne laisse échaper aucune de nos fautes. . . . . .

Is dus, dunkt ons, de romancière ditmaal in den opbouw van haar boek minder gelukkig geweest, — blijft toch de roman een nobel stuk werk, elken volwassene gaarne aanbevolen.

DUITSCH

LANGER (Georg) AUF ÖSTLICHER ERDE. Jugendtage eines Schlesiers, Herder, Freiburg, 1933.

Een soort autobiographie van een jeugd, of liever enkele herinneringen uit een jeugd, die vastgeankerd ligt in een stuk land, een moederlijke grond, waaruit opstijgen, lichtend naar voren

komend, enkele jeugd-ervaringen, zoo van die herinneringen die ieder goed mensch wel heeft, maar hier zijn ze poëtisch verfijnd door de zachte humor.

De schrijver, eigenlijk niet een officieel dichter, want hij is rechter, ziet zijn herinneringen in twee milieu's, twee levens-achtergronden: „Die goldene Schlüssel" en „Das schwarze Land". In die tweedeeling openbaart zich iets heel merkwaardigs: in het eerste deel is hij dichter, in het tweede deel zedemeester.

Het eerste deel is poëtisch van boven tot onder, het leeft en bruist en is onmiddellijk, spreekt direct aan, en is van een weldadigen humor doorstraald. Maar in het tweede deel is de directheid verdwenen, hij blijft door vertellen, maar het doet dor aan of het wordt rhetorisch, 't contact is verbroken en wel — naar ik meen — het contact met het landschap. Hij is te laat in het zwarte land gekomen om het nieuwe te kunnen doorleven of in ieder geval heeft hij niet die dichterlijke invoelingskracht gehad om ook dàt nog in zich op te nemen. Die zachte dauw van poëzie die over het eerste deel ligt is geweken voor de koude stralen van verstandelijke overweging. Dat is jammer, want zoo is toch de eindindruk er één van teleurstelling.

Typisch is in dit verband ook, hoe weinig de held van 't boek, de dichter zelf, contact heeft met het volk, hoogstens met een individu, niet met het ras. Typisch ook dat hulpeloos verlegen staan tegenover dat andere volk, de Polen. Dat spreekt wel voor de echtheid van deze autobiographische opteekeningen, maar dat is nog geen dichtkunst. Maar waard is wel om te onthouden, hoe het geworteld zijn in een land en volk aan een betrekkelijk klein dichtertalent ook een oogenblik van waarachtige inspiratie kan geven.

GREIFBÜCHEREI, Berlin.

Enkele deeltjes dezer Bücherei zijn ter bespreking toegezonden. De uitgave heeft iets tweeslachtigs, er is veel zwaks bij, maar ook veel moois. Volkomen blij heeft mij deze keuze toch niet kunnen maken.

Leo Weismantel geeft in zijn „Gespräche mit Eva" diepe gedachten, al is het hem niet gelukt de hooge hemelvizioenen in eenheid te brengen met de omlijsting, waarin alles zich afspeelt.

Theodor Grentrup, Von deutscher Sprache in Heimat und Fremde; dit boekje heeft een te propagandistisch karakter, om bij een buitenlander vertrouwen te kunnen wekken. Veel nieuws staat er niet in.

Georg Rendl's Vision vom groszen Erbarmen bevalt mij heelemaal niet, de mengeling van realiteit en vizioen is buitengewoon weinig overtuigend, en heelemaal niet aantrekkelijk als hij zich tot een soort hymnisch extatisch gezag opjaagt, want dan voelt men te zeer de onmacht tegenover de „Hymnen an die Kirche" van Gertrud von Le Fort.

Joseph Görres, Mystiker-Miniaturen is een kort poëtisch doorgloeid overzicht over de groote mystieken van af de elfde eeuw tot aan den nieuweren tijd, het openbaart in al zijn kortheid iets van de Heiligheid der Kerk in haar Thabor en Gethsemane.

O beseligendes Licht, Hymnen der Kirche, lat. und deutschen Text, übertragen und herausgegeben von M. Fischer. Het spijt me, dat ik moet zeggen, dat de vertaling gewone rijmelarij is.

Franz Johannes Weinrich, Die Feier von der Gemeinschaft der Heiligen. Ein liturgisches Allerheiligen-Allerseelenspiel. Het is moeilijk om vanuit de verte de beteekenis van zoo'n werk te taxeeren, om aan te voelen òf 't diep geloof veronderstelt of vormen kan, òf het niet te vermoeiend is door een al te sterke gevoelsspanning, maar ik geloof ook dat het zijn beteekenis heeft, want het is werkelijk artistiek en poëtisch vol.

HÆCKER (Theodor) WAS IST DER MENSCH? (191) 3.80 R.M. en 5.50 R.M. Jacob Hegner. Verlag, Leipzig, 1933.

Naast de vraag: Wat is God? heeft de menschelijke geest steeds weer het vraagstuk beziggehouden: Wat is de mensch? En vooral die wijsgeeren, die veraf van de Kerk hun weg gaan, want voor ons is de vraag in de openbaring beantwoord. Maar toch is het noodig, de vraag ook van onze zijde opnieuw te stellen en steeds weer tegenover nieuwe stroomingen en meeninigen de tijdlooze waarheden te plaatsen. De vraag: Wat is de mensch? is een bij uitstek moderne vraag. Theodor Haecker wendt zich tegen het overmatig op de voorgrond treden van nationale tendenzen en politieke denkbeelden. Hij wijst op het gevaar, dat de machine voor den mensch oplevert. Voor den eersten keer in de geschiedenis wordt hij sedert honderd jaar dienaar van een middel, van een automaat. Een vervalsching van den mensch, het evenbeeld van God, moet noodzakelijk het gevolg zijn. Haecker wendt zich bij de behandeling van dwaalleeren vooral tegen Oswald Spengler en Max Scheler. Deze laatste philosoof wordt gaarne als Roomsch beschouwd, hij zelf geloofde, dat zijn metaphysica (die ongeschreven bleef) in overeenstemming zou zijn met de leer der Kerk. Meedoogenloos en met geestigen humor legt Haecker valsche stellingen van Scheler bloot, zoo deze, dat de mensch aan de vorming van God medewerkt, dus dat God wordt en niet IS. Hoewel Haecker zeer moeilijke onderwerpen behandelt, leest zijn boek tengevolge van de geestige schrijftrant zeer vlot. Geestelijken en ontwikkelde leeken zeer aan te bevelen.

KATHOLISCHE LEISTUNG IN DER WELTLITERATUR DER GEGENWART. (387) Herder & Co., Freiburg i. B. 1934.

De bekende Freiburgsche uitgever heeft het idee gehad een werk te publiceeren over den stand der katholieke litteratuur in de verschillende landen en de afzonderlijke artikelen te laten schrijven door bekende auteurs uit die landen zelf. Zoo bezorgde Gerard

Knuvelder het overzicht over de Nederlandsche, Wies Moens dat over de Vlaamsche en Robert Vallery-Radst dat over de Fransche litteratuur, terwijl Shane Leslie het Engelsche gedeelte voor zijn rekening nam en de Duitsche litteratuur over meerderen verdeeld werd. De beroemdste katholieke schrijvers van het oogenblik zijn bekeerlingen of althans teruggekeerden en hun naam kent ieder, die zich eenigszins met litteratuur bezighoudt, doch de katholieke stroomingen en strevingen in de divers landen zijn minder bekend. Daarom heeft dit werk zijn bijzondere waarde. Van de Europeesche landen ontbreekt alleen Ierland en natuurlijk die waarin van een katholieke litteratuur geen sprake is. Een zoo opgezet werk heeft het voordeel dat een vakman uit het milieu dier litteratuur zelf aan het woord is, terwijl het niet te voorkomen nadeel is dat de eenheid van gezichtspunt geleden heeft. Zoo houdt zich de Engelsche referent te veel met apologetische litteratuur bezig en ziet Wies Moens te zeer door zijn Dinaso-bril. Het artikel van Knuvelder maakt tusschen de andere geen kwaad figuur. Het schitterendste van alle overzichten is dat van Vallery-Radot, maar het is zeer eenzijdig en pessimistisch.

Aan Bibliotheken en litteratuurminnaars biedt dit zeer eigensoortige werk het voordeel een goed Nachschlage-werk te zijn. Het licht, hoe kort dan ook, in over elk katholiek schrijver van eenige beteekenis.

ENGELSCH

SWINNERTON (Frank) ELIZABETH. (383) 7/6. Hutchinson & Co. Ltd., London.

Opvallender en consequenter dan elders, plegen de Britsche romanciers zich — eenigszins onartistiek uitgedrukt — te specialiseeren. Tot landschappen of maatschappelijke standen. Thomas Hardy bewoog zich uitsluitend binnen de zelf getrokken grenzen van „Wessex"; Eden Phillpots voert den lezer naar de sombere bosch- en heidestreken van Dartmoor; Sheila Kaye Smith naar Sussex. John Galsworthy zal bekend blijven als de auteur der upper middle class van een bepaald tijdvak; Frank Swinnerton kan meer bijzonder de beschrijver genoemd worden van de lower middle en upper working class. De kleine burgerlieden en zij, die daar iets boven staan, zijn de subjecten voor Swinnerton's kunst. Die kent hij door en door; hij heeft hen nauwkeurig en liefdevol gadegeslagen. Misschien gedreven door die menschenliefde, mengt hij soms heel even wat romantiek door zijn realisme; hij beschijnt hen meest met den fijnen glans van wat tenslotte toch een eenigszins veredeld realisme moet genoemd worden. Vergelijk daartoe zijn werk met het voornaamste uit het oeuvre van Lawrence, waarin het realisme zijn stadium van verdierlijking bereikte.

Zijn meesterwerkje, de korte roman „Nocturne" (1917) heeft Swinnerton in dat genre nadien nog niet kunnen overtreffen; wel bewijst hij nu met „Elizabeth" zijn beduidende artisticiteit in den

langen roman. Trouwens ook de reeds eerder verschenen lange romans hebben in dit opzicht beteekenis. Maar „Elizabeth" is toch wel het rijkste, en psychologisch best verantwoorde boek, dat wij de laatste jaren van Swinnerton lazen.

Het is niet doenlijk een exposé van den roman te geven. De handeling is zeer uitgebreid, en er treden zeer veel personen in op. Maar geen van allen zijn zij vaag. Elk van hen heeft de schrijver een scherp onderscheiden leven gegeven; hun optreden en handelingen zijn logisch verantwoord in hun aard. Daardoor ontstond het gevaar van verbrokkeling; de auteur heeft het voorkomen wijl hij er in is geslaagd zijn beide hoofdfiguren toch te laten domineeren. Het zijn Eliza Cordell en Beth Swift, wier aaneengevoegde voornamen den roman zijn naam hebben gegeven. Het is een merkwaardig psychologisch probleem dat zich ontwikkelt uit den aard der twee vrouwenfiguren. Een probleem van jalouzie, vooral opgeroepen uit het karakter der beklagenswaardige Eliza. De donkere diepten van haar natuur worden geopenbaard door haar jalouzie; zooals de nobeler aard van Beth blijkt uit haar invloed op den man, die haar liefheeft. Opvallend is dat Swinnerton het laakbare gedrag van Eliza nergens verontschuldigt; toch is de eindindruk, door haar gewekt, die van medelijden zelfs wanneer het conflict zich oplost in een tragisch einde. Hier laat zich eenigszins het onchristelijk noodlotsmotief gelden. Daardoor, ook door enkele bepaalde scènes, moet deze roman, die evenwichtig is geconstrueerd en geschreven in klaar proza, voorbehouden blijven voor hen, wier geestelijke ontwikkeling een waarborg is, dat zij dit motief kunnen onderscheiden.

PASSOS [John Dos] IN ALL COUNTRIES. [278] 7/6. Constable & Co. Ltd. London.

Het is verklaarbaar dat John Dos Passos als reisbeschrijver slagen moest. Ten eerste is hij een buitengewoon scherp observeerder, die de realiteit-van-de-oppervlakte makkelijk en vlug waarneemt, d. w. z. de realiteit, zooals zijn, door communisme bezield, artistenoog die ziet. Met deze communistische gezindheid houdt de tweede reden verband van Passos' slagen als reisbeschrijver. De persoonlijkheid is voor hem van minder belang; het zijn de volkeren-gemeenschappen, die hem interesseeren. Artisticiteit en communisme zijn op merkwaardige wijze vermengd in dezen Amerikaanschen kunstenaar. De wereld, die de aldus beïnvloede artist ziet, is niet de wereld van den gewonen burger. Het is een zeer speciale wereld; de wereld van den zeer modernen, zeer impressionistischen geest; — zoo'n geest, als van een musicus, die tot een symphonie geïnspireerd wordt door jazz en wolkenkrabbers. Waarbij dan soms plotseling de nuchtere communist zijn woord meespreekt. Aldus geïnspireerd is John Dos Passos de wereld rondgereisd. Om te voldoen aan zijn eigen advies vroeger eens door hem geschreven: „We have seen these years strip the bunting

off the great illusions of our time, and we must deal with the raw structure of history now; we must deal with it quick, before it stamps us out."

Het „all countries" is beperkt gebleven tot Rusland, Mexico, Spanje en de Vereenigde Staten. De zeer onderscheiden schetsen uit deze landen zijn niet bedoeld den lezer een volledig denkbeeld te geven der sociale problemen. Dos Passos is toch ten slotte te veel artist om een samenhangend propagandistisch essay te schrijven. Zijn impressies kunnen, bij alle andere kwaliteiten, toch bijna altijd ook nog artistieke impressies genoemd worden. Zijn artisticiteit toont dan menigmaal overeenkomst met die van het moderne kantoorgebouw van staal en glas. Moeilijkheden der taalbeheersching kent John Dos Passos vrijwel niet. Het gemak, waarmee hij schrijft, verleidt hem zelfs wel eens tot slordigheden en niets ter zake doende woordkoppelingen. Wat het voorbehoud betreft, het zal duidelijk zijn, dat Dos Passos' boek alleen gelezen kan worden door geestelijk goed ontwikkelden.

CARTY (Francis) LEGION OF THE KEARGUARD. (272) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd. London.

Het moet ongetwijfeld de bedoeling van den Ierschen auteur Francis Carty zijn geweest, — al wordt zijn boek een roman genoemd — op de eerste plaats Iersche geschiedenis te schrijven, en daarna pas een roman. Zijn personages hadden hem zeker gelegenheid kunnen geven tot karakteranalyse, en het uitwerken van een pakkende intrigue; de dieper-menschelijke emoties hadden in zijn boek tot uiting kunnen komen. Want zijn hoofdpersoon is Paul Davin, een aanvoerder der volgelingen van De Valera, de „Irregulars". Diens zuster is verloofd met zijn gewezen vriend, Milo Burke, een commandant der „Free Staters". Zijn eigen verloofde, ontevreden over dit vechten voor het Iersche ideaal, laat hem een tijdlang in den steek; de ouders staan hulpeloos tusschen de partijen in. Maar aan de intrigue wordt niet veel aandacht geschonken, en de mogelijkheden der emotioneele karakterbeelding worden spaarzaam benut. Toch is het een boek van beteekenis. Het is een nauwkeurige, waarheidsgetrouwe historische weergave van den tijd, onmiddellijk vòòr den wapenstilstand van Ierland met Engeland, tot het einde van den burgeroorlog tusschen Michael Collin's Free-Staters en De Valera's Irregulars. De schrijver moet, dunkt ons, van zeer nabij betrokken zijn geweest bij de gebeurtenissen, zóó nauwkeurig en plastisch wordt de vreeselijke historie van dien tijd beschreven. Hij is billijk tegenover beide Iersche partijen, ofschoon zijn sympathie toch blijkbaar uitgaat naar De Valera en zijn Irregulars. De voornaamste Iersche persoonlijkheden als Michael Collins, Erskine Childers, Arthur Griffith, Corgrave, De Valera, treden allen in het boek op; in „Legion of the Kearguard" kan de tragische geschiedenis van Ierland omstreeks 1821 gebeur-

tenis na gebeurtenis, en in haar geheele sfeer, gevolgd worden. Daardoor is het werk belangrijk, al is het tenslotte een roman.

Waarom Carty dan eigenlijk een roman heeft geschreven, en zich niet bepaald heeft tot een zuiver historisch essay? Ons dunkt, wijl hij ook een gevoelig mensch, een artist is. Nu een fictief verhaal is verwerkt in de werkelijke historie, wordt die historie scherp geaccentueerd; de ontzetting van een burgeroorlog, het lijden, daardoor veroorzaakt, grijpen sterker aan, nu het rampzalige meer voelbaar is gemaakt in een verhaal, waarin familieleden, gewezen vrienden en bekenden in vijandelijke kampen zijn verdeeld. Het algemeene is verbeeld uitgedrukt in het bijzondere: menschen als Paul Davin, zijn zuster Grace, Milo Burke, Gavan Dempsey, waren er velen in Ierland. Door toch een roman te maken van zijn boek, en de lotgevallen van eenige fictieve personen in de Iersche historie van dien tijd te betrekken, komt de tragiek dier geschiedenis sterk en aangrijpend uit. In een essay was dat niet mogelijk geweest. De historische waarde heeft er niet onder geleden; de authentieke geschiedenis werd nergens verwrongen; het fictieve verhaal werd er geheel bij aangepast.

Moreel is het boek zonder voorbehoud.

ROBERTS (Cecil) GONE RUSTIC. (318) 7/6. Hodder & Stoughton., Ltd., London.

De lezers van Cecil Robert's vorigen roman „Pilgrim Cottage" (besproken in Boekenschouw, 27e jaarg. bladz. 167-168) zullen zich herinneren hoe hij daarin o.a. de schoonheid van „rural England" tot uitdrukking brengt. De hoofdpersonen uit dat verhaal bewoonden de idyllisch gelegen „Pilgrim Cottage".

In „Gone Rustic" beschrijft Roberts de geschiedenis van het huis zelf. Hij ontdekte het op een reis door Engeland, ging het bewonen, en den tuin bewerken. Het is een huis uit den tijd van koningin Elisabeth, en dus heeft het een historie. Maar de hoofdzaak is toch het persoonlijk avontuur van den schrijver: zijn leven, meest humoristisch beschreven, te midden van het schoone Engelsche landschap, rijk bovendien aan tradities en historie. „Gone Rustic" is een boek voor hen, die van dit landelijk leven de bekoring kunnen aanvoelen. Slechts voor Mr. Roberts' moderne ideëen over zonnebaden zouden we voorbehoud wenschen te maken. Eenige prachtig uitgevoerde, gekleurde platen met afbeeldingen van het typisch-Engelsche landhuis, dat „Pilgrim Cottage" is, versieren den tekst.

De romans van Elinor Wylie

door JOS. PANHUYSEN.

Elinor Wylie stierf in 1928, ze was toen 41 jaar oud; de acht laatste jaren van haar leven schreef ze, eerst gedichten en in de vijf jaren voor haar dood ook nog vier romans. Haar gedichten zijn zonder twijfel bewonderenswaardig, in hooge mate oorspronkelijk, ondanks hun vaak romantische bewogenheid, sterk en precies, niet zonder ironie en zelfs nuchterheid, maar toch doorgloeid van een geestelijke, helle vurigheid. Desondanks zullen waarschijnlijk toch haar romans het langst gelezen worden, want deze romans zijn in hun soort werkelijk volmaakt, het zijn kleine wonderen. Het zijn geen historische romans in den gewonen zin van dat woord, maar zij zijn desniettemin veel historischer dan historische romans doorgaans zijn; men heeft het volste recht hen als sprookjes te kenschetsen, want het zijn inderdaad schoone verzinsels, schoone verbeeldingen, maar zij bezitten toch een openbaringsmacht, een ontraadselingsvermogen, die de meest angstvallige werkelijkheidsspiegeling evenaart; de figuren er in hebben iets van marionetten, men kan het niet ontkennen, niemand zal het willen ontkennen, maar toch, hoe dieper men er over nadenkt, hoe meer men tot de overtuiging komt, dat het zeer levende marionetten zijn, zeer individueele, zeer persoonlijke marionetten, en dat zij over een bepaald soort menschelijkheid meer openbaren dan de meeste karakters in gewonere boeken, die zich onmiddellijker aan het leven, zooals het is, aanpassen.

Men heeft van dit werk gezegd, dat het gerangschikt behoort te worden onder de zoogenaamde „escape-literature", de literatuur, die zich tracht te redden in een schoonen droom voor de nuchterheid en de dofheid dezer weinig poëtische tijden, en inderdaad, op het eerste gezicht lijkt dat het geval te zijn. Schoon is het hoofsche leven der achttiende eeuw in Frankrijk en in Venetië, schoon is de-duizend-en-één-nacht verbeelding van Perzië, heerlijk is het verbeeldingsleven van een Shelley en zelfs van een Byron, doch als men goed leest en toeziet, zal men bemerken, dat deze schoonheid niet zonder schaduw is en dat deze dichters niet alleen bezocht worden door tegenspoed en droefheid, die wonderwel bij hun verschijning passen, maar dat zij soms ook de muze der menschelijke beperking ontmoeten, die de muze van het lachwekkende is.

Het is Elinor Wylie juist als een bizondere verdienste aan te rekenen, en het is bovendien zeer karakteristiek voor haar, dat zij deze muze der menschelijke beperking erkent en dat zij volkomen terecht ervan overtuigd is dat deze inderdaad een muze is. Elinor Wylie schreef eens naar aanleiding van iemand: „He liked the flavour of an imperfect world and the preposterousness of peccant humanity," en zij voegde daar onmiddellijk aan toe: „That's the

principle upon which I write my own immortal works." Men kan dit princiep een weinig zonderling vinden en misschien zijn er menschen, die het een gevaarlijk en verwerpelijk princiep achten, de onvolmaaktheid immers behoort men toch niet te beminnen. Ik meen echter, dat Franciscus van Sales in een der hoofdstukken van zijn „Introduction à la Vie Dévote", uiteenzet, dat de mensch, en vooral de ware christen, zijn verworpenheid, zijn gebrekkigheid moet liefhebben en Franciscus van Sales, zooals men weet, is een heilige. Zeer zeker is het een princiep, dat eerder aanleiding tot zelfheiliging dan tot het maken van „escape-literature" zal geven. Elinor Wylie, die het huldigde, wist zeer goed, dat de droomen, die haar romans zijn, iets meer beteekenen dan gewone droomen, dat zij een helderheid bezitten die wel vreemd is, niet echter omdat zij de werkelijkheid ontkennen, maar omdat zij deze doorlichten.

Haar romans zijn raadselachtig, niet vaag echter of verdroomd, of bewust symbolisch, maar raadselachtig, omdat zij zoo volkomen af, volkomen juist, ondoordringbaar passend blijken, omdat zij niets meer te raden over laten; zij zijn raadselachtig als een boom, die men zien kan van alle zijden, een onverborgen schoon, dat men slechts te aanvaarden heeft. Wie al te zeer er op uit is om een bizonderen zin, een zekere bedoeling in hem te ontdekken zal zich vergissen. Als een criticus over den eersten roman „Jennifer Lorn" vertelt, dat het een zeer geslaagde satire is op de onzinnigheid van het huwelijk, dan vergist hij zich ten eenen male, dan geeft hij duidelijk blijk niet alleen Jennifer Lorn, maar ook Elinor Wylie niet te begrijpen, die van zichzelve in haar gedicht „Portrait" getuigde:

> And she gives love of the least useful kind
> At which advanced civilisation mocks;
> Half, a platonic passion of the mind,
> And half, a mad desire to mend the socks;
> She's always wishing to turn back the page
> And live with children in a golden age.

Als er in „Jennifer Lorn" iets omtrent onzinnigheid in dit verband gezegd wordt of aangeduid dan is het omtrent de onzinnigheid zich een vrouw uit te kiezen, zooals men een paard uitkiest. Want dit doet Gerald Poynyard en er is geloof ik geen mensch met een normaal gezond verstand, die dat in hem goed keuren, of hem daarom bewonderen zal, ik vrees, dat eerder de menschen, die tot een bepaald soort „advanced civilisation" behooren, tot iets dergelijks in staat zijn. Jennifer Lorn blijft haar man, zelfs dezen man, trouw, en Jennifer Lorn heeft gelijk, en, wat meer is, de schrijfster is onweersprekelijk aan hare zijde. Zij kent zeer goed de tijdelijkheid veler liefdes, maar haar hart gaat uit naar de liefde, die eeuwig is, die in zich altijd iets draagt van de „platonic passion of the mind". Laat Rosalba Berni, de zeer levende Rosalba, die iets heeft van een ongetemd onstuimig dier, zich voor deze liefde niet omvormen in een pop, een levende pop zeer zeker, maar een

pop van porcelein? Een criticus, die in „Jennifer Lorn" een satire op het huwelijk ziet, moet wel veel bewondering hebben voor Gerald Poynyard en dat heeft hij dan ook, ook al keurt hij al diens gedragingen niet goed. Elinor Wylie zelf echter, al vindt zij Gerald's „preposterousness" zonder twijfel buitengewoon vermakelijk en in zijn onbeschaamdheid zelfs eerbiedwekkend, kent hem te goed en vindt hem te gevaarlijk om met hem te sympathiseeren. Hij wordt voor haar een verpersoonlijking van de doodende wijsheid, den verfijnden gekunstelden smaak, en de zelfzucht van de achttiende eeuw. Zij weet dat die wijsheid, die smaak en die zelfzucht zeer beperkt zijn, klein en kleinzielig vaak, zij kan daarom lachen met Poynyard en zijn desondanks ontzagwekkende waardigheid, maar hij is haar vijand, haar meest absolute vijand, hij is de demon der artificialiteit, van den schoonen schijn vòòr de bezielende werkelijkheid, van de kille overwegende gedachte vòòr het poëtische vuur. Ik wil in het geheel niet ontkennen, dat Elinor Wylie de achttiende eeuw zeer goed kende en van dit tijdperk in de geschiedenis hield, maar zij beminde het niet om wat Gerald bij uitstek vertegenwoordigt, maar om wat in de achttiende eeuw en zelfs in dien Gerald nog eenigermate leefde, de droom van Arcadia, zij het al te vaak gehuicheld en ten deele of geheel onecht, een kinderlijke „golden age".

Jennifer Lorn is een kind, haar minnaar in Perzië, die sterft op haar graf onder de ruischende boomen van het park is een kind, en kinderlijk is zijn dood. „Within the darker shadow of the grove, the prince lay sleeping; his breath against the grass blades stirred them with scarcely perceptible emotion. His breath subsided as the moon rose, and finally, as the cold gren moonlight touched his body, ceased altogether to disturb his perfect rest."

Het is vooral in haar tweeden roman „The Venetian Glass Nephew", dat zij de natuur tegenover de kunst verdedigt en zij doet het met gekunstelde middelen; niet alleen weet haar stijl al de schakeeringen, de speelschheid en de vluchtige betoovering van de periode, die ze beschrijft, te spiegelen, maar haar verdediging der menschelijkheid wordt niet door menschen, maar juist tegen menschen gevoerd en wel bij monde van twee beeldjes, een glazen en een porceleinen, die, door middel van alchemie, een kunstmatig leven werd ingestort. Het zijn deze artificieele figuren, die de zachtheid, de warmte, de spontaneïteit en de oprechtheid bezitten van de goede menschelijkheid en bij wie de menschen zelf verstard en versteend blijken, doode beelden of op zijn hoogst koud bewegende mechanieken. Slechts één wezenlijke uitzondering hierop treft men in „The Venetian Glass Nephew" aan, Peter Innocent Bon, den kardinaal, die van Paus Pius VI verlof had gekregen, om het ordekleed van de Minderbroeders te blijven dragen, dat hem liever was dan de plechtiger kleedij der kardinalen. Peter Innocent Bon is begrijpelijkerwijze een figuur die eigenlijk aan de achttiende eeuw ontsnapt, en die aan iedere eeuw trouwens ont-

snappen zou, omdat de onschuld een tijdeloos karakter bezit. Bij de eerste kennismaking, in den aanvang van het boek, verovert hij reeds onmiddellijk ons hart.

„Peter Innocent Bon was about to return to the Republic of Venice; although he had that very day entered upon the eighty-first year of his age, his eyes, blue as veronica flowers, were even now full of a child's tears. His heart was lighter than a flower; indeed, it danced so high and airily, and teased the tenous cord of his mortality with such persistent malice, that he conceived of it as a toy balloon, an azure plaything in a pantomime, caught by a thread of gold to stable earth, and germane to the sky.'

Het is al weer een kind, zooals men ziet, deze kardinaal van een en tachtig jaar en zijn naam zelfs is onschuldig en goed. Wanneer Elinor Wylie in haar derden roman „The Orphan Angel" een ander tijdperk der geschiedenis behandelen gaat, het tijdperk, dat begon met de Fransche Revolutie, zal ze niet meer zoo onmiddellijk kinderen voor haar hoofdpersonen kiezen, maar, wat echter ongeveer op hetzelfde neerkomt, dichters.

De hoofdpersoon van „The Orphan Angel" is niemand anders dan Shelley, die hier echter Shiloh heet, een naam, dien ik Elinor Wylie, leefde ze nog, eenigszins kwalijk zou nemen, want ik vrees te weten wat ze er mee bedoelt. Deze naam bleek mij, na naspeuring, voor te komen in het boek Genesis, hoofdstuk XLIX, vers 10.; het bleek mij ook, dat de geleerden over de juiste vertaling van dit woord het nog niet eens zijn, maar het lijkt mij evident welke hypothese Elinor Wylie uitverkoor. Gelukkig echter heeft ze Shelley of Shiloh desniettemin zeer menschelijk gebeeld. Shelley verdronk volgens dit verhaal niet, hij werd dicht bij Amerika gered, en met een matroos, David, zwerft hij door Amerika rond om een jong meisje, Silver of nog juister Sylvie la Croix genaamd, uit de klauwen van haar belagers te redden. Vóór deze zonderlinge Don Quixote en deze zonderlinge Sancho Pancha haar eindelijk in Californië ontdekken, hebben ze tal van de vreemdste avonturen. Alleen een Amerikaansche had dit boek kunnen schrijven, alleen een Amerikaansche kent zoo de aspecten van het land niet alleen, maar heeft dit zoozeer lief; het is een vaderland, dat hier beschreven wordt, en de menschen, die er wonen, zij het uit een anderen tijd, zijn landgenooten. Men heeft veel kwaad van Amerika gezegd, en ongetwijfeld kan er veel kwaad van gezegd worden; Amerikanen doen daar trouwens niet zelden aan mee. Elinor Wylie echter toont zonder twijfel het karakter van dit uitverkoren volk, maar zij toont er vooral de beminnelijke kanten van. Men krijgt hier Amerika lief. Ondanks alle ironie, en alle beperkingen, leeft er iets van den veelgeprezen vrijheidsdrang in deze menschen en veel van een spontane goedheid. Men herinnert zich onwillekeurig hoe een andere kenner van dit land, William Davies, die hier bedelende rondtrok, eens een vergelijking maakte tusschen de barmhartigheid Engelands en de barmhartigheid der Vereenigde

Staten, zeer ten gunste van de laatste. Shelley ziet maar weinig van de betrekkingen, waaraan zelfs deze barmhartigheid lijdt, hij ziet alleen wat hij altijd zag, zijn leven lang, zijn eigen droom. Maar wat deze droom aan innerlijke schoonheid en zelfs aan waarachtigheid bezit, komt steeds sterker naar voren. Shelley is ook hier, als Shiloh, pedant, eigenwijs, dom in wereldsche zaken, maar hij is een dichter, deze godbegenadigde atheïst, en hij is rechtschapen. Hij gelijkt ook Jennifer Lorn en Rosalba Berni, hij blijft, ondanks alle voorspiegelingen van Don Narciso de Coronel, zijn vrouw trouw. Hij kan niet veel zeggen tegen de wijsheid van dezen Spaanschen aristocraat, en een weinig in het nauw gedreven vraagt hij hem ten slotte wie hij eigenlijk is. „You are perfectly well aware who I am," Don Narciso answered him. „Mine was an old name in heaven, and one that you have always admired."

Het is eigenlijk in het geheel niet zonderling, dat Shelley, op dit beslissende moment, de personificatie der waanwijze zelfzucht, Lucifer, den rug toe keert en zich aan de zijde schaart der goede engelen.

Dit doet Mr. Hazard, een andere dichter, de laatste der omatici, in den vierden roman „Mr. Hodge and Mr. Hazard" eveneens. Ik moet Elinor Wylie hier gelooven, als zij beweert in haar voorbericht, dat Mr. Hazard niet te vereenzelvigen is met Byron. Maar ik ben er desniettemin van overtuigd, dat ze bij het scheppen van deze figuur vaak aan Byron heeft gedacht en ik heb het ondervonden, dat Mr. Hazard in ieder geval veel wat ons in Byron raadselachtig is, verklaart. Geen levensbeschrijving van Byron heeft mij ooit de mogelijkheid geopenbaard, dat men naast bewondering, voor Byron, ook wezenlijke sympathie voor hen zou kunnen opvatten. Dit doet deze laatste roman van Elinor Wylie wel. Bovendien wordt er nog duidelijker dan in „The Orphan Angel" getoond wat het beteekenen kan dichter te zijn. Mr. Hazard is een ridderlijke en kinderlijke figuur; Mr. Hodge, die eenigszins de beginnende Victoria-periode vertegenwoordigt, is zeer wijs, zeer nuchter, hij bezit zelfs een beperkte fatsoenlijkheid, maar ridderlijk of kinderlijk is hij niet. Hij heeft merkwaardig genoeg een veel geringer begrip van trouw dan Mr. Hazard, de laatste der romantici. Men zou hieruit kunnen besluiten dat ontrouw eigenlijk een burgerlijke uitvinding is. En bij nader inzien is daar veel voor te zeggen. In alle tijden is men, vrees ik, ontrouw geweest, maar een verheerlijking van deze ontrouw lijkt mij eerder burgerlijk dan ridderlijk. Byron is bijvoorbeeld nooit tot een dergelijke verheerlijking gekomen. De kwade engelen waren hem niet geheel onbekend, maar, zoo men Elinor Wylie gelooven mag, was het toch vooral het engelachtige, dat hij in deze duivelsche verduistering zocht.

Een „advanced civilisation", die in haar burgerlijkheid in staat bleek de verheerlijking van de ontrouw en het communisme uit te vinden, deze hopelooze nivelleering naar een niet bepaald hoog niveau, moet wel vreemd staan tegenover deze vier romans. Elinor

Wylie was zich dit zeer goed bewust, maar zij begreep ook, dat ze nu enmaal in deze „advanced civilisation" leefde, en ze wilde toch gaarne gehoord worden. Wie in dezen tijd nog waarde hecht aan ridderlijkheid, kinderlijkheid, wie de hoogheid van het dichterschap en de grootheid van het menschelijk gevoel erkent, moet voorzichtig zijn, wist ze, en daarom schreef ze in een stijl, die allerminst eenvoudig of kinderlijk is, uiterst precies, maar ook uiterst precieus, van een verfijnde gekunsteldheid, een stijl, als een schoon verweer, die toch, zonderling genoeg volkomen recht doet aan haar onderwerp. Haar vier romans zijn nu in één deel prachtig en betrekkelijk goedkoop uitgegeven. Voor ontwikkelde volwassenen een kostelijk boek.

Elinor Wylie: The Novels of E. W. Martin Secker. London.

---

boeken - schouw

BAILEY (Temple) ZWANENZANG. (251) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henr. Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

In het sentimentele genre. Misverstand houdt het meisje een tijdlang van den waren Jacob — den jeugdvriend — verwijdert, maar op den duur draait dat wel bij. Enfin, een deskundig lezer weet direkt, welk vlees hij in de kuip heeft; de oningewijde en de enthousiast zullen het altijd nog wel met spanning en misschien een traan lezen. Voor volwassenen.

HENDRYX (James B.) DAVID GAUNT'S GEHEIM. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp. (272) *f* 2.50 en *f* 3.50. J. Philip Kruseman, Den Haag.

In het hooge Noorden van Canada schijnt bar veel romantiek te huizen. Schrijvers van „thrillers" en aanverwante producten putten daar die romantiek in ongelimiteerde hoeveelheden. Ze lijkt gewoonlijk wel een tikje voos, maar dat is voor de heeren romanfabrikanten geen bezwaar; van zoover kan dat toch niet gecontroleerd worden. Consumptie voor te jeugdige lezers is zij gewoonlijk niet; de romantiek van David Gaunt's avonturen is het zeker niet.

Amusementslectuur dus, voorbehouden voor volwassenen.

MANNING (David) RONICKY DOONE. (204) Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Een cowboy, die met een vriend op zoek gaat naar een onbekend meisje in New-York en het vindt in handen van het hoofd van een schurkenbende. Houdt het midden tusschen een gewone cowboygeschiedenis en een detectiveroman. Maar men krijgt den indruk, dat de schrijver zich in het genre niet thuis gevoelt. Het ligt er allemaal zoo dik op, dat het goed moet aflopen ondanks de hopeloze situaties, dat de wrede en slimme schurk eigenlijk een grote botterik is en de cowboy door voortdurende wonderen van den dood gered wordt. Er blijft niet veel meer dan een vrij slecht gecombineerd verhaal over. Men neme dus liever een ander boek ter hand, als men zich een ogenblik wenst te ontspannen.

Het woord in dienstbaarheid

door S. P.

Het is nog altijd zeer moeilijk, een nieuw-verschenen Duitsch boek in handen te krijgen, dat niet méer strijd- of propaganda-geschrift is, dan een vrijgeboren werk. In het begin van verleden jaar is dat reeds in dit tijdschrift geconstateerd en de ontwikkeling van dezen gewrongen toestand in de toekomst voorzien.

Het is een waanbeeld van nationaal-socialisten gebleken, wanneer zij voorgaven, de politiek, in den zin van wrijvingen tusschen partijen, uit de wereld te zullen helpen. Duitschland is daar, om te bewijzen, dat het nationaal-socialisme de heele wereld met al haar cultuur en levensverschijnselen tot over de ooren in de politiek dompelt. Is het onder een democratisch bewind mogelijk, zich afzijdig te houden van politiek, onder een nationaal-socialistisch bewind stuit iedereen in zijn dagelijkschen handel en wandel op politiek. Het heele land raakt ervan doordeesemd, alles is ondergeschikt aan de politiek der heerschende partij, die wetenschap, kunst en, naar het bleek, zelfs den godsdienst meent te kunnen inschakelen in haar propaganda.

De goede reputatie der Duitsche wetenschappelijke wereld was daardoor nauwelijks groot genoeg, om te voorkomen, dat enkele blâmages, die de officiëele wetenschap van het Derde Rijk zich op den hals haalde, het vertrouwen in de Duitsche wetenschap voorgoed zouden schokken. Het begon op biologisch terrein en een der laatste capriolen was het als serieus opgerakelde Oera Linda-sprookje. — De Duitsche film verloor onder het nieuwe bewind onherroepelijk haar reputatie, zoodat buitenlandsche filialen der Duitsche ondernemingen, in het land hunner vestiging ook andere dan Duitsche films moesten importeeren. De radio-uitzendingen der Duitsche stations namen af naar hun inhoudswaarde en de technische verzorging hunner uitzendingen toont veel meer feilen, dan men vroeger van Duitschland op zoo een gebied verwacht zou hebben. Dit alles bewijst niet, dat de Duitschers dommer zijn geworden, maar het is het gevolg van de solidariteit eener politieke partij. die door een stembus haar kans waarnam en deze bus toen spoedig haar beteekenis ontnam. En voor elk gebied van kunst of wetenschap bleek de partij betere krachten te bezitten, dan de vroegere waren, die, door hun persoonlijk werk, in binnen- en buitenland erkenning van hun verdiensten verkregen. De staatkundige omgangsvormen, die in Europa toch al niet fijner geworden waren, hebben in Duitschland aan politesse zeker niets gewonnen.

Het is van gering belang, of een dergelijke vernietiging van oude geestelijke waarden door middel van een sikkel en een hamer geschied, dan wel door middel van revolvers en concentratiekampen. Het baart alleen zorg, wat het lot van heel Europa's geestelijk beeld zal worden, indien de kapitaalmacht, die het nationaal-socialisme in Duitschland steunde, haar attenties ook aan andere landen ten goede wil laten komen. En, tenzij de hopelooze situatie, waarin het nationaal socialisme Duitschland bracht, andere geesteskrachten van de oude Europeesche volkeren vermag te prikkelen tot voldoenden weerstand, is het gevaar eener verdere nationaal-socialiseering van Europa niet denkbeeldig.

Het nationaal-socialisme heeft niet gestreefd naar een nationaal-socialistisch Duitschland doch streefde en streeft nog naar het uitbreiden van de olievlek in midden-Europa. Het zou van een arm land, als Duitschland, niet te verwachten zijn, dat het millioenen zou besteden aan buitenlandsche propageering van zijn eigen zelfgekozen regeerings-systeem.

Weliswaar vestigt het nationaal-socialisme, zooals het in Duitschland ontstaan is, voornamelijk de aandacht op zijn politieke en staatkundige bedrijvigheid, doch in den grond beoogt het de vernietiging van den volksinvloed, van de democratie, in Duitschland, als overal elders.

Duitschland was een zeer geëigend land, om het experiment te beginnen en eventueel een schijnbaar succes te behalen. Want het is kostbaar noch moeilijk, in een land, waar zoo een armoede heerscht, de menschen ervan te

overtuigen, dat een experiment toch niet zoo erg is, en dat het soms zelfs nooden kan lenigen.

Er is indertijd een boekje van een Amerikaansche journalist verschenen, door Schoupp in het Nederlandsch vertaald, dat den Amerikaanschen kapitaalinvloed aanwees op het politiek gebeuren in Duitschland. Alle couranten ter wereld, die jaren zeiden noodig te hebben, om de beteekenis der Duitsche gebeurtenis goed te kunnen vatten, hadden met vijf minuten genoeg, om te weten, dat het boekje volkomen waardeloos was. — Het zou in dit verband eenige bevrediging schenken, wanneer men wist, waar de millioenen blijven, die „Duitschland" jaarlijks aan buitenlandsche propaganda besteed en wanneer men wist, waarom alle Amerikaansche zenders de Duitsche programma's relayeeren, zoodra een Duitsch regeeringspersoon op een kritiek moment iets te vertellen heeft. Vermoedelijk geschiedt dit laatste niet, om de nieuwsgierigheid der Amerikaansche burgerij te bevredigen, van welke burgerij het grootste percentage en zeker het armste, geen woord Duitsch verstaan kan.

LIESBET DILL

Het nationaal-socialisme heette in Duitschland een revolutie te hebben voorkomen, die een democratische opperheerschappij ten gevolge zou hebben gehad. Er is een andere revolutie voor in de plaats gekomen, die aan een plutocratische opperheerschappij geen haarbreed in den weg legt. En het zijn niet alleen kapitalistische belangen, die door het nationaal-socialisme uitstekend gediend zijn, want ook andere idealisten zagen er een geschikt middel in, om er hun idealen misschien werkelijkheid door te zien worden. In het Duitsche voorbeeld ging vernietiging van den volksinvloed hand in hand met een systematischen, schoon voorzichtig-buigzamen strijd tegen de Kerk, met een opdrijving tot koortstemperatuur van internationale geschillen. Wanneer de „idealen", waarvan deze verschijnselen de symptomen zijn, niet verwerkelijkt worden, dan zal dat alleen liggen aan de taaiheid van het gezonde verstand, dat aan millioenen Duitschers tenslotte niet ontzegd kan worden. Maar het is zoowel goed gezien, als gevaarlijk, dat de nationaal-socialistische beweging gespeculeerd heeft op het voor den Duitscher evenzeer kenmerkend constructivistisch vermogen, en op de ietwat beangstigende zwaartillendheid, waarmede de Duitscher alles wat om en aan hem is voelt en beschouwt. Zijn fantasie, intuïtie en humor missen lenigheid en verheffen zich slechts moeizaam boven het vlak van den voortdurend weer tot zijn beginpunt gerakenden, ingekeerden gedachtenstroom.

* * *

Het eerste boek, dat ons tot deze beschouwingen aanleiding gaf, geeft daar wel een zeer goed beeld van. Het ontbeert den lichteren, misschien cosmopolitisch te noemen toon, van de voornaamste Duitsche schrijvers der laatste jaren.

In de nieuw geschapen ordening in Duitschland zijn tendentieuze volksboeken, ook voor de representatieve litteratuur voorloopig, het belangrijkst geworden.

De schrijfster van „Wir von der Saar", Liesbet Dill kan men naar tot heden geldende maatstaven indeelen bij de groep, waartoe Emmy von Egidy en Nataly von Eschtruth behooren.

De omstandigheid, dat het boek van een populaire schrijfster is en dat het zoo een brandende kwestie als die van de Saar behandelt, maakt het boek belangrijker, dan het vroeger zou zijn geweest. Het vormt een voornamen schakel in de propaganda, die door Duitschland is opgezet om andere gebieden onder nationaal-socialistischen invloed te brengen, wat in sommige gevallen, — en met name in dit geval, — parallel loopt met Duitsch-politieke belangen.

Men weet, dat het streven bestaan heeft, om andere landen eveneens aan Duitschland te hechten, sommige idealisten spraken zelfs van een rijk, waartoe o.a. Nederland eveneens zou behooren. Hoe 't ook zij, deze strevingen zijn wat het Saargebied betreft, wel begrijpelijk.

Om de draagkracht van dit overigens populair-bedoelde boek te begrijpen, dient men de Saarkwestie in groote trekken te kennen. Het boek zelf schetst die niet volledig.

Het Saargebied behoorde in de 17de eeuw tot het Duitsche Rijk. Onder Lodewijk XIV drong Frankrijk het land binnen. Deze Fransche periode duurde echter slechts kort. Een tweede duurde van 1792 tot 1815 en in die periode kreeg Frankrijk er nogal vasten voet. Door de sterke industrialiseering werd het land echter zeer ver-Duitscht daarna.

Na den wereldoorlog, toen Frankrijk dit land, — dat dus tot een van die welkome grensgevallen geworden was, die op gezette tijden onopvallend tot zeer rendeerende oorlogen kunnen leiden, — aan zich wilde trekken, verzette zich. . . . . . Amerika daar tegen en het land kreeg eenige staatkundige vrijheid, het komt onder het bestuur eener Volkenbondscommissie, terwijl de mijnen aan Frankrijk in eigendom worden toegewezen, als vergoeding voor de door Duitschland in Noord-Frankrijk vernietigde mijnen. Deze toestand zou 15 jaar duren en eindigt administratief in Januari a.s. Dan moet er een volksstemming plaats hebben.

Nu mogen, zooals wij daareven zeiden, de Duitsche aanspraken op dit gebied begrijpelijk zijn, zoodat in normale omstandigheden de uitslag van die volksstemming niet twijfelachtig zou wezen, toch is er intusschen zooveel gebeurd, dat die uitslag thans niet meer zoo heel zeker is. Het zijn niet meer Duitsche aanspraken op een van oorsprong Duitsch te noemen land, doch nationaal-socialistische aanspraken op een niet nationaal-socialistisch gebied. Doch willen de nationaal-socialistische verlangens op dit punt bevrediging vinden, dan kunnen zij dat niet anders bereiken, dan door in het Saargebied op oud-Duitsche sentimenten te werken, wijl de heerlijkheden van het nationaal-socialistisch regiem ook in het Saargebied niet onverdeeld als zeer-aanbevelenswaardige zaken geprezen worden.

Het Saargebied is voornamelijk katholiek. Op sociaal terrein kent het nog steeds marxistische vereenigingen. Er zijn dus nog groote groepen, die, zonder met Frankrijk te dwepen, toch allesbehalve snakken naar gelijkschakeling met het huidige Duitschland. Daardoor is een meerderheid voor een bestendiging van den momenteelen toestand bij de komende volksstemming niet denkbeeldig. Doch ook dat wenscht Duitschland niet, omdat daardoor een stuk gebied voor het nationaal-socialisme verloren zou gaan, en, omdat bestendiging van dien toestand Frankrijk politiek en economisch ten goede komt.

Men wenscht dit in Duitschland zoo weinig, dat Hitler, toen zijn land uit den Volkenbond trad, verklaren durfde, dat Duitschland geen territoriale verlangens meer zal koesteren, die tot een oorlog zouden kunnen leiden, wanneer het Saargebied tot Duitschland terugkeert. . . . .

Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat men er van nationaal-socialistische zijde alles op gezet heeft, om den geest in Saarland te doen keeren zoozeer zelfs, dat de Volkenbondscommissie heel wat last van de Duitsche propaganda heeft ondervonden. [1])

[1]) Terwijl wij dit schreven kwam bijv. nog het bericht, dat het Duitsche Front in het Saargebied een staking organiseerde, waarbij 45000 arbeiders

Het boek „Wir von der Saar", van een reclame-band „Deutsch ist die Saar" voorzien, behoort echter tot de legale propaganda-middelen, wat altijd nog ruimte genoeg open laat voor een eenzijdige voorstelling van zaken.

De schrijfster heeft de tegenstelling Fransch-Duitsch van het Saargebied naar het familie-gebied verlegt. Er woont in het land een familie van welke sommige verwanten door huwelijk Fransch geworden zijn. Tusschen de Duitsche en de Fransche neefjes wordt het blijkbaar onoverbrugbare verschil tusschen beide landen geschetst.

Het Parijsche neefje ziet er erg in de puntjes uit, terwijl de Saarjongen natuurlijk een flinke vent is. En omdat alle Fransche nette jongetjes bovendien veel dommer zijn, dan flinke Duitsche jongens, zegt het Duitschertje tegen zijn neefje: „Ik wed, dat je een ei niet tusschen je handen kunt stukknijpen." Het Fransche neefje probeert het en natuurlijk spat de heele vieze boel over zijn mooie pakje. Dat is natuurlijk een reden voor groote Duitsche vreugde, omdat hier wordt aangetoond, hoe geestig en schlau zoo'n Duitsch jongetje is in vergelijking met zoo'n fijnmanierig Parijzenaartje!

Dit karakteristieke voorbeeld van Germaanschen humor, die het graag wat zoekt in grove stoffelijke effecten, is gelukkig niet kenschetsend voor het heele boek, al zijn bovendien alle Duitsche soldaten, die er in voorkomen, allemaal half-goden en de Fransche verwijfde, vaak norsche en slordige lieden.

In het gebied zelf, zal dit boek ongetwijfeld door de Duitsch-gerichten met aandacht gelezen worden en, trots de erg humane passages omtrent „geen-oorlog-willen" en „elkaar-verstaan", de haat tegen Frankrijk en afkeer van al het Fransche doen groeien. Het boek eindigt met een toespraak van Hitler, marcheeren en feestvieren.

Het boek is, als veel wat er verschijnt, een tijdsdocument en daarom wel belangwekkend, omdat 't met welke vooroordeelen de sfeer soms gekleurd moge zijn, der groote historische lijn geen geweld wordt aangedaan.

* * *

Een ander boekje, dat met oorverdoovende loftuitingen aan het adres van de schrijfster in het licht werd gegeven, duidt al evenzeer op het ongewisse der maatstaven, die men in Duitschland tegenwoordig meent te moeten aanleggen. Het is geen bewuste propaganda, doch is kennelijk aan een geest ontsproten, die zich veilig en potent waant in de nieuwe orde, waarin maneschijn en ridderverhalen weer opgeld doen. Het boekje draagt den wat griezeligen titel van „Das Skizzenbuch der toten Lya Esch"; griezelig: want de schrijfster, Lya Esch, is werkelijk overleden en de bundel bevat een reeks verhaaltjes, na haar dood uitgegeven. De verhaaltjes zijn vaak erg romantisch en erg aristocratisch, bij het lachwekkende af. Een enkele maal echter kwam de schrijfster erg plat uit den hoek, wat het vermoeden wettigt, dat de voorliefde voor aristocraten en patriciërshuizen verklaard moet worden uit dezelfde gronden, als welke den physiek-zwakken Karl May bij voorkeur over toonbeelden van kracht en vechtlust deden schrijven. Waarmee we maar willen zeggen, dat dit boekje niet voor iedereen bestemd is, terwijl het eerst-besprokene, afgezien van alle „bijzonderheden" toch een prettig geschreven verhaal werd.

LIESBET DILL. Wir von der Saar. R. M. 4.— en R. M. 3.20 (175) K. Thienemanns Verlag, Stuttgart.

LYA ESCH. Das Skizzenbuch der toten Lya Esch. Verlag von Ernst Ewert. Kassel, 1934.

---

betrokken zouden zijn. De mijnwerkers zouden een loonsverhooging moeten eischen, waarvan men verwachtte, dat zij niet zou worden ingewilligd. Dan was het motief tot staken aanwezig — in Duitschland zelf mag dat niet meer, — en het troebel vischwater bereid. Door de openbaarmaking zou de staking wel niet doorgaan!

I. Volgens een Fransch blad heeft men berekend dat de boekenschat der gezamenlijke openbare bibliotheken van Europa ongeveer 190 millioen boekdeelen bedraagt. Duitschland staat aan 't hoofd met 160 bibliotheken en 30 millioen boeken; Frankrijk volgt met 111 bibliotheken en 19.800.000 boeken. Dan komt Engeland met ongeveer 100 bibliotheken en 17 millioen boeken.

II. „Peking Bao", de oudste courant in China, die voor 't eerst in 't jaar 399 na Chr. door den Chinees Sukung op gele zij in een formaat van zes bladzijden gedrukt werd en sinds 1800 als dagblad verscheen, daarna, vaak verboden, onder den titel „King Bao" uitkwam, gaat nu, na een bestaan van 1535 jaren, ophouden.

III. „Die Literarische Welt", die naderhand in „Das deutsche Wort" is omgeschapen en dapper meezingt in het koor der Führer-verheerlijkers, vindt het soms toch al te onnoozel wanneer romanschrijvers optreden om het Deutschtum te bezingen. Een zekere Wolfram Hanstein heeft een roman gepubliceerd „Herein ohne anzuklopfen", waarin het volgens het blad al te naief toegaat. German Thor en Armina Kraft zijn de hoofdpersonen en deze namen zeggen reeds genoeg. Het blad citeert vervolgens eenige stijlbloempjes.

S. 5: Straff wie das gegerbte Fell einer Trommel spannt sich das Land, als harre es der Schläge, die den Wirbel des Lebens ihm entlocken.

S. 7: German Thor springt gepeitscht in die Höhe. Die geballten Fäuste reiszen dabei Erde aus dem Leib des Bodens, als zerrten sie Fleisch aus der eigenen Lende. German rast über die Ebene. Der gigantischste Schmerz seines Lebens wuchtet sich in ihn hinein.

S. 24: Kühn wie seine nie rastenden Ideen wölbt sich die Nase über den knabenhaft geschwungenen Lippen, die sich fest aufeinander schachteln wie der Deckel auf ein Gefäsz, in dem Kostbarkeiten verwahrt werden.

S. 37: Gotisch aufgerichtet schreitet er daher. Kühn ist sein Gang, aber nichts vom aufgeblähten Stolz liegt darin. Schlicht und einfach ist er, wie eben nur die Gotik es auszudrücken vermochte.

S. 43: Arminas unbehauenen Gedanken über den Schmerz und über das urwüchsige Ding, das sie Seele nennt, haben sich wie Chausseesteine in die Landstrasze seiner Seele eingegraben.

S. 52: Die schmalen Lippen, die aussehen, als sei alle Kraft aus ihnen herausgeküszt, sind rot geschminkt und leuchten billigen Bonbons gleich, die feucht geworden sind.

S. 53: Ihre sonszt zur Schau getragener überlegene Haltung verfliegt wie eine Staubwolke, die der Wind aus dem Kehricht weht.

S. 63: Die linke Hand wirft sie platt auf den Tisch. Und die rechte Hand wirft sie platt daneben. In der nächsten Sekunde fühlt sie, dasz die Hände doch wieder ineinander gekrochen sind.

S. 91: Ein Taifun hat die Landschaft seiner Seele zerstört, ein Erdbeben hat alles durcheinander gestoszen, und heisze Lavamassen quellen durch die Adern.

S. 128: German steht, wo er steht, wenn er nur erst Wurzeln geschlagen hat. Bettina erkennt, in Armina hat er Wurzeln geschlagen.

S. 140: Arminas Stunden setzen sich der Vierteilung gleich aus vier unheimlichen Gästen zusammen, die mit knöchernen Würfeln um den Preis ihres Gemütes spielen.

S. 153: Unvermittelt redet sie ihn an, wie sie vor der Ehe mit ihm sprach, wenn sie ihm Kostbarkeiten aus dem Schatz ihres Innenlebens darbot.

S. 213: Änne Versonnen pflückt die Worte wie Wiesenblumen von der Seele.

S. 231: Damals sprach er jenes merkwürdige Wort, an das Armina denken musz, solange der Atem durch ihren Organismus weht.

S. 242: Die Tage sind nicht wie Bonbons, die man verlutschen kann.

S. 270: In seine kräftigen, nie versiegenden Arme schlieszt er Mutter Bettina, deren Seele durch seine Hände gleitet wie der Sand, als er von Ernst Versonnens ewigem Abschied hörte.

WALSCHAP (Gerard) CELIBAAT. (198) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, '34.

Moest men Vlaanderen naar de romans van Gerard Walschap beoordeelen, dan zou het oordeel ongeveer luiden: een oord van verschrikking, waar ruwe naarlingen wonen en het leven veel op een hel lijkt. „Celibaat" is een naar en drukkend boek; het is een bevrijding de laatste bladzijde dicht te slaan. Wat kan Walschap toch verleid hebben zijn bewonderenswaardig talent aan een pervers imbeciel te verknoeien? Is de Vlaamsche menschheid werkelijk een verzameling instinctgedreven en met bewustzijn begaafde dieren die slechts den drang van aarde en bloed volgen? En is de goedheid niets anders dan het versuffen van den geest en van wat booze instincten? Walschap's roman mist vrijwel alle spiritualiteit en gaat onder in drift, in verdooving en erotische aberratie. Wederom verraadt elke bladzijde het ongewone talent van den schrijver, zijn rijke inventie, zijn krachtig structuurvermogen, zijn felle plastiek. Wederom ook ontbreekt alle sfeer en stemming. Walschap teekent in scherpe, straffe lijnen op effen achtergronden. Alles wordt bij hem gestalte, alles wordt leven en beweging. Hij is iemand van wreeden, harden ernst, een zielenontleder van genadelooze scherpte, doch gaat hij door op dezen weg, dan dreigt zijn kunst te ontaarden in een morbiede zucht naar het perverse, abnormale. Dit boek is een trieste, wormstekige vrucht. Een booze demon moet Walschap geinspireerd hebben.

BACKER (Franz de) LONGINUS. (59) *f* 1.20 en *f* 1.95. van Loghum Slaterus, Arnhem, 1934.

De verschrikkingen van den wereldoorlog werken nog na in de litteratuur als dof gerommel na een helsch onweer. Dit boek is als een oorlogsfilm: de lezing ervan laat benauwenis achter in de ziel. Het is een kreet vol menschelijkheid van het oorlogsgeslacht: dat toch over het opgroeiend geslacht deze gruwel der verwoesting niet meer komen moge!

De schrijver geeft voor het manuscript uit te geven van een malenden soldaat uit den oorlog, die zich den ouden Romeinschen lansknecht Longinus waant, met zijn speer den Christus doodde aan het kruis en wien nu de levensvloek vervolgde: menschen te moeten dooden! Dat Longinus den Heer zou doorstoken hebben, terwijl Deze nog leefde is niet enkel uit historische maar ook uit aestetische overweging een misgreep.

EHRENBURG (Ilya) DE TWEEDE SCHEPPINGSDAG. Vert. door Else Bukovska. (404) *f* 3.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

„De tweede Scheppingsdag"! Dat is Rusland, niet meer in zijn allereersten opbouw, maar in zijn verder, reeds gevestigd bestaan, als het Marxisme reeds is doorgedrongen en er gewerkt wordt aan de groote industriecentralen. De arbeid aan èen dezer, Kusnjefs nlm. in Siberië, wordt hier beschreven. De geest die dit boek bezielt, is niet die van allernaiefste propaganda, zooals men die voelt in de bekende films en boeken der eerste tien jaren, maar een gematigd realistische. Hier blaken lang niet allen van Sovjetijver en collectieve geestdrift. Er zijn lauwen en onverschilligen en zelfs saboteurs. Doch de besten zijn trouwe Sovjet-modellen en in zooverre is het toch weer een propagandistisch boek.

ILYA EHRENBURG

Ehrenburg is zijn roem al aan het overleven en met recht. Hij is meer een handig en vlot reportageschrijver dan een auteur van blijvende beteekenis. De compositie van dit boek is uiterst zwak en daar een industriecentrale ons niet bijster interesseert, boeit het maar matig. Men vindt hier weer het gewone Sovjetleven beschreven: vrije liefde, aanbidding der machine, hartstocht voor techniek en chemie en volkomen vergeten van alles wat naar godsdienst of andere zielsaspiraties zweemt. „Proletcult" van de zuiverste soort. Een boek voor rijpe lezers.

DEFOE (Daniel) LEVEN EN LOTGEVALLEN VAN ROBINSON CRUSOë. Nieuwe volledige vertaling door K. Beversluis. (246) *f* 2.— en *f* 2.90. v. Goor, Den Haag.

Een nieuwe volledige vertaling van Robinson Crusoë is zeer welkom na de vele „bewerkingen" die ervan verschenen zijn. Waarom moet dit boek eigenlijk „bewerkt" worden? Evenals Don Quichote verliest het slechts bij een bewerking. Het verliest de helft van zijn eigenaardigheid: men moet het boek lezen zòo als het uit de pen van den schrijver gevloeid is. Deze uitgave is geïllustreerd met oude prenten, die in den stijl van het boek blijven. Voor jong en oud blijft Robinson Crusoë een boek vol verrassingen.

THIRY (Antoon) DE ZEVENSLAGER. (208) Uitgegeven door de Nederlandsche Boekenclub. „'t Gildeboek" te 's-Hage.

Sterk van innerlijke bewogenheid leven Thiry's romanfiguren niet. Zij zijn zielkundig niet zeer gecompliceerd. Maar zij zijn gelukkig ook niet van die afstootende ruwheid, die zooveel Vlaamsche schrijvers beslist als een beduidend kenmerk in hun landgenooten wenschen te zien. En er wordt zoo vlot en levendig van hen verteld, als Thiry dat vooral vermag.

Zijn zevenslager is een frissche Vlaamsche jongen, een bijdehandje; vroolijk, vol humor, gevoelig. Die minachting voelt voor de opgeblazen Franskiljons. Een die niet bang is voor het leven, maar het weet aan te pakken. Men voelt het, in dien trant zou Thiry zijn Vlaamsche jongelui gevormd willen zien. De zevenslager, een Lierenaar, is scholier vóór den oorlog, soldaat en geïnterneerde tijdens den wereldkrijg, avonturier daarna. Maar in elke levensphase is hij: een natuurlijk, spontaan mensch.

We hopen dat het boek in handen van veel volwassenen zal komen.

COOLEN (Antoon) STIJNTJE. (56) *f* 0.90. J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseyck.

Stijntje is het zoontje van Antoon Coolen. Zoo'n peuter van een paar jaar, wiens kleine leven nu is vastgelegd door zijn vader. Geen diepzinnige verhandeling over kinderpsyche, maar een onopgesmukte, liefdevolle weergave van een kinderleventje, en van het wereldje waarin het zich beweegt. Aardige trekjes en bijzonderheden worden verteld, waarop alle ouders, die ook zoo'n kleuter bezitten, onmiddellijk het commentaar leveren: „Precies als die kleine van ons!" Slechts werd het hun nog weinig zoo simpel-mooi verhaald als Coolen het hier doet. Wanneer hij dan ook op de eerste bladzijde schrijft dat hij, behalve voor eigen pleizier, ook over Stijntje vertelt, met de hartelijke hoop er anderen een pleizier mede te doen, dan zeggen we met dankbare overtuiging: dat heeft hij.

Coolen's talent heeft zich hier spontaan en zuiver geuit.

THANS (P. Hilarion) VERTELLEN. (190) *f* 1.25. J. J. Romen & Zonen. Roermond-Maaseyck.

Wat een kostelijk geestig, soms even gevoelig verhaal is dit, waarin P. Thans vertelt, hoe hij, met zijn vriend Poteau, via Lisieux en Lourdes naar Italië reisde, even na den oorlog. De auteur heeft oog voor de pittige komische détails, waarvoor zijn reismakker, de seminarist Poteau, gewezen brancardier, rijkelijk zorgde. Zooals alleen een uitgeslapen soldaat, die met verlof wil, maar weinig geld bezit, dat kan, ziet hij kans vrijwel gratis van de Fransche spoorwegen gebruik te maken.

„Had moeder België ons dat hongerloon niet gegeven van 30 centiemen per 14 uur werkdag, dan moest ik nu geen restitutie nemen bij de zusternatie", rechtvaardigt hij zijn handelwijze.

Poteau's meer realistische reisindrukken (in den grond is hij toch een diep-geloovige kerel) wisselen af met de eigen, fijner geestige- of gevoelige, impressies van den schrijver; de mengeling daarvan maken „Vertellen" tot een onconventioneel, prettig leesbaar, reisboek. Dat bovendien voor ieder geschikt is.

KUYLE (Albert) TUSSCHEN KEULEN EN PARIJS. (152) *f* 2.25 en *f* 2.90. Brusse. Rotterdam, 1934.

Albert Kuyle heeft Italië bezocht en Parijs en in dit boek legt hij zijn indrukken vast. Er zijn reisverhalen en reisverhalen. Weinig schrifturen openbaren zoo innig iemands persoonlijkheid, zijn eigen wijze van zien en oordeelen, zijn ontvankelijkheid en associatievermogen als een reisverhaal. Kuyle verstaat de kunst om een reisverhaal te schrijven als geen tweede. Zijn scherpe openheid voor indrukken, zijn uiterst concrete zin en zijn zeer gevoelig proza komen hier tot hun volle recht. Men leest deze reisindrukken in voortdurende geboeidheid. Ook waar hij dingen vertelt, die op zich niet zoo belangrijk zijn, geeft hij daaraan zulk een eigen tournure, vaak met een ironischen handzwaai, dat ze de moeite waard worden. Kuyle bekijkt de dingen met onverstoorbare natuurlijkheid, met den zuiveren zin van een volksman en den geslepen smaak van een cultuurmensch. Een groot aantal schetsen van Charles Eyck illustreeren het boek.

DINE (S. S.) DE DRAKENMOORD. (213) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van C. M. van Goorde. „De Combinatie", Rotterdam.

De secretaris van Mr. Vance geeft hier een nieuwe episode uit de misdadigers-wereld waarbij het vernuft van den liefhebberenden detective een moeilijk geval oplost op zijn eigenaardige psychologische wijze. Het kan ons alleen niet bekoren dat er ook in dit boek zooals in zijn andere niet één, maar eenige moorden moeten gebeuren voordat de oplossing gevonden is. Daardoor wordt ook dit boek weer bij uitstek bloederig. Dit in aanmerking genomen en ook om het eigenaardige milieu waarin de geschiedenis zich afspeelt, is dit een voorbehouden boek.

MANNING (David) DE ROMAN VAN BULL HUNTER. (216) *f* 1.95 en *f* 2.50. Vertaling van R. van Cappelle. „De Steenuil", Amsterdam.

Bull Hunter is het type van de eenvoudige onontwikkelde cowboy met een

zoo hoogstaand karakter dat alle misdaden en intriges van zijn vijanden geen vat op hem hebben. In dit boek wordt weer een episode uit zijn veelbewogen leven verteld, waardoor een eenvoudig en gezond verhaal voor volwassenen ontstaan is.

PETERSON (Margaret) DE DOODEN-TROM. (238) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Margaret Peterson gaat steeds een stapje verder in haar roman en, helaas, niet op den goeden weg. Om aan de smaak van haar publiek dat griezelige en onsmakelijke scènes eischt, te voldoen, verwerkt zij in dit boek het gegeven van een jong getrouwd vrouwtje dat opgeofferd wordt aan de wraakzucht van haar verblinden echtgenoot en leven moet te midden van inlanders waaronder een secte huist die lijken schendt en ze zelfs opeet. Deze soort lectuur is niet aan te bevelen.

TUTTLE (W. C.) VERBORGEN BLOED. (216) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Woeste paarden, knallende revolvers, beroofde postkoetsen en daar tusschen de onafscheidelijke detective-cowboy's Hartley en Sleepy en de liefhebbers van de boeken van Tuttle weten al waarom het gaat. Ook dit is weer een frisch boek dat leesbaar is voor iedereen.

SCOTT (Marion) ALS DOODE HANDEN GRIJPEN. (226) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van C. M. van Goorde, „De Combinatie", Rotterdam.

Zoo griezelig als de titel is het boek nu wel niet, maar het moordgeval dat Courtney Brade op te lossen krijgt is niet alledaagsch en houdt de ervaren, rijpere lezer voldoende in spanning om een regenachtige dag in zijn kostelijke vacantie gezellig door te komen.

CAMPBELL (Alice) DE RUSSISCHE SECRETARESSE. (441) *f* 1.— Vertaald door Mevr. Landré-Tollenaar. Van Campen, Amsterdam.

Het schijnt dat een meisje dat het ongeluk heeft van Russische afkomst te zijn onder bepaalde omstandigheden die haar wel eenigszins verdacht maken, bij een Engelsche jury niet veel genade te wachten heeft. Er moet tenminste heel wat gebeuren voor dat de Russische secretaresse uit dit boeiende deel der Feuilleton-bibliotheek van alle blaam gezuiverd wordt in het raadselachtige moordgeval op de excentrieke Miss Bundy. Ontspannigslectuur voor groote menschen.

BAXTER (G. O.) DE SCHADUW. (204) *f* 2.— en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

De wet van oog om oog, tand om tand wordt nogal eens toegepast in de romans van de „Far-Wild-West". Ook dit verhaal gaat er over dat een jonge man zijn broer, die vermoord wordt door vier onverlaten, wreekt en zelf gerechtigheid uitoefent. Afgezien van deze verkeerde opzet, is het boek overigens leesbaar voor volwassenen.

BIRKNER (Friede) HET GELUK VAN GLADYS PETERSEN. (275) *f* 1.60 en *f* 2.—

BIRKNER (Friede) DE DRIE REUZEN. (248) Geaut. Nederl. vertaling van A. Vuerhard-Berkhout en van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.

In het eerste boek gaat het met dit geluk van Gladys Petersen niet altijd van een leien dak Ze is natuurlijk met den verkeerde getrouwd en wordt op een bijzondere manier door een hartelijken neef in bescherming genomen. Haar man is een misdadiger op groote schaal, maar wie denkt een boeiende detective in handen te krijgen vergist zich aardig. Het is liefde al wat de klok slaat zooals al de boeken van deze firma. Voor volwassenen.

De drie reuzen zijn drie onmogelijke ouderwetsche typen, die een levenslustig nichtje in huis krijgen om op te voeden. Vermakelijk.

ROTHBERG (Gert) HET LOT VAN DRIE MENSCHEN. (226) *f* 1.60 en *f* 2.— Geaut. vertaling van W. J. A. Roldanus. Zuid-Holl. Uit. Mij., Den Haag.

Wie wat meer gelezen heeft, weet al dadelijk bij het lezen van den titel van dit boek dat het hier gaat over de beruchte „driehoek". Het ziet er alles wel smakelijk uit en het is met een zoetelijk sausje overgoten, maar ondertusschen, deze prullaria, die ons hier wordt opgedischt vermengd met verwrongen en verwarde begrippen omtrent huwelijk en liefde, beschouwen we als onverteerbaar en zetten we liever terzijde.

RUNA. HET TESTAMENT. (200) *f* 1.75 en *f* 1.90. Vertaling van A. Lukkien. Daamen, Den Haag.

De hoofdpersoon is een jong meisje, dat meent zich te moeten opofferen om de schuld van haar vader te vereffenen en trouwt met diens grootste crediteur, een man waarvoor zij bijna een afschuw heeft. Op het eind van het verhaal komt er nog juist bijtijds een ridder in het spel die haar van een wissen ondergang redt. Alleen voor volwassenen.

SANDYS (Oliver) GAY'S DILEMMA. (288) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. vertaling door W. J. A. Roldanus Jr.

— VLUCHTIG GELUK. (214) *f* 1.60 en *f* 2.—. Geaut. Ned. bewerking van Dicky Wafelbakker. Zuid-Hollandsche Uitgevers Mij., Den Haag.

Het geval dat een vrouw hertrouwt, omdat zij het doodsbericht van haar man in goede trouw voor waar aan neemt, hoewel zijn dood niet bewezen is, is reeds meerdere malen in romans verwerkt. In dit geval is de man die dood gewaand wordt een liederlijk type en de tweede echtgenoot een die alle deugden bezit. De geheel intrige wordt met de noodige terughoudendheid behandeld en „Gay's dilemma" is daardoor een leesbaar boek geworden ter ontspanning voor ouderen.

„Vluchtig geluk" behandelt de liefde van een juffrouw uit de stationskiosk voor een man die er even veel vrouwen op nahoudt als schoenen. Zij gelooft in hem en komt, het spreekt van zelf, bedrogen uit. Rijpere lezers.

STUYT (Jan) BOUWKUNDIGE COMPOSITIE. *f* 5.75 en *f* 6.75. Teulings, Den Bosch.

De vraag of het zin heeft, misschien zelfs of het wel gepast is, dat een nietvakman in een tijdschrift, hoofdzakelijk gewijd aan het bespreken van literaire werken, eene beschouwing geeft over een boek handelend over bouwkundige compositie, is zeker niet ongewettigd. Nu meen ik, dat er inderdaad voldoende grond aanwezig is voor de wenschelijkheid eener bespreking, juist door een leek in deze materie voor een kring van leeken, van dit in vele opzichten merkwaardige boek van den bekenden architect Jan Stuyt. Want dit boek, dat overigens allesbehalve tot de zoogenaamde populair-wetenschappelijke literatuur behoort, is, ten deele althans, voor den ontwikkelden leek bedoeld.

Het is niet een boek geschreven door een kunsthistoricus voor kunsthostorici en het is evenmin eene geleerde verhandeling van een wijsgeer over

de philosophie der aesthetiek, maar het is een boek van een bouwkunstenaar die, meer dan de meeste zijner vakgenooten, heeft nagedacht over de beginselen die aan goede architectuur ten grondslag liggen en die zijne conclusies, op frissche en dikwijls origineele wijze geformuleerd, niet alleen voor architecten maar tevens voor den ontwikkelden leek, heeft neergelegd in dit royaal uitgegeven werk.

Aan zulk een boek bestond zeer zeker behoefte. De architect bouwt ten slotte voor ons en, willen wij bereiken dat hij zonder innerlijken tegenzin bouwt naar onzen smaak, dan dienen wij in de allereerste plaats te zorgen, dat die smaak in zijne oogen geen wansmaak zij, dan dienen wij ons, meer en beter dan wij meestal gewend zijn te doen, rekenschap te geven van de aesthetische kwaliteiten waaraan een bouwwerk behoort te voldoen. Den leek op bouwkundig gebied hierin behulpzaam te zijn is, dunkt mij, niet het laatste doel van dit boek.

Nu ben ik mij wel bewust, dat ik mij hier op eenigszins gevaarlijk terrein begeef. Sommige, waarschijnlijk zelfs de meeste kunstenaars en aesthetici schijnen te meenen, dat de smaak van de meerderheid der leeken ipso facto valsch is, dat die meerderheid nauwelijks op te voeden is en zeker niet door middel van boeken of beschouwingen. Wij zullen haar geven, zoo zeggen deze kunstenaars, wat wij mooi vinden; hoe zij ons werk ontvangt, interesseert ons niet en als zij het leelijk of zelfs afschuwelijk vindt, ons deert het niet. Zij zal er op den duur wel aan gewennen en een later geslacht zal den smaak hebben dien wij, pionniers, thans bezig zijn, ook tegen elk verzet in, ingang te doen vinden.

Zoo schijnt er inderdaad door vele onzer moderne architecten te worden geredeneerd en men kan moeilijk beweren, dat zij met hunne methode om het publiek op te voeden naar hun trant geen succes hebben. Het „publiek-ik-veracht-U-systeem" heeft trouwens vrijwel steeds een, zij het dan meestal slechts tijdelijk succes en dat is psychologisch ook zeer begrijpelijk. Wanneer door sommige mannen van het vak maar hard genoeg geroepen wordt dat iedereen, die een stijl waardeert welke volgens hen heeft afgedaan, een achterlijke domoor is die met zijn tijd niet mee gaat, durft de meerderheid van het niet-deskundige publiek daartegen uit menschelijk opzicht nauwelijks te protesteeren. Liever dan voor dom en ouderwetsch — horribile dictu — te worden aangezien, accepteert ze dan maar doosvormige gebouwen, hier en daar versierd met een verticaal, mager, liniaalachtig uitsteeksel, glazen wanden en stalen kantoormeubelen in de huiskamer. En al deze fraaiigheden heeten gebaseerd op wetenschappelijke, philosophische, ja, zelfs op ethische en soms op politieke grondbeginselen. Het is juist daarom zoo goed, dat ook een leek zich eens rekenschap geeft van de principes die aan de architectuur ten grondslag behooren te liggen en het boek van Jan Stuyt is daartoe bijzonder geschikt.

* * *

Uit het bovenstaande mag men nu niet de gevolgtrekking maken, dat ik elke richting in de bouwkunst veroordeeld zou willen zien en slechts waardeer wat vroeger werd gemaakt. Dat ware absurd. En evenmin, zelfs vooral niet, mag hieruit worden geconcludeerd, dat het boek van Jan Stuyt niet veel anders zou zijn dan ééne lange philipica tegen sommige uitwassen der moderne architectuur. Deze wordt er als zoodanig zelfs niet in behandeld en voorbeelden worden er niet aan ontleend. Slechts de algemeene grondbeginselen, welke de schoonheid van gebouwen bepalen, worden erin geanalyseerd en het wordt aan den lezer overgelaten ook moderne scheppingen aan deze grondbeginselen te toetsen. En daarin ligt juist de groote waarde van dit boek ook voor den leek: het leert hem vage gevoelsoordeelen òf fundeeren, òf de onjuistheid ervan door redeneering inzien.

Het werk is origineel van opzet, zooals reeds blijkt uit den inhoud, welke luidt: Proloog; Inleiding; Beginselen (goed, waar, schoon); Hoedanigheden of kenmerkende eigenschappen (leven, kracht, breedheid, beperking, verfijning, gratie, sentiment, schaal, rust, eenheid, harmonie); Factoren (proportie, symme-

trie, richting, accent, plein-et-vide, licht en schaduw, kleur, situatie en omgeving); Epiloog; Litteratuur. Elk dezer hoedanigheden en factoren wordt in een kort hoofdstuk geanalyseerd en belicht door een zeer groot aantal photographieën en door voorbeelden, ontleend aan beroemde gebouwen uit alle deelen der wereld. De stijl is zeer vlot en levendig en nergens vervalt de schrijver in ingewikkelde en al te abstracte philosophische beschouwingen. Het is een boek, dat duidelijk de heldere, latijnsche mentaliteit van den auteur weerspiegelt; hoe ongenietbaar had een meer Germaansch georienteerde schrijver de behandeling dezer stof niet kunnen maken!

Degene die zich voor bouwkunst interesseert, behoeft zich dus van het aanschaffen van dit werk niet te laten weerhouden door de vrees, dat hij vele bladzijden over de philosophie der aesthetiek zal te doorworstelen hebben. Ware dit het geval, men zou het boek zelfs nauwelijks aan bouwkundigen durven aanbevelen. Het zou dan enkel maar thuis hooren in de boekenkast van een philosoof. Want welke waarde men ook aan de wijsbegeerte der kunst wil toekennen, bijna een ieder zal toch toegeven, dat de bestudeering dier wetenschap niet alleen geen kunstenaars vormt, doch ook geen leek een kunstwerk leert beoordeelen, om van genieten maar niet te spreken. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat wijsgeerig getinte beschouwingen geheel ontbreken, doch slechts dat deze, waar ze in het boek voorkomen, in ook voor leeken begrijpelijke taal zijn geschreven en vooral dat zij, hetgeen de beroepsphilosophen maar al te dikwijls nalaten, op de analyse van concrete voorbeelden worden toegepast. De schrijver toont herhaaldelijk het verband aan tusschen de wetten waaraan bouwkundige scheppingen behooren te voldoen en die, welke de ordening van het heelal beheerschen, doch hij vervalt daarbij nooit in louter theoretische bespiegelingen waarvan de toepassing aan den lezer wordt overgelaten.

* * *

Het is niet mogelijk hier uitvoerig de belangrijkste hoofdstukken van het boek te behandelen; slechts naar aanleiding van de beschouwing, getiteld „Harmonie", waarin de schrijver de tusschen bouwkunst en muziek bestaande analogieën bespreekt, moge nog eene enkele opmerking worden gemaakt.

Behalve de voor de hand liggende analogie tusschen bouwkunst en muziek, in welke beide kunsten verhoudingsgetallen eene zoo voorname plaats innemen, vertoonen deze kunstvormen ook nog op eene andere, hoewel minder in het oog springende wijze, een punt van overeenkomst. Van architecten en componisten nl., meer dan van de beoefenaars van andere kunsten, hebben wij de scheppingen te aanvaarden of wij ze waardeeren of niet. Producten van schilders of literatoren, welke ons niet bevredigen, kunnen we negeeren, doch gebouwen, welke wij leelijk vinden, kunnen wij niet dagelijks voorbijgaan met gesloten oogen of afgewend gezicht, terwijl ook den muziekliefhebber weinig vrijheid van keuze overblijft, daar hij in de concertzaal slechts dat kan gaan aanhooren wat hem geboden wordt. Daarom juist verdienen deze beide kunstvormen en vooral de architectuur meer algemeene belangstelling en daarom is het zoo nuttig, dat ook leeken de composities van architecten zoowel als van musici tot op zekere hoogte leeren beoordeelen en analyseeren, opdat zij, door eene gefundeerde opinie, althans eenigen invloed kunnen uitoefenen op de door de beoefenaren dezer kunsten gevolgde richtingen. Want, om ons tot de architectuur te beperken, hoe dikwijls blijkt niet de bouwkundige stijl eener bepaalde periode niets anders te zijn dan de uiting van eene strooming, die na een gering aantal jaren weer wordt vergeten? Eene muzikale compositie uit eene periode die voorbij is en vergeten kan men nog ongespeeld, een boek, geschreven in verouderden trant, ongelezen laten en er is weinig aan verloren. Maar gebouwen blijven en nog gedurende vele jaren zullen onze nazaten moeten opzien naar geestelooze gevels en schoorsteenachtige torens, die hun misschien hoogstens een medelijdend glimlachje zullen afdwingen. Zou de publieke opinie in een tijd van min of meer gewilde vernieuwing op architectonisch gebied, zooals de onze, geen goed werk verrichten indien zij de overheid dwong om thans bijv. het bouwen

van een raadhuis (ik denk hier aan den Haag!) maar voorloopig achterwege te laten, liever dan ons en ons nageslacht, op onze kosten, een soort veredeld fabrieksgebouw te schenken, waarover zich onze kinderen misschien reeds vroolijk zullen maken? Tot de vorming eener gezonde publieke opinie nu en tevens tot leering van jonge architecten levert het boek van Jan Stuyt eene zeer belangrijke bijdrage. Moge het door velen gelezen worden!

Prof. Dr. Ir. J. A. A. MEKEL

DUDON S.J. (Paul) SAINT IGNACE DE LOYOLA. (663) 20 frs. Beauchesne et Fils. Paris, 1934.

Paul Dudon is redacteur van het Fransche tijdschrift „Etudes" en heeft tusschen zijn redactioneele werkzaamheden door in een arbeid van meerdere jaren de geschiedenis van Sint Ignatius beschreven. Het is allerminst een „vie romancée", doch een allerstrengste „historie", waarin elke zin is verantwoord. Dit komt aan het imaginatieve niet ten goede en maakt het boek minder sensationeel, maar biedt ook het voordeel dat alle fantasterij geweerd is en men zuivere werkelijkheid vòor zich ziet. En deze werkelijkheid is bewonderenswaardig genoeg. Enkele gangbare voorstellingen en meeningen moesten worden opgeruimd: het zuivere historiebeeld moest te voorschijn treden. Ignatius is een der grootmoedigste menschen geweest die er ooit geleefd hebben, een man met innerlijke reserves, met een ondernemingszin en een wijdheid van uitzicht als er weinig in de geschiedenis voorkomen. Grootmoedigheid: dit is het kenmerkendste in zijn wezen. „Een man van weinig waarheden", zoo beschreef hem een zijner intiemste en vroegste gezellen en zoo staat hij ook na lectuur van dit boek voor ons. Een Heilige die de hoogste mystieke schouwing verbindt met een bijna minutieuze zorg voor zijn innerlijk leven. Er blijft in zulk een rijke natuur zelfs na de gedetailleerdste historiestudie nog veel mysterieus en niet volkomen doorlichts over. Maar geen werk tot nu toe heeft Ignatius zoo dicht benaderd als dit.

ADAM (Karl) GELOOF EN LIEFDE. Vert. door Piet Kasteel. (151) Fidelitas, Amsterdam, 1934.

Dit gedachtenrijke boekje bevat drie beschouwingen van den bekenden Tübinger theologieprofessor: „Geloof en Liefde", „Christus en de geest van het Westen" en „Huwelijk". Karl Adam is een robuste geest, die van zijn lezers een behoorlijke cerebrale geoefendheid verlangt, maar hun dàn ook krachtig voedsel biedt. Op elke bladzijde zegt hij dingen die waard zijn gelezen te worden. In elk der drie opstellen staan waarheden en inzichten, die men niet elken dag te lezen krijgt en ieder ontwikkelde, die niet terugschrikt voor serieuze lectuur, welke meer aan verstand en hart dan aan zijn imaginatievermogens biedt, zal dit boekje genieten. Karl Adam bezit een Romaansche helderheid en evenwichtigheid, iets wat zijn oordeel een sterke betrouwbaarheid verleent. Zijn verbeelding is niet rijk of brillant, doch met zijn indringend verstand en zijn vroom hart baant hij den lezer een weg die hem diep in de waarheden en mysteriën der Kerk voert. Ik zou niet weten aan welk der drie opstellen de voorkeur te geven: alle verraden ze de magistrale hand van den robust vromen denker.

CRUYSBERGHS (Mgr. K.) DE KERK. (111) Standaardboekhandel, Brussel.

Mgr. Cruysberghs, de onderrector van de Leuvensche universiteit heeft in dit boekje weer zes vastenpreeken bewaard, die hij voor de Vlaamsch-sprekende Katholieken in de Kapellekerk te Brussel heeft gehouden. De onderwerpen zijn: 1. De Kerk als gemeenschap. 2. Kerk en beschaving, waarin hij uiteenzet wat de Kerk heeft gedaan tegen de slavernij, voor de verheffing van de vrouw en tegen de staatsvergoding. 3. In de Kerk en de Kunst weerlegt hij het l'art pour l'art-systeem en vraagt steun voor de Katholieke radio- en filmactie, „opdat de kunst van ons, christenen niet zou zijn de steen des aanstoots, die ons doet nederstuiten in de diepte, maar de alpenstok, waarop wij steunen en rusten op onzen bergtocht naar het land van de zon". 4. De Paus. 5. De priester en 6 de leek. De twee laatste zijn prachtige weerleggingen van artikelen

en brochuren tegen den priester, zooals ze ook hier zijn verschenen, door z.g. Katholieke jongeren en vooral in het laatste houdt hij een welsprekend pleidooi voor de eigen parochiekerk, het geestelijk thuis van de geloovigen.

JANSSENS (Al) INLEIDING TOT DE THEOLOGIE. (143) Voor België: Standaardboekhandel. Voor Nederland: Malmberg, 's Bosch. 1934. *f* 1.30.

Een Inleiding tot de theologie, voor leken bestemd, die echter ook seminaristen met vrucht zullen lezen. Zij munt uit door klaarheid en eenvoud van onderscheidingen en wekt op tot verdere bestudering van den voorgedragen inhoud. Dit laatste moet men vooral loven in dit werk: een theologische kennisleer had gemakkelijk kunnen ontaarden in een diepzinnig betoog omtrent den aard en de bronnen onzer theologische kennis. In plaats daarvan treedt een eenvoudige beschouwing met genoeg omtrent den inhoud der theologie om de nieuwsgierigheid van den lezer te prikkelen.

FRUTSAERT (Dr. M.) DE R. K. CATECHISATIE IN VLAAMSCH-BELGIE. Museum Lessianum. Leuven, 1934.

Ziehier twee deelen van het omvangrijke werk, dat Dr. Frutsaert hoopt te voltooien. Het is de geschiedenis van de catechisatie in Vlaamsch België van het Concilie van Trente af tot nu toe. Onder dat Vlaamsch België wordt dan nog weer verstaan de Mechelsche Kerkprovincie d.w.z. het Aartsbisdom Mechelen met de suffraganen Brugge en Gent, met uitsluiting van Belgisch Limburg en de oude bisdommen Roermond en 's-Hertogenbosch. Dl. I is de geschiedenis van het leerboek of catechismus, Dl. II de geschiedenis van het onderricht of catechisatie en Dl. III wordt de geschiedenis van de methode of de catechetiek. In dl. I is in hoofdzaak sprake van de geschiedenis van de beroemden Mechelschen catechismus „het eenig leerboek". Het is de catechismus (major, minor en minimus) van Canisius, die via Makeblijde, S. J. en Costerus tot ons is gekomen. Tot 1842 was dit het eenig leerboek, dat sedert Kardinaal Frankenberg niet meer herzien was. Ten zeerste betreurt schrijver het gebrek aan eenheid in de Vlaamsche bisdommen. Wat Dl. II betreft, de leer blijft nog steeds de volgorde van den grooten hervormer, Canisius, Geloofsleer, gebedsleer, gebodenleer. Voor vakmenschen een zeer belangwekkende, gedegen studie over de geschiedenis van het catechismusonderricht bij onze taalverwante buren.

SCHMID (Jhr. Dr. J. J. von) GROOTE DENKERS OVER STAAT EN RECHT. (Van Plato tot Kant) (248) *f* 1.90. V. V. B. Erven Bohn, Haarlem.

De grote denkers over staat en recht worden in dit populaire werkje zeer objektief behandeld. Slechts zelden oefent Schmid kritiek uit op de voorgedragen leer: welke de algemeene beginselen dezer kritiek zijn, zal eerst uit een volgend deeltje over de denkers der 19de en 20ste eeuw duidelijk worden. Het zou dan wel eens kunnen blijken, dat met de waarde van de sociologie voor het begrip van den staat, te weinig rekening gehouden wordt. Voorloopig zijn we tevreden met het zeer goede overzicht over de materie en slaan we de kritiek der systemen als nog onontwikkeld over.

BIERENS DE HAAN (Mr. J.) DE DEMOCRATIE OP HET KEERPUNT. (62) *f* 0.85 v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1934.

Democratie is zoowat van alles in deze brochure, die allerminst uitblinkt door logische strakheid. Vele goede en vele minder goede opmerkingen naar aanleiding van de crisis der democratie, zou men haar inhoud kunnen noemen. Wat het meest op den voorgrond treedt, is de verdediging van het parlementaire stelsel als „methode voor de vorming van het gezag", ofschoon er eveneens gezegd wordt, dat de groote massa het vertrouwen in parlement en gemeenteraden verloren heeft. Zou dit ook kunnen zijn, omdat de democratie een rationeele methode van gezagsvorming is en dus een zuiver tijdelijk verschijnsel, dat bij de grens door een andere rationeele methode vervangen behoort te worden, omdat het redelijk beginsel der democratie aan geen enkele methode gebonden kan zijn?

RONGE (Dr. P. H.) INDIVIDUALPSYCHOLOGIE. Een systematische uiteenzetting. (228) *f* 3.25 en *f* 4.25. Bijleveld, Utrecht.

Uit de vertalingen van vele individual-psychologische werkers o.a. van Adler en Künkel, bleek reeds, hoezeer deze vorm dezer psychologische wetenschap in Nederland in trek is. In dit boek geeft ons de psychiater Dr. Ronge een oorspronkelijke uiteenzetting. Oorspronkelijk beteekent dan hier: direkt in de nederlandsche taal geschreven en niet vertaald; allerminst is het werk origineel van inhoud. Wel is het ontdaan van Duitse geleerderigheid en geïllustreerd met een groot aantal voorbeelden uit eigen ervaring. Maar het werkt met de bekende categorieën van finaal denken, orgaanminderwaardigheid, geldingsstreven enz. zonder zich de grenzen van deze wetenschap en als psychologie èn als levenswijsheid duidelijk bewust te zijn. Daarom kan het voor katholieken niet algemeen aanbevolen worden: willen zij met deze vorm van wetenschap kennis maken, dan zij hun eerder het bekende werk van Allers over Das Werden der sittlichen Person aanbevolen. Voor specialisten geeft dr. Ronge een uiteenzetting, die vooral door klaarheid, logischen opbouw en praktische bruikbaarheid uitblinkt.

DÉVAUD (Eugène) POUR UNE ÉCOLE ACTIVE SELON L'ORDRE CHRéTIEN. (239) 12 fr. Desclée de Brouwer, Paris, 1934.

Voor deze soort Franschen is de opvoedkunde nog altijd een wetenschap van de kunst van opvoeden met veel praktische, gezondverstandelijke opmerkingen en goede en minder goede kritiek van de Duitsche Arbeitschule en de éducation fonctionelle van Claparède; zij heeft zich nog niet ontwikkeld tot een wetenschap van het opvoedingsphenomeen zelf. Vandaar dat de schrijver van dit boek soms wat onbillijk is tegenover zijn tegenstanders, omdat hij ze niet goed begrijpt. Als men dit niet over 't hoofd ziet, leest men zijn poging, om te definieeren hoe in een katholiek onderwijs de aktiviteit van het kind zelf geëerbiedigd moet worden, met veel vrucht en veel „intérêt".

KEILHACKER (Martin) LE MAÎTRE IDÉAL D'APRÈS LA CONCEPTION DES ÉLÈVES. (323) 15 fr. Traduit de l'allemand par Ch. Chenoy et Ed. Delfeld. Préface d'Albert Fauville, professeur de psychologie à l'Université de Louvain. Desclée de Brouwer, Paris.

Ondanks voor de hand liggende opvoedkundige bezwaren, bleek het een goede greep te zijn van den schrijver om een groot aantal leerlingen te ondervragen over hun leeraars en leeraressen. Het groote aantal (4000) en de groote verschillen van leeftijd, milieu en schooltype leverden een objektieve basis ter beoordeeling. Het gezond verstand der leerlingen en de algemeene lijn hunner psychologische geaardheid is te frappant, om er geen vaste serie van conclusies uit te kunnen trekken omtrent den idealen leeraar of leerares. Want in dezen zin heeft Keilhacker zijn materiaal verwerkt. Een werk, dat alle paedagogen moeten lezen: wie het duitsche origineel te lastig of te duur vindt, vergenoege zich met deze fransche vertaling.

BARNES (Mgr. A. S.) THE HOLY SHROUD. (71) 7/6. Illustrated with large Microscopic Photographs. Burns Oates and Washbourne Ltd., London.

Onlangs is een „Internationaal Comité voor wetenschappelijk onderzoek van den Heiligen Grafdoek" ingesteld, welke de echtheid zal onderzoeken van Christus' lijkwade, die, zooals men weet, ter gelegenheid van het Heilig Jaar is uitgesteld geweest te Turijn. Over ditzelfde onderwerp heeft de Engelsche geestelijke Mgr. Barnes onlangs een boek geschreven, dat in Engeland met opmerkelijk groote belangstelling is ontvangen.

In zijn werk komt Mgr. Barnes, die een nauwkeurige studie van de Heilige Wade heeft gemaakt, en de resultaten der nieuwste wetenschappelijke onderzoekingen heeft benut, tot de conclusie dat de „Holy Shroud" authentiek is, en een werkelijk portret — een chemische afdruk — van Jezus' gelaat toont. Hij voert daartoe vooral argumenten van natuurwetenschappelijken aard aan. Die argumenten zijn inderdaad zeer sterk, al is twijfel nog altijd mogelijk, tot

— hopelijk — het laatste zeer grondig opgezette onderzoek, de onomstootelijke waarheid zal openbaren.

Het zou een heerlijke triomf der wetenschap zijn, indien aldus zou blijken dat wij een, mede door wonderdadige werking bewaard, portret van Christus bezitten. Persoonlijk voelen wij ons grootendeels overtuigd door Mgr. Barnes' argumenten, en het is met een zeker gevoel van geloovige sensatie, dat wij de foto's hebben gadegeslagen van Christus' gelaat, door de micro-fotografie van den Heiligen Doek verduidelijkt overgenomen.

De lezing van dit wel zeer interessante en wetenschappelijk geschreven boek kunnen wij ten sterkste aanbevelen.

MUMBY (Frank A.) PUBLISHING AND BOOKSELLING. (480) 7/6. Jonathan Cape, London.

De titel wekt wellicht de suggestie aan een droog en dor vakboek; dit is allerminst het geval. Op den prettigen, lossen toon van een causeur, vertelt Frank Mumby de geschiedenis der uitgeverij en het boekverkoopen, vanaf de vroegste tijden tot heden, meer in het bijzonder die in Engeland. Het gaf hem tevens gelegenheid interessante bijzonderheden te vertellen uit het leven van bekende dichters en auteurs, en — dikwijls gespannen — verhouding tusschen hen en de uitgevers. Het boek gaat tevens diep genoeg op de omvangrijke stof in, om het een brok cultuurhistorie te kunnen noemen. Vooral lezers, die zich voor de Engelsche litteratuur interesseeren, zullen Mumby's werk met belangstelling lezen. Het is versierd met talrijke afbeeldingen en foto's.

GWYNN (Stephen) THE CHARM OF IRELAND. (314) 7/6. George G. Harrap & Co., Ltd. London.

Ierland is in Holland weinig bekend — buiten een paar algemeenheden —, bereisd wordt het door Hollandsche touristen nog minder. In beide gevallen ten onrechte. Want cultuur-historisch is dit land waard gekend te worden, terwijl zijn natuurschoon, in zekeren zin, onvergelijkelijk is.

Gwynn's boek: „The Charm of Ireland", geschreven met de geestdrift van den Ier, die hartstochtelijk van zijn land houdt, kan de „general reader" in smakelijken vorm gegoten kennis van het groene Erin bijbrengen, maar in de eerste plaats is het toch een reisboek. Als zoodanig kan het ideaal genoemd worden. Hij beschrijft de algemeene cultuur en schoonheid van het land, die van ieder deel afzonderlijk, geeft de beste reisronde's aan, vermeldt zelfs de voornaamste verkeersmiddelen, vertelt van de eigenaardigheden van land en volk, — waarbij niets herinnert aan de doorgaans nogal droge reisboeken. Vooral hun, die in het reisseizoen van plan zijn een bezoek aan Ierland te brengen, kan het werk sterk aanbevolen worden. Het is bovendien prachtig geïllustreerd.

STAATSGAARD (Ir. W. F.) FASCISME EN MARXISME, GETOETST AAN DE STAATSIDEE. (146) *f* 1.50. Tjeenk Willink, Haarlem, 1934.

De staatsidee, waaraan fascisme en marxisme hier getoetst worden, is orthodox- hegeliaansch. Voor degenen, die nog meenen mochten, dat Hegel staatsabsolutisme verdedigt, zij er op gewezen, dat de objektieve geest, die in den staat zijn organisatie krijgt, de vrijzinnigheid tot leidende gedachte verheft en dienend den absoluten geest van schoonheid, godsdienst en wijsheid zijn doel bereikt.

Het fascisme wordt dan ook beschouwd als tijdelijke (?) teruggang naar een lager ontwikkelingstrap en het marxisme in al zijn vormen als eenzijdig verstandig en onredelijk systeem, als anti-statelijk en anti-nationaal veroordeeld. De S. D. A. P. behoort in een ware vertegenwoordiging van het Nederlandsche volk niet thuis: de N. S. B. „zal in het licht der staatsidee nog niet rechtstreeks tot de rijkst-ontwikkelde verschijning der staats-idee leiden, maar tot een overgangsvorm, rijp voor verdere ontwikkeling in de ware vrijzinnige en democratische staatsgestalte". Het parlement hervormen is zijn parool, afschaffen alleen, wanneer hervorming onmogelijk blijkt. Alleen voor hooger ontwikkelden.

PENIDO (M. T. L.) DIEU DANS LE BERGSONISME. (263) 12 fr. (Questions disputées, vol. XV) Desclée de Brouwer, Paris.

Door philosofen als Penido wordt Bergson beschouwd als een anti-intellectualist, omdat ze de intelligence, die door dezen philosoof zoozeer becritiseerd wordt, identificeren met het geheele kenvermogen. Dat lijkt mij onjuist, omdat deze intelligence slechts aan den eersten en tweeden graad van abstractie der scholastieken gelijk gesteld mag worden. Men aarzelt dan ook uit te maken, of Penido eerder de scholastieke wijsbegeerte dan de bergsoniaanse misverstaat. In ieder geval is het hoog nodig, eerst de vraag van verstand en rede in scholastieken zin op te lossen, vóór men zich aan de discussie van het bergsonisme waagt. Mij schijnt aan de weergave en de kritiek van de philosofie van Bergson in dit boek een verkeerde interpretatie van het genoemde scholastieke vraagstuk ten grondslag te liggen. Philosofen van professie doen echter goed, zich dit werk aan te schaffen, omdat ze daarin een bepaalde, oogenblikkelijk nog zeer gangbare meening omtrent de fundamenten onzer kennisleer op duidelijke wijze verklaard vinden. Want ook de contemporaine geschiedenis der wijsbegeerte, behoort tot hun specialiteit.

BEEKMAN (Dom A. - O. S. B.) BELEVING DER GEMEENSCHAP IN CHRISTUS DOOR DE LITURGIE. (70) *f* 0.60. Vox Romana, Schiedam en G. G. G. Den Bosch.

De werkjes van dezen Oosterhoutschen Benedictijn onderscheiden zich door een heldere, eenvoudige wijze van uiteenzetting en door een zacht dringende vroomheid. Het zijn populaire boekjes die ook ontwikkelden en intellectueelen iets te zeggen hebben, daar zij in hun eenvoudige voorstelling diep op de dingen ingaan. Ook het boven vermelde bezit die eigenschappen. Zoowel priesters als leeken zullen er hun inzicht door verhelderen en hun geloof verinnigen.

EEN RELIGIEUSE PENITENTE. DE ZALIGE ANGELINA VAN MARSCIANO. (82) De Spaarnestad, Haarlem, 1934.

Deze levensgeschiedenis van een heilige kloosterstichteres is met veel zorg en toewijding geschreven. Angelina van Marsciano wordt er teruggeplaatst in den laat-middeleeuwsche tijd en omgeving. Evenwel krijgt men bij lezing den indruk, dat somwijlen historie met legende verweven werd. De geschiedenis van de Zalige Angelina is daarom belangrijk, omdat van haar de opzet stamt, om vrouwelijke Tertiarissen van St. Franciscus onder kloostergeloften in religieuse communiteiten te vereenigen. Zoo mag zij dus beschouwd worden als de grondlegster van de vele Franciscanessencongregaties in ons land, van wier ontstaan in het tweede gedeelte van het boekje een beknopt overzicht gegeven wordt.

Orient-Express

door J. v. H.

„De journalist", zoo schrijft A. den Doolaard in een inleiding op zijn breeden roman „Orient-Express" [1]), die versch van de pers komt, „houdt zich bezig met het ware, de romanschrijver met het waarschijnlijke. De journalist beschrijft: de romanschrijver beeldt uit. . . . Toen ik dit boek begon te schrijven, poogde ik uit mijn geheugen weg te wisschen dat ik ooit in Macedonië geweest was. Ik heb er enkel plaatjes van gezien en verhalen over gehoord, schoone en gruwelijke, wreede en liefelijke."

Deze auteursfictie mogen we niet te letterlijk nemen. Als Den Doolaard den Balkan niet in velerlei richting doorkruist had, had hij nooit dezen „Orient-Express" kunnen schrijven. Het „waarschijnlijke" van den romanschrijver is een andere en betere waarheid dan de waarheid van den journalist. Een romanschrijver moet alles weten van zijn helden en hun lotgevallen. Hij heeft hen „geschapen" en scheppen is volgens de oude wijsheid iets tot het „zijn" roepen, iets in zijn alleruiterste en algemeenste bepaaldheid veroorzaken, zoodat de groote Schepper zijn scheppingsmacht in de cosmische orde aan geen ander kan mededeelen. Een schrijver schept in een andere dan de cosmische, in een intentioneele orde. Zijn wereld is een imitatieve, een weerspiegelende wereld.

Ook hij schept alles „naar zijn beeld en gelijkenis". En daarom rieken de helden van Den Doolaard bij voorkeur naar schapenkaas, dragen zij revolvers en hebben woeste wenkbrauwen, zooals de helden van Menno ter Braak om dezelfde reden met hun eigen figuur verlegen staan, veel redeneeren, vaak spotten en op den duur den weg der nuchtere burgerlijkheid inslaan. De helden van Arthur van Schendel zijn stille droomers of zwijgende daadmenschen; maar ook in die daadmenschen hangt nog in een verborgen hoek de droom, die hun levensweg bepaalt. Johan Fabricius' helden zijn zwierige Italianen met een Alpino-muts; zij praten veel en vlot, verwikkelen zich in kleurige avonturen en ruischen voorbij als stafmuziek. De heroën van Theun de Vries vullen hun bloedarmoede aan met zwaar gedragen ernst; zij streven naar wereldverbetering en broeden over problemen, maar daar zij wat zwak op hun beenen staan, maken zij den indruk van topzwaar te wezen.

Helman schept weer een andere menschheid. Zijn figuren lijden aan heimwee of hebben een geheime hartkwaal en zijn niet bestand tegen de harde meedoogenloosheid van leven en omgeving. In de meesten hunner brandt een stil verlangen naar de idylle, liefst naar een idylle in tropische, specerij-doorgeurde gewesten.

---

[1]) A. Den Doolaard. Orient-Express. Roman (355) Querido, Amsterdam. 1934.

Zij zijn slechts oppervlakkig verwant met de piraten en zwervers van Slauerhoff, die in de tijden der groote ontdekkingstochten thuishooren en wat ruw in den mond en te vlug met het zwaard zijn, doch wier binnenste doorlaaid wordt van exotische hartstochten en vreemde begeerten. Naast deze zeeschuimers doen de schuchtere Peelbewoners van Antoon Coolen uiterst continentaal aan. Zij zijn vastgegroeid in hun schralen bodem en staan weerloos in het leven, met het hart op de rechte plaats, met zuivere en sterke gevoelens, waarvoor hun de woorden ontbreken en die hun soms te machtig worden.

Het zou een genoegelijke carnavalsfantazie kunnen wezen deze bontgeschapen wereld dooreen te mengen en in een of ander Bataafsch heldenwalhalla een ontmoeting te bewerken van al deze schrijversfantomen. De cliënten van Arthur van Schendel zouden in stomme zwijgzaamheid verbaasd staan over al de dialogen, die de lenige creaturen van Fabricius in een ommezien verwerkt hadden. Ter Braak's Dr. Dumay zou hier spoedig verloren hebben en verstrikt zitten in het lonken dezer fleurige Italiaanschen. De samenzweerders uit „Eroïca" zouden ongemerkt betrekkingen aanknoopen met de Macedoniërs uit Den Doolaard's „Orient-Express", doch de laatsten met hun sterken uien- en kaasgeur en met den bergklei nog aan hun opanken zouden de eersten als salonsamenzweerders en panopticumhelden uit den grond des harten verachten. Met de hand aan den geladen revolver zouden Den Doolaard's helden door dit gezelschap rondwandelen en wanneer er hier of daar een schot viel, zouden de figuren van Antoon Coolen een kruis slaan en elkaar verwonderd aanzien, dat zij in zulk een rumoerige omgeving waren verzeild geraakt. Slauerhoff's Laskaren zouden wellicht slaags raken met deze revolvervlugge bergmenschen en dokter José zou niet lang vergeefs hoeven te droomen, maar onmiddellijk zijn medicinale hulp kunnen aanbieden. Helman's stille plantage-menschen zouden zich niet alleen in Tropische rust terugtrekken uit dit heetbloedige gezelschap, maar zelfs moeite hebben om de familie-relatie te eerbiedigen in een opdringerige groep met brutale waarom-niet-gezichten. De verfijnde helden van Gerard van Eckeren zouden aldoor de oogen in den spiegel gevestigd houden om voorbereid te zijn op elke te lijfelijke aanraking met de ergste rabauwen.

Johan Brouwer, Jan Compagnie en de Waterman zouden achterdochtig ter zijde staan en heel deze bonte verzameling met bedenkelijken blik observeeren, verlangend naar het oogenblik dat zij weer scheepsdek onder hun voeten voelden. Dit Bataafsch walhalla zou hun al te cosmopolitisch lijken. Coolen's beschermelingen zouden het gevoel hebben een verboden rijk te hebben betreden en, zoowel onwennig in de nabijheid van vloekende, schietende en samenzwerende geweldenaars als in die van snoevende Italianen, zouden ze zich schuil houden in den schaduw van van Schendel's cliëntèle en achter den toog van pastoor

Vogels. Bij het binnenkomen van dezen laatste zou er iets „zucken" in het gezicht van Dr. Dumay; hij zou Fabricius' Italiaanschen een tijd lang uit het oog verliezen en de herinnering aan Domineesland zou zoo sterk worden, dat hij den pastoor niet met rust kon laten.

Het einde van deze raout is moeilijk te voorspellen. Dat het vredelievend zou afloopen is uiterst onwaarschijnlijk. Misschien zou een van Slauerhoff's creaturen amok maken en het gezelschap doen uiteenstuiven; of een van Theun de Vries' samenzweerders, heetgejaagd door een zoo capitalistische omgeving als dit Bataafsch walhalla, zou een bom kunnen werpen. Mogelijk ook zouden Den Doolaard's Balkaneezen zoo dreigend met hun vuurwapens gebaren, dat het betere gezelschap aftrok en het schuim alleen achterbleef.

A. DEN DOOLAARD

Den Doolaard heeft met zijn Balkanromans bijzonder de aandacht getrokken en, al heeft zijn Malissorenhouding inzake de bekroning van „De Herberg met het Hoefijzer" in heel deze Balkansfeer een note comique ingevlochten, hij heeft toch eenigszins verwezenlijkt wat Theun de Vries in zijn snorkend Gulden-Winckel-artikel beloofd had. Zijn „Herberg" blijft een der opvallendste boeken van de laatste jaren, een uitstekende novelle, frisch, boeiend, levendig, natuurnabij en vol aardsappen als een in 't wilde afgebroken boomtak. Den Doolaard knoopt, in zijn laatste werken vooral, onbewust aan een vergeten traditie, aan de vertelkunst van vroegere eeuwen aan die vertelde niet zoozeer om de kunst van het vertellen alswel om het belangrijke en beteekenisvolle van het verhaalde zelf. Hier zijn de romanschrijvers te vaak van losgeraakt. Er zijn heele bibliotheken van romans verschenen — en daaronder zeer goede —, die eigenlijk niet geschreven werden om den ingeboren lust naar gebeurtenissen en levensvoorvallen te bevredigen, doch meer om de gevoelens en reacties van den mensch te weerspiegelen, of om

in een kunstvolle vorm te vangen wat in zich niet zoo heel belangrijk is. De psychologische roman bijvoorbeeld bekommerde zich maar matig om het uiterlijk gebeuren, om een wonderlijk en toch zinvol geheel van wedervaringen te beschrijven, doch interesseerde zich haast uitsluitend voor de innerlijke stemmingen en wisselingen der ziel. Het geoutreerde realisme dat in Nederland den naam van copieerlust kreeg, vond alles belangrijk wat onder zijn waarneming viel, ook de meest bête daden of dingen, die noch in zich noch als reflex of symbool eenige beteekenis hadden. Een hoogere copieerlust, dien van Deyssel te vaak gehuldigd heeft, was zoo verliefd op het proza om het proza, dat de inhoud om wille van den vorm werd verwaarloosd.

De ideale verhaalkunst zal wel die blijven, waarin het beschreven gebeuren en de weergave daarvan samenstemmen en beide belangrijk zijn. Den Doolaard heeft in zijn sportliefhebberijen, in zijn reizen en in zijn romantischen voorkeur voor natuurnabije volken weinig kans gehad om te verlitteraturen of tot salonnovellistiek te vervallen. Zijn boeken blijven in de levenssfeer: er gaat een warme menschenadem door. De hand die ze schreef, hanteerde wellicht tusschen elke alinea door een broodmes, tusschen de hoofdstukken een motorstuur of, wie weet, een revolver. Zij is in elk geval vereelt en mist een enkelen maal den fijneren gevoelsdruk. Slordigheden zijn bij hem niet zeldzaam en in zijn laatste boek „Orient-Express" is het of de titel zijn schrijftempo versneld heeft; het is te haastig geschreven, al werkte hij er ook aan van '31 tot '34.

Den Doolaard houdt vast aan de romantiek ondanks alle nieuwe zakelijkheid en een gunstig lot dreef hem naar den Balkan, waar zijn zin voor avontuur, voor lijfsgevaar en roekeloosheid volop bevrediging vindt. De Macedonische opstanden der laatste dertig jaren leverden hem de stof voor zijn uitgebreiden roman „Orient-Express". Den Doolaard moet iemand zijn van plotselinge impulsen en oogenblikkelijke indrukken: in het beschrijven der afzonderlijke situaties en tafreelen slaagt hij wonderwel, zonder dat de som dier tafreelen op gelijk hoogte staat als de verschillende scènes op zich zelf. Zijn aanvangen zijn doorgaans beter dan het verdere vervolg; na eenige bladzijden sluipt er nog al eens verslapping in. Daarom staat mijns inziens „De Herberg" als geheel boven „Orient-Express". De schrijver heeft een gevoelig zintuig voor het concrete, nabije, zichtbare en zet in enkele regels zeer plastisch het gebeurende voor ons neer. Hij kent de omgeving en het leven der menschen, die hij beschrijft, hun gewoonten en gebruiken, en dit wekt vertrouwen. Een auteur, die niet den indruk wekt alles te weten omtrent zijn helden, die zich onzeker voelt of zijn onzekerheid doet schuil gaan achter algemeenheden, is verloren. Men moet zich veilig bij hem voelen als aan de hand van een toovenaar. Den Doolaard overtuigt ons dat zijn Macedoniërs zòo hebben samengezworen en gestreden,

geduld en gedragen. Er is hier voelbare samenhang tusschen hartstochten en omgeving: op dezen achtergrond en bodem, in dit milieu moeten zich de menschen zòo ontwikkeld hebben. Een eeuwenlange onderdrukking en onteering heeft hier den eerbied voor het menschenleven ondermijnd en den persoonlijken durf tot roekeloosheid opgevoerd. Dit alles is in Den Doolaard's roman vleesch en bloed geworden en zelfs tafreelen van de onmenschelijkste ruwheid worden hier aannemelijk.

Het best slaagt de schrijver daar waar hij met volle sympathie en bewondering tegenover zijn creaturen staat, in het geheele eerste deel. Daar stijgt het verzet der onderdrukte bevolking tot een grootsch epopée; de gekrenktheid van den primitieven mensch in zijn heiligste gevoelens en natuurlijkste rechten maakt den opstand tot een tragisch natuurverschijnsel, waarin alle politiek geconspireer slechts bijkomstig is. Als Kosta het hoofd van zijn dooden broeder afhouwt en het zijn moeder in den schoot werpt, die het koesterend omsloten houdt, dan wordt deze afgrijselijke, weerzinwekkende scène geadeld door den angst dezer Christenen voor de onteerende mishandeling der Turken.

Na dit eerste deel zet spoedig de verwording der grootsche idee van het verzet tegen een slaafsche verdrukking in: het algemeene élan is gebroken en daarvoor treedt persoonlijke ambitie en politiek gekleurd gekonkel in de plaats. Milja's hartstochtelijke toewijding vindt geen voedsel en geen oefenterrein meer. Het is of ook Den Doolaard's hand minder gespannen en minder hartstochtelijk deze verdere gebeurtenissen neerschrijft. De scène op de rotsen bij Prilep, waar Damianovitch aan Milja haars vaders dood verhaalt en deze tot de geheime organisatie toetreedt, is zwak en onecht, ofschoon het een hoogtepunt wezen moest. De romantiek wordt hier theatraal. Aan het eind van het boek zijn wij mijlenver weggeslagen van den heldhaftigen strijd bij Prilep; er wordt een brug opgeblazen, die de Orient-Express in volle vaart passeeren moet, een zinlooze daad van samenzweerders.

Den Doolaard heeft van den beginne af „het verworden eener grootsche idee" willen beschrijven, zooals hij in de inleiding zegt, het ontaarden van een moedigen volksopstand in communistische agitatie. Dit is zijn goed recht, doch hij wordt eenigszins het slachtoffer van zijn eigen opzet. Het gevoel van den lezer legt onwillekeurig zoo nauw verband tusschen stof en schrijver, dat de een den ander meesleept. Het hoogtepunt van wat verhaald wordt is de Turkenstrijd: daar is Den Doolaard in zijn volksch, romantisch element. In het daarop volgende gaat het erg internationaal en mysterieus conspiratorisch toe, iets wat Den Doolaard minder ligt. Het strijdt te zeer met zijn immediate, impulsieve natuurlijkheid.

Toch is „Orient-Express" een boek dat een eigen voorname plaats inneemt onder de Nederlandsche producten van den laat-

sten tijd. Het is echt en doorleefd, echter en doorleefder dan de lugubere verhalen en exotische romans van Slauerhoff, hoewel die het winnen in rijkdom van inventie en verbeelding. Om de levenswaarheid van „Orient-Express" te beseffen, heeft men het slechts te leggen naast een papieren fabricaat als „Eroïca", waarin niemand naar schapenkaas riekt omdat Theun de Vries nooit schapenkaas geroken heeft. Den Doolaard's boek is vol van zon, van gebarsten aarde, van sneeuw en modder, van Balkanhartstocht, van kruitdamp en liefde voor den vaderlijken grond. Het is gegroeid uit berglandschappen en zomerhitte, en de wilde natuur van zijn bodem is er woord en beeld geworden.

Een schepper van oorspronkelijke en volledig werkelijk geworden menschen is Den Dolaard echter niet. Ook hier wordt zijn begaving voor het onmiddellijke, oogenblikkelijke, treffende zichtbaar. Het gelukt hem beter een karakter onder de belichting van een eenmalig gebeuren op te voeren dan het door te zetten, te ontleden en te verdiepen. Zijn figuren winnen niet veel meer na een eerste en tweede optreden. Milja is als kind reeds de dochter van Drangov, den leider van den opstand, en zij blijft dit later, maar verder brengt zij het niet. Diepere en verborgener menschelijkheden komen er van haar niet aan het licht. Den Doolaard heeft meer oog voor kleurige toestanden, voor bonte gebeurtenissen en pittoreske zintuigelijkheden dan voor het sfinxachtig menscheninnerlijk. De novelle schijnt zijn meest eigenlijke terrein. Werken van langeren adem en ingewikkelder structuur als zijn vroegere „Druivenplukkers" en zijn „Orient-Express" vertoonen leemten en losheden, die de eenheid schaden. De goede eigenschappen van het boek tillen daar echter ongemerkt overheen, en deze zijn: een rake, levenswarme natuurlijkheid, een plastische schrijfkunst, een frissche onmiddellijkheid, een nauwe verbondenheid met den bodem, alles dingen die voor „litteratuur" behoeden. — Een boek voor rijpe lezers.

---

boeken - schouw

„SLEUTELBOS"BROCHURE: WAAROM WIJ WERKEN. (54) *f* 0.75. Sleutelbossecretariaat. Den Haag.

De dames, die deze brochure hebben samengesteld — de „Sleutelbos" is een vriendschapsverbond van Katholieke afgestudeerde vrouwen, wier brochures door onderlinge samenwerking ontstaan, — behandelen hierin de vrouwenarbeid. Over dit tegenwoordig fel omstreden onderwerp uiten zij gezonde denkbeelden; het boekje is dan ook de belangstelling waard, van allen die zich voor deze materie interesseeren.

Jan Engelman

door JOS. PANHUYSEN.

P. C. Boutens heeft eens in een zijner gedichten vastgesteld wat het maken van poëzie, of zooals hij het, voor zichzelf terecht noemt, wat zingen is. Zingen is, volgens hem een zich belijden in naakte heimelijkheid. Vooral voor hem is dat een zeer juiste kenschetsing; het is dat eveneens voor Jan Engelman. Ook deze, in verreweg het grootste gedeelte van zijn werk zingt hij, ook hij noemt zijn gedichten liederen, en al zingende belijdt hij zich, open en onbevangen, tot het pijnlijke toe, en toch, zonder twijfel, in heimelijkheid. Men heeft zijn verzen duister genoemd en in zekeren zin zijn ze dat, men leest ze niet van het blad, niet onmiddellijk is hun beteekenis te raden, zij zijn slechts te benaderen vanuit een gelijkgestemdheid, vanuit een bepaalde wereldaanschouwing, maar zij zijn niet duister in den zin van vaag, verschemerd, of vertroebeld. Jan Engelman is zich er doorgaans zeldzaam goed van bewust wat hij uitdrukken wil, en zijn uitdrukking is doorgaans buitengewoon precies en helder. De heimlijkheid komt dus, indien men hier zou mogen scheiden, meer voort uit het medegedeelde zelf dan uit de wijze van mededeeling. Men kan die wijze zelfs waardeeren zonder dat men doordringt tot de beteekenis van wat men leest of hoort, men is zich dan wel bewust iets schoons te ondergaan, maar hoe of waarin dat bestaat ontwaart men niet. Wat Jan Engelman in zijn vers geeft is doorgaans tegelijkertijd eenvoudig en gecompliceerd, de idee zelf is gewoonlijk zeer klaar en overzichtelijk, maar in het vers is deze onafscheidelijk verbonden met het wisselend gevoel, en de uiting van velerlei persoonlijke ervaringen; daarom werkt dit vers in zijn helderheid toch soms verwarrend, als het leven zelf. Men heeft gesproken over de vele invloeden, die Engelman ondergaan zou hebben, maar al kan men zeker invloeden aanwijzen, vanaf zijn eersten bundel „Het Roosvenster", is er in zijn verzen een zeer eigen toon, die in meerdere opzichten veel verschilt van den versaard van zijn tijdgenooten; als dezen verwachtte hij in den beginne een hernieuwing van het leven, een hergeboorte in schoonheid van onze onschoone samenleving, de wereld leek hem nieuw te moeten en ook nieuw te zullen beginnen en hij stelde zijn hoop, evenals vele anderen dat deden, op de jeugd; in zijn gedicht „Geboorte" gaat de hernieuwing van de jeugd uit, hij verheerlijkte den dageraad eener andere aarde in enkele jonge figuren, in Raimond Radiguet, in Charles Lindbergh en in Amenophis IV, maar hij deed dit op zijne bizondere wijze. Terwijl anderen in verzet kwamen tegen de eeuwen achter hen, of deze betreurden, omdat hun heldhaftigheid voor goed verloren is, gevoelde hij zich aan hen verbonden, hij vergat zijn vaderen niet en hij wilde ze niet vergeten, in hem

leefden duidelijk twee wereldaanschouwingen, die hij bij overlevering bezat, en die in een herboren wereld tot verzoening zouden kunnen komen, ondanks de klacht, die Heinrich Heine eens uitte; niet altijd zou de menschheid gescheiden behoeven te zijn in twee partijen: Barbaren en Hellenen, en niet altijd zou de Waarheid in twist behoeven te zijn met het Schoone. Van Raimond Radiguet sprekend, zegt Engelman, dat deze het duister leven heeft herleid tot diepere waarachtigheid en hij duidt dan aan wat deze diepere waarachtigheid is:

een luister, klaar en serafijnsch,
die speelt om al het ons verwante
wanneer gij glimlacht
apollijnsch.

De woorden serafijnsch en apollijnsch staan hier niet om den schoonen klank alleen; zelden treft men in het werk van Engelman den schoonen klank uitsluitend om zichzelfswil, zelfs niet in de befaamde vocalises, zij drukken wel degelijk iets uit, zij toonen den samengang, den gewenschten samengang aan van aardsch en hemelsch, van Grieksch en christelijk, zij duiden op wat deze dichter vooral en boven alles geven wil, een doorzielde zinnelijke schoonheid. Men zou hem daarom een verlaat Renaissancist kunnen noemen, als men verlaat dan maar niet opvat in den ongunstigen zin van te laat komend. Het is daarom niet verwonderlijk, dat Jan Engelman's werk in meerdere opzichten lijkt op het werk van den prins der Nederlandsche dichters, Vondel. Want dat doet het, in versmelodie zeer vaak, in beeldspraak niet zelden en zelfs in meerdere of mindere mate in richting. Het mag na al wat over dezen dichter gesproken en geschreven is, vreemd lijken, maar de voornaamste zijner geestelijke motieven kan men zonder veel moeite in Vondel terugvinden.

Wat herkwam van het enkel Een
Doolt, als in ballingschap verschoven,
Vindt geene rustplaats hier beneên,
En zoekt het vaderland daarboven.

Dit motief van Vondel doorvaart als een onrust het grootste gedeelte van het werk van Engelman, en evenzeer als Vondel is deze zich bewust dat het aardsche schoon slechts onvolmaakte afglans is van het hemelsche, ook hij weet

Wat goeds zich in 't geschapen spreidt
Bij sprenkelen, is daar volkomen.

Het oerbeeld van al het schoone in de schepselen is het Schoone zelf, een gedachte bij Vondel en Engelman verchristelijkt, maar bij Engelman vooral met een sterk platonischen inslag. Wie het eerste gedicht van den bundel „De Tuin Van Eros" las, of liever de eerste reeks gedichten, die te samen „In den Tuin"

heeten, zal dat, wanneer hij zich van het gelezene rekenschap geeft, moeten erkennen.

Ver op den heuvel blinkt het licht
van mijn oorspronkelijk gezicht,
dat mij vervoert en mij verwart:
het oerbegin, het wereldhart,

zingt de dichter en voortdurend keert dit motief terug; dit oorspronkelijk gezicht is niet Eros, maar hetgeen Eros zoekt, het is niet het beminnende, dunkt mij, maar het is het, in alle verwarringen en afschijnselen, beminde. Men wordt hier, dunkt mij, vroeg of laat herinnerd aan de woorden die Diotima, de Mantineïsche, tot Socrates richtte en die men lezen kan in Plato's „Gastmaal". „Gij geloofde namelijk", zegt zij tot den grooten, ironischen wijsgeer, „naar wat ik uit hetgeen gij zeide vermoeden moest, dat Eros het beminde en niet het beminnende is. Daardoor, geloof ik, kwam u Eros zeer wonderschoon voor. Want het beminnenswaardige is ook inderdaad het schoone, teedere, volmaakte, wat zalig te prijzen is."

JAN ENGELMAN

Eros is niets anders dan drang om te verwekken in het schoone, een drang ontstaan door het oorspronkelijk gezicht, dat de mensch eens op den heuvel van het Paradijs kende, en daarom inderdaad van alles oerbegin en wereldhart. Maar niet alleen hierdoor kan men deze verzen en vele andere van Engelman in zekere mate platonisch noemen, ook Eros zelf, het beminnende princiep, de liefde, deze drang naar onsterfelijkheid, die de drang is om te verwekken in het schoone, gelijkt ook hier in zijn ordening en opstijging de liefde, waarvan Diotima spreekt. Zij zegt immers: „Want dit is de juiste manier zich aan de liefde te wijden of door een ander daarheen te worden geleid, dat men te beginnen bij dezen eenen, die schoon is, en om dien eenen, altijd hooger opstijgt als het ware tredsgewijs van dien eenen tot twee, en van die twee tot alle schoone gestalten en van de schoone gestalten tot de schoone zeden en wijzen van handelen, en van de schoone zeden tot de schoone inzichten, tot men van

die inzichten eindelijk dat inzicht, die kennis bereikt, die van niets anders dan juist van dat schoone zelf de kennis en het inzicht is, en men ten slotte dus datgene zelf, wat schoon is, kent". Ook in de reeks verzen, die „In den Tuin" heet, gaat men van eene gestalte, Ambrosia, tot vele gestalten:

Zoo ga, en zie de bruiden aan,
die wieglend als de bloemen staan
in 't open veld of vlinderlos
te sluimren liggen in het bosch,

en ook hier komt men van de vele gestalten, die, opmerkelijk genoeg, toch weer in de eerste worden weergevonden, ten slotte tot de erkenning, hoe weifelend dan ook, van het uiteindelijk doel dezer stijgende orde in een vertrouwen dat heidensch en christelijk tegelijkertijd, maar toch vooral christelijk blijkt. Na een hymne op de liefde, die vermengeling is tot één gloed van den verwekkingsdrang van geest en lichaam, van „verlangenslichten geest en bloed", en zoowel tot hemelvreugd als aardsche pijn voert, zingt de dichter:

Wie onuitspreeklijk heeft bemind,
wie zoekt tot hij zijn oerglans vindt,
raakt op den grooten stroom eens vlot
en aan den horizon is God.

Voor de heidenen was een opgang als deze van de aardsche gestalte tot het geestelijke goed echter onmiddellijker aanvaardbaar, harmonieuser, dan voor een christen, als Jan Engelman. Zelfs in een zoo overwogen opgebouwd geheel als „In den Tuin" bespeurt men een zekere aarzeling en klinkt de vraagtoon door:

Wie in het vleesch niet meer begeert,
heeft hij het hooge lied geleerd?
Zal hij als jonge lamm'ren rein
en gansch en al ontbonden zijn?

Er is in de aardsche liefde, ondanks de hooge verrukkingen van oogenblikken, te veel dat ellende en bitterheid en ontgoocheling beteekent, te veel pijn; een gedicht als „Gebed in 't Duister", dat in het kort weer de verchristelijkte platonische gedachte geeft, is ten slotte vooral een huiverende, bange en nederige smeekbede om bescherming. De dichter kent maar al te goed de „bitt're tweeheid van het leven", hij kan zijn hart ondanks alles „bij de engelen geteld" weten, maar hij weet ook van lust en blind geweld, van schuld en waan.

Vele dichters hebben in hun gedichten bekentenissen gedaan en zich schuldig beweerd, maar bij zeer velen had dit doorgaans te veel van een bewering, al deze zondaren legden eigenlijk toch vooral den nadruk op de herwonnen zekerheid en van daaruit mochten ze hun vorige afdwalingen wel een beetje over-

drijven; er is juist in de onstuimigheid van hun schuldbekentenis en vernedering iets, dat een weinig aan de oprechtheid ervan doet twijfelen. Dit is nooit het geval bij Engelman; hij belijdt vooral zijn tekort met een onmiddellijkheid, die haast rauw is. In „In Dulci Jubilo", in „Met Jeanne d'Arc op Kerstmis", in „Maria te Canne", in „Het Kind", in „Aan den Oever", in „Goede Vrijdag", in „Hart en Lied", in „Doorreis", waaronder dus mede van de allerbeste gedichten, die Jan Engelman schreef, heeft hij het over dit schuldbesef, dat hem vooral van vele zijner niet-katholieke tijdgenooten onderscheidt, want, wat men ook gezegd moge hebben en ondanks een zekere hooghartigheid, die daarmede in het geheel niet onvereenigbaar is, kent deze dichter de nederigheid en de ootmoed; heeft hij zichzelf niet, biddend tot zijn Heer, een knecht genoemd? Als in het leven zelf hier op aarde wisselen in dit werk het goed en het kwaad, wereldsch en hemelsch, en dezelfde die zoo vaak met „de zuivre geesten stoeit" aan den oever van de beek des levens, raakt somtijds, naar zijn eigen woord, verdwaald. Er zijn onder de verzen, die Engelman tot dusver publiceerde, er enkele waarin hij, zonder bekentenis, meer direct nog, van deze gekeerdheid weg van het goede spreekt, waarin hij zingt over de vervoeringen of de ontgoochelingen van een begeeren, dat zich zijn einddoel niet meer bewust is, zooals in „Madrigaal", „Cythera", „Ontvleugeld", „Conflict", „Tweespalt", „Het Teeken", en „Nanacht". Hier toont zich de bekoorlijkheid, maar ook het verderf van het kwade, hier toont zich, gewild of ongewild, het kwade, zooals het is, als een honger en een vertwijfeling, als een leegte; het wezen ervan wordt openbaar, dat een wezenloosheid, een gemis is. Deze verzen, die enkel heidensch lijken, zijn het inderdaad allerminst, de zuivere helleensche kant dezer kunst toont zich veeleer in een gedicht van werkelijk klare begeestering en vervoering als de befaamde cantilene voor Vera Janacopoulos, deze uitnoodiging naar Elysium. Jan Engelman beweerde in een recent artikel, dat niemand soms zoo absoluut paganistisch kan zijn als juist de katholiek; in een vers als dit, wordt dat, dunkt mij, bewezen. Maar daarom behoeft hij in het geheel niet op te houden katholiek te zijn, integendeel. Desondanks kan hij zich bewust blijven dat er een verschil is in het heidensche en het christelijke ideaal en dat dit laatste volkomener, maar daarom ook moeilijker te bereiken is, en dat het in zijn moeilijke bereikbaarheid sterker den tweespalt des levens doet gevoelen niet alleen, maar ook, hoeveel zekerder het zijn mag, verder verwijderd is. Dit christelijk ideaal is van een ongereptheid en zuiverheid, waartegen de betrekkelijke ongereptheid van het aardsche ontzaggelijk gering lijkt. Desniettemin heeft het zich in het aardsche gemanifesteerd, de katholiek kent de ongereptheid van het „vas honorabile", de heilige maagd en daarmede verbonden het kerstgebeuren. Het is in het geheel geen wonder dat juist deze dichter, de lofzanger

der aardsche liefde, ook de lofzanger dezer uiterste reinheid en dezer hemelsche liefde is; in de verzen „In Dulci Jubilo", „Met Jeanne d'Arc op Kerstmis", in „Maria te Canne" en in het prachtige „Kerstlied", dat destijds in „De Nieuwe Eeuw" verscheen klinkt de jubeltoon om deze verlossing en dit ideaal door in ootmoed en in dankbaarheid.

Jan Engelman is een katholiek dichter en hij is bovendien naar mijne meening een der allervoornaamste dichers van zijn generatie. Terwijl bij de meeste zijner tijdgenooten een zekere afmatting, een zekere inzinking te bespeuren valt, is zijn vers voortdurend in waarde en zuiverheid gestegen, terwijl vele zijner tijdgenooten zich uitten in het zoogenaamde spreekvers, zijn zijn verzen voor verreweg het grootste gedeelte liederen inderdaad, zingende verzen, en dit zingen behoort toch tot het oorspronkelijke wezen van het gedicht; bovendien komt zijn werk niet, als tegenwoordig vaak het geval is, uit stemmingen alleen voort, maar uit een wereld- en levensbeschouwing, terwijl persoonlijke ervaring, leed en vreugd het toch weer behoeden voor de schraalheid van de zoogenaamde philosofische poëzie; het is klaar en eenvoudig en terzelfdertijd rijk gevarieerd, omdat het met het leven verbonden is altijd, vaak zonder genade, en daarom is Jan Engelman zeer zeker geen aestheet in den verkeerden en beperkten zin, die dit woord tegenwoordig bezit. Zijn zingen is inderdaad, zooals ik in het begin van dit artikel vaststelde, een belijden in heimlijkheid, het is daarom alleen kenbaar aan de „gewijden", waarvan Boutens spreekt, voor anderen kan zijn werk gevaarlijk zijn, en bijna zeker zullen zij er zich aan ergeren. Wat ook reeds gebeurde.

---

boeken - schouw

GUNST (Ds. J. W.) HERMAN BOERHAVE. (154) *f* 2.— en *f* 2.75. W. Punt Jr., Leiden.

In een aantal, eenvoudig geschreven, biografische schetsen wordt hier het leven verteld van den Leidschen hoogleeraar. Eenige illustraties verlevendigen den tekst.

EEN GEHEEL JAAR IN DEN TUIN. (263) *f* 3.75. Oorspronkelijk vrij bewerkt naar „Round the year in the garden" van H. H. Thomas door E. Th. Hortulanus te Leiden. Thans herzien door A. J. Herwig. Met medewerking van de heeren G. A. van Rossem te Naarden, J. H. Meijer, te Hilversum en J. Bolhuis te Eelderwolde. 3e druk. Sijthoff, Leiden.

Dit populaire boek, dat er bij dezen derden druk, nog verzorgder uitziet dan bij de vorige oplagen en ook door deskundigen van vele nuttige uitbreidingen voorzien is, geeft voor tuinliefhebbers een onmisbare handleiding bij het kweeken van bloemen, vruchten en groenten. Een uitgave, die welkom zal zijn bij allen, die een tuin willen verzorgen, zooals het behoort.

FRANSCH

POLLÈS (Henry) LES PARALYTIQUES VOLENT. frs. 13.50. Corréa, Paris.

Deze jonge Bretonsche schrijver, die het vorig jaar met „Sophie de Tréguier", eenig succes behaalde, publiceert nu bovengenoemd boek. De „fabel" ervan is niet alledaagsch. In een sanatorium, waar allen aan het zwartste pessimisme lijden en elkaar het leven nog verbitteren, doet een candiede dichter zijn intrede, een bevoorrecht Godskind en door zijn onweerstaanbaar optimisme, zijn geduld en zijn blijde fantazie herschept hij dit sombere oord in een paradijs.

HENRY POLLÈS

Het geheele avontuur is wat geforceerd en de held doet wat geaffecteerd, zoodat het geheel niet bijzonder boeit of overtuigt. Sophie de Tréguier zal betere kansen behouden dan dit boek met den weinig zeggenden titel. De onnoozele rijmelarij van den dichter verhoogt het peil evenmin. Henry Pollès kan iets beters dan dit weinig geslaagde experiment. Er staan enkele natuurlijke en levende scenes tusschen vele gewrongen en onnatuurlijke tafreelen. Misschien zijn echter dergelijke psychische transformaties in een ziekenhuis talrijker en gemakkelijker dan in de gezonde wereld en zullen menschen, die de sanatoriumatmosfeer kennen, dit boek beter genieten.

BORDEAUX (Henry) LE CHêNE ET LES ROSEAUX. (300 blz.) Librairie Plon. Paris, 1934.

De titel van dit nieuwste onder Bordeaux werken is een beeldsprakige aanduiding van de verhouding tusschen den advocaat Joachim Hamel en zijn kinderen. De vader is Jansenist en zijn veel te straf opgevoede kinderen springen uit den band. Twee van hen volgens algemeene begrippen, het derde in het oog van den vader, wanneer zij voor haar verstooten zuster in de bres springt. De eenige zoon ging zich aan allerlei uitspattingen te buiten en sloeg bankroet; de tweede dochter had te gewillige ooren naar het praten van een „huisvriend".

De oude Hamel blijft dan tenslotte eenzaam en arm achter:

arm, omdat hij met zijn bezittingen al de schulden van zijn zoon heeft willen delgen. Dit zware lot aanvaardt hij met de vorstelijke waardigheid van iemand, die zich ongekreukt weet en over een karakter, als een eik zoo sterk, beschikt.

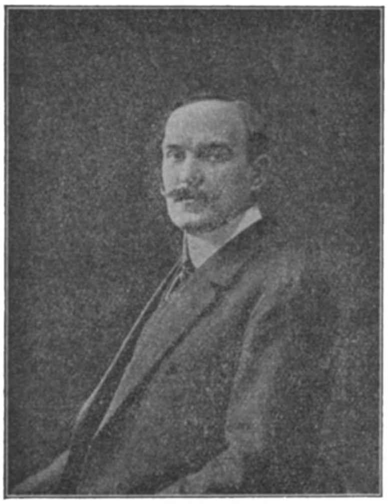

HENRY BORDEAUX

Het boek eindigt echter milder, dàn het zich aanvankelijk liet aanzien. Zelfs tè mild. Alles komt tè mooi terecht. Het dochtertje van den slechten zoon vermurwt den starren ouden man. Met zijn laatste dochter houdt hij het kind bij zich. De andere keert naar haar man terug en de zoon, wiens jonge vrouw gestorven was, trekt zich terug binnen een Benedictijnerklooster.

Voor een verhaal is dat wel erg mooi; en voor een lichtelijk patriarchaal verhaal, als dit, wel wat klein-gemoedelijk. Maar van den ouden Hamel heeft Bordeaux toch een opmerkelijk stijlvolle, krachtige figuur geteekend, die in haar soort klassiek is; en daarom alleen al loont het lezen van dit verhaal de moeite.

VINCENT (Jacqueline) CATHERINE FOUGÈRE. Roman. Desclée De Brouwer & Cie., Paris.

Dit aardige boekje zal slechts een bepaalden lezerskring bevredigen. Een groot aantal zal het als stichtend verhaal nog niet half gelezen ter zijde leggen. En toch verdient het beter. De boekenmarkt is zoo overstroomd van realistische boeken, waarin het recht en de macht van den hartstocht, van den al te reëelen hartstocht, wordt bepleit en beschreven dat het niet schaadt eens een idealizeerend boek te lezen, waarin echter de voeling met de werkelijkheid voldoende bewaard blijft. De ensceneering van dit verhaal, waarmede ik vooràl den achtergrond waarop Catherine Fougère zich ontwikkelt, bedoel, is zeer aanschouwelijk en menschelijk. De kindertafreelen zijn vol kleur en levendigheid. Catherine en Jacques, de twee novicen in de goddelijke liefde, leven in een werkelijke wereld en dagelijks komen hun hooge voornemens ermede in conflict. Zulke voornemens in zoo jonge kinderen kunnen een oogenblik verwonderen, zoolang men niet bedenkt dat een wijze moeder Jacques en het vreemde meisje de leidende hand reikt. Het is een vrome en aantrekkelijke idylle,

maar het is meer dan een idylle, een tafreel vol fijn geobserveerde natuurlijkheid.

DUITSCH

PENZOLDT (Ernst) KLEINER ERDENWURM. Romantische Erzählung. (319) 4, 5 en 6 R. M. S. Fischer Verlag, Berlin, 1934.

De aankondiging van een „romantische Erzählung", waarvan de band versierd is met wildgroeiend groen- en bruingewas, waarboven op spichtige stengels enkele hoge bloemen uitsteken, maakt den lezer huiverig. Wat voor zinnelooze gevoelsuitstortingen en hooggestemde beschrijvingen zal hij hier weer te verorberen krijgen? Bij opening van het boek merkt men direkt, dat men in een heel andere gevoelssfeer terecht komt, dan titel, ondertitel en bandversiering deden vrezen. Deze kleine aardworm is volstrekt niet zoo'n sukkel! Het boek niet en de held niet. Een stille, ingetogen geestigheid, een melancholieke humor maakt de lezing buitengewoon aantrekkelijk. Melancholiek is eigenlijk wat te sterk gezegd: eerder wordt het gedragen door een levensresignatie, een mediterend en van deze meditatie genietend fatalisme. Daarentegen moet het woord: aantrekkelijk zeer letterlijk genomen worden; het werk trekt u physisch aan, zooals de levensvreugde van het Griekse volk, zooäls wij ons ten minste de jeugdige levensvreugde van het Griekse volk graag voorstellen. „Bübchen" zelf voelt ook meer voor de verering der Griekse goden als voor den enen Christengod. Dat is de zwakke zijde van dit aardwormpje: het is bewust heidens en spot lichtelijk met den al te formelen godsdienstzin van zijn opvoeders. Hem is de volmaakte heiden, de nooit door een religieuze gedachte gekwelde, alleen maar levende schoorsteenveger Fritz Fliege dierbaarder. Het werk blijft dus voorbehouden voor rijpere lezers: die zullen trouwens alleen de fijne geestigheid van den schrijver smaken.

WIBMER (Fanny) EMERENZIA. (330) 4.60 R. M. en 5.70 R. M. Verlag Anton Pustet, Salzburg, Leipzig, 1934.

Dit is een psychologisch heel goed opgebouwd verhaal uit den donkeren nasleep van de middeleeuwen. De hoofdpersoon, Emerenzia, wordt voor een heks aangezien; en dat alleen, omdat zij zieken geneest. Zij heeft van een ander wel een en ander gehoord over de waarde en de kracht van kruiden. Haar menschlievendheid wordt echter slecht beloond. Zij is natúúrlijk een heks en wordt verbrand.

Op het eerste gezicht lijkt deze inhoud een wel wat erg op zichzelf staand geval, dat alleen den liefhebber in zoo'n verhaal en in na-Middeleeuwsche geschiedenissen vooral, zou kunnen interesseeren. Maar zóo is het toch niet. De wederwaardigheden van deze geplaagde vrouw en heel de omringende wereld heeft

een zeer menschelijken, ál-tijdigen ondergrond, die iedereen aanspreekt. Het verhaal is vaak erg somber, en gruwelijk bij de terechtstelling, bijvoorbeeld. Doch het is levend en kleurig, zooals de tijd, waar in de geschiedenis speelt, levendig en kleurig geweest moet zijn.

De schrijfster, zelf uit het volk voortgekomen, weet, hoe een boeiend boek voor haar volk geschreven wil zijn. Het Duitsch, dat zij schrijft, is, voor ons gevoel en wellicht ook voor iemand uit Duitschland, wellicht wat druk voorzien van oude vormen. Dat moet echter voor een groot deel eraan worden toegeschreven, dat in Oostenrijk deze oudere taal langer gecultiveerd is geworden, dan in het gemiddelde Duitsch tot uitdrukking komt. Een onderhoudend en sterk boek.

WURM (Ernst) „SO LANGE DIE ERDE STEHT". (245) Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, Berlin, 1934.

Bij het kiezen van Duitsche lectuur is tegenwoordig groote omzichtigheid geboden. Men gaat er in Duitschland trots op, dat men de Schund heeft uitgeroeid; een maatregel, die ook buiten Duitschland geprezen wordt. Maar ten opzichte waarvan men toch moet bedenken, dat er ook andere gevaarlijke en kwade dingen bestaan, dan enkel lichtzinnige afbeeldingen en uit om zich zelfs wil beschreven luchtige tafreelen. Het is een ruil van betrekkelijke beteekenis, wanneer men in stede van zinnenprikkelende lectuur, heidensche lectuur in huis haalt. (Het is duidelijk, wat in dit verband onder heidensch verstaan dient te worden). Het is alleen jammer, dat voor den tegenwoordigen middelmatigen mensch het begrip „heidensch" niet veel beteekenis heeft. Hij vindt het iets ouderwetsch, dat geen gevaar meer kan vormen voor den modernen mensch; en hij vergeet, dat dit begrip een der weinige is, die van invloed zijn op den mensch van alle tijden. Iedereen zal tegenwoordig partij weten te kiezen, als hij het woord „Schund" ook maar hoort. Een dergelijke opwinding wordt niet meer verwekt door het woord „heidensch", waaraan men een antieke gevoelswaarde toekent, als aan handlezen of zon-aanbidden.

In „So lange die Erde steht" is een soort menschelijke stier de hoofdpersoon. Hij is een paar maal gehuwd geweest en heeft verscheidene kinderen. Daarvan zijn er twee: een meisje en een jongen, die van de anderen blijken te verschillen. In het kleine Roemeensche dorpje, waar dit verhaal zich afspeelt, is, — krachtens een nieuwe staatswet, — een echte onderwijzer komen wonen. De ouderwetsche schoolmeester wordt gepensionneerd en de jeugdige leermeester begint zijn civiliseerend werk. De zoon Mihail van den ouden boer Georgescu wordt door de studie aangetrokken en wil naar een gymnasium in Boekarest. Het meisje, Marivara, spant zoowat samen met haar broer en, iets later, vat zij warme genegenheid op voor den

leeraar. Het verloop is nu zoo, dat het meisje, tengevolge van haar huwelijk met den schoolmeester, krankzinnig wordt, en de jongen zich ophangt, omdat hij in de groote stad is „ondergegaan". De oude Georgescu zoekt dan een derde vrouw, en als hij die heeft gevonden en hem een nieuwen zoon is geschonken, is het boek uit.

Er wordt telkens een scherpe tegenstelling geschetst tusschen het ruwe en gezonde boerenleven en de „Zivilisation". Van die „Zivilisation" deugt niets. De groote steden en haar bewoners zijn allemaal verzwakte en zieke poelen des verderfs. Het land en zijn bewoners is de uitdrukking van een goddelijke oerkracht. De ontucht van den schoolmeester is ontucht; de ontucht van den olifant-achtigen Georgescu wordt als een heilige scheppingsdaad gekenschetst. Godsdienst speelt hier geen rol. Soms gaat de oude Georgescu op het land wat staan suffen en dat is dan een gebed. Op den achtergrond van het verhaal waart de schim van een pope rond; wij vernemen daar niet veel van; maar het moet een soort schurk zijn. De aarde, de grond is een soort god, waar men zich op neer werpt en met de handen in graait.

Van de „Zivilisation" deugt niets, van de groote steden deugt niets, uitgezonderd wellicht het krankzinnigengesticht, dat dan juist goed genoeg is, om zich over Georgescu's dochter te ontfermen. Alles is slecht en bedorven en onzin, behalve de boer en het land.

Een onevenwichtige visie is dat. Tien jaar geleden heeft Alfred Kerr zulke dingen al eens zeer scherp als „Schollenkitsch" gekwalificeerd. Dát is het. En over de zondigheid van het menschdom, hetzij boer of stedeling, hoeft een Duitsche „Schollenkitsch-" schrijver ons, sinds er nog zooiets als Christendom bestaat, niets wijs te maken.

In Duitschland past deze levensbeschouwing goed in de propaganda. Een lofzang op een woest, sterk, liefst analfabetisch boerenbestaan. Laat dit verhaal dan in Roemenië spelen, het heeft niet voor niets de aandacht van de „Deutsche Verlags-Anstalt", waarmee, zooals op het stof-omslag blijkt, de Ausland-abteilung-Reichsleitung NSDAP, nogal veel op heeft. Het verhaal is niet slecht geschreven, doch met wat veel pathos, wat, in de schildering van den boer-buffel bijvoorbeeld, voor den nuchteren niet-Duitscher wel eens tot lachwekkende effecten leidt. Het boek kan door volwassenen gelezen worden, liefst door dezulken alleen, die weten aan welke stroomingen zulk soort lectuur zijn ontstaan dankt.

ENGELSCH

MASEFIELD (John) THE TAKING OF THE GRY. (181) 6/. William Heinemann, London.

Weinig litteraire kunstenaars hebben een zoo veelzijdig oeuvre op hun naam staan als John Masefield; hij is dramaturg,

dichter, romanschrijver. In elke uiting heeft hij aanvankelijk verwachtingen gewekt, — die nooit geheel vervuld werden. De bezieling, het vuur van zijn werk, lyrisch, dramatisch of beschrijvend, — de sterke wisselingen van zijn gevoel, de wijsgeerige ondertoon daarvan, waardoor het dagelijksch gebeuren een diep perspectief verkrijgt, — de levendigheid en kracht van zijn stijl, hadden hem ver boven zijn tijdgenooten kunnen plaatsen, indien de ontwikkeling in de diepte niet verhinderd was door versnippering in veelzijdigheid. Thans legt hij opzettelijk den klemtoon op het essentieële, inplaats van het te suggereeren; hij spreekt te dikwijls over schoonheid inplaats van haar bewust te maken.

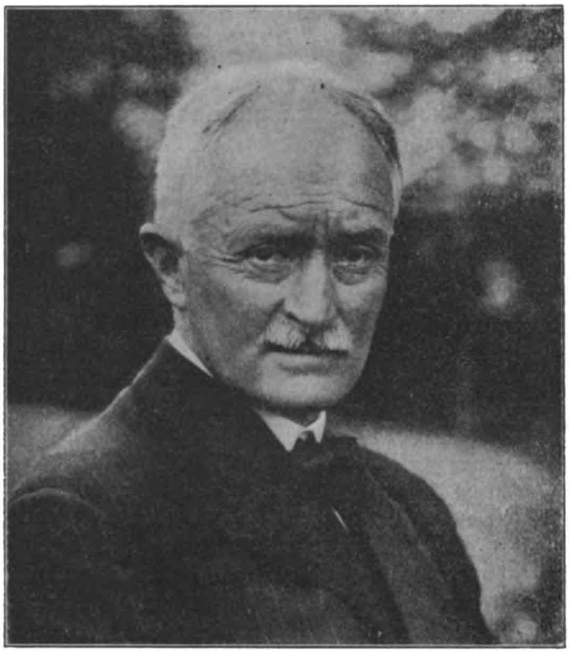

JOHN MASEFIELD

In zijn romans komen deze artistieke fouten niet zoo sterk uit, en zij voldoen dan ook het best. Zij lijken ons de natuurlijkste uiting van zijn talent. Want John Masefield is, wat tenslotte toch elke romancier op de eerste plaats moet zijn, — een knap verteller. Dan is hij het meest spontaan en ongedwongen. Bijzonder wanneer hij, zooals in „The Taking of the Gry" put uit eigen jeugdervaringen: het leven op zee en het romantisch avontuur. Want evenals Joseph Conrad is Masefield in zijn jeugd een zwerver geweest, die als schepeling de meeste zeëen heeft bevaren. Hij is een realist, met heimwee naar de romantiek. De innige verbinding van realisme en romantiek verleenen den roman zijn bekoorlijkheid.

„The Taking of the Gry" speelt ergens in Centraal Amerika, waar twee kleine republieken, Santa Barbara en Santa Ana, elkaar bestoken. Het hoogtepunt is de verovering van het schip „The Gry", waarin de Engelsche koopvaardijofficier Charles Tarlton, — die het geheele verhaal vertelt — een hoofdaandeel heeft.

Het is een levendig en spannend avonturenverhaal, geschreven in een litterair proza, dat het tot een klein kunstwerk verheft. Inderdaad, het is een der weinige spontane werken van Masefield, geboren uit liefde voor het realistische zeeleven en het romantische avontuur.

COMPTON MACKENZIE

MACKENZIE (Compton) THE DARKENING GREEN. (328) 7/6. Cassell & Comp Ltd., London.

Mackenzie schrijft vlot en ongedwongen; en zijn proza schept altijd een sfeer, harmonieëerend met zijn onderwerpen. Die onderwerpen beheerscht hij; wat hij er van schrijft is altijd interessant en stemt tot nadenken. Een behoorlijk testimonium voor een auteur, van wien de zeer kunstgevoelige criticus Henry James reeds dadelijk verklaarde dat hij in hem vond, „an abundant sense of life and resources of style" maar tevens „a large element of waste and irresponsibility". De schrijversontwikkeling van Mackenzie heeft James in het gelijk gesteld. Hooger dan het tweede plan is Mackenzie nooit gestegen, maar daar neemt hij dan toch een der eerste plaatsen in. De diepste en ontroerendste verborgenheden van het leven heeft hij nooit benaderd, maar in zijn beste werken heeft hij toch met innige concentratie en liefdevolle aandacht tot onder de oppervlakte geschouwd. Wat hij schreef was meest van binnen uit verantwoord. In dit verband noemen wij o.a. de trilogie „The Altar Steps", „The Parson's Progress" en „The Heavenly Ladder" (1922-1924), een late nawerking van de Oxford Movement. Mackenzie zelf is een bekeerling, die in 1914 tot de Katholieke Kerk overging.

In zijn laatste romans behandelt Compton Mackenzie het thema der Scinderervaringen; ook deze levensphase beeldt hij

overtuigend uit. Tot die groep behoort „The Darkening Green". Hij beschrijft de herinneringen aan de vreugden en avonturen van zijn jongensjaren, voor zoover hij die, gedurende de zomervacanties, doorbracht in een dorpje.

De beschrijvingen reeds van dat dorpje en zijn bewoners, zooals zij waren in de negentiger jaren der vorige eeuw, vormen een kleurig en belangwekkend schilderij. Mrs Jaggers b.v. — „charwoman and general help" — is een opmerkelijke creatie. Het merkwaardige in dit boek is voorts dat het verleden gezien wordt door den knaap zoowel als door den volwassene; de verteller is tegelijkertijd de jongen Mackenzie, als de bezadigde, verstandige Mr Mackenzie van heden.

Door die gecombineerde visie werd het mogelijk, het verhaal een dramatisch verloop te geven, dat de jongen Mackenzie hoogstens instinctief kon aanvoelen, maar waarvan de man Mackenzie zich de volle beteekenis realiseerde. Het is de geschiedenis der beide dochters van zijn gastheer; een van haar vat liefde op voor een farmer, wiens vrouw in een krankzinnigengesticht wordt verpleegd. Hierdoor ontstaat zelfs een spannende intrigue.

Maar zeer belangrijk blijft toch in dit boek de impressie, hoe rijk en wonderbaar het leven zich aan een kind voordoet, en welke dingen waarde bezitten in dat leven. Natuurlijk is dit boek over de jeugd niet voor de jeugd; volwassenen kan het aanbevolen worden.

WEBLING (A. F.) DEEP IN THE FOREST. (284) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

Romans met een spiritistische tendenz werden er nog niet veel geschreven, en die weinige waren, op een enkele uitzondering na, meer propagandageschrift dan roman. Met litteraire kunst hadhaden ze in elk geval niets uitstaande. Dit nu, kan van „Deep in the Forest" niet beweerd worden.

Het is de autobiographie van een ontwikkeld en belezen man, die gedurende acht-en-dertig jaar als onderwijzer werkzaam was in een geïsoleerd gelegen, door bosschen omgeven, dorpje. Gehuwd met de dochter van zijn huishoudster „for convenience", sluit hij later vriendschap met zijn jonge assistent-onderwijzeres. Die vriendschap ontwikkelt zich tot liefde, welke overigens geen schuldige gevolgen heeft. De onderwijzer overleeft eerst zijn eigen vrouw, daarna ook zijn geestelijke vriendin, welke sterft, juist vòòr zijn huwelijk met haar. Door middel van een medium, en later, — door de intensiteit van de smart van zijn liefde, — zonder dit, is hij in staat na haar dood met haar in verbinding te treden.

De roman heeft opvallende kwaliteiten en gebreken. Waar John Gray, de onderwijzer, een eenvoudig en volkomen oneerzuchtig man, vertelt van zijn simpel dagelijksch leven, zijn studies en zijn wandelingen door de bosschen, is het boek bepaald

mooi en met innige overtuiging geschreven. Al moet hier opgemerkt worden, dat hij de natuur soms beziet met de oogen van Wordsworth. Maar waar zijn spiritistische „studies" tot positieve resultaten gaan leiden, moet men, ondanks het waas van droefgeestigheid dat over het geheele verhaal hangt, toch even glimlachen. De schrijver blijkt zich het hiernamaals voor te stellen als een verbeterde editie van onze stoffelijke aarde, — terwijl de détails nogal vaag blijven. Zonderling is ook de wijze waarop hypnotisme en godsdienst door elkaar worden gehaald.

Het kan niet gezegd worden dat in „Deep in the Forest" het spiritisme bepaald wordt gepropageerd; bovendien zal elk ontwikkeld, overtuigd Katholiek dadelijk het onzinnige inzien van het spiritisme, zooals de auteur dat zijn held laat ervaren. Maar het is in zekeren zin toch een gevaarlijk boek wijl de tendenz er zoo spontaan en onopzettelijk in verwerkt werd. Bezat het niet zooveel „incidental charm" — merkwaardigerwijze vervat in een soms wat onbeholpen stijl —, het zou niet het minste nut hebben dit boek te lezen. Thans kunnen wij de lezing alleen adviseeren aan geestelijk rijk ervaren en behoorlijk ontwikkelde volwassenen.

BUCHAN (John) THE FREE FISHERS. (320) 7/6. Hodder and Stoughton, London.

In zijn laatste romantisch verhaal gaat Buchan ruim een eeuw terug; het is het Engeland en Schotland van dien tijd, waar zich de activiteit ontwikkelt van de geheimzinnige broederschap „The Free Fishers". Zij voeren een opdracht uit, waarvan het terwille van de spanning, niet aardig zou zijn veel te vertellen, zoo min als van de avonturen, beleefd door Mr Anthony Lammas, de „chaplain" van the Free Fishers, en zooveel anderen. Buchan is een auteur zonder veel litteraire pretenties, maar hij is een knap en boeiend verteller, zeer vindingrijk, en die de kunst verstaat zijn fictief-historische romans binnen de omlijsting van het gekozen tijdvak te plaatsen. Enkele beschrijvingen, zooals die van de toestanden in de Schotsche grensstreken en van het reizen per postkoets zijn zelfs levensecht en suggestief. Zijn proza is levendig en kleurig; wel wordt hier en daar de lezing bemoeilijkt door een Schotsch dialect.

De roman staat iets hooger dan de gewone amusementslectuur; hij is geschikt voor volwassenen.

De actualiteit van Verlaine

door Dr. B. M. BOEREBACH.

II

Verlaine als natuurdichter

Verlaine is natuurdichter in den volsten zin des woords, als hij waggelend en wankelend voortgaat onder de bedwelming der aanschouwde schoonheid, vervoerd door de liederen, welke onweerstaanbaar zijn keel ontwellen. Hij heeft weinig vat op de natuur: zìj is het, die hem hartstochtelijk bezit. Bij voortduring ontsnapt zij aan zijn handen om dan zwevend te blijven in een droom, welke dikwijls vol is van alcohol. Toch maakt de dichter ook zekerder veroveringen. Niet altijd grijpt hij de leegte, en soms blijft zeldzaam wild in zijn netten gevangen. Indolent jager als hij is, vergeet hij menigmaal zijn opgejaagde slachtoffers, vergeet hij de vervolging van den grilligen, schuw-vluchtenden vogel. En hij dwaalt rond door het heilige bosch, gewiegd door het bladerengeruisch en het woudmysterie, bedwelmd door het „koor der duizend stemmetjes", zooals hij het noemt. Zijn verrukte ziel bezwijkt onder den tooverzang, die opklatert uit de goddelijke fonteinen, welke natrillen van den stap der pas-verzwonden faunen.

Uit gansch zijn hart en gansch zijn geest mengt hij zijn stem in het koor der aardsche geluiden. De schuchtere dageraad; het trotsche zenith der dagen; de violette nacht, welke neerdaalt over de slapende steden, begeesteren den heiden, die de ziel van dezen Saturnus-zoon bewoont, maar ook dien anderen Verlaine, die zich, wanneer hij zich na zijn mascarade-spel met faunen en bacchanten aan de bespiegeling van zijn geweten geven zal, een gevallen engel zal voelen: „un ange déchu tombé des cieux".

Deze natuurdichter verwezenlijkt in zijn scheppingen iets geheel anders dan figuren van elegante, naakte en ziellooze koudheid. De leerlingen van Delille — Napoleons afgod —, evenals het meerendeel der Parnasse-dichters en de neo-classici namen een pose aan tegenover de natuur: deze werd hun tot en thema van hoovaardij, zonder dat zij er in slaagden aan hun in de abstractie verstijfde werken leven in te storten. Hun werken zijn als koude edelgesteenten, alleen voor oogenstreeling geschapen; zij werden als het steriele beeld van in windselen verstijfde mummie's. Zij bleven ver van de werkelijkheid en er is geen draad van Ariadne om ons een bevrijdenden uitgang vanuit den doolhof van hun onwerkelijkheden te wijzen. Het weinige leven, dat soms nog in hun scheppingen aanwezig was, wordt in de kunstmatigheid gesmoord. De natuur speelt bij deze natuurdichters de rol van een ten offer gebrachte vrouw, bezwijkend onder de omhelzingen,

vertrapt en gekneveld neerliggende onder den glimlach der dichters, die opgaan in hun liefde voor zich-zelven. . . . .

Verlaine daarentegen, — en iedere ware natuur-dichter met hem —, vervult de natuur van zich-zelven wanneer hij haar aanschouwt. Of beter nog, Verlaine beleeft de natuur in zichzelven en zet die, volgens een beroemd geworden woord, in eigen vleesch en voedsel om. Hij neemt haar in zich op met al haar metamorphosen. Ruimte, zonnestraling, geluiden, het vervloeien der dingen worden hem tot een goddelijk voedsel. Dan, doordrongen van zijn groote liefde tot haar, geeft hij ons, na zich haar kleuren en vormen geassimileerd te hebben, de natuur terug, maar verfraaid door zijn scheppingskracht en verrijkt met den droom, dien de menschengeslachten elkaar in den loop der eeuwen overdroegen: het beeld van de schoonheid en de illusie van haar onder vergankelijke namen gesymboliseerd te zien; haar, na eeuwen van dood, den aanblik van een jong-ontbloeide maagd te geven. Deze kunstenaars — Verlaine maakte, God zij dank, school — genieten niet alleen van het visioenair vermogen, dat zij bezitten. Hun kunst is geen toegepaste photografische kunst, die ontaardt in angstvallige, steriele nauwgezetheid. Zij worden veeleer bezeten door een of ander heilig scheppingsdemon, dat hun de warmte dezer aarde meedeelt.

Zoo zien wij hen de handen niet strekken naar natuurfantomen. Hun armen trachten de menschenklacht te grijpen, de kramptrekkingen van den menschenlijken hartstocht ook, heel den luidruchtigen ofwel in-het-duister-woelenden stoet van belangen en instincten om die een weg te geven naar het eigen hart. Zij nemen deel aan het dramatisch wereldgebeuren, zij doen het in eigen ziel weergalmen, zij maken zich de droefenis, den zielestrijd en ook de levenwekkende jeugd van een herboren aarde tot de hunne. Zij trillen mede op het rhythme van het aardsche leven, op gansch andere wijze dan de boven-ontlede Narcisfiguren en zij spreken daarom een geheel verschillende taal. Zelfs in de oogenblikken, waarin zij zwijgen, aanhooren zij nog de zang van hun innerlijke bewogenheid, waaruit hun de verwantschap met menschen en dingen tegenklinkt.

Deze dichters zijn verteederde broeders, die den prijs der tranen en de waarde van de heldendaad aan eigen ziel beseft hebben.

Zij bevredigen en verheffen onzen geest. De gave der liefde, welke zij in zich dragen, brengt een harmonische ineenvloeiïng van lijnen en vormen tot stand, een suprême overeenstemming tusschen hart en rede; zij verminken den mensch niet door in hem niets dan een redelijk wezen te zien, dat zich de dingen eigen maakt zonder ze te beminnen, of zelfs maar te begrijpen. Zij dragen de menschheid in hun ziel. Bijwijlen dreigend te bezwijken onder de ervaring van het menschelijk verleden, die zij medetorsen; vergroot door den zielenadel der menschen van

gisteren, vandaag en morgen, welke in hen leeft en in hen groeit, helpen zij mede het werk van den geest en van de ziel uit te bouwen, het spiegelend aan den armelijken stroom en de rustelooze vervloeiing der gewone menschendaden. Zij verwerven inmiddels een kostbaar goed: de kennis van zichzelven en de smartelijke eeuwigheid van den roem.

VERLAINE en MORÉAS, door Cazal

Paul Claudel bekende in een voorwoord bij het werk van Rimbaud, dat deze dichter hem de oogen voor het Katholiek geloof geopend had. En men stond er verwonderd over, dat de schrijver van de *Bateau ivre* zoo'n bekeering had kunnen bewerken. Maar de wegen der genade zijn ondoorgrondelijk en geheimnisvol en zij tarten de wetten der gewone logica. De groote dichters, en dikwijls het meest de „poètes maudits" onder hen, hebben de gave ontvangen op geesten en zielen in te werken, en deze te oriënteeren naar onvermoede wegen. Hun invloed gaat het geschreven woord ver te buiten. Een woord, een zin kan een uitgangspunt worden naar oneindige verten van schoonheid en van lijden, naar de haven van heil. Deze dichters toch leggen in hun werken een geheim, dat, eenmaal door den lezer ontdekt, tot een wonder van licht kan worden. Men zegt, dat zij zich tot ons allen samen wenden, veeleer is waar, dat zij spreken tot ieder onzer in het bijzonder. Zij nemen deel aan het stoutste bewegen van ons gevoelsleven. Zij verdiepen het persoonlijk leven van wie met hen in aanraking komen. Zij zijn met ons in de uren van het menschelijk bestaan, waarin het lot zijn uitverkorenen aanwijst, hen tot kroning roept ofwel hen voor goed terugwerpt in een wankele en half verwoeste toekomst. Rimbaud bekeert Claudel: zoo is het Verlaine overkomen, anderen van zelfmoord terug te houden.

Deze merkwaardige don Juan toch is in de hel des levens afgedwaald. En deze bedelaar om liefde, die uiteindelijk weent op de ruïnes van zijn vroeger leven, bracht van die reis, behalve zijn bitterheid, ook lichtende lessen mee. Hij bevindt zich daardoor in staat iedere menschelijke wonde bloot te leggen en te peilen. Voor verscheidenen zijner discipelen wordt hij zoo de makker in het ongeluk, de onzichtbare vriend, die deel neemt in hun droefe-

nissen en die den schitterenden glans van zijn genie aan de zoetheid van zijn troostend lied paart.

Hij leidt dezen heen naar den schoot der menschelijke en goddelijke werkelijkheden, naar de diepten van de Lethe der vergetelheid. Hij vat hun nooden. En hij geeft hun zijn hartstochtelijke liefde, omdat zij de bekommernis der schoonheid in zich dragen, omdat zij, zooals hij, de schoonheid overal beleefden, zoowel op de zolderkamer, waar zij de „esprit pur" en de „idées pures" aanbaden, als later bij het vallen der herfstmiddagen, wanneer zij het spaarzame zonnelicht dronken tusschen de bladerlooze takken der boomen, terwijl hun zieltogende hart zich sloot om de sublieme feeërie en het masker van hun dood. Hij kent tè goed de sterfkamer, waarin het vertrouwen in de menschenziel ten onder gaat. Hij is mèt hen, als zij bij het aanschouwen van den onveranderlijken sterrennacht, als door een wonder van wederopstanding het beeld oproepen van hun ten offer gebrachte jeugd, die eenmaal stierf achter de spijlen van een gevangenis, in de onverhoorde hoop op een bevrijding. Hij is daar, als op die lippen een kreet besterft, die een aanklacht tegen tijd en ruimte beteekenen moest. In de uren, waarin hem van alle zijden de eeuwigheid van een hemel omspoelt, die weliswaar doof schijnt voor den roep van verschillenden hunner, maar die niettemin in hun ziel de ongestilde spijt deed geboren worden van slechts mensch te zijn.

Neergedaald van de hoogten van hun droom, bewaren zij, in hun ontgoocheld oog, de vlam van het hemelvisioen, dat poëzie en glans kwam geven aan een aarde, die haar kinderen zoo vaak meedoogenloos doodt en verslindt. Arm, ontdaan van ieder geloof, slaan zij niettemin vol schrik het kruisteeken, dat zij leerden in hun jeugd. Zij zijn vol troosteloosheid, waar zij dronken aan reeds ledige kelken. Van hun koortsachtigen speurtocht door het leven, brengen zij slechts de zekerheid mee, van zich beter te hebben leeren kennen bij den gang door het onzegbaar menschelijk lijden. Gebroken, aanhooren zij den zucht, die aan hun misschien hersenschimmige ideologieën ontsnapt, waarin zij niettemin den sleutel verborgen wanen, die tot de verlossing uit het eeuwig menschelijk ongeluk moet leiden.

En nadat zij zich dan aan de bekoring van een prematuren dood ontrukt hebben, trachten zij opnieuw te leven, teneinde, zoodra als het lot het wil, de menschen aan een of andere wet van liefde en van opstanding te binden. En hun wanhopige zielen schrijden inmiddels langzaam verder door de droeve wereld der werkelijkheid.

Verlaine wekt in zijn gedichten de echo van al deze gevoelens. Hij raakt het diepste leven van die vele ontmoedigden en ook het onze. Zoodat deze meester in de melancholie, die een antwoord op alles en aan allen heeft en die een balsem giet op ieders wonden, aan zijn eer verplicht wat een exegese of tenminste een vertolking van natuur-, liefdes- en godsdienstig gevoel aan ons

voor te houden. Deze drieërlei krachten toch zijn dezen dichter tot de drieledige springplank geworden, vanwaar hij zijn vlucht heeft genomen naar het oneindige. In Verlaine smelten natuur-, liefde- en mystieke dichting in volmaakte harmonie ineens. Zooals wij nader zullen zien.

---

boeken - schouw

DINAND (A. P.) KRUIDENBOEK. Voor Nederland bewerkt door W. H. de Wette. (320) *f* 8.75. Gebrs. Graauw. Amsterdam-Soerabaia, 1934.

Een korte aankondiging van de Nederlandsche bewerking van dit „Handbuch der Heilpflanzenkunde" moge volstaan. Het boek is rijk geïllustreerd en leidt den leek in de natuurlijke kruidengeneeskunde in. Het doel is niet een louter wetenschappelijke plantenkunde, doch de practische geneeskundige toepassing. Het werk behandelt de eigenlijke geneeskruiden.

MOLS (P. J.) ENCYCLOPEDIE VOOR HET MAATSCHAPPELIJK LEVEN, samengesteld onder leiding van - (573) *f* 2.25. W. de Haan, Utrecht.

Het is een goed idee en misschien ook een goede spekulatie, om voor een spotprijs een boek uit te geven, dat antwoord geeft op een massa vragen omtrent onze staatsinrichting, ons recht, verzekering, huur, faillissement, boekhouden, belastingen, enz. Bovendien is aan het werk een bon verbonden, waarop men de eventuele wijzingen in de wetgeving op 1 Jan. 1935 gratis kan verkrijgen. Een reuzeidee van den uitgever is het, om tevens gratis schriftelijke adviezen te verstrekken. Zoo ontdekt hij de leemten in zijn werk en wordt de koper niet gedupeerd, als hij in zijn encyclopedie geen antwoord op zijn eigen vragen vindt. Want een eerste poging bereikt in zo'n opzet zeker geen volmaaktheid. Een vluchtige doorlezing deed mij het eerste hoofdstuk veel te kort toeschijnen en het hoofdstuk over Boekhouden veel te uitvoerig en vooral niet encyclopedisch. De juridische artikelen daarentegen lijken mij veel te technisch: begrijpelijk voor juristen maar niet altijd voor het grote publiek, dat deze encyclopedie moet kopen. De bijgevoegde garanties zorgen er echter voor, dat ieder, die meent aan een dergelijk boek behoefte te hebben, niet bekocht uitkomt.

PLUS S.J. (Raoul) EERHERSTEL. Uit het Fransch door J. Meussen pr. (143) *f* 1.60 en *f* 2.25.

— DE ZUIVERHEID VAN HET HUWELIJK. Uit het Fransch door Dr. H. Derckx pr. (96) *f* 0.90. Teulings, Den Bosch.

Tegelijk met de nieuwe uitgave van een reeds vroeger verschenen vertaling, bevelen we hier gaarne een nieuw boekje van den vruchtbaren schrijver aan. Het bevat zeer veel wetenswaardigs en behartigingswaardigs over het huwelijk en het huwelijksleven. Plus munt uit door een klare indeeling der stof. Alleen is de behandeling der stof ditmaal wel wat al te summier. 't Is eigenlijk meer het schema voor een boek, dan een boek geworden. Meerdere kwesties hadden met vrucht breeder uitgewerkt kunnen worden. Zoo wijdt hij slechts drie regels aan het geoorloofd „echtelijk verkeer" op het oogenblik „dat het minst kans op vruchtbaarheid biedt". Een veelzijdiger belichting van dit nu zóó actueele vraagstuk ware zéér ter plaatse geweest. Uiteraard slechts een boekje voor gehuwden of zich op het huwelijk voorbereidenden.

I. De Fransche „Académie" ziet zich voor de moeilijkheid geplaatst verscheidene zetels aan te vullen, die vacant werden door het overlijden van P. de la Gorce, Lyautey, Barthou en Poincaré. Poincaré zetelde in den 34sten „fauteuil", denzelfden, dien Fénelon eens bezette. Een Fransch blad haalt eenige jeugdgedichten van den ernstigen politicus aan en vertelt dat Barthou, toen hij een dezer gedichten hoorde reciteren, met de vermelding dat Poincaré die op twintigjarigen leeftijd geschreven had, zeide: Poincaré a donc eu vingt ans?

Reeds op dertienjarigen leeftijd schreef hij verzen, waarover hij zich later verontschuldigde met de woorden: Tous les enfants de treize ans ne sont pas Rimbaud!

II. In Engeland heeft een spoorwegmaatschappij, de „Great Western", een aparten courantentrein ingelascht. Deze trein overtreft alle in snelheid en doet slechts de groote steden aan. Hij loopt van Londen naar Swansea en zorgt door een geregeld verbindingsnet vanuit de groote steden dat in heel het Zuiden de Londensche couranten op de ontbijttafel kunnen liggen.

III. „Le meilleur moyen, schrijft Fernand Demeure in „Toute l'Edition", de connaître la faveur ou la défaveur du public, c'est d'aller faire un tour sur les quais. Si vous voyez les ouvrages d'un écrivain bazardés à trois ou quatre francs, soyez sûr que les lectures n'en sont pas friands". De duurt van het boek is een graadwijzer van de geliefdheid van den schrijver. Verder klaagt dezelfde schrijver: „Il est cruel que nous soyons nos propres barbares. Déjà, bien peu lisent les classiques, que l'on ne comprend plus; leur langue est une langue morte pour beaucoup. Bientôt les derniers mainteneurs de la langue française auront disparu. . . . . . Ce jour-là, Stendhal sera pape et la France aura vécu."

IV. Het Nieuwsblad van den Boekhandel steekt den draak met den humbug van den boekhandelaar C. J. Koster Azn. te Amsterdam. Op de volgende wijze maakt hij in Ned- Oost-Indië reclame voor zijn zaak:

> „ . . . . C. J. Koster Arzn. Nieuwendijk 26. Telefoon (6 lijnen) Amsterdam (C). Verzendt onder rembours. Heeft in zijn zes goedgevulde pakhuizen altijd een goed boek voor iedereen tegen den laagsten prijs. Let op het adres. Spoedbestellingen per vliegmachine. Men behoeft geen geld vooruit te zenden. Wij vertrouwen u ten volle. Door ons 300 man geschoold personeel worden de bestellingen goed verpakt, om per keerende mail te worden verzonden."

Evenals in die advertentie, zal men ook in het Amsterdamsche telefoonboek tevergeefs naar het telefoonnummer zoeken, zegt het Nieuwsblad. Wij vreezen, dat de zes lijnen met de zes pakhuizen en de driehonderd man geschoold personeel zoo ongeveer hetzelfde vertrouwen verdienen, als de Heer Koster in zijn toekomstige klanten stelt, aan wie hij onder rembours verzendt.

ECKEREN (Gerard van) DE OOGEN IN DEN SPIEGEL. (370) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1934.

Ik weet niet of Gerard van Eckeren reeds meer romans heeft geschreven. Zoo dit een eersteling is, is het een opmerkelijke eersteling. De schrijver is een belezen man, wat niet zoozeer uit zijn citaten blijkt als wel uit zijn geesteshouding, zijn schrijf- en styleermethode. Hij maakt het zich niet gemakkelijk en komt de verwachting van den lezer zelden te gemoet. Er ligt iets fijns en ijls over het boek, een teer waas, iets „seelisch" zooals goede Fransche romans dat vaak hebben. De schrijver is een man van distinctie en voornaamheid, iemand die thuishoort in de sfeer waarin zijn held, Robert de Neuville, leeft. Het innerlijk drama van Robert is met talent geschreven. Minder gelukkig is de schrijver in de andere figuren. De dominee wil er bij mij niet in; zijn vriendschap met Robert leeft niet voor den lezer, zooals de dominee zelf niet leeft. Het offer aan het einde is evenmin overtuigend. Ook Ada spreekt van achter coulissen. Geheel de wereld waarin de roman speelt, voelt men nog te veel als een papieren wereld. Het doet te weinig echt, te weinig bloeiend en verzadigd van leven aan: er is een voelbare afstand tusschen deze en de werkelijke menschenwereld. Slechts Robert neemt soms dien afstand weg, zoodat de illusie aanwezig is. Van Eckeren schrijft een zeer verzorgd, voornaam proza, artiestenproza. De geestelijke sfeer van het boek is typisch protestantsch: van de vrijheid en blijheid der kinderen Gods is niet veel te bemerken. Voor ontwikkelde ervaren lezers.

OTT (Leo) MENSEN ONDER SCHIJNWERPERS. (419) *f* 3.50 en *f* 4.50. Van Dishoeck, Bussum, 1934.

De filmmethode, om door afwisseling van op 't eerste gezicht onsamenhangende beeldenreeksen, geleidelijk een levensfragment op te bouwen tot een samenhangend geheel, wordt in dit werk met succes toegepast. Men raakt er direkt in als men vanuit alle delen van Europa de variété-artisten ziet samenstromen naar een Hollands Alhambra; men maakt kennis met hun gehechtheid aan het nummer, de simpelheid of de verscheurdheid van hun huwelijksleven, onderlinge saamhorigheid en jaloezie, de brutaliteit van hun sexuele neigingen, de tragedies achter de coulissen, de dagelijkse zorgen der directie voor den geregelden gang van zaken en voor de vaststelling van het volgend programma, de teleurstellingen en de triomfstemmingen van geroutineerde en beginnende artiesten en honderd andere dingen meer: alles zeer levendig beschreven en gecomponeerd. Wel is het zeer objektief beschreven, maar juist deze objektiviteit in zulke immorele ge-

dragingen en de volkomen afwezigheid van eenige waardebeoordeling of tendens ten goede, maken, dat wij dit werk heelemaal niet kunnen aanbevelen en dat het zeker met groot voorbehoud gehanteerd moet worden.

SILLANPÄÄ (F. A.) SILJA DE DIENSTMAAGD. Finsche roman. Vert. door Maria Kiluni. (320) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Deze roman van een boerenmeisje, dat als dienstmeid van de eene boerderij in de andere komt en vroeg sterft, is om vele redenen een merkwaardig boek. Het is het boek van een dichter, die natuur en leven in een wonderbaar licht hult en de fijnste schakeeringen met gevoelige hand weet vast te leggen. Het is een schoone verbeelding, waarin ook het onbeduidende en alledaagsche een eigenaardigen glans en bekoring krijgt. Hier is niets van copieerlust of zinloos realisme; alles staat hier in een nimbus van licht. Het realisme is hier een verhoogde en verheerlijkte werkelijkheid.

Toch beheerscht een valsche „Einstellung" het boek, in den grond een heidensche „Einstellung". Silja leert de liefde kennen en deze liefde is voor haar licht, verrukkend en droomzalig als een zomernacht. De volle, lijfelijke verwezenlijking dezer liefde is voor haar de zalige bekroning van het mysterie liefde, dat haar leven tot een extatischen droom maakt. Dit is heidensch en niet christelijk, en in hoe sprookjesachtige belichting de liefde hier ook optreedt, hier wordt het verbodene voorgesteld als een schoone heerlijkheid. Daarom zij men voorzichtig met dit overigens merkwaardige boek. Het is slechts voor geestelijk ervarenen en wetenden.

STORM (Theodor) DE KRONIEK VAN 'T GRIESHUUS. Uit het Duitsch naverteld door J. Bellens. (207) fr. 8. Boekengilde „Die Poorte", Leuven.

Ondanks het feit dat Theodor Storm reeds in 1888 overleed, worden zijn novellen nog steeds herdrukt. Zij zijn het waard. Het mag eigenlijk vreemd genoemd worden dat „De kroniek van het Grieshuus" thans pas voor het eerst in een Nederlandsche vertaling uitkomt. Over het verhaal waast een glans van dichterlijke romantiek, zooals die altijd te voorschijn komt, waar, onder het licht en de schaduw der herinnering en van het verleden, gestalten in het leven worden geroepen. De kroniek verhaalt van het leven, eenige eeuwen terug, der bewoners van het Grieshuus, een adellijk verblijf, waarvan de ruïnes thans eenzaam staan in het Noord-Duitsche heideland. Een verhaal als dit, zoo overtuigend in zijn romantiek en realiteit — want de menschen leven van binnen uit en hun lotgevallen vloeien voort uit hun karakter — kon alleen zòò geschreven worden in de sfeer van een klein, oud, grijs stadje, zooals Storm er een bewoonde. Het is zuivere heimatkunst, die ook den tegenwoordigen lezer aanspreekt. Volwassenen bevelen wij het aan.

KINAU (Rudolf) HINNIK ZEEHOND. Uit het Platduitsch vertaald door H. P. Thiry. (208) fr. 8. Boekengilde „Die Poorte", Leuven.

Rudolf Kinau is een der beste van de Platduitsche vertellers, en het was een goede keuze van „Die Poorte", zijn meesterwerk „Hinnik Zeehund" in een vertaling te bezorgen. De auteur is in zijn jeugd zelf visscher en zeeman geweest; zijn boek bewijst dan ook dat hij het door hem beschreven visschersleven door en door kent. Het verhaal speelt zich af in zijn eigen geboortestreek, bij Hamburg, en vertelt van het soms eentonige, soms tragische, maar altijd zware visschersbestaan. Het is heimatkunst, maar geschreven uit zoo nobele menschenliefde, en zoo vol-menschelijke bewogenheid, dat deze heimatkunst daardoor de beteekenis heeft verkregen van het algemeen-menschelijke. De menschen uit dit volksverhaal zijn belangrijke figuren geworden.

Het proza is treffend klaar en eenvoudig, en daardoor in harmonie met het onderwerp.

Volwassenen zij deze lectuur aanbevolen.

JENSEN (Thit) DE KONING VAN 'T SANDE. Uit het Deensch vertaald door A. Verwimp. (209) fr. 8. Boekengilde „Die Poorte" Leuven.

Het oeuvre van de Deensche schrijfster Thit Jensen valt uiteen in twee geheel verschillende deelen. In sommige van haar romans beziet zij de moderne vrouw, die de uitwassen der tegenwoordige beschaving demonstreert. In haar overige boeken keert zij zich tot het land, en beschrijft zij het leven van den „boer". Tot dit genre behoort „De Koning van 't Sande". Het verhaal van den boer, den koning van zijn streek, die het lijk van zijn eenigen zoon, welke zelfmoord heeft gepleegd, over de urenlange heide naar huis rijdt. Tijdens dien rit gaat het leven van hem en zijn zoon zijn oog voorbij, ziet hij het verband tusschen oorzaken en schrikkelijke gevolgen.

Het is een roman, zooals, geloof ik, alleen Scandinavische kunstenaars, die kunnen creëeren: simpel geschreven; overwuifd door een waas van droefgeestigheid, contrasteerend met grimmigen boerentrots; een roman waarin de diepe waarden van het leven worden aangeboord, en waarin tenslotte de realiteit tot een legende verijlt.

Voor eenigszins ontwikkelde volwassenen een geschikte roman.

IJSSEL DE SCHEPPER-BECKER (J. M.) DE SLINGER VAN DEN TIJD. (423) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1934.

De litteraire muze heeft in Rotterdam zelden een genadeoord bezeten en zoo leest men zich met spanning in op den roman van Mevr. Yssel de Schepper, die in Rotterdamsche handelskringen speelt. Die handelskringen zijn ook al niet bestand tegen de crisis, evenmin als tegen de emancipatie der jeugd. Het boek is lang niet kwaad; de schrijfster kent haar kracht en begeeft zich niet op gevaarlijk terrein. Wat zij verhaalt klinkt alles heel waarschijnlijk en aannemelijk: er zullen ongetwijfeld tallooze Prakke's en Prakkehuisgezinnen wezen waar het ongeveer zoo toegaat. Het geheel is echter te vlak, te effen, te copieerlustachtig om sterk te ontroeren. Er zijn geen heffingen

en dalingen, er is te weinig rythme om dezen roman te bewonderen, hoe waarschijnlijk alles ook toegaat. Toch weet zich de schrijfster te behoeden voor menige fout, waarin haar zuster-schrijfsters zoo vaak vallen. Onder de vrouwenromans in Nederland maakt dit boek geen kwaad figuur; Alie van Wyhe-Smeding zou van haar kunnen leeren. Van eenig godsdienstig idee is er in deze Rotterdamsche kringen volstrekt niets te bemerken, het is een wereld van louter humanisme. Wegens enkele zeer zwoele bladzijden is voorbehoud geboden.

BAKKER (Piet) „COOTJE PINK". Humoristische Roman. (212) Scheltens en Giltay, Amsterdam, 1934.

Het is geen roman. Wij hebben een jaar of wat geleden in „Het Volk" een paar stukjes over Cootje Pink gelezen, doch weten niet, of dit heele boek er in heeft gestaan en meenen van niet. Als vulling van een dagblad waren deze avontuurtjes wel geschikt. Maar als boek? Men drukt een boek echter nogal gauw tegenwoordig. Maar zelfs in couranten staan een enkele maal wel eens belangwekkender dingen, die verdienen in hechter vorm bewaard te worden. Het boek is er nu en het is soms wel om te lachen. Humor is echter nog een veel onbegrepener Godsgave dan het woord roman. Als iemand een verhaal schrijft over een man, die van de trap valt, meent hij al te gauw, humoristisch geweest te zijn!

Cootje Pink is een ontslagen bankbediende. Door brutaliteit lukt hem alles. Hij wordt leider van een filmbureau, later journalist in Den Haag en keert dan terug naar Amsterdam, om een nieuwe courant op te richten.

De strekking is deze: dat iedere „doodgewone" man met lef en aanstellerij alle deftigheid te slim is en dat al de deftigheid en officiëeligheid heusch niet iets is, waar men zoo tegen op behoeft te zien. Volkomen accoord; doch waarom dan naar die deftigheid en officiëeligheid gestreefd; eventueel met lef en brutaliteit? Zonder twijfel wordt hiermede gespeculeerd op een erg volksche smaak. Maar een positief goed wordt daar niet mee verricht. Welke persoonlijke verdienste heeft het, overtuigd te zijn van den schijn der wereld? Ieder goed Christen is daarvan overtuigd. De branie, waarmee men dien schijn wil ontmaskeren, is geen verdienste. Maar we nemen dit werkje zeker wat te zwaar!

Piet Bakker heeft op soms heel vindingrijke wijze allerlei grappige situaties bedacht en vlot uitgewerkt in een soms wat al te populairen toon. Een goed soort gijn.

GOGH KAULBACH (Anna van) TERWEGE EN ZONEN. (236) L. J. Veen. Amsterdam, 1934.

Een precair geval is iets, als een mooie hoed. Wanneer een onzer schrijvende Nederlandsche dames haar werk met zoo'n geval heeft getooid, willen de anderen allemaal eenzelfde, als het kan: nog een mooier sieraad hebben voor hùn werk. Men kan het ook zóo zeggen, dat Fré Dommisse met haar „Waren wij kinderen?" iets heeft losgeroepen over schrijvend vrouwelijk Nederland. Van de nieuwe boekenproductie, zooals dat tegenwoordig genoemd moet worden, hebben wij er nu al twee gelezen, waarin op overtuigende wijze de ondeugendheid van kinderen aangetoond werd, zoodat men onwillekeurig de vraag „waren dat kinderen" zuchtend moet herhalen.

Wat Fré Dommisse, o.i. zoo geslaagd, tot hoofdthema van haar boek maakte, moet men liever niet als begeleidend motief in alle groote-menschenboeken gaan laten fungeeren.

In het hier besproken boek, „Terwege en Zonen" is de hoofdzaak: het leven van mevrouw Holenberg, geboren Terwege, die directrice is van een groote cacao- en chocoladefabriek.

Het drama begint met een misstap van deze mevrouw, een misstap, die, op romans afgaande, gevaar dreigt te loopen, als een directeurs-vrouwenkwaal te worden betiteld. Mevrouw Terwege wordt haar man ontrouw en raakt verliefd op een ingenieur uit haar fabriek. Maar zij bedenkt zich tijdig genoeg, om niet haar héele huwelijk schipbreuk te laten lijden. Haar man is een goed-

moedig, toegewijd, wat on-zakelijk mensch, die zich met metaal-drijfwerk onledig houdt. Het tweede kind, dat het zijne niet is, voeden zij naast het eerste, als gelijke op. Deze kinderen groeien op naar de vrijere inzichten van, zeggen we, na 1910; in dit speciale geval zijn het de vrijere inzichten van volkomen godsdienstlooze milieux. De zoon, d.i. het tweede kind, — zal de fabriek later beheeren. Als het zoover is, wordt hij bij een staking doodgeschoten.

Twee sferen beïnvloeden dit boek: een ethische en een sociale. O. i., worden de kool en de geit zoo'n beetje gespaard. Er worden allerlei sociale maatregelen in het bedrijf genomen; maar de arbeiders toonen zich niet erg dankbaar. De zoon heeft met een communistische studente willen trouwen, — wat nogal een gezocht conflict lijkt: zulke zoons doen dat zoo gauw niet! — maar zij is te idealistisch en te rotsvast in haar overtuiging!

Gegevens, als hier verwerkt, rieken wat sterk naar het bedenksel. Het is jammer; want de schrijfster schrijft toch niet in den trant van kwaadsprekende vrouwen, die gewaagde gevallen „durven" behandelen. Haar stof moest wat reëeler kunnen zijn; niet zoo bedacht en zoo kloppend, als een bus. Maar wat zij bedenkt werkt zij toch in een behoorlijk geschreven taal en met ernst voor haar onderwerp uit. Jammer, dat zij het doopsel ergens zoo ongeveer voorstelt, als een goede fee, die aan een wieg een wensch komt uitspreken. Niet alleen omdat dit inzicht verkeerd is, maar omdat het den lachlust wekt, ontsiert het dit verhaal. Voor ontwikkelde volwassenen een onderhoudende roman.

TCHERNAVIN (Tatiana) RAPAILLE. (Hoe ik den Sovjet-greep ontkwam). Vertaald door R. H. G. Nahuys. (327) *f* 2.90 en *f* 3.90. Noord-Hollandsche Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam, 1934.

Dit is een litterair pretentieloos relaas van wat een Russische vrouw en haar gezin te lijden hadden van het Bolsjewistisch regiem, in 't bizonder onder de „Saboteurs"-vervolging, waarmee de Sovjet-regeering de laatste jaren ook degenen onder de ontwikkelde standen trachtte uit te roeien, die zich en hun kunde in den dienst van het nieuwe bewind gesteld hadden, zij het dan ook voornamelijk om den honger te ontgaan. Eerst wordt de man gearresteerd en na maandenlange gevangenschap naar een ver concentratiekamp gezonden. Dan, om den man tot bekentenissen te dwingen, wordt de vrouw zelf gevangen gezet en blijft daar vijf maanden, waarvan vier, omdat men haar vergeet. Het jongetje blijft ondertusschen alleen achter. Is dit alles werkelijk zoo gebeurd? Dan spreken we met recht van de Sovjet-hel! De baarlijke duivel schijnt ons geen geniepiger kwellingen te kunnen uitdenken, dan hier worden beschreven als uitgedacht door de Sovjet-ambtenaren. Wij vragen ons nogmaals af: is dit alles realiteit? De eenvoud en ongekunsteldheid van het verhaal wekken wel vertrouwen. Maar dan is het woord „rapaille" werkelijk niet overdreven: 't is hondsch, 't is helsch, 't is satanisch!

In het tweede deel wordt verhaald van de moeilijke ontvluchting, die het gezin over de Witte Zee naar de Finsche grenzen, ten slotte met goed gevolg, onderneemt. Het boek is geschikt voor eenieder. Het werd geschreven ook „om hen, die de ellende en het knechtschap in Sovjet-Rusland niet meegemaakt hebben, onder het oog te brengen, dat zij hun zegeningen niet genoeg waardeeren".

WIJNGAERT (Frank van den) DE RUN NAAR DE EEUWIGE FINAAL. (157) *f* 1.90. „De Sikkel", Antwerpen.

In Vlaanderen is wielrennen een populaire sport — voorzoover dit bedrijf sport mag heeten, — een groot deel der bevolking stelt er belang in, en het is eigenlijk vreemd dat het zoo zelden onderwerpen levert voor romans. Frank van den Wijngaert heeft thans een novelle geschreven waarin een wielrenner de hoofdfiguur is. Vier episoden worden beschreven uit het leven van den kampioen Fik Demers, vier sportevenementen, nauw verbonden met een stukje tragische levensgeschiedenis. Het vindt zijn oplossing in een doodelijk ongeval: de run naar de eeuwige finaal.

De stijl is hier en daar eenigszins gezwollen, maar overigens is de schrijver

er in geslaagd, het enerveerende, het jachtende en rustelooze van het wielrennersleven, in den gang van zijn proza vast te leggen. Volwassenen.

BERKELEY (Anthony) „DE ZES" GAAN AAN DEN SLAG. (246) *f* 1.25. v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1934.

Het raadsel, dat de politie niet kan oplossen, zullen de zes leden eener criminologische club ieder voor zich aanpakken. De eerste vijf brengen natuurlijk een valse oplossing,die echter telkens tot de ontsluiering van het mysterie bijdraagt, zodat de zesde, vanzelfsprekende de domste, het niet al te moeielijk heeft. Het procédé heeft zijn nieuwigheid en zijn bijzondere charme, die door langdradigheid wat verminderd wordt. De huwelijksverwikkelingen, die het pikant moeten maken, manen tot voorzichtigheid. Voor volwassenen.

VEENENDAAL (W. van) COCKPIT. Met een brief van A. Viruly aan den schrijver. Boekversiering van A. M. Luyt. A. Blitz, Amsterdam.

Le voilà, de langverwachte navolger van de baanbreker Viruly. En de eindelijke nummer twee verloochent de vlotte pen, die men al van vliegers is gaan verwachten, geensdeels. Wat minder poëtisch, een beetje grimmiger, een ietsje luchthartiger, een haartje lichtzinniger, éven jong!!

De K. L. M. verheugt zich in de algeheele toegenegenheid van het Nederlandsche publiek, de vliegmenschen dito, de schrijvers dito. Dit boek zal met graagte geaccepteerd worden. Voor iedereen boven de 17, die belang stelt in hét moderne bedrijf. En wie doet dat niet?

BERGHEN (René) DE OVERJAS. (62) *f* 1.60. De Sikkel, Antwerpen.

Aanvankelijk lijkt ze wat onbeduidend, deze novelle van een overjas, eenmaal bezit van den vader, en na diens dood vermaakt voor zijn bijna volwassen zoon. Het onderwerp doet aanvankelijk als onbelangrijk aan. Maar kleinigheden kunnen in een ontvankelijk gemoed belangrijke zielsreflexen verwekken, — en dat gebeurde hier. Het dragen van het slecht vermaakte kleedingstuk riep in den jongeman een gevoel van vernedering op, dat lang daarna nog invloed had op zijn geestelijke ontwikkeling. Zoodat deze novelle tenslotte een kleine zielkundige studie is geworden.

MORRAH (Dermot) HET MUMMIE-MYSTERIE. Vertaald door E. J. van den Steen-Sonneborn. (272) v. Loghum Slaterus, Arnhem en Servire, Den Haag.

Een detective geschiedenis, zooals Engelsche auteurs, geoefend in dat genre, die kunnen schrijven: vlot, logisch geconstrueerd, de onwaarschijnlijkheden tot een minimum teruggebracht, een steeds stijgende spanning, een niet voorziene ontknooping.

Het verhaal van Morrah speelt zich hoofdzakelijk af te Oxford, aan een der oude colleges en behandelt het avontuur van den Egyptoloog Dr. Benchley.

De vorm der uitgave is nieuw voor Holland; het boek is uitgegeven in de Zeemeeuw-serie; het formaat is dat van de Albatross romans. De lectuur van „Het Mummie-Mysterie" behoort tot het betere amusementsgenre; zij is geschikt voor volwassenen.

EIGENHUIS (Jan) DE SCHEPPER. (290) *f* 2.90 en *f* 3.90. C. A. J. van Dishoeck, Bussum, 1934.

Een ruim menschelijk boek van een Protestant, die van het leven meer kent, dan in kranten en tractaatjes staat. Hij beeldt in frisch Nederlandsch den strijd, den geestelijken en materiëelen strijd uit van een aantal plattelanders, wat meisjes, vrouwen, boeren, dominees en één notaris.

Het is door en door gezond, dit boek, en voor volwassenen is het goede lectuur.

JELUSICH (Mirko) CROMWELL. Nederl. bewerking van Mr. I. E. Prins-Willekes Macdonald. (447) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1934.

Onder de schrijvers van „vies romancées" wordt Mirko Jelusich nooit op de eerste plaats genoemd, ofschoon hij het genre met talent beoefent. Dit boek bezit de eenige fout dat het wat lang is. Overigens is er slechts goeds van te zeggen. Het volgt de historie, voorzoover ik kan nagaan, vrijwel op den voet en is toch gebouwd als een roman. Het leest boeiend en geeft een goed beeld niet alleen van dezen zich uitverkoren wanenden volksleider, die in alles tot het uiterste gaat, maar ook van zijn omgeving, zijn familie en het Engeland dier dagen. Het mist het brillante, wat sommige „vies romancées" kenmerkt, maar vergoedt dit door degelijkheid en doordachtheid. Jelusich interesseert zich maar matig voor het sexueele en erotische in zijn held — iets wat voor schrijvers als Stefan Zweig en soms voor Emil Ludwig uiterst belangrijk is —, maar stelt hen bij voorkeur als den paladijn der gewetensvrijheid voor. Of hij hier niet met de historie in conflict raakt? Wat ervan zij, Jelusich's Cromwell is een beeld uit eèn stuk, uit eèn stuk hardsteen; aldoor beitelt hij aan zijn beeld, totdat deze raadselachtige krachtfiguur ten voeten uit vòòr ons staat.

DICKENS (Charles) JEZUS' LEVEN AAN KINDEREN VERTELD. Vertaald door Ds. E. Wanting. (108) Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1934.

Wij moeten op onze recensie van dit werk in het vorig nummer terugkomen. Wat de recensent daar zegt over Dickens' „menschlievendheid en diepe devotie tegenover Christus" is volkomen waar. Maar er is te veel verzwegen. Dickens' boek erkent te uitsluitend Christus' menschlievendheid, maar niet Christus' godheid. Het is geschreven vanuit een humanistisch, vrijzinnig christendom en daarom is het voor ons niet alleen volkomen onbruikbaar, maar zelfs door de kerk verboden.

LANDHEER (Barth.) INDRUKKEN UIT AMERIKA. (112) *f* 1.50. Brusse, Rotterdam.

Amerika, het land van onze meest grootse dromen. Met de wolkenkrabber, waarmede tussen haakjes niet heel Amerika's bodem is beplant, bouwt onze fantasie daar alle groots en geweldigs; en dan begrijpen we de aanvang: „De aankomst viel eigenlijk tegen". 't Is wel goed zulke indrukken te lezen, om tot de vaak mooie, vaak heel gewone, tegenvallende werkelijkheid te komen, dat zie je ook hier; en al is Amerika jong en in sommige opzichten benijdenswaardig voor Europeanen om de jonge levenslust en kracht en bloei, er is ook daar veel erg menselijks en klein en niet om op te pochen of over te nemen. Dat de hemelschoonheid toch een beetje in dollarwaarde wordt geschilderd, kan ten slotte niet worden ontkend. Naast efficiency en energie is ook wel „BLUFF" en veel gewoons, onvolmaakt. Ze vinden het niet aardig als wij het zeggen, maar waar is het. Neen het aards paradijs tegenover „rotten Europe" is het lang niet, dat hebben de laatste jaren duidelijk bewezen. Graag had ik een beetje van „de eveneens jonge Ziel" gezien, die gelijkelijk mooi, veerkrachtig is en ook niet altijd vrij van ziektes de jeugd eigen, maar het zijn maar indrukken en mag ik dus niet alles verlangen. Voor iedereen van nut.

SCHUURMANS STEKHOVEN (Dr. W.) KANKER EN ZIJN BESTRIJDING. (111) *f* 1.40 en *f* 1.95. Leopold, Den Haag.

De schrijver heeft een boekje samengesteld, dat, zonder de vrees voor den kanker als niet geheel ongemotiveerd schrikbeeld voedsel te geven, door tijdige herkenning en onder behandeling komen te bevorderen, kan bijdragen tot de bestrijding dezer ziekte.

Het is bedoeld voor het leekenpubliek; daarom geen bespreking der strijdvragen op het nog zoo duistere en samengestelde gebied van den kanker en zijn bestrijding. Maar wel een overzichtelijke uiteenzetting van aard en wezen van den kanker, en zijn verschillende vormen; de beteekenis ervan als volksziekte, en de behandeling van lijders aan deze ziekte. Voorts worden enkele factoren besproken, die het ontstaan van kanker bevorderen, en wordt iets gezegd over de organisatie der kankerstudie en die van de kankerbestrijding.

Het is een duidelijk geschreven en nuttig boekje, dat een ruime verspreiding verdient.

MEERTENS (Dr. Maria) DE GODSVRUCHT IN DE NEDERLANDEN. Naar handschriften van gebedenboeken der XVe eeuw. Deel III. Beschrijvende catalogus der handschriften. (315) *f* 5.25. Dekker & Van de Vegt.

Van de 52 handschriften, die tot grondslag dienden aan „De Godsvrucht in de Nederlanden", een uitgave van de Historische Bibliotheek van godsdienstwetenschappen, geeft deze catalogus een omstandige beschrijving. Van den inhoud der handschriften, gerangschikt volgens de bibliotheken waar ze berusten, wordt een trouw beeld gegeven. In afzonderlijke, hoofdstukken werden nog de initia der liturgische en niet-liturgische gebeden opgenomen.

Een belangrijk werk voor hen, die bronnenstudie beoefenen.

MOLLEMA (J. C.) RONDOM DE MUITERIJ OP „DE ZEVEN PROVINCIëN". (211) *f* 2.25 en *f* 2.90. H. D. Tjeenk Willink & Zoon., Haarlem.

Het „rondom" heeft de schrijver, — naar wij meenen oud-zee-officier — ruim genomen. Hij bespreekt zelfs de oude „Zeven Provinciën" van De Ruyter. Overzichtelijk gaat hij de opleiding en samenstelling van het marinepersoneel na, vroeger en nu. Uitgebreid wordt dan de bekende muiterij behandeld, waarbij terecht op den funesten invloed der revolutionnair georiënteerde bonden wordt gewezen. Iets nieuws wordt in het boek niet gebracht. Dit was trouwens onmogelijk daar de feiten in de dagbladen nauwkeurig reeds zijn verteld. Maar het werk heeft toch beteekenis. Hier is een vakman aan het woord, die de Marine door en door kent; wiens woord daardoor gezag heeft waar hij jarenlang bestaan hebbende fouten en tekortkomingen — ook bij het marinebestuur — aanwijst. Echter is de critiek op de marineleiding zeer licht; de zwaarste fouten, ook hier gemaakt, verzuimt de schrijver te vermelden. Dan is hij een goed verteller, die een vlot en samenhangend geheel der muiterij en haar voorgeschiedenis heeft samengesteld, hetwelk zich, ondanks het bekende ervan, met belangstelling laat lezen.

ERNÉ (Dr. B. H.) TWEE ZESTIENDE-EEUWSE SPELEN VAN DE HEL. (LI en 129) *f* 3.90. J. B. Wolters, Groningen.

De twee spelen zijn: „Een Spel van Sinnen van de Hel vant Brouwersgilde", en „Een Spel van Sinnen van de Groote Hel".

Het eerste is slechts een fragment, overmatig uitgewerkt, met verwaarloozing van de technische en godsdienstige mogelijkheden der stof. De schrijver daarvan heeft blijkbaar niet hooger gegrepen dan de kluchtige actualiteit. Het andere is een volledig zinnenspel, in karakter, bouw en taal typeerend voor de zestiende-eeuwsche litteratuur. Het is meer litterair van taal dan het eerste, maar in détails minder levendig.

Dr. Erné geeft een overzicht van het litterair-historisch verband, bespreekt de taal, tekstwijzigingen, en geeft zeer uitgebreide aanteekeningen.

COLIJN (Dr. H.) SÆVIS TRANQUILLUS IN UNDIS. Toelichting op het antirevolutionair Beginselprogram. (610) *f* 6.90. De Standaard, Amsterdam, 1934.

Het behoort niet tot de taak van Boekenschouw, werken als het onderhavige te critiseeren: de litteratuur heeft hier weinig belang tegenover het beginsel. Toch wil ik een opmerking, gesuggereerd door de lezing, graag ter overweging geven aan schrijver en geïnteresseerde lezers. Het beginselprogram draait bijna geheel om de vraag der verhouding van Kerk en Staat,

van Gods Woord en menschelijke leiding, van eeuwige beginselen en historische ontwikkeling. Een juiste oplossing van deze vragen wordt m. i. verhinderd door het vasthouden aan het protestantsch karakter van de natie. Bij verwerping van traditie en gezagvolle leiding in geloofszaken, wekt het verwondering, hoe de Goddelijke Leiding in de geschiedenis Nederland tot een protestantsch land heeft kunnen maken, hoe Idenburg kan beweren, dat de anti-revolutionaire partij alleen vrouwen candidaat zal stellen, „als onder leiding des Heeren het . . . . . duidelijk geworden is, dat dit door God is gewild". Dit wachten op de Voorzienigheid vervalt in een kwestie als die der theologische faculteiten aan de Nederl. Universiteiten tot volslagen defaitisme, vergeeflijk misschien in een geleerde, maar onvergeeflijk voor een Eerste Minister, wiens taak het is, de staatkundige kwesties min of meer gelukkig op te lossen en niet aan de verwording prijs te geven. Wat blijft er dan nog over van de zelfstandigheid der staatsleiding, waarop de anti-revolutionaire partij zich beroemd?

HASPER (H.) GEZANGEN EN GEESTELIJKE LIEDEREN. (128) *f* 3.90. De Zuid-Hollandsche Uitgeversmaatschappij, Den Haag, 1934.

De verzamelaar biedt hiermede aan het Nederlandsche volk een „ontwerp voor een interkerkelijken Liederenbundel". De verzameling bevat 460 geestelijke liederen en gezangen en het ligt in het voornemen, nadat de op- en aanmerkingen, die zullen toegezonden worden, verwerkt zijn, ze opnieuw en dan met de melodieën uit te geven.

Bij alle waardeering voor zijn goede bedoeling kunnen wij toch dit „interkerkelijk" standpunt van den verzamelaar niet aanvaarden. Door dit standpunt komt het wel, dat het specifiek Roomsch-Katholieke veelal vermeden wordt. Dat komt wel het best uit in den Kerstcyclus. Wij missen hier de vrome middeleeuwsche liederen. Later bij de liederen voor het huisgezin en onder de kinderliederen worden er een paar van opgenomen. Een cyclus ter eere van Maria en de andere Heiligen is geheel achterwege gebleven. En hoeveel moois had hier een plaats kunnen vinden. We denken b.v. aan de Mariagedichtjes van Guido Gezelle en aan de Heiligengedichten van Stalpaert van der Wiele. Door dit „interkerkelijk" standpunt krijgt geheel de verzameling eigenlijk een specifiek Protestantsch karakter. De verzamelaar houde het ons ten goede, als wij hem de verzekering moeten geven dat een bundel, zooals hij zich voorstelt later uit te geven, met „de liederen, die als gezangen voor den eeredienst in de Protestantsche kerken geschikt zijn en ook — althans meerendeels — gezongen kunnen worden in samenkomsten van leden der Roomsch-Katholieke Kerk" wel nooit het noodzakelijk imprimatur van het R. K. Kerkgezag verkrijgen zal.

Voor wie omwille van de kunst of van de wetenschap van het Nederlandsche geestelijk lied wenscht kennis te nemen, is deze verzameling een rijke bron.

HET JAAR 1933. Algemeen overzicht door Dr. M. van Blankenstein. Foto's verzameld en van onderschriften voorzien door L. Cohen, Leeraar aan het Kennemer Lyceum. (151) *f* 1.90 en *f* 2.50. De Torentrans, Zeist.

De wereldgebeurtenissen volgen elkander tegenwoordig in zoo duizelingwekkende en verwarrende vaart op, dat een goed overzicht zuiverend zal werken voor den geest. Het hier aangekondigde boek kan dien dienst verrichten. Dr. v. B. geeft in een dertigtal bladzijden een journalistiek knappe samenvatting van het veelbewogen jaar 1933. Hij overziet de wereld vooral in haar politieke en economische beroeringen. Hoogere godsdienstige, sociale en wetenschappelijke feitelijkheden liggen zoo goed als geheel boven zijn gezichtshoogte. Hierna volgen een honderdtal bladzijden met actueele foto's.

FISCHER (Dr. F. H.) SCHETS EENER KULTUURGESCHIEDENIS VAN WEST-EUROPA. (150) *f* 2.10 en *f* 2.90. De Spieghel, Amsterdam. Het Kompas, Mechelen, 1934.

Een schetsmatige kultuurgeschiedenis van West-Europa te schrijven is

een hachelijk ondernemen. Het blijft haast noodzakelijk een verzameling korte notities die moeilijk tot een gebonden eenheid te brengen zijn. Dit lijkt mij het noodlot van zulk een schets. Fischer's boekje is te weinig tot zulk een gebonden, diepere eenheid geworden. Het in elkaar overvloeien der opvattingen en toestanden is op zoo kort bestek niet aan te geven. De motiveering der inzichten blijft noodzakelijk achterwege. Daardoor hangt over elke bladzijde iets onbevredigends. Een „schetsmatgie" kultuurgeschiedenis is uit haar aard iets dat mislukken moet. Hoe veel goede opmerkingen Fischer ook geeft, als geheel voldoet het boekje niet.

RAAF (Dr. K. H. de) WILLEM KLOOS. De mensch de dichter de kritikus. (309) *f* 5.90 en *f* 7.50. Schuyt, Velsen, 1934.

Dit lijvige boek over Kloos van een bevoegd man als Dr. de Raaf is een teleurstelling. Een slechter dienst had de schrijver zijn vriend niet kunnen bewijzen dan het schrijven van dit boek. Ieder, die eenigszins op de hoogte is — en welk ontwikkeld mensch is dit niet? — van wat er omtrent en sinds '80 gebeurd is en dit boek met critischen zin leest, voelt een stijgenden wrevel bij zich opkomen. Hier is aldoor meer bewonderende vriendschap aan het woord dan critische zin. De schrijver heeft ongetwijfeld besef van poëzie en waar hij Kloos' vroegste periode beschrijft, is hij vaak gelukkig. Maar in het weergeven en voorstellen der feiten wijkt hij zoozeer af van wat Donker, van der Goes en Erens daarover berichten, dat het boek haast onbetrouwbaar wordt. Dr. de Raaf is kwistig met termen als genie, geniaal, onnoemelijk leed enzoovoorts; Kloos is voor hem niet alleen een groot dichter, maar ook een groot mensch en wijsgeer. In zijn nauwelijks leesbare pantheïstische ontboezemingen der latere jaren „heeft (Kloos) zijn gedachten vorm gegeven met een ijver en ernst, welke niet onderdoen voor die der bezielde profeten van het Oude Verbond". Heeft Dr. de Raaf werkelijk het gevoel gehad voor een goede en redbare zaak te strijden? Wij verwachten beter van zijn intelligentie. Hij heeft met veel zorg nagespeurd en verzameld, maar de vrucht van zijn arbeid is poover. Wie dit boek ter hand neemt, zorge zich niet te laten misleiden. Een weinig critische zin zal echter daarvoor behoeden.

DOES (Dr. J. C. van der) DIRK RAFAELSZ. CAMPHUYSEN: Bloemlezing uit zijn Gedichten met inleiding. (104) *f* 1.40. J. Muusses, Purmerend.

Een uitgave als deze kan men niet anders dan toejuichen. Er moest een serie van dergelijke boeken bestaan, goede uitgebreide, liefst nog uitgebreider, bloemlezingen van onze voornaamste dichters, ieder in een afzonderlijk deel, van een niet te lange, maar verantwoorde inleiding voorzien, royaal uitgegeven en tegen een billijken prijs. Het is misschien een waagstuk, maar toch geloof ik, dat het gaan zou. Dit boekje van Dr. van der Does kon als een voorbeeld dienen, de bloemlezing, hoewel nog iets te klein, is over het geheel zeer goed, de inleiding buitengewoon lezenswaard. Uit zijn eigen gedichten en uit de inleiding rijst hier een werkelijk beeld van den dichter Dirk Rafaelsz. Camphuysen voor ons op, een zonderling man, een alleenstaande, maar door het leed verbonden met de velen, die lijden, een protestant met een zeer eigen meening, die echter klaarder was dan de leer, die velen in den lande destijds beleden, iemand wie geheel zijn bewust leven God in zijn gedachte had, en toch niets heeft van een mysticus; een waarachtig dichter, die echter nauwelijks in beelden of symbolen spreekt, wiens boodschap zeer eenvoudig is, dulden verdragen, lijden in stilte, maar zoo doorleefd van oprechtheid en ernst, dat men vanzelve luistert naar deze voortdurende herhaling van hetzelfde motief. Deze afgekeerde van het aardsche, die van de wereld getuigde: „Uw alderschoonst heeft zijn bedekt verraad", bezat bovendien, wat voor zijn tijd vrij zeldzaam is, een bizondere waardeering voor de schoonheid der natuur. Wat er op zijn verzen ook valt aan te merken, door de gebrekkigheid en de slordigheid van zijn vorm heen, weet hij toch niet zelden die puurheid, dat onmiddellijk aansprekende te bereiken, dat eigen is aan goede poëzie.

VRIES (Theun de) AARDGEEST. (46) *f* **1.90. Rozenbeek en Venemans, Hilversum.**

Met ieder nieuw werk van Theun de Vries wordt het duidelijker, dat hij zich in zichzelf vergist. Hij zoekt het in het groote, het heroïsche en het is juist het kleine, het bescheidene, dat echter heelemaal niet onbelangrijk behoeft te zijn, waarin hij het beste slaagt. Er is een gedichtje in dezen bundel, een gedichtje van vier regels, dat werkelijk goed is, een eenvoudige kenschetsing van een eenvoudig musicus: Schubert.

> Hij was zoo licht en zwaar als geur van lindeboomen,
> doods bitterzoete dronk uit een hel spiegelend glas,
> bohème en droefenis door zachte scherts van droomen
> als zomerregen door de zon op 't Juligras.

Over Beethoven, over Bach weet de dichter echter weinig nieuws te vertellen, men heeft al vaak genoeg gehoord wat men over hen denken moet, en het is juist dat wat Theun de Vries hier herhaalt. In zijn kenschetsing van Couperin faalde hij nog erger; deze troebelheid, en deze logheid, die speelsch wil doen, vermogen zelfs in de verte niet een karakteristiek van dezen Franschen componist te geven. De laatste deelen van den bundel „In Umbram Mortis" en „Aardgeest" geven meer een vermoeden dan een wezenlijke realisatie. Hier wil de gedachte aan den goeden dood wel tot „een zuiver pijpen" worden, maar de muziek verwaait, voor ze goed tot ons doordringt, en ook „Aardgeest", dat tracht het geweld der natuur te beelden, lijkt ons, ondanks verdienstelijke fragmenten, te zwak.

LUDWIG (Emil) EUROPEESCHE LEIDERS. Vertaling van Reinier Sterkenburg. (326) Van Loghum Slaterus. Arnhem, 1934.

Hoe men ook over Emil Ludwig's „Levens" van groote mannen moge denken, hij bezit onmiskenbaar het talent van den beteren journalist om gestalten levend en sprankelend voor te stellen. Stalin is, volgens het woord vooraf, de eenige dien hij slechts èenmaal sprak; maar hoe raak en nabij plant hij ook dezen machthebber voor ons neer. Ludwig weet boeken te schrijven, die erin gaan. Dit moge een slechte maatstaf zijn om de blijvende waarde van een werk te meten, het verraadt toch een ongewone scherpte van voelhorens voor wat actueel en gewild is. Ook de beteekenis van dit boek is zijn actualiteit, naast zijn scherpte van uitbeelding en zijn gevoeligheid van hand. Nansen, Masarijk, Briand, Rathenau, Motta, Lloyd George, Venizelos, Mussolini en Stalin zijn de „dienaren" of „heeren" van het volk, die Ludwig beschrijft. De sympathieën van den schrijver zijn herhaaldelijk voelbaar en deze gaan natuurlijk niet in christelijke, evenmin als in nationalistische richting. De zwerver Ludwig heeft iets van den wandelenden Jood, ook in zijn opvattingen. Wie dit boek ter hand neemt, zal het niet ongelezen ter zijde leggen, maar hij zorge te lezen met een greintje critischen zin, indachtig dat deze ontwortelde meer een talentvol impressario dan een wegwijzer is.

DONKER (Anthonie) GEBROKEN LICHT. (63) *f* **1.50. Van Loghum Slaterus. Arnhem, 1934.**

Het is onzeker, waarom wij hier leven, luidt de eerste regel van dezen nieuwen verzenbundel van Anthonie Donker en hiermede wordt het motief van de geheele verzameling aangegeven. Doorgaans is het onzinnig poëzie beschaafd te noemen, de musische begeestering is daarvoor te groot, te sterk levend, het voorname dichtwerk, uit een beschaving voortgekomen, stijgt daarboven uit, en beweegt zoodoende op den adem der eeuwigheid. Maar de poëzie van Anthonie Donker, in dezen bundel althans, is beschaafde poëzie. Zij is zeer lezenswaardig, zij is bijna altijd fijnzinnig, gevoelens van teederheid en ironie, en zelfs van vragende vertwijfeling worden er adaequaat uitgedrukt, maar de diepere begeestering, het absoluter verweer, of de volkomener aanvaarding, vindt men er niet. God, meent de dichter, heeft de wereld slechts ten halve voleind, toen hij zij schiep, en zoo werd ze halfslachtig, vol zonden, ziekte en zweren. Van uit dit inzicht, dat den oorsprong van het kwaad niet

juist erkent, kan ook de hoop niet groeien, die wezenlijk vitaal is, vanuit dit inzicht kan men slechts weifelend tegenover de wereld staan, klagend, schertsend, of mijmerend. Daarom waardeert men deze verzen wel, maar vurig bewonderen kan men zë bezwaarlijk.

VESTDIJK (S.) VROUWENDIENST. (80) Nijgh en Van Ditmar. Rotterdam, '34.

Vestdijk heeft een bepaalde voorkeur voor een soort gedroomde, sombere Middeleeuwen, die van de werkelijke Middeleeuwen begrijpelijkerwijze om hun eenzijdige somberheid veel verschillen. In zijn nieuwsten bundel toont zich deze voorliefde; sommige dezer verzen herinneren dan ook aan de gedichten van Slauerhoff in „Clair-Obscur", die hij verzamelde onder den titel „Clotharius". Maar ook de moderner gedichten van Vestdijk toonen een gelijkenis met het werk van Slauerhoff. De benauwenis der zinnen, de verdoemende schamperheid, de trouweloosheid, het wanhopen aan eenig ideaal, vindt men ook hier. Toch is er, naast deze overeenkomst, een verschil, dat nog grooter is en dieper gaat. Bij Slauerhoff is het verlangen naar een hooger geestelijk goed veel sterker aanwezig en veel bewuster, er is een duidelijke gedrevenheid; deze mist men in de verzen van Vestdijk echter al te zeer, het is of hij zich van den anderen dichter een bepaalde sfeer eigen heeft gemaakt en, hoewel hij deze een persoonlijk accent wist te geven, vermocht hij niet er aan te ontsnappen, hij blijft verwijlen op plaatsen, die voor Slauerhoff doorgangsplaatsen zijn. Daarom ook toont zijn werk, ondanks zijn somberheid, een zekere behaagzieke zelfingenomenheid en met al zijn zeer waardeerbare kwaliteiten een teveel aan literatuur in den verkeerden zin van dat woord.

Voorbehouden.

BARTMANN (Prof. Dr. Bernard) VERLOSSING (Zonde, Verzoening). Voor Nederland bewerkt door J. Lammertse Lzn. (140) *f* 1.90 en *f* 2.75. Foreholte, Voorhout, 1934.

De godsdienstige begrippen hebben bij velen onzer tijdgenooten hopeloos aan klaarheid ingeboet. En daardoor hebben ze als energie-bronnen voor een deugdelijk zedelijk leven alle kracht verloren. Wij denken hier op de eerste plaats aan de breede schare van godsdienstloozen; dan aan velen, die van het Christendom weinig meer overgehouden hebben, dan den naam. Zelfs onder onze Katholieken hoeveel oppervlakkigheid met als gevolg futloosheid! Wij zullen ons maar niet vleien met de hoop, dat de beide eerstgenoemde groepen dit boek ter hand zullen nemen. Katholieke auteurs, zelfs al is het een Professor Bartmann, worden nu eenmaal niet gelezen! Maar dat het boek dan tenminste een ruime verspreiding vinde onder onze Katholieke geloofsgenooten, die zich onder de ontwikkelden rekenen. Zij zullen hier een zeer hecht gefundamenteerde uiteenzetting vinden van twee grondwaarheden van het Katholicisme: 's menschen zonde en Christus' zoenoffer.

Het is de theoloog, die hier aan 't woord is: 't is alles strak, klaar, logisch uitgeredeneerd, angstvallig beargumenteerd, zonder opsmuk, zonder hartstochtelijkheid, zonder ontroerdheid, een theologisch betoog, dat alle goede kwaliteiten bezit, die we maar eischen en wenschen kunnen. Zelfs den geschoolde zal het hier en daar een doorzicht geven of een combinatie, waaraan hij tot hier toe mogelijk minder gedacht had.

De vertaling valt zeer te loven. Het voortdurende Heere Jesus klinkt voor Katholieke ooren vreemd. Zoo ook: Dooding des Vleesches voor Aszese (pag. 33), onoverzichtelijke literatuur voor onoverzienbare (pag. 39), begeerte voor Begierlichkeit en vergeeflijke zonde voor peccatum veniale (pag. 45), nalating der zonden (pag. 64), in wettischen zin (pag. 73), onlosmakelijke eenheid (pag. 79). Doch dit zijn slechts kleinigheden.

COOLEN (Antoon) DE VIER JAARGETIJDEN. Tooneelspel in vier bedrijven (168) Nijgh en Van Ditmar. Rotterdam, 1934.

Een goed gebouwd, maar wat conventioneel tooneelstuk. We gelooven niet, dat Coolens roem op de planken ligt. Ongetwijfeld biedt deze al te welsprekende lof van „den buiten" speelmogelijkheden en zal zeker in Brabant

en daarbuiten succes hebben, maar dat is dan ook alles wat ervan te zeggen valt.

Dat we er méér van zeggen, is, omdat het een stuk van Coolen is. Was het van een ander, een minder bekende, dan zouden we ermeê kunnen volstaan, op te merken, dat het wel wat belooft. Doch iemand, die ons reeds zooveel schoons geschonken heeft, moet niet beginnen met ons iets te belòven.

Van Coolen verwachten we daden, geen beloften.

In zijn romans laat hij de boeren heroïsch en aangrijpend zwiigen. In een tooneelstuk is zooiets wel zoo ongeveer onmogelijk. En zoo babbelen in deze vier jaargetijden de boeren, dat het een lust is om te hooren. Doch als het bericht komt, dat het jungske van Jan in een hooivork gevallen is, kunnen we een „Dat komt er nu van!" moeilijk onderdrukken.

De figuur van den romantischen jonker komt precies twee generaties te laat. Onze grootmoeders geloofden misschien nog in zoo een jonker Edelhart, die boerderijen uitdeelt en toch zoo heel graag ploegen wil. En wellicht zou een Dostoïevsky hem ook nog voor onzen tijd waarschijnlijk hebben kunnen maken. Bij Coolen blijft hij in alle geval een oud prentje, zooals dat op koekjestrommels staat.

Neen, op het tooneel ligt Coolen's roem niet.

We zijn echter verheugd, benieuwd naar zijn nieuwsten romàn! VAN O. E.

WELZL (Jan) DERTIG JAREN ONDER DE KLUIZENAARS VAN DE POOL. Bewerkt door Mr. P. J. A. Boot. (308) *f* 2.90 en *f* 3.90. Scheltema & Holkema. Amsterdam.

Dit is wel een der merkwaardigste en interessantste levensgeschiedenissen, de laatste jaren uitgekomen. De auteur, voor zoover men hem zoo kan noemen, is de Tsjech Jan Welzl, die als jongeman, uit zucht naar avonturen naar de noordelijke bewoonbare streken, op de Nieuw-Siberische Eilanden, trok, en daar 30 jaar leefde vòòr hij Europa terugzag. Van gelukzoeker werkte hij zich op tot welgesteld handelaar en hoofd van die eilanden. Teruggekeerd in Europa kende hij nauwelijks nog zijn moedertaal, en tot het regelmatig op schrift zetten van zijn gedachten was hij niet in staat. Twee journalisten hebben in systematische vraaggesprekken, twee maanden lang, met hem samengewerkt tot het schrijven van zijn levensverhaal. Door later herhaalde, handig gestelde vragen hebben zij de juistheid van het vroeger verhaalde geverifiëerd. Dit was niet overbodig, want verschillende gedeelten zijn bijna ongelooflijk. Welzl maakt, blijkens zijn in den ik-vorm geschreven boek, den indruk een eenvoudig, bescheiden, man te zijn, maar energiek en volhardend, begaafd met een zekere boerenschranderheid. Wat hij schrijft is de moeite van het lezen waard. De bijzonderheden over leven en toestanden in het meest barre klimaat der wereld, zijn die, welke slechts verkregen kunnen worden door jarenlange ervaring. Tevens is het een verslag geworden van een geheele, geïsoleerd levende, samenleving. Ongewild blijkt er ook uit hoe noodzakelijk hier het werk van missionarissen, brengers van godsdienst en werkelijk menschelijke beschaving, is. De inleiding vermeldt nog, dat Jan Welzl in 1929 Tsjecho-Slowakye verliet, om voor goed terug te keeren naar de Noordelijke IJszee.

Het boek is geschikt voor eenigszins ervaren volwassenen.

YPES (Dr. C.) PETRARCA IN DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. (395) *f* 5.90 en *f* 7.40. De Spieghel, Amsterdam.

Het is opmerkelijk dat Dante vòòr de 19e eeuw hier slechts weinig of oppervlakkig bekend was, terwijl Petrarca reeds vrijwel direct bekendheid in de Nederlanden genoot. (De eerste vermelding is te vinden in een geschrift van den kloosterling en humanist Arnoldus Roterodamus, ± 1400) Petrarca's Belgische reis in 1333 heeft daar niet zoozeer toe bijgedragen; meer de verwantschap, die de humanisten en moderne devoten in hem aanvoelden en constateerden. Voor de studie van het humanisme in Nederland zijn de betrokken hoofdstukken in Dr. Ypes' boek dan ook belangrijk. Het wijst op de steeds toenemende belangstelling voor den Italiaan in de 16e eeuw; waarna achtereenvolgens Petrarca behandeld wordt in het werk der dichters en

schrijvers van de 17e en 18e eeuw, in de 19e eeuw tot 1880, om daarna de tachtigers en de modernen te beschouwen in hun verhouding tot den dichter van Laura. Voor de tachtigers is Dante meer een bezielend ideaal geweest dan Petrarca, ofschoon zij den laatste huldigden als een der nobelste lyrici. In verband hiermee, neme men ook kennis van het, in 1929, verschenen werk van J. L. Cohen: „Dante in de Nederlandsche letterkunde". Tezamen bevatten deze werken een vrijwel volledig verslag van den Italiaanschen invloed op onze letterkunde. Dr. Ypes wijst er tenslotte nog op dat onze eigen tijd weinig „persoonlijke" belangstelling toont voor Petrarca. Wat hij geeft in het Canzoniere beantwoordt niet aan de aspiraties van de jongeren. Het laatste hoofdstuk bevat nog een bespreking van de artikelen over Petrarca, sinds 1900 in tijdschriften of couranten verschenen.

Voor litteratuurstudie is het een belangrijk werk.

BLEEKER (Dr. C. J.) INLEIDING TOT EEN PHÆNOMENOLOGIE VAN DEN GODSDIENST. (229) *f* 4.75. Van Gorcum en Co., Assen, 1934.

In zijn woord vooraf zegt schr. dat over wezen en taak van de phænomenologie van den godsdienst nog lang geen eenstemmigheid heerscht, en dat men in zijn bldz. dan ook allicht veel dat men niet had verwacht, vinden zal, maar ook wel het een en ander missen zal, wat men hoopte aan te treffen. — Zóó is het inderdaad. Welk is dan toch eigenlijk het princiep van ordening volgens hetwelk deze massa gegevens en deze complicatie van citaten of samenvattingen uit andere auteurs bijeen zijn gebracht? Het boek wil steeds zoeken naar een bepaalden habitus, naar een geestesoriëntatie bij de verschillende religieuse phænomena; het wil den logos, den zin vinden dier phænomena, nochtans angstvallig los van alle godsdienstwijsbegeerte en van de vraag naar den waarheidsgrond dier verschijnselen. Dat men toch al eenige wijsgeerige stellingen heeft ingenomen als men beweert van vrijzinnige zijde deze wetenschappelijke doorlichting te laten gebeuren, dat men wel degelijk als waar te verantwoorden definities impliciet aanneemt, wanneer het bolschewisme, ook een religie wordt genoemd (p. 20), wanneer de God der mystieken, met Otto, een andere God heet dan die der geloovigen (p. 24), of wanneer zelfs de consecratiemacht der priesters er niet aan ontkomt om als magisch te worden bestempeld, — het is den schr. blijkbaar ontgaan. Voortdurend wreekt zich dan ook die opzettelijke belijdenis van een wijsgeerige achtergrond te willen missen, waarvan men in deze materie zeker toch maar niet geheel weg kan komen. Natuurlijk staat hier overigens veel wetenswaardigs bijeen; over profeet, asceet, wijze, hun plaats in de religieuze verschijnselen staan treffende karakteristieken; de daarentegen zeer bescheiden bldz. (120-123) over het gebed bevatten niet veel anders dan een schema van Heiler's boek. Enkel en alleen als een inleiding over datgene wat er zooal op het terrein der verschillende religies en ook op het religieuse gebied in 't algemeen op te merken valt, zonder een of andere apperciatie, kan het boek dienst bewijzen.

HAKE (Dr. J. A. vor der) RONDOM HET SCHOOLLEVEN VAN ONZE DAGEN. (53) *f* 0.75. Paris, Amsterdam, 1934.

Een pretentieloos boekje, frisch, gezond, openhartig en eerlijk. Moge het door velen niet alleen gelezen maar ook overdacht worden.

ROELS (Prof. Dr. F.) HANDBOEK DER PSYCHOLOGIE I, II. (631) *f* 10.50 en *f* 12.50. Dekker en v. d .Vegt, Utrecht-Nijmegen, 1934.

Dit lijvige handboek der psychologie — in haar twee eerste delen, die alleen tezamen verkrijgbaar zijn, de algemene psychologie omvattend — vult een sinds lang gevoeld tekort aan. De handboeken in de Nederlandse taal tot nu toe verschenen, waren of geheel of grotendeels vertalingen of compilatiewerk. Dit handboek van den bekenden Utrechtsen Hoogleraar mag als de vrucht beschouwd worden van een jarenlange studie, aangevuld en gecorrigeerd door waardevolle experimenten in eigen laboratorium en daarbuiten. Wie van de huidige stand der algemene psychologie — d.i. van de psychologie

van de individuële, volwassen mens — zich op de hoogte wil stellen, vindt in dit degelijke en up-to-date handboek deskundige voorlichting en leiding.

In zijn voorwoord deelt de schrijver mede, dat als delen III en IV nader zullen verschijnen: de psychologie van de rijpende en die van de kinderleeftijd, terwijl de delen V en VI aan de toepassingen der psychologie resp. op forensisch gebied en dat van handel en bedrijf zullen zijn gewijd.

BAVINCK (Dr. J. H.) CHRISTUS EN DE MYSTIEK VAN HET OOSTEN. (236) *f* 2.90 en *f* 3.90. J. H. Kok, Kampen.

Dr. Bavinck — naar wij meenen, zendeling in Ned. Indië — slaat in zijn boek een blik op de groote geestelijke worsteling, die in Azië gestreden wordt. Hoofdzakelijk betrekt hij Java in zijn beschouwingen. Java is op zichzelf niet zulk een belangrijk punt aan het groote front; de groote bewegingen en problemen van het Oosten vindt men er wel, maar in kleiner formaat. Toch is het voor de geestelijke spanning een merkwaardig land, daar hier in vroeger eeuwen Hindoeïsme en Boeddhisme zijn samengesmolten, terwijl later, geleidelijk en makkelijk, het Mohammedanisme is opgenomen in het geheel der religieuze voorstellingen. Deze gecompliceerde cultuur- en denkwereld beschouwt en analyseert de schrijver als wetenschappelijk en godsdienstig man. Hij staat op Protestantsch standpunt — en vanzelfsprekend worden zijn beschouwingen door dat standpunt beheerscht — maar zijn blik in de Oostersche gedachtenwereld gaat zoo diep, dat ook ontwikkelde Katholieken, die kunnen onderscheiden, groote gedeelten van dit boek kunnen lezen, ter verdieping van eigen kennis en inzicht.

FUNKE (Dr. H. C.) HET ONDERWIJS IN DE BIOLOGIE EN DE WERELDBESCHOUWING DER LEERLINGEN. (262) *f* 3.— en *f* 3.90. H. Veenman & Zonen, Wageningen.

Dit boek is het resultaat van een uitgebreid empirisch onderzoek betreffende den samenhang tusschen het onderwijs in de biologie en de wereldbeschouwing der leerlingen op de middelbare scholen. Na de beschrijving van het opgegeven proefwerk en van de wijze waarop het als geheel ontvangen werd, toetst hij de intellectueele verwerking. Naar aanleiding van het verrichte werk bespreekt hij de philosophische en religieuze opvattingen der leerlingen. Tenslotte geeft hij een beoordeeling der gevolgde methode en komt tot de conclusies. Dr. Funke, die op christelijken grondslag staat, en zijn onderzoek heeft ingesteld op openbare en christelijke inrichtingen van middelbaar onderwijs, is er in geslaagd zijn volkomen wetenschappelijk werk te schrijven in een vorm, die zich opvallend makkelijk lezen laat. Een groote verdienste. Ook Katholieke leeraren doen goed kennis te nemen van Dr. Funke's studie.

BERESTEIJN (Jhr. Mr. Dr. E. A. van) GESCHIEDENIS DER JOHANNITER-ORDE IN NEDERLAND TOT 1795. (104) *f* 2.25. v. Gorcum & Comp., Assen.

Na een zeer beknopt algemeen historisch overzicht der Johanniter-orde tot 1798 — het jaar waarin zij, door de verovering van Malta door Napoleon, haar wereldlijk gezag verloor — volgt, — iets uitvoeriger — een overzicht der Nederlandsche commanderijen tot 1795.

Een aantal illustraties, o.a. van kerken en bezittingen der orde zijn aan het einde bijeengevoegd. Die belangstellen in de weinig bekende geschiedenis dezer middeleeuwsche instelling, vinden in dit boekje een vlot overzicht.

JOLLES (J. A.) DE SCHUTTERSGILDEN EN SCHUTTERIJEN VAN ZEELAND. (140) Uitgave van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Middelburg.

Het schuttersbedrijf in Zeeland, voor zoover het nog bestaat, is niet bijster opgewekt meer. De meeste der oude gebruiken, zoo hoog in eere nog in Noord-Brabant en Limburg, worden hier niet meer onderhouden. Van wat nog bestaat, wordt in de publicatie van het Zeeuwsch Genootschap der

Wetenschappen een uitgebreid overzicht gegeven, tegelijk met een historischen terugblik.

LAJEUNIE O.P. (Etienne-Marie) ANNIE DE GUIGNÉ. Vertaling van P. Burchard Housen, Minderbroeder (206) 10 frs. St. Franciscusdrukkerij, Mechelen.

Het uitvoerige levensverhaal van Annie de Guigné (geboren in 1911, gestorven in 1922) toont aan hoe deze kinderziel geheel omgevormd werd door het bovennatuurlijke, zooals we dat ook weten van de H. Rosa van Lima en de H. Theresia van het Kindje Jezus. Haar leven is een vervulling van het woord van Pius X: „Er zullen heiligen onder de kinderen opstaan."

Het is een boek, vooral voor grootere kinderen, maar toch ook voor volwassenen. Voor de eerste zal slechts enkele keeren een specifiek Vlaamsche uitdrukking een weinig storend zijn.

WOUTERS (D.) en MOORMANN (Dr. J.) HET STRAATLIED. (304) „Holland", Amsterdam.

Nu een tweede bundel is verschenen van „Het Straatlied" blijkt eerst goed hoe grondig de verzamelaars gewerkt hebben. Want ofschoon er zeker nog wel liederen onder het volk bekend zullen zijn, — volledig of fragmentarisch, — die de verzamelaars nog niet hebben bemachtigd, betwijfelen we sterk of het er nog veel zullen zijn. Samen met den in 1933 uitgegeven eersten bundel is hier een prachtige en uitgebreide verzameling bijeen. Zij, — vooral de groep burleske en sentimenteele liederen, — is een zuivere uiting van het primitieve volksgevoel in zijn humor en sentiment. Voor ieder, die belangstelt in de volkspsyche, maar vooral voor folkloristen is dit een zeer belangrijk boek.

MOORMANN (Dr. J. G. M.) DE GEHEIMTALEN. Bronnenboek. (570) W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Reeds twee jaar na het verschijnen van „De Geheimtalen", lost Dr. Moorman een daar gegeven belofte in, een „Bronnenboek" in het licht te geven. In deze bronnen, voorzien van een korte inleiding wordt verwezen naar studies over deze bronnen en naar „De Geheimtalen" waarmee dit boek zeer nauw samenhangt. Wanneer men bedenkt dat in de 49 bronnen 5600 woorden zijn verwerkt, krijgt men respect voor den schrijver die deze tijdroovende studie tot stand heeft gebracht. Uit archieven heeft hij moeten putten, maar vooral ook uit den levenden bron: „de schooiers zonder huis of haard", wien hij dan ook in het voorwoord terecht zijn dank betuigt. Waar wij een steekproef namen, heeft de lijst ons geen enkelen keer teleurgesteld.

Voor criminalisten, folkloristen en taalkundigen bevat het zooveel materiaal, dat het boek ons voor hen onmisbaar schijnt.

KOREVAAR (Dr. Ir. A.) TECHNIEK EN WERELDBESCHOUWING. (267) *f* 1.90. (V. V. B. No. 59) Erven Bohn, Haarlem, 1934.

De filosofen der techniek — Korevaar en de door hem behandelde voorgangers — gaan m. i. van een principieel verkeerd standpunt uit. Techniek is voor hen de kunst en uitvoering van vliegtuigen-bouwen, betonconstructies, machines, fabrieken enz., terwijl wij toch ook spreken van een techniek der kunst, der wetenschap, van 't spel, ja zelfs zedelijkheid en godsdienst, gemeenschap en staat zijn niet zonder hun technische zijden. Er bestaat immers ook een psycho-techniek. Daardoor komt b.v. de voornaamste filosoof der techniek: Dessauer er toe, zijn beschouwing te beginnen bij de inspiratie van den uitvinder van technische instrumenten, welke inspiratie nu juist heelemaal geen technisch probleem is, evenmin als de inspiratie, die den schilder een nieuw technisch procédé voor de uitbeelding van zijn kunstvisie aan de hand doet; laten we zeggen, de uitvinding van het kubisme.

De wetenschap heeft echter een technischen regel, dat ieder zich orienteeren moet aan het bestaande en daarom kan het goed samenvattende werk van Dr. Korevaar uitstekende diensten bewijzen, zoowel aan den filosoof, die de wetenschap verder wil ontwikkelen, als aan den denker, die alleen

maar op de hoogte wil komen van wat er tot nu toe op dit gebied gepresteerd is.

NOYES (Alfred) THE UNKNOWN GOD. (383) 7/6. Sheed & Ward, London.

Buiten Engeland is Noyes minder bekend dan Belloc en Chesterton; in zijn vaderland wordt hij even hoog, zoo niet hooger aangeslagen. Persoonlijk achten wij hem van grooter beteekenis voor de Katholieke cultuur in Engeland dan de in zijn strijdlust eenigszins eenzijdig wordende Belloc, of dan Chesterton die soms voor zijn brillante paradoxen te veel aandacht vraagt, ten koste van de eigenlijke gedachte, en die door massa's van zijn landgenooten maar niet ernstig kan genomen worden. Een bundel essays van Noyes weet onmiddellijk de aandacht en belangstelling te eischen van den wetenschappelijken zoowel als van den kunstzinnigen landgenoot, onverschillig, voor- of tegenstander.

Want Noyes kan zonder overdrijving een logisch getraind zeer knap denker genoemd worden en tevens een talentvol kunstenaar. Beide uitingen van zijn persoonlijkheid spreken ook in zijn nieuwsten bundel essays: „The Unknown God". Het is een aanval op het materialisme, en stelt het christelijk geloof als een religie, logisch noodzakelijk voor elk intelligent mensch. Noyes analyseert de geschriften der groote 19e eeuwsche agnostici als Spencer en Huxley, vindt daarin de erkenning van het bestaan van een „unknowable", toont verder aan dat de „unknowable" een schoorvoetend erkennen is der noodzakelijkheid van een „Final Cause". Terecht gaf Noyes aan zijn boek als motto Paulus' rede op den Areopaag, Hand. XVII, 22-23.

Overal spreekt het kunstenaarstemperament, dat in de poëzie de essentie der religie ziet, maar het blijft beheerscht door het wetenschappelijk denken. Het is te hopen dat Noyes' essayistisch werk (eenige jaren geleden verscheen reeds „The Opalescent Parrot", — Katholieke, moderne apologie) ook hier te lande meer bekend wordt. Intellectueelen lezers kan het ten zeerste aanbevolen worden.

MATHEW (David) THE CELTIC PEOPLES AND RENAISSANCE EUROPE. (525) 18/. Sheed & Ward, London and New York.

Ten tijde van Koningin Elisabeth vooral ontwikkelde zich het groote — op de eerste plaats — kultureele — conflict, waardoor het Keltisch element, met zijn pre-middeleeuwsch levenssysteem, werd verdrongen, en de vestiging plaats had van den modernen Engelschen staat, gedeeltelijk onder invloed der Renaissance theorieën. In zijn uitgebreide, zeer grondige, kultuurhistorische studie behandelt Mathew de Keltische en Spaansche invloeden op de Elizabethaansche geschiedenis.

De verschillende elementen der 16e eeuwsche kultuur worden diep nagespeurd, met hun sociale tradities en geestelijke krachten. Die Keltische kultuur zag voor haar behoud instinctief uit naar de hulp der groote Spaansche monarchie met wie zij door den godsdienstband verbonden was. Maar tusschen deze twee bestonden overigens te groote verschillen; het moderne Engeland werd geboren.

De historicus, maar ook de ontwikkelde leek, die belangstelt in het enorme conflict, dat een keerpunt beteekent in de Europeesche kultuurgeschiedenis, zal kennis moeten nemen van Father Mathew's werk.

MEER (G. van der) biol. doct's: VOGELS BIJ ONZE WONINGEN. (82) *f* 2.90 en *f* 3.90. G. J. A. Ruys, Zutphen.

„Zeer velen interesseeren zich voor vogels en velen willen er gaarne meer van weten", schrijft de heer van der Meer in zijn inleiding. Het is mogelijk; zeker is in elk geval dat die dorst naar vogelwetenschap dan nog nooit gelescht is. Want het gebrek aan vogelkennis is in ons land bar groot. Wanneer dit dan niet veroorzaakt wordt door te weinig belangstelling, kan dit uitstekende boek van groot nut zijn. Van talrijke vogels, die waargenomen kunnen worden in de nabijheid van woningen, — dat in ruimen zin genomen — geeft het korte beschrijvingen van uiterlijke kenteekenen en levens-

wijze. Bovendien heeft de schrijver 67 gekleurde afbeeldingen van vogels opgenomen. De uitvoering dier platen is zeer goed; zij vormen een ongemeen verduidelijkende illustratie van den tekst.

FRANKE (J.) LEGENDEN LANGS DE NOORDZEE. Met illustraties van Willem Backer. (269) *f* **3.90 en** *f* **4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.**

Hoe rijk onze Noordzeekust aan legenden is, blijkt uit de zeer rijke verzameling van den Heer S. Franke. Vele heeft hij overgenomen, die door anderen reeds schriftelijk waren vastgelegd, maar hij heeft toch ook nog kunnen putten uit de ideale bron, den volksmond. Juist bijtijds: want deze wijze van overlevering wordt steeds zwakker. Talrijke der hier verzamelde legenden vinden haar oorsprong in historische feiten, andere zijn zuiver fictief en spreken van de bijgeloovigheid van het visschersvolk, enkele geven treffende verklaringen van aardrijkskundige namen. Het boek is een waardevolle vermeerdering der verzamelingen Nederlandsche legenden, in den loop der laatste jaren door Thieme uitgegeven. Een klein bezwaar tegen den bundel Noordzeelegenden is, dat de stijl hier en daar te geforceerd-romantisch, of te gewild-naïef is.

TERVOOREN (Lina) DE JONGEN UIT AMERIKA. (159) *f* **1.35. Spaarnestad, Haarlem.**

Een alleraardigst, vlot geschreven jongensboek, dat meisjes ook gerust mogen lezen.

EIJGENHUIJSEN (Truus) EN NU. . . ! (136) *f* **1.20. Met platen en bandteekening van Rie Cramer. G. B. van Goor Zonen. Den Haag.**

Een goed neutraal meisjesboek waarin van den misstap van Hansje Marsveld, van haar leven, thuis en op school, wordt verteld.

Geschikt voor meisjes van ongeveer twaalf jaar.

HINZELMANN (Else) BOMMELTJE OP REIS. (160) *f* **0.80. Vertaald door G. W. Elberts. Band en illustraties van Herman Berends. Meulenhoff, A'dam.**

Bommeltje is twaalf jaar en als zijn vader, die reiziger is, ziek wordt, neemt hij het werk over. Zeer onwaarschijnlijk! Hij komt in een circus terecht, pleegt diefstal, maar maakt het weer in orde. Over het algemeen een onsympathiek kinderboek.

RIEMENS-REURSLAG (J.) LIESBETH. (162) *f* **1.90. Illustr. Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorff, Amsterdam.**

We hebben al vaker een boek uit de „Gele Brem-Serie" kunnen aanprijzen. Dit is al een bijzonder frisch en opgewekt verhaal, dat speelt in het snoezige dal van de Salzach, een Oostenrijksche provincie. Voor meisjes van 10-12 jaar.

SCHIEKER-EBE (Sofie) EEN SECONDE. . . . . SIBYLLE! (184) *f* **1.— en** *f* **1.50. Met omslagteekening van Hans Borrebach. Van Goor Zonen, Den Haag.**

Dit vervolg op het indertijd zoo geprezen „Wat nu, Sibylle?" geeft blijk

van een goed inzicht in een onbedorven meisjeskarakter. Het is een neutraal maar aantrekkelijk, frisch, zuiver aangevoeld boek voor meisjes van 16 jaar en ouder.

SCHUVER O.S.B. (Domna Ursula M.) KONINGSKINDEREN. (128) *f* 1.75. Bandontwerp en typografische verzorging van Ans Theofoor van Zeyst. Van Rossum, Utrecht.

Zooals in het korte voorwoord staat, is dit mooie boek geen sprookjesboek over koningskinderen, die nooit bestaan hebben, maar een boek met echte levensgeschiedenissen van echte koningskinderen, die in onze dagen geleefd hebben, de kinderen van Koning Christus. Een aantrekkelijke uitgave, welke verdient, om haar innerlijke waarde, wijd en zijd verspreid te worden.

URY (Else) BENJAMINNETJE OP SONNEVANCK. (276) *f* 1.75 en *f* 2.90. Vrij voor Nederland bewerkt door Stella Mare. Geill. door Freddie Langeler. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Sonnevanck is het tehuis aan zee waar Benjaminnetje na haar ziekte weer probeeren moet sterker te worden. Het zal een pleizier zijn voor de kinderen haar daar gezelschap te mogen houden want ze heeft er veel pleizier. Grappig boek voor meisjes van 8-10 jaar.

WOUTERS (Wim) HET VERIJDELDE COMPLOT. (172) *f* 0.60 en *f* 1.35. Met platen en bandteekening van Willy van der Pol. „De Steenuil", A'dam.

Twee jongens, echte waterratten, gaan er met een zelfgemaakte boot, „De Watergeus" op uit! Ze ontdekken een ingewikkeld complot en helpen de politie om de samenzweerders in het nauw te brengen en tot de onthulling te komen. Spannend en geschikt voor 12-15 jaar.

VEENBAAS (Joh.) ONDER VERDENKING. (180) *f* 1.90 en *f* 2.50. A. W. Sijthoff, Leiden.

Jongens van twaalf jaar en iets ouder zullen wel met spanning het verhaal lezen van eenige flinke knapen, die de verdenking van diefstal weten weg te nemen van een onschuldige, en den waren schuldige ontmaskeren.

DORHOUT (U. G.) KOKIE, HET OPPERHOOFD DER ROODE PRAIRIE-LOOPERS. (152) *f* 0.60 en *f* 1.35. Platen en bandteekening van Willy van der Poll. „De Steenuil", Amsterdam.

Aan het begin leek dit boek niet zoo aardig, maar het valt toch mee. Er wordt zoo vaak gevraagd naar Indianen-boeken. Dit is er een, dat we gerust in handen kunnen geven. Eén vraag: Moet er per se i nelk jongensboek een held voorkomen die een ander uit het water redt? Voor 10-12 jaar.

VALKHOFF (Rein) en MAREE (Piet) BOB EN BEN OP ZEE. (168) *f* 1.90 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Bob en Ben zijn reeds twee bekenden voor onze jongens. Wij vergezelden ze reeds op hun K. L. M.-reis boven Nederland. Dit maal gaan de twee H. B. S.ers met een logger de Noordzee op! Een kolfje naar de hand van elken frisschen Hollandschen jongen. Het boek is verlucht met royale foto's gemaakt door Piet Marée. Een prachtgeschenk voor jongens van 14-17 jaar.

BURGT (J. v. d.) ROLFS LAATSTE SCHOOLJAAR. (312) *f* 2.90. Geill. door Willem Backer. Thieme & Cie., Zutphen.

Je zou haast schrikken om aan dit lijvige boek te beginnen, maar het is zoo vlot en boeiend geschreven, dat je het uit hebt voor je het weet. Het verhaalt de lotgevallen van een dokter's zoon, een gezonden rakker, die met zijn kornuiten de schrik, maar ook tevens de roem en de hulp van het dorp is. Hoe dat mogelijk is, verklappen we niet. Geschikt voor jongens van 14-17 jaar.

BAREN (Kees van) DE BEHEERSCHER VAN HET MORGENLAND. (156) *f* 0.60 en *f* 1.25. Platen en bandteekening van Willy van der Poll. „De Steenuil", Amsterdam.

De hooggeleerde en „verstrooide" professor J. P. A. M. Drooglever(!) wordt bij uiterste wilsbeschikking van zijn zwager in Indië benoemd tot voogd van diens twee minderjarige kinderen, en vliegt in letterlijke en figuurlijke zin met zijn zoon hals over kop naar de Oost. Het is te begrijpen, dat hij daar gevaarlijke, maar ook grappige avonturen beleeft. Geschikt voor 12-14 jaar.

KUIPER (Johanna) TRIENEKE, HANS EN MEREIN. (155) *f* 0.80. Band en illustraties van Rein Stuurman. Meulenhoff, Amsterdam.

Trieneke is een boerendeerntje, Hansje is het ziekelijk kindje dat op de boerenhoeve een paar ronde wangen komt halen en Merein is de bok waarmee ze dikke vrienden zijn. De fantasie der kleine kleuters is zóó groot, dat ze werkelijk leven in een wereld van feëen, kabouters en toovenaars. Geschikt voor meisjes van 6-9 jaar.

TYMES-JONKMAN (Ada) MAP VAN REE. (283) *f* 1.90. Geill. door Adri Alindo. Meinema, Delft.

Er is mij geen ander boek van deze schrijfster bekend, maar dit is een frisch en fleurig verhaal voor meisjes van 14-17 jaar, dat zonder het vaak voorkomende geflirt, toch vlot het bakvisch-leventje weet te beschrijven en daarnaast nog plaats heeft voor ernstiger gedachten. Aanbevolen.

KUYLMAN (H. E.) PECHVOGEL. (184) *f* 1.— en *f* 1.35. Meulenhoff, Amsterdam.

't Is alles goed en wel, en de helden in dit boek, dat bedoeld schijnt voor jongens van 12-14 jaar mogen edele hoedanigheden bezitten, maar wij hebben niet veel op met flirt en het naloopen van Pechie van „het meisje van zijn hart". Ongeschikt.

GROENEWEG (J. J.) DE STAM VAN DE STEKENDE SCHORPIOENEN. (168) *f* 1.— en *f* 1.50. Platen en bandteekening van Pol Dom. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een verhaal dat bij de jongens wel in de smaak zal vallen. De hoofdpersoon, een zekere Dr. Hans Grünewald, directeur van een beroemd Duitsch insectarium, zoekt rusteloos in de wildernis en de oerwouden naar de ‚biddende hotnotsgod", een ongewoon insect. Op zijn tochten komt hij in aanraking met de Indianenstam „de stekende schorpioenen" en meer andere griezeligheden. Om van te smullen! Voor jongens van 14-17 jaar.

EXEL (Ph.) DE WONDERBARE REIS VAN DE PHENIX. (205) *f* 2.25 en *f* 2.90. Met illustraties van F. Ockerse. L. J. Veen, Amsterdam.

De boeken van Ph. Exel vallen enkelen uitgezonderd wel in de smaak bij de jongens. Ze zijn avontuurlijk en spannend geschreven. Ook dit is er weer zoo een. Wim Alta gaat met zijn Amerikaanschen Oom, diens zoon en hun gezelschap mee de halve wereld rond met het groote luchtschip „De Phenix". Ontmoetingen met krokodillen en wilde volksstammen. Geschikt voor 14-17 jaar.

SELLEGER-ELOUT (J. M.) MARIAN EN MARION. (272) *f* 1.90 en *f* 2.75. Met omslag en platen van B. Midderigh-Bokhorst. Servire, Den Haag.

Evenals de andere boeken van deze schrijfster is er dit ook weer een dat we kunnen waardeeren. Vlot en goed van stijl en inhoud. Marian is een boerinnetje uit een Zeeuwsch visschersdorpje en Marion het meisje dat na een scheepsramp gered wordt, bij haar komt wonen en haar vriendinnetje wordt. Ook de illustraties verdienen een woord van lof. Goede lectuur voor meisjes van 9-12 jaar.

REIZEN MET DR. OVERAL. Bewerkt door Wouter Hulsteijn. *f* 2.— en *f* 2.90. Kluitman, Alkmaar.

Reizen met Dr. Overal: dat is kennismaking met allerlei meer of minder vreemdsoortige vehikels, van sleepboot tot raket-vliegtuig; dat is de Samoa-eilanden, de Eskimo's, de Sáhara, de Maan; dat is een reeks van wetenswaardigeheden, oppervlakkig natuurlijk, maar daarom toch geenszins te versmaden.

Integendeel. We zouden willen dat de enkele kwasi-diepzinnige opmerkingen over natuurvolken of scheppingslegenden achterwege gebleven waren. 't Boek was dan zuiverder gebleven wat het wil zijn; interessant en aantrekkelijk zonder meer! Intusschen; dit is zoo incidenteel dat we het boek gerust aan jongens vanaf 15 jaar warm kunnen aanbevelen. Ze zullen er niet aan bekocht zijn.

ENGELBERTS (Jaap) HOE DE PIJN RENNER WERD. (191) *f* 1.— en *f* 1.35. Band en illustraties van B. J. Kempers. Meulenhoff, Amsterdam.

Het „levensverhaal" van Jan Pijnenburg. Een kolfje naar de hand van onze jongens. Het is boeiend en leerzaam. Geschikt voor jongens van 12-14 jaar.

HOEVEN (Babs van der) OP EIGEN BEENEN. (190) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geill. door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit is een exemplaar uit de „Knal-serie". Misschien wel een van de aardigste. Het is het vlot geschreven verhaal van twee zusjes, die bij een oom en tante in huis zijn en ouder wordend op eigen beenen trachten te staan, hetgeen met de noodige avonturen gepaard gaat. Neutraal en wat oppervlakkig. Voor 17 jaar en ouder.

BUREN (Riet van) ALS WIES EN FRITSJE GROOT ZIJN. (16) *f* 1.75. Geill. door Greta Bosch van Drakestein. Kluitman, Alkmaar.

Alleen maar aardige versjes, . . . groote letter, leuke plaatjes, dus voor de allerkleinsten, die pas leeren lezen.

SERVAES (Anke) HET ASYL. (180) *f* 1.35. Geill. door G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.

Van deze schrijfster heb ik wel eens aardiger werk gelezen. Hoewel ook dit verhaal vlot geschreven is, boeit het niet erg, waarschijnlijk omdat er te weinig handeling in voor komt. Er komen echter heel goede gedachten in en daarom kunnen wij het zeer zeker aanbevelen voor meisjes van een jaar of 15.

MAKKUM (Hein van) P. H. 24 ANTWOORDT NIET! *f* 1.90 en *f* 2.50. „De Tijdstroom", Lochem.

Een schrijver van hedendaagsche jongensboeken is gerechtigd de „wonderen der westersche techniek" tot voor ons fantastische mogelijkheden op te voeren. En daar is minder genialiteit voor noodig dan in de dagen van Jules Verne.

Maar daarnaast te morrelen aan „mirakelen", die de oostersche Fakirs „door een sterke concentratie van hun wil" tot stand heeten te brengen, en, tusschen de regels door, mir nichts dir nichts nog iets over wonderen te ventileeren, gaat buiten de bevoegdheid.

Vandaar: ondanks voortreffelijke uitvoering van de druk (platen binnen zijn minder gelukkig) tn onmiskenbare kwaliteiten van de schrijver, voor onze jongens minder geschikt.

Een uur met du Perron[1)]

door J. v. H.

Als E. du Perron ooit de Novemberaflevering (1934) van „Die Literatur, Monatsschrift für Literaturfreunde" in handen krijgt, zal hij een kwaden dag beleven. Daarin wordt vooreerst de Duitsche vertaling van Theun de Vries' „Rembrandt" aangekondigd en het „ausserordentliche Buch" geprezen als „starkes, pulsierendes Leben vermittelnd" en biedend „ein grofs angelegtes kulturhistorisches Lebensbild". Elk woord moet een foltering zijn voor du Perron.

Vervolgens staat er een zeer goede recensie in op „La Condition humaine" van Malraux, dat als „So lebt der Mensch" in den Europa-Verlag te Zürich verscheen. Dit werk is volgens den recensent „der seltsamste Versuch einer Synthese intellektueller Psychologie und westeuropäischen Denkens mit der Gefühlswelt des ostasiatischen Revolutionärs. Malraux nützt die Gegebenheiten virtuos. Das ist seine gröszte Stärke. Kaleidoskopartig würfelt er Menschen aller Stände und Charaktere, aller Nationen und Rassen durcheinander. Er zeichnet sie mit wenigen Worten ungewöhnlich anschaulich. . . . .

Es ist ein Zwiespalt in dem Buch. Er resultiert genau genommen aus zweierlei. Erstens dem Willen, einzelne Figuren romanhaft zu entwickeln; zweitens: diese Entwicklung mit Hilfe westeuropäischer, intellektueller Psychologie zu versuchen. Beides ist Malraux nicht geglückt. „So lebt der Mensch" ist kaum als Roman zu bezeichnen; der Versuch einer Synthese Ostasiën — westeuropäisches Denken ist nicht gelungen.

Aber davon kann man absehen. Dasz man es kann, ist ungemein positiv zu werten. Tut man es radikal, bleibt ein reportagehaftes Gemälde von auszerordentlichem Reiz. . . Man wird mit Vergnügen feststellen, dasz ein dramatischer Aufbau und eine überlegte Führung der Typen und Gestalten ein einfaches Zeitdokument zur Dichtung erheben können."

Een deel van het hier geciteerde past op du Perron zelf. Hij is persoonlijk de proeve eener synthese van intellectueele psychologie en West-Europeesch denken met de gevoelswereld van den Oost-Aziaat. Allerlei „Charaktere, Nationen und Rassen" zijn in hem „kaleidoskopartig durcheinander gewürfelt". Een heeter en bonter conflict tusschen hoofd en hart is haast niet denkbaar dan bij du Perron. Is zijn hart in het spel en drijft hem haat of liefde, dan is er geen ongemotiveerder, geen blinder verachter of vereerder dan hij. Aziatisch is zijn toewijding, maar ook zijn wreedheid, gelukkig slechts een papieren wreedheid. Weinigen der Nederlandsche schrijvers van het oogenblik, die in zijn gezichts-

[1)] E. du Perron. De Smalle Mens. (285) Querido, Amsterdam, 1934.

veld treden, hebben niet vroeg of laat de scherpte van zijn klauw gevoeld. Enkelen slechts hebben de volle gunst van den koningstijger genoten.

Deze volstrekt niet ongevoelige, wien het hart in den weg zit, is, vreemd genoeg, de paladijn der verstandelijke helderheid, eener onverbiddelijke helderheid. Heel zijn ethiek — voorzoover dit woord hier bruikbaar is — gaat uit op een zuiveren van het inzicht van alle bijkomstige invloeden, die dit inzicht vertroebelen en niet aan de hoogste norm voldoen. Men zou van een nieuwe spiritualiteit, een nieuwe „heroiek" kunnen spreken. Deze helderheid van inzicht is geen intellectualisme, geen cerebraliteit, bedoelt het althans niet te zijn, maar de bepaling en bewustmaking eener levenshouding. Het is de apotheose van het individualisme, de wat al te beklemtoonde afzondering van de breede schare.

Du Perron is de Nederlandsche letteren komen binnenvallen ongeveer zooals Melchisedech optreedt in den Bijbel, „sine patre et matre, zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtslijst, zonder begin van dagen". Hij wàs er op een bepaald oogenblik. In den Erts-almanak van '26 komt zijn naam nog niet voor. Jan Engelman komt uit Utrecht, Dirk Coster uit Delft, Helman uit West-Indië, Marsman stamt uit het Utrechtsche, ter Braak uit Eibergen, van Duinkerken is een Brabander en zoo verder. Elk van dezen heeft een achtergrond, „een geslachtslijst en een begin van dagen". Du Perron mist dit alles, hij is „de smalle mensch", de Europeaan „an sich". Dat dit zijn oordeel en smaak heeft beïnvloed, zoowel ten voor- als ten nadeele, ligt voor de hand, temeer daar zijn belezenheid en eruditie ongewoon breed blijken. Vijandig staande tegenover bijna alles wat verankerd lag in de Nederlandsche traditie, is hij met een bezem den Augiasstal binnengetrokken voor den grooten schoonmaak. Een zoo stuursch en eigenwillig, vaak scherpziend, vaak ook blind geslagen criticus als du Perron was hier vòor hem onbekend. Hij is iemand van Kantiaansche denkvormen; wat buiten zijn persoonlijke categorieëen valt, is onherroepelijk een kind des doods. Al kreeg Theun de Vries den Nobelprijs en bleek van Duinkerken onverwacht de schrijver der Divina Comedia, du Perron zou hen blijven uitspuwen. Alle helderheid laat hem in den steek, wanneer een zijner oude rancunes in het geding komt. Dan blijkt dat de Aziaat nog niet in elk rayon het volle Europeesch-peil bereikt heeft: het kost hem onverwinnelijke moeite in zijn vijand een mensch in plaats van een orang-oetang te zien. Sinds zijn verblijf in het Westen is echter deze neiging tot amok-maken, die zijn vrienden wel eens moet verontrust hebben, aan het luwen en bindt hij zich langzamerhand aan christelijker normen.

Een eigenaardige leemte in du Perron's categorieën is, zooals Engelman reeds aanwees, zijn begriploos staan tegenover alle mystiek-religieuze verschijnselen. Hier laat hij zich beetnemen

door het grimmigste rationalisme en vergeet de wijze spreuk van Hamlet over de dingen tusschen hemel en aarde, waarvan de philosophie nooit gedroomd heeft. Of is hier heel zijn houding de pose van Hamlet, wanneer deze om zijn vrienden te misleiden den geest zijns vaders met „old mole" en „true-penny" aanspreekt? Hij grasduint graag in Hamlet, dit drama van het doodsmysterie, — getuige zijn studie in „De smalle Mens" — en eenige Hamlettrekken zijn hem niet vreemd. Hij zou Polonius nog sterker veracht hebben dan Hamlet hem verachtte; menige uitspraak tot Ophelia, tot Laërtes en tot Horatio had hij Hamlet uit den mond kunnen nemen.

I pray thee, take thy fingers from my throat;
For, though I am not splenetive and rash,
Yet have I in me something dangerous.

Hij voelt zijn strijd om „zuiverheid", om innerlijke hoogheid zelf blijkbaar als een Hamlet-conflict, het conflict, naar zijn interpretatie die niet iedereen aanvaarden zal, om „honesty op deze wereld, onder de menschheid zelf en zonder hooger beroep, zonder goddelijke vergelding".

E. DU PERRON

Bij iemand als du Perron, die alle uitzicht uit den cosmos bewust weigert, is het geen wonder dat de beste aspiraties hun weg niet vinden in dit menschenlabyrinth en zich een idool vormen naar eigen beeld en gelijkenis, met ingrediënten van verwante voorgangers. Dit idool is een zuivere, hooge menschelijkheid, „honesty" in zijn reinste beteekenis, en voor wie zich onherroepelijk in deze menschenwereld verankerd waant met hermetische afsluiting van boven en beneden en met den dood als volstrekte begrenzing, is er moeilijk iets hoogers of verders te ontdekken. Er kan grootheid en heroïsme schuilen in dezen zelfcultus, hoewel hij, gebazeerd zijnde op valsche praemissen, onmogelijk tot resultaat kan voeren. Er staat een curieus stukje in „De smalle Mens", dat „De Kalender en de Notaris" heet en waarin ter Braak de schrijvers opsomt, die aan zijn uiterste criterium van honesty beantwoorden. Het zijn Nietzsche, Dostojevsky, Diderot en Stendhal. Poe mag er van ter Braak niet bij, van du Perron wel. Een merkwaardig groepje! Als „mensch" zijn enkelen dezer nogal bedenkelijk.

Is dit onvruchtbaar gedebatteer enkel een half aesthetisch spel of wil het een ernstig onderhoud zijn over de toppunten der menschheid? Ik vermoed het laatste. Maar dit snobistisch geconspireer tot instandhouding van den honnête-homme door een paar vereenzaamde litteratoren doet wel wat ridicuul aan. Men zou du Perron's streven naar een zuiver menschzijn kunnen bewonderen, indien het niet zoo luid van de daken verkondigd werd. In elk artikel, in elke dagboeknotitie moet hij ervan getuigen. Elke bladzijde zijner schrifturen moet bewijzen, hoe ver hij afstaat van de menigte, hoeveel dieper en uitzonderlijker zìjn problemen zijn dan die van elk ander. Deze opdringerigheid hindert in een Yogi, die naar ware honesty streeft. Er steekt een goede dosis snobisme in deze publiceerwoede van personalia, die geen tien menschen interesseeren. Deze debaters over menschelijke toppunten schijnen nergens anders school gegaan te zijn dan bij boekenschrijvers en publicisten. Hebben zij eenig vermoeden dat hun honesty, het reinhouden van hun ik, juist omdat het een louter menschelijke maatstaf is, dicht aan het gebied der platitudes grenst. Dìt voelen zij zuiver, dat hun idool slechts intact is te houden door bewuste vijandigheid tegenover de schare. Het is overigens zoo cerebraal van constructie, zoo weltfremd en litteratuurdoorvoed, dat weinigen de ijle amosfeer ervan verdragen zullen. Laat du Perron en ter Braak veilig met hun pop spelen en er boeken over schrijven, het aanschijn der aarde zal er niet door veranderen.

Het lijvige boek dat du Perron met „De smalle Mens" aan liefhebbers en gegadigden aanbiedt, is het heterogeenste allerlei dat zich denken laat. De meeste stukken zijn in Forum verschenen, maar bijeengebundeld maken zij een bonter indruk dan bij afzonderlijk verschijnen in een tijdschrift. Het zijn artikelen en beschouwingen over boeken en schrijvers, reflexies en analyses, dagboekachtige fragmenten en oogenbliksindrukken, alles wat een verwoed litterator, die een zeer reflexieve natuur bezit, de moeite van het neerschrijven waard acht. Du Perron is geen aestheet, noch een intellectualist als ter Braak, maar het type van den litterator. Alles levert hem stof voor copie, zet zich bij hem om in litteratuur. Wat hij hoort of ziet of leest, zet zijn schrijfmechanisme in werking. Hij slaat aan het reflecteeren en reageeren en er vloeit een schriftuur uit zijn pen. Wat hij schrijft is meestal de moeite van het lezen overwaard èn om hetgeen hij te zeggen heeft, èn om het zeer persoonlijk accent waarmee hij het zegt. Toch valt het op dat wat bij verschijnen in een tijdschrift een onmiddellijke actualiteit bezat, later in boekvorm reeds veel van zijn bekoring verloren heeft.

Du Perron moet heele bibliotheken verslonden hebben: zijn belezenheid op bepaalde gebieden is onbegrensd evenals zijn hooggeroemde „luciditeit". Hij heeft een overfijnen speurzin voor de zwakheden van zijn tegenstanders en verplettert hen graag

met een of ander slagwoord, aan die zwakheid ontleend. Hierin kan hij van een tergende kwaadaardigheid zijn. Ook speelt hij graag eigen slagwoorden uit, die hij meestal dankt aan zijn Fransche belezenheid en die den indruk maken van het nieuwe. Zijn ongewoon helder inzicht en scherpe gevoeligheid geven zijn uitspraken een beteekenis, die niet te veronachtzamen is, doch altijd af te wegen aan de sterkte van zijn pro- of contra-stemming. Zijn grimmigheid staat zijn luciditeit voortdurend in den weg, verduistert ze soms dermate, dat alle betrouwbaarheid van oordeel zoek raakt. Zelfs in het èene befaamde vers dat hij schreef, over den harden dood, kan hij het niet laten een uitval te doen op wie hem antipathiek zijn. Zooveel helderziendheid bij zooveel gevoelsstoornis, zooveel reflexie bij zooveel spontaanheid, zooveel zin voor het zuivere bij zooveel kwaadaardigheid maken van du Perron een „vat" van tegenstrijdigheden. Hij schijnt vrienden te hebben die hem onverdeeld genegen zijn, maar het aantal zijner vijanden is niet gering.

Er staat in „De smalle Mens" nog al wat dat beter achterwege gebleven ware, persoonlijke reflexies en beschouwingen, die binnenkamers onder vrienden misschien van eenig belang, doch voor het publiek waardeloos zijn. „Eerlijkheid" sluit niet in dat alles gepubliceerd worde. Zijn ingewikkelde gesprekken met X. of Y. over het communisme van Gide, over het fascisme en over Drieu la Rochelle of Keyserling dringen het belangrijke van zijn persoon zoo ongeproportioneerd naar voren, dat het onbehagelijke lectuur wordt. Bescheidenheid, natuurlijk een hoogere bescheidenheid, is toch een deugd die ook de honesty niet ontsiert. Daarnaast staan opstellen en overpeinzingen, die treffend zijn van directheid en doorlichtheid, eenzijdig du-Perronniaansch vaak, maar rijk aan inzicht en eruditie. Wanneer er geen gevoelsstoornis tusschenbeide treedt en geen persoonlijke verachting hem tot een faux pas verlokt, maar het besproken boek of personage hem sympathiek is, is hij op zijn best. Dan worden zijn analyses tot een fijn vervlochten labyrinth, waarin men hem gespannen volgt.

Soms echter is deze aanbidder der luciditeit allesbehalve doorzichtig, gewild van duisternis. Hij schrijft een moeilijk te ontcijferen stuk aan Ambrosia, waarvan H. M. (H. Marsman?) hem zeggen moet dat niemand weet wat hij ermee bedoelt, en er volgt een zeer duidelijke, origineele karakteristiek van de voornaamste dichters van het oogenblik. Een paar van zulke bladzijden vergoeden heele vellen met communistische discussies. Er is in du Perron's werk een haast narcistische inslag, een onverbeterlijke neiging om alles op zich zelf en zich zelf in alles te betrekken; vandaar zijn onvermoeide reflexiezucht, zijn eeuwig wentelen om eigen as. Het bijzondere en belangwekkende zijner persoonlijkheid geeft hem eenig recht daartoe; doch de al te scherpe bewustheid van eigen waarde en voortreffelijkheid stoort de verhoudingen.

Van den bewonderden Shakespeare kon hij leeren, naar Flaubert's bekende uitspraak, achter zijn werk schuil te gaan. Iemand als du Perron, die zoo weinig uit zich zelf te treden weet en buiten de eigen sfeer onmiddellijk verkilt, kan niet anders dan, naar eigen verzekering, het „sympathieke" als criterium hanteeren en vervalt zoo direct tot bewondering of afkeer. Toch redt hem gedeeltelijk weer zijn overbewustheid, zijn luciditeit.

Alles in allem is „De smalle Mens" een boek dat slechts door litteratoren zal gelezen worden. Zijn hevig intellectualisme, zijn verbeten individualisme, zijn eigenwillige levenshouding stellen het buiten de rij der boeken die door „gewone" lezers genoten worden.

---

boeken - schouw

ELERT (Georg) EEN MAN, EEN SCHIP EN EEN LATE LIEFDE. Vertaling van Jac. Broersen. (298) „De Steenuil", Amsterdam.

Waar het leven aan boord van een zeilschip wordt beschreven, of de verschrikkingen van een orkaan worden geschilderd, telt deze roman mooie gedeelten, maar de late liefde is van een dergelijke immoraliteit, dat we om dezen reden het boek moeten afkeuren.

OPPENHEIM (E. Phillips) EEN GEVAARLIJK GEHEIM. (256) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaald door Mevr. E. Raedt-de Canter. Bruna, Utrecht.

Bij de boeken van Phillips Oppenheim weifelt men tusschen twee oordelen: houd die stroom eindelijk eens tegen, we hebben er genoeg van!; of: als de uitgever er telkens weer nieuwe uitgeeft, moet de vraag er naar wel zeer groot zijn. Want een groot verschil tusschen zijn verschillende boeken bestaat er niet: altijd dezelfde spanning en sensatie in een anderen vorm. Wie dus de vorige werken van dezen schrijver al gekocht heeft, kope dit er bij, en wie de volledige werken wil lezen, verzuime niet „het gevaarlijk Geheim" ter hand te nemen.

DE UILENREEKS:

1. KELK (C. J.) en KOOL (Halbo C.) NIEUWSTE DICHTKUNST.
2. LABBERTON (Mien) WAT NIET VERGAAT.
3. KELK (C. J.) en KOOL (Halbo C.) MIDDELNEDERLANDSCHE LYRIEK.
4. SJOLLEMA (J). NAPELSGEEL EN HEMELSBLAUW.
5. HERREMAN (R.) en GIJSEN (Marnig) VLAAMSCHE VERZEN.
6. OTERDAHL (Jeanna) RUTH.
7. DE ZAAK KORNET JELAGIN. *f* 0.75 per deeltje. Bigot & van Rossum, Amsterdam.

Een aardige serie gedichten, novellen en reisverhalen. No. 4 en vooral No. 7 hooren niet in ieders hand. De andere deeltjes zijn geschikt voor iedereen.

De actualiteit van Verlaine

door Dr. B. M. BOEREBACH.

III

Verlaine als liefde-dichter

Bij Verlaine is de liefdedichter het beeld van hemzelf. Wanneer hij zich in wellustige verzen tot uitdrukking brengt, is in zijn woorden geen spoor van hinderlijke gemaaktheid, geen zweem van ergerlijke pose. Hij mint, zooals hij ademt, zooals hij omdoolt dag en nacht. In zijn verzen ontmoeten wij een levend hart, nauwelijks gesierd met een woordenkleed. De poëtische regels werden bij hem tot een schrijn, waarin hij zijn zielegeheimenis verborg en den snik, waarvan hij doorschokt wordt. Ieder woord is een kreet, aan zijn hart ontrukt; een traan, aan zijn oog ontsprongen. Hij vindt geen geluk in die aardsche liefde; het geluk, dat hij beleeft, is tè stormachtig, dan dat het met geluksgevoel nog iets gemeen zou kunnen hebben.

De dichter vertoont ook weinig overeenkomst met de menschelijke wezens, die hij ontmoet en waaronder hij leeft. Hij is een droomend schepsel, dat zijn weg gaat te midden van een verlaagd decor, door hoogmoed en wellust besmeurd, met in zijn hart de dorre brand van zijn verzengende begeerte, maar tevens een hoop, waarvan hij den raad en het nooden niet tot zwijgen vermag te brengen. Soms zien wij hem lachend gebogen over een onderworpen prooi. Ofwel hij vertoont zich aan onzen blik, amechtig van zijn vruchteloos jagen, terwijl de koorts door zijn aderen klopt en een gebed van zijne lippen welt en van de hemelen spreekt. In die oogenblikken is hij de ridder „qui saigne sur azur".

Herhaalde malen gevallen, kent hij het getal zijner zonden niet meer. Maar immer onverzadigd, blijven honger en dorst hem kwellen en als liefdeswoede zich van hem meester maakt is er toch geen hart, in harmonie met het zijne, dat hem te antwoorden vermag in de woestijn van zijn leven:

> La nuit croissait avec le jour
> Sur notre vitre et sur notre âme.

Als dan niemand medelijden heeft met dit stuurloos wezen, dat zijn bekentenissen uitschreeuwt, graaft zich in dit hart de droefheid der liefde in. Deze droefheid is als de nacht, die huis en menschenziel omvangen houdt. Deze droefheid is duisternis en beangstigend gevoel. En de dichter vangt aan dit gevoelen te beminnen. Zoodat wanneer andere, toevallige gevoelens hem ervan trachten te verstrooien, gevoelens, die hij ijdel waant, hij zich de gelofte doet droef te blijven. En in die uren wiegt hij zijn droefheid met teedere woorden en melopeeën.

Hij spreekt van de schoonheid der lichamen, van de harmonie hunner lijnen, van hun zuiverheid als die „van lelie's, onder purperen hemel ontloken". Hij bezingt „den bloedenden haardos, die oplicht in den langzamen nacht". Hij is „in ontstellende verrukking als de nacht en vurig als de dag". De aarde kleurt zich met zijn droom en hij voedt er zich begeerig aan:

Des paysages, des cités
Posaient pour nos yeux jamais las.
Nos belles curiosités
Eussent mangé des atlas.

Hij zelf zegt het ons: hij kende alle vleesch: infaam en maagdelijk, maar ook den onleschbaren dorst te midden van het water, dat hem smachtend laat. Hij draagt een hart weliswaar oprecht, maar oprecht tot in de laagheid. Overgegeven aan zijn genoegens, hoort hij soms een roep uit het verleden. En langs zijn verouderd voorhoofd gaat dan de wiekslag van een gulden dageraad en van licht. En hij roept vervoerd uit:

Château, château magique, où mon âme s'est faite.

En zijn gedichten worden tot de aaneenschakeling van de duizenderlei vreugden en verdrietelijkheden, waarvan zijn vroegere dagen doorweven waren. Vol ontroering buigt hij zich over de bronnen, waaraan zijn eerste teederheden ontwelden.

* * *

Eenerzijds raakt hij verteederd bij de herinnering aan hen, die hem de illusie gaven, dat hij ongelukkiger is dan wie ter wereld ook. Anderzijds beklaagt hij zich er over nu een arme ziel te zijn, tot alles bereid. Hart en zinnen kermen onder den knagenden tand der liefde. Geen vezel in hem, die van deze kwelling onberoerd blijft.

Een enkele maal komt zijn wanhoop tot rust. Dan wordt hij zachtaardig als een dier, dat men zijn liefkoozingen geeft: hij vindt de kwijnende sentimentaliteit uit zijn jongelingsjaren terug. En opnieuw zijn jeugddroomen najagend, plukt hij bloemen en vruchten en brengt ze zijn welbeminde. Maar boven de schepselen, die hij bezit, uit, roept hij om een onbekende vrouw, waarvan wij de gestalte in „Mon rêve familier" zien opgeroepen. Een beeld, dat wordt tot de verheven bloem van de hoop, tot een gebed, gericht tot een ontoegankelijk ideaal, tot den snik van een smachtenden mensch. Men zou gelooven aan een droom van Don Juan, als het niet veeleer nog de gedachte wekte aan een Dante, zich het beeld van een ideale Beatrice voor den geest halend ofwel aan Maya, de eeuwige menschelijke illusie, gevangen in een net van streelend-zachte woorden. Maar wat blijft er van dezen

schoonen droom in waarheid over? Het woordenkarkas van een onophoudelijk vluchtende werkelijkheid.

* * *

Verlaine is altijd liefde-dichter; of hij ons leidt naar den ingang der bosschen om ons in aanraking te brengen met een stralenden sterrennacht of een morgen vol klaterend zonnegoud, dan wel ons voorgaat over een tapijt van doode bladeren, de ruischende zusters zijner gestorven illusies. Wij volgen hem, gespannen, bereid om zijn amoureuze biecht te aanhooren. Zijn dichterlijke smart ontgroeit aan wortels, die in het verleden geplant bleven, aan zijn menschzijn, zijn „condition humaine". Men heeft de illusie van een onuitputtelijke muziek, welke ons aller droom omvat; van een zucht, die door de eeuwen heen weerklinken zal, omdat zij de integrale en wezenlijke vertolking is van alle smartgevoelens.

Colloque sentimental

Dans le vieux parc solitaire et glacé
Deux formes ont tout à l'heure passé.

Leurs yeux sont morts et leurs lèvres sont molles
Et l'on entend à peine leurs paroles.

Dans le vieux parc solitaire et glacé
Deux spectres ont évoqué le passé.

— Te souvient-il de notre extase ancienne?
— Pourquoi voulez-vous donc qu'il m'en souvienne?

— Ton coeur bat-il à mon seul nom?
Toujours vois-tu mon âme en rêve? — Non.

Ah! les beaux jours de bonheur indicible,
Où nous joignions nos bouches! — C'est possible.

Qu'il était bleu, le ciel, et grand l'espoir!
— L'espoir a fui, vaincu vers le ciel noir.

Tels ils marchaient dans les avoines folles
Et la nuit seule entendit leurs paroles.

Ver gaat deze Verlainiaansche „wandeling van Olympio" alle grootspraak van een Hugo te boven. Verlaine is direct, evocatief, muzikaal, even nauwkeurig als het geheugen, dat het hart hier van vlijmende smarten doorpriemt. In dit gedichtje, evenals in analoge scheppingen als: Mon rêve familier, Green, la Bonne Chanson en de Fêtes Galantes, herleeft geheel de beschaving der achttiende eeuw, waarvan Monseigneur de Talleygrand met een beroemd geworden woord eens zeide, dat „wie niet geboren waren in dien tijd de levenszoetheid niet gekend

hadden". Het is van de parfum van die eeuw, dat Verlaine's Clair de lune, Sur l'herbe, Mandoline en En Sourdine doortrokken zijn, al is het tevens waar, dat hier en daar de verkillende adem van het Encyclopedisme over deze gedichten gegaan is. Zijn poëzie werd hier tot banvillisme in weekeren vorm, meer bezwaard met windenhuivering, minnekoozen en bacarollenzang. En Verlaine, als een andere demiurg, buigt zijn gestalte over deze wereld, die hij naar zijn beeld en gelijkenis geschapen heeft.

* * *

Zelfs wanneer onze dichter van liefde spreekt, zet hij zijn natuurverovering voort. Als de dichters der Romantiek, associeert hij haar aan zijn geestelijk leven en beschikt hij over haar naar zijn welgevallen. Zij is de vertrouwelinge, die zijn geheimen en zijn twijfels leert kennen en aan wie hij zijn tranen en smarten schenkt. Hij humaniseert haar in zekeren zin; zij ontvangt de bekentenis der onwerkelijkheden, der sombere verwachtingen, der rancunes, van het kwaad en het goed, waarmee hij vraagt overstelpt te worden. En hij wordt voortdurend tusschen de meest tegenstrijdige polen heen en weer geslingerd: hij ziet zich als schim, als liefde, als Eros, als een Olympischen god, als merel, als een negentiende-eeuwschen Cyrano, badend in de alcohol en in een sterrenzee tegelijk. En hij verbeeldt zich een veelkleurig en veelvormig Arcadië, te midden waarvan hij ronddoolt met zielen, aan iederen leeftijd en ieder schepsel ontleend, waarin hij rondgaat met zijn eigen ziel ook, gecompliceerder dan al die andere.

Hij speelt zijn spel van Pierrot, van Scaramouche, Pulcinella en Colombine onder bloemenschaduw, in den fleurigen schoot van een fantastische natuur, die wemelt van goden en godinnen, waarvan hij de grootheid en de zwakheden tot de zijne maakt. En het is de vrije ontluiking van het instinct, van spontanen lach en magischen droom. Maar gelùkkig is Verlaine slechts — en o zoo weinig nog! — op den dag, waarop een eerste goddelijke genadestraal zijn duister tasten doorlicht, op den dag, waarop de Godsgedachte hem komt kwellen.

Hij leeft voort in schoonheid en in liefde, maar zooals eens Chateaubriand van zichzelven zeide, gaapt ook Verlaine het leven uit in spijt van alle zingenot, waarin zich de angel van den angst steeds dieper perst. Intusschen sleept hij lezers en discipelen, vervoerd door zijn roem, mee in de bedwelming van overdadig vleeschelijk genot.

In spijt echter van dit bacchanaal, zoekt de man, die zich zoovele malen verloor, zichzelven: hij zoekt het leven te verkennen, geeft zich nimmer lijdelijk aan zijn genieting over, en schokt menigmaal smartelijk op. De ongerustheid doorklieft als een reddende straal den nacht van zijn leven. Hij is nog in het tijdperk van den triomf des vleesches, maar zijn vleesch is een vleesch, dat zich

heilige extases herinnert en een roep opstuurt naar een verren sterrenwereld; een vleesch, dat reeds de zonde niet meer is, waar het doorpriemd wordt door spijt en wroeging. Zich het eene oogenblik overgevend aan de bedwelming der eeuw vol verwaten trots en het oogenblik daarna niets anders meer zijnde dan een weenend riet, een mystisch riet, ziedaar het beeld van de geestesgesteldheid van onzen dichter. Maar wie is dan die man? En waar is zijn triomf? Welk is zijn volledige physionomie? Welke oplossing zal hij geven aan het kwellende levensprobleem? Zal hij de oplossing leggen in het geruisch der winden, in het vergankelijk rijk van een aarde, door liefde, geuren en dood bevrucht? Of zal de kunst tot het substraat worden, waarop hij zijn zwevend bestaan zal doen rusten? Niets van dit alles zal hem bevrediging schenken: deze ziel, wars van moderne philosophie, vrij van critiek en ontleedzucht, vroeg om een criterium, dat op een hiernamaals gebaseerd was. Bij dezen dichter der Poèmes Saturniens was het symbolisme in zijn oorspronkelijken vorm bijna een cultus, aan het hoofd van Saturnus ontsproten. Het was noodig, dat deze Christencentaur ten slotte de handen zou vouwen en in boetvaardigheid sterven. Het absolute was de gewone atmosfeer geweest, waarin hij ademde, zelfs bij zijn stormachtige liefde: daarin had hij zijn arme ziel geciseleerd tot verminkens toe. Na zijn ziel vele vreemde wegen opgejaagd te hebben in verlangende begeerte naar een kus, die de kus der oneindige liefde zou zijn, zou hij, als Rimbaud en nà dezen, Christus ontmoeten. Deze ontmoeting doet zich voor onder een weelderige pracht van woorden en verheven samenspraken, schoon als die van de Imitatio en even vol verheven menschelijkheid. Men zou willen, dat een César Franck deze vrome thema's bewerkt had, zooals een Fauré en een Debussy Verlaine's minnezangen orchestreerden.

---

boeken - schouw

WALLACE (Edgar) DE WRAAK VAN EEN VROUW. (227) (The Calender) Vertaling van Mevr. A. H. Mohrmann. *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

Dit keer eens geen detective-roman van den bekenden schrijver, maar een gewoon verhaal, waarin de enige misdadiger, die er in voorkomt, nu juist helemaal niet doet, wat men van hem verwacht. De ontknopingen komen wat langzaam; anders is het een zeer spannend verhaal in den gewonen trant van den schrijver. Voor volwassenen een nuttige, maar niet leerzame ontspanningslectuur.

FRANSCH

ROPS (Daniel) MORT, Où EST TA VICTOIRE! Roman. 18 frs. Plon. Paris, 1934.

De titel, die geheel in Paulinischen zin te verstaan is, wijst erop dat we met een roman van katholieke levensopvatting te doen hebben. Laure Malaussène, een karakter dat in alles tot het uiterste gaat, verliest de goede richting en geeft zich zonder voorbehoud aan de macht van het kwaad. Doch de inkeer volgt na jarenlangen strijd en in het klooster boet zij de zonden van haar rijpen leeftijd. De schrijver roept een geheel tijdsbeeld voor ons op; het verhaal speelt vòor en na 1900, in de jaren dat Nietzsche invloed krijgt op den gedachtengang van velen. Vooral zijn „Jenseits von Gut und Bös" demonstreert hier zijn verwoestende werking. Nietzsche's valsch vitalisme stort de hoofdfiguur in een afgrond van moreele ellende.

DANIEL ROPS

Het is ongetwijfeld een boek van formaat, ook in figuurlijken zin, dat Daniel Rops hier aanbiedt. Het zal niet overal onvermengd gewaardeerd worden, ook niet in katholieke kringen, wegens zijn sterk naturalistischen inslag. Doch vast staat dat hij het misleidende, het vooze en onleefbare van Nietzsche's heroïsch klinkende formuuls in tragische conflicten verwerkelijkt heeft; wanneer menschen van vleesch en bloed Nietzsche's trotsche theorieën gaan toepassen, is het leed niet te overzien. Slechts een moraal die zich baseert op den gevallen, zwakken, en niet op den sterken, opstandigen, autonomen mensch is leefbaar. Rops moraliseert niet, doch beeldt dit alles uit in levende, concrete gestalten. Voor geen enkele verschrikking deinst hij terug; de macht van het kwaad is haast te sterk in zijn boek. Daarom blijve het voorbehouden voor volkomen ingewijde lezers.

SAINT-HÉLIER (Monique) BOIS-MORT. Roman. 15 fr. Grasset. Paris, 1934.

Monique Saint-Hélier is een nieuwe schrijfster, die met Bois-Mort haar eersten roman publiceert, een merkwaardigen roman, die onder de vele eerstelingen van den laatsten tijd opvalt. Het boek herinnert sterk aan de romans van Mary Web: „un nouveau Sarn" staat er op den omslag en niet ten onrechte. Monique Saint-

Hélier heeft, evenals Mary Web, het talent om mensch en natuur allerinnigst in elkaar te verweven, zòo dat dèze menschen op dèzen achtergrond leven moeten en dèze achtergrond noodzakelijk is voor dèze menschen. Zij schrijft als met een tooverstaf. Al wat zij aanraakt leeft, is zuivere natuur; er ontstaat onmiddellijk een sfeer die den lezer omhult en gevangen houdt en hem geheel opneemt in haar mysterieuze bekoring. De figuren staan levend en lijfelijk voor ons, ademend en nabij ondanks de raadselachtigheid van hun wezen. Nog heeft de schrijfster niet het juiste evenwicht gevonden: zij overdrijft soms en is gezocht in wending en uitdrukking en het is vaak moeilijk de woorden der sprekenden te scheiden van den eigenlijken romantekst. Doch deze hindernissen zijn gering.

Bois-Mort is een roman van het land zonder een landelijke roman te zijn. Volwassenen.

DUHAMEL (Georges) VUE DE LA TERRE PROMISE! 15 frs. Mercure de France. Paris, 1934.

„Vue de la terre promise" is het derde deel der „Chronique des Pasquier", een roman die in den vorm eener familiekroniek de heerschende ideeën en stroomingen der laatste veertig jaren tracht weer te geven. Duhamel keuvelt en vertelt meesterlijk. Geen lezer zal deze chroniek verveeld terzijde leggen. De schrijver weet belangstelling te wekken voor zijn figuren. Hoewel hij zijn taak nogal huiselijk opvat en een beetje den indruk maakt van op pantoffels en met een pijp zijn verhalen neer te schrijven, boeit hij op elke bladzijde. Hij bezit onmiskenbaar het talent zijn creaturen zoo voor te stellen en ze van die zijde te belichten dat ze belangrijk schijnen, ook al zijn ze het achteraf niet bijzonder. Ook de familiewederwaardigheden der Pasquiers zijn eigenlijk tamelijk alledaagsch, en toch! Duhamel's keuveltoon houdt u gevangen.

GEORGES DUHAMEL

Met dit derde deel staan we op de kentering der 19de en

twintigste eeuw en wat in 1900 de bourgeoisie interesseerde en bezig hield, vindt hier een spaarzame weerspiegeling. Er wordt natuurlijk over Dreyfus gesproken en van de wetenschap wordt alle heil verwacht. Laurent, de verteller, is achttien of negentien jaar en ziet de „terre promise" voor zich. Het gezin der Pasquiers is niet „pratiquant" en hun moreele opvattingen doen wel eens vreemd aan. Volwassenen.

DUITSCH

BRÜES (Otto) DIE FAHRT ZU DEN VAETERN. (371) 4.- en 5.60 R.M. G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung. Berlin, 1934.

OTTO BRÜES

De geestelijke houding van den schrijver, die toch, meenen wij, katholiek is, is ons uit dit boek niet erg duidelijk geworden. Het wordt overschaduwd door zulke zonderlinge, min of meer barbaarsche gevoelens, waarvan doodsverlangen in germaanschen zin, er een is. Daardoor heeft de schrijver zijn verhaal, wat een heel aardig, desnoods spannend boek had kunnen zijn, doorweven met klei-zwaar gezeur over allerlei abstracte, nooit precies uitgedrukte waarden. Het is een erg traag boek en het begint met de schildering van een soldaten-optocht, om misselijk te worden. Een jongen, wiens vader aan het front is gesneuveld, staat daar met zijn moeder naar te kijken. De jongen wil niet direct zijn vader navolgen; maar het lijkt er toch wel op. Hij gaat o. a. met zijn kornuiten op reis naar het noorden, scheidt zich van zijn gezelschap af en gaat alleen op avontuur. Hij ontmoet er noordpoolvaarders, gaat op eigen houtje aan het dwalen en geraakt ten langen leste toch nog in dienst op een schip. Daar komt hij om, — na weer thuis te zijn geweest en wat miezerige gesprekken te hebben gevoerd en te hebben aangehoord. Het ongeluk, dat hem overkomt schijnt op een Duitsch gemoed een wonderlijke uitwerking te hebben. De laatste uren van het arme jongmensch, worden zoo spokerig beschreven, dat wij er wat onder zouden willen verwedden, als hij niet op staanden voet in „het Walhalla" zou binnentreden. Want we leven in 1934 en Duitschland is „zichzelf". — Er bestaat overigens geen reden om het boek te ontraden. Maar het is zeldzaam taai en onbeduidend.

KRIEGER (Arnold) SPIELRAUM FÜR MONIKA. Roman. Rohwolt Verlag. Berlin, 1934.

Ik heb me maar tot een matige belangstelling kunnen opwerken voor dit opgewarmde Nora-probleem, van de vrouw, die niet begrepen wordt door haar kamergeleerden man. Het eenige origineele — en dat wordt dan ook van alle kanten besnuffeld — is, dat Monika van haar man weggaat en bij een onderneming terechtkomt die geld tracht te slaan uit het organiseeren van blinden-concerten, waarbij zij dan medelijden voor de „arme kunstenaars" moet wakker maken. Dat doet ze, maar het staat haar gauw tegen.

Dat gedoe is niet onaardig geschilderd, werkelijk niet onaardig, niet bijzonder lichtzinnig ook. Maar het geheel is zoo grenzenloos onbeduidend van gedachten, zoo pijnlijk dom, dat men zich bij het lezen er van leeg voelt worden.

Arnold Krieger is weer zoo'n personage, die de waarde der woorden niet meer kent en zich dan ook telkens vergist als hij een of ander gevoel of een of andere opwelling wil karakterizeeren. Hij gebruikt dan dikke woorden, die voor het geval veel te gewichtig of zelfs onjuist zijn. Toegegeven moet worden, dat hij het niet dikwijls probeert. Zoo over het algemeen maakt hij het zich niet bijzonder moeilijk en zwamt hij gezapig verder: nog eens, niet onaardig, werkelijk niet onaardig.

Het is een boek dat men uitleest zonder bijzondere heldenmoed.

ELBERTZHAGEN (Th. W.) DER WEHRHAFTE RATSHERR PFLUMMERN. Westermann Braunschweig.

Een roman uit den dertigjarigen oorlog, die zijn karig beetje leven ontving van de oude stadkroniek van Überlingen. Raadsheer Pflummern is daarin de bezielende kracht, voorzoover men in deze roman van kracht kan spreken.

Het boek is dragelijk leesbaar, hier en daar een beetje dramatisch en voor een kenner van Überlingen misschien zelfs interessant. Veel meer goeds kan men van het werk echter niet zeggen, tenminste als men bij de waarheid wil blijven. Het houdt je enkele uren tamelijk aangenaam bezig zonder je in je ziel aan te grijpen. Daarvoor is het als uitbeelding der voorbije tijden vel te vaag, in dat verre schemerlicht gezien, waar alles vervlakt. Geen scherpe omtrekken, geen duidelijke beelden, geen levende werkelijkheid. Het is niet iets eigens geworden, geen opstanding van het doode, maar een wassenbeeldenkijkspel. Het boek is bovendien niet erg diepzinnig en toont niet veel begrip voor het diepe geloof en de diepe reinheid, het is op het naieve af in zijn enthousiasme en in zijn afkeuring.

Na zoo'n roman smacht men weer opnieuw naar iets beters, naar iets grootschers. Die halfslachtige, halfvolle, halfinteressante romanlectuur wordt op den duur ongenietbaar. Kàn het nieuwe Duitschland nog iets groots voortbrengen?

ENGELSCH

WRIGHT (Constance) SILVER COLLAR BOY. Illustrated by Rex Whistler. (150) 6./ J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Als een achttiende-eeuwsch miniatuur is dit verhaal, gepenseeld in gedempte, toch geen doffe, kleuren; als een achttiende-eeuwsch boudoir, gestoffeerd met sierlijke meubelen en tapijten, dat de sfeer van zijn tijd heeft vastgehouden. Het is een werkelijk kunstenaarschap geweest dat dit verhaal kon schrijven, dat de conventie van den gekozen tijd geen moment forceert; toch is het geen imitatie, want het is tegelijkertijd geschreven vanuit een „modern view". Het is de geschiedenis van een society dame in den tijd van Queen Anne, van de heeren, die haar omringen en het hof maken, en van den kleinen negerslaaf, die de dame, volgens de in dien tijd meer gevolgde zede, steeds aan haar zijde had. Een minder begaafd artist had het onderwerp niet vrij van dufheid kunnen houden, als een boudoir, dat te lang gesloten is gebleven. Maar het merkwaardige is, dat bij den lezer, beter, bij den toeschouwer, een prikkelende geïnteresseerdheid wordt gewekt, in de alledaagsche lotgevallen van mrs. Belliza Van Westervelt. Feitelijk meer nog in die van Pompey, den jongen neger. Want de kleine, onaanzienlijke lakei treedt bijna nergens naar den voorgrond; toch domineert hij. Een vreemde, teere raadselachtigheid omhuift het geheele tooneel van een verdwenen tijdvak. Dat het immoreel genoeg was een negerslaafje tot voorwerp te maken van zijn nukken en grillen, treft daarbij pathetisch. Misschien is het wel de hulpeloosheid van het knaapje, die hem steeds vooraan in de belangstelling houdt. Dit effect is dan onopzettelijk, want nergens wordt er de nadruk op gelegd, ook al culmineert die hulpeloosheid op het einde van het verhaal op tragische wijze. De „incidental charm" is overigens dat alle tooneelen reeël de sfeer suggereeren van het Londen en Twickenham van Queen Anne's dagen. Die sfeer wordt zelfs niet verstoord door het eene onderdeel van haar compositie, waar Constance Wright gefaald heeft. Zij laat den geest van Pompey de nazaten van mrs. Van Westervelt verontrusten. Gelukkig is deze magazine-romantiek buiten het eigenlijke verhaal gehouden.

Rex Whistler heeft het prachtig en volkomen aangevoeld geïllustreerd. De toeschouwers, die door zijn sierlijk geteekende lijsten dit achttiende-eeuwsche leven willen bezien, moeten tot de ervaren volwassenen behooren.

COZZENS (J. G.) CASTAWAY. (182) 6/. Longmans, Green and Co. London, New York, Toronto.

Onder de moderne romanproductie zullen, gelooven wij, maar heel weinig romans gevonden kunnen worden, zoo knap geschreven, en tegelijkertijd zoo eenzijdig dat de beteekenis on-

duidelijk wordt, als „Castaway". Het boek is geschreven met een wetenschappelijke nauwkeurigheid, die soms te technisch wordt voor een romanfictie, maar tevens roept het een aantal vragen op, die onbeantwoord blijven. In een voorwoord wordt verteld dat mr Lecky zich alleen bevindt in een groot warenhuis, als de eenige overlevende van een catastrophe, die New York heeft verwoest. Een inlichting zonder meer. Want in het boek wordt niet verklaard, — wat de lezer zich afvraagt — hoe mr Lecky op dien ramp heeft gereageerd, hoe New York werd verwoest, hoe het warenhuis volkomen intact was gebleven, en van alles voorzien. Zelfs niet hoe mr Lecky daar alleen in is achtergebleven, noch wie hij eigenlijk is, en waarom hij het gebouw niet tracht te verlaten. Aan het einde van zijn roman heeft James Cozzens, naar wij vermoeden, een oplossing willen suggereeren, maar zijn symboliek is zoo duister, dat de beteekenis er van ons niet duidelijk is geworden.

Maar met een waarlijk verrassend groot psychologisch vermogen wordt verteld, hoe een man, omringd door een twintigste-eeuwsche overvloed, maar volkomen eenzaam, op een dergelijke eenzaamheid reageert. Mr Lecky blijkt daarbij bezeten door een obsessie, dat ergens een tweede overlevende verscholen moet zijn, die hem bespiedt. Een obsessie, die zelfs op den lezer beklemmend gaat werken. In alle richtingen doorkruist mr Lecky het eenzame warenhuis, voorziet in zijn behoeften, wapent zich, steeds op zijn hoede voor een ander, die zijn vijand moet zijn. Pijnlijk nauwkeurig wordt mr Lecky's doen en laten beschreven; tevens ontwikkelt de vrees-obsessie zich zoo steeds meer intens beklemmend, dat Edgar Poe deze gedeelten had kunnen schrijven.

Tenslotte zou het werk beschouwd kunnen worden als een realistische psychologische studie van een Robinson Crusoë, alleen verblijvend op een eiland van overvloed.

Volwassenen, met behoorlijke zenuwen, kunnen trachten de puzzle, die er eventueel ook nog in mocht schuilen, op te lossen.

SINBAD: SPIN A YARN, SAILOR. [368] 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd. London, Bombay, Sydney.

Verschillende der korte verhalen waaruit de bundel „Spin a Yarn, Sailor" is samengesteld, zijn reeds eerder gepubliceerd in de voornaamste Amerikaansche en Engelsche tijdschriften. Het merkwaardig feit heft zich daarbij voorgedaan dat den anoniemen schrijver voor een dezer verhalen in Amerika den O'Henry prijs werd toegekend voor de beste short story van het jaar. Toen eerst bleek dat hij Brit was, zoodat hij den prijs moest weigeren.

De nu verschenen bundel is een selectie van zijn beste zeeverhalen. Zij spelen hoofdzakelijk aan boord van zeilschepen; hun gebied strekt zich uit over alle groote oceanen en hun kusten. De auteur maakt den indruk het ruwe leven aan boord der vrachtschepen te kennen en op de hoogte te zijn met de terminologie,

en den aard der werkzaamheden. Voor hem het realistisch decor voor zijn zeemanslevens, zijn kalme en stormachtige reizen, die, zonder uitzondering, de belangstelling wekken en vasthouden. Sinbad's zeeverhalen bezitten niet de vreemdfascineerende bekoorlijkheid van Conrad's werken; de karaktervoorstellingen gaan niet verder dan uiterlijke aanduidingen, en in een enkele kon een intrigue alleen verkregen worden door toepassing van conventioneele romantiek, — maar zij hebben toch die ruwe charme, welke de artist ook aan de barre realiteit vermag te verleenen.

De bundel is geschikt voor volwassenen.

WALLACE (Edgar) HET GEHEIM VAN MARK'S PRIORY. (240) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geaut. vertaling van Mevr. N. Broese van Groenou. Bruna, Utrecht.

Het inderdaad verrassend slot van dezen spannenden detective-roman voldoet niet ten volle, omdat het te weinig voorbereid is. Het spel der toevalligheden moet de spanning gaande houden tot het einde, maar de katharsis hoort ook in de scheefste argumentaties te passen. Dat gebeurt hier te weinig zooals de nieuwsgierige lezer zal merken. Voor volwassenen.

BIRKNER (Friede) DE REDDENDE ENGEL. (224) *f* 1.90. Geautoriseerde Nederlandsche vertaling van R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De ondertitel is: humoristische roman. Nou, het is eèn karwei geweest om dit prul door te krijgen. Het is er weer een uit de nieuwe serie „Het boek voor de vrouw" en dan weet men het wel. De held is, zooals het de mode is: met z'n eigen vrouw diep ongelukkig en natuurlijk . . . . met een ander zielsgelukkig!! Geef mij dan maar liever een cowboy-geschiedenis, dan deze weeke, zoete kost!

ROTHBERG (Gert) WIE HOHENEGG LIEFHAD. (255) *f* 1.90. Geaut. Ned. bewerking van J. Kooiman. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Ja, ik denk dat Hohenegg dat zelf niet meer wist op het laatst, want „de" driehoek is gaandeweg uitgedijd tot een avotnuurlijke maar gemeene veelhoek. Het is wel jammer voor de beeldschoone jongedames en haar gitzwarte oogjes, die als fluweelen viooltjes vonkten en ook voor de paar moorden die nog moesten gebeuren, maar aan zulke humbug heeft niemand iets.

EBERHART (Mignon G.) DE GEHEIMZINNIGE TUIN. (254) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van D. J. C. Kruseman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Super-detective heet deze geschiedenis vanwege de grote concurrentie in het genre. De compositie houdt de spanning er zeer goed in, en beurtelings verdenken we ieder der dramatis personae, om ten slotte toch bij den eersten verdachte te belanden. De oplossing is zeer zwak, omdat de materiele getuigen te overduidelijk achteraf uitgedacht zijn en zonder goede redenen geplaatst. Maar de opeenvolging der gebeurtenissen is niet onverdienstelijk. Voor de liefhebbers van het genre.

John Dos Passos

door JOS. PANHUYSEN.

Het laatste boek, dat John dos Passos publiceerde, is journalistiek werk, het is een verzameling artikelen en reisverslagen van zijn tochten in Rusland, Mexico en Spanje; het heet „In all countries" en merkwaardig genoeg valt van dit reportage-werk het artistieke karakter op. Terwijl men bij sommig creatief werk van dezen schrijver twijfelde of dit nu eigenlijk wel veel met literatuur uitstaande had, verrassen deze reisbeschrijvingen al aanstonds door het beeldend vermogen, dat er zich in openbaart. Dit is waarschijnlijk te danken aan de grootere ongedwongenheid. Bij dit verslag geven was het niet zoo goed mogelijk om alles in een bepaalde richting te dwingen en bovendien zou een te groote vervorming eerder schade doen aan de waarschijnlijkheid dan in een roman.

In een roman vallen vervormingen niet zoozeer op, enkele treffende details kunnen een onbestaanbaarheid een waarschijnlijkheid geven, die betooverend werkt; een nauwkeurige weergave van een enkel aspect, telkens opnieuw, maar eenigszins anders herhaald, kan ten slotte de aspecten doen vergeten, die verzwegen of doodgezwegen worden. John Dos Passos heeft den naam gekregen van een uiterst zakelijk, een objectief romanschrijver te zijn, die een suggestie wil geven van een wereldstad, of van een tijdperk zooals deze werkelijk zijn, nuchter, emotieloos schijnbaar, onbarmhartig oprecht. Maar, in zijn geheel genomen, is zijn werk juist het tegenovergestelde hiervan, de vooropgezette bedoeling is overal, bladzijde na bladzijde aanwezig; geen enkele beschrijving van stad of land, van economisch, of politiek leven, geen enkele figuur ontsnapt aan dit spiegelen van beeld aan theorie, men kan inderdaad zeggen dat John dos Passos zijn stof volkomen beheerscht. Zijn oorlogsboek, waarmee hij het eerst vooral de aandacht trok, „Three Soldiers", toont dit reeds duidelijk. Wat hij door de titels van zijn hoofdstukken aan de legerleiding verwijt, zouden al zijn figuren, zijn triestige en dwaze helden hem als hun artistiek leider kunnen verwijten. De eerste hoofdstukken heeten „Making the Mould", „The Metal Cools", „Machines", en het allerlaatste „Under the Wheels". Deze merkwaardige titels zijn niet alleen symbolisch voor de methode van een generalen staf, zij zijn het in niet mindere mate voor Dos Passos' opvatting van het maatschappelijk gebeuren in onzen tijd en bovenal zijn zij symbolisch voor zijn artistieke werkwijze. Het is wel merkwaardig en voor den aandachtigen beschouwer zelfs eenigszins koddig, dat deze auteur in zijn creatieve methode zooveel te danken heeft aan de infame bourgeoisie. Hij toont een bepaalde voorkeur om bij zijn karakterbeschrijvingen te beginnen bij het begin, hij geeft

de jeugd van zijn held; deze heeft nog een zekere vrijheid, een zekere spontaniteit, maar hij wordt onherroepelijk gemodelleerd, zijn vurigheid en zijn soepelheid verdwijnt allengs, de vorm verstart, en voor men het bemerkt is hij een mecanisme geworden, dat slechts in één bepaalde richting werken kan, dat onafwendbaar zijn vernietiging tegemoet gaat, onherroepelijk komt hij „under the wheels". Ieder der drie hoofdfiguren doet dat in de „Three Soldiers"; Fuselli de jonge man met zulke bescheiden wenschen en zulk een naieve eerzucht, die enkel maar korporaal worden wil om er thuis mee te kunnen pronken, loopt een venerische ziekte op en raakt aan den drank, zijn leven is gebroken, Chrisfield, een soort natuurwezen met hevige hartstochten, een sterk ontwikkeld rechtvaardigheidsgevoel, en een ontembare fierheid, wordt krankzinnig, John Armstrong de musicus, de intellectueel, die door de betoovering van de Fransche beschaving wordt aangetrokken en deze tegelijkertijd als hem vreemd en als onwezenlijk erkennen moet, wordt gefusilleerd als deserteur terwijl hij dit welbeschouwd niet was. Wat men in werkelijkheid is, doet er bij Dos Passos eigenlijk maar weinig toe, men heeft maar één ding te zijn en men kan maar één ding zijn, volgens hem, slachtoffer.

John Andrews ontwikkelt ergens in „Three Soldiers" een eigenaardige theorie, hij beweert daar, dat iedere maatschappij noodzakelijk het individu vernietigt, soms blijken enkelen de maatschappij te sterk, zij weten deze dan door hun verzet te hervormen, maar de hervormde maatschappij blijkt al spoedig opnieuw doodend te zijn voor het individueele. Deze theorie wordt ook aanvaard door Dos Passos zelf, zijn figuren zijn bijna zonder uitzondering angstwekkend maatschappelijk, of ze voor of tegen de huidige ordening zijn, geen oogwenk schijnen zij er zich aan te kunnen onttrekken. Er is een zeer groot gedeelte in ieder menschenleven dat buiten het zuiver maatschappelijke valt, maar, hoe voornaam dit ook zijn mag, het heeft Dos Passos' belangstelling slechts zelden. Het gevolg daarvan is, dat zijn figuren maar weinige nuanceeringen vertoonen, en tot een zeer beperkt aantal klassen zijn terug te brengen. Dit zou geen overwegend bezwaar zijn indien Dos Passos werkelijk de voorname epicus was die sommigen in hem zagen, wanneer men met recht „Manhattan Transfer" vergelijken kon met het werk van Homeros, zooals Henri Marsman bijvoorbeeld aanvankelijk deed. Wanneer Dos Passos inderdaad het beeld van een samenleving gaf, zou deze wijze van persoonsbehandeling den geheelindruk zelfs ten goede komen. Hoe maatschappelijk zijn figuren echter mogen zijn, Dos Passos beschrijft hen toch als afzonderlijkheden, onderling staan ze in een vrij los verband; „Manhattan Transfer" kan men zeer gemakkelijk uit elkaar nemen, „Forty Second Parallel" en „Nineteen nineteen" nog gemakkelijker. Al deze boeken zijn een dooreenmengeling van levensverhalen, naast elkander leven deze personen in een

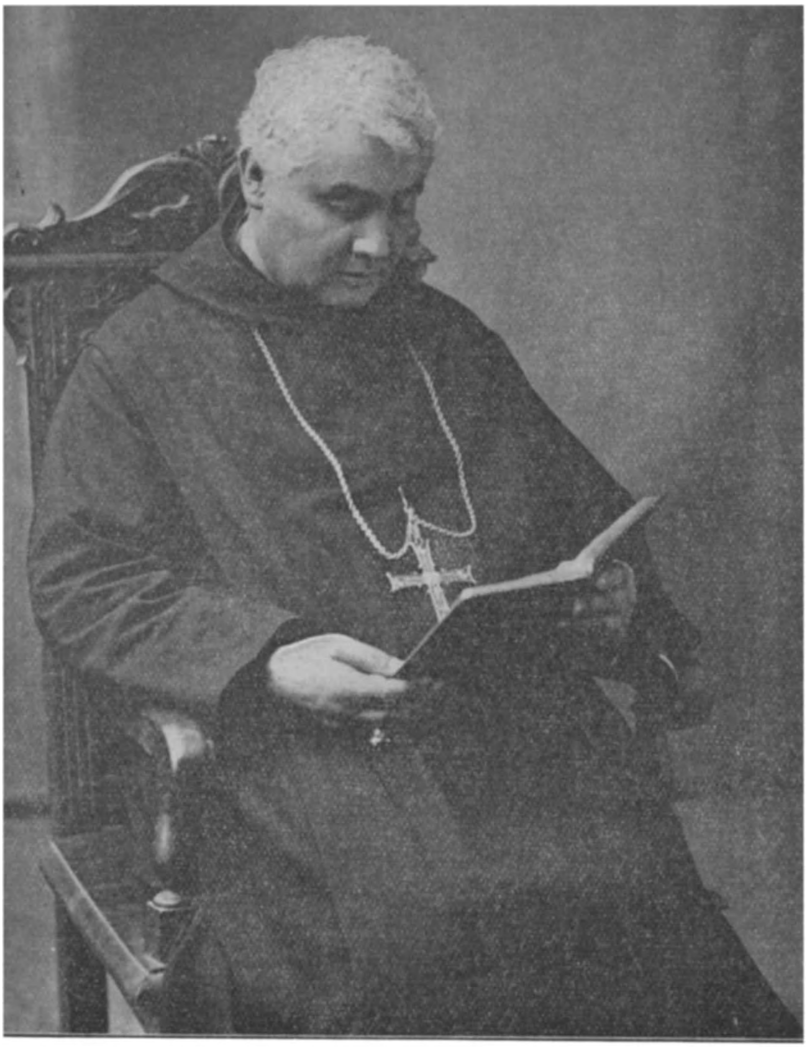

DOM ANSCAR VONIER O.S.B.
Abt van het Benedictijnerklooster te Buckfast in Engeland
SCHRIJVER VAN „CHRISTIANUS"

Bijlage Boekenschouw 15 December 1934.

WIE IS DOM ANSCAR VONIER?

Dom Anscar Vonier werd geboren in 1875, in Württemberg. Reeds jong trad hij in de Benedictijner-orde, en wel in Engeland, in het klooster te Buckfast. In 1898 werd hij Priester gewijd.
Om zijn buitengewonen aanleg werd hij naar Rome gezonden, waar hij den doctorstitel in de Wijsbegeerte behaalde. Later, in 1906, is hij wéér naar Rome gegaan, om er de wijsbegeerte te doceeren aan het College van St. Anselmo.
Toen hij datzelfde jaar zijn Abt vergezelde op een visitatiereis naar Zuid-Amerika, verging het schip. Driehonderd menschenlevens gingen verloren. Ook de Abt van Buckfast verdronk. Doch Dom Anscar werd door een trawler uit de golven gered. En terwijl te Buckfast reeds Requiem-missen voor hem en den Abt werden gelezen, keerde de doodgewaande in zijn klooster terug.
Bij de Abtskeuze werd Dom Anscar gekozen. Onder zijn energieke leiding bouwden de monniken eigenhandig een grootsche abdijkerk aan hun klooster. Maar ook buiten zijn klooster verwierf Dom Anscar zich een naam door zijn conferenties, lezingen en predicaties; door zijn retraites; maar vooral door zijn boeken, die hem niet alleen in Engeland, maar ook ver daarbuiten een reputatie vestigden bij priesters en leeken.

WAT BEDOELT DOM ANSCAR VONIER MET ZIJN BOEK «CHRISTIANUS»?

We spreken tegenwoordig zooveel over Katholicisme, dat we er de Katholieke Kerk bijna door vergeten. Bij alle discussies over Christendom gunt niemand zich den tijd om de vraag te onderzoeken: „Wat is een Christen?" Een antwoord geven op deze vraag — ziedaar het doel dat Abt Vonier zich in dit boek stelde: een ontleding van den begripsinhoud van het woord „Christen". Een voor een gaat hij de kenmerken ervan na (beziet u slechts

den inhoud, die hierachter volgt) in een beschouwing, die zoowel theoretisch als praktisch is.
Zijn proza is waardig, met een enkele maal een Chestertoniaansch-gedurfd beeld; zijn theologische eruditie en scherpzinnigheid herinneren aan Karl Adam. En bovenal ligt op dit boek een stempel van Benedictijnsche rust en geestelijke voornaamheid, waardoor het lezen ervan tot een geestelijke verkwikking wordt.
„CHRISTIANUS" biedt den theoloog menige verrassende vondst, den zielzorger een „psychologie van het bovennatuurlijk leven", die zijn taak zal helpen verlichten, en de ontwikkelde leek — en dit is het hoofddoel van het boek — zal erin vinden een toetssteen, waaraan hij, tot zijn heil, de waarde van zijn eigen Christen-zijn kan bepalen.

DE INHOUD VAN «CHRISTIANUS»:

1. **De christen als leerling.** (Christianus discipulus).
2. **Christelijke heiliging.** (Christianus sanctificatus).
3. **Het licht van Christus.** (Christianus illuminatus).
4. **De Geest die in den christen woont.** (Christianus spiritualis).
5. **De biddende christen.** (Christianus orans).
6. **De offerende christen.** (Christianus sacrificans).
7. **De christelijke vreugde.** (Christianus gaudens).
8. **De werkende christen.** (Christianus operans).
9. **De christen en de bekoring.** (Christianus tentatus).
10. **Christelijke waakzaamheid.** (Christianus vigilans).
11. **De christen en de Eucharistie.** (Christianus Eucharisticus).
12. **De vruchtdragende christen.** (Christianus frugifer).
13. **De boetvaardige christen.** (Christianus poenitens).
14. **De stervende christen.** (Christianus moriens).
15. **Christelijk burgerschap.** (Christianus civis).
16. **De vereeniging der zielen in Christus.** (Christianus unitus).
17. **De christen van alle tijden.** (Christianus perpetuus).
18. **De natuurlijke mensch in het christendom.** (Homo naturaliter christianus).

HOE BEOORDEELT DE ENGELSCHE PERS DOM ANSCAR VONIER'S BOEK «CHRISTIANUS»?

Dit is een zeer verblijdend boek, dat vaak verbaasd doet staan. . . . . het bevat meer voedsel voor het verstand dan menig ander dat tienmaal zoo groot is. **„The Universe".**

Een zeer goed boek van een der beste katholieke Engelsche schrijvers. . . . **„The Tablet".**

Abt Vonier heeft een levendigheid van verbeelding en uitdrukking, die aan zijn onderwerp kracht en frischheid geven. De hoofdstukken bevatten een rijkdom van opwekkende, bemoedigende leer. **„Ampleforth Journal".**

Duidelijk, krachtig en schoon geeft hij het ideaal aan van het christelijk leven. **„The Wanderer".**

Het lezen zijner werken is als het gadeslaan van een draailicht in een donkeren nacht; midden in de duisternis schittert er plotseling een volkomen licht. **„The Month".**

Wetenschappelijk en duidelijk . . . . . Menig Katholiek, die een grondige kennis zijner verplichtingen meent te bezitten, zal veel uit dit boek kunnen leeren.
„Irish Independent".

EN NU UW CONCLUSIE: ↓

AAN BOEKHANDEL:

Gelieve mij te zenden:

(* .... ex. CHRISTIANUS van Dom Vonier
In vertaling van Dom J. Kerssemakers, O.S.B.
ing. à *f* **2.25**
geb. à *f* **3.—**

AAN UITGEVERIJ FOREHOLTE TE VOORHOUT

per boekhandel ....
rechtstreeks van Uitgeverij Foreholte te Voorhout.

(* Wilt U even doorhalen wat U niet verlangt?

verbijsterende leegte, zij worden voortgestuwd naar hun noodlottig einddoel, door den wil van hun schrijver alleen, het is niet het leven dat hen verder voert maar een theorie. Men heeft beweerd, dat „Manhattan Transfer" als geen ander boek in dezen tijd, het onrustige, dooreenwoelende, genadelooze leven der grootstad beeldde; als dit het geval was, zou een vergelijking met Homerus gewettigd zijn. Dos Passos geeft echter alleen een soort vertooning daarvan, het is geen beelden wat hij doet, het is een artificieel in scène zetten, een voortdurend najagen van een bedriegelijk effect, met middelen die wel van een berekenende overdachtheid getuigen, maar niet van een wezenlijk artistiek scheppen.

Ieder hoofdstuk van „Manhattan Transfer" begint inderdaad met een korte beschrijving van een stadsbeeld; episch zouden daarin dan de menschen moeten verschijnen, die de fabel brachten, maar dit gebeurt niet; de korte beschrijving wordt onmiddellijk gevolgd door wat dezen geheel ergens anders doen; een zekere verwarring ontstaat daardoor, in den aanvang althans, zonder twijfel, maar al spoedig ziet men het gekunstelde van deze methode in, en ik denk dat er zeer veel lezers gevonden zullen worden, die, in hun irritatie, ten slotte de tusschenvoegingen overslaan om zoodoende het levensverhaal van een persoon achtereen te lezen en daarna op dezelfde wijze opnieuw vooraan in het boek met het verhaal van een ander te beginnen.

Bij een werkelijk epos zou dat niet mogelijk zijn, omdat daar een grootere echte eenheid en een klemmender verband is, omdat men daar een massa heeft. Hoe vreemd dit ook lijken mag, in het werk van Dos Passos is over het geheel genomen nooit een massa. Men zou hier tegen kunnen aanvoeren dat dit een typisch modern verschijnsel is en dat een dieper verband inderdaad niet bestaat, maar het is merkwaardig dat ook waar Dos Passos een beweging wil kenschetsen, waar hij het over de revolutionnairen, de communisten heeft, nauwelijks van een groepsbeschrijving sprake is, dat hij ook hier zijn toevlucht neemt tot de biografie van den enkeling. Dos Passos heeft zijn personaadjes uitstekend onder bedwang, maar door middel van hen door te dringen in het wezen eener samenleving vermag hij niet. Dat komt hoofdzakelijk omdat het onmogelijk is om vanuit Thersites een epos te scheppen, een epos ontstaat vanuit Agamennon en Menelaus, Hector en Achilleus. Dos Passos heeft waarschijnlijk zelf dit bezwaar gevoeld, want in zijn voorlaatste boeken „Forty Second Parallel" en „Nineteen nineteen" komen waarachtig ook de politieke en economische leiders van het wereldgebeuren en hun revolutionaire opponenten voor. Ze zijn echter helaas allerminst hoofdpersonen, zij zijn niet meer dan beminnelijke figuranten, van ieder van hen wordt een soort necrologie gegeven die wel wat sarcastischer is, dan de befaamde krantenartikelen bij deze gelegenheid, maar toch niet veel meer blijkt dan journalistiek; de Edison bijvoorbeeld uit

„Forty Second Parellel" en de Woodrow Wilson uit „Nineteen nineteen" hebben met de werkelijke Edison en Wilson niet veel meer uitstaande als het gemiddelde grafschrift met den man onder den zerk.

Behalve door deze invoeging van op den voorgrond tredende persoonlijkheden heeft Dos Passos in „Forty Second Parellel" en in „Nineteen nineteen", nog op twee andere wijzen getracht zijn werk een grootscher, breeder, epischer karakter te geven; de stadsbeschrijvingen van „Manhattan Transfer" zijn hier vervangen door de „Newsreel" en „The Camera Eye". De „Newsreel" tracht een suggestie van het wereldgebeuren te geven door krantenuitknipsels en fragmenten van populaire wijzen op elkaar te laten volgen. Door een dergelijke bijeenbrenging van gemengde berichten in een gewild verband kan men zeer zeker een interessant effect bereiken en Dos Passos doet dat dan ook, maar, hoe men ook kiest en rangschikt, met krantenuitknipsels maakt men nooit een werk van kunst en het is dus geen wonder dat deze fragmenten in een litterair werk als een roman eenigszins hybridisch aandoen. Dat is ook het geval met de serie „The Camera Eye". Hier tracht de schrijver naar een verdieping, door middel van den innerlijken monoloog, hij wil het maatschappelijke verderf zelfs toonen in geestelijke gebieden, die boven of beneden het menschelijk karakter liggen, maar evenmin als de gemengde berichten van de „Newsreel" worden deze innerlijke monologen opgenomen in het verhaal.

Dos Passos is nu eenmaal geen groot schrijver, geen groot schepper, zijn stof is veel beperkter dan men op het eerste gezicht denken zou en om tot een juiste waardeering van zijn werk en zijn wezenlijk kunnen te komen is het afzonderlijk volgen van de verschillende dooreengeweven verhalen wel de beste methode. Men bemerkt dan al spoedig, dat hij ondanks zijn vervormingen en verwringingen toch in staat is om bescheiden figuren te doen leven in hun vergeefschen strijd tegen de maatschappelijke toestanden. Men bemerkt ook, dat hij lang niet die oorspronkelijkheid bezit, die men hem al te overhaast heeft toegekend, zijn werk immers gelijkt bijna doorloopend in groote mate op de romans van een zijner voorgangers Sinclair Lewis, het is even Amerikaansch, het is even hekelend en eenzijdig, het maakt overvloedig gebruik van het banale en alledaagsche, ook in de taal, dronkenschap en sensualiteit dreigen voortdurend te overheerschen, en de uiteindelijke stemming, die zijn verschillende biografieën wekken, is het wanhoopsgevoel, waarover Pascal schreef, het gevoel, dat in den godsdienstloozen mensch opkomt, wanneer hij zich niet verstrooien kan. Het werk van Sinclair Lewis is ongetwijfeld veel rijker gevariëerd, zijn figuren toonen sterker verschillen, maar daartegenover is het werk van Dos Passos in al zijn grootere beperktheid rijker aan poëzie.

Deze poëzie ontstaat haast ondanks de bedoelingen van den schrijver zelf, zij wordt levend in die enkele personen, die onder bepaalde omstandigheden plotseling zich aan de samenleving weten te ontrukken, zij het ook nog zoo kort; die enkele uren of enkele dagen vrij zijn en even iets van de schoonheid van het bestaande gewaarworden. Het is wel merkwaardig en karakteristiek voor Dos Passos, dat hij die personen dan in een roes laat leven, zij zien de wereld door de bedwelming van den drank, door de bedwelming van den sexueelen hartstocht of door de bedwelming en betoovering van een verfijnde overbeschaving.

John Andrews ziet de wereld zoo in „Three Soldiers" nadat hij kennis gemaakt heeft met Genevive Rod en in haar met de Fransche cultuur, de muziek van Debussy en het mysticisme van Maeterlinck; Ellen Thatcher in „Manhattan Transfer" doet het in haar liefde voor Stan Emery, den dronkaard; in „Forty Second Parallel" en „Nineteen nineteen" ontdekken bijvoorbeeld Eveline Hutchins en Richard Elsworth Savage deze schoonheid zoowel in de verbijstering der zinnen als in de verbijstering van den drank. Dit schijnt de eenige bevrijding te zijn die John Dos Passos zijn slachtoffers toestaat. Maar desniettemin is bijvoorbeeld het eerste verblijf van Richard Elworth Savage in Italië niet verstoken van een werkelijke poëtische bekoring, even vallen hier de theoretische preoccupaties van zijn auteur, tenminste bijna, weg, en uit den grijzen eentoonigen mist van nooit ophoudende noodlottigheden doemt een kleuriger wereld op, boven het gedender der luchttreinen en het geroezemoes der wereldstad stijgt plotseling een ijle, maar doordringende muziek.

Men kan veel leeren uit de boeken van Dos Passos, zakelijk ingelicht is hij vaak uitnemend, hij weet veel van het leven van zeelui, van kellners, van artisten, advocaten en kleine zakenlieden, van journalisten en de mindere goden in de politiek, maar dit alles blijkt gering tegenover die enkele wezenlijk scheppende en poëtische fragmenten, waar de verbijstering tot een overtuigender wereldbeschouwing in staat blijkt te zijn dan de zoogenaamde nieuwe zakelijkheid.

Fantastisch en tegelijkertijd elegisch worden dan de motieven, de verheuging om de schoonheid is niet zonder melancholie; de macht van de samenleving is niet voor altijd overwonnen, het is maar een korte wapenstilstand, die wordt benut, de theorieën van Dos Passos zullen onherroepelijk hun rechten hernemen.

Het is alleszins begrijpelijk, dat dit zoo is, de dichter in Dos Passos is wijzer dan de verstandelijke beschouwer, maar de dichter moet toch telkens onderdoen, omdat hij niet kan buiten de algemeenere idee, die niet in de intuïtie en het gevoel, maar slechts in het verstand te vatten is, en deze idee wordt hem onthouden want Dos Passos wordt tot een dieper doordringen belemmerd door een vage communistische heilsleer, een soort utopie van een

gemeenschap van zondeloozen. Hij ziet de zonde als een zuiver sociaal verschijnsel, geen wonder dat hij daarom een juist begrip der persoonlijkheid en een juist begrip van wat de menschen vereent ten eenenmale mist, dat hij het tijdelijke niet vermag te verklaren door het eeuwige en dat zijn werk, dat tracht naar een overschouwing en een samenvatting, telkens opnieuw weer verbrokkelt en in stukken uiteenvalt.

Over het algemeen eischen zijn boeken een zeer groot voorbehoud.

PACKARD (Franck L.) TWEE GESTOLEN AFGODSBEELDJES. (267) Vertaling van Jos Panhuysen. *f* 2.25 en *f* 2.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

De verborgen schatten van diamanten en andere edelsteenen, door zeeroovers op verborgen plaatsen verzameld en alleen door geheimschrift te ontdekken, zijn nog een handelsartikel van avonturenromans. Chinezen kunnen in zulke geschiedenissen moeilijk gemist worden, evenmin als sterke mannen, die gauw van verwondingen genezen, ongelofelijk slim en ongelofelijk naief zijn enz. enz. Alle bekende trucs vindt U in dit werk, natuurlijk met een liefdesgeschiedenis op den achtergrond, die een tijdlang door misverstanden dreigt te verzanden. Niet meer en ook niet minder dan een boeiende avonturenroman voor iedereen.

CRAIG (A. R.) EN . . . . EEN MAN FAALDE. Vertaling van H. v. Reenen. (312) „De Steenuil", Amsterdam.

Maar de vrouw faalde evenzeer, zouden we aan den titel willen toevoegen. Want ofschoon Clair haar verloving begon met de opmerking: „het loopt op een mislukking uit", meende zij toch ondanks deze veelbelovende overtuiging haar huwelijk te kunnen sluiten. De roman bevat dan verder de geschiedenis van dit typeerend moderne huwelijk, volkomen gespeend van alle hoogere motieven, en daardoor reeds tot mislukking gedoemd. Ongewild ligt er een waarschuwing in. Grondig ervaren volwassenen kunnen van den roman kennis nemen.

REIJNEKE VAN STUWE (Jeanne) 's MENSCHEN VIJAND. (192) *f* 1.90 en *f* 2.65. Dietsche Uitgevers-Maatschappij, Den Haag.

Dit boek getuigt van een hopeloos pessimistischen kijk op het leven der menschheid. Het motto — tevens de these — is een woord van Byron: Everybody hates everybody. Het heele bestaan van alle hier beschreven personen bestaat enkel hierin: elkaar het leven zoo ongelukkig mogelijk te maken. Dat is tot zekere hoogte het goed recht der schrijfster. Maar zij sluit met deze regels: „Dit boek is niet zoozeer een roman als wel een brok realiteit, dat tot in het oneindige zou kunnen worden voortgezet. Want de wereld in zijn verhoudingen blijft altijd, altijd dezelfde: De mensch is een wolf voor de menschen." En deze barre veralgemeening als conclusie wijzen we beslist van de hand.

Ook om de stuitend grove en platvloersche uitdrukkingen, waarvan we niet kunnen begrijpen, hoe ze uit de pen van een vrouw kunnen vloeien, keuren we dit boek af. Men verliest er overigens niets bij: de beschreven situaties zijn al te onwaarschijnlijk.

Terug en vooruit

door F. VAN OLDENBURG-ERMKE.

Tragischer dan Remarque's „Im Westen nichts Neues" is zijn „Der Weg zurück". Het is de tragedie van hen, die den oorlog, maar ook zichzelf overleefden, de tragedie van de levend-dooden, van hen, die streden voor hun vaderland, doch, in dit vaderland terug gekeerd, het niet meer herkenden en niet meer herkend werden.

De dooden werden begraven en vergeten, doch de invalieden, de gewonden naar ziel en lichaam, moeten den langen weg terug gaan, moeten het leven zien terug te winnen, dat ze duizend malen verloren, moeten terug gaan en toch zien vooruit te komen.

Remarque's boek is een hopeloos boek. Het werd misschien toch nog te vroeg geschreven. Het heeft geen toekomst, geen horizon. De weg terug is een lange weg, maar eens zal men bij een kromming van den weg toch een blik kunnen slaan in een nieuwe verte.

De jongste Duitsche litteratuur, welke aanvankelijk tot het peil van de zelfgenoegzame middelmaat gedaald scheen en door de gewelddadige aderlating der nationale revolutie al te veel bloed verloren bleek te hebben, schijnt zich echter langzamerhand weer eenigszins te herstellen. En zoo is het zelfs mogelijk, dat we hier over een modernen, Duitschen roman spreken, zonder dat daar politieke of rassen-vraagstukken aan te pas hoeven te komen.

„Sankt Blekh oder die grosze Veränderung" [1]) is een roman, die ver boven de middelmaat uitreikt en zijn schrijver, Ludwig Tügel, is, althans als romancier, in geenen deele een partijganger of een litterair propagandist.

Dit boek is een gezond boek en staat zoodoende boven veel, wat tot aan het Nazi-bewind opgang maakte. Het is ook een sterk geschreven, een suggestief boek en onderscheidt zich dus van veel, wat sinds het Nazi-bewind op de markt kwam en al te luiden, want plichtmatigen roem verwierf.

De uitgever was zoo hoffelijk ons wat nader over de merkwaardige schrijversfiguur van Ludwig Tügel in te lichten. En uit die bijgevoegde mededeelingen blijkt het volgende.

Ludwig Tügel werd in 1889 te Hamburg geboren. Wat veel Hamburger jongens geworden waren, wilde ook hij aanvankelijk worden, namelijk scheepsbouwer en handelsman. Doch lang hield hij het in die branche niet uit. Als leerling der kunstnijverheidschool legde hij zich op het teekenen toe. Ook dit bevredigde hem echter niet. Ten slotte begon hij te schrijven. Het waren drama's, waaraan hij in den beginne zijn jeugdige krachten wijdde.

Tügel heeft den oorlog mee gemaakt. Hij heeft in Vlaanderen gestreden en bracht het, al strijdend, tot luitenant. Na den oorlog was hij van alles (den weg terug). Hij was bij de politie, was verbonden aan het Kriegsgefangen-rückkehrlager, was bij de statistiek, beheerde een nederzetting in het moeras, in de „Marsch", op den geestgrond en was tenslotte weer, wat hij eigenlijk altijd geweest was, schrijver.

In 1922 verscheen zijn roman, „Die Herren Art und von Besch" en de novelle „Kolmar", in 1929 de roman, „Die Wiedergänger", in 1932 de vertelling „die Treue", gevolgd door zijn „Sankt Blekh", dat we hier bespreken willen.

Het is al weer lang geleden, dat er een boek verscheen, dat we met eenig recht en eenige redelijkheid met werk van Dostoïevsky konden vergelijken. Waren er boeken, die er op leken, dan leken zij erop, als een romantische draak in vijf bedrijven op een drama van Shakespeare lijkt, of een gemaakt en opgeschroefd verhaal op een roman van Couperus.

Doch de elementaire kracht van Dostoïevsky's giganteske proza-verbeeldingen, wordt men maar hoogst zelden in een modern werk gewaar.

---

[1]) Ludwig Tügel: Sankt Blekh oder Die grosze Veränderung (402) geb. 4.80 Mark. Verlag Albert Langen/Georg Müller, München, 1934.

„Sankt Blekh" echter is een roman, die met Dostoïevsky vergeleken kan worden en met recht. En dan berust deze vergelijking niet op een gelijkheid van vorm, want er is geen sprake van navolging, noch op een overeenkomst van inhoud, doch op een gelijkheid in durf, in oprechtheid, in liefde voor het leven, dat het leven is van de ziel.

„De gebroeders Karamazov", dit breed gedane epos in proza, waarin de liefde voor de aarde in zoovele tinten geschilderd wordt, waarin de zondaar niet geheel zondig en de goede niet geheel goed is en waarin de zwakke met een vurig hart sterker blijkt, dan de lauwe met zijn koel verstand, — deze roman van de aarde en van den Hemel werpt zijn schaduw over deze eenvoudiger, maar even oorspronkelijke boeren-geschiedenis. Doch in deze schaduw vervaagt dit boek niet. Het leeft een eigen oorspronkelijk leven. Het heeft zijn eigen, innerlijk licht.

Het begin van dit boek schetst het weg-ebben van den oorlog. Doch het duurt lang, voor er land bloot komt.

Peter Lührsen en zijn zoon Jochen komen uit den oorlog terug. De vader, die niet bijster veel van het front gezien schijnt te hebben, heeft in Vlaanderen kennis gemaakt met Katheline en brengt haar mee naar Südderup in de Brielinger Marsch. Jochen, de zoon, heeft niets dan een vriend en een hoofd vol jeugdherinneringen.

Tot de mooiste passages uit het heele boek behoort het gesprek, dat Jochen in een herberg met zijn vriend Karsten Fehrs heeft, als de oorlog voorbij is en ieder naar zijn huis zal terugkeeren.

> „Ja, Karsten, Mörder sind wir! Und das stimmt ja gar nicht! Das ist doch nicht wahr! Das ist doch Quatsch! Also gilt das alles nicht, was du getan hast. Es gilt nicht, Karsten Fehrs! Du muszt wieder bei 1914 anfangen, dort, wo du warst, als der Krieg kam! Und, Mensch, das kann ich nicht, das kann ich nicht! Es hat keinen Sinn für mich. Für mich ist der Krieg nicht zu Ende. Ich will dir auch sagen, weshalb er nicht zu ende ist, Karsten. Das ist ganz einfach: weil ich nicht gefallen bin. Ganz bestimmt, du: weil ich nicht gefallen bin. Und das geht nicht, Karsten, das geht nicht: heimkehren kannst du nicht aus einem Krieg. Nee, aus diesem nicht, so wie es jetzt geworden ist: er gilt nicht! Er wird dir nicht angerechnet! Er wird dir abgerechnet vom Leben! Mensch, viereinhalb Jahre weg! Oder du bist 'n Mörder!"

Zoo zijn er meer van die monologen in dit boek en deze monologen teekenen beter de karakters en de situaties, dan nog zoo woordenrijke, nog zoo plastische beschrijvingen zouden hebben vermocht.

Jochen, die een beetje de zoon van zijn vader en een beetje de zoon van zijn moeder is, kan zich niet inleven in het nieuwe leven, in den nieuwen vrede. Zijn vader gaat echter zijn gang, of er nooit oorlog geweest is. Hij denkt een nieuw streekplan uit, dat stad en land in beroering brengt en tot allerlei relletjes aanleiding geeft, in welken modder hij zelf het hardst meemoddert. Het komt tot een breuk tusschen vader en zoon, wat den laatste niet belet opzichter te worden bij het door zijn vader in plan gebrachte werk.

De relletjes en samenzweringen leiden tot een catastrofe. De dijk breekt door. Jochen en zijn vriend redden, wat er te redden is. Met eenige andere helpers verdwijnt Karsten Fehrs in den aanstormenden vloed en verdrinkt.

Doch dit zijn slechts enkele gebeurtenissen uit dit aan gebeurtenissen zoo rijke boek. Het is een bewogen verhaal. Er gebeurt heel veel in. Het is zoo romantisch, als . . . . . de realiteit.

Het land, de Brielinger Marsch, heeft in dit werk de hoofdrol. Dominee Garve zou men de reivoerder kunnen noemen. Hij doet door zijn welsprekende lof van land en volk dit land en dit volk voor ons leven. Doch bovendien is hij een zeer edele figuur, die over de socialisten tot zijn boeren een wijs woord spreekt, dat diepen indruk maakt, juist omdat het zoo ver staat van alle politiek.

> „Seht, die rote Fahne bedeutet Blut und Gewalt. Sie ist das Zeichen

eines Willens, der steil auf unsrer Welt aufgestanden ist, erst heimlich, dann offen, und jetzt mit Gewalt. Es ist der Wille zu einer groszen Veränderung auf unsrer Welt, erst heimlich, dann offen, und jetzt mit Gewalt. Es ist der Kampf um die Güter der Erde, um Eigentum, Macht und Besitz, erst heimlich, dann offen, und jetzt mit Gewalt.

Leute, ich denke, das alles sei uns nicht so sehr fremd, da auch wir Menschen sind, da auch wir auf Erwerb ausgehen und Besitz erringen wollen. Schlagt an euer Herz! Der eine heimlich, der andere offen, und der dritte mit Gewalt.

Seht Leute, wenn das zo ist, und ich weisz: es ist so, wo ist dann der Unterschied zwischen dem alten und dem neuen Leben, zwischen Bauer und Arbeiter?

. . . .

Ihr kämpfet mit der falschen Kraft, mit der halben Kraft aus Unrecht und Recht Dabei kann nur der gewinnen, der nichts zu verlieren hat. Rot gewinnt. Denn Rot ist ganz, nicht halb! Rot ist Gewalt. Und nicht euer Recht, sondern euer Unrecht steht darauf geschrieben. Wehe euch!"

Meer nog dan door de zeer menschkundig uitgebeelde figuur van Jochen, „Sankt Blekh", die aarzelend tusschen verleden en toekomst, tusschen vader en moeder, eindelijk den weg terug en den weg vooruit vindt, op de herbouwde hoeve van zijn vader een nieuw leven beginnend, werkend aan de toekomst door te werken, — erlangt dit werk een hooge waarde door de schepping van Peter Lührsen, den ouden Karamazow van de Brielinger Marsch, een levensechte creatie, een man, boordevol fouten, maar vooral boordevol leven. Een instinctmensch met een goed hart. Hij gaat tragisch ten gronde, omdat hij een afkeer van het tragische heeft. Hij is bang van allen ernst, neemt alles, — op de eerst plaats zijn eigen fouten, — luchtig op en wordt in het eind door het gewicht van het leven verpletterd. Zooals Rembrandt de heerlijkste geheimen van het licht in de schaduw ontdekt, zooals Dostoïevsky de schoonheid van de menschenziel naspeurt, waar zij door de diepste ellende verduisterd dreigt te worden, daar heeft ook Ludwig Tügel met de uitbeelding van dien kinderlijken, zich alles permitteerenden boer, die deels in de schaduw, deels in het licht wandelt, zijn waardevolste creatie geleverd.

En ten opzichte ook van deze figuur vervult Pfarrer Garve zijn taak van verklarende, toelichtende persoon. Wanneer deze dominee niet in dit boek ware voorgekomen, zou Peter Lührsen, zou zijn zoon, Jochen, zou ook het mooie polderland, waar het verhaal in speelt, zou, — kortom, — heel veel vaag en schimmig zijn gebleven. De rol, welke de schrijver zijn dominee toebedeelde, wijst op de dramatische occupaties zijner jeugd. Alle menschen uit dezen roman leven in het hart van hun Pfarrer. Hij kent hen. En door zijn woorden leeren ook wij hen kennen. Het zijn kinderen, in het goede en in het slechte.

„ . . . . . das ist die Sünde, die in den Städten wächst: kein Kind mehr zu sein, es den Menschen unmöglich machen, zeitlebens ein Kind im Slechten und Guten zu sein. Da hört die Natur auf, da ist die Sünde nicht groszartig, sondern böse. Da ist kein Teufel mehr und kein Gott; und das Gute, das geschieht, ist gedacht, aber nicht getan. Es geht mich nicht an, ob dieses Gute vor Gott bestehen kann. Aber hier, in der Marsch, Herr von Busch, da weisz ich, wie es um Gut oder Schlecht meiner Kinder steht."

En deze pastoor Vogels van dèze kinderen van dit volk is wel een beetje zonderling, maar toch vooral een mensch en een vurig apostel van zijn geloof, van zijn geloof in de menschen, van zijn geloof in God.

De mooie Vlaamsche, die in dit Duitsche boek zoo aardig Nederlandsch babbelt, is niet zonder meer „de slechte vrouw", die vader en zoon om haar vinger weet te wikkelen, — denk aan Gruschenka uit de Karamazow's, — maar er is ook veel goeds in deze vrouw in haar hulpeloos pogen vader en zoon tot elkaar terug te brengen.

De eenige figuur, welke in dit boek al te romantisch en te onwaarschijnlijk is, is Frau Wega tom Daile, wier eenige verdienste het is, dat ze Peter Lührsen aanleiding geeft tot heele reeksen zeer amusante alleenspraken. Overigens is zij een heel vage en soms zeer weeïge verschijning, die spoken ziet en van de toekomst droomt. Zij zou zeer wel passen in een boek van, — neen, niet van Courths Mahler, — van Clara Viebig.

De taak om deze zachtmoedige heldin, deze engel van vleesch en bloed tot een volledig levend mensch te maken, lag buiten het bereik van des schrijvers scheppende vermogens. De wereld immers, welke een schrijver schept, heeft hare grenzen, welke de grenzen zijn van zijn talent en van zijn fantasie, zijn geestelijk en psychologisch voorstellingsvermogen.

Als geheel echter is deze roman van na den oorlog een rijk boek, een levend boek en een zuiver boek, d.w.z. het is louter een boek en geen partijprogram of een partij-critiek. Er komt geen Deus-ex-machina in voor in de gestalte van een dictator. En de menschen zwoegen er niet in, als onder den druk van een onafwendbaar noodlot, hetzij dat Groszstadt of Kapital heet.

Krijgt de groote roman in Duitschland een nieuwe kans? Dit boek bevat een stellige belofte. Liefde voor het land, liefde voor de menschen, eerbied voor het leven, samen met een sterk talent schiepen dit werk. Wij wachten nu op wat volgt.

* * *

Men heeft, naar ons achteraf uit een reeds verschenen kritiek blijkt, in „Sankt Blekh" de stem van het Neuheidentum meenen te beluisteren. Dit is echter niet juist in dìen zin, dat het werk daar propaganda voor zou maken. Het heeft, in tegenstelling tot veel moderne geschriften, welke zich romans noemen, niets van een tendensboek. Dat dominee Garve een Nieuw-Heiden zou wezen, is ook wat veel gezegd. Als men al zijn woorden, ook die hij, als mensch tot mensch, in eenigszins „gehobener Stimmung" tot den landraad spreekt, op het goudschaaltje der kritiek gaat wegen, zullen er sommige wel wat vreemd blijken, bijvoorbeeld zijn uitroep: „Der kann noch wie ein Kind sündigen! Gott, ist das herrlich!" We gelooven echter, dat iedere zielenherder, die veel van zijn kudde houdt, er innig mee vergroeid is en er geen kwaad van hooren kan, wel eens zonderlinge dingen zegt in het vuur zijner waardeering. Zoo zal men dat „heerlijke, kinderlijke gezondig" van Peter Lührsen ook wel op moeten vatten. In alle geval moge dit aanleiding zijn erop te wijzen, dat dit werk alleen kan gelezen worden door hen, die de gave des onderscheids bezitten en begrijpen, dat elk woord zoo zwaar weegt, als het uitgesproken wordt.

---

boeken - schouw

KAGAWA (Haroe) SCHETSEN UIT HET LEVEN IN DE SLOPPEN. (136) *f* 1.90 en *f* 2.75. Vertaald door J. Wagenaar. G. J. A. Ruys. Zutphen, 1934.

De vrouw van een Japanschen zendeling helpt haar echtgenoot in de Evangeliseering van een miserabele volksbuurt van de stad Kobé. Zij vertelt nu in dit boekje van haar werk. Materieele en geestelijke ellende om van te huiveren! Geen lectuur voor jonge menschen. Maar hoe heerlijk licht over dit alles heen de moedigheid en de menschlievendheid, die het Christendom aan deze protestantsche bekeerlingen wist mee te geven. . . . Voor het overige moeten wij er op wijzen, dat dit zendelingenwerk onder godsdienstig opzicht de vaagheid aankleeft, die we in het Protestantische overal aantreffen.

I. Zie hier het begin van het beroemde Engelsche boek „Alice's Advèntures in Wonderland". Lewis Carroll (Charles L. Dodgson) schreef het voor een tienjarig meisje, Alice Liddell. Onlangs overleed in Engeland Mrs. Reginald Hargreaven op tweeëntachtig-jarigen leeftijd. Zij was de Alice in Wonderland. Eenige jaren vòor haar dood zag zij zich gedwongen het manuscript te verkoopen. Een Amerikaan, Dr. Rosenbach werd de eigenaar voor de som van 15000 pond st.

A Christmas Gift to a Dear Child in Memory of a Summer Day.

Chapter I

Alice was beginning to get very tired of sitting by her sister on the bank, and of having nothing to do: once or twice she had peeped into the book her sister was reading, but it had no pictures or conversations in it, and where is the use of a book, thought Alice, without pictures or conversations? So she was considering in her own mind, (as well as she could, for the hot day made her feel very sleepy and stupid,) whether the pleasure of making a daisy-chain was worth the trouble of getting up and picking the daisies, when a white rabbit with pink eyes ran close by her.

There was nothing very remarkable in that, nor did Alice think it so *very* much out of the way to hear the rabbit say to itself "dear, dear! I shall be too late!" (when she thought it over afterwards, it occurred to her that she ought to have wondered at this, but at the time it all seemed quite natural); but when the rabbit actually *took a watch out of its waistcoat-pocket*, looked at it, and then hurried on, Alice started to her feet, for

II. Een ongelukkig romancier.

George Ohnet is een eerzaam romanschrijver geweest in de vorige eeuw. Aanvankelijk had hij ongehoord succes. Een zijner boeken „Le Maître de forges" had 250 oplagen, „Serge Panine" had er 150. Zoo ging het met de meeste zijner werken, tot ineens Jules Lemaître er een eind aan maakte en hem uit de „litteratuur" stootte.

Ohnet wilde zich rehabiliteeren. Hij schreef een roman over de noodlottige gevolgen van het alcoholisme. Hij wilde de practijken van sommige industrieelen aan de kaak stellen, die een paradijs veroveren door dranken te verspreiden, die des te fataler zijn naargelang zij aanlokkelijker namen dragen. Ohnet schiep een fictieve likeur met een naam verleidelijk als een sirene en publiceerde een soort requisitoir onder den titel „Marchand de poison".

Nu was zijn noodlot dat deze schadelijke likeur die hij meende uitgevonden te hebben, werkelijk bestond en eigendom was van een werkelijk marchand de poison. Deze bracht de zaak voor het tribunaal en de schrijver moest op het schuldigenbankje plaats nemen wegens laster. Hoezeer hij ook betuigde onschuldig en te goeder trouw te zijn, hij werd veroordeeld, moest zijn boek uit den handel terugtrekken en schadevergoeding betalen.

COOLEN (Antoon) DORP AAN DE RIVIER (352) Nijgh & van Ditmar .Rotterdam, 1934.

Wie aan Coolen gingen wanhopen en „peelziek" werden van zijn latere werken, zullen na dit boek hun meening over hem moeten herzien. „Dorp aan de Rivier" is zoo frisch van vinding, zoo gelukkig van compositie en verhaaltrant dat het iets nieuws en eigens is in Nederland. Het is een dorpskroniek, opgesteld met het talent van een gevoelig en kunstig verteller, die licht en schaduw juist weet te verdeelen, ernst en luim onscheidbaar dooreen te mengen en de geschiedenis van een heel dorp om één persoon saam te vlechten.

Inventie, vinding: dit is het geheim van den verteller, ook van den romanschrijver. Wat de schrijver hier aan dengene, die hem volgens de opdracht de stof van het werk leverde, dankt, is moeilijk te bepalen, maar het zullen toch slechts gegevens zijn, die Coolen „met geest en hand" verwerkte. De raadselachtige figuur van den dokter domineert zoozeer dat de bonte verscheidenheid van draden toch in èènen samenloopt; slechts een enkele maal dringt het anecdotische te sterk op den voorgrond. Het geheel is zoo levendig, zoo „volksch", zoo natuurverbonden, zoo geheimzinnig en eenvoudig tevens dat het verwonderen zou wanneer dit boek niet veel gelezen zal worden.

Dit werk bewijst dat Coolen's talent nog aan het groeien is en nieuwe richtingen zoekt. Hendrik Wiegersma illustreerde het boek uitstekend met eenige teekeningen. Volwassen lezers.

CAMPERT (Jan) DIE IN HET DONKER. (270) *f* 2.50 en *f* 3.50. Leopold, Den Haag, 1934.

Jan Campert, die zich vroeger reeds aan den criminaal-roman waagde, blijft ook hier het genre eenigszins trouw. Nu gaat het echter niet om de puzzle, wie de schuldige is, maar om het reilen

en zeilen der menschen uit de „onderwereld", de wereld van inbrekers, souteneurs en meiden. Stichtelijke lectuur is dit boek niet, maar Campert observeert en beschrijft dit bedrijf met gezonden realiteitszin, zonder voorliefde voor prikkeling of sensatie. Zijn verhaaltrant wekt onmiddellijk vertrouwen; hij schrijft kort, reëel, plastisch, vanuit nabije observatie. Zijn Lizzy's en Greeten, Toon's en Daan's, of hoe ze verder heeten, zijn werkelijk meiden en kerels van de vlakte, mislukkelingen, die, scheefgeloopen in het leven, toch onder een vereelte huid een merkwaardige menschelijkheid bewaarden. Het is realisme van de goede soort wat Campert hier biedt, doch het blijft realisme. Zou hij zich in deze richting verdiepen en verrijken en wijder strekkende conflicten verzinnen, dan kon hij hier iets bijzonders bereiken. Wegens de bedenkelijke situaties en verhoudingen blijve het boek voorbehouden voor rijpe, ontwikkelde lezers.

SCHAIK-WILLING (Jeanne van) SOFIE BLANK. (302) Querido, A'dam, 1934.

Wat allereerst aan Sofie Blank opvalt, is de zeer smaakvolle wijze van uitgave. Een smal, dun, handig boekje van driehonderd bladzijden. Wie verlost ons eens van de dikke Hollandsche turven?

Als roman heeft „Sofie Blank" zijn bekoring. Hij is uiterst verzorgd van stijl en bewerkt van détail. Het verhaalde staat in een sfeer die niet vervelend of alledaagsch is: Sofie Blank is het kind uit verarmde omgeving, dochter van een fantastischen vader en van een moeder, die haar innerlijk vreemd blijft. Zij slaat den ongeordenden weg in, dien levensdrang en onmiddellijke geluksbehoefte haar indrijven. De auteur verstaat het het eenigszins exotische en voor Hollandsche verhoudingen ongewone der situatie overtuigend te beschrijven. Toch blijft het geheel te flets om sterk te ontroeren. Zoowel Sofie Blank zelf als de bij-figuren zijn te bleek en onbloedig om den lezer aan te grijpen. Het is koele ciseleerkunst, een beetje voornaam en op afstand, stijl- en smaakvol, maar te levenloos. Geheel het boek heeft iets te veel van de sfeer uit „La belle Dentellière", den winkel in fijn kantwerk, waarin Sofie lange jaren werkzaam is. Een boek voor rijpe lezers.

HELMAN (Albert) ORKAAN BIJ NACHT. (372) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam. 1934.

Albert Helman is meer dichter dan romanschrijver. Had hij honderd jaar vroeger geleefd, dan had hij ongetwijfeld dichterlijke verhalen geschreven in maat en rijm zooals toen gebruikelijk was. Lamartine zou zijn voorbeeld geweest zijn. „Orkaan bij Nacht" is zulk een dichterlijk romantisch verhaal, in dit geval een prozagedicht op de liefde. Het romanstramien, waarop hij zijn gedicht inweeft, is nogal onwaarschijnlijk. Een jonge dame uit den Elzas, die door haar minnaar verlaten is en met een kind blijft zitten,

neemt een fabrieksbedrijf over in Noord-Africa. Daar ontmoet haar een ontgoocheld huisvader, die uit baloorigheid is gaan reizen, en zij beleven een kortstondig paradijs. Na een innerlijke crisis scheiden zij van elkaar, verzoend en gelukkig in het besef door iemand op een paar duizend kilometer afstand bemind te worden. Onwaarschijnlijkheid der onwaarschijnlijkheden! De dichter stoort zich niet aan de werkelijkheid, maar droomt zijn idylle. De heete beschrijving dezer groeiende hartstochtelijkheid is litterair het belangrijkste van het boek. Doch slechts litterair; het boek staat buiten alle zedelijke ordening, tenzij een autonoom menschelijke. Het staat volkomen buiten het Christendom. Een liefde die wij als zondig en ongeordend moeten veroordeelen, wordt hier beschreven als het ware geluk brengend. Slechts de onvermijdelijke herinnering aan het verleden brengt de crisis teweeg. De beschrijving van den hartstocht is bovendien zoo meesleepend dat zij velen in gevaar zal brengen. Een heidensch boek dat God miskent en door een Christenmensch niet kan aanvaard worden.

WOUDE (Johan van der) BELLE VAN ZUYLEN. Roman. (238) *f* 2.90 en *f* 3.90. De Spieghel. Amsterdam, 1934.

De Hollandsche dames die eenige Europeesche vermaardheid bereiken zijn niet talrijk. Belle van Zuylen is er een. Haar roem is geheel achttiendeeeuwsch en niet onbedenkelijk. Johan van der Woude heeft een „vie romancée" van haar geschreven, dat niet levendig en kleurig genoeg is om sterk te bekoren. Er ligt iets mats, een zekere vermoeidheid over het geheele boek, die de stemming bederft. Of het de moeite loont de vage contouren dezer adellijke schrijfster weer eens op te frisschen? Haar geschriften leest niemand meer en haar sentimenteele liefde-geschiedenis is buitengewoon onbelangrijk. In de achttiende eeuw was dit liefdegemijmer het kostbaarste wat er denkbaar was, vandaag wekt het een glimlach. De schrijver heeft zijn heldin niet uit de grauwe sfeer van verveeldheid kunnen heffen, waarin haar leven zich afspeelde.

Het boek eischt voorbehoud; het speelt voortdurend op den rand van echtbreuk en ademt alkooflucht. Belle van Zuylen stoorde zich niet aan huwelijkswetten.

AMMERS KüLLER (Jo van) HEEREN, KNECHTEN EN VROUWEN. De Geschiedenis van een Amsterdamsche Regenten-familie in de jaren 1778-1815. 1ste Deel: DE PATRIOTTEN (1778-1787). Meulenhoff. Amsterdam. 1934.

Deze nieuwe trilogie van de bekende schrijfster laat uit den aard der zaak eerst een volledige beoordeeling toe, als we het werk compleet bezitten. Voorlopig moeten de vrienden en vijanden van mevrouw A. K. zich met weinig meer dan een aankondiging tevreden stellen. Zij noemt haar werk zelf „een fantasie, die tegen een achtergrond van historische feiten wordt opgebouwd". Zoo'n werkwijze levert meer gevaar voor de historie dan vóor de fantasie op. Iedere tijd heeft zijn misstanden, die ons in algemene beschrijvingen en karakteristieke anecdoten zijn overgeleverd. Men bederft echter de historie als men al deze feiten in een enkele familie concentreert. Op deze wijze doet men onrecht aan de geschiedenis, ook al beroept men zich op het recht van de fantasie. En zelfs al heeft de schrijfster het niet zoo erg gemaakt, dan nog belet haar beroep op de fantasie niet, dat de lezers de familie Tavelinck beschouwen zullen als een representant van onze regentengeslachten. Met zoo'n gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel bij de heren, zoo'n gebrek aan edele eigenschappen bij de knechten en zoo'n afwezigheid van ieder gezond instinkt bij de vrouwen valt de menselijke gemeenschap

subiet in elkaar. Want de nieuwe geest is hier niet beter dan de oude. Maar daarvan krijgen we de zekere bewijzen eerst in de volgende delen en daarom moeten wij ons eindoordeel opschorten. Voorlopig valt er alleen te zeggen, dat de fantasie van mevrouw A. K. ons een milieu schildert, dat zoo goed als baar is van iedere zedelijke opvatting — ook de dominees preken politiek met hartstocht in plaats van godsdienst met overtuiging — en vrij van iederen gezonden zoowel als ongezonden humor en daarom voorbehouden voor volwassenen, al twijfel ik sterk of het voor iemand goed is.

ERTZ (Susan) DE MELKWEG. Vertaling van T. Osieck-Meereboer (419) *f* 2.50 en *f* 3.50. N.V. Bruna & zoon's U.M., Utrecht.

Tegen den achtergrond der steeds wisselende tijden, — de Victoriaansche dagen, de negentiger jaren, de tijd van den Transvaalschen oorlog, van de Edward-periode, van den grooten oorlog, van de jaren daarna, — worden alle levensphasen verteld van Laura Deverell, vanaf haar geboorte in 1862 tot haar dood in dezen tijd. Dit levensverhaal is evenwichtig geconstrueerd; de schrijfster daalt af tot in details betreffende de omgeving, familieleden en kennissen van Laura Deverell, maar de groote lijn, — het leven van de hoofdpersoon blijft het geheel domineeren. De grootste moeilijkheid bij dit soort romans is overwonnen: de belangstelling blijft tot het einde gespannen; de zielkundige ontleding is vrij zuiver en vast. Jammer dat daarbij de levenswijsheid van Susan Ertz, en dus van Laura Deverell haar grondslag vindt in zekere wazige begrippen van rëincarnatie, en de moraal niet ontleend wordt aan positief geloovige beginselen. De innerlijke diepte van den roman heeft er niet bij gewonnen.

Daarom alleen voor ontwikkelde volwassenen.

CHRISTIANSEN (Sigurd) IN DEN STORM. (335) Uit het Noorsch vertaald door J. E. Gorter-Keyser, Becht, Amsterdam, 1934.

Het stormachtige van het leven spaart ook degenen niet, die niet tegen den storm zijn opgewassen. De sexueel geplaagde idioot, die tegelijk aan religieuze overspanning lijdt en de stille zakenman, die zijn rustig leven boven alles liefheeft, maar toch in betrekking komt met een vrouw, waarvan hij later verneemt, dat ze haar vroegeren aan alcohol verslaafden man in den sneeuw heeft laten doodvriezen, en dan zelf tot een halven moordenaar wordt van de vrouw, omdat hij haar tot wanhoop brengt, zijn er voorbeelden van. Christiansen is echter geen pessimist. Het leven toont bij hem ook zijn kracht in een andere vrouw, die den laatsten man begrijpt en hem voor wanhoop behoedt. Deze in een soort van norsche blijheid eindigende tragiek wordt door den schrijver zeer rustig, maar met indringend-psychologische visie beschreven. Het is alleen jammer, dat het wel in een overwinning van het leven, maar niet in een triomf der zedelijkheid eindigt. De godsdienstige ondergrond grenst eerder aan een pantheistisch fatalisme, dan dat het in een christelijke onderwerping culmineert. Eerder schrijft de tragische levenswet den menschen hun lot voor dan de hoogere zedelijke wet. Ondanks de kunstvaardigheid der compositie en de breedheid van zielkundige ervaring, die het werk van Chr. tot een waar kunstwerk stempelen, moeten we het toch voorbehouden verklaren voor zeer ontwikkelde lezers.

HUTCHINSON (R. C.) MORGENSTOND (693) *f* 4.90 en *f* 5.90. Nederl. bewerking van Willy Corsari. Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag.

De bekende nederlandse schrijfster, die zelfs bekroonde oorspronkelijke werken geschreven heeft, acht dit werk ondanks zijn massalen omvang de moeite waard, om het in 't nederlands te bewerken en er een ietwat hoogdravende aanprijzing aan toe te voegen. Zij ziet er zelfs een „Morgenstond" van nieuw geluk in, terwijl de schrijver zelf in zijn titel: „The unforgotten Prisoner" meer den nadruk legt op het tragische ongeluk, dat de maar niet te vergeten spion nog jaren na zijn dood veroorzaakt. Als deze veronderstelling juist is, schijnt mij de schrijver meer gelijk te hebben dan de vertaalster.

Of is dit verschil van visie het gevolg van de werkelijk zeer onevenredige compositie van dit boek. De beschrijving van het engelse leven is inderdaad zeer sympathiek en de geestigheden van den grappenmaker Lanain zijn waarlijk zeer amusant. Ook de duitsers, die hier beschreven worden, zijn zeer sympathieke mensen van den onvergeten spion tot den jongen Klaus toe. Maar in het midden van dit werk worden we zonder tastbare redenen vergast op enkele honderden pagina's lange beschrijving van een episode uit de duitse revolutie onmiddellijk na den oorlog, waarin de engelsman zijn minachting voor de duitsers kan botvieren. Ware dit gedeelte binnen de perken der redelijkheid gehouden zoowel in inhoud als in lengte, dan zou men waarschijnlijk met recht van een zeldzaamheid en een groot boek kunnen spreken. Dan zou er wel geen bittere aanklacht tegen den oorlog en zijn vreselijke gevolgen meer in liggen, omdat dan het moment, dat de tragische situatie schept, in Engeland en vóór den oorlog moest gezocht worden, maar het zou een regelmatig gecomponeerde schildering van menselijke goede en kwade eigenschappen geworden zijn, van tragische verwikkelingen en komische intermezzo's met uitzicht op een blijen verlossenden morgenstond. Deze wat ijdele overpeinzingen mogen den lezer waarschuwen, dat hij met liefde aan de lezing beginnend, in 't midden misschien teleurgesteld zal worden, waarvoor hem het einde weer een vergoeding brengt. Voor rijpere lezers.

MANN (Thomas) TONIO KRÔGER. Vert. door H. E. C. van der Werft. (174) „'t Gildeboek", Den Haag, 1934.

Thomas Mann is, dunkt mij, doorgaans meer te genieten in zijn novellen dan in zijn romans. Hij heeft novellen geschreven die mustergültig zijn. Een der bekendste is „Tonio Krôger", die thans voor de tweede maal in het Nederlandsch verschijnt. Vertaling en uitgaaf zijn goed verzorgd en in overeenstemming met de beteekenis van dit werk. Er steekt ongetwijfeld veel autobiografisch in het verhaal van dezen Lübeckschen patricierszoon, die een zuidelijke moeder had en zich tusschen zijn nuchterreëele medescholieren niet thuis voelde. Men vindt ook hier weer de voorname distantie, de languissante, weemoedige bespiegeling, het verfijnde vingertoppengevoel, dat Thomas Mann gewoonlijk kenmerkt. Het moeilijk vereenigbare van gezonden burgerzin en artistieke gevoeligheid vormt ongeveer het probleem der novelle.

HALLEN (Ernest van der) EEN JONGEN UIT VLAANDEREN. (93) 12 frs. Uitgeverij Runsbroec, Antwerpen.

In 1933 stierf het Antwerpsche Jongstudentje, Guido van Parijs, op 14 jarigen leeftijd. Over zijn leven viel eigenlijk weinig te zeggen; het was gewoon en eenvoudig. Maar hij was een reine, godsdienstige Vlaamsche jongen; ook frisch, vroolijk, levenslustig en kinderlijk. Van der Hallen heeft in hem waarschijnlijk het ideaal gezien van den Katholieken Vlaamschen jong-student, en daarom zijn leven beschreven.

Fijn en innig — niet overgevoelig — beschrijft hij dit mooie jongensleven, dat volstrekt niet behoort tot het klassieke heiligentype, dat voor velen, door zijn onbereikbaarheid, niet zeer aanvaardbaar is.

We hopen dat het door veel jongelui zal worden gelezen.

HOEL (Sigurd) DE WEG NAAR HET EIND VAN DE WERELD. Vertaling uit het Noorsch van N. Boelen-Ranneft. N.V. Uitgeversmaatschappij Elsevier, Amsterdam.

Vreemd, een boek voor groote menschen over den wirwar van gedachten en fantasie in een kinderleven. 't Was me een enkel oogenblik wel moeilijk door te zetten! Waartoe dat alles? Natuurlijk is 't cerebraal, want dat kan een jongen niet alles bewust bij zich hebben, een groot mensch moet het uitrafelen om dan weer op te zetten. Een boek waarin de mensch — (zeker die van buiten) — zijn jeugd herleeft. Een mooi, een knap boek. „Anders" is een

jongen die leeft op een Noorsche boerderij in al haar eenzaamheid en steeds eentonig terugkeeren van de rondgang der jaargetijden. Maar in Anders beleven en beluisteren we een jongen, zooals andere jongens zijn, zooals ook wij waren.

Gelijk een jongensgedachte niet altijd aan de oppervlakte ligt en aanstonds te doorgronden is, zoo is ook dit boek soms wat ingewikkeld. Maar 't is een praestatie een jongen te geven, zoo vol van leven, zoo in een levende wereld en niet in een doode omlijsting van personen en gebeurtenissen. Helaas! is er in een enkele passage — wel echt — maar cru, die het boek slechts voor ontwikkelden geschikt maakt.

TOLLER (Ernst) IK WAS EEN DUITSCHER. Vertaling uit het Duitsch van Nico Rost. (219) *f* 1.90 en *f* 2,50. Uitg. Mij. Contact, Amsterdam.

De uitgeweken revolutionnaire Duitsche schrijver Ernst Toller heeft zijn leven hier beschreven tot zijn dertigste jaar. Dat is, tot ongeveer 1923. Uiteraard is het belangwekkendste gedeelte dat, waarin hij vertelt van zijn soldatenervaringen tijdens den oorlog, en van zijn revolutionnaire politieke werkzaamheid onmiddellijk daarna.

Het boek is zoowel tendentieus als eerlijk. Toller wekt in zijn autobiografie den indruk een strijder te zijn die uit ideeële overwegingen zijn revolutionnaire beginselen voorstaat. Maar ook is het opvallend dat hij niet weet welke gruwelen b.v. de Beiersche radenrepubliek op haar geweten heeft. Die van de tegenpartij blijken hem goed bekend te zijn.

Zeer zeker is het een interessant boek, waarin verschillende vraagstukken worden bezien vanuit het ideëel-revolutionnaire standpunt, maar het moet voorbehouden blijven tot hen, die een zoodanige politieke en geestelijke ontwikkeling bezitten, dat zij tot critisch lezen in staat zijn.

EIJK (Henr. van) en NèVE (Ed. de) AAN DEN LOOPENDEN BAND. (252) N.V. E. M. Querido's Uitg. Mij., Amsterdam.

Twee geheel verschillende genres van korte verhalen zijn in dezen bundel samengebracht. De schrijfster en de schrijver treffen beiden door knappe kenschetsing, verrassende zinswending en geestige opvatting, maar in onderwerp en behandeling hebben zij niets met elkaar gemeen.

Geen van beiden schrijft ook een kort verhaal met een intrigue en een pointe, — een short story, zooals Britsche auteurs zoo knap kunnen schrijven. Henr. van Eijk geeft meer een fabel-achtige, satyrisch getinte vertelling, waarin zij soms te lang aan één draad spint, zoodat die slechts zwakker wordt; Ed. de Nève schrijft meer schets dan verhaal, waarvoor hij het onderwerp (Dolly, Carlo, Fifi, Hondia, Suzanne) te dikwijls op hetzelfde terrein zoekt, het terrein der boulevardmeisjes. De onderwerpen eischen dat de bundel alleen in handen komt van volwassenen.

HOORN VAN DER-SURIE (A) IK ZOEK WERK. (229) *f* 2.60 en *f* 3.50. N.V. Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

De actualiteit van „Ik zoek werk" is eigenlijk een beetje goedkoop: crisis, — ontslag — links en rechts zoeken naar werk — emigratie naar Zuid-Amerika. Een naargeestigheid die tegenwoordig stof levert voor wel tientallen romans. Dat zou allemaal nog zoo erg niet zijn, indien de schrijfster het daarbij gelaten had. Maar dit familieverhaal kon alleen door de crisis waarschijnlijk niet interessant genoeg gemaakt worden. Het werd verlevendigd door wat slaapkamer-openhartigheid. Maar die openhartigheid gaat zoo ver, dat we de kennismaking er mee moeten ontraden; te meer daar de roman geen artistieke waarde bezit. Onbruikbaar dus.

WHEATLEY (Dennis) HET VERBODEN GRONDGEBIED. Vertaling van Eva Raedt de Canter. (312) *f* 1.75 en *f* 2.50. Bruna, Utrecht.

Onmogelijke en onwaarschijnlijke avonturen plaatst een schrijver het beste in een onbekend land; een verboden grondgebied prikkelt de verbeel-

ding tot het zoeken van uitzonderlijke toestanden. Na de Indianen, Wild West en Mexico komt thans Sovjet-Rusland aan de beurt. De avonturen worden zoo lang gerekt, tot het aantal bladzijden, nodig voor een behoorlijk boek vol is. Dat de helden nog niet dood zijn, ligt alleen aan de noodzaak, dat ze niet mogen sterven omdat anders het happy end zou mislukken. Volwassenen, die het eer om avonturen als om een waarschijnlijke rationele compositie te doen is, mogen dezen roman lezen; aan intellectuelen zou ik hem niet kunnen aanbevelen.

DEEPING (Warwick) SMITH. Vertaling van Cl. Bienfait. (296) *f* 2.25 en *f* 2.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1934.

Deeping neemt onder de engels-amerikaanse romanfabrikanten lang niet de laagste plaats in. Dat zijn werken vertaald worden voor feuilletons lijkt mij niet erg; de uitgave in boekvorm verwondert mij. Als dit soort familieromans en liefdesgeschiedenissen in trek is zijn er toch nederlandse schrijvers genoeg tot hetzelfde in staat; en men blijft dan verschoond van de onvaderlandse ethische sentimentaliteit. Of danken die vertalingen uit het engels juist aan deze eigenschap hun debiet? Dan is de geschiedenis van de familie Smith (vader, moeder en één kind van wege de slechte economie), die zich een veelbelovende toekomst ziet afgesneden door een ziekte en een schurkwerkgever en rust vindt in een eenvoudig bestaan te midden der philantropen een lekker hapje. Voor volwassenen.

DUNNING (Hall) DE WITTE WOLF ALS REDDER IN DEN NOOD. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. (214) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", A'dam.

Onvervalschte cowboy-romantiek volgens het gepatenteerde recept: woeste streek in Canada, bloedige veeten, overvallen, revolverschoten, moorden, geheimzinnige daders, dappere assistent-sheriff, die alle moeilijke gevallen oplost en als wreker optreedt. Het kwaad wordt gestraft. In zijn genre is het boek goed geschreven; critische liefhebbers — (die zijn er) — zullen het waarschijnlijk zelfs spannend vinden.

Voor hen dus geschikte amusementslectuur. Maar niet voor jeugdige lezers; — voor jongelui lijkt ons dergelijke revolverromantiek minder gewenscht.

HAVELTE (Sanne van) HUN GEHEIM. (326) W. J. Thieme en Cie., Zutphen.

Een alleraardigst meisjesboek voor oudere meisjes.

Hoe Jo en Frans elkaar ontmoetten en leerden kennen en hoe zij hem helpt zijn nare karakterfout, — Frans is een echte driftkop, — te verbeteren, wordt kleurig en met smaak verteld. Het is een boek vol sympathieke menschen, die niet alleen sympathiek, maar ook mènsch zijn. Jammer, dat dit boek zoo angstvallig „neutraal" gehouden is. Het is echter nergens mondain of lichtzinnig. Meisjes van 16-17 jaar zullen het zeker met genoegen lezen. Hans Borrebach maakte er leuke plaatjes bij.

CHESTERTON (G. K.) ORTHODOXIE. Vertaald door Piet Kerstens. (269) *f* 3.15 *f* 3.95. Fidelitas, Amsterdam.

Ziehier een nieuwe vertaling, en een goede, van Chesterton's meesterwerk. Na hetgeen wij vroeger reeds over dit boek schreven, hoeven wij het nauwelijks meer aan te bevelen. Liever willen wij uit het „Geleide van den vertaler", dat Kerstens het werk meegaf, eenige zinsneden citeeren: „Als Chesterton zijn „Orthodoxie" niet in 1907 geschreven had, dan had hij het zeker in 1934 moeten schrijven. Want eerder mèèr dan minder is op den huidigen dag, in de huidige wereld, dit boek een felle behoefte, speciaal voor Europa.

Misschien zijn wij, Christenen en niet-Christenen, nu eerder ontvankelijk voor Chesterton's ideeën dan toen. Want wij zijn nu misschien wat nederiger en ootmoediger geworden over de waarde van het menschelijk denken en handelen, over de beteekenis der leer van den menschelijken vooruitgang, over de souvereiniteit van de menschelijke wetenschap, dan we waren omstreeks de wende der eeuw. Toen s c h e n e n wij tenminste in zekeren zin te triomfeeren over de stof, maar nu triomfeert de stof zeer beslist over ons."

Dit boek is een boek dat de groote vreugde leert, de blijde verwondering, dat den weg wijst naar het wonderland van het geluk.

DERCKX (Dr. H.) DE KERK ALS CHRISTUS' MYSTIEK LICHAAM EN HET MOEDERSCHAP VAN MARIA. Erven N. Alberts,Kerkrade, 1935.

De schrijver van „De Vrouwe" en „Psychologie der Vrouwe" zet in een nieuw werk zijn Maria-studies voort. De titel van het boek zegt reeds genoeg omtrent de richting dier studies. Er wordt hier het verband gezocht tusschen de Moeder Gods en Christus' mystiek lichaam. Dit boek, dat een summa van geleerdheid en indringende theologische beschouwingen bergt, is, aanzienlijk meer dan de vorige, een zwaar te verwerken volume. Duitsche theologen van goeden naam als Scheeben wijzen den schrijver vaak den weg. Maar er is tevens een Duitsche Schwerfälligkeit in het boek binnengedrongen, die het voor leeken moeilijk genietbaar maakt. Jammer van de scherp- en diepzinnige uiteenzettingen! Had de schrijver deze doctrines met gevleugelde, lichte hand neergeschreven, het boek zou er ontzachelijk bij gewonnen hebben. Nu zal het wel veroordeeld zijn een bron van inzichten voor priesters te blijven; ongetwijfeld een prijzenswaardig doel, maar ook dezen zullen nog vaak terugschrikken voor de inspanning. De diepgaande studie en belezenheid van den bejaarden schrijver dwingt eerbied af: wie de lezing van dit werk doorzet, zal zijn loon vinden. Over de diepste geloofsmysteriën stort het een verhelderend licht.

LEGOUIS (Emile) en CAZAMIAN (Louis) A HISTORY OF ENGLISH LITERATURE. (1434) 10/6. G. M. Dent & Sons Ltd., London.

Nu voor het eerst een goedkoope uitgave beschikbaar is gesteld van het werk der beide Fransche literatuurkenners, is het goed op dit werk nog eens de aandacht te vestigen. Want het behoort tot de allerbeste literatuurgeschiedenissen van dezen omvang. Het is geen kleurlooze compilatie, al is het een uitstekend „massa"-werk. Het is bijzonder frisch en levendig geschreven, — als Franschen bezitten de auteurs daarvan het geheim —; hun kunstgevoeligheid bewijzen zij door artistieke, oorspronkelijke en verantwoorde oordeelen. Tevens is het grondig wetenschappelijk.

Het eerste deel, tot 1660, is geschreven door Legouis. Dat Chaucer en diens tijd zijn speciaalstudie is blijkt wel uit het uitvoerige en diepgaande hoofdstuk over dezen dichter.

Het tijdvak 1660 tot heden werd samengesteld door Cazamian. Het laatste

hoofdstuk „Contemporary Tendencies" geeft een vrij volledig overzicht over den nieuwsten tijd, en is bijgewerkt tot 1932. Voor den vakman is het zeer bruikbaar, maar ook voor den belangstellende in Engelsche litteratuur, die zich bij zijn lezing graag oriënteert.

SASSEN (Prof. Dr. Ferd.) WAARHEID EN ZEKERHEID. (Waarheid en Leven. Psychosophische Verhandelingen onder Redactie van Prof. J. P. Verhaar). (44) *f* 0.55. Paul Brand, Hilversum, 1934.

Prof Sassen geeft in deze brochure de tegenwoordig meest gangbare oplossing van wat men vroeger noemde, het kritisch probleem. De bijzondere eigenschap van zijn weten duidelijk, logisch geordend en voor ieder ontwikkelden lezer begrijpelijk voor te stellen, vindt men ook hier terug. Een kleine twijfel blijft mij altijd nog over omtrent het rechtmatige — en ook het thomistische — van dit standpunt. Prof. S. haalt met instemming de woorden aan van Simon: „La conformité du connaissant et du connu est de l'essence même de la connaissance" en meent toch, dat als wij de bestudering der kennis (connaissance) tot uitgangspunt — beter tot centrum maken van ons denken, wij de buitenwereld (den fameuzen connu) nooit meer kunnen vinden. Dat lijkt mij niet volkomen logisch. De analyse van de kennis moet ons toch leren wat tot de essence van de kennis behoort, dus de conformité du connaissant et du connu. Mogelijk leert ze ons zelfs nog meer n.l. verschillende graden van kennen en verschillende graden van conformité, verschillende vormen van twijfel, als we de graden niet zuiver uit elkaar houden. Het beroep op de evidentie — zonder invidentie — brengt het vermoeden mee van het wegwerken van een twijfel, door niet al te oplettend toe te zien of door een akt van geloof in de juistheid van onze verstandswerking. Waartoe we alle recht hebben, dat geef ik graag toe, maar wat mij toch toeschijnt niet het laatste antwoord der kenkritische wijsheid te zijn!

ANDRADE (E. N. DA C.) „HET MECHANISME DER NATUUR". Uit het Engelsch vertaald door Dr. F. W. Nijhoff. *f* 2.25. Thieme & Cie, Zutphen.

Die Andrade is toch een rare man! Volgens den titel van zijn boek zal hij het over het mechanisme der natuur hebben.... maar mechanisme komt in 't heele boek niet voor, zelfs de naam niet. Liever had ik overeenkomstig mijn oorspronkelijk plan dit werkje den titel: „Korte Inleiding tot de Natuurphilosophie" gegeven, zegt hij in zijn voorrede. Wel, had hij dat maar gedaan. Het is een inleiding, bestemd voor personen, die de eenvoudigste kennis van het onderwerp missen, er komt veel natuurkunde en ook philosophie in voor (die echter niet van het beste gehalte is) en het ding is kort, in 't Engelsch maar 170 blz. Wat wil men nog meer? Weg toch met dat eeuwige mechanisme!

Maar hij is nog op een ander punt raar. Andrade is positivist; dat blijkt uit het eerste hoofdstuk, hetwelk ik den lezer sterk aanraad niet te lezen. Maar nu heb ik zelden een sterker voorbeeld gezien van het spreekwoord: De natuur is sterker dan de leer. Het werkje is verdeeld in 7 hoofdstukken. 1. Wat is physica. 2. Warmte en energie. 3. Geluid en trillingen. 4. Licht en straling. 5. Electriciteit en magnetisme. 6. Quanta-theorie, en 7. Het atoom. En hierin zien wij zijn positivisme allengs verdampen, zoodat er op 't eind van het 5e hoofdstuk al geen spoor meer van te vinden is! !

Oppervlakkige lezers mogen het gerust lezen; zij zullen er veel wetenswaardigheden uit leeren en de inconsequenties niet eens bemerken. Den nadenkenden lezer zij een opmerkzame kritiek aanbevolen.

BRAGG (Sir William) „HET WONDER VAN HET LICHT". Geaut. bewerking van Ype Foppema. *f* 4.75. Leopold, Den Haag, 1934.

Waarlijk een wonder van licht — zoo klaar is dit boek geschreven. Sir William, de geroutineerde docent, verstaat bij uitstek de kunst om moeilijke dingen begrijpelijk te maken. Wie maar eenig belang stelt in dat mysterieuze, hemelsche verschijnsel, dat wij „licht" noemen, moet dit boek zeker lezen.

Het zal hem boeien van 't begin tot het einde en na het gelezen te hebben zal hij het ongetwijfeld nog dikwijls ter hand nemen. Prachtige platen, teekeningen en schetsen illustreeren den tekst en de uitgevers, zoowel de Hollandsche als de Engelsche, hebben allen lof verdiend. Ook aan den vertaler zij een speciale hulde gebracht: hij heeft ons een Nederlandschen tekst geleverd, die zich aangenaam laat lezen..

BOSMAN (Theo) ONTWIKKELING VAN DE MUZIKALE ZIN. (No. 75 der Opvoedkundige Brochurenreeks) (140) *f* 1.60. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Voor een belangrijk deel is deze schets ontleend aan Georg Schünemann's „Musikerziehung: Die Musik in Kindheit und Jugend", overigens rijkelijk aangevuld met eigen ervaringen en gedachten. Langs den psychologischen weg wordt hier getracht het schoolzangonderwijs op hooger peil te brengen, om daardoor tot verbetering van den volkszang te komen.

Deze „muziek-psychologische schets is op de eerste plaats bestemd voor onderwijzers, al heeft de schrijver zijn taak zoo breed mogelijk opgevat en uitgewerkt, dat hij veel meer behandelt dan uitsluitend dienstig is voor de lagere school, zoodat iedere muziekbelangstellende, die moderne inzichten niet wenscht te verwaarloozen, het boek zal kunnen lezen.

MEYER (Arnold) VAN DEMOCRATISCHE WANORDE NAAR DE FASCISTISCHE ORDE. (170) *f* 1.40 en *f* 2.—.Uitgeverij „Oisterwijk" te Oisterwijk.

Een oppervlakkig en eenzijdig betoog tegen het democratische regeeringsstelsel, dat tenslotte uitdraait op een aanprijzing van het Nederlandsch Volksfascisme, genaamd „Zwart Front". Volgens de schrijver is dit de eenige onder de talrijke organisaties, die de zuivere fascistische beginselen huldigt. „Zelfs de grootste fascist Benito Mussolini zou nog bij ons in de leer kunnen gaan," wordt op bladz. 169 bescheiden, maar in heilige overtuiging geconstateerd. Nu weten de lezers het dus: het fascisme is alleen te vinden bij „Zwart Front".

NOSSENT (A. J.) HET MOTORRIJWIEL. Met 100 afbeeldingen naar foto's en teekeningen. (105) *f* 2.40. „Kosmos", Amsterdam.

„Het Motorrijwiel" is geen derde druk van een reeds vroeger tweemaal verschenen dergelijke werkje van denzelfden schrijver, maar een geheel nieuwe uitgave. De constructief diep ingrijpende veranderingen, in de laatste jaren, van het motorrijwiel maakte het opnieuw schrijven noodzakelijk. Het behandelt, kort maar duidelijk, de samenstelling, werking, behandeling, en het onderhoud van het motorrijwiel, en is bestemd als leiddraad voor den leek, die zich met de constructie en de werking van zijn motor vertrouwd wil maken en eenvoudige storingen zelf wil verhelpen. Voor motorrijders inderdaad een zeer practisch werkje.

WATERINK (Dr. J.) HOOFDLIJNEN DER ZIELKUNDE. (263) *f* 2.25 en *f* 2.75. Zomer en Keuning. Wageningen, 1934.

Geen wijsgerige, maar beschrijvende zielkunde biedt ons Prof. Waterink. Hij vleit zich „met de hoop, dat zij, die beginnen te studeeren, door achterstaande bladzijden in staat gesteld zullen worden het terrein in hoofdlijnen te leeren kennen". Voor dezen is het werk inderdaad een kostbaar hulpmiddel: wat droog van vorm, maar buitengewoon helder van voorstelling. Men kan hier en daar aanmerking maken op de selectie of het oneens zijn met de gegeven definities: de beginneling kan er toch niet over oordelen, voordat hij zich in 't algemeen in de stof heeft ingewerkt en daartoe is het werk van Prof. Waterink een uitstekende leiddraad.

KELLER (Prof. D. Adolf) OP DEN DREMPEL DER DIEPERE WERKELIJKHEID. (264) *f* 2.75. J. Ploegsma, Zeist.

De geschriften van den Zwitserschen schrijver en predikant Keller zijn vooral ingesteld op het min of meer vaag-religieuze besef typeerend voor vele, moderne menschen, die meenen leer en leiding der kerk niet meer te kunnen

aanvaarden. Zij zijn echter wel bereid volgens den auteur een „getuigenis" aan te hooren, dat op eigen, bijzondere wijze spreekt van de werkelijkheid, waarin zij leven, verbonden met God en Zijn geheimen. Tot hen is de verzameling korte essays en levenslessen gericht, welke den inhoud vormen van dit boek. Ongetwijfeld maakt de nobele, hoogstaande schrijver treffende opmerkingen. Maar die zijn dan ook te vinden in een Katholiek meditatieboek. Uiteraard staat de Katholiek tegenover Keller's boek-als-geheel afwijzend. Natuurlijk ontbreken de dogmatische waarheden. Het is alles te veel aan den oppervlakkig-zonnigen kant gehouden, in dien zin dat wel de nadruk gelegd wordt op het gelukkig makende der verplichtingen tegenover God, maar niet op het onontkoombare, en bij nalaten strafbaar gestelde daarvan.

VIANCE (Georges) PRÉFACE à UNE RÉFORME DE L'ETAT. (183) (Questions Disputées vol XVI)

In dit werk wordt de tegenwoordige opvatting van den staat als régime d'opinion op forsche wijze becritiseerd. De zekerheden omtrent het wezen van den staat en de daaruit volgende eenheid van politiek van alle burgers hoort vooraf te gaan aan iedere vrijheid van mening; ja zelfs moet de legitieme vrijheid van mening wijken als ze de eenheid der essentiele actie verhindert. De partijenstaat, zooals Frankrijk dien kent, verdedigt de ongeordende vrijheid zolang tot er van de fundamentele eenheid niets meer overblijft. „Et il ne semble pas douteux que le régime d'opinion est celui-là même qui a le plus d'efficacité pour rendre difficile sinon impossible la formation d'opinions motivées et réfléchies". (48) Als rationele fransman verheerlijkt hij het verstand een beetje te veel en miskent hij de waarde der mythe, maar ook zijn kritiek op bolsjewisme, fascisme en nationaal-socialisme zullen mee kunnen helpen om den geest te vormen voor de onvermijdelijk komende hervorming van den staat.

LANGEVELD (Dr. M. J.) DE PSYCHOLOGIE DER MIDDELBARE-SCHOOL-KLAS. (94) *f* 1.90. W. Ten Have. Amsterdam, 1934.

De lezing van dit werkje stelt enigszins teleur; waarschijnlijk, omdat de titel te veel belooft. Het wil een leemte in de psychologische literatuur aanvullen zonder uitgebreid vóóronderzoek en blijft steken in een hoeveelheid goede inzichten en verstandige raadgevingen van een blijkbaar begaafd en succesvol leraar met veel paedagogische belangstelling en een voldoende vertrouwdheid met de wetenschap der jeugdpsychologie. Dr. Langeveld beschrijft wel de zielkundige recaties der kinderen in de verschillende klassen en de ontwikkeling van denk-, gevoels- en wilsleven, maar wat we graag zouden weten n.l. de vorming van een onderwijsgemeenschap en haar invloed op het karakter plus de sociologische structuur eener klassegemeenschap en haar inwendige stromingen, moeten we missen. Zoals het er ligt, is het werk meer een pleidooi voor paedagogische scholing en zelfscholing van den leraar, dan een zuiver wetenschappelijke uiteenzetting der schoolklaspsychologie.

MUCKERMANN (Hermann) EUGENIK (VIII-173) Ferd. Dümmlers Verlag. 5.85 R.M. Berlijn en Bonn, 1934.

Hermann Muckermann heeft tientallen van grootere en kleinere werken geschreven in dienst van een levenstaak: de „erbgesunde" familie. Zijn uitgebreide wetenschap vecht voor een onmiddellijk praktisch doel, zelfs in deze wetenschappelijke samenvatting van al zijn vroegere werken. En wij moeten hem gelijk geven ondanks het onnatuurlijke, dat aan de eugenetische idee vastkleeft. Een gezond volk met goede tradities en natuurlijke zeden en gewoonten heeft geen eugenese nodig: de tegenwoordige tijd heeft behoefte om door een zekeren onnatuurlijken inwendigen dwang weer tot een gezonde opvatting van huwelijk en familie terug te komen. Daarbij geraken we in een kwellend konflikt tussen naastenliefde, weldadigheid jegens de misdeelden en

zorg voor de gezonden, dat aan ons ethisch denken een nieuwe richting geeft. Wij kunnen de natuur, ook de erfelijkheidswetten niet dwingen, maar alleen leiden en het ware struisvogelpolitiek, alles van de paedagogen te verwachten tenzij dit in kwaden reuk staande deel der bevolking ook de eugenetische opvoeding niet verwaarlooze. Muckermann is hiervoor een uitstekende leider, al staat hij ook wat onder den druk der tegenwoordige duitsche omstandigheden. Zijn boek zij iedereen ter lezing aanbevolen.

CARP (Dr. E. A. D. E.) CONFLICTEN VAN HET KINDERLEVEN. (109) (Afwijkende kinderen, onder redactie van Prof. Mr. J. M. van Bemmelen, e.a. Dl. 2) Haga, Den Haag, 1934.

Liefde en goede wil zijn niet genoeg, om kinderen juist op te voeden: er behoort ook kennis toe. Al volbrengt het natuurlijke instinkt zijn taak vanzelf bij normale kinderen; afwijkingen zitten ook de beste opvoeders niet zoo glad en de hulp der wetenschap kunnen ze hier best gebruiken. Bovendien is deze wetenschap eigendom van een of anderen mensch en het betrekken van de wetenschap in de opvoeding beteekent vaak het samenwerken van verschillende soorten van opvoeders: ouders, godsdienstleraars, onderwijzers, jeugdleiders, artsen en psychiaters. Om deze samenwerking te bewerkstelligen, moeten dezen van elkanders ervaringen kennis nemen: anders weten ze niet, waarin ze tekort schieten. Het werk van Prof. Carp over kinderangst, schijndomheid en puberteitsconflicten bedoelt vooral de aandacht te vestigen op een reeks verschijnselen en samenhangen, om ze tot een mogelijk bereikbare genezing te voeren. De verklaringen zelf zullen sommigen wat te veel aan Freud doen denken: de paedagogische leiding is hoofdzaak en daarin is Prof. Carp een goede gids.

LETTERKUNDIGE KALENDER 1935.

Bij den uitgever Kruseman in Den Haag is een letterkundige kalender verschenen, die een 25-tal portretten van Nederlandsche en buitenlandsche schrijvers biedt, met een korte levensbeschrijving. De prijs bedraagt *f* 2.75.

GUIDO GEZELLE'S DICHTWERKEN.

De uitgever L. J. Veen heeft in twee smaakvolle en handige deelen Gezelle's Dichtwerken in dundrukuitgave doen verschijnen. Een goede gedachte. Wie in beknopt formaat al de gedichten van Gezelle wil bezitten, vindt hier zijn gading. De prijs is *f* 7.75.

SERTILLANGES (Mag. Dr. A.) e. a. KATHOLIEKE TOTALITEIT. (95) Dekker en van der Vegt en J. W. v. Leeuwen. Nijmegen-Utrecht.

Een serie voordrachten over de waarde en beteekenis van het Katholicisme als wereldbeschouwing, uitgesproken tijdens de orienteeringsweek, door den senaat van het N. S. C. Carolus Magnus in Mei 1934 georganiseerd bij gelegenheid van het tweede lustrum van het Nijmeegsch Studentencorps. De inleiders, wier redevoeringen in dit verslagboek werden opgenomen, waren: Mag. Dr. A. Sertillanges, Prof. Dr. J. P. Steffes, Prof. Dr. Jacq. Maritain, Prof. Dr. J. A. J. Barge, Prof. Dr. J. v. Ginneken en Prof. Dr. Ir. J. Schmutzer.

ESSAIS SUR KIERKEGAARD. PETRARQUE, GOETHE. Desclée De Brouwer & Cie., Paris.

Dit belangwekkende boek, dat handelt over godsdienst en wijsbegeerte, muziek en dichtkunst en dat buiten de tekst versierd is met tekeningen van oude en moderne meesters, is niet voor de school bestemd, wel voor het leven. Met bekende grote geesten uit alle tijdperken, maken wij kennis o.a. met den welmenenden, deftigen denker, den Deen Sören Kierkegaard. De inleider Theodor Haecker geeft eerst een grondige studie over de vele subjectieve en objectieve fouten in de redeneringen van Kierkegaard. Den humanist Petrarca, die woedend te keer gaat tegen Constantijn, daar deze den Paus tijdelijk goed heeft geschonken, met den russischen musicus Lourié, die

ofschoon zijn meeste werken niet zijn uitgegeven bij gebrek aan papier, een onmiskenbaar talent is geweest en een vurig katholiek in de dagen van het uitbreken van het Bolsjewisme. Merkwaardig is nog de studie over het Hindoeisme in de eigen kleur van het Vishnouisme. De schrijfster Lajwanti Rama Krishna publiceert deze studie, ten eerste om een authentieke en directe bron te hebben, maar ook omdat de katholieke gedachte juist in haar dogmatische vasthoudendheid de bron vindt van een universalisme en een vrijheid om met liefde kennis te maken met „la spiritualité et le ferveur", overal waar God die laat ontkiemen. Het werk is verder aangevuld met studies, aphorismen, die schatten van levenswijsheid bergen.

VERHEUL (J.) MERKWAARDIGE OUDE BOUWWERKEN AAN HET JAAGPAD VAN OVERSCHIE NAAR DELFT.

Idem: PERNIS, HOOGVLIET, POORTUGAAL EN RHOON, alsmede verdwenen en bestaande merkwaardigheden in het westelijk gedeelte van het eiland IJselmonde.

Twee boekjes, die deel uitmaken van een serie, waarin de architect Verheul vlot vertelt, hoofdzakelijk van Rotterdam's omstreken. Voor kenners van deze streek en voor historici van eenig belang. De tekst wordt verduidelijkt door goed uitgevoerde teekeningen.

EECKHOUT (Joris) LITTERATUUR EN LEVEN. (145) Standaard Boekhandel, Brussel.

De essays van Joris Eeckhout — ook die, gebundeld in „Litteratuur en Leven" — zijn meer breed dan diep, wat te veel een uitstalling van namen en feiten. Veelzijdig belezen, maar behept met veroordeelen ziet hij niet, of wenscht hij niet te erkennen, de beteekenis en invloed van bepaalde litteratuurverschijnselen. Jouyce's „Ulysses" is volgens hem een verward kluwen, een procédé, dat voor de vergeteldheid bestemd is. Ongetwijfeld is „Ulysses" een zwaar werk, dat de uiterste geestelijke inspanning van den lezer eischt, en dat — gelukkig — reeds daarom nooit gelezen zal worden door de massa. Een zeer, zeer sterk voorbehouden boek. Maar al zal „Ulysses" nooit populair worden, toch is zijn invloed enorm, — indirect ook op het groote lezerspubliek. Weet Eeckhout dan niet dat de talentvolste jonge Amerikaansche schrijvers, als b.v. Dos Passos, die een nieuwe romankunst aan het scheppen zijn, zich vooral ook inspireeren op „Ulysses". Dat valt in meer dan één opzicht te betreuren, maar het feit bestaat nu eenmaal. En deze Amerikaansche auteurs worden algemeen gelezen.

Voorts zijn nog essays opgenomen over „De beteekenis van „Van-Nu-en-Straks", „Gezelle's Eros", „Over litteraire kritiek".

GAIROLO (Tara Dut), REITSMA (Elizabeth), EEKHOUT (Jan H.), en MEES (G. H.): DE BOODSCHAP VAN NARADA EN DADOE. (142) Servire, Den Haag.

Een combinatie van twee Indische geschriften, wier bijeenvoeging op het eerste gezicht verwondering kan wekken. De Narada-Sutra is een geschrift behoorend tot de Bhaktimarga, terwijl het tweede geschriftje uitspraken bevat van Dadoe, een Indische mystieke dichter, die als religieus schrijver een zeer grooten naam heeft verworven. (geb. 1544), en wiens religieuze gevoelens onder invloed staan van de Bhakti. De Bhakti-leer, of zooals de Hindoes zeggen, de Bhaktimarga, het pad der Bhakti, legt den nadruk op de overgave aan God, in tegenstelling tot vroegere godsdienststelsels der Hindoes, die tot de Jnanamarga, het pad der kennis gebracht worden. Hier ligt het accent op de kennis, het wijsgeerig inzicht.

De Bhaktimarga is dikwijls vreemde herkomst toegeschreven, — inderdaad herinnert haar karakter van sterke gebondenheid aan de Godheid, aan de Semitische godsdiensten — maar zij heeft dan toch een zoo gewijzigden vorm gekregen, dat zij thans als een zelfstandige uiting van den Indischen geest is te beschouwen. Mogelijk zijn ook Iraansche invloeden werkzaam geweest, ofschoon deze toch meer te vermoeden dan aan te toonen zijn. Merk-

waardig is wel dat de Bhaktimarga in veel uitingen den christelijken godsdienst opvallend nabij komt. Zoo sterk zelfs dat men ook wel beweerd heeft, dat ze daaraan ontleend is. Het laatste woord is in deze kwestie nog niet gesproken. Feit is zeker, dat men bij het lezen van dit boekje vele uitspraken tegenkomt, die, op zich, christelijk zijn. Ze zijn bovendien vervat in dichterlijke bewoordingen.

Merkwaardige lectuur voor grondig ontwikkelde volwassenen.

DER GROSZE HERDER. Band 9. Osmann bis Reuchlin.

Het negende der twaalf deelen (plus een „Welt- und Wirtschaftsatlas") van Herder's Lexicon is zoo juist verschenen. Al het goede dat wij van de vroegere deelen reeds gezegd hebben, geldt ook weer van dit. Elk boekdeel is technisch zoo verzorgd, is zoo fleurig en kleurig, zoo rijk en gevarieerd, zoo ingesteld op het leven en de practijk, dat men kan instemmen met een briefschrijver, die aan den uitgever berichtte: „Dat men een Lexicon kan lezen als een boeienden roman, weet ik eerst sinds ik den „groszen Herder" bezit; steeds vaker voel ik mij tot deze rij boekdeelen getrokken om eenige bladzijden, om het antwoord op een vraag, die het geestelijk of practisch leven betreft, te „genieten". — Herder heeft in deze uitgave werkelijk een nieuw type „lexicon" geschapen en weten te verkomen. dat het een dood, naar bibliotheekstof riekend werk werd. Dit lexicon heeft iets levends, frisch en boeiends over zich dat de oude lexicons missen. Het werk staat met beide voeten op den bodem der werkelijkheid, midden in het menschenleven. Het werpt zijn zoeklichten niet slechts over questies van abstracte wetenschap en kamergeleerdheid, maar het interesseert zich voor alle menschelijke verschijnselen. Het is een kostbaar bezit. Elk boekdeel kost: in halfleer geb. 34.50 M., in „Halbfranz mit Kopfgoldschnitt" 38 M. Dit negende deel bevat 1756 kolommen tekst en vele gekleurde en ongekleurde (1774) illustraties.

KÜNKEL (Dr. F.) LEVEND DENKEN. (174) *f* 2.— en *f* 2.90. De vitale dialektiek als theoretische grondslag van de individual-psychologische karakterkunde. Vertaald en ingeleid door Dr. A. M. Meerloo. Servire, Den Haag, 1934.

De vitale dialektiek is een goede methode voor de bestudering van het karakter, maar een slechte filosofie. Misschien is het nog beter te zeggen, dat Künkel een goed psychiater en karakterkundige en een slecht filosoof is. De bruikbaarheid van een methode voor de studie van een bepaalde wetenschap garandeert niet haar waarheid als begrip van methode. Künkel is het om bruikbaarheid te doen en niet om waarheid. Daarom is dit werk als geheel een mislukking. Zijn historische beschouwingen b. v. over de scholastiek blinken uit door naiviteit en onkunde en zijn verwisseling van biologische met filosofische methode is voor onkundigen op dit gebied zeer gevaarlijk. Deze theoretische grondslag verdient dan ook voorbehoud voor geschoolde filosofen terwijl de karakterologische werken van denzelfden schrijver aan een groteren lezerskring kunnen aanbevolen worden.

GERBAULT (Alain) MIJN ZWERFTOCHTEN MET DE FIRECREST. *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. vertaling van J. Riensema. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Er zijn maar weinig globetrotters, die zoo van nabij het leven der bewoners van het land dat ze bereizen, leeren kennen, als deze natuur-liefhebber die geruimen tijd temidden van de inboorlingen geleefd heeft. Deze reisaanteekeningen geven het boeiende relaas van zijn gevaarlijke ongewone tocht. De vele foto's completeeren het boek. Het kan ouderen een nuttige en aangename verpoozing bieden.

HAMMENECKER (Jan) BLOEMLEZING UIT ZIJN WERK. (154) 15 frs. en 30 frs. Vlaamsche Boekcentrale, Antwerpen.

Persijn en Eeckhout hebben het dichterschap van Hammenecker overtuigd erkend; toch werd zijn werk tijdens zijn leven niet zeer gewaardeerd. De nu

verschenen bloemlezing zal daar misschien verbetering in brengen. Het is het waard.

Hammenecker was een zuivere dichtersnatuur, die niet aan woordkunst deed; hij bezong de innige schoonheid, die waarlijk religieus is; hij bezat mystieke voeling met de bovennatuurlijke wereld.

Het schoonste uit zijn poëzie en proza werd in dezen bundel bijeengebracht; van zijn gedichten o. a. :Verzen, Van Christus' Apostelen, van het proza o. a. dat prachtig geslaagde voorbeeld van Hagiographie: zoo zuiver als een ooge, en: Colloquia I.

De uitvoering is zoo artistiek, ook wat de gravures betreft, als dat vrijwel nooit met Vlaamsche uitgaven het geval is.

RENDL (Georg) BIJENROMAN. Vertaling van Felix Augustin. (191) *f* 1.90 en *f* 2.90. De Spieghel, Amsterdam. Het Kompas, Mechelen.

Jarenlang heeft de schrijver van „Bijenroman", bijenvolken verzorgd, hen ononderbroken gadegeslagen, om tenslotte uit zijn ervaringen dit boek te schrijven.

Het geheele, rijke, wonderlijke leven der bijen wordt erin behandeld, steeds gezien in onverbreeklijk verband met de immer wisselende aspecten der natuur.

Rendl toont een waarlijk ontzaglijke kennis te bezitten van zijn onderwerp, dat zich inderdaad als een roman laat lezen. Een roman van leven, strijden en sterven in de bijenwereld. Toch dringt de auteur zijn kennis nergens hinderlijk op.

„Bijenroman" is een boek van groote bekoorlijkheid, geschreven in een bijna dichterlijk proza. Wij bevelen het gaarne aan.

ZWART (Kerst) GRAAFSCHAPSCHE GESCHIEDENISSEN. (179) *f* 1.90 en *f* 2.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De Achterhoek — de auteur gebruikt liever den historischen naam Hameland — geniet bij folkloristen een goede reputatie. In het zoo lang geïsoleerd gebleven gebied bestaan nog talrijke oude gebruiken, en leven oude verhalen en legenden. Kerst Zwart, die er een halve eeuw woonde, heeft een aantal oude histories verzameld en in dialect naverteld. In het begin is dit even bezwaarlijk voor het vlot lezen. Maar een landschappelijk verhaal, overgebracht in de beschaafde omgangstaal, zou te veel van zijn sfeer verliezen. Dan vertelt de samensteller nog talrijke oudheidkundige en historische bijzonderheden, de laatste ook van den lateren tijd.

Hij heeft veel zorg aan zijn boek besteed; voor folkloristen en algemeen belangstellenden is het een aanwinst. Eenigszins jammer alleen dat het niet geillustreerd is.

SCHREURS M. S. C. (Jac.) NORBERT VAN GENNEP. Een Pelgrim op Aarde. (84) *f* 0.45. Vox Romana, Schiedam.

Pater Schreurs heeft een spel geschreven over leven en strijden van den H. Norbertus, waarschijnlijk wel bestemd voor het Katholiek leekentooneel. Door zijn dichterlijk gevoel behoort het tot de beste religieuze spelen. Maar voor het leekentooneel — en zijn doorsnee-gehoor — lijkt het ons wel wat zwaar.

DOOLDER (Anton den) LODEWIJK VAN DEYSSEL. (71) *f* 2.50. Joh. Enschedé en Zonen, Haarlem.

Het is maar een zeer beknopt overzicht dat A. den Doolder heeft geschreven: een paar belangrijke feiten uit van Deyssel's leven, eenige karakteristieke aanhalingen uit zijn werken, korte oordeelen over de voornaamste werken. Die oordeelen zijn geschreven door een bewonderaar, en wellicht daardoor niet zeer kritisch. Een leemte in het boekje is dat de verhouding tusschen van Deyssel en het litteraire leven waarop de groote prozaist invloed heeft geoefend, niet belicht wordt.

Maar als eenigszins intieme persoonsbeschrijving heeft het eenige waarde.

SCHWOB (René) CAPITALE DE LA PRIÈRE. (266) Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

René Schwob heeft een boek over Lourdes geschreven, een boek over Lourdes als stad des gebeds, doch waarin hij het gezegende stadje in de Pyreneeën uit zooveel en zoo verschillende gezichtspunten beschouwt, dat het een waardevol deel in de Lourdes-litteratuur is geworden.

Het is verschenen in de bekende serie „Les Iles".

GERLINGS (Mr. H. Th.) DE ZOEKER. (Uit de rechtspractijk) (184) Andries Blitz, Amsterdam.

Dialogen in klassieken trant maar in hedendaagsch Nederlandsch over recht en rechtspraak. Mr. Branding licht den jongen Mr. Zoeker in over alles, wat het vak van advocaat raakt. Aangezien die Mr. Branding een humaan mensch is met veel liefde voor zijn vak, komen én de moderne rechtspraak èn de berechte menschheid er nogal goed vanaf. Het is alles echter wel een beetje erg vaag en standpuntloos. Wat er beweerd wordt over echtscheidingen, kunnen wij en allen, die met ons het huwelijk als een Sacrament, zien, moeilijk onderschrijven.

Dit, slechts door menschen met veel onderscheidingsvermogen te lezen boekje is door H. Verstynen meesterlijk verlucht met Daumier-achtige figuren uit de wereld van recht en onrecht.

BRIDGES (T. C.) en TILTMAN (H. H.) MET VOL GAS. Naar het Engelsch bewerkt door Henri Meyer. *f* 2.90 en *f* 3.90. Thieme en Cie., Zutphen.

Voor wie op auto's verslingerd is, vooral op race-auto's, één brok heerlijkheid. Zeer belangwekkende gegevens over de ontwikkeling van het vlug opgekomen bedrijf, niet te technisch, hier en daar een tikje sensationeel als b.v. „Misdadigers achter het stuur", „slippen als broodwinning" etc. Enfin, aan een beetje opwinding zijn we wel gewend en verder is het boek alleszins vortreffelijk, ook wat uitgave en plaatwerk betreft.

MIJKSENAAR (Mr. P. J.) WIJ IN DE MELBOURNE-RACE. *f* 1.25 en *f* 1.90. A. Blitz, Amsterdam.

Een uitstekend idee van de energieke uitgeversfirma om na de race waaraan heel Holland heeft deelgenomen een boek te doen verschijnen over de „spannende Octoberdagen van 1934", dat door de lage prijs binnen veler bereik ligt, en toch de keurige verzorging vertoont, die we nu eenmaal van Blitz gewoon zijn. Hartelijk aanbevolen aan alle luchtvaart-enthousiasten.

DRIJVER (J.) TEXEL HET VOGELEILAND. (302) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Spieghel, Amsterdam, 1934.

Een rijk geillustreerd boek over het eiland tusschen de Noordzee en de Wadden. Behalve over vogels wordt er ook over allerlei dat Texel tot een merkwaardig eiland maakt gesproken. De schrijver kent en bemint Texel en heeft er vooral de vogelwereld met onverdroten ijver en liefde bestudeerd.

PIETERSE (Johan) MIJN HOND. (251) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

De verzorger der rubriek hondensport van de N. Rotterd. Courant heeft met dit boek een vademecum geschreven, waarin kynologen op de meeste vragen, die zij zich bij de verzorging van hun honden stellen, wel een antwoord zullen vinden.

WESSELS S. J. (C.) SCHOOLATLAS VOOR BIJBELSE GESCHIEDENIS. Met alfabetisch register van namen. *f* 1.25 en *f* 1.50. J. B. Wolters, Groningen, '34.

Volgens het voorbericht is de bedoeling van deze uitgave „allereerst hulpmiddel te zijn bij het godsdienst-onderwijs". Wij wenschen breeder verspreiding. Voor de velen toch, die zich ook na de schooljaren voor Bijbelsche en vroeg-Christelijke vraagstukken blijven interesseeren, ja zelfs voor hen, die zich met eenvoudige Bijbellezing onledig houden b. v. voor allen die de

mooie Bijbelsche Geschiedenis van Prof. J. Keulers zich aanschaffen niet enkel als een luxe-ding, een pronkstuk op een salontafeltje, maar als een graag ter handgenomen boek, — zal het een nuttig bezit blijken.

HAERSOLTE (J. W. J. Baron van) VAARWEL! (317) *f* 3.90. Met 127 foto-illustraties en vele teekeningen. Blitz, Amsterdam.

Nu er in dezen modernen tijd een voortdurende belangstelling blijkt te zijn voor de scheepvaart en alles wat daarmede samengaat, kunnen we wel verzekerd zijn, dat een boek als dit, zijn weg zal vinden. Het beschrijft het leven op zee, de hulpmiddelen bij de navigatie, scheepsrampen, de bouw van een schip, de ontwikkeling van een schip, het vertelt den lezer iets over het seinen, over kanalen en sluizen en behandelt nog talrijke andere wetenswaardigheden betreffende de scheepvaart. Een mooi boek voor de liefhebbers.

COMBRINK (J.) WAT ZAL IK LATEN MAKEN! Een bonte verzameling mogelijkheden voor hout, karton, kralen en celotexwerk. Noordhoff, Groningen.

We behoeven niet te zeggen dat zulk een werkje aan velen welkom is. Vooral in den wintertijd. Met weinig en vaak goedkoop materiaal zijn soms aardige resultaten te bereiken, vooral als men dan in het bezit is van zulk een practische en duidelijke handleiding als deze verzameling platen.

STOPPELAAR (R. de), STRIJBOS (Jan P.) en WIGMAN (A. B.): EEN JAAR NATUURLEVEN. (Herfst) (192) Met zes-en-negentig platen. Scheltema en Holkema, Amsterdam.

Een prachtig boek en een schitterende aanwinst voor de natuurliefhebbers. Het behandelt in het bijzonder de herfst. Het is in drie gedeelten gesplitst en wel zoo dat elk deel door één der schrijvers bewerkt is: Weide en waterland; In herfsttijd langs de kust; Bosch en Heide. Het boek is rijkelijk voorzien van uitstekende foto's, zoowel van planten als van dieren.

ZWEGERS (B. V.) MENSEN EN WILDE DIEREN. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Voornamelijk bevat dit boek een reeks korte, spannende jachtavonturen, door Zwegers raak neergeschreven. De pittige illustraties verhoogen de aantrekkelijkheid van het goed verzorgde werk. Alleen vinden we het jammer, dat in de eerste hoofdstukken vijf goudstukken ons ietwat moraliseerend hun lotgevallen komen vertellen. Zoo iets doet het niet bij de jongens, terwijl toch de rest van het boek een kennismaking dubbel waard is. Aanbevolen. 12-16 jaar.

VALKEMA BLOUW (Ir. J. P.) HET SMOKKELSCHIP BEREDINO. *f* 1.90 en *f* 2.50. „De Tijdstroom", Lochem.

Een flink boek van royaal formaat met interessante inhoud. Het eerste en het tweede gegeven, 't smokkelschip en de autorace, hangen wat los aan elkaar, maar ze zijn allebei de moeite waard! Goed. (12-15 jaar.)

CHAPPUIS (Th.) NAPOLEON. Opnieuw bewerkt door A. Blaauw. Gebr. Kluitman, Alkmaar.
Schrijver staat niet op katholiek standpunt en zijn uitlatingen over de verhoudingen van Napoleon tot de Paus in zake de wereldlijke macht der pausen en het tweede huwelijk van de keizer maken dat we deze nieuwe uitgave niet onvoorwaardelijk aan onze jongens kunnen aanbevelen.

JEHU (Felicie) SONJA ZOEKT EEN THUIS. (207) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geill. door Miep de Feyter. Kluitman, Alkmaar.
Het verhaal van een onuitstaanbaar, eigenwijs, modern en niet te leiden meisje van een jaar of 15, dat geen ouders meer heeft en onder de hoede komt van een oude conservatieve, maar goedmeenende voogd. Ongeschikt.

MAREE (Piet) VRUCHTEN EN BLOEMEN-A. B. C. v. Goor en Zonen. Den Haag.
Rijk uitgegeven boekje, waarin de prachtige foto's afbeeldingen geven van een bloem of vrucht en de beginletters achtereenvolgens het alfabet vormen. Bijzonder geschikt als geschenk voor de kleineren die pas leeren lezen.

EERDYCK (P.) HET GEHEIM VAN JAN VAN GENT. (112) *f* 1.— en *f* 1.50. Met platen en bandteekening van Willem Backer. Van Goor Zonen. Den Haag.
Dat geheim zullen we maar niet verklappen! Maar het boekje zal onze jongens wel bezighouden en boeien. Geschikte lectuur voor jongens van 12-15 jaar.

BRINKGREVE-ENTROP (H.) DE MEISJESFLAT. (191) *f* 1.75. Kluitman. Alkmaar.
Dit boek van Brinkgreve-Entrop valt me tegen. Het verhaal is erg onwaarschijnlijk. Het ziet er wel aanlokkelijk en vlot uit, maar het boeit niet, is oppervlakkig en onbenullig. Het is geschreven voor meisies van een jaar of 15.

ROGGEVEEN (Leonard) DAANTJE PAST OP HET HUIS. Met teekeningen van den schrijver. (78) *f* 1.— v. Goor Zonen, Den Haag.
Het derde boek met avonturen van het mannetje met den witten baard. Aardige en onschuldige lectuur voor kleintjes van 6 tot 9 jaar.

HOEVEN (N. v. d.) OM DEN VOETBAL. Geill. door Jan Lutz. (221) *f* 1.60 en *f* 2.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.
Pittig en frisch geschreven is dit voetbalverhaal, dat door voetbaldeskundigen, zoo tusschen 12 en 15 jaar, kan gelezen worden, en dat er bij hen wel als koek zal ingaan.

FRANKFORT-WERKENDAM (R. O.) HET AVONTUUR VAN TEDDYBEER EN HARLEKIJN. Teekeningen van de schrijfster. (79) *f* 1.95. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.
Een aardig en prachtig uitgevoerd, in den juisten toon geschreven, kinderboek voor meisjes van 6 tot 9 jaar. Ook geschikt om er de nog kleinere kleuters uit voor te lezen.

LABBERTON (Mien) WAARDOOR REINTJE GEHOLPEN WERD. Geill. (49) *f* 0.75. v. Gorcum & Comp., Assen.
Een eenigszins gevoelig verhaal, geschikt voor kinderen van ± 10 à 12 jaar. Geschreven in vereenvoudigde spelling.

WEHL (Nannie van) RIETJE ZORGT ER VOOR. Geill. (29) *f* 0.45. Van Gorcum & Comp., Assen.
Drie goede, prettig vertelde, neutrale kinderverhalen. Vereenvoudigde spelling. Leeftijd 7-10 jaar.

VALKHOFF (Rein) DE KERSTGROET. Geill. (42) *f* 0.60. Van Gorcum & Comp., Assen.

TOMKINS (David) DE WONDERTEMPEL. Geill. (55) *f* 0.90. Van Gorcum & Comp., Assen.

Uit neutraal oogpunt beschouwd valt op deze kinderverhalen niets aan te merken, maar voor onze Katholieke kinderen geven wij toch den voorkeur aan Kerstverhalen met een Katholieken inslag.

BLEEKER (Jac. J.) DE RAVENHORST. (214) W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De avonturen, beleefd in en om een oud kasteel met geheime gangen en een verborgen slot zijn nogal fantastisch, maar door de situaties in de moderne jongenswereld te plaatsen, voorkomt de schrijver toch ook weer te onmogelijke toestanden.

Bovendien is het zoo boeiend geschreven, dat het moeilijk zal vallen de jongelui, die er s' avonds in verdiept zijn, naar bed te krijgen. Een geschikt neutraal boek voor jongens van 12 tot 15 jaar.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) JAN PICCOLO. (152) *f* 1.35. Met het stempel van den Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.

Die piccolo is Jan Warmerdam, een leuke jongen, die in het groote hotel waar hij komt te werken, door zijn vriendelijke hulpvaardigheid ieders genegenheid wint. Geschikt voor jongens en meisjes van 9-12 jaar.

SUTORIUS (Anna) ORANJE BOVEN OP VELSENTIN. (100) *f* 0.90. Geill. door Nans van Leeuwen. Met het stempel van den Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

Een echt gezellig boekje voor de jeugd. Velsentin is het groote huis waarin Elsje Vermeer met haar ouders gaat wonen. Hierin wordt beschreven hoe zij daar met haar vriendinnetjes Koninginnedag viert. Geschikt voor 9-12 jaar.

BRUGMAN (A. J. W.) VROOLIJK FRANSJE. (160) *f* 1.35. Met het stempel van den Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.

Dit is het verhaal van een lief vroolijk meisje, dat de bijnaam kreeg van vroolijk Fransje. Overal brengt ze gezelligheid en in donkere tijden is zij het zonnetje in huis. Aardig boekje voor meisjes van 10-12 jaar.

IDSERDA (Stins van) BAKVISCH AF. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geill. door J. Stegeman. „De Tijdstroom". Lochem.

Een frisch boek over een troepje jongelui, die een gezamenlijke vacantietocht ondernemen en in jeugdherbergen logeeren. Opgewekte, geschikte lectuur voor meisjes van 14-17 jaar.

BLUNDELL (Agnes) HET ROOVERSHOL. (172) *f* 1.35. Vertaling van H. B. van der Sande. Met het stempel van de Keurraad. De Spaarnestad. Haarlem.

Een verhaal uit den spannenden tijd waarin in Engeland de strijd tusschen de Roode en de Witte Roos, tusschen de huizen York en Lancaster woedde. Boeiend en geschikt voor kinderen van 9-12 jaar.

Henri Marsman

door JOS. PANHUYSEN

Vooral aan het eerste gedeelte van zijn bundel „Paradise Regained", aan „Ruimteschemer", dankt, geloof ik, Henri Marsman zijn befaamdheid als een moeilijk, een cerebraal dichter, wat hij welbeschouwd, allerminst is. Henri Marsman heeft vele invloeden ondergaan. Deze vitalist, die terzij de horde staat, is verwonderlijk ontvankelijk voor indrukken van buiten en in „Ruimteschemer" zijn deze invloeden wel zeer sterk. Het Duitsch expressionisme verschafte hem hier en in de volgende verzenreeks „Droomkristal" een aantal beelden, die steeds zullen weerkeeren; de sterren, de herten, de antilopen, de vele bloemen, de bergen, en later nog de zijden luchten kan men weervinden bij Trakl, bij Däubler, bij Else Lasker-Schüler bijvoorbeeld, en ook het paralelliseeren en dooreenweven van „atoom en kosmos", van menschenbeeld en heelalbeeld is niet zoo geheel oorspronkelijk als men bij een eerste lezing meenen zou; ook hiervan zijn in het Duitsche expressionisme vele voorbeelden te vinden niet alleen, maar men zou zelfs kunnen zeggen, dat dit verschijnsel daarvan een wezenskenmerk is.

Toch blijft de reeks „Ruimteschemer", onder deze van buiten af ontstane duisterheid van wezenlijke beteekenis en schoonheid, en veel eenvoudiger dan men meenen zou. Het is een gedroomde verovering, een in bezit name van de wereld en de mogelijkheden der toekomst, zooals die welhaast door iedere jonge man, in de verbeelding althans, verricht wordt, juichend en triomfant, maar onmiddellijk daarna reeds diep melancholisch en aan zichzelven vertwijfelend.

> ik kan der vuren huiverende wacht
> niet langer hoeden —
> ik ben gansch ontkracht —
>
> geef mij uw schemering,
> geef mij uw grijzen wind . . . . .

De levensbeschouwing, die zich in deze verzen openbaart, of liever de poging daartoe, is aan de jeugd eigen, haar gebrek aan zekerheid gaat verscholen in een zelfoverschatting, die na aan

haar tegengestelde, de wanhoop, ligt; uiteraard zijn deze verzen rhetorisch, als verreweg de meeste verzen van Marsman, en bovendien ongetwijfeld barbaarsch Marsman is de dichter van het spreekvers; het zingende ordenen van den chaos is hem doorgaans vreemd, want, enkele schoone en kortstondige begoochelingen daargelaten, is de chaos hem meester. Hij schrijft, naar hij zelf herhaaldelijk heeft vastgesteld, in vervoeringen, en ook dat is kenmerkend. Zijn gedichten zijn bezweringen, de macht, die er zich in openbaart is schijnbaar, wordt voor een groot gedeelte

H. MARSMAN

ontleend aan den hartstocht, waarmede de dichter zich verweert tegen de zwakheid, die hij in zich weet. Zij gelijkt, in de verte en op een ander plan, op het moorddadig machtsvertoon, waartoe de Romeinsche keizer Maximinus de Thraciër gedreven werd, omdat hij zich een barbaar tusschen de Romeinen wist. Een voortdurende onrust is in deze verzen aanwezig en benauwend is de eenzaamheid dezer jeugd. De gedroomde machtswellust blijkt hiertegen onvoldoende en in de verzen van „Droomkristal" en „Penthesilea" tracht de dichter naar een andere bezwering, naar de liefde van een vrouw.

Ook hier heeft Marsman, naar mijne meening, invloeden ondergaan, invloeden die ontstonden uit een zeer uiterlijke gelijkenis met eigen zielstoestand, maar die zijn innerlijk wezen vreemd bleven. Als Rainer Maria Rilke zou de dichter een late loot van een aloud geslacht zijn, maar hoe geheel anders nadert hij ten slotte tot de liefde dan deze. Hij maakt verzen uit stemmingen, die wel

eenigszins de stemmingspoëzie van de Pre-Raphaeliten gelijken, evenals deze toont hij een verdroomd en weinig reëel begrip voor het verre verleden van middeleeuwen en klassieke oudheid, maar ook deze droomers zijn welbeschouwd zoo geheel anders, zooveel geraffineerder dan hij. De vrouw was hun een schoone verbeelding, hem is zij een geheim. Zooals de vrouwen van het Zuiden den barbaren van het Noorden, oneindig bekoorlijk, maar geheel onbegrijpelijk en niet zelden noodlottig.

Meer dan een „zusterziel" is de geliefde hem een sluipend vergif. Zonder twijfel tracht hij zichzelven in haar terug te vinden, zich zelven in haar te verklaren en te ontraadselen. Het gedicht „Virgo" bijvoorbeeld is een ideaal en geflatteerd zelfportret, maar het toont ook de ondoordringbaarheid van het mysterie van dat andere, van het vrouw-zijn.

> Morgenmeren.
> uw omgrenzing ordent.
> bergen klimmen in het tinnen licht.
> en uw stille, virginale lippen,
> kuischen aan de sidderende beken
> zoete smetten van het groene duister
> en uw oog wordt licht.
> maar de nacht stort ruglings in den nacht.
> en uw mond is in zichzelf besloten
> en uw bloed is door uw bloed omringd —

Deze eenzame, maar onvruchtbare verhevenheid meent de dichter zelf te bezitten, ook hij gevoelt in het ontijdig morgenlicht de sterkte, de vurigheid zijner geestelijke virginaliteit, maar niet minder de pijnen ervan, de onbestemdheid van het verlangen en de eigenzinnige fierheid, die zich niet gevangen geven kan of geven wil. Inderdaad is „Penthesilea", de amazone, hem nog meer dan „Virgo" een spiegeling, deze hoogheid, die zich het heelal aanlegt of afdoet als een kleedij, maar die niettemin overvallen wordt door het zeer eenvoudige menschelijke verlangen niet alleen te zijn, met iemand het bestaan te deelen. Ook Marsman verlangt dat, hij tracht er zelfs naar, maar het mislukt hem. In de vrouw immers kan hij zijn gelijke niet vinden, zij staat onder hem of boven hem, niet naast hem. Hij stort zich aan haar voeten als aan de voeten van een idool. Een idool begrijpt men niet, probeert men ook niet te begrijpen, men verheerlijkt het of men hoont het,

doorgaans zelfs beide. Hij bidt tot haar. Een zijner schoonste gedichten heet „Invocatio" en onmiddellijk daarop volgt het ontferming afsmeekende, vereerende „Madonna".

Later verandert dat zonder twijfel, de glorie taant, maar een vreemde blijft hem de vrouw, blijkens het eenvoudige, maar prachtige, diep ontstellende vers „Afscheid" en het even eenvoudige, maar nog feller en onmiddellijker gedicht „De Laatste Nacht".

In de versregels van „De Laatste Nacht" wordt nog eens het wereldbeeld gegeven, maar nu zonder eenige geweIddadigheid, het dorp, daarboven de nacht, die voortgaat, en ver achter de huizen, de zee, het kon niet gewoner worden gezegd en niet indrukwekkender. In deze wereld verschijnt dan plotseling het visioen van het laatste gericht, zoo beangstigend, dat de schoonheid van het heelal en de schoonheid der beminde vrouw er onbestaanbaar door lijken en wezenloos worden. Deze barbaarsche angst voor den dood zal Marsman niet meer verlaten, of alleen om nog feller, wreeder en onbedekter weer te keeren. Ook in de uiting van deze angst echter en in zijn pogingen om die af te wenden, heeft hij invloeden ondergaan, hem eigenlijk even vreemd als die van sommige expressionisten, van de Pre-Raphaeliten en Rainer Maria Rilke. Hij luisterde naar Gerard Bruning, die vocht evenals hij, maar niet op dezelfde wijze. Gerard Bruning vocht niet tegen de schimmen van zijn verbijstering en niet om een ijle vervoering te redden en zijn kracht te toonen, hij vocht voor een zeer bepaald ideaal, gegrond op een zeer bepaalde ideologie, tegen een zeer reëele, ofschoon bedroevende werkelijkheid, hij deed het met het pathos der jeugd, maar dat is ook vrijwel de eenige gelijkenis. Tijdelijk werd Marsman, tenminste uiterlijk, zoozeer door dezen dringenden vermaner beheerscht, dat hij diens eenige dwaze, maar begrijpelijke romantiek overnam en dat hij letterlijk dichtte over

> het teedere witte kind
> dat ik eens in den verren tuin
> onuitsprekelijk heb liefgehad.

Marsman is een veel grooter kunstenaar dan Gerard Bruning, en het gedicht „De Overtocht", waarin deze regels voorkomen is een hartstochtelijke, donkere klacht van overmeesterende schoonheid, maar er blijkt tevens uit, dat Marsman deze zwakheid, die

kracht is, de schuldelooze hoogheid van dit nederige, witte kind niet begreep; het mag een droombeeld zijn „dit meisje van de Kaspische Zee", het is een droombeeld, maar het is ook symbool, het is een symbool voor het mysterie van het kruis, dat de nederigen verheft en de zwakken doet zegevieren. Marsman kon het zeer wel duiden, maar doorgronden deed hij het niet, deze ideologie kon hij zich niet eigen maken, niet veroveren, zij bleef hem vreemd. Het Paradijs, dat hij herwon in „Paradise Regained" is niet de hof van Eden of de nieuwe Hof van Eden, die Christus heropende voor de menschheid, maar het zinbetooverende Zuiden, dat in zijn onbegrijpelijke zorgeloosheid, zijn onnadenkende genotzucht, zijn stoorloosheid den barbaar verrukt en lokt, en bewonderend luistert Marsman naar de vrouw

> die zorgeloos zingt langs het eeuwige water . . . .
> een held're, verruk'lijk meesleepende wijs

Maar reeds in zijn volgenden bundel „Witte Vrouwen" is deze betoovering welhaast volledig geweken. De „In Memoriam"-verzen toonen nog eens de vreemdheid eener onbegrepen aristocratie, eener besloten vrouwelijkheid, maar behalve in het voor Marsman bijzonder eigenaardige gedicht „De Bruid", is de doodsstemming overheerschend. In „De Hand van den Dichter" bemerkt men zelfs, dat het hoogte-punt van het verzet, en tevens de geweldige ontzetting voor het eindgericht reeds vergleden is in den voortgang van den tijd, die het meest heroïsche oogenblik nog aanrandt. De verlossing, die een hechte ideologie zou hebben kunnen brengen, heeft zich niet verwezenlijkt, de schrilheid der ontzetting heeft iets verloren, maar daarvoor in de plaats treedt de nooit ophoudende foltering van den gewetensangst en het bewustzijn van de levensleegte.

Vanuit deze smartelijker en grooter eenzaamheid heeft Marsman getracht een roman te schrijven „De Dood van Angèle Degroux". Hij mislukte, wat vanzelfsprekend is. Bijna al de vergissingen, die Marsman's verzen voor een gedeelte verduisterden, vindt men hier weer. Marsman gelijkt op Charles de Blécourt slechts in zooverre als deze zich in zichzelf vergist; evenmin als zijn held is hij een aristocraat, evenzeer als deze is hem de Helleensche cultuur vreemd ook al schrijft de Blécourt erover, evenmin als deze is hij een ideeën-dichter. Men heeft dezen roman cerebraal genoemd; wanneer men daarmee bedoelt, dat de figuren erin te zeer be-

dacht, gekunsteld, te weinig levend en menschelijk zijn, is de kenschetsing juist; maar men heeft er ook door willen aanduiden, dat „De Dood van Angèle Degroux", een ideeën-roman zou zijn. En dat is hij allerminst. Wat er in wordt geleeraard laat nooit een weloverdachte levensbeschouwing vermelden, integendeel, en de enkele verspreide gedachten hier en daar zijn betrekkelijk gemeenplaatsig en onbeduidend. De voorgewende verhevenheid van de Blécourt is nergens op gebaseerd, een onaanvaardbaar romantisch waanbeeld. Marsman verdoemt de huidige samenleving om oudere beschavingen, maar deze zijn hem toch allerminst werkelijk vertrouwd; niet alleen begrijpt hij het wezen der klassieke oudheid niet, maar ook de levensvolheid, de maatschappelijke luister van kruistochten en van kathedralen ontgaat hem ten slotte. Hij heeft geen vaste woon, deze nomade, en slechts zelden dringt iets van de mogelijkheden, die de gemeenzaamheid en de levenszekerheid verschaffen kunnen, tot hem door. Even gebeurt dat in de verzenreeks „Hemelsblauw" van zijn laatsten bundel „Porta Nigra", vooral in het reeds genoemde gedicht „De Bruid" uit „Witte Vrouwen", dat hier herdrukt werd. Het is het gedicht van een levensverovering, niet echter de wilde, heftige mannelijke van „Ruimteschemer", maar de vrouwelijke, de verovering door overgave, die geen horizonten kent, die van een groote wijdheid is, omdat zij, dienende, het leven voorzet. De glorie van het gewone menschelijke wordt hier geopenbaard, die Marsman doorgaans zoo zelden bemerkt.

De overige verzen van „Porta Nigra" zijn welhaast zonder uitzondering een benauwend, maar fel en onmiddellijk bekennen van angst, en in de Nederlandsche letteren zeldzame weergave van duldelooze zelfmarteling. De grootheid van den visionnairen angst vindt men er nauwelijks meer; wat men er aan visioen treft is matter, zwakker, gedeeltelijk herhaling, vergelijk slechts „Maannacht" en „Ontmoeting in het Donker", met „De Overtocht" en „De Laatste Nacht" uit „Paradise Regained", maar de kwelling, het aanzwellen telkens opnieuw, onweerhoudbaar van de doodsvrees, wordt pijnlijk precies, soms haast te precies, getoond.

Dat Marsman deze verworpenheid, deze eentoonige nooit aflatende foltering in het gedicht telkens opnieuw uiten kon, is een bewijs voor zijn groot kunstenaarsschap. Maar dit kunstenaarsschap en deze mensch worden bedreigd, de horizonten die zich eens verwijdden voor zijn wilde vaart hebben zich steeds dichter

om hem toegekringd, de ruimte is hem tot een spelonk geworden. Bevrijding daaruit kan moeilijk zijn, maar zij is altijd mogelijk. De mensch, die „Porta Nigra" leest wordt reeds vervuld van mededoogen, maar er is een mededoogen, dat veel grooter, dat oneindig is.

---

boeken - schouw

GREGORY (Jackson) BEDRIEGELIJKE SAFFIEREN. (253) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vert. door J. M. Grond. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Hier treedt de ongelofelijk vernuftige amateurdetective weer op. De redenering van achter naar voren is echter knap genoeg van opzet om de spanning te bewaren en op het einde niet teleur te stellen. Zonder kunstmatige opwinding verloopt het verhaal rustig en toch boeiend. Voor grote menschen.

MUIR (Augustus) DE GROENE LANTAARN. (271) Geaut. Nederl. bewerking door W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Wie is de gevreesde gentleman-boef Lord John en zal hij nog gevangen genomen worden, vóór hij als gewoon burger weer een plaats in de geordende samenleving gaat innemen? Inspecteur Tripp gelukt het dit probleem nog net ter elfder ure op te lossen, daarin bijgestaan door een verliefden amateurdetective, die erg slim is en toch dikwijls dom doet. Een goed leesbaar verhaal voor volwassenen.

FORESTER (G. S.) DE VREDESTICHTER. (256) Vertaling van E. J. v. d. Steen-Sonneborn. Zeemeeuw-serie. Servire, Den Haag.

Een zeer bescheiden leeraar met een genialen aanleg voor wiskunde, met een vrouw die een plaag is, met een warme genegenheid voor de dochter van den directeur, met een uitvinding, die de wereldgeschiedenis zal beïnvloeden, — die leeraar is de hoofdfiguur van dezen roman. Geen splinternieuw gegeven dus, maar in dit geval toch uitgegroeid tot een interessant en in aantrekkelijken vorm geschreven boek.

BARON (Peter) DE STROOPER. Geautoriseerde vertaling door U. U. J. Maas. (300) Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

„Een huiveringwekkend mysterie met een dramatische ontknooping." 't Is wel een aardig boek, waarin natuurlijk de noodige slachtoffers vallen, waarin je aandacht van „de Strooper" wordt afgeleid, die toch volgens een van de bekende schrijvers-trucs al vrij gauw is uitgeduid. Maar omdat 't zoo'n sterk stukje is (hier ligt ook de zwakke zijde van „de Stroopersfiguur) loop je er in en wordt aardig — onschuldig bezig gehouden.

SINCLAIR (F. de) ÉÉN UUR MINISTER. (285) *f* 2.90. Bruna & Zoon, Utrecht.

Een toevallige omstandigheid noodzaakt den broer van een minister een half uurtje diens audiëntiewerkzaamheden waar te nemen. Daardoor ontstaan allerlei verwikkelingen, die te zamen een humoristisch verhaal vormen, dat geschikte ontspanningslectuur is.

Het lied der Vrouw

door DR. NIC. PERQUIN S.J. - BATAVIA.

Ruth Schaumann is naar mijn weten één van de zeer weinige schrijfsters wier motievenwereld zich bijna uitsluitend om het specifiek vrouwelijke beweegt. Zij zingt altijd opnieuw het levenslied der vrouw op al de stadieën van haar levensweg; zij zoekt niet in de zieleaberraties der moderne onvrouwelijke vrouw, zij aanvaardt met hooge voornaamheid het vrouwelijk volkomene, het opgaan in het kind en den echtgenoot. Zij leeft in een eigen eenzame kleine wereld buiten het rumoer der tijdelijkheid en de onrust der problemen: Haar thuis is de bron van haar kunst.

Er zijn nog wel meer motieven in haar werk te vinden en zij vertelt ook wel andere geschiedenissen, maar het is telkens alsof een moeder op een schemeravond aan haar kind sprookjes verhaalt. Zij raakt ook wel aan de zondige vrouw, maar nooit is het er haar om te doen de zonde te analyseeren, integendeel, ook uit de ziel van die vrouw hoort zij de klagende roep om haar vrouwelijke volkomenheid. Zij spreekt ook wel over God en Godsdienst en zeer mooi, maar die motieven zijn vergroeid met haar kleine huiselijke leven:

Ich werde dreimal aufgerufen sein
Am jüngsten Tage, wenn die Hörner dröhnen,
Als dein Gemahl, als Mutter und als Kind

Und bei dem ersten Ruf stehst du mir bei
Und nimmst mich an der Hand, dass ich die Scherben
Der eigenen Fehle überschreiten kann

Und bei dem zweiten Rufe tragen mich
Die vielen Kleinen, die ich sellbst getragen
Mit flügelhaften Händen vor das Wort.

Doch bei dem letzten Ruf bin ich allein
Dann helfe mir mein eignes Herz, das arme,
Das niemals aufgehört so froh zu sein,
Wie Kinder sind, so hoffend, so betrübt
Wie Kinder, wenn ein Vogel lebt und leidet
Und stirbt — o Herr, mein Gott, erbarme Dich!

(Am jüngsten Tag in „Der Rebenhag" [1])

---

[1]) Ruth Schaumann, Der Rebenhag, München 1927 (4-6 Tausend)

De kring van haar ideeën en gevoelens is daardoor zeer beperkt. Haar oogen reiken niet tot de geheimen der wereld en der menschen. Ik durf niet eens te zeggen, dat zij één volwassen man overtuigend geschilderd heeft. Die beperktheid moet toegegeven worden. Het is heel typisch, hoe zij in „Offertorium"[1]) het ideaal van een echtgenoot teekent, onbewust van h à a r gezichtskring uitgezien, want de vrouw vindt het zoo heerlijk, dat haar man in het kantoor zit en dat zij hem dan kan roepen om een kopje koffie te drinken en dat moet de man ook leuk vinden. Opvallender is dat nog in „Die Heidin" [2]), omdat zij daar een man met zich zelf alleen laat, die dan gedachten door zijn hoofd laat gaan, die in geen mannenhoofd opkomen. Want welke man zou nu ontroerd worden als hij een kamer huurt en in de kast van zijn kamer de mooiste kleeren en kleedjes der familie vindt, omdat hij daar een teeken van vertrouwen in vindt? Ik geloof eerder, dat het hem liever was geweest, als de heele boel opgeruimd geweest was.

RUTH SCHAUMANN

Die beperktheid kon gemakkelijk genoeg ook nog op andere punten gesignaleerd worden en wij zullen in de verdere beschouwing van haar werk het nog dikwijls genoeg voelen.

Dit alles neemt echter niet weg, dat het lied der vrouw in haar dichtwerk en in haar proza een vorm gevonden heeft, die blijvend is. Het is mij onmogelijk om met haar werk te dwepen, maar ik heb toch een eerbiedige bewondering voor de parelende schoonheden die telkens weer uit haar kleine wereld opstralen en daarom acht ik mij gerechtigd iets meer over haar te zeggen. Het is vooreerst h e t k i n d. Onwillekeurig gaan onze herinneringen dan direct naar Amei[3]). Hier is het kind in zijn jongste jaren van

[1]) Ruth Schaumann, Der blühende Stab, München 1929, bldz. 51.
[2]) „ „ , Siebenfrauen, Berlin 1934.
[3]) „ „ , Amei, Eine Kindheit, Berlin 1934 (20 Tausend)

leven op zich zelf en om zich zelf werkelijk allerinnigst geanalyseerd. Met opzet zeg ik „geanalyseerd", want ondanks de charme, die van alle kleine episodes uitgaat, mist men toch die bindende kracht, die spanning wekt. Men zou het een dagboek der moeder kunnen noemen, als zij — en dat is weer héél mooi — niet zoo geheel op den achtergrond stond en het kind niet zoo absoluut in z'n eigen kringetje liet leven.

Het zijn episoden van kinderlijk denken en voelen die nauwelijks volmaakter gezien kunnen worden. Zoo aardig typeert ze het in een paar woorden:

„Sie (Amei) widerlegt nichts, sie lebt nur, sie isst und trinkt und spielt und am Abend gehört sie ins Bett".

De lichamelijke kleinheid van het kind, van zijn eigen oogen uitgezien, teekent zij even overtuigend in een enkele zin:

„Das Kanapee ist grün und verschossen wie getrocknetes Moos. Es hat zwei Berge und ein Tal, in dem Tal sitzt Amei. Steif und ein wenig ängstlich".

Maar in al zijn heerlijke eenvoud is toch de eigenlijke charme van het boek dat eerbiedig volgen van de groei der kinderziel, die eenheid van het kind met natuur en omgeving, dat kinderlijk levengeven aan de doode wereld om haar heen, die doodernstige opvatting van alle gebeurtenissen, die onverbiddelijke consequentie in het aanvaarden der waarheid en in het oordeel over eigen daden.

Om dit te verduidelijken moet ik weer citeeren. Het gaat over het paard van den dokter:

„Amei unterhält dann das Pferd, dass es vor Langeweile nicht sterbe, und steckt hernach das Lob des Doktors, wenn er von Sarahs Grossmutter herabgefegt kommt, sehr vergnügt in den Mund, denn das Lob für Unterhaltung des alten Pferdes ist ein buntes Bonbon mit einem Blümchen darin".

Men leze dit citaat aandachtig, woord voor woord, om te proeven, hoe elk woord gekozen is ter karakterizeering van het kinderlijk zien. Dat paard is „oud" en daarom verdient het medelijden, een jong paard hoef je niets te vertellen, dat vindt z'n weg wel, maar zoo'n oud arm beestje, och arme, dat verveelt zich naar. Zoo is elk woord even beeldend, simpel en naief, maar daarom des te fijner.

Meesterlijk is ook aangevoeld, hoe een kind, door ouderen terloops en als in routine uitgesproken woorden onthoudt en verwerkt: „Von wegen der Gerechtigkeit" wordt er gezegd en dat woord neemt in haar kleine ziel dramatische vorm aan, als zij

zich schuldig voelt. Er zijn meer dichters geweest die even warm het geheim van de kinderziel aangevoeld hebben, dat kinderparadijs en dat kleine leed. Dat is niet nieuw! In dit boek echter is het kind absoluut middelpunt en heel de omgeving niets anders dan wat ze is in de oogen van het kind. Zoo'n boek is geen lectuur voor de trein, het eischt een stil zitten, de gejaagde polsslag van het actieve leven moet eerst rustiger slaan voordat de ziel meedeinen kan op het rhythme der zoete zalige kindsheid, die altijd tijd heeft en niets dan tijd verlangt om te leven en te beleven, om de werkelijkheid geestelijk te verorberen, breed en behagelijk, om altijd opnieuw gegrepen te worden door de jonge bewondering voor al het nieuwe en het groote. Ruth Schaumann heeft het kind lief, niet alleen van verre gezien, zij aanvaardt het kind ook voor zich zelf met de totale toewijding der echte vrouw, zooals zij dat zingt in „Die Tenne":

„Leben geben ist nahe an Tod erfahren,
Tod erfahren aber ist Ewigkeit".

Zij heeft ook den kinderweg lief, weg van eenvoud en overgave.

„Einen Kreuzweg, Ihr Kleinen,
Gibt es, Ihr Grossen versteht,
Diesen geht man mit Weinen,
Geht ihn in Angst und Gebet.
Aber ich weiss einen andern,
Dass Ihr nach Wandern
Lächelnd und singend in Tränen steht
Krippenweg wird er gerufen —

Dit is de inzet van „Der Krippenweg" [1]), welk gedicht uitklinkt in deze liefdejubel:

Und der dies sang, dem war so bang
Vor lauter Süssigkeit.
Komm mit den Krippenweg entlang,
Von Zeit zu Ewigkeit!
Komm hin, wo jeder alles gibt,
Und schenke dich allein.
Wer sich vergibt, der wird geliebt
Und liebt sich himmelein.

Dit boekske is één zang van onuitsprekelijke innigheid, met een klank en een muziek, die direct opwelt uit een moederhart, waartegen het kind rust. Zóó subliem eenvoudig kan alleen een

---

[1]) Ruth Schaumann, Der Krippenweg, München 1932.

moeder Christus' geboorte begrijpen. Dat is niet diepzinnig, heelemaal niet. Het is vol, tot barstens toe vol vàn in tranen en vreugde kijken en opgaan in de eenvoudige werkelijkheid.

Ook het opgroeiende meisje wordt door Ruth Schaumann begrepen, ik wil niet beweren dat zij er een bepaalde voorliefde voor heeft om aan die groei beeld te geven, maar zij kan het. Men vergelijke bijv. „Der Helm" in „Siebenfrauen" en tevens de roman „Yves" [1]), die in het begin de denkwereld van het kostschoolmeisje teekent.

In dit laatste boek beschrijft zij het leven van twee moederlooze meisjes, die op een kleine kostschool samen dezelfde opvoeding krijgen, met dezelfde personen in contact komen en toch als zij het leven zijn ingegaan volkomen uit elkaar groeien. Beide meisjes willen zich geven, toewijden in de overgave der liefde, maar Hortense verliest haar ongereptheid en wordt verlaten, omdat zij te trotsch was om haar ziel open te leggen; de andere, Germaine vindt het huwelijksgeluk in deemoed. De tragiek van dit boek culmineert hierin, dat Germaine geen moeder kan worden en Hortense een kind draagt, dat zij niet wil. Beide jonge vrouwen zoeken, zonder het van elkander te weten, een ouden vriend op, die arts is, de een om door hem van de ongeboren vrucht bevrijd te worden, de ander omdat ze hoopt door zijn hulp toch nog een kind te kunnen ontvangen. Dokter Eugène Verneuil verhindert, dat Hortense haar kind doodt en geeft dit kind, wat zij niet wenscht te zien, aan Germaine. Hortense krijgt berouw, wil haar kind terughebben, eischt het van den dokter terug, maar deze zwijgt en neemt zijn geheim mee in het graf.

Met dit boek zijn wij meteen gekomen tot de beschouwing van Schaumann's uitbeelding der gehuwde vrouw. „Yves" is ten slotte toch de roman van het moederschap, daarin legt zij alle schoone geheimen der vrouw open in haar hoogste taak en in haar diepste angst, in hàar leven, hàar bestaan. Een boek van volkomen vrouwelijkheid, vol van de bloesemgeuren der moederlente, vol van moederlijk licht en moederlijke liefde, waartusschen dat kille geheim staat, dat Eugène Verneuil als een oordeel ziet. Steeds opnieuw breekt het gevoel door de vertelling in die kleine tusschenzinnen, telkens openbaart zij haar meelevend hart, dat

[1]) Ruth Schaumann, Yves, Roman, München 1933.

nauwelijks ruimte laat voor het rustig opbouwen van een roman. Er is geen kalme scherpgebouwde ontwikkelingsgang in, het is een uitnoodiging, telkens opnieuw, om stil binnen te komen in de zielekamer der vrouw.

Er is iets heel opvallends in deze roman, wat nog duidelijker uitkomt in haar novellenbundel „Siebenfrauen". Dat is: het maagdelijke karakter der vrouw ook in haar moederschap. Het bindende element in de zeven novellen is dat al die vrouwen, ondanks zonde, ondanks huwelijk, in het diepste van hun ziel maagd gebleven zijn, d. i. eenzaam, los van het tijdelijke, met een hart vol eeuwigheidsverlangen.

Zij schildert de vrouw in haar eigen onmededeelbaar geheim, in haar eigen meest persoonlijke leven, dat éene hoekje waar ook de eigen man nooit kan komen, zooals zij dat in een dichterlijke overdracht een man laat zeggen:

„Ich habe noch nicht gekannt, dass das Weib seinen Kummer zu verbergen versteht hinter Lächeln, aufdass sie dem Gatten kein Ärgernis sei". (Der blühende Stab).

Of zooals zij dat zingt in „Das Weib":

„Was sie liebend litt, verschweigt sie gern,
Was sie härmt, verbirgt sie wie ein Weinen,
Nur ihr Hoffen für geliebte Kleinen
Trägt ihr Aufblick vor den einzgen Herrn".

Telkens opnieuw ook ziet zij het vrouwelijk leven in het licht van de dood, wat voortkomt uit die maagdelijke onbevredigdheid, contact met het eeuwige, het bovenzinnelijke.

Telkens ook komt dat rationeel ondoorgrondbare verlangen op om zonder zwaarte te zijn, het gevoel van te kunnen zweven. Dat komt reeds voor in „Amei", sterker echter in Chelion (Der Grabstein). Van Chelion die slaapwandelend haar gestorven kind achterna ging, zegt haar man:

„In der törichten Hoffnung eines Kindes wandelte sie auf den Wassern und sank. In der Inbrunst der jungfräulichen Liebe flog sie auf und das Blut ihres Sturzes tränkte mein Herz. Aber da sie den Himmel glaubte für ihren Sohn schritt sie getrost hinter ihm her ohne Zaudern, den Fuss auf den Scheitel der Schmerzen gesetzt, und erlangte mit Christoph das licht".

Het is duidelijk, dat zij — men leze haar gedichten — een heel merkwaardige kijk op de gehuwde vrouw heeft en ik kan het niet anders uitdrukken dan door te zeggen dat in haar ziel een mengeling leeft van maagdelijkheid en moederschap.

Ten slotte zou nog een woord te zeggen zijn over haar inzicht in de **oude vrouw**, maar ik kan er niet diep op ingaan, daar mijn artikel anders te lang zou worden. Zij kent de oude vrouw, de moegestreden liefde van volmaakte trouw en van leven voor anderen, zij kent dat oergevoel der oude vrouw in dat samengegroeid zijn met haar man, in die angst, niet voor de dood, maar voor de scheiding (Vgl. Offertorium).

Ik kan niet nalaten één sonnet geheel te citeeren:

Zuvor

Ich will ja wirklich nicht zuviel vom Leben
Für diese Welt, bevor ich sie verlasse,
Nur möge sich noch Alles, was ich hasse,
Durch meinen Schmerz zu Innigkeiten weben.

Und dann ein Abend sein, darin mein Streben
Nicht mehr wie eine volkdurchspülte Gasse,
Nur wie ein Lied, das ich in Töne fasse,
Um es dem Glühn der Hügel mitzugeben.

Und mir zur rechten Seite ständest du,
Noch immer ungekränkt von meinem Weilen,
Zur linken mir dein gottdurchfreuter Sohn

Und langsam schlössen meine Stunden zu,
So leise wie ein allerletztes Heilen,
Schon angerührt vom ewiglichen Mohn.

Dit moge volstaan als vluchtige karakterizeering van haar opvatting over de oude vrouw.

Ik heb het reeds gezegd, er is in Ruth Schaumann een opvallende beperktheid, een eigenlijk uittreden uit zich zelf ziet men nauwelijks. Het is zeker, dat een contact met een grootere werkelijkheid haar kunst ten goede was gekomen door uitbreiding der motievenwereld en door behoefte om zich duidelijker, objectiever, zakelijker uit te drukken.

Maar die kritiek mag niet het laatste zijn. Zij is een dichteres van hooge voornaamheid en van een natuurkracht om het tijdelijke te zetten in het licht van het eeuwige, van een verlangen om te zien achter de dingen die voorbijgaan met een onmiskenbare voorliefde voor het raadselachtige. Steen en bloem, zon en sterren, licht en duisternis zijn voor haar slechts gelijkenis. Men kan niet zeggen, dat zij ooit iets buiten den mensch om schildert terwille

van het ding zelf. De natuur is speelgoed van het kind, meditatierijkdom van de volwassenen. De natuur is accompagnement van alle gevoelens der menschen, dienares voor haar gedachten.

Daarin bereikt zij iets heel aparts. Haar verzen zien er op het eerste gezicht uit als liedjes, maar al heel spoedig bemerkt men dat zij niet direct muziek worden, dat zij te zwaar zijn van gedachten en reflexief verantwoorde gevoelens om direct melodie te worden. Haar werk is aristocratisch-voornaam, verfijnd-lyrisch.

Het is haar niet altijd gelukt de suggestie te wekken van de gedachtennoodzakelijkheid bij een rijm; men krijgt soms het gevoel dat een gedicht meer verstandelijk dan uit gevoelsdwang gevormd is. Maar in het algemeen is haar kunst lichtend in sterke kleuren, stilistisch perfect in eenvoud en ongedwongenheid van uitdrukking, intensief, zelfstandig, persoonlijk doorleefd.

---

boeken - schouw

SMALL (Austin J.) DE VANTINE-DIAMANTEN. (202) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Een detective-verhaal met veel avonturen, ontsnapping op het laatste ogenblik, buitengewone vaardigheid in het gebruik van revolver, grote verrassingen en wat er verder zoo bijhoort. De Vantinediamanten komen op het einde weer netjes in handen van den rechtmatigen eigenaar en de speurder wordt beloond met een juweel van een vrouw. Oudere lezers.

VAN WIJCK MASON: HET GROOTE VERRAAD. (214) *f* 1.90 en *f* 2.50. Ned. vert. van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Deze schrijver van „de Hel van Shangai" zooals hij naar Engelse gewoonte heet, heeft zich van een exotische sfeer niet kunnen losmaken, ofschoon het verhaal in Engeland speelt en de personen zoowat allen van angelsaksische nationaliteit zijn. Zulke kastelen passen niet meer in onze beschaving. Maar de liefhebbers van deze soort verhalen zal het weinig kunnen schelen, of de cocaïne in China door Chinezen of in Engeland door Engelsen gesmokkeld wordt, als het verhaal maar fantastisch en onwaarschijnlijk genoeg is. En daarin schiet het groote Verraad niet te kort. Geen jeugdlectuur.

QUEEN (Ellery) HET LIPPENSTIFT-MYSTERIE. (340) Zeemeeuw-serie. Servire, Den Haag.

Een knappe speurdersgeschiedenis; wel een beetje te knap zelfs. Ofschoon de lezer voorbereid is op hersenwerk en knappe ontledingen, want onder den titel wordt vermeld: een deductieprobleem. Op enkele plaatsen zijn de uiteenzettingen iets te uitvoerig; in de laatste verklaringen ontmoetten we nu en dan een herhaling, maar de moord in het warenhuis is een boeiende zaak geworden, het speurderspaar van vader en zoon is een gelukkige vondst, en de spanning blijft tot op één na de laatste bladzijde.

Detective-lectuur is uiteraard niet geschikt voor jeugdige personen.

Een nieuw boek van P. Leonel Franca

door DR. J. BROUWER.

Het is een merkwaardig verschijnsel dat wij Nederlanders — die over het geheel in het lezen van een vrij groot aantal talen bedreven zijn en behoefte hebben aan een ruimen gezichtskring — ons steeds ver hebben gehouden van de Spaansche en Portugeesche beschaving. Spanje schijnt op het oogenblik in de mode te zijn, maar ik vrees dat als de wind keert, bij velen de liefde zal omslaan. De Spaansche beschaving is ons over het geheel niet nader gekomen, het vooroordeel is niet weggenomen, de ziel is er niet voor opengesteld. Wij hebben daardoor onze eigen cultuur ernstige schade gedaan, onze levens- en geesteshouding zou in Spanje en Portugal een werkelijke aanvulling vinden. Nu verbind ik Spanje en Portugal wegens hun nabuurschap en laat alle ruimte voor hun innerlijke verschillen.

Over Spanje wil men nu — tijdens den gunstigen wind van de mode — nog wel eens iets hooren, maar Portugal en Brazilië schijnen op Sirius te liggen. De onbekendheid ten onzent van de Portugeesche en Braziliaansche letteren maakte het moeilijk om op een of ander belangrijk boek dat daarin verschijnt te wijzen. Wie de jongste ontplooiing b.v. van de Braziliaansche litteratuur heeft gevolgd, van de dichtkunst, den roman en de essay, kan het betreuren dat het vele goede — naar taal, stijl, techniek, onderwerp, gevoelens en gedachten — hier te lande onbekend moest blijven. Het is echter bezwaarlijk de aandacht hier op te vestigen want wie zulks deed, zou verlegen worden door het gemis aan weerklank op zijn mededeelingen, die een tikje savant schijnen te zijn.

Wij dienen dus de Braziliaansche schoone letteren te laten in het isolement van de . . . vijftig of zestig millioen Portugeesch sprekende menschen, en slechts de aandacht te vragen voor een kortgeleden verschenen werk van P. Leonel Franca, een Braziliaanschen Jezuiet. Voor eenige jaren heeft deze auteur een belangrijk boek geschreven waarvan wij betreurd hebben dat het niet in een Nederlandsche vertaling is weergegeven, het zou hier stellig veel gelezen zijn omdat het in ons land actueele vragen behandelt. Het heet *A Igreja, A Reforma e A Civilizaçao*, de Kerk, de Reformatie en de Cultuur. Nog andere geschriften zijn van zijn hand verschenen, en in zijn eigen land is P. Franca door zijn zielkundige, maatschappelijke en opvoedkundige lezingen en verhandelingen heel bekend geworden. Ook in Portugal is hij een veel gelezen auteur, het boek dat ik nu bespreken wilde, zag ik aldaar in vrijwel alle flinke boekwinkels als een belangrijke nieuwe uitgave aangekondigd. Dit boek heet *A psychologia da fé*, de psychologie van het geloof. Men zou nu kunnen meenen dat na de werken van Maréchal, Berguer, Boutroux, Durkkeim, Faber, Flournoy, Girgensohn, Gemelli, James, Oesterreich, Pratt, Wunderle e. a. er weinig reden zou zijn om het werk van een hier onbekenden auteur te bespreken wien men — ook al vanwege zijn

verre en voor ons vage vaderland — niet spoedig een wetenschappelijke autoriteit zou toekennen als aan de andere schrijvers van wie ik er enkele noemde.

Deze meening zou terecht zijn als ik dit boek uitsluitend zou willen aanbevelen aan hen die bovenstaande werken gelezen hadden. Deze worden echter slechts gelezen in den kleinen kring van hen die zich met de psychologie van den godsdienst bezig houden, terwijl Franca zich richt tot een grooter publiek, het publiek dat zich rekenschap wil geven van zichzelf en anderen recht zou willen laten wedervaren.

Hetgeen in het boek van P. Franca al van de eerste bladzijden af den lezer treft, is de verzorgde belezenheid van den schrijver, een belezenheid die zoowel den man van wetenschap als den man van goeden smaak toont. Deze groote belezenheid is geordend door een rustig beschouwenden geest die zoowel den weg in de groote theologische, wijsgeerige en zielkundige werken kent, als thuis is in de klassieke en moderne schoone letteren.

De schrijver treedt zelden naar voren, hij beheerscht zijn onderwerp voldoende om zijn betoog en uiteenzetting voor zichzelf te laten spreken, hij spreidt zijn belezenheid ook niet ten toon, maar deze blijkt uit het verloop van de verhandeling, uit de verklarende aanteekeningen en uit een bibliographie die nog geen vijfde van het verwerkte materiaal bevat en geen der bovenvermelde schrijvers noemt, die de auteur echter toch gelezen heeft, naar ik meen te bespeuren.

Evenals de vorige werken van P. Franca zou ook dit boek in Nederland goed ontvangen worden, omdat het vraagstukken van den dag behandelt en aansluit bij gevoelens, gedachten en toestanden die ons zeer vertrouwd zijn. Het komt mij echter voor dat boeken over dit onderwerp, De psychologie van het geloof, in ons land met eenige terughoudendheid worden bekeken. De een is tevreden met zijn geloof en heeft geen behoefte er nadere verklaringen van te hooren. De ander glimlacht om het woord geloof, dat past hem niet, hij zoekt in het boekenstalletje naar een werk over de psychologie van den twijfel, dat zal hem meer liggen zoolang het van elke vraag twee andere maakt.

* *
*

Het boek van P. Leonel Franca zal beide partijen kunnen boeien, omdat de eene op eigen terrein verkenningen zal leeren maken, en de andere, zoo niet zijn beschouwingen zal herzien, dan toch zijn vragen anders zal dienen te stellen.

Men zij gerust, deze „Psychologie van het Geloof" is geen zoetsappige apologie, nog minder een verweerschrift dat handig alle ernstige vragen van andersdenkenden ontloopt, het is ook geen aansporing tot een onberaden of onberedeneerde overgave, tot het simpel sluiten der oogen.

P. Leonel Franca is een Latijnsche geest, en wat hem in zijn geschriften vooral kenmerkt, is nuchterheid en redelijkheid. Franca is zakelijk, hij is de

man van de Ratio, geleid door den wil. Dat is al dadelijk te zien in de samenstelling van het boek dat ons nu bezig houdt. Het bestaat uit vier gedeelten, het eerste dat de ontleding van de daad van het geloof geeft, het tweede dat de verstandelijke verhinderingen tot het geloof bespreekt, het derde dat de zedelijke belemmeringen behandelt, en het vierde dat de onderscheiden phasen van de conversie uiteenzet. Ieder van die gedeelten is logisch opgebouwd, uit de algemeene opmerking worden alle bijzonderheden ontwikkeld, en dit op een doorzichtige manier. De stijl en taal zijn goed, helder als glas, zonder versieringen, maar sierlijk door eigen frischheid en hechtheid; de gedachten zijn de gedachten van een man van wetenschap die gewend is aan de argumenten de waarde te geven die zij verdienen, en eerbied heeft voor ernstige tegenwerpingen.

Bij de analyse van het geloof geeft P. Franca eerst de oorspronkelijke beteekenis van het woord crer (credere) aan, die gelijk loopt met die van ons woord gelooven, welke, zooals men wellicht weet, nog te bespeuren is in het opschrift van een oud koffiehuis in een havenwijk van Rotterdam, geheeten „van ouds, 't Geloof". Brave menschen, die niet wisten dat men daar „op crediet" een glas bier kon krijgen, hebben zich daaraan geërgerd, misschien is het curieuze opschrift nu verdwenen. Vervolgens overziet de auteur de uiteenloopende theologische, wijsgeerige en maatschappelijke schakeeringen van het woord geloof. Ten opzichte hiervan zij ook gewezen op het anti-intellectualistische karakter van de tegenwoordige religieuse wijsbegeerte, die aan affect en intuïtie meer plaats geeft en waarvan F. J. Sheen in zijn God and Intelligence in modern philosophy (London, 1930) spreekt. Het geloof is zoowel een daad van het verstand als van den wil. De zekerheid is — zoo zegt Thomas van Aquino — een „determinatio ad unum" van het verstand, bij den twijfel aarzelt dit tusschen verscheiden dingen. (Den Nederlander treft het dat de Braziliaan Franca op den beteekenisvollen stam van het woord twijfel wijst!)

Spreekt men van een meening, dan bedoelt men een voorloopige, niet besliste houding van het verstand ten opzichte van een zaak, het is een „cogitatio informis", zooals het in het prachtige philosophische latijn van S. Thomas heet.

Franca zou geen Jezuiet zijn als hij in dezen niet de beslissende beteekenis van den wil naar voren bracht. Overigens, staat er al niet bij Augustinus „credere non potest nisi volens"? Met betrekking tot die vrije wilskeuze geeft Franca een redelijke rechtvaardiging van het geloof op de wijze van Brunhes, in La foi et sa justification rationnelle, (Parijs, 1928). Auteurs van heden waarop hij zich in dezen verder beroept, zijn o.a. Maritain, Tonquédec, Bergson (vooral zijn Les deux sources de la morale et de la religion), d'Arcy, Rabeau, Ollé-Laprune.

* *
*

Het tweede gedeelte van het boek behandelt de verstandelijke belem-

meringen tot het geloof, en is, behalve een knap geschreven theologische verhandeling, een revisie van veel in omloop zijnde onjuistheden. Hoe weinig de groote massa met haar geconfectionneerde opvattingen, meeningen en vooroordeelen, omtrent godsdienst, en in zake van het christendom weet, is bij simpele navraag herhaaldelijk gebleken. Wie daarover nog nader ingelicht wil worden, leze E. Duplessy, La chasse aux bévues, Erreurs et ignorances religieuses, (Parijs, 1932). Hetgeen echter minder bekend is, is dat vele bestrijders van het Christendom nauwelijks meer dan oppervlakkige en gebrekkige kennis daarvan hadden.

Ne ignorata damnetur, laat ze niet ongekend veroordeeld worden, zegt Tertullianus van de kerk, en Pascal hoont ook de slecht onderrichte snel-beslissers. Hello heeft in onze dagen gezegd dat de Katholieke Kerk is „une des institutions les plus ignorées qu'il y ait au monde" (L'homme, Parijs, 1920), en hij voegt daaraan toe: „hoe grooter de onkunde, hoe zelfverzekerder de stem klinkt". P. Franca wijst op de onjuiste voorstellingen betreffende het Christendom en de Katholieke Kerk bij eenige der groote wijsgeeren en andere auteurs uit den nieuweren tijd, en hij zoekt de oorzaken daarvan. Voornamelijk liggen die in de traagheid en de zelfverzekerdheid der menschen, de traagheid die opziet tegen de ernstige bestudeering van de groote theologen en mystici — wat inderdaad een grondige voorbereiding en goeden wil vereischt wegens de groote moeilijkheden, en de zelfverzekerdheid die geen mogelijkheid van vergissing aanvaardt. Men behoeft in dezen niet aan kwade trouw te denken, zooals bij Voltaire, van wien Montesquieu al zei dat hij was „l'homme du monde qui dit le plus des mensognes dans le moins de temps possible", en van wien Lanson, de groote kenner der Fransche letteren, heeft geschreven „il jongle avec les faits et les textes. On ne finirait pas de faire le compte de ses légèretés, de ses bévues, de ses inexactitudes, de ses fantaisies.... il est pétri de préjugés et de passions".

Het is op zichzelf een merkwaardig feit dat vele schrijvers die voor andere kwesties den weg in de bibliographie hebben leeren vinden en met oordeel des onderscheids te werk gaan, betreffende het Christendom of de Katholieke Kerk, haar instellingen, eeredienst, theologie e. a. in een warhoop van vulgaire voorstellingen vastloopen. Zij die anders van boven af op het vulgus profanum neerzien, staan er dan midden in en nemen zijn meeningen over. Zelfs de Protestantsche theologen zijn over het geheel de zestiende en zeventiende eeuwsche schotschriften over de „Paapsche superstitiën" nog niet te boven. Men sla ook eens na wat Ruville in Zurück zur heiligen Kirche daarvan zegt. Ook Harnack klaagt in Aus Wissenschaft und Leben over deze grove onkunde, zooals Förster, Burdach e. a. In Le voyage d'un centurion spreekt ook Psichari over dit ernstig tekort, wat uitkomt bij de opvoeding.

Over het geheel geldt dus dit „Catholica non leguntur", de authentieke geschriften in dezen worden niet gelezen, en het woord van Plato is van toepassing, „ik vrees de discussie met lieden die gebrekkig gestudeerd

hebben". Wat hen kenmerkt is gemis aan critischen zin voor zichzelf. Ze zweren bij hun bakje. De Munnynck heeft daar een fijne verhandeling over geschreven, en W. James in The Will to believe wijst op de verplichting tot een nauwlettend, onbevooroordeeld onderzoek. Wetenschap veronderstelt in de eerste plaats een „dispassionate method", die ons dwingt tot telkens herzien van verkregen resultaten. Bij de bestudeering van de Kerk, haar leer en haar aandeel in de beschaving, is die methode van onbevooroordeeld onderzoek schaars toegepast.

* *
*

Vervolgens behandelt P. Franca de ethische belemmeringen tot het geloof, en hij ontleent zijn argumentatie aan de karaktereigenschappen van Berthelot, Renan, Taine, Voltaire, Comte, Kant e.a. Hij geeft een ontleding van den hoogmoed, en bespreekt de tegenstelling van zelfverheffing en religie. De weerslag van den hoogmoed in het geestelijk leven is de rem bij alle onderzoek dat leiden zou tot herzien van aangenomen stellingen.

Wat de andere innerlijke eigenschappen en karaktertrekken aangaat die belemmeringen vormen, is de verhandeling van P. Franca een uitwerking van de bekende bladzijde van Schopenhauer waarin deze tot de gevolgtrekking komt dat bij de meeste menschen de gedachte niet meer is dan de weerspiegeling van de begeerten, verlangens en affecten van het materieele leven. Deze opvatting is ook door Ollé-Laprune in La certitude morale verdedigd. Hij zegt — en P. Franca volgt hem van nabij — „Wij komen er toe allerlei dingen te gelooven omdat wij zulks wenschen. Wij vormen ons een werkelijkheid die ons aanstaat."

Met betrekking hiertoe behandelt P. Franca de actueele vragen van karaktervorming, opvoeding en onderwijs.

Het vierde gedeelte van het werk bespreekt aan de hand van autobiographieën voornamelijk verschillend geaarde conversies. Er zijn de verstandelijke, de dogmatische conversies zooals die van Augustinus of — om een modern voorbeeld te noemen — die van Papini uit onzen tijd en van Newman uit een vroegere generatie. Andere zijn moreele ommekeeren, zooals die van Isigo de Loyola, La Vallière en van jongeren tijd die van Ginhac, Claudel, Foucauld, Maritain.

Het boek van P. Franca heeft groote verdiensten en het zou na een zorgvuldige vertaling in het Nederlandsch hier een grooten lezerskring vinden. De vertaling dient echter in de tekst uitvoeriger te zijn op plaatsen waar P. Franca met een enkele aanduiding meent te kunnen volstaan. Dit kan gebeuren zonder dat de verhandeling onderbroken wordt, het zullen simpele toevoegingen zijn die een naam of citaat sprekender moeten maken.

Het vierde gedeelte van het boek zou voor Nederland zelfs een geheel inleidend hoofdstuk noodig hebben, omdat, zoover ik weet, er geen goede Nederlandsche boeken zijn waarnaar verwezen kan worden voor vele van de autobiographieën die P. Franca tot uitgangspunt dienen. De kracht van het

werk van P. Franca ligt juist in de beteekenis van mannen als Manning, Nabuco, Bordeu, de la Rive, Foucauld, Schouvaloff, Joergensen, Ruville e. a. en dezen zijn naar leven, arbeid en geschriften ten onzent veel te weinig bekend. Hebben wij verder in onze eigen taal en met betrekking tot onze eigen toestanden werken als die van Thureau-Dangin, La Renaissance catholique, Rouzic, Le Renouveau catholique, Madaune, Histoire de la Renaissance du catholicisme en angleterre, Gordon-Gorman, Converts to Rome of geschriften als die van Huguet, Baunard en dergelijken? De laatste veertig of vijftig jaren hebben daar overigens materiaal genoeg voor gegeven hier te lande.

---

boeken - schouw

OTERDAEL (Jeanna) BUITEN WAAIT DE ZOMERWIND. Uit het Zweedsch vertaald door N. Basenau-Goemans. (269) J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1934.

„Er was eens een tuinman, die Sven Erikson heette", zoo vangt het boek aan als een idylle, en als zoodanig moet het wel door de schrijfster bedoeld zijn. Het vertelt van de levensgang van eenvoudige, goede menschen, die moedig zijn, het goede willen en zóó goedheid rond zich verspreiden. Mogelijk is het ietwat al te idyllisch. Dat komt dan wel daarvandaan, dat de schrijfster er niet in slaagt, de diepere motiveeringen van de levenshouding harer personages ons bloot te leggen. Daardoor blijft alles te vaag, te. . . . idyllisch. Het werd niet een „sterk" boek. Overigens bevelen we de lezing van dezen roman gaarne aan. Tusschen zóóveel boeken van tegenwoordig, die het levenspessimisme prediken, is het een verkwikking: want erdoorheen waait een zomerwind van goed levensoptimisme.

LEMCKE (Gerythe) DE STILTE VOOR DEN STORM EN NA DE NEDERLAAG. Deel 4 en 5 van Edwardsgave. Uit het Deensch vertaald door Letta Hingst. *f* 3.15 en *f* 3.90 per deel. J. Philip Kruseman, Den Haag.

„Uit de Deensche litteratuur was wel talentvoller werk ter vertaling te kiezen geweest" besloten we de beoordeeling der drie voorgaande deelen. Sterker geldt dit nog voor de laatste twee deelen. Al die breed uitgesponnen politiek uit de vorige eeuw, al die politieke strijdleuzen, overwinningen en nederlagen, die de Valeurs en Kringers zoo dramatisch moeten beïnvloeden, de gerekte discussies, interesseeren zoo weinig.

Een belangwekkende figuur als Edward Valeur ontbreekt in deze deelen; we zijn niet geboeid kunnen worden door de bespiegelende, abnormale geesten met hun vervelende conversatie, of door een zieke zwakkeling als de laatste Valeur, die zichzelf zoo belangrijk vindt. Het verhaal is gerekt, nietige details worden uitvoerig behandeld, maar de grootheid, het hervormende van dien tijd (1848 b. v.) wordt door de schrijfster niet tot uitdrukking gebracht.

Enkele interessante figuren zijn in schets aanwezig, maar tot sprekende en overtuigende teekening komt het niet.

Tenslotte kan men zelfs geen droefenis voelen om het verval van een geslacht, dat overigens niet krachtig zijn kón.

Het voorbehoud, gemaakt voor de vorige deelen, geldt sterker nog voor deel 4 en 5.

FRANSCH

DORGELÈS (Roland) SI C'ÉTAIT VRAI! Roman. 15 frs. Albin Michel. Paris. 1934.

Humoristische romans van goed en volgehouden gehalte zijn zeldzaam. Deze is er een. Professor Radec vindt de bacillus criminis, de misdadigersbacil, en als bekroning zijner ontdekking ook het tegenmiddel. Wie zich met dit Antidotum laat inspuiten, slaat natuurnoodzakelijk het pad der deugd in. De fantastische wereld die hierdoor ontstaat is het onderwerp van den roman. Dorgelès fantaseert er lustig op los en de situaties die hij schept zijn allervermakelijkst. Neemt men het gegeven te serieus, dan treft zijn spot wel eens dingen die niet straffeloos te bespotten zijn. Maar het is een charge zonder bijbedoelingen en zoo is het boek te lezen. Si c'était vrai! . . . . „als het eens waar was", wat zou de wereld er wonderlijk uitzien; maar op den duur zou men toch weer naar den ouden toestand terugverlangen. Een mechanische verbetering van het moreel der menschen is een dwaasheid en deze dwaasheid heeft Dorgelès rijkelijk benut om kluchtige verhoudingen op te roepen. Zijn opzet biedt hem vaak gelegenheid om allerlei actueele toestanden en gewoonten te hekelen. Een aardig boekje voor lezers met eenig onderscheidingsvermogen.

THÉRIVE (André) LE TROUPEAU GALEUX. Chronique véritable d'Antoinette Bourignon. 15 frs. Grasset. Paris, 1934.

Antoinette Bourignon is in Nederland geen onbekende. In de Nederlanden, met name te Amsterdam, heeft zij haar wonderlijk bedrijf uitgeoefend, tot zij in 1680 stierf te Franeker. Zij leefde in dwaze vizioenen en fantasterijen en meende zich geroepen een nieuwe kerk te stichten.

In Thérive's boek treedt zij niet rechtstreeks op den voorgrond. „Le Troupeau galeux" is een groepje oorlogsvluchtigen uit Franche-Comté, dat zich toevallig bij Antoinette aansluit. De eigenlijke held en leider van het groepje is de prachtige pastoor Viry, die met heldhaftige opoffering zijn kudde in goede banen tracht te houden. André Thérive heeft een kleurig en levendig tafreel opgehangen van de lotgevallen dezer ongelukkigen; in schikking der détails en juiste verdeeling van licht en schaduw is hij gelukkig geslaagd. Zonder van het procédé eener kroniek af te wijken heeft hij een overzichtelijk en boeiend verhaal geschreven, schrijnend van menschenleed. De humor en gezonde levenszin van pastoor Viry brengen een lichte verpoozing in deze woestijn van armoede en ellende. Als tijdsbeeld is vooral het eerste gedeelte van het boek, waarin de oorlogsrampen in Franche-Comté geschilderd worden, uitstekend. Volwassenen.

FUNCK-BRENTANO. LUTHER. 25 frs. Grasset. Paris, 1934.

Wie een boeiend geschreven leven van Luther ter hand nemen wil, leze Funck-Brentano. Zonder wetenschappelijken omhaal vertelt hij eenvoudig en spannend den levensloop van den woeligen reformateur. Hij beschouwt Luther noch vanuit protestantsch noch vanuit streng katholiek standpunt, zoodat zijn oordeel niet altijd het onze is; maar over het algemeen blijft hij op afstand en bewaart een goede neutraliteit. De theologische geschillen nemen in deze biografie een geringe plaats in. Wat den schrijver interesseert is vooral de hartstochtelijke mensch Luther en deze maakt een vrij goed figuur, wanneer hij gemeten wordt met den normaal menschelijken maatstaf, doch als vernieuwer van een gezuiverd Christendom schiet hij aanmerkelijk te kort. Funck-Brentano hanteert liefst den zuiver menschelijken maatstaf, wat ons niet bevredigt. Maar hoe levendig en varieerend beschrijft hij ons dit bewogen leven, zonder ooit de historie te verlaten. Het is geen „vie romancée" in den gangbaren trant, doch strenge geschiedenis wat Funck-Brentano biedt. Zijn Duitsche afkomst behoedt hem voor antipathieën of misverstanden, waaraan een rasecht Fransch schrijver, vooral in deze tijden, zich in een dergelijk werk gemakkelijk zou bezondigd hebben.

DUITSCH

FALLADA (Hans) WIR HATTEN MAL EIN KIND. **Eine Geschichte und Geschichten. (547) 4.50 en 5.50 R. M. Rohwolt, Berlin, 1934.**

— WIJ HADDEN EENS EEN KIND. (444) *f* 2.90 en *f* 3.75. Geaut. vert. van Nico Rost. Servire, Den Haag.

HANS FALLADA

Fallada heeft veel van den romanticus in den zin van Carl Schmitt: hij zoekt personen en gebeurtenissen om er zijn gevoel over uit te storten en zijn schrijfkunst aan te beoefenen. Hij is een occasionalist, wie niet zozeer de werkeloze, de gevangene en de boer interesseren als wel het schrijven over deze types. Zelf noemt hij den boer zijn mooiste en liefste schepping en hij heeft gelijk, als hij de vooruitgang in geraffineerdheid van kunst bedoelt. Maar zijn boer verraadt het occasionalisme wellicht nog meer dan

zijn vroegere helden. Het huidige Nazi-Duitsland immers heeft een bijzondere voorliefde voor boeren, voor bloed en vitaliteit, voor de liefde tot den geboortegrond en voor erfelijkheid. De grootheden zijn begin en einde van Fallada's werk. Het eerste hoofdstuk, dat ons in geschiedenis en legende den bloedstroom schildert van het geslacht Gäntschow, is op zich zelf een meesterstukje van schrijf- en compositiekunst. Een bonte reeks van kortere en langere verhalen symboliseert de verschillende karaktereigenschappen van Hannes, den laatsten van zijn geslacht en insinueert tevens sterk het enige en onuitsprekelijke van iedere menselijke persoonlijkheid. De volkse zeggingswijzen, de klare en toch ingewikkelde dispositie, de ietwat schemerachtige werkelijkheidszin en de drang naar het onmiddellijke tonen zich in dit hoofdstuk op z'n voortreffelijkst. Maar de grondslag van ontembare vitaliteit, van heidense aardschgezindheid, van brutaal egoïsme en perverse sexualiteit, die het bloed van den held doorstroomt, worden zo plastisch beschreven, dat de vertaler er voor den Hollandsen smaak de geweldigste scène en een korte ongelooflijk lage uiting van heeft weggelaten. Hier heeft de werkelijkheidszin het occasionalisme zover mogelijk terug gedrongen. Evenals C. Schmitt met zijn definitie van romantiek onrecht doet aan de romantici van het begin der 19de eeuw, zo zou men ook Fallada onrecht doen, als men in hem alleen den valsen romanticus wilde zien. Maar het leven van den boer Johannes Gäntschow is als geheel een echt romantisch produkt. Sporadisch verschijnt hij op de boerderij; hij is alles behalve boer: bankwerker, ingenieur, zwerver, administrateur, echtgenoot zonder liefde en liefhebber zonder echt; alles met evenveel geweld. Wij moeten geloven, dat hij op den bodem van zijn hart een onverwoestbaar verlangen naar de boerderij bewaard heeft. Maar nauwelijks heeft hij daar bezit van genomen, of de liefde voor zijn jeugdvriendin, de freule van Fiddichow doet hem de boerderij geheel verwaarlozen. Bij zijn voorvaderen kwam de vrouw op de derde of vierde plaats: dat geeft echter te weinig aanleiding voor romantische gebeurtenissen en daarom moet de vitaliteit van den laatsten spruit van het geslacht sterker zijn dan zijn liefde voor den grond.

Ook de titel van het werk is zuivere romantiek. Liefde voor het kind kennen de Gäntschos nauwelijks. Zij hebben altijd kinderen geproduceerd, om erfgenamen te hebben en ze daarna getyranniseerd en verwaarloosd. Wij moeten de illusie krijgen, dat Hannes zich erg voor kinderen interesseert. Maar de eerste poging in zijn huwelijk, tot dit doel, bederft hij door zijn onmenschelijk brutaal optreden en 't tweede kind, dat hem buiten den echt geboren wordt, sterft bij de geboorte. Er is geen „wij", die een kind gehad hebben, want zijn geliefde heeft hem innerlijk afgezworen, vóór dit eerste kind ter wereld komt. De occasie van een mooien titel heeft Fallada zich echter niet laten

ontnemen, om te schwärmen met de Nazi-wereldbeschouwing van het bloed.

De Nederlandse vertaling van dit werk is al te vlug in elkaar gezet. De glans der sappige volkse uitdrukking wordt mat onder de handen van den vertaler; de sterke vitaliteit wordt enigszins bloed- en kleurloos. De vlugge slordigheid laat zich ook erkennen in het overspringen van moeielijke passages, niet ten naastenbij vertalen, zelfs in onnauwkeurigheden: Nachschlüssel wordt in de gauwigheid nachtsleutel, Festland wordt Estland, Kirchdorf den énen keer kerspel en den anderen keer de naam van een dorp: (Kirchdorff om 't goed Duits te maken). Voor wie goed Duits verstaat, is het oorspronkelijke ver te prefereren boven de vertaling. Zelfs de weglating in deze van een paar grofheden heffen het voorbehoud niet op, dat dit werk uitsluitend reserveert voor wereldwijze ontwikkelde lezers.

VERSHOFEN (Wilhelm) POGGEBURG, DIE GESCHICHTE EINES HAUSES. Paul List, Leipzig, 1934.

De kroniek van een oud Neder-Saksisch boerenhuis in een geschiedenis van meer dan duizend jaar. Dat boerenhuis is een stuk in steen gehouwen geschiedenis, een stuk geweldige traditie die teruggaat tot de tijden van een Karel de Groote, van de macht der kloosters en der Bisschoppen, tot de wild-verwarrende tijden van boerenoorlogen en wederdoopers; een traditie die ook herinneringen draagt aan de komst der Spanjaarden, aan den dertigjarigen oorlog en die de namen weet van een Frederik den Grooten en een Napoleon en Pruisens nieuwe gloriedag zag. Het is te begrijpen, volkomen te begrijpen, dat een dichter in zoo'n eeuwen-omvattende onverwoestbare eerbiedwaardigheid een motief vindt, een geweldig motief dat het grootsche, rechtende lied der eeuwen zingt. Ik moet ook bekennen, dat — na een aarzelend begin — iets van dat serene oordeel der voorbije tijden, iets van dit altijd sprekende getuigenis van lang gedragen leed en van veel schoone vreugde in het boek steekt. Misschien had men er meer van kunnen maken, het geweld der tijden had met grootere uitbeeldingskracht gevormd kunnen worden, grootere verbeeldingssoepelheid had de contrasten der generaties en der tijden levendiger kunnen zien, maar het boek mag er toch zijn. Het is gezond, levendig, zakelijk genoeg om geschiedenis te kunnen zien, zonder hinderlijke bijmenging van moderne gevoelens, maar toch ligt er het doorleven van de nood van onze tijd over, diep-christelijk in het geloof, dat eerst het Godsrijk op aarde gezocht moet worden, wat men in Swennebrügge vergat en wat men ook nu nog vergeet.

FREIHERR GROTE (Hans Henning) FÜHRER VORAUS. . . . . . ! Roman. Westermann, Braunschweig. 1934.

Freiherr Grote is de brave man, die „Heilige Saat" geschreven

heeft en „Vorsicht, der Feind hört mit!" en nog zoo wat van die dappere Duitsche patriotische soldatenromans. Het is vermakelijk, dat iemand in het jaar 1934 nog in staat is zulke trouwhartige, enthousiaste, leege Hoera-verhalen te schrijven, zonder eenig schrijverstalent, alleen met een angstwekkende hoeveelheid vaderlandsche opgewondenheid.

De roman (als men dit flodderige ding tenminste „roman" mag noemen) speelt tusschen 1807 en 1813 en alle groote mannen van die dagen krijgen netjes een beurt. Een oogenblik denkt men dat de roman een middelpunt zal krijgen in Stein, maar dat blijkt een vergissing. Stein verdwijnt en andere helden komen op de proppen, Schill, de zwarte Hertog, Arndt enz. enz. Alleen op het eind verschijnt bij de apotheose Stein weer even om ons te vertellen, dat de gelukkige toekomst van Duitschland „von Osten" komt. Iedereen kan dit boek zonder schade lezen of niet lezen.

ENGELSCH

O'NEILL (Eugene) AH, WILDERNESS, AND DAYS WITHOUT END. (164 en 108) 7/6. Jonathan Cape, London.

„I intend", schreef O' Neill in 1919, in een soort beginselverklaring betreffende zijn dramatisch werk, „to use whatever I can make my own, to write about anything under the sun in any manner that fits or can be invented to fit the subject". Maar zijn daarna geschreven werk heeft toch wel bewezen, dat het de geestelijke problemen met een godsdienstigen ondergrond zijn, die hem het sterkst inspireeren. Hij verwerkte die als een realist, en riep Freud te hulp om zijn problemen verklarend uit te werken. Maar vrijwel nooit heeft Freud het min of meer vaag religieus besef geheel kunnen verdringen, dat als waarlijk romantische schoonheid, dat wil zeggen, als nauw waarneembare kern van waarheid, zijn realisme een schoonheidsglans verleende, die fascineerend was.

O'NEILL

Opeens is O'Neill nu verschenen met een drama, waarin het godsdienstig besef niet meer vaag aanvoelbaar werkt, maar uitgegroeid is tot een volledig religieus bewustzijn, dat het geheel

bezielend doortrilt, en de psychologische studie, die het is heeft getransformeerd tot een religieuze kunstuiting.

In den ondertitel noemt O'Neill zijn „Days without End" een „Modern Miracle Play". Het is de geschiedenis van John Loving, een Amerikaansch zakenman, die het Katholiek geloof in zijn jeugd verloren heeft. Nadien heeft hij de Waarheid gezocht in allerlei stelsels, het laatst in de liefde tusschen hem en zijn vrouw. Maar hij kan aan de volstrektheid van niets gelooven; om ook de onwaarheid dier liefde van mensch tot mensch te bewijzen, drijft de demon in zijn wezen hem aan tot ontrouw. Daarna verwerkt hij het gebeurde, — huwelijksontrouw met een vriendin van zijn vrouw — in een romanontwerp, dat hij zijn vrouw vertelt. Deze doorziet de z. g. fictie, wordt zwaar ziek, en komt in stervensgevaar. Ontzettend is de wroeging van John Loving, die begrijpt de moordenaar van zijn vrouw te worden. Dan komt de gedachte op of nog redding is te vinden in het geloof van zijn jeugd, of dit toch de absolute waarheid kan zijn, — en in zijn geest ontbrandt een laatste verschrikkelijke strijd tusschen geloof en ongeloof. Het geloof overwint, en terwijl deze strijd zich in een ontroerende scene voltrekt, neemt de crisis in den toestand van Loving's vrouw een gunstigen keer.

In dit drama heeft Eugene O'Neill een eigenaardig experiment toegepast. Zoo sterk heeft hij voor het publiek dien geestelijken strijd tusschen twee machten in den ziel van een mensch aanschouwelijk wenschen te maken, dat hij den demon in John Loving als een aparte persoonlijkheid laat optreden. Een tweede ik van Loving, die dus als een sinistere figuur waarneembaar is voor de toeschouwers, maar die verondersteld wordt niet zichtbaar te zijn voor de medespelers. Wanneer, aan het einde, het geloof in John Loving overwint, en de demon in hem dus niet meer bestaat, valt zijn tweede ik stervend neer.

„Days without End" kan een Katholiek drama genoemd worden, en het is te betreuren dat de leiders van het Katholiek Leekentooneel, dat tegenwoordig den indruk wenscht te maken kunstzinnig te zijn, maar in de keuze van zijn stukken zoo dikwijls faalt, niet op dit drama beslag hebben weten te leggen. Het opvoeringsrecht berust nu bij een tooneelvereeniging, die het drama, in de Nederlandsche bewerking, zijn Katholiek karakter heeft ontnomen.

Het eerder geschreven „Ah Wilderness", — maar met „Days without End" in één uitgave vereenigd, — is vrij van het experimenteele", dat O'Neill zoo gaarne toepast. Het is een meer algemeenmenschelijk gehouden comedie, een betrekkelijk oppervlakkige familie-geschiedenis uit den Amerikaanschen middenstand. De lezing hiervan is eenigszins voorbehouden voor volwassenen. Tenslotte zij vermeld dat de beide spelen ook als lees-dramas tot hun recht komen.

WILDER (Thornton) HEAVEN'S MY DESTINATION. (245) 7/6. Longmans, Green & Co., London, New-York, Toronto.

THORNTON WILDER

Met „Heaven's my Destination" ontpopt de auteur van „The Bridge of San Luis Rey" zich in een nieuwe kwaliteit, die van satirist. Zijn satire uit hij niet op de wijze van Sinclair Lewis, die daartoe den typischen Amerikaan Babitt creeërde. Thornton Wilder's held is George Brush, een moderne Don Quixote, zonder Sancho Panza. Van beroep reiziger in „textbooks" trekt hij rond, overal zijn medemenschen verbijsterend, amuseerend of tot woede opwekkend door zijn eenvoud, zijn stommiteiten. Hij ziet absoluut de wereld niet zooals zij werkelijk is. „Yoy're the simplest galoot in the world. Yoy're so simple You stink", zegt een van zijn kennissen tot hem. Het voortdurend botsen van George Brush' vastberaden naïviteit met zijn steeds wisselende omgeving, verwerkt de auteur tot een critiek op zijn Amerikaansche medeburgers, waarvan de scherpte niet zelden nog verhoogd wordt door het komische der situaties. Daarbij is Wilder een vlot verteller, die iets van het kaleidoscopische leven weet vast te leggen in de snel opeenvolgende tooneelen. De roman is lectuur voor ontwikkelde volwassenen.

GLOVER (Halcott) DEAD MAN'S HOUSE. (313) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Glover had zich reeds eenigen naam gemaakt als dramaturg, vóór hij ook als romanschrijver van zijn talent liet blijken. Spoedig na zijn eersteling „Morning Pride" in 1933, is thans „Dead Man's House" uitgekomen. Hij heeft hier meer gelegenheid de kwaliteiten van zijn levendigen, buigzamen stijl te laten uitkomen, maar ook die van zijn drama's vallen op: de dialoog is vlot en er wordt, — door de handeling, — dramatische spanning gewekt. Zelfs wordt die in de tweede helft van den roman wel eenigszins te sterk. Te verrassender, daar het eerste gedeelte deze niet laat vermoeden.

Het is hoofdzakelijk de geschiedenis van drie menschen, behoorend tot drie zeer verschillende maatschappelijke standen, een medicus, een globe-trottenden zwerver, en een schilderes, — die op origineele wijze met elkander kennis maken, en wier levens, door een gemeenschappelijke onderneming een tijdlang parallel gaan loopen. Maar dan versnelt de auteur, zij het ongeforceerd, vrij plotseling het tempo, de spanning neemt toe, opwindende gebeurtenissen grijpen plaats, eindigend in een sinistere climax. Zoodat de roman, als geheel, spannende lectuur is ge-

worden, die echter, door bepaalde opvattingen van den auteur en enkele scènes voorbehouden moet blijven voor zeer ervaren volwassenen.

DANE (Clemence, a. o.) MY BEST PLAY. (624) 8/6. Faber and Faber Ltd., London.

Het is opmerkelijk dat de moderne Britsche dramaturgen, over het algemeen, minder revolutionnair zijn dan die van het continent. Sinds, ongeveer 1920, de krachten van het realisme het vrijwel moesten afleggen tegen, reeds lang werkende, gewijzigde inzichten, is er geen standvastig volgehouden zoeken geweest naar nieuwe, bevredigende vormen. Onder de Britsche tooneelschrijvers ontbreekt een eigenlijke avant-garde, zooals we die b. v. kennen in Duitschland en Amerika. Toch mag hieruit niet geconcludeerd worden dat het Engelsche drama een verstarde kunstvorm is geworden. Ook onder de Britsche dramaturgen zijn artisten tastend naar een vernieuwing van oude waardevormen in een chaos van onzeker deinende geestelijke stroomingen; het noodzakelijke contact tusschen kunstenaar en het leven in zijn veelvuldige en snel wisselende felheid, is daar zeker niet verloren. Het is slechts het dikwijls op de dingen vooruitloopende, revolutionnair-experimenteele dat ontbreekt.

Het huidige Britsche drama toont zeker vele facetten, zooals deze bloemlezing van door de auteurs zelf gekozen stukken bewijst. Zij omvat voorbeelden zoowel van de „comedy of manners", als van het expressionisme, het historische drama en het realisme. De acht auteurs van wie een stuk werd opgenomen zijn: J. van Druten, Noel Coward, Clifford Bax, C. K. Munro, A. A. Milne, Somerset Maugham, Lennox Robinson en Clemence Dane.

Uiteraard maakt een dergelijke veelzijdigheid een voorbehoud voor geestelijk gerijpten noodzakelijk.

WILLIAMS (Valentine) MASKS OFF AT MIDNIGHT. (312) 7/6. Hodder and Stoughton Ltd., London.

Zooals dat in vernuftig geschreven detective romans ook niet anders van pas komt, laat de auteur den lezer zoo lang mogelijk gissen welkè der talrijke gasten op het gemaskerd bal de moordenaar zou kunnen zijn van Hordern, die op dien balavond dood op een stoel werd gevonden. Daartoe verstaat Mr. Williams zijn stiel te goed. Waarmee wij maar te kennen willen geven dat dit een prima detective story is, die veel oplettendheid van den lezer eischt. Ook stijl en persoonsbeschrijving plaatsen den roman boven de middelmaat. Geen lectuur voor jeugdige lezers.

De actualiteit van Verlaine

door Dr. B. M. BOEREBACH.

IV

Verlaine als religieus dichter

Alle vormen van godsdienstig gevoel zien wij in den dichter van la Bonne Chanson ontwaakt: godsdienstzin van de minnende moeder evenzeer als die van het jong-ontbloeide kind en evenzeer ook als die van den man, die aan zijn wellust dreigde ten onder te gaan. Sagesse werd tot het kostbare schrijn, dat de meest verscheiden en meest vervoerende uitingen van deze liefde in zich vervat houdt.

In deze gedichten klinkt de lach door van het pas ten leven ontwaakt kind, een lach van roerende onschuld; in deze gedichten zien wij ook de wanhopig gestrekte handen van wie het godsgeloof verzaakte en er hunkerend naar terugverlangt; in deze verzen eindelijk doorwaart ons de huivering van het in zijn wellust gestrafte lichaam, smachtend naar verlossing uit zijn menschonteerende banden.

Schoon en ongeveinsd is het verdriet van dezen in lompen gehulden bohémien, die, van de hoogten van zijn godsdienstige vervoering afgedaald, zich weer eenvoudig mensch voelt, zij het dan een mensch, „qui vient de fair l'ange", zooals het Pascaliaansche woord zegt.

Maar godsdienstig is Verlaine, diep-godsdienstig. Hij is het om de voortdurende verheffing van zijn geest tot God; om het oprechte berouw, dat hij toont bij bedreven fouten; om zijn herhaalden roep tot God en tot de Moedermaagd. Maar hij is vooral godsdienstig om zijn kinderlijke overgave aan God. Hij belijdt zijn schuld in treffende naïviteit en hij is waarachtig gelukkig, wanneer hij zich, door wroeging en teederheid gebroken, op de borst klopt. Soms zelfs zien wij hem worden tot den vicieuzen geloovige, die zich een wellust drinkt aan zijn gevoelens van berouw.

Wij zouden echter den dichter grootelijks te kort doen, wanneer wij hem uitsluitend zouden teekenen met die godsdienstige trekken, welke den mensch vernederen. Verlaine toch ontsnapt bij voortduring aan iedere geordende analyse. In die oogenblikken waarin zijn zieleleven zich in alle eenvoud en openheid voor ons te ontplooien schijnt, raakt het dikwijls de meest sublieme hoogten.

Wanneer wij ons een geniaal bacchant voorstellen, een bacchant, die van de uiterste grenzen der zonde teruggekomen, den drempel van het oneindige wist te bereiken, aldoor den zwaren last van zijn gebroken illusies, van zijn levensmoeheid en van zijn schande achter zich aansleepend, dan hebben wij een vrij goed beeld van Verlaine voor onze oogen. De lach, welke om deze saamgeknepen lippen speelt, is doorpareld van bloed en wanneer deze mond tot ons spreekt, leert hij ons de ontgoochelingen der aardsche liefde en begeerten, het „surgit amari aliquid" van den Romantischen dichter.

Maar deze verminkte macht, die, na den tijd vermeesterd te hebben, hartstochtelijk verzucht naar de oneindigheid der hemelen, leert ons ook andere dingen. De teruggekeerde Verlaine vindt in de bron der goddelijke vergiffenis een vernieuwde levensatmosfeer, een nieuwe, klare, oprechte en verheven gedachtenwereld. Aan zijn berouwvolle ziel ontsnappen hymnen van levenwekkend water, de kreten ook van het gelukkig kind, tot den schaapstal weergekeerd. Het kleed van het lam is minder onbevlekt dan dit herboren hart, dat ontbloeit in gedachten en beelden, schoon en zoet als die, welke de religieuze zangers der Middeleeuwen psalmodieerden langs de wegen van Frankrijk. Zijn godsdienstig-poëtische droom, die trillend door zijn verzen licht, is na verwant aan die, welke spreekt uit de verluchting der incunabelen. Vanuit zijn tot vrede gekomen vleesch is een azuren glans overgegaan in zijn verzen: de siddering des engels verdreef den doodelijken angst van den voor God schuldig staande. Zijn absinth maakte plaats voor den drank van den goddelijken beker en de Fêtes Galantes vinden haar voleinding in de Noces de l'Agneau.

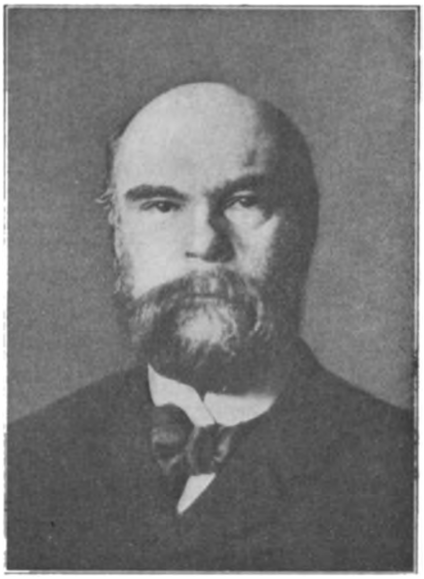

PAUL VERLAINE

Deze zwerver langs den weg, die voert naar het Eden, ver-

nieuwt geheel zijn ziel in zijn bezongen verdriet. Alvorens te gaan aanzitten aan het Goddelijk gastmaal, weeft hij zich een lelieblank kleed, met rozen overgoten. Hij knielt neer en het is een onbekende Verlaine, die van dit gebed opstaat. Het kind der boete biedt zijn hoofd aan de omhelzing der Moedermaagd. En in een extatischen droom verzonken, gaat hij voort te midden der beelden en marmerzuilen. Hij beweegt zijn lippen tot een gebed en zijn gebed sterft als een zachte snik aan den voet van rozenbladeren. Zijn ziel is als een vaas van het edelst porselein, welke, na God in zijn wonden weerkaatst te hebben, in stukken breekt met roerend-schoonen klank.

Men moet echter geenszins gelooven, dat Verlaine's bekeering hem van zijn persoonlijkheid beroofde. Hij stelt zich voor zich vrij te koopen met dezelfde werktuigen, die hem voorheen tot dwaling strekten. Natuur en liefde worden hem tot middelen van opstanding tot een nieuw leven. Verre van door zijn godsdienstig individualisme tot isolement te vervallen, kiest hij zich de honingzoete ziel van Franciscus van Assisië en hij spreekt tot de vogels, tot God en tot zijn hart, dat hij in de eenzaamheid leidde. Als dichter der liefde en dichter der natuur — wij zagen, hoe nauw dezen in hem verbonden waren — bracht hij in den schoot dezer laatste zijn koortsachtig vuur en zijn vleeschelijke begeerten van vrijwillig heiden over, tegelijk met zijn schoonheidsdroom. Nu katholiseert hij diezelfde natuur uit een behoefte tot zelfheiliging, uit een verlangen om de dingen te zuiveren onder den goddelijken adem, dien hij terugvindt in zijn kinderjaren en in de nieuw tot leven geroepen woorden van zijn gestorven moeder. Deze heiden, wiens zieleleven had gedreigd ten onder te gaan aan den invloed van nymphen en afgoden, zal in de wereld der poëzie een soort Génie du Christianisme in leven roepen, waarin de aarde na eenmaal het object te zijn geweest van zuiver-esthetische en vleeschelijke genietingen, zich als waarlijk goddelijke schepping vereerd zal zien. Zij zal niet slechts meer een verachtenswaardige bol zijn, waarvan de uitsluitende bestemming is den mensch te dienen; neen, voortaan zal hij, haar ter eere, een aardsch koninkrijk instellen, gegrondvest op eeuwige en goddelijke fundamenten.

Echter komt hij niet zonder strijd en moeite tot deze verheerlijking der natuur. Eerst brengt hij haar in verband met zijn zinnen en zijn verbeelding; en als een verteederde en gedweeë slavin zien wij haar tot de gezellin worden van zijn afdwalingen, zijn

cynisme en zijn morbiede neigingen. Dan omkleedt hij haar met godvruchtige zinnen en berouwvolle gebaren en wij zien haar omgeschapen in een Maria Magdalena, in extase aan de voeten van den Heiland neergezeten. En ten slotte zal zij, vervuld van zijn mystischen droom, slechts meer sprekend van God, tot een providentiëel vertrouwelinge worden bij zijn poëtische vlucht naar het onsterfelijke. En zoo constateeren wij, hoe zij voorzit aan alle phasen van zijn zedelijk leven.

Deze apologie, bezwaard met de smeeking der zinnen, is ten slotte geen andere dan de apologie, in Chateaubriand's werken vervat. En wij kunnen niet anders doen dan haar onze liefde geven, omdat zij door haar oprechtheid en haar ongeveinsde en oprechte smart volkomen beantwoordt aan den geest van onze twintigste eeuw. Zij is de letterkundige vertolking van het mystiek verlangen en de godsdienstige behoeften van onzen tijd, haar kracht ontleenend aan de innerlijke ontroering. Het is het meesterwerk van berouw, van wroeging, van minnende zwakheid, op zoek naar de verheerlijking van een Goedheid, die niet meer van deze wereld is.

Zooals Verlaine zich aan ons voordoet, zij het in zijn menschelijkheid of in zijn godsdienstigheid, heeft hij, als een getuigenis van zijn voorbijgang onder de menschen, zangen nagelaten, die hun echo vinden in het geweten van iederen dichter en iedere jonge en fijngevoelige ziel. Er zijn er onder, die het merkteeken der eeuwigheid dragen en die de verrukking der komende eeuwen zullen zijn. Onze tijd brandt, voor deze dichterziel, van bewonderende liefde. Hij wordt meer dan ooit gelezen in spijt van de sociale ontwrichting van onze dagen. Want hij is een onvergelijkelijk brenger van fijne gewaarwordingen. En kwistig heeft hij zijn schatten van ontroering rond zich gestrooid en strooit hij die nog. Zijn verzen vloeien van de lippen van den jongeling, van het jonge meisje, van de rijpende vrouw. Maar ook de gevoelige en dwalende ziel van den vergrijsden dichter voedt zich aan zijn werk. Met Baudelaire, Rimbaud en Mallarmé heeft Verlaine het moderne verswonder geschapen.

Dank zij Fauré, Debussy en hemzelf is hij het rijk der muziek als een tempel binnengegaan en tot in de hoogste gewelven ontplooit zich zijn lofzang.

Niemand had vóór hem een zoo gelukkige poging beproefd voor de vernieuwing van de lyriek en de ziel der poëzie. En

niemand is er, zooals hij, in geslaagd de Fransche verskunst te verjeugdigen, te verlenigen en nader tot ons te brengen.

Maar laten wij, liever dan de architecturale grootheid van dezen dichter in het licht te stellen, trachten zijn zedelijk portret nog dichter te benaderen.

Deze geprivilegieerde, deze faun, deze dichter, deze gevallen en herboren Ariel heeft het wonder van den christelijken „übermensch" (den christelijken „surhomme") en van dien anderen, den wankelen mensch, aan alle aardsche zwakheden en gebreken onderworpen, vervolmaakt. Zijn leven en zijn werken openbaren ons een natuur, op tragische wijze heen en weer geslingerd tusschen geloofs- en zinnenleven.

En toch is het een onomstootelijke waarheid, dat deze beiden niet zonder elkaar kunnen leven en dat zij elkaar completeeren met hun tegenstellingen, hun tegenstrijdigheden: Twee wezens zijn het, in elkander grijpend en elkander bij voortduring van repliek dienend.

Welk een triomf voor de eeuw van het materialisme schijnt ons deze mensch, in en tegen zichzelven verdeeld, waarvan de goddelijke en menschelijke componenten elkaar in onderlingen strijd vernietigen. Waar vinden wij oogenschijnlijk een welsprekender voorbeeld van het zedelijk niet! Deze redeneering zouden wij bij ons zelven kunnen houden en. . . . . ons vergissen.

Immers deze zelfde mensch is een der schoonste en verwonderlijkste illustraties van den „homo duplex" der Schriftuur, die in zichzelven de geheimzinnige kracht vindt om zich vol berouw naar den voet van het kruis te sleepen, zich de borst uiteen te scheuren en uiteindelijk in die smart de ware levensvreugde te vinden.

Daar, aan den voet van het Kruis, ontdoet de faun zich van zijn wapenrusting van ondeugden, herstelt hij zijn energieën door zich te dompelen in de atmosfeer van het eeuwige; daar zien wij hem voor onze oogen van gedaante veranderen en evolueeren. Hij is achtereenvolgens het kind, dat de namen van Jezus en Maria lispelt, terwijl het nog baadt in afzichtelijke duisternissen. Hij biedt zich God aan als den armsten der armen en het geringste van Zijn kinderen. Hij slaakt de verzuchtingen van den godvruchtigen communicant en van den eenvoudig-geloovigen kolenbrander. Ofwel hij werpt zich in de doornstruiken: en zijn uiteengereten vleesch roept om het licht: hij roept het smeekend aan en zoekt

het met zijn uitgeputte armen. En opdat het tot hem afdalen zal, heft hij in zijn handen een bouquet van gebeden, die hij snikkend offert aan de H. Maagd.

Wel is het een zonderling leven, dit leven, waarin zooveel tegenstellingen op elkaar stooten en zooveel gevoelens elkaar onderling schijnen uit te sluiten. Zoo'n leven biedt ons verstand een merkwaardig zedelijk verschijnsel ter overweging, maar beteekent in waarheid in de kunst niets anders dan de bewustwording en de verwezenlijking van het genie.

Ik wil hier de geschiedenis van den pelikaan van Musset niet herhalen. Verlaine is die pelikaan. Mag hij ook al niet boven alles de toppen der hoovaardij bemind hebben, noch ook de vlucht in den schoot van een „midi, roi des Etés", toch vreesde hij evenals een Pascal — en met de overgevoeligheid van den modernen mensch — het „silence éternel des espaces infinis".

Voortgaande over de stranden dezer wereld als de pelikaan van Musset en bloedend uit tallooze wonden, is hij temidden der menschen, zijn broeders, komen neerstorten om hen te drenken met het bloed van zijn hart.

* *
*

Laat ons in Verlaine de paradox begroeten van een mensch, die niet geheel schuil ging achter den dichter! Van een mensch, hangend boven afgronden, en door de genade geheven naar den veiligen hemel der vergiffenis en der herrijzenis.

Als dichter, schenkt hij ons geheel een tempel, bewoond door ontelbare goden. En hij schenkt ons daarbij zijn verzen, alle verzen ter wereld ooit geschreven, weloverwogen of spontaan geboren, eenvoudig of gecompliceerd, pervers of gewijd, die ons spreken van de benauwenis, die hem van alle zijden omknelt of van zijn liefdedorst in eenzame nachten. Hij geeft ons kwatrijnen die de schrille klacht van de vermoorde duif of den wellustkreet van den liefdedronken tijger suggereeren: strophen, waarin men de jubelkreet beluisteren kan van de novice, die juichend haar minnend hart aan God ten offer brengt. Een katholicisme in één woord, dat zich slechts moeizaam zuivert van wellustig genot en cabaretvisioenen, dikwijls een mengeling van impiëteit en aanbidding, deugden en ondeugden.

Verlaine, in wien zich een Proteus belichaamde, doet zich aan ons voor als een feilbare godheid, die het drama der menschelijke

hartstochten nauw omstrengeld houdt. Het is een mensch, wiens waarachtigheid zich op ieder oogenblik van zijn leven aan ons oog vertoont: hij is geenszins het met de rede begiftigd monster, dat men soms in hem heeft willen zien en dat welhaast gelijk geacht moet worden aan een mechanisch voortgedreven bruut.

Zijn geestelijk en zedelijk leven is doorsprankeld van diamanten en één lange getuigenis van die menschelijke zwakheid en kracht, welke tegelijk de eer, de bestaansreden en de ellende van ieder mensch uitmaken.

Zijn werk wordt bij aandachtige beschouwing tot een litanie van tranen, de slaafsche onderworpenheid van het menschengeslacht bezingende, maar het legt door zijn liefdespotentie tegelijk een somber-vitale grootheid bloot, die de eeuwigheid der liefde verkondt.

En onweerstaanbaar treft ons steeds het diep-menschelijk accent van dit werk. Al heeft hij ons dan niet het geheim van der dingen diepsten grond weten bloot te leggen, zijn werk leert ons niettemin zeer veel.

Het leert ons de schoonheid der nachten en de leugen van het menschelijk hart. Het leert ons het knetteren van kaarsen, de geur van wierook, de wijding van gebed en de snikken en zuchten, die tot ons komen van vergane werelden. Het leert ons de wanhopige onvoldaanheid van een doctor Faust, den onvergetelijken broeder van allen, die, in de grondelooze schachten van de menschelijke kennis afgedaald, bij hun ontgoochelde verwachtingen en hun ledige distilleerkolven neerzitten, aan Satan vragend om een vernieuwing van hart en zenuwen, teneinde hun in ijdel woordenstof opgegaan en door hun verterende zucht naar kennis verslonden leven te herwinnen.

Het leert ons den mystieken hang naar God, die in meer of minder zuiveren vorm in ieder menschenhart leeft. En als monument van dit mysticisme, waaraan Frankrijk de flambouwen te danken heeft, die het lichten doet over heel de menschheid, heeft dit werk zijn onsterfelijke waarde.

Verlaine bekwam nimmer van de verwondering dichter te zijn en mensch tegelijk. De kinderlijke lach, de schreeuw van het wilde dier, de afmattende angst van den scepticus en de drankgierige adem van een Silenus, waren hem als aangeboren. Uit al die verschillende elementen heeft hij een verwonderlijke persoonlijkheid gemodeleerd, waarin de twee aspecten dezer wereld vereenigd

zijn: de goede Lélian, die de oneindigheid zocht tot op den wagen, waarop Venus troonde.

Als zoon van een zelfvoldaan tijdperk, moeten wij vooral in hem bewonderen zijn hartstochtelijke ongerustheid van ieder oogenblik, zijn ziel voortrollend door een wereld van eeuwige wording, en daarnaast zijn onvermoeide jacht naar het ideaal, dat hij in zich omdroeg, die hem maakt tot een der grootste artistieke bohémiens van alle tijden. Vrede kende hij nimmer. En op den drempel des doods aanschouwen wij een kind, een verheven zwerver, die in zijn handen de litteekenen der begeerte en der liefde ten toon spreidt, terwijl hij zijn blikken gevestigd houdt op de Figuur, die alle eeuwen omsluiert.

Verlaine is een man van smarten, die kijkt, luistert en schreeuwt om kennis, schreeuwt ook nog na gezien en begrepen te hebben. Hij slijt zijn leven op denkbeeldige wegen, waarop hij bevrijding tracht te vinden. En hij vond tenslotte zijn bevrijding, daar waar de tijd stille staat, daar waar de Onsterfelijkheid hem toelacht en hij de Onsterfelijkheid in blijheid voor zich ziet, in den schoot van het rijk, dat hem niet meer ontnomen kan worden door de kortzichtige en droeve rechtvaardigheid der menschen.

---

boeken - schouw

MERREL (Concordia) DE SCHOONHEIDS-APOSTEL. (266) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Jkhr. R. H. G. Nahuys. Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De strekking is niet kwaad, maar alleen leesbaar voor degenen, die een goed oordeel bezitten en het boek niet te onbeduidend vinden.

CUNNINGHAM (E.) DE TIJGER VAN TEXAS. Vertaling van Charles A. Dieperinck. (295) Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Zooals in Chicago de gangsters de bevolking terroriseeren, deden het in „the Far West" de Tijger van Texas en zijn volgelingen, gerecruteerd uit verloopen cowboys, de bevolking van het platteland en de kleine steden. Maar de rangers, de grenspolitie, zijn scherpschutters, die op vijftig meter afstand een naald in twee gelijke deelen schieten. Op gepatenteerde Wild-West manier houden zij opruiming onder de roovers. Overigens is het een onschuldig verhaal, al ontbreekt het gebruikelijke schoone meisje niet. Liefhebbers van cowboy-geschiedenissen kunnen dus hun hart ophalen.

I. Vanwaar stamt de geschiedenis van Asschepoester? Zij werd voor het eerst gepubliceerd in 1634 en haar auteur was Giabattista Basile. In zijn jeugd streed hij tegen de Turken en vestigde zich later te Napels, waar hij gedichten schreef en theaterstukken voor het hof. Na zijn dood werden zijn gedichten en verhalen uitgegeven door zijn zuster.

In de oorspronkelijke geschiedenis, die niet voor kinderen maar voor volwassen lezers geschreven werd, is Zezolla, zooals ze daar heet, de dochter van een prins die haar stiefmoeder vermoordt door den deksel van een koffer dicht te slaan, waarover haar stiefmoeder gebogen stond. Later wordt Zezolla gekweld door zes leelijke stiefzusters en krijgt den bijnaam van „la gatta Cenerentola", de aschpoes, Asschepoester. Na veel wederwaardigheden, waarin ook het glazen muiltje voorkomt, wordt zij een koningsbruid. Zoo luidt het verhaal van Basile. Zestig jaar later wordt het verhaal gewijzigd opgenomen door Perrault in „Contes de la Mère Oie", Sprookjes van moeder de Gans. In Engeland werd dit jaar het driehonderdjarig „bestaan" van Cinderella herdacht door een feeërieke pantomime.

II. De bekende verzen van Alfred de Musset:

Mes chers amis, quand je mourrai,
Plantez un saule au cimetière
— — — — — — — — — — — —

hebben een geschiedenis. Den 6den Juni 1857 richtte de broeder van den dichter, Paul de Musset, het volgende schrijven aan den prefect van de „Seine", den bekenden baron Hausmann.

Monsieur le Préfet,

Alfred de Musset, dont la mort prématurée cause, en ce moment, une émotion si profonde et si générale, est né à Paris, en 1810. Comme la plupart des grands poètes, il ne laisse point de fortune. Dans une élégie touchante que tout le monde connaît, il a exprimé le vœu suivant:

Mes chers amis, quand je mourrai,
Plantez un saule au cimetière
J'aime son feuillage éploré;
La pâleur m'en est douce et chère,
Et son ombre sera légère
A la terre où je dormirai.

Afin de pouvoir répondre au désir formulé dans ces vers, je prends la liberté de m'adresser à vous, Monsieur le Préfet, — au nom de la famille et des amis d'Alfred de Musset — pour obtenir la concession gratuite, au cimetière de L'Est, d'un terrain de cinq ou six mètres carrés, espace rigoureusement nécessaire pour l'érection d'un tombeau modeste accompagné d'un saule pleureur.

Le poète si justement regretté n'est pas seulement une des gloires de la France, il est aussi un enfant de Paris, et j'ose espérer que sa ville natale voudra bien accorder à l'un des esprits les plus aimables et les plus aimés de notre siècle une dernière demeure digne de lui.

Veuillez agréer, Monsieur le Préfet, l'assurance de ma haute considération.

P. DE MUSSET.

De prefect of zijn ambtenaars voelden weinig voor het verzoek en eerst negen jaar later, den 9den Februari 1867, werd de treurwilg geplant.

III. Het „Nieuwsblad van den Boekhandel" bracht dezer dagen het volgende bericht.

ZUIVERE KOFFIE?

Een Amsterdamsch uitgever kreeg dezer dagen bezoek van een keurigen meneer met een Charlie Chaplin-snorretje, die zich inderdaad met een prachtigen introductiebrief voorstelde als vertegenwoordiger van een groote Duitsche filmonderneming. Gevraagd werd naar romans, geschikt voor verfilming. Vier boeken werden meegenomen. Eenige dagen later hernieuwd bezoek. Drie van de vier romans waren geschikt, over den vierden was men nog in dubio. Of de filmrechten voor 15 duizend gulden gekocht konden worden. De uitgever twijfelde tusschen een villa of een jaar niets uitgeven. De directeur van de filmonderneming zou per nachttrein op een bepaalden dag in Amsterdam komen voor de definitieve bespreking. Er waren misschien nog wel meer romans voor dit doel geschikt. Nog vier gebonden geesteskinderen werden ingepakt. Op den afgesproken dag kwam de filmdirecteur . . . . niet. Evenmin als den volgenden en den daarop volgenden dag.

De uitgever twijfelt nog. Maar nu aan iets anders.

IV. Het Nieuwsblad voor den Boekhandel publiceert het verslag der Nederlandsche boekenproductie over 1933. Over het algemeen is er eenige achteruitgang. Er verschenen in dat jaar 828 Romans en Novellen, waarvan 332 oorspronkelijke en 496 vertaalde. November is dè maand dezer uitgaven; in deze maand kwamen er 82 vertaalde en 82 oorspronkelijke van de pers: Er werden uitgegeven 42 gedichtbundels en 400 kinderboeken. In het geheel (de tijdschriften buiten beschouwing gelaten) werden er 5463 boeken gepubliceerd.

VESTDIJK (S.) TERUG TOT INA DAMMAN. De Geschiedenis van een Jeugdliefde. (275) Nijgh en van Ditmar. Rotterdam, 1934.

S. Vestdijk is een jong schrijver die de laatste jaren in tijdschriften eenige zeer scherpzinnige en doordachte essay's publiceerde alsmede een paar bundels niet bijzonder opvallende poëzie. „Terug tot Ina Damman" is zijn eerste roman, de roman van een H. B. S.-jongen. Het boek pakt vanaf de eerste bladzijden. Hier is een schrijver aan het woord, die iets kan. Een oogenschijnlijk niet zoo belangrijk gegeven, de kalverliefde van een H. B. S.-er, heft hij in een bijzondere sfeer door de groote lucidíteit en heldere doorzichtigheid, waarmede hij zijn onderwerp behandelt, door de zielkundige scherpte, waarmede hij zijn held doorlicht, door de meesterlijke wijze, waarop hij den achtergrond nuanceert. Aart van der Leeuw's „Kleine Rudolf" en „Terug tot Ina Damman" hebben iets bijzonder

innigs en Hollandsch over zich, iets dat doet denken aan de schilderijen van Vermeer. Zulke werken te schrijven is het voorrecht van slechts heel enkelen. De meesten onzer romanschrijvers bereiken dit niet. Noch Helman, noch ter Braak, noch Marsman, zelfs Slauerhoff niet zouden Ina Damman kunnen schrijven. Het is een werkelijke verrassing. Slechts de verwringing van Harlingen tot Lahringen en van Leeuwarden? tot Weulnerdam detoneert hier. Overigens worden deze kinderen vroeg ingewijd in de geheimen der erotiek. Het gaat er ongeloofelijk zwoel en grof toe. Een boek dat men met voorbehoud hanteere.

SLAUERHOFF (J.) HET LEVEN OP AARDE. (264) Nijgh en van Ditmar. Rotterdam, 1934.

De levensgang van Cameron, den held uit dit boek, is blijkbaar het symbool van het menschenleven in het algemeen. Slauerhoff wordt gekweld door een vreemde nostalgie naar het geheimzinnige, hemelsche rijk. Het blijft een „verboden rijk" voor hem. Cameron is een Iersch-Engelsch officier, die, het zeeleven moe, in het binnenland van China wil doordringen en daar zijn leven voortzetten. Het merkwaardige, ongewone gegeven wordt door Slauerhoff op weinig ongewone wijze verwerkt. Ik zie niets bijzonders of treffends aan het boek; het is een avontuurlijk verhaal dat zich in niets van tientallen andere onderscheidt. „Het verboden Rijk" en „Schuim en Asch" waren een grootere verrassing dan dit boek. Het groote heimwee naar China, de betoovering zijner geheimzinnigheid hebben den schrijver niet tot een schoone verbeelding geïnspireerd. De symboliek, die er achter schuilt, geeft het werk misschien een bijzonderen zin, maar verhoogt niet de waarde of de schoonheid van het boek. Van Slauerhoff, die reeds zooveel dingen van beteekenis publiceerde, verwacht men telkens een verrassing en „Het Leven op Aarde" is dit niet. Het is een teruggang, vergeleken bij zijn vroeger werk. Dat het boek exotisch aandoet en in China speelt is op zich zelf geen verdienste. Een boek voor volwassen lezers.

FABRICIUS (Johan) DE DANS OM DE GALG. (392) *f* 3.90 en *f* 4.90. Leopold. Den Haag, 1934.

Met dit deel is Fabricius' bekende trilogie, waarvan „Komedianten" en „Melodie der Verten" de eerste deelen vormden, voltooid. Fabricius is weer de galante minstreel en verteller. Hij is hier bovendien in Venetië, een stad waar hij zich thuis voelt, waarin hij ademt als in zijn eigenlijke atmosfeer. En nog wel het Venetië der achttiende eeuw. Gondeltochten, carnavals, tooneelvertooningen: er zijn geen dingen die Fabricius zoo liggen, die hij zoo fleurig en graag beschrijft als deze. De kunst van Fabricius is volkomen Venetiaansch, luchthartig, sierlijk, kleurig, levantijnsch, sensueel. Zijn verhaal vaart voorbij met de vlotheid van een gondel; bij hem niets van de zware Hollandsche gedegenheid.

Zijn taal is al te vlot en vluchtig, op het slordige, verwaarloosde af. Maar hij is een rasschrijver; zijn figuren leven en doen allermenschelijkst aan, ook al gaat hij niet diep. Zijn verwikkelingen en ensceneeringen zijn reëel en bewegelijk als de Nachtwacht. Hij sleept mee ondanks alles, ondanks zijn ondoordachtheid en oppervlakkigheid vaak, ondanks zijn dandyisme. Van het katholicisme heeft hij weinig begrip, hij geeft er een caricatuur van. Hoezeer hij houdt van het theatrale, blijkt nog uit het slot, waar Geronimo — alleronwaarschijnlijkst! — Benedetto, even vóór zijn dood aan de galg, doodschiet. Heel de trilogie blijve voorbehouden voor ontwikkelde, rijpe lezers.

VELDMAN (Jan) DE GLIMLACH VAN MARIA. (301) *f* 3.50. Leiter-Nypels. Maastricht.

In meer dan èen opzicht beteekent de nieuwste roman van Veldman een vooruitgang op den voorgaanden: „De Steenen Groeien". Hier en daar nog hort de stijl eenigszins, maar hij is toch natuurlijker en vlotter geworden. Belangrijker is dat de visie van den auteur zich verbreed en verdiept heeft, en dat het belangrijke niet als een détail wordt behandeld. Weer heeft hij geput uit het boerenleven. Ditmaal uit dat in een Russische grensstreek, daar, waar na den grooten oorlog het onafhankelijke Estland ontstond. Voor de uitbeelding van het eigenlijke boerenleven doet dat eigenlijk niet ter zake; dat is in den grond overal hetzelfde. Maar het boek is meer. Het verhaalt den levensgang van den jongen Olai, een fantast, die, o. a. door zijn verblijf in een deportatieoord, ontzaglijk veel lijdt, vóór hij, gelouterd, bevrediging vindt in het bebouwen van zijn grond en in zijn huwelijk, dat aanvankelijk dreigde te mislukken. Volgens den auteur zou het de herinnering zijn aan den glimlach van een madonnabeeld in zijn moeder's winkeltje, dat hem sterkt in donkere levensphasen. Maar juist dit wordt niet heel aannemelijk gemaakt. De betrekkelijke oppervlakkigheid hiervan wordt teniet gedaan door meer psychologische oorzaken, die het talent van den auteur zelf oproept. Dat Olai b. v. wroeging krijgt over zijn misdaad komt wijl hij van nabij waarneemt hoe het leven van een medegevangene vernietigd wordt.

De overtuigende karakterteekening is trouwens wel een der opvallendste kenmerken van dezen met talent geschreven roman.

HANDEL-MAZZETTI (Enrica von) DE DUITSCHE HELD. Vert. door Carel Bloemen. (422) Het Nederlandsche Boekhuis. Tilburg.

Een late vertaling van een der aangrijpendste werken van Handel-Mazzetti. Geen harer boeken is zoo barok, zoo Oostenrijksch als dit. Hier sleept zij haar lezers mede, of liever zweept ze op tot een bijna geoutreerd medelijden met haar helden. Handel-Mazzetti is soms van een zoo geweldige kracht, van een zoo dramatische onmeedoogendheid dat zij een enkelen maal de

juiste grens uit het oog verliest. Al haar strekten, die tevens haar zwakheden zijn, komen in dit boek als in geen ander tot uiting. De geschiedenis speelt in het Oostenrijk van kort na Napoleon, een tijd, waarin het land nog niet tot rust gekomen is. Voor volwassenen.

PETERSEN (Nis) VOLK IN TWEESTRIJD. Vert. dor Dr. Annie Posthumus. (304) *f* 2.90 en *f* 3.90. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De schrijver der „Sandalenmakersstraat", die zoo goed thuis was in het oude Rome, verrast ons nu met een roman over Ierland in de woelige jaren na 1920. Ook in Ierland beweegt hij zich met de zekerheid van een daar geboren-en-getogene. Petersen is aldoor vol verrassingen en dit geeft aan zijn boeken dit prikkelende, bekoorlijke, dat hem uit duizenden kenmerkt. De compositie moge wat zwak en grillig zijn, daar staat tegenover een zeldzaam levendige, fonkelende verhaaltrant, een aldoor wisselend gebeuren, een scherpe weergave van het concrete, een opvoeren van menschen met kloppenden polsslag. Met Petersen zijn we overal onmiddellijk „in medias res", te midden van levende menschen en tastbare werkelijkheden. Hij is nooit zwaarwichtig of pathetisch, maar handhaaft zijn geestigen schrijftrant ook daar waar zijn verhaal tragisch wordt. Kitty, de heldin van het boek, moet een heldin zijn naar Petersen's smaak, vlug, imaginatief, met zin voor humor, koel, trouw, gedecideerd, een volmaakte Iersche. Het is een frisch, levend, concreet en kleurig boek, dat iedereen moet bekoren. Volwassenen.

GOGOLJ (N. W.) DE REVISOR EN ANDER PROZA. Vert. door Josine Termaet en Else Boekowska. (287) *f* 2.— Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1934.

Deze bundel vertalingen van Gogolj bevat het bekende blijspel „De Revisor", de beroemde novelle „De Mantel" en een paar minder bekende verhalen. Al was het alleen om die prachtige novelle „De Mantel", dan zou deze uitgaaf haar prijs reeds waard zijn.

MALRAUX (André) HET MENSCHELIJK TEKORT. Vert. door E. du Perron. (397) *f* 3.50. Wereldbibliotheek. Amsterdam, 1934.

Over het Fransche boek, waarvan „Het menschelijk Tekort" een vertaling is, schreven wij in een vorigen jaargang. Deze roman van den communistenopstand in Shanghai volgt een eigen procédé, dat der collectiviteit. Er is geen hoofdpersoon, er zijn leiders en dragers der handeling; de auteur beschrijft beurtelings de verschillende figuren en scènes en ontrolt aldus het tafreel van den mislukten opstand. Het boek is verbazend knap, het is geschreven met groote helderheid en aanschouwelijkheid. Een boek om te bewonderen — koel te bewonderen op een afstand —, maar niet om lief te hebben. Het is alles zoo doordacht, zoo knap geconstrueerd, dat het boek geen ziel bezit. Het boeit en ontroert niet.

Malraux mist alle liefde, alle menschelijke verwantschap met zijn helden; het blijft ten slotte een dor, schematisch werk. Het blijft bevangen in Westersche lucidifeit en ontbeert alle Oostersch mysticisme. Het boek is volstrekt amoreel en eischt een stevig voorbehoud.

HUXLEY (Aldous) HET SOMA PARADIJS. (256) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. vert. van John Kooy. Contact, Amsterdam.

Een allervreemdst, allermerkwaardigst boek en toch niet onwerkelijk. Waaraan het zijn groot succes te danken heeft, zou ik onmogelijk kunnen uitmaken: waarschijnlijk doet dit succes den schrijver groot onrecht. De reclame ontdekt er een verre en toch wellicht nabije toekomst in, waarin alle leven gehoorzaamt aan de wetten van standardisatie en normalisatie. Zoo zal de Broed- en Kweekcentrale voor Centraal Londen wel niet bedoeld zijn. Want dat de mensen in plaats van kinderen te baren, deze ooit in een broedcentrale zullen kweken, kan toch niemand geloven, zeker niet een zoo ernstig denker en zoo geestig auteur als Huxley. Eerder moet men in dit verhaal een symbolische voorstelling lezen van de waarheid, dat de mens niet voor het geluk in den zin van bevrediging, onafhankelijkheid van inwendig storende invloeden geschapen is, maar voor het mens-zijn met al zijn onvolkomenheden, zijn weeën en zijn smarten, die een deel uitmaken van het ware mensenbestaan. Het gestandaardiseerde geluk van mensen, wier behoeften door de kweekmethoden volkomen in overeenstemming gebracht zijn met haar bevredigingsmogelijkheid, schept een hopeloos vervelende wereld. De geest moet onberekenbaar zijn en blijven. Deze abstrakte stelling geeft natuurlijk een slecht beeld van de geestige symboliek van dit werk en nog veel minder van den verderfelijken achtergrond, van de moraal, die men uit het verhaal kan trekken: de onberekenbaarheid van het leven staat gelijk met onze onwetendheid omtrent haar wetten. Wellicht, dat de verwerping der gestandaardiseerde levenswetten ook de wetten van godsdienst en moraal doet wankelen. Om deze reden en om de al te vrije behandeling van erotische onderwerpen, moet het werk voor zeer rijpe lezers voorbehouden blijven.

CLARKE (Isabel C.) HET EENZAME LICHTJE. (264) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van F. van Velsen. Kruseman, Den Haag.

Aanbevolen lectuur van katholieke strekking voor volwassenen.

MERREL (Concordia) ÉÉN ADAM . . . . MEER EVA'S. (282) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van A. Vuerhard-Berkhout.

Voor meer ontwikkelden.

— EEN MISPLAATSTE GRAP. (275) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr.

Te lichtzinnig om aan te bevelen.

— JULIA NEEMT HAAR KANS WAAR. (248) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van A. E. C. Vuerhardt-Berkhout.

Ontspanningslectuur voor rijpe lezers.

— LIEFDE IN BOEIEN. (245) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Jkhr. R. H. G. Nahuys.

Voorbehouden maar leesbaar.

— VLAMMEKIND. (248) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Dit kan er mee door voor ouderen.

PANHUYS (Anny von) BLOND EN BRUIN. (256) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van R. van Cappelle. Kruseman, Den Haag.

Ouderwetsch romantisch, maar geschikt voor rijpere lezers.

SANDYS (Oliver) DE JONKER VAN BOXEDGE. (270) *f* **1.90 en** *f* **2.50. Geautoriseerde vertaling door Jkhr. R. H. G. Nahuys.**

Voor lezeressen met onderscheidingsvermogen.

— JOCHIE . . . . MEER NIET. (218) *f* **1.90 en** *f* **2.50. Geautoriseerde Ned. bewerking van Dicky Wafelbakker.**

Een beetje erg fantastisch, maar niet geheel af te keuren, voor groote menschen.

ELZER (Margarete) ZUSTER HANNA'S TRAGEDIE. (226) *f* **1.90 en** *f* **2.50. Geautoriseerde Ned. vertaling van Charles A. Dieperinck. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.**

Ontspanningslectuur voor volwassenen.

TUTTLE (W. C.) DE WACHTER VAN DEN RED HORSE PAS. (224) *f* **2.— en** *f* **2.65. Vertaling van C. M. van Goorde. De Combinatie, Rotterdam.**

Gezonde lectuur voor iedereen.

ZERNIKE (Elizabeth) HET BUURMEISJE. (317) *f* **2.85. Wereldbibliotheek, Amsterdam.**

Bepaald belangrijk kunnen we dit verhaal der laatste H. B. S.-jaren van het meisje Hannie, van haar leven en gedachtengangen niet noemen. Het staat alles op klein plan, en het perspectief verwijdt zich maar zelden tot het algemeen-menschelijke.

Lectuur voor volwassenen.

GRAUMANS (A. A. L.) DRÉ III. (220) *f* **3.25. Bredasche Uitg. Mij. v./h. Broerse en Peereboom.**

Het zijn hoofdzakelijk de lotgevalletjes van den kleinzoon Dré, die dit derde Dré-boek van Graumans vullen. Ze worden amusant verteld; af en toe worden de kinderlijke uitdrukkingen gebruikt om een politiek hatelijkheidje te plaatsen, dat dan nog zoo onjuist niet is. Daarnaast vindt de auteur ook nog gelegenheid tot het teekenen der typen van Brabanders, in hun eenvoudig, dagelijksch leven, waarin noch de gevoelige toon, noch de humor ontbreekt.

Een frisch en prettig boek.

CUNNINGHAM (E.) DE NACHTRUITERS. Vertaald door Ch. A. Dieperinck. (313) Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

We hebben de dooden niet geteld, die in de diverse revolvergevechten zijn gebleven, maar zelfs voor een cowboy-verhaal dat in Texas speelt, waren het er rijkelijk veel. Het moet zelfs de verwoedste lezers van dit soort litteratuur wel wat te machtig zijn, dunkt ons.

Maar kwaad steekt er overigens niet in het verhaal.

CORSARI (Willy) TERUGKEER TOT THERA. (415) *f* **2.90 en** *f* **3.90. H. P. Leopold, Den Haag.**

Een verhaal met veel huwelijksontrouw, hier en daar serieus onderbroken door origineel-diepzinnige gepeinzen van bedrogen en bedriegende echtgenooten — (dat geeft een psychologisch tintje en maakt het levensecht, nietwaar?) —, om dan weer eens gekruid te worden met schand-tooneeltjes, — dat is voor sommige auteurs nog altijd dè kunst, die er alleen op aankomt. En bovendien is die ook niet zoo moeilijk te scheppen als de romantiek, die er schuilt in het leven van eerbare mannen en vrouwen.

Willy Corsari heeft zich maar aan het makkelijke recept gehouden, en een roman geschreven, in sommgie gedeelten zoo gemeen, dat we het boek ten sterkste moeten afkeuren.

CHESTERTON (G. K.) DE HEILIGE THOMAS VAN AQUINO. (224) *f* 2.50 en *f* 3.25. Vert. van H. Reynen te Rolduc. Foreholte, Voorhout. 1934.

De mooiste eigenschap van Chesterton's werk, die ook hier weer sterk naar voren komt, is een met een grooten zin voor logica begaafd nuchter gezond verstand. De handigheid der advocaten, die alles bewijzen, is hem even vreemd als de subtiliteit der wijsgeren, die aan alles twijfelen. Intuïtief dringt hij door tot den kern van een theorethisch vraagstuk of van een historische situatie en die kern blijkt altijd vreselijk eenvoudig te zijn. Met gloed en liefde heeft Chesterton deze eigenschappen gebruikt, om ons den H. Thomas van Aquino te doen begrijpen: den heilige, den mens en den hervormer der wijsbegeerte. De theologie van den Angelicus bespreekt hij helemaal niet; wat hij over zijn philosophie zegt, bewijst zijn onverwoestbaar gezond verstand en zijn onkunde omtrent den eigenlijken aard dezer wetenschap. Hij schrijft zeer verstandig over philosophie zonder te slagen in het uitdrukken van de redelijke philosophie zelf. Dat neemt niet weg, dat dit werk een zeer ruime verspreiding verdient en door iedereen, ook door den wijsgeer en kenner van het thomisme, met genot en met vrucht zal gelezen worden.

STIBBE (Mr. Max) ZWANENRIDDER EN VLIEGENDE HOLLANDER. (323) De Haan, Utrecht.

Dit boek draagt als ondertitel: „lichten en schaduwen uit de geschiedenis van Nederland en hunne beteekenis voor de ontwikkeling der menschheid". Een gedurfde opzet. Busken Huet kon zooiets ondernemen met zijn „Land van Rembrandt". Maar een minder begaafde loopt gevaar zich in een bosch van geleerdheid te verliezen en niet tot het eène alles verhelderende lichtpunt te geraken. Er staat veel lezenswaardigs in dit rijk geïllustreerde boek, dat handelt over de groote mannen en verschijnselen uit Nederlands verleden. Het is echter meer een wandeling door de historie, een verwijlen bij voornamere momenten dan een synthetische beschouwing van het geheel. De philosophie waarvan het boek uitgaat, de wereldbeschouwing van waaruit het geschreven is, is de antroposofie van Rudolf Steiner. Nu is deze troebele Germaansche wijsheid geen gelukkig stand- en gezichtspunt om van daaruit een boek als het onderhavige te schrijven, waarin het gevaar van onklaarheid en diffusie toch al zoo groot is. Dit werk zal weinig lezers bevredigen.

LOEWENSTEIN (Prins Hubertus) DE TRAGEDIE VAN EEN VOLK. Duitschland 1918-1934. (242) Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. De Steenuil. Amsterdam.

Dit boek, in 't Engels en Nederlands verschijnend is toch een echt Duits boek gebleven. 't Verraadt zich niet alleen door enkele Germanismen, maar ook door de brede zware zinsbouw, de niet zeer doorzichtige samenstelling als uiterlijke kenmerken.

Dan is er ook bij deze zo anti-nationalistische schrijver toch de verheerlijking van hèt volk, „het meest intellectueele volk ter wereld" en het opheffen van het nationale tot het mystieke: Het sterven voor de Duitsche vlag zal in de eeuwigheid meer worden aangerekend dan duizend jaar boete. Het was te vroeg nu reeds op verlossing te rekenen, want het Joodse volk had 40 eeuwen op den Verlosser gewacht!

Maar zij, die het er voor over hebben zich over deze bezwaren heen te zetten, zullen in deze beschouwingen door één die veel zelf meemaakte, een lid van de Duitsche adel, veel vinden wat hen zal helpen de tegenwoordige Duitsche toestanden beter te begrijpen.

Het eerste deel: het bankroet van Weimar tekent scherp de zwakheid

van het na-oorlogsche binnenlandsche bestuur, 't tweede: „Potsdam" beschrijft het huidige regiem.

Tenslotte volgen de Perspectieven. Hoopvol? Als de schrijver een kans krijgt meent hij van wel.

SCHAUMANN (Ruth) TE BETHLEHEM ONDER DE STER. (47) — KINDEREN EN DIEREN. (48) Uit het Duitsch vertaald door Aug. van Cauwelaert. „Pax". Chasséstraat 6. Den Haag.

Ruth Schaumann is een schoonheids- en vroomheidsgevoelige dichternatuur. Zij weet de eenvoudige dingen met een fijn-poëtische belichting te heffen boven het daagsche uit, alles heel simpel en ongekunsteld. Zoo legt ze in haar dierenversjes heel vaak met onverwachte wending een treffende toepassing. Ook het Kerstgedicht munt uit door fijnen geest. De Kerstvertelling wordt hier onder den vromen toets dezer dichteres tot een teere sproke, leerrijk toch als een evangelieverhaal.

DUMESNIL (René) LES MEILLEURS TEXTES DE J. K. HUYSMANS. (556) 15 fr. Desclée de Brouwer et Cie., Paris VII.

In de bloemlezingen-serie Choisir, welke staat onder leiding van l'abbé Evrard, verscheen thans ook een keur uit het werk van Joris Karel Huysmans, den vriend der naturalisten, die door het donkerste duister pelgrimeerde naar het Licht. Het zou onjuist zijn, deze bloemlezing volledig te noemen, aangezien het nu eenmaal tot den aard en het wezen van bloemlezingen behoort, ònvolledig te zijn. Wat we wel kunnen zeggen, is, dat er in dit boekje nìets staat, wat we graag gemist hadden en dat we niet al te veel missen, wat we er graag in gehad hadden. Welk een groot schrijver en welk een scherpzinnig waarnemer van de werkelijkheid, — ook van de innerlijke werkelijkheid, — Huysmans was, blijkt uit elk der saamgelezen fragmenten.

Eén opmerking: Noode missen we in de overigens wèl gedocumenteerde en van veel liefdevol begrijpen getuigende inleiding een eenigszins uitvoeriger relaas over Huysman's verhouding tot Holland en zijn vriendschap met onzen Ary Prins.

HOEK (Luc. van) MARIA-BLOESEM. (15) Malmberg, Den Bosch.

Een door den schrijver simpel-mooi verlucht verhaal voor kinderen. De verteltrant is zoo licht van toets, dat het verhaal ook voor de heel kleinen bevattelijk blijft.

Een mooi prentenboek, dat zeker veel vreugde in de kinderkamer brengen zal.

VOORDE (Urbain van de) e. a.: ALICE NAHON HERDACHT. (93) *f* 2.90. De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen; A. W. Sijthoff, Leiden.

Een met vele foto's van de dichteres en menig facsimele van haar handschrift geillustreerd album, waarin de vrienden van de overleden Vlaamsche, Alice Nahon, hun bewondering voor haar werk en hun sympathie voor haar persoon uitzeggen. Het zou ons niets verwonderen, als veel lezers van dit geschrift tot een dieper begrijpen van het werk van deze maar al te vaak voor een vlotte verzenmaakster versleten dichteres geraakten. Haar bewonderaars zullen zulk een verheldering van inzicht wel niet meer van noode hebben, doch toch gaarne lezen, wat de meest vooraanstaande der huidige, Vlaamsche litteratoren over haar en haar oeuvre voor goeds en waardeerends te vertellen wisten.

Eenige aan te bevelen geestelijke boeken:

PFLIEGLER (Michael) HEILIG LEVEN. Vert. door H. Kuitenbrouwer. (161) *f* 1.75 en *f* 2.40. Teulings, Den Bosch.

Pfliegler wijdt vooral zijn aandacht aan de mystieke, wellicht wat te weinig aan de ascetische zijde der christelijke volmaking. Diepgaand en oorspronkelijk.

VONIER O. S. B. (Dom Anscar) CHRISTIANUS. Vert. door J. Kerssemakers O. S. B. (217) *f* 2.25 en *f* 3.—. Foreholte, Voorhout.
Origineele beschouwingen over het Christelijk leven.

STOCKUMS (Mgr. W.) HET PRIESTERSCHAP. Vert. door H. J. J. Wachters. (255) *f* 2.10 en *f* 2.90. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
Een aantal gedachtenrijke conferenties voor priesters en toekomstige priesters.

SHEEN (Fulton J.) HET LEVEN VAN AL WAT LEEFT. Vert. door F. Brunklaus. (199) *f* 1.75 en *f* 2.40. Teulings, Den Bosch.
Een, in goeden en wijderen zin, apologetisch, of, misschien juister, religieus mystiek werk, dat vooral ontwikkelden bevredigen zal.

DÜRR (Prof. Dr. Lorenz) DE WAARDE VAN HET OUDE TESTAMENT. Vert. uit het Duitsch. (144) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit de serie: Bijbelsche Monographieën. Romen en Zonen. Roermond-Maaseik.
Een serie universiteitsvoordrachten van een vakkundige over een zeer actueel onderwerp.

LAGRANGE O. P. (M. J.) HET EVANGELIE VAN JEZUS CHRISTUS. Vert. door W. Nolet. (718) Dundrukuitgave. Fidelitas, Amsterdam.
Dit prachtige werk kunnen wij niet genoeg aanbevelen. Een boek voor ieder Christenmensch, een standaardwerk van blijvende waarde.

MEER (Pieter v. d. - de Walcheren) MIJN DAGBOEK. (212) IIIde druk. Fidelitas, Amsterdam.
Definitieve uitgave met voorwoord van Jacques Maritain. Het bekeeringsverhaal van dezen schrijver die onlangs Benedictijn werd.

KEULERS (Prof. Dr. Jos.) KRUIMELS VAN 'S MEESTERS DISCH. Tweede reeks. (192) *f* 1.25 en *f* 2.—. Romen en Zonen. Roermond-Maaseik.
Eenvoudig vrome evangeliebeschouwingen.

MAUROIS (André) EDUARD VII EN ZIJN TIJD. Geautoriseerde vertaling door R. Wiessing-De Sterke. (319) *f* 2.90 en *f* 3.90. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1934.
Dit boek van André Maurois bezit de goede kwaliteiten van den populairen stijl, waarin de Franschen uitmunten: frisch, ietwat luchtig en speelsch, — daardoor prettig en interessant. Of alles den toets van de historische critiek zal kunnen doorstaan? Zou Maurois zelf dat gelooven? Er worden zóóveel personen en zaken beschreven, waarvan het verleden nog niet ver genoeg achter ons ligt, om reeds geheel gekend en definitief door ons beoordeeld te worden.
Boeken als deze moesten veel gelezen worden. Hun lectuur is een werkelijke ontspanning meer als die z. g. ontspanningslectuur en men leert er wat mee. Ouderen, die vele van de hier beschreven dingen zelf meemaakten zullen met genoegen hun geheugen opgefrischt voelen en beter het onderling verband ervan zien. Jongeren leert het althans gedeeltelijk de vóóroorlogsche politieke constellaties kennen, waaruit de wereldoorlog groeide, met zeker fatalisme noodzakelijk groeien moest.
De vertaling leest vlot.

TOTH (Mgr. Dr. Tihamér) CREDO. Uit het Hongaarsch vertaald en voor Nederland bewerkt door Margreet Voogd. (374) *f* 2.90 en *f* 3.75. Foreholte, Voorhout, 1934.
Deze Hongaarsche prediker en schrijver is den laatsten tijd zeer en vogue gekomen, óók in ons land. Wij willen nu maar hopen, dat onze vertalers en uitgevers niet gaan toegeven aan de tendenz: dat nu ook letterlijk alles van zulk een buitenlander op onze Hollandsche boekenmarkt moet komen. Daarmee

bewijzen zij hun favoriet en ook onze lezers geen dienst, zooals elders al wel gebleken is. Met import zij men altijd omzichtig en strenge selectie is en blijft noodzakelijk.

Dit boek loonde ondertusschen de moeiten van een vertaling wel. Het bezit de goede eigenschappen, die Tihamér Toth kenmerken. Met dat al blijven het preeken en preeken moet men nu eenmaal hooren liever dan ze te lezen. Een verdienste van de vertaalster is, dat ze een bewerking gaf, geadapteerd aan onze gedachten- en gevoelssfeer. Wat voor spelling zij bezigt is niet te achterhalen. Het is geen de Vries en te Winkel, geen Kollewijnsch, geen Marchantsch. Maar wat het dan wel is?

PAPINI (Giovanni) DE LADDER VAN JACOB. Uit het Italiaansch door Ellen Russe. (237) *f* 2.90 en *f* 3.50. Teulings, Den Bosch, 1934.

Onder deze curieuze, bijbelsche benaming bundelde de bekende Florentijn een aantal beschouwingen over veelal oude en toch steeds zóó actueele onderwerpen. Hij blijft zich altijd weer gelijk in zeer eigen, persoonlijken stijl. Zijn sprankelende, flitsende geest weet telkens opnieuw alles weer te zetten in nieuwe, onverwachte schittering van zienswijze en opvatting, weet telkens opnieuw een kleurigen vonkenregen los te slaan uit toch zoo vaak reeds behandelde themata. Een kalmen, bedachtzamen opbouw moet men van hem niet verwachten, — daarvoor is zijn gedachtengang te speelsch, te dartel, te brillant, te grillig soms ook. Maar het blijft niettemin en juist daardoor altijd de moeite waard naar hem te luisteren.

LAWES (Lewis E.) 20.000 JAAR IN SING-SING. (405) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaling van J. W. de Stoppelaar. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Dit tweede boek dat de bekende directeur Lawes van de even bekende Amerikaansche gevangenis Sing-Sing heeft geschreven, is in enkele gedeelten eenigszins een herhaling van het vroegere „Leven en Dood in Sing-Sing". Maar zelfs deze gedeelten laten zich geïnteresseerd en spannend lezen. Bij zijn andere kwaliteiten is Lawes ook een goed schrijver, die geen sensatie noodig heeft — het boek is er gelukkig vrij van — om zijn stof interessant te maken. Hij vertelt van het dagelijksch leven der groote gevangenschap, maar vooral van zijn experimenten en methodes, welke moeten dienen de gevangenen weer tot bruikbare maatschappijmenschen te vormen. Want Lawes blijkt vooral een humaan man te zijn, die zijn positie gebruikt om zijn opvoedkundige theorieën in praktijk te brengen. Uiteraard moet de lezer daarbij in het oog houden dat het hier Amerikanen en Amerikaansche toestanden betreft. Wel voelen we het als een leemte in zijn werk dat religieuze factoren in zijn systeem geen plaats hebben kunnen vinden.

Voor volwassenen is dit overigens een lezenswaardig werk.

NICHOLS (Beverley) LANGS HET TUINPAD. (267) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaling uit het Engelsch van Cl. Bienfait. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Humoristisch, en oogenschijnlijk oppervlakkig en luchtig vertelt Beverley Nichols van het landhuisje en zijn tuin, door hem spontaan gekocht uit de nalatenschap van een overleden kennis. Hoe hij den verwaarloosden tuin tot een lusthof herschept, en daar verschillende bezoekers ontvangt. Maar door den humor en de luchthartigheid heen, waarmee hij dit beschrijft, komt een natuurliefde tot uiting, die het schoone intens aanvoelt, en die volstrekt niet oppervlakkig is. Het is alleen maar een kunst dat alles zoo frisch en ongedwongen te vertellen als Nichols het deed.

Voor volwassenen is het een opwekkend boek, dat bij hen het gevoel voor natuurschoon op origineele wijze zal verdiepen.

Much ado about nothing!

door J. v. H.

Het schrijven van romans oefent een wonderlijke bekoring uit op geletterde menschen. Dichters die jarenlang zich zelf uitzongen, en niet-dichters die dagelijks in en met litteratuur verkeeren, komen vroeg of laat onvermijdelijk tot het schrijven van romans of wat daarop lijkt. Er is hier een oermenschelijk instinct werkzaam, een imitatie- of herscheppingsinstinct.

De prehistorische mensch teekende op zijn grotwand de dieren, die hij dagelijksch om zich heen zag en wier bewegelijke lijnen hem zoo vervulden dat hij ze persoonlijk herscheppen wilde. Deze herscheppingsdrang heeft den mensch begeleid door de vele eeuwen van zijn bestaan. Overal waar hij in de historie treedt of waar wij sporen van zijn verblijf ontdekken, heeft hij toegegeven aan dit imitatie-instinct en op wanden en zuilen, op al wat vlak en beschrijfbaar was, in lijnen en contouren vastgelegd wat hem trof in de buitenwereld. De naturalistische definitie „un coin de la nature vu à travers un tempérament" is wel de gelukkigste omschrijving van alle primitieve kunst en weergave, zoolang deze zich nog niet van de imitatie verwijdert.

Bij een rijker binnenleven, bij verdieping en scherper nuanceering der gevoelens, bij bewuster ontplooiïng van den geest en voller ontwaken der ziel treedt het imitatieve op den achtergrond: het herscheppen wordt eigen vinding, eigen schepping, ofschoon de grondelementen nog steeds van buitenaf worden toegevoerd. Een eerste-rangsgroote is aan alle louter imitatie ontgroeid, maar schept en herschept in èenen op zoo koninklijke wijze, dat de grenzen tusschen beide niet zijn aan te geven. Shakespeare plundert oude kronieken en novellenbundels, maar hij doorlaait alles zoo met eigen adem en vlam dat het zijn onvervreemdbaar eigendom wordt. Rembrandt maakt zijn stukken natuur los uit de ons bekende wereld en herschept ze in een nieuwe, verwante doch andere wereldsfeer, doorlichter, warmer, nabijer dan de onze. Dostojefski schept menschen, die slechts gedeeltelijk natuurlijke menschen zijn: zij vormen een nieuw menschenslag, dat op deze planeet maar half thuishoort, menschen met een tweede étage, analoog naar de eerste, aardsche opgetrokken. In hun

laagste étage zijn zij alledaags menschelijk, maar in de hoogere heerscht een analoge menschelijkheid.

Het is een geweldige afstand van den bizon op de grotwand naar Rembrandt en Dostojefski, en toch! de lijn is niet onderbroken. Het imitatie-instinct loopt uit in de roekelooste concepten.

In de Nederlandsche romanlitteratuur is er van roekeloosheid zelden sprake, meer van imitatiedrang. Hoe zou Rembrandt zijn romans geschreven hebben, wanneer hij een hedendaagsch romancier ware? De vraag is dwaas, maar het antwoord zou leerzaam zijn. Men heeft zijn doeken en teekeningen slechts om te schakelen in een andere dimensie, de dimensie van het beschrijvende woord: hij zou het raadsel mensch tot in al zijn verschachtingen en verschansingen gevolgd zijn, hij had zijn tobbers en lijders, evenals op zijn doeken, wel gehuld in den gouden avondglans eener buitenaardsche goedheid, hij had den mensch geplaatst op de uiterste grens, in het felste conflict van licht en donker en zijn meedoogenloos realisme onmerkbaar geheven in de sfeer eener hoogere werkelijkheid. Hij had onmogelijk vrede genomen met de intracosmische realiteit, zooals die op het oogenblik aanvaard wordt, zonder projectie op een verderen achtergrond, zonder weerklank naar buiten of verworteling in het eeuwige. Er heeft nog nooit een groote kunst gebloeid, waarbij niet het eeuwige, het transcendente door het aardsche heenlichtte en dit in zijn wezen bepaalde. Is niet een der wezenstrekken van alle kunst dit aardsche te verklaren, niet in verstandelijke hieroglyphen, maar in beelden en gelijkenissen, — de raakpunten van tijd en eeuwigheid, van het hier-en-nu en het onbegrensde te belichten, twee wezensonderscheiden werelden elkaar te doen doordringen?

Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis!

Eerst de realistische romankunst van deze eeuw heeft bewust en over de geheele linie met al het buitencosmische gebroken, allen weerschijn van een andere werkelijkheid in het leven der menschen uitgeschakeld en den mensch aan een zinlooze aarde gebonden. Er is niets meer, waarvan het Vergängliche nog Gleichnis zou kunnen zijn.

Het is niet te voorzien hoe de komende eeuwen over de romankunst van dezen tijd zullen oordeelen, maar voor die eeuwen zelf is te hopen dat het oordeel vernietigend moge zijn. Nooit is er zoo met het realisme van Rembrandt gedweept als in deze eeuw,

doch dat Rembrandt als groote onder de grooten de werkelijkheid overstijgt en ontvlucht naar een andere wereld, veroordeelt dit latere realisme.

Een der zinlooste en ergerlijkste uitwassen van dit realisme, bij hèm wat poëtisch opgevijzeld, is het verpletterend domme boek van Albert Helman, „Orkaan bij Nacht". Helman heeft altijd van gedurfdheden gehouden, maar hier wordt zijn gewaagdheid tot onnoozelheid. Hoeveel Hollandsche huisvaders zullen zòo, zonder blikken of blozen, een dichterlijk ingelijst stukje echtbreuk gaan plegen met een zoo onvertroebeld, aesthetisch aangedaan gemoed als deze Minne Postma? Helman behandelt heel dit geval alsof het bloemetjes-plukken gold of het gaan luisteren naar den koekoek op een schoonen dag van Mei. Er is niets zoo liefelijk en aanminnig, zoo deugdzaam bijna en natuurgewild als het bedrijven van overspel. Deze vijverstille Hollander, een Fries, die met verteedering aan zijn dochtertje denkt, bereidt het voor in natuuronschuld en candiede speelschheid. De gepeperdste Fransche boulevardschrijver zou zijn held zulk een Afrkiaansche escapade niet zonder eenige uiterlijke of innerlijke gêne doen volvoeren — er zit aan deze dingen toch nog altijd iets vast, dat herinnert aan de Paradijsstem: Adam, waar zijt gij? —, maar Albert Helman stapt over dergelijke atavismen en Hebreïsmen heen. In heel dit breed uitgemeten, met lyrischen omhaal beschreven geval komt geen enkelen maal ook maar de schaduw of schim eener gedachte aan het ongeoorloofde, ongeregelde of althans minder haaksche der daad op. Wie gelooft er aan zulk een Hollander? Zoo verrealistischt, zoo moraalvrij en „ontsmet" kan alleen een dichter, een droomer en idyllicus als Helman zijn helden wanen. Helman heeft met de prehistorische begrippen: deugd en ondeugd, afgerekend, maar zijn kunst is er niet op verdiept of verrijkt.

Wat had Dante met zijn Francesca da Rimini moeten beginnen, wanneer haar echtbreuk met Paolo Malatesta, zooals Helman wil, niets meer dan een argeloos experiment, een lieve tegemoetkoming geweest was. De beroemde lapidaire regel, die zooveel tragedie insluit:

Galeotto fu il libro' e chi lo scrisse,

verliest allen zin en wordt een fraze.

Ziet Helman niet, dat zoodra de dingen die hij beschrijft,

volmaakt schuldeloos worden en in geen verband meer staan met eenige hoogere ordening of diepere levensstructuur, zijn roman natuurnoodzakelijk een kinderboek wordt? In kinderboeken gaat het ongeveer zòo toe: Alice gaat bloempjes plukken en onverwachts treedt er een sprekend konijntje op, wat Alice zoo aardig vindt dat zij het volgt in zijn hol. Daar tolt zij naar beneden, zoo diep dat zij in de elfenwereld belandt, waar zij de wonderlijkste dingen beleeft; zij drinkt uit een fleschje of eet een koekje en wordt grooter of kleiner, naargelang het te pas komt. Groote menschen lezen die dingen zelden en vinden ze terecht kinderachtig: zij houden meer van zware, schokkende gebeurtenissen als orkanen bij nacht. Doch echtbreuk en bloempjes plukken is voor Helman zoowat hetzelfde. Bij hem gaat Alice naar buiten en er verschijnt ook een sprekend natuurwezen, wel geen konijntje, maar toch iemand uit het dierenrijk, een mensch: Alice volgt hem in zijn hol, tolt naar beneden en er gebeuren dingen die op zich zelf niets belangrijker zijn dan de avonturen van Alice in Wonderland. Integendeel! Een sprekend konijntje is veel interessanter dan een sprekend mensch en een tocht door elfenland met allerlei ongewone belevenissen boeit, op zich zelf beschouwd, heel wat meer dan Alice's tocht door het menschenhol met de duizendmaal beschreven ervaringen van Eros, tenzij er aan dit laatste iets vastzit wat het ineens boven het niveau van sprekende konijntjes en wonderdrankjes uitheft. En dit ontneemt Helman eraan, zoodat er een minder dan middelmatig kinderboek overblijft. Het zware, schokkende, tragische is er bij Helman af en de menschen zullen zijn boek alleen nog lezen, zoolang zij een dergelijk geval nog geladen van tragiek achten en er een donker dreigend verbod over hangt. Zoodra zij gaan denken en voelen als Helman en echtbreuk een natuurgeliefd en behoorlijk vermaak voor hen wordt, zullen ze „Orkaan bij Nacht" als een verhaaltje voor de jeugd opzij leggen. We zien het reeds bewezen in Rusland. Daar vinden ze sexueele aberraties en overtredingen niet belangrijk genoeg meer om er boeken over te schrijven of films over te maken zooals in het Westen. Men laat het aan de kinderen en de opgroeiende jeugd over daarover te fantazeeren en deze dingen nog spannend te vinden.

Ook Helman zelf moet dit gevoeld hebben. Om zijn van alle schuldmysterie ontdanen echtbreuk toch nog belangwekkend te maken, laat hij gelijktijdig een geweldig orkaan losbreken. Donder

en bliksem teisteren den nacht met tropische razernij, de lichtleiding slaat stuk, de fabriek stort in, alles wat den nacht maar met verschrikking kan vullen, moest meewerken om de daad op te takelen. Doch het is maar een echtbreuk! Much ado about nothing!

In het belang van den roman! Laat Helman echtbreuk echtbreuk blijven, een zonde voor God en de menschen, een grove stoornis in het wereldbestel en hem niet tot een schuldeloos verzetje degradeeren. Hij zou zijn eigen bedrijf ondermijnen.

Het is meer dan ergerlijk dat zelfs letterlievende dames, die met moeite een water-en-melkromannetje weten saam te flansen, over de meest ingrijpende en levenbeheerschende werkelijkheden van deugd en plicht heenstappen of het strootjes waren langs den weg. Zij hebben blijkbaar geen schemerend vermoeden dat de dingen van hemel en aarde samenhangen, dat een litteraire kunst van eenig formaat een hechte moraal noodig heeft, slechts in een omgeving van transcendent georienteerde levensopvattingen bloeien kan.

Alle hooge tragedie wortelt in en berust op een natuurvaste zedenwet. Van Homerus, voor wie Helenas' echtbreuk een wezenlijke echtbreuk was, tot den modernen Russischen auteur Dostojefski hebben alle groote schrijvers het sacrale karakter der huwelijksliefde beseft, de kuischheid geëerbiedigd en een goddelijke ordening in de samenleving der menschheid erkend. Dat de les van Dostojefski, die den eeuwigheidsschaduw der zonde in zoo ontzettende gestalte uitbeeldde, langs het theegezelschap dezer damesscribenten zinloos heenging, is nog te vergeven, maar dat een schrijver als Helman in oppervlakkige natuurerotiek blijft steken en geen hoogere wet erkent dan het rythme van het bloed is betreurenswaardig. De vloek der zonde, de verblinding van den hartstocht is geheel de innerlijke wet, de tragische kracht bij Shakespeare. Alle ongebondenheid en hartstochtverdwazing straft zich zelf: elk zijner drama's is een illustratie van deze waarheid, tot het schijnbaar zinlooze „Othello" toe waarin de schuldelooze Desdemona en haar Moor ten offer vallen aan diens krankzinnig opgezweepte jaloezie. Shakespeare reikt hier de hand aan Sint Paulus, wiens geweldig woord „stipendium peccati mors" geheel de tragedie der menschheid samenvat.

Het amoralisme van den modernen realistischen roman kon dezen wel eens tot onvruchtbaarheid doemen. Wanneer echtbreuk

en aanverwante dingen, verleiding, schending en verder heel het register der menschelijke misdaden op gelijk niveau gesteld worden met bloempjes plukken or althans geen schaduw meer werpen in de eeuwigheid, onthaakt worden uit hun sacraal verband, uit hun Godsverbondenheid, en hoogstens een delict tegen de menschheid vormen, dan zakken ze onherroepelijk af tot het peil der avonturen voor kinderboeken. Een hooge romanlitteratuur wordt onmogelijk.

Ook hier vinden we het bewijs weer grootendeels geleverd, en wel in het drama. De klachten over den achteruitgang, den volkomen stilstand zelfs van het drama zijn internationaal. Van verschillende zijden wordt de oorzaak gezocht in het uiteenvallen van het oude Godsgeloof en het daaruit ontstane gemis eener algemeene levens- en wereldbeschouwing. De menschen zijn het in Europa hevig oneens over de eerste en eenvoudigste beginselen, over de fundeeringen van geweten en levenswet, een toestand, waarvan we in geen der vroegere culturen eenig voorbeeld vinden. Nù is de verhouding zoo: wat in het eene gezin als misdrijf geldt, is bij het volgende huisnummer een weldaad. Dingen die de een met den dood zou straffen, zou de ander met een krans beloonen. Het verschil omtrent de fundamenteelste levensopvattingen is onder bewoners derzelfde stad, ondanks zooveel geconfectioneerde eenheid, grooter dan tusschen een Indiaan en een Hottentot, tusschen een oud-Babiloniër en een middeleeuwer. Het merg der levenswaardeering is aangetast. Hoe kan er in zulk een samenleving een groote tooneelkunst ontstaan, een kunst die op sacralen eerbied gebouwd is en waaraan hemel en aarde de hand hebben te leggen.

Dit alles overwegend doet het kinderlijk aan, te zien met wat een struisvogelangst vele hedendaagsche schrijvers alles wat op moraal lijkt, schuwen. Het woord moraal werkt in hun midden als een vos in een kippenren. En toch! romanschrijvers leven bij gunst der verfoeide moraal. Het belangwekkende en graag gelezene der dingen, die zij verhalen, komt in laatste instantie voort uit hun buitencosmische verbondenheid, hun verworteldheid in geweten en levenswet. Houdt deze verbondenheid, dit verworteld en verankerd-zijn ergens in het eeuwige op, worden al die dingen volkomen vrije, losse aangelegenheden, dwangloos, ongebonden en louter gevoelsbepaald, met andere woorden verdwijnt de moreele grondslag, dan wordt het onmogelijk daarover spannen-

de boeken te schrijven, boeken die nog gelezen worden. Er kan moeilijk een romanlitteratuur van beteekenis ontstaan over het hengelen, het kegelen of het waterdrinken. Rusland is in dezen volkomen consequent.

---

boeken - schouw

BOLLE (H.) JEUGD. (135) *f* 1.15 en *f* 1.75. J. Noorduyn en Zoon. Gorinchem.

Afgezien van het bakvisch-bargoensch, waarin dit boekje geschreven werd, is het toch wel een fijn en gevoelig verhaal, misschien juist door . . . dat bakvischentaaltje.

Het is de geschiedenis van een gelukkige familie en wat ermeê gebeurt, als Moeder sterft.

Het ontbreken van een positieven, godsdienstigen achtergrond en het optreden van een „tante, die de wereld tart" maken dit werkje allerminst geschikt, als meisjesboek. Doch dit is dan ook ons eenige voorbehoud, dat echter vaker gemaakt dan gevolgd wordt.

PEDLER (Margaret) 'N LAFAARD! (230) *f* 2.— Geautoriseerde Nederlandsche vertaling van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Nu, ik kan niet gelooven dat een meisje in de omstandigheden van Jennifer Langley nadat ze zooveel bewijzen van de zedelijke moed van haar verloofde gezien en ondervonden heeft ineens haar verloving uit maakt omdat zij een voorval uit het verleden hoort vertellen waarin hij oogenschijnlijk als een lafaard gehandeld heeft. Daarom vind ik dit verhaal onwaarschijnlijk maar het kan gelezen worden door ouderen.

ZEGGELEN (Marie C. van) ALLES PARAAT! Haagsche roman. (234) Scheltema en Holkema. Amsterdam.

Dat is nu eens een echt gezellig boek! En toch een boek over den oorlogstijd? Maar wat is er gezelliger, dan te vertellen van narigheid, die achter den rug is?

En dàt kan Marie van Zeggelen.

Een Haagsch meisje heeft haar heur-oorlogsdagboek ter hand gesteld en daar omheen spint de schrijfster haar romannetje. De sfeer van tijd en plaats is al bijzonder goed getroffen.

Een boekje zonder pretentie, maar met kwaliteiten en dat zich daardoor, — door het een èn door het ander, — veel lezende vrienden zal verschaffen.

HELLERMANN (Helma von) PRINSES BYRADSCHI. (288) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Jo Lulofs. Kruseman, Den Haag.

De fantastische romantiek ligt hier zoo duimendik op dat het moeilijk is, er een sprietje echtheid onder uit te graven. Deze duitsche arme freule met een oostersche prins getrouwd heeft maar weinig van een werkelijk mensch voor ons. De problemen van dit huwelijk worden hier en daar naar voren gebracht maar niet opgelost. Over het geheel een boek voor lezers met een goed onderscheidingsvermogen.

Nieuwe Italiaansche oogst

door ELLEN RUSSE.

In Italië komen verschillende nieuwe publicaties onze aandacht als buitenlandsche lezers vragen. Guido Manacorda, de professor in duitsche philologie aan de universiteit te Florence, over wiens oeuvre we vroeger hier schreven, behandelt in zijn nieuw boek La Selva e il Tempio[1]) een zeer actueel probleem: Woud en Tempel. 't Is nl. een beschouwing over den geest van het germanisme. In de voorrede zet de schrijver het doel zijner studie uiteen.

Onder „het woud" verstaat Manacorda de natuur geplaatst boven den geest, het zoeken van de waarheid in sferen, die van een lagere orde zijn dan het verstand, onbewust en onderbewust. De vrijheid gezien als elementaire bandeloosheid, bijgevolg dus in het diepste van haar wezen onbuigbaar, werktuigelijk determinisme. Radicaal pessimisme. Pantheïsme, monisme, leekengodsdienst, natuurlijke openbaring, afkeer voor de cultus, de liturgie en de hiërarchie. Hetgeen nog heel goed te herkennen is onder de geestelijke vermomming, die het oude lutheranisme aanneemt en diens erfgenaam het moderne idealisme.

Als tegenstelling de tempel. Hier overheerscht de geest de natuur. De waarheid wordt gezocht en bevestigd volgens de menschelijke rede, onder de leiding, de voorlichting en contrôle van een Goddelijke en Hoogste Rede, die tegelijk wijsheid en waarheid is, „mens" en charitas. De genade samenwerkend met den vrijen wil. Gematigd pessimisme en optimisme. Erkenning van een onverwoestbare individualiteit, werkend in sociale en politieke organismen, ermee harmoniseerend. Hier overheerscht de zin voor lijn, maat, constructie, Monoteïsme, katholiek christendom, bovennatuurlijke openbaring. Overeenstemming tusschen subjectieve mystieke ervaring met de objectieve tucht van de cultus.

't Is de eeuwige tegenstelling, die zich steeds hernieuwt en onder verschillende benamingen en vormen telkens weer naar voren treedt — heidendom en christendom, Apollo (of Dyonisos) en Christus, romantiek en klassicisme, germanisme en romanisme, rassencultus en universalisme, idealisme en realisme, met weliswaar onvermijdelijke verwarringen, afwijkingen en vervreemdingen, maar ook soms met uiterlijke toenaderingen en concessies. In diepste wezen een eeuwigdurende antithese.

Het doel, dat Manacorda zich nu stelt is om het theoretisch karakter, de ethische weerspiegeling en de kunstuitingen na te gaan in verschillende voornaamste stroomingen en groote figuren van het germanisme. Hij kiest o. a. de Edda uit, om te bewijzen, dat de germaansch-scandinavische mythologie een woud-cultus zijnde, in wezen het pessimisme weergeeft. En in een volgende studie concludeert hij, dat Luther, de voortzetter is dezer gedachte ofwel de christelijke Odin. Na bovenstaande aanhalingen uit de voorrede, zal men wel begrijpen, dat Manacorda's theorie nogal critiek heeft opgeworpen in Duitschland zelf. De italiaansche en katholieke pers daarentegen prees het boek, omdat de schrijver door de bronnen en essentie bloot te leggen van de germaansche cultuur een rake kijk heeft gegeven op den geest, die thans in Duitschland tot uiting komt.

GUIDO MANACORDA

Van veel belang zijn ook de studies over Faust en Wagner. Manacorda, die Goethe's meesterwerk vertaald heeft en een zevendeelig werk aan het schrijven is over Wagner's drama's, behandelt hier het onderwerp: Schuld en Verlossing bij Richard Wagner. De Vliegende Hollander is de verloste Ahasverus, verlost door de liefde en het vertrouwen van Senta, de Noorsche Gretchen met blauwe oogen en blonde vlechten, de oudere zuster van Ibsen's Solvej, de verre nicht, ver in verwantschap, maar toch nog als verwante te herkennen, van Dante's Beatrice en der geduldige Griselis, van al die vrouwen dus, die sterven en lijden zouden om anderen heil te brengen. Bij die verlossing van den zwervenden zeeman breekt er een storm van vreugdeklanken los. Het pessimisme van den dichter werd overwonnen door het optimisme van den componist; de verlossing die door de vernietiging verkregen werd, verheft zich tot een lichtende en positieve vervoering, tot een schitterend levenscredo. 't Is de zegevierende kreet, welke de acht en twintigjarige componist tartend slaakt tegen den nacht

van honger, ellende en doodsgevaar, die hij doorworsteld heeft.

In dezen trant wordt het verlossingsmotief in verschillende Wagneriaansche drama's behandeld: De Walküren of het noodlot; Het Woud en de Held (Siegfried) en de wonderbare toover van den Goeden Vrijdag in Parsifal. In deze studies toont Manacorda aan, hoe hoog de Woudreligie stijgen kan, hoe dicht bij den christelijken tempel de verlossing door liefde, de natuur-geesten soms voert. Een merkwaardig boek.

Een ander italiaansch schrijver, die alhoewel ras-echt, hyper-italiaansch blijvend, toch zijn aandacht schenkt aan buitenlandsche stroomingen en gedachten, is de nog onlangs hier vertoevende Franco Ciarlantini. Hij heeft zeer veel gereisd, getuige zijn boeken: Viaggio in Argentina[2], Incontro col Nord America[3]), en het voor ons curieuse Preludio all'Olanda[4]), waarin hij niet alleen impressies geeft over hollandsche landschappen en steden, maar ook het wezen en karakter der bewoners schetst (en dikwijls héél raak!). Maar als hij reist is 't toch steeds als italiaan, om de cultuur der landen die hij bezoekt te toetsen aan de italiaansche normen, die hij in hart en nieren en in volle bewustheid in zich draagt. Vurig en meeslepend redenaar, die met de grootste brio een schijnbaar weinig aantrekkelijk onderwerp vol tintelend leven weet op te disschen, is hij als schrijver veel subtieler, raakt teere snaren aan, verdiept zich in fijne nuances der diverse kunstuitingen, bezit het talent om beurtelings te ontroeren en te betogen. Zoo vangt hij b. v. zijn boekje over La Funzione Politica dell'Arte[5]) aan met een bijzonder fijne legende, die hij in de oude russische folklore opdiepte. Hierin wordt verhaald hoe Christus de Schatbewaarder der Schoonheid is.

„Toen de Verlosser op het punt stond op te stijgen naar de glorie van den hemel, vroegen verschillende dichters, die het geluk hadden in Zijn nabijheid te komen: „Heer, hoe zullen wij ooit zonder U kunnen leven?"

„Mijn kinderen", antwoordde Jezus, „ik zal U bergen van goud, rivieren van zilver en bloeiende velden schenken, zoodat het U aan niets ontbreken zal om gelukkig te leven."

Doch Sint Johannes, die geluisterd had, kwam naderbij en smeekte:

„Heer, schenk hen geen bergen van goud en rivieren van zilver noch andere aardsche goederen, want zij zouden ze niet kunnen verdedigen, als een rijk en machtig mensch hen aanviel en dan zouden zij van alles beroofd zijn."

En toen Jezus den apostel aanzag met Zijn alles begrijpende blik, vervolgde Sint Johannes:

„Schenk hen liever de gave Uwer zangen en beveel, dat voor allen die

de liederen der minnezangers liefhebben, de poorten der hemelen open zullen gaan."

En Jezus willigde dien wensch in.

„Goed, ik zal hen geen bergen van goud, noch rivieren van zilver, noch bloeiende velden schenken, maar enkel mijn zangen, die het leven der minnedichters lichtend zal doen zijn en de poorten der hemelen zullen opengaan voor wie die liederen weet te bewonderen."

Met dit zinrijk verhaal brengt Ciarlantini zijn betoog, dat de kunst de volkeren opheft en veredelt, terstond op een hooger plan, waar politiek, kunst en geloof elkander kunnen bejegenen en samenwerken tot heil der menschheid.

FRANCO CIARLATINI

Het allernieuwste, pas verschenen boek van Ciarlantini is zijn: „Mussolini immaginario", dat onmiddellijk na verschijning in de hollandsche bewerking van Ellen Forest verscheen, getiteld: „De Mussolini onzer verbeelding".[6]) De schrijver werd op zijn vele omzwervingen door verschillende werelddeelen getroffen door het feit, dat de menschen die hij ontmoette en die hem over Mussolini begonnen te spreken, blijk gaven een eigen beeld van den duce in hun fantasie te hebben opgeroepen. Deze verschillende aspecten van den leider in de verbeelding der menschen, die hem nooit zelf gezien hebben, heeft Ciarlantini opgeteekend en met geestige commentaren verrijkt. Naast de verbeeldingen van een hotelhouder in New-York, de bekende Helletje uit Volendam, het schildersmodel, en de bloemrijke verzen van egyptische en russische verre bewonderaars, volgt dan een reeks uitlatingen van italiaansche kinderen in hun school-opstellen over den duce, waarin zij over de jeugd, over de persoonlijkheid en over het intieme leven van Mussolini fantaseeren. Het resultaat van al deze „verbeeldingen" is, dat Ciarlantini zelf ons tenslotte het beeld suggereert van den staatsman, zooals hij hem dagelijks ziet in zijn werk en streven. De schrijver hoeft hier niet te fantaseeren, daar hij als senator in voortdurend contact met den duce is.

Een geheel ander talent toont Bino Sanminiatelli, wiens boek Arnaccio[7]) welkome lectuur zal zijn voor hen die Toscane kennen en beter willen begrijpen. Arnaccio is de naam van een herberg in de nabijheid van Pisa en door de beschrijving van het oude, verweerde gebouw aan den oever van de Arno, roept Sanminiatelli heel de sfeer van het Toscaansch land op in al zijn zachtheid van lijnen en romantiek der bergstadjes tusschen de wijngaarden. Het eerste deel van het boek geeft zeer gevoelige schetsen over het Arno-dal, Pisa, Sienna met het paliofeest, San Gimignano, de stad der ontelbare torens, het Transimener Meer en de Etruscische stad Cortona. Gewichtigheid en geleerdheid over historische gebeurtenissen en datums zal men hier niet vinden; doch op dichterlijke wijze schetst Sanminiatelli de streek waar hij zelf uit geboortig is. In het tweede deel geeft hij reis-impressies uit andere landen. Engeland, de fransche rivièra, Zwitserland en — wat wel kenschetsend is — Venetië en Rome krijgen hun plaats temidden der buitenlandsche steden. Al reist hij, Sanminiatelli blijft in wezen Toscaan, hij is een typisch voorbeeld van een strà-paese-schrijver. Vandaar dat het tweede deel de charme en dichterlijkheid mist van het eerste deel, waarin hij op eigen terrein bleef.

Het maandblad Scola e Cultura[8]) hield in 1934 een enquête onder bekende schrijvers en vroeg hen „hoe zij lezen". Het is wel grappig om juist de opinie te hebben gevraagd aan hen, die gelezen worden. Er kwamen talrijke antwoorden binnen. De manier waarop Luigi Fallacara bekent te lezen en waarvan hij trouwens zelf toegeeft, dat het de slechtste manier is, lijkt me weinig aanbevelenswaard voor de abonné's op een opvoedkundig tijdschrift!

„Hoe ik lees? Zoodra ik een nieuw boek in handen krijg, sla ik 't bij toeval open en lees hier en daar. Als 'n zin of 'n uitlating me treft en me een vondst lijkt te zijn, dan lees ik het heele boek. Zoo niet, dan laat ik 't liggen. Dit is dus de allerslechtste manier van lezen. En toch. . . . . de keeren dat ik gedwongen werd een boek heelemaal te lezen, bleef 't altijd zonder profijt."

Arnaldo Frateili geeft een lange uiteenzetting, ofschoon hij beweert, dat de gestelde vraag onkiesch is. Panzini daarentegen is kort en bondig:

„Ik lees zeer langzaam, als 't stil is om me heen, opdat de tijd en de concentratie het woord in mijn geest kunnen griffen. Doch eigenlijk ben ik 't niet die lees, het geschreven woord moet mij kunnen nopen het te lezen. Dit gebeurt echter slechts zelden."

Pia Rimini geeft een voor auteurs zeer vleiend antwoord:

„Als ik een werk lees, hetzij de bladzijde van een boek, of een artikel, tracht ik mijzelf weg te cijferen, mijn smaak, mijn gedachten, mijn individualiteit en stel me geheel en al in op de gedachte van den ander. En dan denk ik hoeveel moeite, geloof, studie, ja levensbloed van den kunstenaar hierin verwerkt is. Ik denk aan alles wat de auteur er van zichzelf in heeft gelegd. En dan lees ik die bladzijden, zooals ik wenschen zou dat anderen mijn geschriften lazen."

Hoogst sympathiek, maar of vele lezers en vooral critici zoo denken. . . . . . . ? !

De andere vrouw Margherita Sarfatti, de schrijfster van een der eerste Mussolini-biographiën houdt eerst een lang betoog over Manzoni's Promessi Sposi, om dan te concludeeren, dat lezen voedsel voor den geest is en men derhalve dient te lezen met potlood in de hand, om terstond de verwekte gedachten en verworven kennis te kunnen opteekenen.

Tusschen al die min of meer hooggestemde antwoorden (er zijn er nog veel meer) begint de bijdrage van Papini met een boutade:

„Toen ik jong was, las ik bijna altijd om iets te leeren, tegenwoordig lees ik om te vergeten. Elk boek is in zekeren zin een vijand, een indringer, omdat het andere gedachten opdringt, over wil halen tot andere standpunten. Dus lees ik met gewapende vuist. Het best geëigend wapen is een gekleurd potlood met roode of blauwe punt. En daarmede geef ik bloedroode streepen, paarse wonden, meedoogenlooze uitroepteekens in den rand van het boek. Niet alle boeken verdienen zóó te worden behandeld, wel zij die men genoodzaakt is tegen z'n zin te lezen, en de boeken die door hun inhoud verraad plegen aan den titel vol beloften. Van vele boeken is het voldoende de voorrede en de inhoudstafel te lezen, anderen leest men 't best op de chineesche manier van achteren naar voren. Van sommige geschiedkundige werken lees ik 't eerst de klein gedrukte voetnoten met de opgegeven bibliographie en kom dan soms nooit tot de lezing van het eigenlijke boek."

Maar na nog vele dergelijke uitlatingen wordt Papini ernstiger en geeft op dichterlijken toon een indeeling van boeken:

„Er zijn lenteachtige boeken die ons in het geheugen terugkeeren tegelijk met het ontluiken der viooltjes, boeken die vol zon en liefde zijn en die men onmogelijk in andere jaargetijden zou kunnen lezen. 's Winters zou het een marteling worden, in den herfst een week-makend heimwee veroorzaken. Andere heldhaftige, strenge, ascetische boeken dienen 's morgens vroeg gelezen te worden, alsof men een wapenrusting aantrekt na een koud bad. Weer andere, vooral sommige gedichten, moeten in de schemering genoten worden, dicht bij het venster, in het uur waarin alles doordrongen wordt van zachte weemoed."

't Zou te lang worden nog meer uit Papini's antwoord te

citeeren, alleen nog dit: aan het slot bekent hij 't liefst te lezen in de open lucht, onder een boom, waar de bergwind doorheenruischt.

Als nieuwe publicatie kwam Papini tegen Kerstmis met een bundel essays op de boekenmarkt: La Pietra Infernale (De Helsche Steen [9]). Het zijn voornamelijk de artikelen, die hij in de drie laatste jaren schreef voor het maandblad: Il Frontespizio. De redacteur van dat blad, Piero Bargellini schreef de voorrede en kondigde tevens aan, dat dit het eerste werk was van een reeks boeken van polemisten. Natuurlijk had hij daarvoor in de eerste plaats aan Papini gedacht. La Pietra Infernale bevat o. a. de studie: Il Croce e La Croce, die toen ze in 't tijdschrift verscheen veel opzien baarde, omdat hierin de oude strijd tegen den filosoof Benedetto Croce werd hervat. Ook de eerste studie: La Religione stà da sè, is gedeeltelijk tegen Croce en Gentile gericht, de beide vertegenwoordigers van het italiaansch idealisme.

Hier is 't niet de lezende Papini, doch de schrijvende, die met „gewapende vuist" ten strijde trekt om de katholieke leer en moraal te verdedigen.

Zoo heeft de nieuwste italiaansche oogst een rijke voorraad geestelijk graan gebracht, in zeer diverse boeken, dat wanneer het gedorscht wordt door eigen meditatie, voedzaam brood voor ons cultuurleven kan voortbrengen.

---

[1]) Uitg. Bemporad, Firenze.
[2]) „ Alpes, Milano.
[3]) „ Alpes, Milano.
[4]) „ Agnelli, Milano.
[5]) „ Augustea, Roma.
[6]) „ De Amsterdamsche Keurkamer.
[7]) „ Vallecchi, Firenze.
[8]) „ Felice Le Monnier, Firenze.
[9]) „ Morcelliani, Brescià.

Van Schendel 1934

door VAN OLDENBURG ERMKE.

I

Toen „het Fregatschip Johanna Maria" verscheen, eerst in „de Gids", in boekvorm later, was dit voor het boekenlezend deel der natie een verrassing in den prettigen zin van dit woord.

Een klein verrassinkje voor fijnproevers was daarna „het Eiland in de Zuidzee", een voornaam staal van beschrijvingskunst, dat in de wereldlitteratuur een plaatsje verdient tusschen de „South Sea-tales" van den rauwen, maar substantiëelen Jack London en de romans van den aristocratischen zeeman-schrijver Joseph Conrad.

„Jan Compagnie" bleef zich nog in de aangename regionen der prettige verrassingen bewegen, maar toen het vorig jaar „de Waterman" verscheen kon er van verrassingen geen sprake meer zijn. Men had dit werk, als het ware, aan zien komen. Het bewoog zich geheel in de lijn, welke men reeds in de drie vorige werken had kunnen ontdekken.

Over deze „Waterman" heeft Dirk Coster in „de Stem" ware dingen gezegd. Hoe lief ook deze Van Schendel, — de Van Schendel van „de Waterman", — ons is, we moeten toch, — niet in ons hart, maar in ons hoofd, — Dirk Coster gelijk geven, waar hij het al te stille, al te verre, al te ijle in dit boek met de (denkbeeldige) schemering in het (denkbeeldige) doodenrijk, dat de Antieken „Hades" noemden, vergelijkt.

Mogen wij echter, — in alle bescheidenheid, — een vergelijking trekken, die sympathieker is? Het zij dan de vergelijking met de portretten, door Frans Hals gemaakt in zijn laatste, scheppende periode, waarin de vroolijke stemmen der uitgelaten kleuren hebben plaats gemaakt voor de weemoedige en moede taal van het grijs.

Doch we weten, dat Van Schendel wel hoog in jaren, maar toch nog lang niet oud van hart is.

Er kondigden zich, — verholen en verstaanbaar alleen voor den goeden verstaander, — mogelijkheden in Van Schendel's werk aan, welke nog steeds het uur van bloei verbeidden, late knoppen, die op den herfst schenen te wachten om rijk en kleurig zich te ontvouwen.

Het zou bij die eene verrassing niet blijven, zooals die eene verrassing ook niet de eenige was. Is aan „het Fregatschip" niet dat heerlijke taaljuweeltje „Angiolino en de Lente" vooraf gegaan?

II

Een bekentenis:

Toen „de Waterman" op verschijnen stond, verwachtten we reeds de verrassing, welke eerst dit jaar ons bood. We dachten een bundel vertellingen tegemoet te mogen zien, door de ongeëvenaard gehanteerde Watermanpèn

van Van Schendel opgeteekend, maar moesten toch ervaren, dat de schrijver een anderen Waterman op het oog had, dan die waarmeê men schrijft.

Deze mededeeling is weinig hemelschokkend.

Onmiddellijk toegegeven. Maar er blijkt toch uit, dat er een nieuwe verrassing in de lucht hing en dat die verrassing, eenmaal feit geworden, voor ons eigenlijk geen verrassing meer was, doch niet meer dan een proef op de som.

„Herinneringen van een Dommen Jongen" [1]) is een rijke bundel vertellingen. Het zijn echter g e e n novellen en er worden dus geen zielen in stuk geplozen tot op den draad. Het zijn, — schrik niet, — leerrijke vertellingen in den trant van Cervantes' „Novellas Exemplares" en sluiten regelrecht aan bij een vergeten genre onzer letteren, dat, voorbereid door de Middeleeuwsche legenden, een kortstondigen bloei beleefde in de morgenschemering der Renaissance in Nederland in het werk van een Coornhert en een Laurensz. Spieghel en dat voorgoed scheen ten onder gegaan in de breedsprakige verhalen van een Cats.

A. VAN SCHENDEL

Wel heeft Van Schendel geen „Hertspieghel" geschreven, zooals Spieghel of een „Wellevenskunste", zooals Coornhert, maar de vertellingen, welke hij tezaam bracht in zijn „Herinneringen van een Dommen Jongen", zijn toch van dezelfde soort, als de al of niet rijmende exempelen, waarmee de reeds genoemde heeren hun leerrijke verhandelingen kruidden en toelichtten.

De namen Coornhert en Spieghel hoort men thans niet vaak meer; de naam van den Italiaan Boccaccio is (waarom?) bekender. Coornhert heeft van diens honderd historiën er vijftig vertaald. En alle bloemlezingen, welke zich respecteeren, halen er van die vijftig één aan, de lustighe historie van „Quiquibio".

Ook in dit vertelsel leeft de geest van Van Schendel's jongste proza.

Erasmus van Rotterdam is een bekender man. Leeken en geleerden

[1]) „Herinneringen van een Dommen Jongen". (429) *f* 3.90. Nijgh en Van Ditmar. Rotterdam.

kennen zijn „Lof der Zotheid". En alle geleerden kennen zijn „Colloquia", zijn samenspraken.

Samenspraken zijn geen vertellingen, doch voor zoover samenspraken vertellingen kunnen zijn, zijn die van Erasmus het dan toch en gelijken ze in hun achter geen Latijn te verbergen goed Hollandsche uitbeeldingskunst op die van Van Schendel.

III

„Wat is er dan toch met die verhalen van Van Schendel?" vragen de lezers zich misschien geprikkeld af.

Niets, lieve lezer. En dat is juist het heerlijke van deze vertellingen, dat ze alleen maar vertellingen zijn, vertellingen, zooals oude menschen ze aan jonge kinderen vertellen, vertellingen, zooals die zich, als sierlijke herfstdraden weven om oude gebeurtenissen en oude gebouwen, vertellingen, zooals wijze mannen ze aan hun zoons vertellen om ze het leven en de gevaren van het leven te leeren kennen, kortom vertellingen, zooals ze tegenwoordig nergens meer geschreven worden, maar die toch hun taaie leven rekken in Zondagsblaadjes en almanakken, waarin ze voor de duizend-en-eerste maal maar weer eens verschijnen.

Zooals het zich betaamt, beginnen al de vertellingen uit Van Schendel's bundel met het klassieke „Er was eens. . . . " En dan begint het verhaal van den luistervink, den verkwister, den nietsnut, de onvoorzichtige vrouw en van verschillende andere typen van menschelijke beperktheid of menschelijke grootheid.

Waar een goede, psychologische novelle ons iets dient meê te deelen, ons iets wijzer dient te maken over een bepaalden mensch, maakt een goede vertelling in den door ons bedoelden trant ons iets wijzer over den mensch.

De door Van Genderen Stort gecreëerde figuur van Paul Hooz zal men niet gauw op straat of waar dan ook tegenkomen. De gestalten, welke in de herinneringen van den dommen jongen leven, ontmoeten we overal, waar de menschen dom, verkwistend, lui, onvoorzichtig, nieuwsgierig en babbelziek zijn.

In dezen bundel staat het beste proza, door Van Schendel ooit geschreven. Het is juist in deze verhalen, dat hij den naam verdient, welke wij eens voor hem uitvonden, dien namelijk van „den Toorop der taal".

Zooals er in Toorop's teekeningen nergens een teveel is, maar alles beheerscht wordt door de kloeke lijn, zoo ademt ook Van Schendel's vertelkunst in de zuivere lucht van den eenvoud.

Men leze slechts het teêre, als een Middeleeuwsche legende zoo zuivere verhaal van „het Nonnetje en de laatste Lente" en men zal begrijpen, wat dat is: een Toorop van de taal.

Was in vorig werk Van Schendel's stem, als het verre zingen van een achter duinen en dijken verscholen zee; thans, nu de overgroote strakheid

zijner vorige prozaverbeeldingen zich heeft opgelost in de facettenweelde van een verhalenbundel, klinkt die stem vertrouwder en fluistert soms zóó dicht aan ons oor, als eens geschiedde in „Angiolino en de Lente".

De schaduw van een glimlach, welke we in vorig werk ontdekten, — maar we ontgaven het ons weêr, omdat alles overigens zoo plechtig ernstig, zoo „Bach-artig" sereen was, — is in sommige dezer vertellingen een gulle, Hollandsche lach geworden, al zij dadelijk toegegeven, dat de humor soms meer Engelsch dan Hollandsch aandoet, zooals in de kostelijke nonsense-story van „de Hazardspeler en de Vliegen".

Eens heeft Van Schendel een boekje over zichzelf gsechreven. Het verscheen in 1928 bij A. A. M. Stols te Maastricht. „Fratilamur" heet het en verhaalt in weinige, maar welgekozen woorden de jeugd van een droomer, een fantast. Wàt die jongen droomde, leeren ons deze herinneringen van een Dommen Jongen. (Volwassenen)

---

boeken - schouw

DE ONDERGANG VAN DE CORNELIA. Herinneringen neergeschreven door haar gezagvoerder kapitein J. A. N. Schagen van Leeuwen. Uitgegeven door G. Knuttel Jr. (129) Tolemprise. Boucher. Den Haag, 1934.

Dit spannende, goed geschreven verhaal van een schipbreuk in 1857 bij de kust van Brazilië sluit waardig aan bij de oude scheepsjournalen en verhalen der Nederlandsche zeevaarders uit den grooten tijd. Het is geen fictie, doch werkelijkheid en de schrijver beschikt over een meer dan gewoon talent om alles aanschouwelijk en boeiend voor te stellen. Een boekje voor iedereen.

PRESTRE (W. A.) HET DOODENDE LICHT. Vert. door Elsa Kaiser. (144) Ploegsma. Zeist, 1935.

Een alleraardigst verhaal van een kind dat met zijn vader naar Australië emigreert en daar alle romantiek van het farmleven meemaakt. Het geheele verloop der gebeurtenissen wordt gezien en beschreven vanuit een kinderoog en dit geeft aan het verhaalde een eigen bekoring. Een boekje dat jong en oud bevredigen zal.

STREUVELS (Stijn) SAGEN UIT HET HOOGE NOORDEN. (213) „Pax". Den Haag en Brussel.

Stijn Streuvels heeft altijd een gròote belangstelling voor het hooge Noorden gehad en toen hij nog bakker en pas aan zijn eerste vertellingen toe was, leerde hij zichzelf, al lezend, Noorsch en Deensch.

Een late vrucht van deze Noordsche liefde is dit boekje met kleurig navertelde sagen.

Dit is weer Streuvels, als verteller, op zijn best.

Elke sage is anders en elke sage wordt ook ànders verteld. De schrijver heeft naar de epische mogelijkheden van elk verhaal gespeurd en deze mogelijkheden ten volle uitgebaat.

FRANSCH

VERCEL (Roger) CAPITAINE CONAN. Roman. 15 fr. Albin Michel. Paris, 1934.

Bij de jaarlijksche prijsuitdeeling in December te Parijs heeft ook dit boek een prijs mogen verwerven. Nu zegt dit niet heel veel. Die Parijsche prijzentoekenning wordt elk jaar banaler en onbeduidender. „Capitaine Conan" is een tamelijk vervelend boek, dat over een paar jaar wel totaal vergeten zijn zal. Het vertelt van de Fransche soldaten in Boekarest en Sofia na den wapenstilstand in 1918. De realistische beschrijvingen die Roger Vercel geeft van de baldadigheden der piotten in deze Balkanhoofdsteden zijn zeer aanschouwelijk, maar dit alles hebben we al zoo vaak gelezen dat de bekoring ervan afgesleten is. Capitaine Conan is de koning dezer rabauwen, een vechtersbaas die slechts gedijen kan in oorlogstijd, maar onder vredelievende burgers verwarring en onheil aanricht. Hij is prachtig getypeerd in het boek, echter niet zonder eenige charge. De schrijver heeft vooral oog voor het „bête humaine" in den soldaat. Van het begin tot het einde vergast hij ons op bordeelgeschiedenissen; dat hoort nu eenmaal bij het hedendaagsche realisme. Een bedenkelijk en voorbehouden boek, dat de glorie der Fransche letteren niet zal verhoogen.

JOURDA (Pierre) STENDHAL. L'HOMME ET L'OEUVRE. 20 fr. Desclée de Brouwer et Cie., Paris, 1934.

Deze „Stendhal" verschijnt in de bonte verzameling „Temps et Visages". Pierre Jourda is een Stendhalist van goeden naam. Hij heeft reeds meerdere werken over Stendhal gepubliceerd en geeft in dit boek een synthese, een samenvattende beschouwing over hem. Hij heeft naar onze meening een te gunstig oordeel over Henri Beyle als mensch en tracht over zijn grove tekorten al te luchtig en sympathiek heen te glippen. Hij wil zijn held schoonwasschen van het immoralisme, waarvan hij gewoonlijk wordt beticht, en dit gelukt hem maar matig. Waarom kan iemand niet een groot schrijver, dichter of romancier, doch een slecht mensch zijn? Overigens is Jourda's boek onderhoudend en intelligent geschreven, maar men leze het met critischen zin.

BERNOVILLE (Gaëtan) LES JESUITES. 15 fr. Collection „Les grands ordres". Grasset. Paris, 1934.

In de door Edouard Schneider geleide serie-uitgave over de religieuse ordes is zoo juist „Les Jésuites" van Gaëtan Bernoville verschenen. Nog ligt het boek over de Jezuieten van Fülop Miller versch in het geheugen, een boek dat, geschreven door een buitenstaander, naar verhouding weinig dwaasheden vertelde, hoewel het over de macht der Jezuieten verkeerd inlichtte. Het boek van Bernoville is een uitstekende studie over het zelfde onderwerp. Hij is over de geheele linie buitengewoon goed ingelicht, heeft zich blijkbaar door zorgvuldige studie voorbereid en heeft een eigen kijk op vele dingen die hij te bespreken krijgt. De hoofdstukken die het boek vormen, zijn achtereenvolgens: Le Fondateur, Les Exercices, Les Constitutions, L'Action Apostolique en Le Secret de l'Action. Bernoville legt de klemtonen daar waar zij liggen moeten, ziet hoofd- en bijzaken in zeer juiste verhouding en oefent een gematigde critiek, waar het pas geeft. In eèn woord, het is een zeer intelligent boek, geschreven door een zaakkundige, die zich rekenschap geeft van de verschijnselen. Als katholiek is hij te goed geïnformeerd om aan den machtswellust eener religieuze orde te gelooven. De geschiedenis van het Jezuietisme behandelt hij niet ex professo, hoewel hij voortdurend zijn raam heeft openstaan naar het verleden. Ieder die zich over de Jezuietenorde wenscht in te lichten, kan hier zijn licht opsteken.

DUITSCH

WIECHERT (Ernst) DIE MAJORIN. Eine Erzählung. (226) 4.80 M. Langen-Müller-Verlag. München, 1935.

Reeds het feit dat Wiechert zijn boekje „eine Erzählung" noemt, doet sympathiek aan. Het is een Erzählung van formaat. Wiechert behoort bij de allerbeste schrijvers van het oogenblik. Hij is een Oost-Pruis; zijn romans spelen gewoonlijk in zijn geboortestreek zonder daarom regionale romans te zijn. „Die Majorin" althans is dit zeker niet: de schrijver heft zijn stof op een hooger plan en geeft aan het geheel een diep menschelijken achtergrond. De „Majorin" is niet de eigenlijke middenfiguur van het verhaal; dit is Michaël, de zwerver, die uit den oorlog en uit gevangenschap na vele jaren zwervens terugkeert, een verwilderde, die niet meer past in de samenleving en aanvankelijk niet aarden kan op den grond zijner geboorte en jeugd. Hoe de Majorin dezen wilde met meesterhand weet te temmen, dit is geheel de inhoud van het boek. Dit alles is geschreven met een innigheid en natuurware doorleefdheid, met een directheid en dichterlijke distantie tevens, dat het boek een model geworden is van verhaalkunst. Er is hier geen sprake van realisme, dit boek is poëzie geworden; hier wordt het menschenleven gezien en beschreven, zooals bij alle groote auteurs, vanuit kunstenaarsstandpunt, vanuit een observatiepost, die met eigen maatstaven meet. Een prachtig boek, een dichterlijk en ideeël boek, dat voor elke litteratuur een verrijking zou beteekenen.

REIMMICHL. DER GEMSENHIRT. (274) 3.50 R.M. Verlagsanstalt Tyrolia Innsbruck - Wien - München, 1934.

Een volksverhaal, dat zich in een katholieke streek afspeelt, waarvan zonder overdrijving alle kenteekenen aanwezig zijn. Het is een eenvoudige vertelling, die met een mooi geschilderden storm en onweersnacht begint, in welken nacht in een kerk wordt ingebroken, waar de onverlaten de sieraden van een beeld wegnemen en een offerblok leeg maken. Langen tijd slaagt men er niet in, klaarheid in de zaak te brengen. Maar in de omgeving is zoo'n gebeurtenis niet alleen een onvergetelijke, doch alles wat er aan vast en los is, wordt in het algemeene beeld van kleinsteedsche kwesties ingeschakeld. Op den duur komt alles uit en er wordt zwaar gestraft.

De groote waarde van het boek is vooral, dat het zoo buitengewoon prettig verteld is en dat de schildering van land en volk zóó wonderwel geslaagd is, dat men er geheel in leeft.

LERNET-HOLENIA (Alexander) DIE STANDARTE. Roman. Fischer Verlag. Berlin, 1934.

Een „Rahmen"-vertelling, waarin een vaandrig uit den grooten oorlog de gelegenheid krijgt om zijn ervaringen uit het laatste stadium van den oorlog te vertellen, naar aanleiding van een ontmoeting op straat met een oorlogsinvalide.

De standaard, die de vaandrig van zijn gedooden voorganger mag overnemen, fascineert hem heelemaal, hij raakt zoo onder de betoovering van dat heilig symbool, dat hij niet meer in staat is om zijn geliefde de noodige aandacht te schenken, wat voor die jonge dame natuurlijk allesbehalve leuk is. Hij heeft geen rust of duur totdat hij na allerlei spannende moeilijkheden gedurende de revolutiedagen z'n standaard heeft thuis gebracht, waar hij dan tot z'n schrik en ontnuchtering moet bemerken, dat niemand weet, wat hij met dat roemrijke voorwerp moet aanvangen, zoodat hij tenslotte niets beters weet te doen dan het te verbranden. Dat heeft een gelukkig gevolg, want nu is hij weer in staat om aan zijn geliefde hart en liefde te schenken.

De vertelling is spannend, er is veel kans dat men ze in één adem uitleest, in dit opzicht dus volkomen geslaagd. Alle requisieten om de lezersbelangstelling wakker te maken zijn aanwezig en goed gebruikt: nachtelijke tochten om een dierbare heimelijk op te zoeken, muiterij, angstige vlucht en

een ontsnapping door onderaardsche holen, A. Dumas zou het niet beter doen.

Men moet voor de rest niet te diep zoeken, het past lang niet allemaal, er zijn al te groote en nogal naieve onwaarschijnlijkheden in, de figuur van Rhesa, de buitengewoon schoone jonge dame is kwartjes-roman-achtig. Kort en goed, het zit vol van vreemde, onopgeloste geheimzinnigheden. Hij wil ze ook niet oplossen, hij vindt 't alleen leuk om de zaak nog wat spannender te maken.

Men leze het of leze het niet, dat moet men zoo'n beetje van z'n vrije tijd laten afhangen. Goed voor de eerste dagen van een vacantie.

BEUMELBURG (Werner) DAS EHERNE GESETZ. (208) 4.80 M. Ein Buch für die Kommenden. Gerhard Stalling, Verlagsbuchhandlung Oldenburg i. O. Berlin.

Werner Beumelburg heeft verscheidene oorlogsboeken geschreven, zooals die welhaast bij honderden zijn verschenen in den tijd van Remarques Westfront. „Sperrfeuer um Deutschland", dat in 1929 verscheen was wel het scherpst. „Das eherne Gesetz" is echter een vervolg op „Gruppe Bosemüller", dat in 1930 verscheen. In Sperrfeuer heeft hij op een overstelpende wijze het leed geschetst, dat het Duitsche volk heeft moeten ondergaan, gedurende den tijd, dat de belanghebbenden vier jaren lang den grooten oorlog gaande hielden. En hier mag terloops wel eens even erop gewezen worden, dat „het Duitsche volk" altijd een weinig geneigd is geweest, zijn eigen leed op een lichtelijk sentimenteele wijze te overschatten. Als wij het ons goed herinneren is er in en na dien oorlogstijd ook in sommige andere landen wel een beetje leed geweest; en de menschen uit de gebieden, die volkomen platgeschoten zijn en waar de weerlooze burgerbevolking aan soldaten-invallen was overgeleverd, ook die menschen hebben veel leed gekend en nog wel een leed, dat den Duitschers toch nog vreemd gebleven is. Doch dit terloops. —

Die „Grupe Bosemüller" dan, was éen uitknipsel uit de groote legprent van dien oorlog, zooals al die boeken slechts een zeer klein onderdeel van de eindelooze ellende konden schetsen, om een idee van het geheel te geven.

Wat Beumelburg nu met „das eherne Gesetz" wil, is niet recht duidelijk. In den oorlog, zoo is de ondergrond, heeft een Duitsch soldaat zijn vriend zien neerschieten en, in plaats van hem mee te nemen, is hij weggeloopen, omdat de „vijand" vlak bij was. Zijn vriend keek hem toen aan en dat kon hij nooit vergeten. Jaren later ontmoet hij den broer van zijn vriend in den tijd van den bloei der nationaal-socialistische partij en dan gebeuren er nog een paar ingewikkelde dingen: die broer wordt beschuldigd, een politieagent te hebben beschoten bij een van die crapuleuze vechtpartijen op straat, door middel waarvan politieke stroomingen sedert enkele jaren redeneeren; maar die broer hééft dat niet gedaan, maar hij zegt, dat hij het wèl gedaan heeft, en dat doet hij uit een soort van offerzin. Dat geschiedenisje heeft echter niet zooveel om het lijf. Het gaat in hoofdzaak om de beschouwingen, die het verhaal ten beste geeft. En op dit punt is het boek een beetje zielig. Het groepje soldaten uit den oorlog komt nu en dan geheel of gedeeltelijk weer bijeen en dan warmen zij elkaar op met hoogdravende bewoordingen over allerlei geheimzinnige zaken. Als we het wel begrepen hebben, komen de beschouwingen hierop neer, dat de oorlog van 1914 een begin was, maar geen einde en dat de jeugd van nu vertrouwd gemaakt moet worden met de gedachte, maar weer eens gauw tegen Frankrijk te gaan vechten, dat zij zich moeten „offeren" en dat hun dood het leven van anderen beteekent enzoovoort. Dat alles wordt geuit in zonderlinge bespiegelingen. Het nuchtere wordt belachelijk gemaakt en de man, die met een eerlijken kaashandel voor zijn gezin zorgt, is de goedbloedige hansworst. Waar de filosofische geesten van leven vernemen we niet. Het verhaal is van iederen werkelijkheidszin ontdaan. De sentimenteele beschouwingen over den in den steek gelaten vriend (zeer zeker is het een zielig geval, maar de Duitschers zijn toch niet heelemáál kriegsfremd?!) drukken een onmannelijk stempel op het geheel. Het Schicksal staat overigens weer ten dienste, om alles te verklaren. Kwaad geschreven is

de vertelling niet en zij heeft het voordeel van een uitmuntende proeve te zijn van de mentaliteit, die er in Duitschland bij de overheerschende politieke partij bestaat. S. P.

ENGELSCH

KAYE-SMITH (Sheila) GALLYBIRD. (416) 7/6. Cassell & Company Ltd., London.

De Katholieke romanlezer kan Sheila Kaye-Smith dankbaar zijn dat zij, na „Superstition Corner", weer een roman geschreven heeft, spelend in een tijd — ditmaal einde der zeventiende eeuw — dat de Engelsche Katholieken weinig meer dan vogelvrij verklaarden waren. Het interesseert hem te vernemen, op welke wijze het geloofsleven der Britsche Katholieken zich onder den druk van een permanente felle vervolging handhaafde, en zich verder ontwikkelde, en onder welke omstandigheden de missiearbeid plaats had. Vooral, wanneer dit, zooals in „Gallybird", niet alleen volkomen ongeforceerd in het eigenlijke verhaal wordt verwerkt en het aangrijpend doortrilt, maar dit ook meer belangwekkend maakt, het meer diepte en perspectief verleent. Dat is de juiste verhouding, die er moet bestaan tusschen een roman en zijn tendenz.

Als roman is „Gallybird" een emotioneel-gespannen en gaaf stuk verhaalkunst. Het is hoofdzakelijk de levensgeschiedenis, vanaf den middelbaren leeftijd, van Gervase Alard, Anglicaansch geestelijke en later „squire". Hij interesseert zich voor occultisme, meer in het bijzonder voor wat men thans spiritisme noemt. Hij houdt geheime séances met zijn ondergeschikte William Douce, die hem daarbij bedriegt; door zijn sinistere praktijken veroorzaakt Alard tenslotte zijn eigen ongeluk en dat van zijn jonge vrouw. Geen moment zelfs „preekt" de schrijfster, maar diep overtuigend laat zij uitkomen wat het gevolg is van Gervase Alard's zonde. Tegelijkertijd dient haar dit, de spanning in haar verhaal te verhoogen. Het dramatisch hoogtepunt wordt bereikt, wanneer, door zijn schuld, zijn jonge vrouw een doodelijk ongeluk overkomt. Wanneer daarna de squire door een beroerte wordt getroffen, leest men niet zonder een huivering de beschrijving der afschuwelijke koortsvisioenen, die zijn door occultisme verstoorden geest pijnigen. Hier verrast de schrijfster door haar groot psychologisch begrip. Interessant zijn de debatten tusschen Gervase Alard en den orthodoxen pachter Harsman. Dat is de Engelsche puritein, ten voeten uit geteekend. Ook de ontmoetingen tusschen Gervase Alard en den rondtrekkenden Katholieken priester. Geheel ingelascht in het verhaal, maar uiterst belangwekkend op zich zelf, zijn de gesprekken tusschen den Protestantschen en den Katholieken geestelijke.

„Gallybird" is een evenwichtig geconstrueerde roman, geschreven in klaar, serieus proza, waarin ook de talrijke bijfiguren overtuigend leven. Volwassenen aanbevolen.

O'FLAHERTY (Liam) SKERRETT. (246) The Albatross Modern Continental Library. Hamburg - Paris - Bologna.

De combinatie van realist en sentimentalist, typeerend voor veel Iersche schrijvers, is opvallend sterk aanwezig in Liam O'Flaherty. Hij wordt, evenals Synge, geïnspireerd door de huiveringwekkend donkere diepten van de menschelijke natuur, door de groote primitieve hartstochten, welke verborgen werken onder de gewone crises van het alledaagsche leven, hartstochten, die vooral schrikwekkend primitief werken bij een volk, dat eeuwenlang onder een druk heeft geleefd. Het schijnt wel of deze zijde der psyche van het Iersche volk de talentvolle jonge Iersche schrijvers voorloopig het meest aantrekt. Toch belemmert juist deze voorliefde een vruchtbaar resultaat van hun ernstig streven naar contact met hun volk. Door te veel oog te hebben voor den rauwen, direct naar buiten merkbaren volksaard, voelen zij niet aan de motieven van de dieper verborgen eenvoudige godsdienstigheid, toch ook typeerend voor het Iersche volk.

Ook O'Flaherty heeft zich schuldig gemaakt aan deze eenzijdigheid; daarom erkennen wij de artistieke waarde van „Skerrett", maar maken tegelijkertijd een voorbehoud voor de gedeeltelijke onwaarheid ervan, die het gevolg is van zijn eenzijdige visie. Een figuur als die van den priester Moclair is, beschouwd als op zich zelf staand geval, al onwaarschijnlijk; typeerend voor den Ierschen priester is hij zeker niet. In dezen roman is hij de tegenstander van den schoolmeester David Skerrett, dien hij, door zijn intrigues, tot een beklagenswaardigen val brengt. Skerrett is de onderwijzer op het afgelegen eiland Nara; zijn persoonlijkheid, een mengeling van brute kracht, onberedeneerde vrijheidsliefde en gepassionneerde individualiteit is door O'Flaherty, realistisch en gevoelig, met groot beeldend vermogen tot leven gebracht. In hem zijn de duistere krachten, woelend in een primitief volk, gepersonifieërd.

De lotgevallen van zijn leven en ondergang op Nara, te midden van het simpele landvolk vormen den inhoud van het verhaal.

De roman kan gelezen worden door volwassenen, wier ontwikkeling hen tot onderscheiden in staat stelt.

RHYS (Jean) VOYAGE IN THE DARK. (219) 5/. Constable & Co. Ltd., London.

Het talent van Jean Rhys beweegt zich bij voorkeur langs de zelfkanten der samenleving. Hier wordt — auto-biografisch — het leven, gedurende achttien maanden, beschreven van Anna Morgan, een „chorus-girl", uit West-Indië naar Engeland gekomen, en daar volkomen eenzaam levend. Die eenzaamheid is grootendeels oorzaak dat zij vervalt tot een soort prostitutie. Een onderwerp dat uiteraard den roman sterk voorbehouden maakt. Het zou hem zelfs tot verboden lectuur maken, indien hij anders was geschreven, dan nu is geschied.

Het is met diepe deernis dat de auteur het leven beschouwt van dit meisje, dat, na door haar stiefmoeder, die haar naar Engeland bracht, aan haar lot te zijn overgelaten, schuw en stuurloos zich in het vreemde land moet staande houden. Niet opgeleid voor practisch werk, is haar val onvermijdelijk. Zij leeft als in een koorts, waarin visioenen van het vroegere zonnige leven op het tropeneiland, zich wonderlijk mengen door de harde belevenissen van het heden. De melancholie, die Anna zelf in haar leven aanvoelt, hangt als een mist over dit trieste verhaal. Het is het medelijdend begrijpen van dit ongelukkig leven door Jean Rhys, dat de „sordidness" een weinig verzacht. Er wordt dan ook volstrekt niet getracht naar een inferieur effect; prikkelbeschrijvingen ontbreken; „Voyage in the Dark" is feitelijk een in somberen toon gehouden psychologische studie. Het is geschikt voor geestelijk grondig ervaren volwassenen.

---

boeken - schouw

BAILLIE REYNOLDS (Mrs.) HET EEUWIGE KEERPUNT. (256) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van C. Kroesen. Kruseman, Den Haag.

Alweer een roman waarin de vrouwelijke aantrekkelijkheden als het hoogste goed beschouwd worden en als een aantrekkingskracht voor de meest ernstige man beschreven worden en voor het meisje is het een spelletje! Dit boek kan alleen in handen genomen worden door oudere en rijpere lezers.

De raadselachtige Luigi Pirandello

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Ook wij begroeten in Luigi Pirandello een groot schrijver, een groot psycholoog, een groot psychologisch dichter: iemand, dien wij in het kort zouden willen definieeren als den psycholoog der onwaarschijnlijke waarheden.

Wij weten, hoe de noordelijke landen vele vooroordeelen ten opzichte van het zuidelijk genie voeden. Geesten, die tè uitsluitend den invloed der noordelijke traditie's ondergingen, verbeelden zich, dat het den zuiderling aan poëtischen zin ontbreekt. Zij verbeelden zich ook, dat het zuidelijk landschap en het zuidelijk hart mysterie missen: het eerste, omdat het te lichtend is; het laatste, omdat het bij zijn begeerte naar kennis te groote nauwkeurigheid betracht, alsof het licht niet het eigen wondere geheim van zijn pracht komt toevoegen aan de geheimzinnigheid der dingen en alsof iedere nieuw op de wereld of in den mensch ontdekte waarheid niet een nieuwen, wijderen horizon opent. Vele essentieel noordelijke geesten meenen, dat het zuidelijk genie, gevangen gehouden in het zinnelijke, sensueel, lichtzinnig en frivool, arm aan verbeelding en aan mystiek gevoel is en uit hoofde van dien niet tot liefde in staat ofwel dit laatste gevoel door vleeschelijken lust, zonder eenige verheffing, vervangt.

Al deze grieven zijn meermalen naar voren gebracht; al deze tekortkomingen zijn Pirandello's werk in meerdere of mindere mate aangewreven. Tot overmaat van ramp vond het laatste der genoemde verwijten, — de beweerde grofheid der zuidelijke liefde —, voor achttien of twintig jaar een borgstelling in het oeuvre van een groot Latinist, een landgenoot van Pirandello, die schromelijk de grootheid van het verleden miskende, waar hij de Provençaalsche troubadours en Dante, St. Theresia, St. Franciscus en Pascal vergat . . . .

Merkwaardig is het daarom te constateeren, hoe van alle hedendaagsche dramaturgen, dè subtielste, de veelzijdigste, de bevalligste, de meest Shakespeariaansche ook, een Latinist, een Italiaan is. Pirandello is welhaast van alle tegenwoordige tooneelschrijvers degene, die het zuiverste vermogen tot beelding en transfiguratie heeft. Deze dramatische psycholoog verstaat de kunst verbeelding en droom aan de stoutmoedigste ontleding en

onderzoeking te paren. Nergens ontmoeten wij inniger harmonie tusschen stijl en waarheid. Een waarheid bovendien, die bij hem ontelbare aspecten biedt, veelal gaande tot het onwaarschijnlijke toe. En toch zag deze litteraire schepper het levenslicht op het meest klassieke der eilanden, Sicilië, een land van geluk, van klassiek geluk, dat is te zeggen, geluk, doorweven van lijden en bedachtzaamheid.

In de zeer mooie studie, welke Benjamin Crémieux aan de Fransche vertaling van Pirandello's tooneel vooraf doet gaan, prijst hij hem met Marcel Proust en Paul Valéry als den besten vertolker der huidige „menschelijke ongerustheid". Deze menschelijke ongerustheid, is ze iets anders dan de verwondering van te leven en te zijn, de verwondering van te leven in een dikwijls absurde, booze wereld en van zijn leven dikwijls te zien ontsnappen aan iedere wet der logica? De menschelijke ongerustheid, is ze iets anders dan de verwondering van ons zelven te zien, zooals wij zijn; ons zelven te zien rondwaren in een onevenwichtige en grillige gevoelswereld, bijna even onbekend aan ons zelven als aan anderen?

PIRANDELLO

Wel verre van zich met de botte en kinderlijke negatie's van een negentiende eeuw tevreden te stellen, is onze tijd, in vernietigenden angst, gevallen in een verterenden, een doodelijken twijfel, die als voorwerp niet minder dan de eenheid en de identiteit van onze persoonlijkheid heeft. Wij zijn eenerzijds tot een tragische scheiding tusschen ons geweten en de wereld buiten ons gekomen en anderzijds tot een afschuwelijke innerlijke tweespalt, waar wij dit tweevoudig drama van het plan van het verstand, — waardoor het tot voor kort vrij gemakkelijk gedragen werd —, overbrachten op het plan van het gevoelsleven, het plan der menschelijke ziel en bijna van het vleesch.

In deze kwellende gevoelens nu drong Pirandello dieper dan wie ook in, en nooit zagen wij deze gecompliceerde levensuitingen in zoo heldere bewoordingen vertolkt. Het is in hartstochtelijke termen, dat Pirandello de hier genoemde schrikwekkende zedelijke malaise, het hier aangeduide gevoel van onzekerheid en onveiligheid weergeeft.

Wanneer drie van de hoofdpersonen uit een van de romans van dezen schrijver: Si Gira, op zekeren dag langs de straat gaan, maakt een van hen de volgende opmerking, die als een beknopt en vluchtig résumé van alle door Pirandello gedane psychologische nasporingen mag gelden: „Ik zie Luisetta en ik zie Nuti nièt; Luisetta ziet Nuti en ziet mìj niet en Nuti ziet noch mìj, noch Luisetta; en zoo loopen wij met ons drieën voort zonder elkaar te zien." En de schrijver voegt er aanstonds voor zichzelven aan toe: „Ook zonder uzelven goed te zien." En hij kan zijn oogen vanaf dat oogenblik niet meer van die menschelijke planeten afwenden, en rust niet, vóór hij doorgedrongen is in ieder der werkelijke geheimen van deze onzegbaar gecompliceerde levens.

Van dit standpunt uitgaande, werd Pirandello tot een onvergelijkelijk ontdekker van vooroordeelen, geijkte meeningen en gemeenplaatsen. En al die vooroordeelen, al die gemeenplaatsen — wat ieder van ons meent of voorgeeft te meenen, dat hij is; wat ieder van ons gelooft ofwel wat hij uit eigenbelang als zijn meening ingang tracht te doen vinden bij anderen, enz. — al deze ontdekkingen voert hij ten tooneele en vertoont hij ons in werking, maar daaraan parallel beeldt hij ons de onweerstaanbare, verholen of zichtbare werking der werkelijkheid uit. De werkelijkheid van het uitwendige, maar vooral ook die van het inwendige leven. De werkelijkheid van het inwendige leven, die, dikwijls zoo weinig of zoo onjuist gezien door den gewonen sterveling, niettemin zijn dagelijksch leven bepaalt en die tegelijk het raadsel van zijn bestaan is. Een werkelijkheid waarvan de openbaarmaking een pathetiek kan scheppen, die de aangrijpendste momenten van welke tragedie der eeuwen ook menigmaal evenaart, zoo niet overtreft.

Op den weg voortgaande, dien Stendhal eenmaal voor de litteraire psychologie opende, toen hij de algemeenheden van den klassieken moralist voor het bijzondere geval prijsgaf, en de persoonlijke incarnatie van den schrijver in de plaats stelde van de objectieve houding van den classicus, voegt Pirandello aan zijn dialoog tusschen vooroordeelen of schijn en werkelijkheid een eigen commentaar toe, dat in welwillende ironie geheel den loop van het ontwikkelde drama vergezeld. Dit persoonlijk commentaar, in dit tooneel aan de scherpzinnigsten der personages toevertrouwd, vervult in zekeren zin de medelijdende rol van het koor,

de rei, uit de tragedie der Oudheid. Het vormt ook de grootste oorspronkelijkheid van dezen schrijver en zet de kroon op het bijzondere karakter van dit werk. Het wordt als tot een spiegel, die ons door een van sympathie bewogen hand wordt voorgehouden.

Toch doet deze houding van den schrijver weinig af aan het pessimisme van dit werk en men kon inderdaad alles vreezen van een zoo diep-, zoo in-en-in-wanhopig werk.

Op een dergelijke manier de ijdelheid van alles gevoelen of wat nog meer is, zich ervan bewust worden in hoe hooge mate de steunlagen van ons zedelijk zoeken wankel en veelal verworden zijn, welk een klip en welk een bekoring ligt daarin voor een schrijver! Pirandello's werk had, voor hem zelf, zoowel als voor ons, tot een zóó volkomen verzaking aan alle daad kunnen worden, dat ieder maatschappelijk leven er door belet en in de kiem gedood had kunnen zijn. De woorden, die één zijner helden, Simon Pau, wars van een leven, dat ramp op ramp en ontgoocheling op ontgoocheling stapelt, eenmaal sprak: „Niets meer doen of zoo weinig mogelijk doen om zoo vrij mogelijk te blijven!" hadden tot het gevaarlijkste aller levensdeviezen kunnen worden.

Welnu, het is moeilijk ons een verklaring te vinden, door welke deugd van liefde, door welke onmerkbaar, maar teer geweven altruïsme het werk en de levensconceptie van dezen schrijver aan den afgrond der zelfvernietiging ontsnappen. Tot aan den uitersten rand van scepticisme en geestelijk nihilisme gedreven, is er een natuurlijke gevoelszuiverheid en geestesadel, die Pirandello, en ons met hem, voor een val behoeden.

Het angstige, radelooze gevoel, dat den schrijver soms overvalt bij het aanschouwen van onze psychologische gecompliceerdheid en onevenwichtigheid brengt hem dan ook nergens tot perversiteit, noch ook tot omkeering der moreele waarden. In de orde der zedelijkheid blijft alles ongerept. Wel is het waar, dat de schrijver zich vrijwel nergens de moeite geeft deze gevoelens expliciet tot uitdrukking te brengen, maar wij putten die geruststellende zekerheid uit zijn zwijgen en de verdere houding, die de romancier tegenover zijn helden aanneemt; wij putten die zekerheid ook uit den glimlach van zijn belangstellende vriendschap en sympathie voor velen zijner helden.

Maar men moet goed verstaan, dat, zoo de zedelijke waarden volle waardeering in zijn oog vinden, dit laatste geenszins het

geval is met de verminking, die sleur en pharizeïsme die waarheden veelal doen ondergaan. Genade vinden bij Pirandello slechts die vormen van waarheid, welke zich onveranderd aan Gods oog kunnen vertoonen en waar het om een menschelijke zwakheid gaat, daar kent ook Pirandello vergeving en medelijden. Ik denk hier in het bijzonder aan: „Naakten kleeden", dat als tooneelstuk zeker gerangschikt behoort te worden onder de grootste meesterwerken aller tijden. . . . .

Het terrein der individueele waarheden is op vele plaatsen welhaast ondoordringbaar. Maar het zuidelijk genie, de Grieksche scherpzinnigheid en de Latijnsche sereniteit wezen Pirandello den weg. Hetzelfde genie, dat een zijner helden deze eeuwige waarheden ingeeft: „Buiten de wet en buiten die bijzonderheden, die ons leven aankleven, gelukkig of droevig, waardoor wij ons zelven zijn, is het onmogelijk te leven."

Zoodat het ware leven in zijn volle waarde gelaten wordt. De drempel des huizes blijft onaangetast. De onderzoekende ontleding, waaraan de schrijver zich overgeeft, laat de schoonheid des levens onberoerd. En een nieuwe, teere, levenwekkende, geheimnisvolle adem maakt zich, bij goed begrip, van het merkwaardige werk van Piradello los.

P. S. Toch blijft de lectuur van dit Pirandelliaansche werk aan volkomen gevormde en gewaarschuwde lezers voorbehouden, bijzonderlijk dàt gedeelte zijner werken, dat „Het leven, dat ik je gegeven heb" voorafgegaan is.

Zijn eerste werk doet den oningewijde tè veel aan agnosticisme en een daarop gebaseerde levenshouding denken. Dr. B.

---

boeken - schouw

HENDRYX (James B.) DE MOORD OP JOHN HOLT. (231) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van Franck C. Welch. Kruseman, Den Haag.

Onder de vele schrijvers over het goudland en het wilde westen neemt Hendryx wel een der meest vooraanstaande plaatsen in omdat hij in zijn verhalen de uiterste spanning weet te brengen. In dit boek neemt het onderzoek naar den moord op John Holt tegelijk met het verdwijnen van de elf zakjes goud al onze aandacht in beslag op zulk een wijze dat wij het boek achter elkaar uitlezen. Geschikt.

Peter Dörfler

Zijn persoon en zijn werk

door G. VAN GESTEL S.J.

I

Peter Dörfler, de wijd en zijd nu door alle Duitsche landen gekende en geliefde romancier en novellist, stamt uit een oud Zwabensch boerengeslacht en hij is uiterlijk en innerlijk een boerenzoon gebleven. Is zulke grondslag mogelijk niet de beste en meest geschikte bodem tot gezonde kultuurgroei en kultuurbloei? . . . . .

Wie hem van aanzien, zij het ook slechts oppervlakkig kent — aldus typeert Franz Herwig den vereerden vriend en collega in een bijdrage voor Dörfler's vijftigsten verjaardag [1]) — zal begrijpen, dat alleen een geestelijk kerngezond geslacht hem kon voortbrengen. Niets nog aan hem wijst op verslijt. Dörfler is niet eens een huismusch. Zijn sterk en hoog gewassen lichaam verraadt de kracht voor verre wandelingen en hooge bergtochten. Loop met hem om 't hardst en jullie zult zien, hoe lenig deze vijftigjarige nog is! Toch weer, in zijn gewone bewegingen en in zijn gesprek blijkt de zware, langzame bedachtzaamheid van den boerenaard. [2]) Karakteristiek is de handdruk, waarmee hij je begroet: eerst tastend en onderzoekend, dan breed vastpakkend. De harde kop zit op een vasten en rechten nek; het is een beslist onmoderne schedel, haast als een houtplastiek van de vroege Gothiek. Maar in een gesprek over goede dingen, als daar zijn kinderen, een oude kapel, bergpaden, een flesch wijn, — dan straalt hij, die kop, in een zachten, betooverenden glimlach; zijn oogopslag is recht op den man af, vast en volhardend, — donker, met een gouden vonk in de diepte. Men moet hem onder de honderden kinderen zien, die hem zijn toevertrouwd [3]), om onweerstaanbaar van hem te gaan houden. Dan juist openbaart hij zich ons, als een bizonder reine en schoone bloesem van Duitsche Christelijkheid.

Ook in zijn innerlijke geaardheid is Dörfler ondanks, ja juist door zijn priesterschap en zijn kunstenaarsschap de Zwabensche boerenzoon gebleven: de liefde voor zijn Zwaben-land is liefde voor den Zwabengrond.

Honderden jaren reeds hebben zijn voorvaderen aan de ruige, rotsige hoogvlakten, daarginds tegen de Tiroolsche Alpen aan, hun moeizaam leven,

---

[1]) Peter Dörfler zum 50 Geburtstag. Verlag Jos. Kösel & Fr. Pustet. München, 1928.

[2]) Deze boerenaard blijkt ook voortdurend uit de rustige gezapigheid van Dörfler's stijl, waarmee men zich alleen verzoenen kan en ook spoedig verzoenen zal, wanneer men volle aandacht schenkt aan zijn liefdevol-geduldige stileering van het détail.

[3]) Peter Dörfler is sinds jaren reeds rector van een groot weeshuis, de Ludwig-Ferdinand-Anstalt te München, waar hij overdag zijn vele vaderplichten waarneemt en in de late avonden zijn boeken schrijft.

hun denkkracht en hun spierkracht, hun ziel en lijf gegeven. Soms met de wapenen in de hand, jaar op jaar met ploeg en hakbijl hebben ze gevochten om den vaderlandschen grond; ze hebben daaraan gewerkt en gewroet in het zweet huns aanschijns; ze hebben hem gedwongen tot vruchtbaarheid, hem gekultiveerd, hem „Duitsch" gemaakt. Hij zelf, de jonge Peter, had in de vacanties zijner studiejaren mee te vechten. Zoo leerde hij, wat het zeggen wil: boer te zijn; wat het zeggen wil: een stuk land bebouwen, een stuk land hart en wil onderdanig te maken.

Was ist deutsche Erde? vraagt hij zichzelf af.

En hij vervolgt aldus:

PETER DÖRFLER

Op grond van eigen ervaringen zou ik willen antwoorden: Wat Duitsche vlijt en Duitsche geest vermeesterd hebben. Want eerst was het een willekeurig stuk land: romaansch of slavisch of woestenij. Het onvergankelijk en onafwijsbaar adelmerk echter is de inbezitneming door den arbeid en diens omvormende kracht. Wij hebben bewondering voor de steden, voor de kasteelen en domkerken, die de getuigen zijn van onze kultuur. Maar wie oogen heeft en andere landen heeft leeren kennen, hij doortrekt vol trots óók onze eigen bosschen en weiden en akkerlanden. Want zij zijn alle niet enkel natuur, maar voortbrengsels en kinderen van onzen improbus labor; óók zij hebben hun eigen Duitschen stijl, evengoed als de gothiek der Middeleeuwsche steden. Lange rijen van geslachten hebben trots booze en harde weersgesteltenissen op hen den stempel gedrukt van hun levenskracht en hun boetseerwil, hen van aanschijn doen veranderen, hen duitsch gemaakt. De hoogakkers, die wel het oerveld, het begin zijn, bewijzen: hoe moeizaam het eerste koren verbouwd moet zijn in een streek, die aan den grens van het weienland ligt en slechts onwillig óók nu nog zijn vrucht uitleveren wil.

't Is voor Dörfler's voorgeslachten altijd harde labeur gebleven. Uitzonderlijken welstand heeft de grond ze nooit gebracht. Toch staat de Dörflersche familie reeds sinds vier generaties aan 't hoofd hunner gemeente. Maar met dat al blijven ze boeren.

* * *

Een van hen, Peter's grootvader, heeft maar dan zonder officiëele rechtstitels aan advocaterij gedaan: hij was de toevlucht en de vraagbaak van allen wijd en zijd in de streek. In politicis heeft hij rond het jaar '48 met de geeste-

lijken om den tienden penning in strijd gelegen. En op de bruiloften hield hij zijn toespraken en droeg hij zijn gedichten voor. Zijn verwaarloosde boerderij was een aanklacht tegen hem, maar uren ver in 't rond kwamen de menschen tot hem en ging hij tot de menschen met raad en daad. In „Der Ungerechte Heller" [1]) heeft Peter Dörfler deze merkwaardige figuur uit zijn voorgeslacht met stoere epische kracht geschetst in den „Vorsteher" Aegid Rathgeber. Bij zijn begrafenis, die tot een nationale wordt, is heel de streek uitgeloopen. Der alte Pfarrer, der oftmalige Widersacher und ununterbrochene Stammtischfreund des Toten, segnete die Leiche ein. Seine Stimme klang so, als sei einer der Urväter aus dem Grabe gestiegen, um den Nachbarn zu sich in das dunkle Haus einzuladen, wo auch die Worte in die Kehlen rosten. Die Weitabstehenden murrten, als er mit seiner dünnen Stimme den Vorspruch hat: Warum haben sie keinen mit einem besseren Redhaus hingelassen? Da dreht sich der Vorsteher im Grab um, bei dem ist es herausgegangen. . . . St! Pst! bei dem geht es auch heraus! Zwar klang es immer noch wie Tannensäuseln im kalten November. „Mitten wir in Lebenszeit. . . . Tod umfangen. . . . " Aber er wandte sich jetzt, der Sonne ausweichend, zur Seite, die dünne Stimme begann Saft zu bekommen; sie sprühte. „Der Jörgeberg steht da wie ein Herr von fünfzig Dörfern. Sie schauen zu ihm auf, er schaut hütend auf sie hinab. So war es mit dem Vorsteher. Er hat in die Weite geschaut und in die Weite gewirkt. Weitsichtig und weitsüchtig ist er schlieszlich geworden und hat die Spinnweben am Hut nicht mehr gesehen. In der Christenlehre schon habe ich, wenn die anderen versagten, im Brauch gehabt, ihn aufzurufen: Aegid, sag's du! Er hat nie versagt. Die Ratlosen, Bewucherten, Unterdrückten sind später aus ihren Tälern zu ihm geflohen: „Wir wissen uns nicht zu helfen, Rathgeber, helft Ihr!" Und er ist zu ihnen gekommen. Sie haben ihn manchmal scherzweise und hämisch den Ewigen Juden geheiszen. Aber wenn es erlaubt ist, so möcht'ich eher sagen, er habe etwas von dem an sich gehabt, von den geschrieben steht: Transiit benefaciendo. Wohltuend ist er durch die Heimat gegangen. . . . .

De zoon van den ouden „Vorsteher" werd weer boer, enkel boer, met hart en ziel. Maar in den grootvader was reeds de kleinzoon Peter aangekondigd: een „die uit dit geslacht van naar den grond voorovergebogen mannen zich opheffen zou, niet hun moeizaam boerenwerk zou deelen, maar over hen verhalen zou en getuigen zou van deze menschen uit een stillen, Duitschen hoek, door welke eens de vaart van groote gebeurtenissen bruiste."

* * *

Zijn eerste boek, waaraan hij zich tegelijk zijn ongemeen verteltalent is bewust geworden, heeft Peter Dörfler aan zijn moeder en aan zijn jeugd gewijd. Kon wel één inventie zijn grond- en familieverbondenheid duidelijker doen blijken? Toen hij het schreef was hij reeds meer dan dertig jaar oud: een gerijpt man. Een jaar nog weer aarzelde hij met het uit te geven. Hoe uit

---

[1]) Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet. München, 1922.

zich ook hier weer zijn bedachtzame, voorzichtige boerenaard! Toen het boek eindelijk verscheen, won het onmiddellijk het Duitsche volk en het is blijven boeien; het bereikte reeds een oplage van zeventigduizend exemplaren. 't Is ook werkelijk een meesterworp.

„Als Mutter noch lebte" [1]) is geen autobiografie. Maar dat heel veel belevenissen van den kleinen Friedel die van den kleinen Peter zelf zijn, daaraan is geen twijfel. Zooals Friedel, zoo verhuisde Peter drie jaar oud van een klein boerderijtje in Unter-Germaringen naar de groote hofstede in Waalhaupten. Daar ook staat tusschen de hooge sparren tegen de berghelling buiten het dorp het kerkje, met in den toren de kluizenaarshut en rondom het kerkhof. De moeder bij haar spinnenwiel heeft hem daarvan de mooie sproke verteld, die hij in zijn boek verwerkte: Boos op de verdorvenheid der menschen zou in een nacht het kerkje, gevolgd door alle kerkhofkruisen het dorp ontvlucht zijn. Alleen op 't hulpgeschrei van een kindje, dat zijn voor kort gestorven en begraven moeder aldus ziet heengaan, laten kerk en toren en kerkhofkruisen zich verbidden, niet verder te gaan. Maar terugkomen willen ze óók niet. Ze besloten dus te blijven, waar ze stonden: niet verder vooruit maar ook niet terug. Voor straf zullen dan de dorpelingen ten allen tijde dien langen weg moeten gaan naar de kerk boven tusschen de sparrebosschen. Toen wilde bij de behekste kerk weer niemand koster zijn, — tot een kluizenaar er zich kwam vestigen in den toren.

Peter Dörfler mag Goethe's versje op zich toepassen:

Vom Vater hab' ich die Natur,
des Lebens ernstes Führen.
Van Mütterchen die Frohnatur,
die Lust zum Fabulieren.

„Als Mutter noch lebte" sprankelt van jonge levenslust en volkschen humor, maar ook de sombere schaduwen van vroeg en o! zoo diep kinderleed trekken er door heen. Wat 'n kostelijk vertelsel, waarin de kleine Friedel, boos op Sefi zijn oudste zuster, die onder de Hoogmis koeken bakt en er hem geen geven wil, geëscorteerd door zijn bok en zijn houten paard op wielen, zijn bedreiging ook uitvoert, de kerk binnenholt en er bij zijn moeder luidop zijn beklag maakt: „D'Sefi hat mir kein Küchle nit geben wollen!" En dan verder: Bei diesen Worten, die hell und scharf durch die Kirche klangen, soll auch ein anbetend Englein am Altar das Gesicht leise versogen haben. Der Pfarrer aber, der bisher, eingedenk seiner Würde und des Beispiels, sich krampfhaft um einen Moseszorn bemüht hatte, kehrte sich gegen den Altar, da er nichts anders konnte, als mit seiner Gemeinde mitzuschmunzeln.

Maar wat een tragiek ook, als in de laatste hoofdstukken van het boek Friedel's gevoelige kinderziel heel moeders vreemde ziekte en het sterven heeft te doorleven. Hoe wordt het diepe menschenleed van een eenvoudig

---

[1]) Herder & Co. Freiburg i. Br., 1912.

boerenjongetje hier aangrijpend uitgebeeld. Als Friedel na de brandcatastrofe in koorts lag, is de moeder gestorven. Later brengt vader hem naar het pas gedolven graf: de jongen ziet vragend naar vader op en grijpt angstig naar zijn hand. Der Vater beginnt zu weinen, dasz es ihn schüttelt und krampft. „Friedel. . . . . wie du krank warst . . . . ist's geschehen. . . . . Die Mutter is heimgegangen", stöszt er hervor. „Armer Bub. . . . . trag's!"

Da schneidet ein ungeheurer Schmerz mitten hinein in Friedels Brust. Ein Stich am andern fährt grausam ins Lebendige. Er schreit auf wie ein wundes Reh. Die Mutter tot! Und er hat sie nimmer sehen dürfen, darf sie nie mehr sehen. Dieser unfaszbare Gedanke drückt ihn nieder auf den Hügel, als wären ihm Hände und Füsze gebrochen. Lange kann er nicht weinen. Endlich löst sich der Krampf. Seine Tränen flieszen lange Zeit reichlich auf die Blumen, die auf dem Grabe welken und dorren.

Als Friedel endlich mit dem Vater wieder zu Tal schreitet, hinab zum Hause, wo nunmehr die Tante waltet, da schebt ein Schatten über den Friedhof. Ein Trauerengel scheint sich über der Mutter frisches Grab zu neigen und nach zusinnen, warum einer Kindheit Glück so jung habe verbluten müssen. Am Himmel tauchen hellschimmernde Sterne auf und jubilieren: O selige Nacht! Wie könnten wir leuchten ohne dich! . . . .

Met zijn latere Heimatboeken: „Dämmerstunden", „Weltkriech im Schäbischen Himmelreich", „Am Eichentisch", behoort deze eersteling „Als Mutter noch lebte" tot het beste en zuiverste van heel Dörfler's omvangrijk oeuvre. De „stille, Duitsche hoek" daarginds langs de Lech, waar deze regionale vertelkunst thuishoort, is bij de reisbureaux nog onbekend, niet geschonden nog door het tourisme. 't Is dan ook niet eens een „mooie landstreek" in den zin, waarin ze dat in die bureaux gelieven te verstaan. Maar dit verborgen en pretentielooze land heeft in Dörfler zijn dichter gevonden en duizenden hebben het nu leeren zien, zooals zijn dichter het ziet, hebben het leeren bewonderen, zooals zijn dichter het bewonderd, zijn ervan gaan houden, zooals zijn dichter er van houdt.

II

Peter Dörfler werd op 29 April 1878 in Unter-Germaringen geboren, bezocht het gymnasium te Augsburg en daarna de Universiteit te München. In 1903 werd hij priester gewijd. Van 1903 tot 1906 als kapelaan in de zielzorg tewerk gesteld, beproefde hij eerst de kracht en de draagwijdte van zijn kunstenaarsschap aan het liefhebberij-tooneel voor Katholieke vereenigingen. Zoo verschenen van zijn hand „Kinderkreuzzug", „Heimkehr" (Weinachtsmärchen), „Es war einmal Krieg" (Volkstück für die Weinachtszeit), „Christkind!" (Weihnachtshumoreske), „Ein Herz für die Kinder" (Gedichte und Prologe zu lebenden Bilder), „An der Gnadenstätte (Schauspiel), „Im Hungerjahr" (Volkstück aus dem Jahr 1816-1817). Hoewel met tegenzin door Dörfler uitgegeven, zijn ze en worden ze nog steeds veel gespeeld. Sommige be-

leefden tien, elf herdrukken. Maar Dörfler's groote kracht zou toch blijken elders te liggen. Over zijn Heimatkunst hebben we hierboven reeds gesproken.

In 1906 werd hij naar Rome gezonden en studeerde er onder de beproefde leiding van Mgr. de Waal twee jaar Christelijke Archeologie, waarna hij in 1909 te München promoveerde tot Doctor Theologiae op de desertatie: „Die Anfänge der Heiligenverehrung nach den römischen Inschriften und Bildwerken." [1])

Hiermede keert zich een andere zijde van Dörfler's persoonlijkheid en talent naar het licht: zijn zin voor de historie.

Dörfler evenwel heeft over historie en historische studie zijn aparte zienswijze: een zienswijze, die door vele tijdgenooten maar al te zeer vergeten werd en versmaad. Nog zeer onlangs heeft hij zich in een paar artikelen in „Schönere Zukunft" hierover uitgesproken. Daar zegt hij ongeveer:

Geschiedenis als wetenschap kan lichtelijk een last van dorre namen en jaartallen worden: innerlijk leeg, zonder ziel en leven, ballast dus. Maar geschiedenis, bovenal de geschiedenis van het eigen volk, is hem allesbehalve verdord gras en afgewaaide takken. De geschiedenis van zijn volk is hem de levende boom, met de wortels vastgehecht in den bodem en de groenende kruin in het licht: de levende boom, waarmee hij zelf vergroeid is, waarvan hij deel uitmaakt, met welker sappen hij zelf zich voeden mag en waaraan hij mede een nieuwe lente heeft te brengen en een nieuwen herfst. Het verleden van zijn volk is niet maar enkel dat voorbije, dat afgehandelde, zooals herfstbladeren onder den boom, maar het is als de wortel der altijd groeiende gemeenschap of ook, als men wil, de hooge, wijdsche ruimte boven ons met haar gesternte en haar wolkenvaart, die met hun geheimzinnig licht en hun verheven grootheid ons opheffen en van waaruit voor onzen uitgroei ons vocht en warmte toekomen.

Langs welken weg komt de levende volkshistorie tot ons?

Wij denken hier vooreerst aan de groote geschiedvorschers, die hun eigen en anderer moeitevolle bronnenstudie in levende beelden en gestalten ons wisten voor te tooveren. Maar deze geschiedschrijvers zijn reeds broeders van die andere verwekkers en herscheppers van het verleden: de dichters. Want de waarachtig creatieve historicus leeft niet van de memorie en de kritiek alleen, — eerst door de gave der fantasie en der intuïtie blijkt ten volle zijn roeping. De ouden wisten dat. De geschiedkunde kwam niet ter wereld als wetenschap, maar als datgene, wat wij nu heldenepos noemen. Die het zingend verhaalden, zoowel als die er naar luisterden, waren er volkomen van overtuigd in de gebeurtenissen der oudheid te verwijlen. „Geschiedenis" was voor Homerus en zijn volk: wat in de Ilias en de Odyssee voorgedragen werd. „Geschiedenis" was voor de IJslanders en de Noren: wat de oude skalden van de heldenfeiten der koningen en Vikingers verhaalden. Zangers en sagendichters beriepen zich zoo niet op den bijstand der goden, dan op

[1]) Uitg. J. J. Lentner. München, 1913.

oudere bronnen, om hun verhalen geloofwaardigheid te geven, evengoed als de latere historici zich op bronnen beroepen.

Geschiedenis in engeren zin, als doorvorscht verleden, was in vroegere eeuwen als op heden enkel een wetenschap voor weinigen. Maar daarnaast heeft het volk toch altijd ook zijn groote feiten en zijn groote persoonlijkheden weten levend te houden en het eene geslacht gaf ze door aan de volgende. Zóó vormt zich de sage. Evenmin als de dichter kent het volk koele objectiviteit. Het bemint of het haat: het voorwerp van zijn liefde overstraalt het met den luister van lichtende grootheid, het voorwerp van zijn haat overschaduwt het met donkerten van demonische verschrikking.

Zóó juist is de epiek, de sage met haar historischen kern, tegelijk geschiedenis van het volk. Zij leert ons, wat de voorgeslachten in een bepaalden tijd bewonderd en veracht hebben, ja, zij openbaart ons hun geheele geestelijke wereld. Op deze wijze ontwikkelt zich een geschiedenis naast de geschiedenis: een geschiedenis, die zich in een van mond tot mond groeiende faam verder uitbreidt. Zoo gaat een stroom van levende historie door de tijden, die maar weinig van het door de geschiedvorsching als echt erkende goed meedraagt, maar een waarachtig getuigenis aflegt, van wat er in een bepaald tijdvak in de volksziel leefde. Het is meer dan willekeur, meer dan fantasterij; het is niet maar botte leugen, — het getuigt van het leed en de vreugde en van de droomwerelden van een tijd. Goethe luisterde naar deze getuigenissen van het menschenbeleven liever, dan naar wat de kritiek daaruit gedistilleerd had, en hij verweet die kritiek: dat ze ons vaak, om ons wat armelijks te geven, van iets groots beroofd heeft.

* * *

Reeds als gymnasiast drijft deze historie-dorst Peter Dörfler binnen de enge begrenzing zijner kleine Heimat langs de Lech tot menigvuldige onderzoekingstochten. Dr. Christian Frank was daarbij zijn mentor. „Zooals een jonge jachthond, afgericht op de sporen van patrijzen en hazen, zich op zijn achterste pooten zet, om den jager op het wild opmerkzaam te maken, zoo werd ook ik getraind op de sporen der vaderlandsche geschiedenis in veld en bosch, op kerkhoven en in oude burchtstallen, in kerken en doopboeken. Ik leerde onderscheiden de onder de weiden nog nawijsbaren loop der Romeinsche heerbaan, ik leerde zien de welvingen der hoogakkers, de heuvels der Keltengraven, en ik werd al heel spoedig zelf jager, die een wandeling zonder meer vervelend vond en op zijn tochten steeds waakzaam onder de groene golvingen van het leven de gedenkteekenen van het verleden speurde. Ik krapte het stuc weg op de muren van ons eenzaam bergkerkje en zie! een cyclus van middeleeuwsche fresco's kwam tevoorschijn met als eerste Christofoor's reuzengestalte."

Deed de liefde voor het boerengeslacht, waarvan hij de telg was, Dörfler de stamboom-linies napluizen tot in verre voorvaderen, — de liefde voor zijn geboortegrond deed hem in de kronieken de afgezwakte rimpelingen na-

zoeken, zooals de groote Europeesche gebeurtenissen ze ook deden gaan over zijn kleine Heimatland, daar zoo rustig gelegen tusschen de Wertach en de Ammer. [1]) Waarheid en legende heeft de volksfantasie hier dooreengeweven. In langvervlogen tijd hebben de Romeinen hier langs de Lech voor hun legioenen de heerbanen aangelegd, en tegen de helling van den Auerberg hun al beheerschend castra gebouwd. Abodiacum heette het: nu is het Epfach, een gehuchtje dat zich op zijn vroegere grootheid niets meer laat voorstaan. Het kleine Laurentiuskerkje heeft er den Jupitertempel van eertijds verdrongen. Hier ook heeft de groote drakendooder en godsgezant van de Allgäu, Sint Mang, zijn verblijf gehad. Later nog zijn ook de geweldige middeleeuwen met dreunenden stap door dit Zwabenland gestapt. De Welfen hebben op de rotsige Lechoevers hun sterke kasteelen geplant en tegen een ervan, dicht bij Schöngau, is Barbarossa de Hohenstaufer, opgetrokken en den jongen Welf heeft hij gevankelijk met zich gevoerd naar Italië en. . . . den dood in. Door 't Zwabenland ook is de groote, Duitsche Boerenoorlog gevaren, oproer en brand, dood en verderf voor zich uit jagend. Langs hier ook trok in 1782 onder den jubel van het Katholieke volk Paus Pius VI naar Weenen, om den keizer Jozef II tot betere gedachten te brengen. Hier, op zijn zomerslot te Oberdorf stierf in 1812 Clemens Wenzeslaus, de laatste Keurvorst van Trier, Prins-Bisschop van Augsburg in verlatenheid: heel de revolutie was over hem heengegaan.

Vele van deze historische momenten heeft Peter Dörfler in zijn geschiedkundige romans vastgelegd en het historisch koloriet der verschillende tijdsgewrichten is treffend volgehouden. In „Papstfahrt durch Schwaben" (1923) wordt de reis van Pius VI door Zwaben voor drie landslieden tot een groote gebeurtenis. In „Erwachte Steinen" (1916) bundelt de schrijver vier vertellingen, waarin hij oude, verweerde steenen laat zeggen, wat „zij ons over Duitschen nood te verhalen hebben". In „Siegfried im Allgäu" (1924) werd de Sint Manglegende tot een in bewusten kunstvorm geboden sage, hecht geworteld in den religieusen en volkschen bodem. „Judith Finsterwalderin" (1916) en „Der Roszbub" (1917) [2]) spelen rond 1700. Vooral de tijd na den Duitschen Boerenoorlog heeft Dörfler sterk geboeid. Dat is geen toeval. Reeds tijdens den wereldoorlog vroeg hij zich bezorgd af, wat deze weer aan ontwrichting en kultureelen neergang brengen zou. l'Histoire se répète. Wat de boerenoorlog had gebracht, zou opnieuw de wereldoorlog brengen. In „Judith Finsterwalderin" is het de oude soldaat Jacob Freudberger, in „Der Roszbub" is het de knecht, die de na-oorlogsche zedenverwildering verpersoonlijken.

Men heeft met betrekking tot deze vaderlandsch-historische romans gesproken van Dörflersche romantiek. En dat niet onverdeeld gunstig. Hier en daar inderdaad dreigt al te groote onwaarschijnlijkheid den twintigeeuwschen lezer te machtig te worden. In „Judith Finsterwalderin" brengt de pokzieke

---

[1]) Aan de Ammer ligt het zoo welbekende Ober-Ammergau.

[2]) Al deze boeken verschenen bij Kösel und Pustet, München.

soldaat alleen maar door naar hen te kijken, de besmetting over op eenige kinderen in de straat. In „der Roszbub", komt Christof, het paardenknechtje op het slot en kan er om zijn gelijkenis met den gestorven prins een heelen tijd diens plaats in nemen. Als hij den knecht gedood heeft, neemt zonder meer een zigeuner de verantwoordelijkheid der daad over.

Dörfler is om dit soort vrijheden wel eens lastig gevallen. Ten onrechte evenwel. Zóó diep heeft hij zich in zijn personages, in hun gedachten- en gevoelssfeer, in hun eigentijdsche spraak ingeleefd, dat hij zelfs de overprikkeldheid en hypersensibiliteit van de beromaniseerde eeuw wist na te voelen en daarna uit te beelden. Zoo is de Dörflersche romantiek ten slotte enkel de kunstige weergave van het romantisme en de pathos van den baroktijd. Hem, die zich eerst in dezen kunstvorm ingelezen heeft, wordt Dörfler's karakteruitbeelding der hoofdfiguren een ongestoorde genieting. Christof, de Roszbub, weet in harden strijd zijn reinheid te bewaren, om zoo het zaad te worden voor betere vredestijden. Judith, na de zielegrootheid in romantischheroïeke avonturen gezocht te hebben, weet ten slotte moeizaam door te dringen tot de kern van het leven, om dan de ware zielegrootheid te vinden in het levensoffer voor de arme pestzieken. Zoo groeit er tusschen de grilligbarokke uiterlijkheid der verhaalde gebeurtenissen en het innerlijkst wezen der beschreven menschen een spanning van aantrekkelijke eigendommelijkheid.

[Slot volgt.]

---

boeken - schouw

FLETCHER (J. S.) HET RAADSEL VAN MARKENMORE. (277) *f* 2.10 en *f* 2.85. Dietsche Uitg. Mij., Den Haag.

Een detective-verhaal waarin behalve een moord en diefstal niet veel kwaad voor komt en dat langs breede uitweidingen en uitvoerige uiteenzettingen tenslotte den dader van den misdaad aan den lezer voorstelt wanneer deze hem niet reeds lang herkend heeft. Volwassenen.

AYRES (Ruby M.) NU OF NOOIT. (239) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van G. J. Werumeus Buning-Ensink. Kruseman, Den Haag.

Het gaat Ruby Mac Ayres als zoo velen: de quantiteit van haar schrijven doet schade aan de kwaliteit. Dit is weer een van die vluchtige romannetjes waarin situaties voorkomen die niet geheel en al door den beugel gaan. Voorbehouden.

GUEEN (Ellery) MISDAAD OP DE OPERATIETAFEL. (293) *f* 1.50 en *f* 2.25. Vert. van Mary Cuypers. De Torentrans, Zeist.

De soort van deze detective-romans wordt beter aangegeven in den oorspronkelijken titel: the Dutch Shoe Mystery. De gewone Sherlock Holmes met de later uitgevonden truc van eventjes voor de ontsluiering van het geheim nog net een moord te laten begaan. Niet beter en niet slechter dan zijn rasgenoten.

Voor volwassenen.

I. Een ongewone eer is den Franschen schrijver Honoré de Balzac te beurt gevallen. Zijn vereerders hebben een gedenkteeken opgericht voor èen zijner romanhelden. De Fransche handelsreizigers hebben bij gelegenheid van een congres in de aan de Loire gelegen wijnstad Vouvray een buste gewijd aan een commis-voyageur uit Balzac's roman „Scènes de la vie de province", den grappigen, goedgeluimden, levensblijen Claudissart, den „commis-voyageur de 1835".

II. Uit een interview met l'abbé Mugnier, den eenentachtigjarigen vriend der Parijsche artiestenwereld:

„Voyez le Christ en Judée. Il ne pleure pas. . . . . Il est vivant dans ces récits qui pourtant débordent de poésie. . . . Il multiplie au lieu de raréfier. Il change l'au en vin, alors qu'il eût été normal, puisque tout le monde avait bu, de faire le contraire. Mais s'il donne du vin aux convives de Cana, c'est afin de faire encore de la joie.

Dieu n'a pas créé des arbres tristes, des oiseaux avec des voix de complaintes, des rossignols ennuyeux, des fleurs artificielles et sans parfum. . . . "

III. Charles Péguy, de uitgever der „Cahiers de la Quinzaine", was uiterst bezorgd om typografisch de hoogste correctheid te bereiken. Niet alleen vervolgde hij elke drukfout met de grootste accuratesse, maar elk teeken, ook het geringste, moest volmaakt aan de bedoeling en den wensch van den schrijver beantwoorden.

Eens sloeg hem de schrik om het hart, toen een zijner vrienden zei: „Péguy, er staat een drukfout in je laatste Cahier."

Péguy sursauta: „Quelle faute? . . . Montrez la moi!"

„Op pagina 64, regel 18, staat een punt cursief gedrukt", luidde het antwoord.

IV. De dichter Fernand Mazade houdt zich bezig met psychiatrie en bereikt hierin bewonderenswaardige resultaten.

In een zenuwlijdersgesticht worden elken avond verzen van hem gereciteerd en de patiënten worden erdoor gekalmeerd. Het therapeutische gedicht van Mazade heet „Les Mots" en het voornaamste gedeelte ervan luidt aldus:

Je puis t'initier au plus divin mystère:
Pour être heureux, pour être heureuse sur la terre
Il faut se dérober au sinistre meneur
Et refuser d'ouïr le triste devineur.
. . . .
Tu vas savoir la vérité la plus profonde:
Pour être heureux, pour être heureuse dans le monde,
Il faut croire au bonheur, le vouloir et l'aimer
Et, comme nous nommons le sauveur, le nommer!
Le nommer lorsque l'aube indulgente s'éclaire,
Et l'appeler encor pendant la nuit sévère,
Et l'appeler tout bas, et l'appeler tout haut.

BORDEWIJK (F.) BINT. Roman van een zender. (131) *f* 1.90 en *f* 2.50. De Gemeenschap, Utrecht, 1934.

Een snel maar niet haastig verhaal in korte knetterzinnen. Een onmogelijk verhaal van een jongenstemmenden schooldirecteur, wiens enig paedagogisch ideaal „een stalen tucht" is. Een onmogelijk verhaal. Maar wie er aan begint, leest het uit. Onder protest misschien, maar geboeid. De kracht van dit boek is de nerveuze knokige stijl. Niets gevoeligs, geen uitweiding, geen versiering. Maar het leeft. Die stijl neemt ons mee door alle onwaarschijnlijkheden heen van klasdrillerij, schooloproer en vacantietocht. We aanvaarden zelfs pathetische scènes als het „moment", waarop de Bree niets anders zegt dan „ik tem".

Bint is een caricatuur van den tirannieken directeur, den onsympathieken geweldenaar, dien we niet zouden aanvaarden als held der geschiedenis, wanneer de auteur niet een man op de achtergrond van hem gemaakt had. Nominaal is de nieuwe leraar de Bree de hoofdpersoon, feitelijk is het Bint, die van het begin tot het einde heel het verhaal beheerst.

De Bree komt steeds meer onder de suggestie van Bint's persoonlijkheid, zodat hij tenslotte zijn wetenschappelijke aspiraties opoffert aan het opvoedingsideaal van Bint. Onwaarschijnlijk is alleen, dat hij vanaf het eerste ogenblik de mentaliteit van zijn directeur zo sterk te pakken heeft, dat hij terstond past in het systeem — Bint.

Er zit veel onmenselijks in dit boek — ik denk o. a. aan het geval van den leerling van Beek. Er is ook deze grote onwaarschijnlijkheid, dat een beleid als dat van Bint niet van de aanvang af onmogelijk is gemaakt door schoolbestuur en ouders.

Maar de schrijver wil ons geen realiteit leveren. Is zijn boek een aanklacht tegen de paedagoochelarij, het sentimentele welwillende begrijpen van het kind, waarmee tegenwoordig zo graag geschermd wordt? De sympathie van den auteur voor zijn held — welke men meer tussen dan in de regels moet lezen — laat dit vermoeden. Maar evenzeer is heel het werk een aanklacht tegen de medogenloze opvoederij van Bint. Met de Bree wilden we wel eens „graag ervaren wat de school maatschappelijk opleverde". Daar zien we niets van en we vrezen het ergste. En dan spreken we nog niet van religieuze waarden, die hier totaal zijn uitgeschakeld.

Zo zijn er wel meer bezwaren. Doch ondanks alle onmogelijkheden en onwaarschijnlijkheden is Bint een literair werk van betekenis. Dit dunne boek maakt met zijn zakelijke notitiestijl meer indruk dan menige turf vol schone perioden. Een vliegtuig maakt nu eenmaal meer indruk dan een heel eskadron paardetrammetjes.

Bint is geen boek voor kinderen, ook niet voor „rijpere" kinderen. Maar volwassenen kunnen er iets uit leren.

SMIT (Gabriel) HET LAATSTE GEZICHT. (96) *f* 1.75. Rozenbeek en Venemans, Hilversum.

Dit boek, waarin Smit de pogingen beschrijft van een kunstenaar, om het gelaat van zijn overleden vrouw te boetseren, kan men nauwelijks een verhaal noemen. Het is één mijmering, één waken-en-dromen, één zich verdrinken in herinneringen, terwijl de beeldhouwer zoekt, zoekt naar de juiste trekken van het beminde gelaat. Dit is een boek van stemming, al lijkt die hier en daar wat geforceerd. Er is te veel stemming. De schrijver laat ons niet duidelijk genoeg onderscheiden tusschen droom en werkelijkheid. Daardoor is dit korte boekje, ondanks goede fragmenten, vermoeiend. Hetzelfde gegeven, korter en scherper uitgewerkt, zou meer gepakt hebben. Wat dezen

dichter ontbreekt is de techniek van den romanschrijver, de techniek van componeren en vertellen. Nu is zijn verhaal te lyrisch. Volwassenen.

KOSTER (Simon) ALS IK GRETA GARBO WAS. (333) *f* **2.85. Wereldbibliotheek. Amsterdam, 1934.**

Simon Koster heeft een spannend en geestig verhaal gefantazeerd: „Als ik Greta Garbo was". De gebeurtenissen verwikkelen zich zoodanig, de situaties worden zoo komisch dat men de lezing slechts noode onderbreekt. Koster is blijkbaar goed op de hoogte van wat er in de filmwereld omgaat: dit vertrouwd zijn met zijn onderwerp is een der voorwaarden om er goed over te kunnen schrijven. Het boek is geen hooggelaarsde litteratuur, maar ontspanningslectuur van de zeer goede soort. De werkelijkheid en zelfs de waarschijnlijkheid wordt geen geweld aangedaan. Voor allen die de kinderschoenen ontgroeid zijn.

JONGE (Peter de) EEN HOMMEL UIT DEN BIJENKORF. (181) W. L. & J. Brusse. Rotterdam, 1934.

Een boek, dat begint met een vliegtuig en eindigt met een echtscheiding. En daar tusschen in vrij taaie beschouwingen over allerlei onderwerpen in een luchtig milieu. Een boek, dat waarschijnlijk weinig kwaad zal doen, daar het niet interessant is. Toch kunnen we het niet aanbevelen. Maar troost u, ge verliest er niets aan.

STOKVIS (Benno J.) DAGBOEKBLADEN VAN EEN KRANKZINNIGE. (74) Nederl. Keurboekerij. Amsterdam, 1934.

Wanneer dit verhaal harmonisch in een grooteren roman was verweven, zou het wellicht eenige beteekenis hebben. Nu, geïsoleerd als ze daar liggen, zijn deze dagboekbladen weinig belangrijk. Ze werken als een kwade droom, als een nachtmerrie, of zelfs dat niet; ze zijn te weinig overtuigend. Nogmaals: hun overtuiging en zin zouden ze slechts krijgen op een breeden, anders geaarden achtergrond.

DEKKER (Maurits) AAN BEIDE KANTEN VAN DE DREMPEL. (200) Joachimsthal. Amsterdam, 1934.

Maurits Dekker heeft betere boeken geschreven dan dit levensverhaal van een proletariërskind. Het komt niet uit boven de „copieerlust des dagelijkschen levens". Het verhaalt bovendien zulke erotische aberraties dat wij iedereen de lezing ervan ontraden.

BARON (Peter) DE STROOPER. (300) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Geaut. vert. van H. H. J. Maas. Ned. Boekhuis, Tilburg.**

De detectiveromans van Peter Baron zijn nog aantrekkelijker door hun vlotte dialogen, geestige gezegden en antwoorden als door hun reëele spanning. De te hoog opgevoerde spanning wordt vervelend, als ze niet door een andere goede eigenschap doorsneden wordt. Baron stelt in dat opzicht nooit te leur, zeker niet in dit werk, dat de bekende trucs aardig afwisselt door geestige dialogen. Voor iederen volwassene.

KAMP (Herbert) DE GESCHIEDENIS VAN EEN MINUUT. (432) *f* **3.90 en** *f* **4.90. Teulings, Den Bosch.**

Wanneer Herbert Kamp — pseudoniem van een Hollandsch medicus — zijn boek geschreven had in een wereldtaal als het Engelsch, zou hij zich waarschijnlijk een faam verwerven als zijn collega-auteurs Axel Munthe met zijn „De Geschiedenis van San Michele" en Halliday Sutherland met zijn „En de Jaren gingen voorbij. . . . . " Want „De geschiedenis van een Minuut" is een boek dat geboren moet zijn uit veel levenservaring en menschenkennis, het laat niets over van den schoonen schijn, het is treffend menschelijk, en stemt op meer dan één plaats tot nadenken. Toch zijn er verscheidene fouten in aan te wijzen. De satyre op den modernen mensch wordt niet zelden

zoo aangedikt, dat zij haar kracht verliest, hier en daar is de auteur zelfs hol-pathetisch, en hij is soms te fel in zijn beschouwingen, waar beheerschte kracht meer effect zou hebben.

Maar aan de beteekenis van het geheel doen die fouten toch niet overwegend af. Het is een boek over den dood, geschreven door iemand, die dikwijls ooggetuige was, en die zich nu gedwongen voelt de meedoogenlooze, diepe beteekenis daarvan te stellen tegenover zoo ontzaglijk veel schijn. Het procedé dat de auteur daarbij volgt is nieuw. De overwinning van den dood op het leven wordt geïllustreerd met 52 verhalen van levens, eindigend met sterven, alle in denzelfden minuut. Met deze sombere verhalenrij is Kamp het best geslaagd. Hij laat zich daar meermalen kennen als een uitstekend verteller, die de verhaalconstructie ook volkomen beheerscht. Waar hij niet betoogt, maar eenvoudig de levens beschrijft, die alle uitloopen op een ten prooi vallen aan den dood, is hij het meest ontroerend en overtuigend. Dat de schrijver Katholiek is, geeft zijn boek bovendien een dieper perspectief. Het is dan tenslotte toch slechts het aardsche leven, dat overwonnen wordt door den luguberen tegenstander.

Overigens ontziet Herbert Kamp niets en niemand. Zelfs zijn collegas, de medici, krijgen een sneer. Die, de hautaine beroepstrots van vele medici, gezien in betrekking tot hun grooten tegenstander, niet geheel onverdiend is.

Zelf verklaart de schrijver dat hij geen aangenaam boek heeft geschreven, en dat het niet voor ieder geschikt is. Neen, dat is het zeker niet, maar hun, die een zekere geestelijke rijpheid bezitten, en niet bevreesd zijn na te denken, ook over een der vier uitersten, durven wij het toch wel aan te bevelen.

KOM (A. de) WIJ SLAVEN VAN SURINAME. *f* **1.90 en** *f* **2.50. Contact. Amsterdam, 1934.**

Dit boek is een aanklacht. Laat het waar zijn dat de schrijver de zaak eenzijdig bekijkt en beoordeelt, er blijven nog voldoende, en ruim voldoende redenen over tot aanklagen, tot protesteeren tegen hetgeen deze arme bewoners van Suriname ondergaan hebben en nóg ondergaan.

Men zou de Kom's boek de zakelijke aanvulling kunnen noemen van Helman's Zuid-Zuid-West. Bij de Kom is de klacht navranter, versterkt als ze is door het leed, het ontzettende leed van eeuwen onmenselijke slavernij.

Dat een nakomeling dezer verdrukte en, in de letterlijke zin, vertrapte mensenklasse niet met zachte woorden over zijn vroegere beulen spreekt, — dat hem ook menig hard-klinkend woord ontvalt tegen de „huidige groten" in zijn arm land, is waarlijk wel te begrijpen. Te weinig aandacht is echter geschonken aan 't godsdienstig vraagstuk en aan de godsdienst in het algemeen. Dit boek is geen roman; naar sensatie is niet gestreefd. Er worden slechts voorbije en tegenwoordige feiten en toestanden beschreven; 't is een geschiedenis in vogelvlucht van de lijdensweg der negers in Suriname. — De taal is sterk, de stijl vlot. De grote liefde van den auteur voor zijn landgenoten en zijn land doortrilt heel dit boek, dat uiteraard geen boek voor onrijpen is.

HOOG-NOOY (Annie de) RIJKDOM. Johan Mulder. Gouda.

Levensgeluk gebouwd op rijkdom aan geld, en dat te gronde gaat als de „Krach" daar is; levensgeluk gevestigd op rijkdom aan wederkerige liefde, en dat slechts te sterken en dieper wordt als de finantiële moeilijkheden groeien.

Aan de uitwerking van dit gegeven gelijk het ons in dit boek geboden wordt, kan talent niet ontzegd worden.

Of het bedoeld is, weet ik niet zeker, doch in ieder geval maakt dit werk de indruk dat schrijfster tevens heeft willen laten zien dat 'n zekere — al is het uiterst vage — godsdienstigheid toch ook een steun geeft in de chaotische onzekerheid van onze tijd.

Een goed-geschreven boek; geen kunstwerk. Voor volwassenen.

BRUINE (Lout de) „TUSSCHEN POTTEN EN PANNEN". (240) J. Noorduyn & Zoon. Gorinchem, 1934.

Men is op het punt van boeken-voor-bakvischjes misschien wel wat weinig eischend. Men gelooft het al graag gauw. Als er maar wat in „gesnapt" wordt, zooals bakvischjes dat doen, en de opmaak van het verhaal niet al te ingewikkeld is, dan lijkt het al gauw voldoende. Wie hoogere eischen stelt kan bijvoorbeeld bij „Tusschen Potten en Pannen" terecht. Het is een eersteling, doch, afgaande op de compositie en op den geest, dien heel dit verhaal ademt, kan men dat zeker niet merken. „Tusschen Potten en Pannen", is, als het ware, een heele avonturen-roman geworden van een jong meisje, dat eind-examen huishoudschool heeft en voor wie men het thuis maar het beste vindt, dat zij eens wat practijk opdoet. En die doet zij dan ook op: een veelkleurige practijk, door nu eens in dit, dan weer in dat milieu te werken. Met verve, met genoegen zijn al die episodes geschreven en, wat wèl zoo voornaam is, er is in dit boek, zonder dat het er „dik op ligt" een goede tegen over elkaar stelling gelegd tusschen wat flink en goed is en wat leelijk is in het gedrag van bakvisschen. Dat volgt zoo vanzelf uit den loop der dingen, omdat de hoofdpersoon een frisch en pootig Hollandsch meisje is, die men gaarne een gelukkig leven wenscht, als zij, tenslotte, haar Huug zal gaan volgen. — De episode, doorgebracht in het milieu van een daverend rijke Fransche familie is vooral uitstekend verteld; vlot en met de vaart, die men uit Willy Corsari's boeken kent. Willy Corsari is wellicht iets vlotter, maar misschien ook wel een beetje àl te vlot. Lout de Bruine schiep een hoofdfiguur van, naar onzen smaak degelijker gehalte, dan eerstgenoemde schrijfster, welker „Wiek" bijvoorbeeld veeleer Amerikaansch aandoet.

De illustraties van Cor Buruma zijn voor het meerendeel heel aardig getroffen. Een jeugd-talent, dunkt ons, maar een talent. Een plaatje, als „op een mooien lentemorgen. . . . "verraadt bovendien een behoorlijk gevoel voor humor.

S. P.

BEER POORTUGAEL (Jhr. H. den) RONDOM DE ESKADRONS. *f* 2.25 en *f* 3.25. Bruna & Zoon, Utrecht.

Het is alsof dit boek in een ver verleden speelt, in de tijd waarin de auto nog een curiosum was, en toch. . . . ligt het tijdvak waarin het verhaal ons verplaatst, slechts een paar tientallen van jaren terug. Zoveel is veranderd in korte tijd dat de afstand ons buitengewoon groot schijnt.

Iets landelijks is dit boek eigen; de plaats der handeling is een klein garnizoenstadje en met dat „stadje" komen we nog nauwelijks in aanraking. De frisse wind, de heerlijke lucht van heide en bos waait ons in dit boek tegen. De mensen zijn nog geen na-oorlogse, met zich zelf overhoop liggende wezens. Laat daarom het boek zich zo prettig lezen? Zelfs ondanks fouten die werkelijk niet gering zijn? Dat de auteur doet denken aan van Lennep (zie b. v. de titels der hoofdstukken), is nog zo erg niet; doch de al-te-zeer beaccentueerde voortreffelijkheid van de hoofdpersoon van Schaersbergen maakt een erger fout uit; al moet erkend worden dat de auteur zijn figuren goed weet te tekenen.

Après tout: is het boek van den Beer Poortugael een verheerlijking van de huzaren, wier ideaal belichaamd is in Jhr. van Schaersbergen. Worden de goede eigenschappen der huzaren-luitenants (de gewone soldaat komt niet voor het voetlicht) helder belicht, over de fouten, wordt vrijwel heengegleden, met name over hun delicten ten opzichte van hun „meisjes". Men krijgt de indruk dat de auteur een „verhouding" tot de noodzakelijke uitrusting van zijn helden rekent. Om deze reden voorbehouden voor volwassenen. Overigens een aangenaam boek. De bandteekening is zoetelijk-banaal.

SCHOUP (J. G.) BLANKE BOEIEN. *f* 1.90 en *f* 2.50. Schuyt, Velsen.

Een verhaal van blanken onder negers in Belgisch Congo. De een als missionaris, werkend aan de opheffing en lotsverbetering der zwarten, de ander, vertegenwoordiger ener maatschappij, voor wien winst levensdoel is,

en de zwarte inboorling een werktuig, een last- en lustdier dat het best met de zweep geregeerd wordt. De strijd tussen deze twee mensen wier doelstelling hemelsbreed verschilt, is het gegeven van dit boek dat, indien een meesterhand deze stof geboetseerd had, een kunstwerk van grootse allure had kunnen worden, doch in het onderhavige geval het gewone verhaal, het peil van het „leesvoer" niet te boven gaat. Kwaad kan er van dit boek niet gezegd worden, veel goeds evenmin. Iets verkeerds staat er niet in, wat niet wil zeggen dat het een kinderboek is. Voor wie geen literaire eisen stellen, een onderhoudende lectuur.

WEDELSTAEDT (Clara van) LISBETH'S CHAUFFEUR. (245) *f* 2.—. Geautoriseerde vertaling van Thea Andréas. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De „zij" om wie het heele geval draait, is verliefd op een jongeman van goede huize, die tot armoede vervallen, genoodzaakt is zijn brood als chauffeur te verdienen. Om finantieele redenen heeft de jongedame „verplichtingen" aan een ander, daarom trouwt ze er mede. Hun huwelijk deraileert, zij scheiden en als de verdenking van diefstal die op de chauffer rustte, geheel wordt weggenomen vinden de twee elkaar.

Maar daarmee is de zaak niet teneinde. Haar vroegere echtgenoot krijgt een ongeluk, ze snelt er heen, belooft hem als hij beter wordt terug te komen en weet zelf niet meer wat ze wil. Hij sterft, gelukkig! anders had het geval nog gecompliceerder geworden. Lichtzinnige opvatting van huwelijksmoraal.

Een oppervlakkig, nietsbeteekenend boek.

IVANS. MIJN GEHEIMZINNIGE BRUID. (247) *f* 1.90 en *f* 2.50. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een voetreis in de Eifel en de ontmoeting met een lieftallige Hongaarsche jongedame inspireeren Ivans tot het schrijven van dit avontuurlijke verhaal, waarin het aan romantiek niet ontbreekt. Hij is wat breedvoerig in het beschrijven van de verschillende verwikkelingen waarin de beide hoofdpersonen van het boek zich bevinden (een modern schrijver zou van dit gegeven een short-story gemaakt hebben) maar wij vergeven hem dit gaarne omdat hij boeken schrijft die voor iedere volwassene leesbaar zijn.

SAVI (E. W.) ADORATIE. (264) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Dat mannen in sommige omstandigheden volkomen blind zijn en zich geheel laten inpalmen door de uiterlijke schoonheid van het meisje waarop zij verliefd zijn is geen nieuwtje, maar dat die blindheid zoo volkomen en bijna ongeneeslijk zou kunnen zijn als deze schrijfster ons met dit verhaal wil doen gelooven, kan er bij mij niet in. Het leeghoofdige, lichtzinnige schepseltje waarop de held verliefd is, gebruikt daarbij allerlei minderwaardige trucs om hem aan haar zegekar gebonden te houden. De uitvoerigheid waarmede deze trucs beschreven worden maken dit boek zeer voorbehouden.

HOLLAND (Katrin) CRISIS-MENSCHEN. Vert. door Joop Hesse. Johan Mulder, Gouda.

Een arm tooneelspeelstertje en een ingenieur die z'n ontslag heeft gekregen en dienst doet als taxi-chauffeur zijn de hoofdfiguren in dit boek. Beiden werken en ploeteren tegen de ellende in totdat voor beiden 'n rooskleurige toekomst opengaat; maar daarmede wordt verbroken de innige band die beiden in de ellende samenhield. Als Peter winnaar geworden is bij een auto-ren, dank de vernuftige uitvinding van zijn vriend, krijgt de ren-sensatie hem zozeer te pakken dat hij geen ander doel en verlangen meer kent dan: winnaar te zijn bij auto-rennen. Daaraan moet ook de liefde van Polly geofferd worden. Litteraire waarde bezit dit boek niet. Het is een gewoon „leesboek". Behalve kinderen, kan iedereen het lezen.

RUSSE (Ellen) MOEDERLAND. (310) P. N. v. Kampen & Zoon, Amsterdam.

Een merkwaardig boek heeft Ellen Russe ons gegeven in „Moederland". Het getuigt niet alleen van warme liefde voor de geboortegrond, maar het boezemt ook eerbied in voor de voorstudie van het uitgebreide materiaal, waaruit het werk ontstaan is. Zeer natuurlijk zijn de legenden omtrent Sint Ursula en Sint Cunera en de 11000 maagden verwerkt. Ontroerend is de doopdag door Paus Cyriacus van die ontelbare, jonge vrouwen beschreven, die gevlucht voor de Noormannen in Rome bescherming hadden gezocht. Niet minder geslaagd is de tekening van het reformatie-tijdperk, waarin zoveel zielestrijd werd uitgestreden om de nieuwe leer en de achtergrond is de bloeiende Betuwe met de Sint Cunera-toren van Rhenen en het Maria-beeld van Renkum en daarom heen de Sint Jan van den Bosch, de Sint-Maarten van Utrecht, de lieve Vrouwe-toren van Amersfoort en die van Arnhem, Culemborg, Nijkerk en Tiel. Treffend is na de vergadering te Zoelen, waar wij Paulus Buys ontmoeten en waar de prins werd afgezworen, de figuur getekend van den ouden aartsbisschop Frederik Schenk van Toutenburg, die alle hoop vestigt op Sasbout Vosmaer. En dan pakken zo dwingend de contactpunten van de legende en het heden, de stoet van vrouwen met het vredespetitionnement in Génève, de ontwapeningsconferentie op de dag waarop China en Japan de oorlog ontketenden en het Roma matrix aeterna. We vrezen een ogenblik, dat het fascisme te veel lof krijgt, als de balila-aalmoezenier zijn enthousiasme uit over Mussolini en dan weer de bloeiende Betuwe met de verdere geschiedenis van het miraculeuze beeld, van Renkum, dat in Bilthoven was terechtgekomen en dat door den Utrechtsen kunstenaar werd erkend.

Een zeldzaam mooi stuk historie in prettige ontspanningslectuur verwerkt.

SASSEN (Dr. Ferd.) DE GESCHIEDENIS VAN DE WIJSBEGEERTE DER NEGENTIENDE EEUW. (237) ***f*** **2.90 en** ***f*** **3.30. Dekker en van de Veght. Nijmegen-Utrecht, 1934.**

De bekende eigenschappen van den Nijmeegschen Hoogleeraar van klaarheid van uitdrukking en overzichtelijkheid van samenstelling sieren ook dit vierde deel van zijn geschiedenis der wijsbegeerte. Dat is des te meer te prijzen, omdat de gang der ontwikkeling in de negentiende eeuw lang niet zo overzichtelijk is en de gedachten der wijsgeren lang niet zo gemakkelijk samen te vatten zijn. De litteraire geschiedenis der wijsbegeerte dringt zich sterker op dan de eigenlijke ideeëngeschiedenis. Dat is onvermijdelijk, als in een zo korte verhandeling zo'n groot aantal wijsgerige denkers behandeld moet worden: meer dan een eerste kennismaking met de grote figuren geeft dit werk niet en kan het ook niet geven. Maar daarvoor is het dan ook zeer geschikt en wordt het iedereen, die met deze materie kennis wil maken, ten zeerste aanbevolen.

GROOT (Dr. H.) DE ADEMTOCHTEN VAN HET HEELAL. (119) ***f*** **1.75 en** ***f*** **2.50. Van Dishoeck, Bussum, 1934.**

Het populariseren van de Einsteinse relativiteitstheorie is zeker geen gemakkelijke taak. Aan Dr. Groot is het gelukt, daaraan althans in algemene trekken voor goed ontwikkelden een begrijpelijken vorm te geven. In hoofdstuk 4 schiet hij wat tekort, als hij zich verplicht acht, zonder voldoende verklaring met wiskundige formules te werken, die de lezer toch niet verstaan kan. Het vijfde hoofdstuk is n. m. m. een mislukking: wel gaat het uit van het juiste gevoel, dat een algemene relativiteitstheorie met een absolute eutropie

een onding is, maar om de eutropie weg te redeneren met de oneindigste waarschijnlijkheid is toch een filosofische misvatting. De schrijver zelf meent, dat U. L. O. of 3-jarige H. B. S. voldoende vooropleiding geeft voor het begrijpen van dit werk. Een beetje menselijke wereldwijsheid daarbij komt echter goed te pas, omdat men anders gevaar loopt in een verkeerde metaphysieke interpretatie te vervallen. Deze mathematisch-wetenschappelijke symbolisatie van het wereldgebeuren heeft niets te maken met de wetenschap over God en godsdienst, zolang men blijft bij de „nuchtere" feiten. Uit de allerlaatste zinsneden maak ik op, dat de schrijver zelf hier niet volkomen vrij uitgaat.

CLAYTON (Joseph) SIR THOMAS MORE. Vert. door P. Kasteel. (153) *f* 2.50 en *f* 3.25. Fidelitas, Amsterdam, 1935.

„Fidelitas" en Piet Kasteel hebben wel eens gelukkiger keuzen gedaan, dan met dit boekje. Er bestaan, meen ik, betere werken over More dan dit. Het is te abstract, te ordeloos, te weinig gecomponeerd om menschen die eischen aan hun lectuur stellen, te behagen. Een concreet, pittoresk verhaal van More's leven en sterven met een markante beschrijving van tijd en karakter zou ingeslagen hebben. De intelligente vertaler moet dit gevoeld hebben; hij heeft althans niet zijn gewone zorg aan dit werk besteed. Zoo staat er op bladz. 136 bij het verhaal van More's executie: „Menige. . . . . aardige geschiedenis kenmerkt. . . . . dit martelaarschap. . . . De grap met den beul staat in alle geschiedboeken." Engelsche lezers kennen ze dus, maar Hollandsche? De ijverig noteerende vertaler had hierin moeten voorzien. Hopelijk biedt '35 ons iets beters over More.

LECTUURREPERTORIUM onder redactie van Joris Baers. pr. Auteurslijst. *f* 5.50. Uitgave van het algemeen secretariaat voor Katholieke Boekerijen. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Dit boek „bevat 12.000 bio-bibliografische schrijversnota's en 1300 portretten van auteurs, behoorende tot de Nederlandsche en de wereldlitteratuur, met waarde- en vakaanduiding van 40.000 litteraire en vulgariseerende werken". Het telt 800 bladzijden en gaat tot de letter L, zoodat er nog een tweede deel te verwachten is. Het sluit aan bij het Romanrepertorium, dat, in gelijk formaat, het vorig jaar verscheen en de boeken alfabetisch naar hun titels catalogiseert. Hier worden de schrijvers alfabetisch behandeld, een korte notitie over hun wezen en karakter volgt, met de lijst hunner werken. Het boek is onmisbaar voor elke bibliotheek en uiterst nuttig voor wie raad omtrent schrijvers en boeken te geven heeft. De schrijversbiografieën zijn zeer goed; alles is, voorzoover wij nagingen, met zorg en kennis bewerkt. Een buitengewoon nuttig en betrouwbaar werk.

WELLS (H. G.) ARBEID, WELVAART EN GELUK DER MENSCHHEID. (651) Servire, Den Haar, 1934.

Wells, die in zijn jongere jaren romans geschreven heeft, is op zijn ouden dag aan de wetenschap verslaafd geraakt. Een goede socialist kan moeielijk anders. Schoonheid is maar tijdverlies voor de menschheid: produceren en de productie leiden door wetenschap, vooral technische en economische wetenschap, dat moet zijn doel zijn. De economische wetenschap van het historisch materialisme mag de geschiedenis niet verwaarlozen: Wells begint derhalve met een algemene geschiedenis te schrijven, vindt de mensengeschiedenis nog wat bruusk beginnen en verklaart zijn antecedenten in de geschiedenis van het leven. Om biologie te schrijven, moet je echter wetenschappelijk geschoold zijn en daarom heeft Wells met anderen samengewerkt, voor zijn boek over „De Wetenschap van het leven". In deze economie, die geschiedenis en biologie tegelijk is, staat hij weer voor zich zelf en probeert zelfs een kijk te geven op de geschiedenis der filosofie. In dit onderdeel is de oudeheersbreedsprakigheid nog de beste eigenschap. In de volgende hoofdstukken, die over economie gaan of over wat de schrijver

voor economie houdt, toont hij zich een naïef bewonderaar van de mathematisch-technische grootheden: grote afstanden, geweldige massa's goederen imponeren het meest. Grondidee is de valse rationaliteit der economie. De hoofdoorzaak der crisis ligt volgens dit werk in 't economisch nationalisme, ofschoon iedereen weet, dat dit slechts een verweermiddel werd, toen de internationale economie bankroet gegaan was. Wells zal zich wel verweren met te zeggen, dat we een geregelde internationale economie moeten krijgen voor de oplossing der crisis. Doch regeling van economische krachten heeft slechts zoveel succes, als de economie regelbaar is. Het naïeve rationalisme van engelse empiristen zal geen wereldproblemen, ook niet het probleem der economische welvaart oplossen.

Dit werk kan ik dus aan niemand ter lezing aanbevelen .

BRUYNE (Dr. E. de) ETHICA I. De structuur van het zedelijk phenomeen. (526) *f* 3.90 en *f* 4.90. (Philosophische Bibliotheek). Dekker en v. d. Veght, Nijmegen - Utrecht, 1934.

Prof de Bruyne wil de zedeleer in drie delen behandelen: 1. de phenomenologie. 2. de kritiek en 3. de metaphysiek. Hoe de schrijver dat verstaat, wordt slechts duidelijk als we de drie delen voor ons zullen hebben. Daar phenomenologie in den zin van Husserl mij een onmethodische metaphysiek schijnt te zijn, loopt deze driedeling waarschijnlijk uit op een verdeling van de stof, die gewoonlijk in de zedeleer behandeld wordt, onder ongewone titels. Onder de phenomenologie worden behandeld wroeging, waardevergelijking, vrijheid en daad: kapittels, die in geen enkele ethica ontbreken mogen.

Wat er ook van zij: een volledige kritiek wordt eerst aan 't einde der drie delen mogelijk, maar een aanbeveling om dit en de volgende delen te kopen, durven we gerust laten voorafgaan.

MINDERHOUD (Dr. Ir. G.) DE NEDERLANDSCHE LANDBOUW. (255) *f* 1.90. (V. U. B. 63) Erven Bohn, Haarlem, 1935.

Daar Nederland vooral een landbouwland is en de crisis zich in dat fundament onzer volkswelvaart sterk doet voelen, zal iedereen er belang in stellen een ruimeren kijk op de structuur van onzen landbouw te krijgen. Dit werkje van Dr. Minderhoud geeft daarvan een buitengewoon leerrijk overzicht. Economisch inzicht ligt minder in de bedoeling dan praktisch technisch overzicht. De beoordeling der regerings-crisismaatregelen laat de schrijver dan ook achterwege. Dat is zeer te begrijpen in een werk, dat vooral bij het grote publiek belangstelling wil wekken voor onzen land- en tuinbouw. Aan iedereen ten zeerste aanbevolen.

OSS (S. F. van) DINGEN OP KOMST. (167) *f* 3.50. Haagsche Post. Den Haag, 1934.

De dingen op komst zijn vooral de sterke mannen, de straffere leiding in het politieke en de onderdrukking van de excessen der vrije economie. Men zou het een nieuwe corporatieve ordening der geheele maatschappij kunnen noemen, meer gezien van den kant der onderdrukking van het slechte in de oude, dan van den kant van den opbouw eener nieuwe op wijsgerig bepaalde grondslagen. Volgens den schrijver zijn dan ook eer een regeling van productie en distributie op komst, dan een regeling van consumptie: die hangt nog altijd af van een automatische koopkracht. En omdat deze nu klein is, moeten we naar levensversobering niet op ethische maar op zuiver economische gronden. Dat dit laatste onzin is, zal duidelijk blijken, als men de goede raadgevingen omtrent de economie in dit werk gegeven, in praktijk begint te brengen. Men zou het kunnen noemen: de uiterste concessies, waartoe een liberaal bereid gevonden wordt. Daarin ligt zeker zeer veel bruikbaars, en als we dit eenmaal in de praktijk proberen, zal van zelf blijken, dat de essentiële fouten van het liberale inzicht (de maatschappij te zien als mechanische reacties van de enkele mensen) in de praktijk radicaal uitgeroeid dienen te worden, om een goed ingerichte samenleving te verkrijgen. Voorlopig zal de oude

liberaal (en ieder, in wie het oude liberalisme nog niet gestorven is) dit werk met veel vrucht lezen. Voor den juist denkenden katholiek komt het alleen in aanmerking als kennismaking met een zeer interessant en leerrijk symptoom: de visie op bevolkingsprobleem hier geboden zal hij natuurlijk niet aanvaarden.

BEPROEFT DE GEESTEN. Hedendaagsche stromingen op religieus gebied. „De Pauw", Culemborg, 1934.

Achtereenvolgens worden in dit werk de nieuwere religieuze stroomingen en „revivals" besproken, waarvan ik o. a. noem: De groepbeweging, de dialectische theologie, het moderne adventisme, de woodbrookers etc.

Allen die zich in eenig opzicht met bekeeringswerk bezighouden zij dit boek van harte aanbevolen. Zij zullen daarin weer onder nieuw licht zien de zoo divergeerende mentaliteit van andersdenkenden, een divergentie echter, die haar oorsprong vindt in het subjectivisme.

Maar bovenal zij zullen er uit opdoen een nieuwe hoogachting voor het vele goede en nobele en hoogstrevende, dat bij de menschen van de overkant aanwezig is. Want alleen in de geest van liefde en wederzijdsche achting kan de apologetische arbeid vrucht dragen.

Met reden is aan de „Groepbeweging" de eerste plaats verleend, immers ook in Nederland heeft deze beweging, die een binnen-kerkelijke opwekking wil zijn, veel aanhang.

ZISCHKA (Antoine) DE GEHEIME OORLOG OM DE PETROLEUM. Vertaald door R. J. van Goor. Met 28 illustraties. (176) *f* 2.60 en *f* 3.50. Erven J. Bijleveld, Utrecht.

Volgens Antoine Zischka heerscht de petroleum over alles — en besmeurt hij ook alles. Regeeringen zouden afhankelijk zijn van de oliemagnaten; bij hen berust de eigenlijke macht, zij maken koningen, financieren revoluties, zijn geldschieters voor aanstaande kanseliers. Geen wonder dus dat om het bezit der petroleumvelden een vinnigen strijd wordt gestreden. Van dien strijd, en de kopstukken die daarin optreden, vertelt de schrijver. Het is eenigszins sinistere lectuur, dit verhaal van allerlei duistere intrigues en machinaties, met als laatste doel het bezitten van macht. We kunnen niet beoordeelen of alle vertelde feiten waar zijn en of zij gezien moeten worden in de beteekenis die de auteur er aan geeft. Wel is het een feit dat Zischka een zeer sensationeelen toon aan zijn verhaal geeft, berekend op effect maken. Voor de nuchtere objectiviteit is dat doorgaans niet bevorderlijk; er ontstaat dan maar al te licht een perspectief, dat er in werkelijkheid niet is. Maar al mocht slechts een tiende deel waar zijn van wat hier wordt beschreven, is het nog erg genoeg.

WARNSINCK (J. C. M.) DE VLOOT VAN DEN KONING-STADHOUDER 1689-1690. (242) *f* 5.90. Noord Holl. Uitg. Mij., Amsterdam.

De Commissie voor Zeegeschiedenis van de Koninklijke Academie van Wetenschappen doet hiermee haar tweede deel verschijnen.

Zooals te verwachten was, een prachtig verzorgde uitgave, versierd met enige fraaie portretten o. a. dat van Cornelis Evertsen. Uitvoerige documentatie, twee registers en verklarende lijsten maken dit boek tot een oriëntatiewerk voor hen, die zich op de hoogte willen stellen van ons zeewezen, het leven van ons zeevolk en een belangrijke periode uit onze zee-oorlogen in de eerste jaren van min of meer gedwongen samenwerking van de Engelse vloot met die van de Republiek. Het werk houdt zich binnen dit afgebakend terrein, men verwachtte niet een algemeen overzicht van Europeesche of Nederlandsche historie in die dagen. De titel van dit voornaam uitgegeven boek moge de lezers niet in de waan brengen dat het een jongensboek is.

Voor jongens is het noch aantrekkelijk, noch geheel geschikt, trouwens ook niet bedoeld.

ENGELBRECHT (H. C.) en HANIGHEN (F. C.) KOOPLIEDEN DES DOODS. (301) *f* 2.90 en *f* 3.50. Voor Nederland bewerkt door F. Koning. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Voorspellingen en aanduidingen betreffende een nieuwe komende oorlog zijn er in den laatsten tijd maar al te veel en bij het lezen van dit lijvige boek zal het menigeen angstig om het hart worden, want het is een verhandeling over de oorlogsindustrie en de menschen die rijk worden door de handel in oorlogsmateriaal. Het is niet bedoeld als een aanklacht, maar wil alleen een juiste voorstelling geven van de hedendaagsche toestanden op dit gebied en het heeft als zoodanig ongetwijfeld zijn waarde voor belangstellenden.

KARSTEN (Dr. G.) HERMAN HEYERMANS HERDENKING. (92) *f* 2.25 en *f* 2.80. „De Steenuil", Amsterdam.

22 November 1934 was het tien jaar geleden dat Herman Heyermans te Zandvoort overleed. Aan zijn nagedachtenis heeft Dr. G. Karsten deze beschouwing over zijn veelzijdige litteraire gaven gewijd. Uit dit boek spreekt een warme bewondering voor den Nederlandschen dramaturg en het geeft blijk van een grondige studie van het karakter en den aard van Heyermans' werk, dat wij evenwel niet op dezelfde hoogte kunnen waardeeren als de schrijver van dit gedenkboek.

ZWEGERS (B. V.) ACHTER DE TRALIES. Met 70 foto's van den schrijver. (225) *f* 2.25 en *f* 2.90. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

In hoofdzaak wordt in „Achter de Tralies" een wandeling door den Amsterdamschen dierentuin gemaakt, waarbij op bijzonder levendige en prettige wijze verteld wordt van de levensgewoonte der bezichtigde dieren. Hier en daar gekruid en afgewisseld met jachtverhalen.

Een mooi, interessant boek, dat meer is dan een gids door een bepaalden dierentuin. Slechts wordt het voederen der slangen met levend voedsel zoo plastisch beschreven, dat we het boek liever niet in handen van kinderen zouden zien.

WIERSMA (J. P.) FRIESCHE SAGEN. Met houtsneden van Nic. J. B. Bulder. (302) *f* 3.90 en *f* 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De wijze, waarop deze sagenbundel werd samengesteld, lijkt ons wel een der beste te zijn. Bij de keuze gaf de beteekenis der sage en haar dramatische belangrijkheid den doorslag; de stijleigenschappen van het oorspronkelijke werden hier en daar overgenomen, terwijl bijna in geen enkel geval de sagenstof te vrij werd behandeld. Bij enkele sagen werden ook de Oudfriesche teksten opgenomen. Geschiedkundige inleidingen en aanteekeningen, maken de lezing vruchtbaarder en aangenamer voor hen, die leeken zijn op dit terrein.

Eenigszins eigenaardig is het dat de verzamelaar ook twee sagen uit het befaamde, of beruchte, „Oera Linda Boek" heeft overgenomen. Over de echtheid of valschheid dezer kroniek laat hij zich niet definitief uit.

Overigens werden in het werk van Wiersma niet alleen sagen uit Nederlandsch Friesland bijeengebracht; ook die uit verwante Friesche landen, Oost- en Noord-Friesland in Duitschland vonden er een plaats in.

De houtsneden van Bulder passen zich goed aan bij den sfeer van het verhaalde.

De Nederlandsche litteratuur in één dag

door J. v. H.

Nu de middelbare school hoe langer hoe meer in de litteratuur gaat betrokken worden — Vestdijk en Bordewijk schreven er romans over, ter Braak plaatste Dr. Dumay in een middelbare school en „Het Middelbaar Onderwijs en andere Gedichten" van Mien Proost zijn overbekend —, kan het zijn nut hebben de proeve eener paedagogische bijdrage te leveren in den vorm van een gefingeerd, doch te verwezenlijken stadsplan, waardoor de leerling al spelend zich kan bekwamen in de vaderlandsche letteren.

De leeraar — met zijn klas op vacantietocht, veronderstellen we — betreedt de stad door de ruime Marsmanpoort, die ter eene zijde uitzicht biedt op het herwonnen Paradijs van Hollandsche polders, ter andere toegang tot het drukke stadsleven. De poort zelf is een wonderlijke restauratie in gothische motieven en allernieuwste stijltrouvailles. Vandaar komt men in de weinig opvallende Binnendijkstraat, regelmatig als een kwatrijn, die men dòor is zonder het bemerkt te hebben. Zij loopt uit op de van-Duinkerkenlei, een breede boulevard op zijn Antwerpsch, versierd met borstbeelden uit de contrareformatie en andere paapsche insigniën. Hier hebben herhaaldelijk straatgevechten plaats gehad; de bloem- en grasperken zijn er nog van geschonden.

Aan deze boulevard ligt het statige Dirk-Costerweeshuis, een der stijlvolste gebouwen en een glorie der stad. Hier worden honderd selecte weeskinderen verzorgd: zij leven er in poëzie en worden niet gestoord door de nieuwe geluiden van het stadsgewoel. Het eenige inconveniënt is dat terzijde van het gebouw de Du-Perrondwarsstraat loopt, een drukke doorgang waar van alles passeert. Hier worden serenades gebracht en vreemde cantilenen gezongen. Er hebben opstootjes plaats en samenscholingen en vaak glimmen er dolken in het donker. Ouders waarschuwen hun kinderen voor deze passage, want altijd is er artiesten- en vreemdenbezoek.

De leeraar voert zijn toevertrouwden behoedzaam door dit straatje, de aandacht afleidend op het weeshuis ter zijde, vanwaar aldoor troostend-bekende stemmen klinken. Dan staan zij plotseling

voor een der merkwaardigste monumenten der stad en een bezoek overwaard, de ter-Braakkapel. Een dominee zonder partij — toèn nog student — pleegde in een carnavalsnacht beeldenstorm aan de oude kapel die hier stond sinds onheugelijken tijd, verwoestte de altaren, sloeg de heele heiligenmaskerade aan stukken en wijdde het heiligdom aan de godin der rede. Nu zetelt hij in den leegen tempel als een Pythia op den drievoet Diderot-Stendhal-Nietzsche en slingert Sibyllijnsche spreuken uit de werken der nieuwe schutspatronen in het rond, die door een kleine vaderlandsche gemeente worden opgevangen.

Na het eerbiedig bezoek aan deze Kaaba en een veelmondigen kus op den „zwarten" steen der wijzen die hier berust, steekt de jeugdleider met zijn gevolg de Greshoffmarkt over om zoo den Pythischen indruk het gauwste kwijt te raken. Hier gaat het gewoonlijk bont en rumoerig, carnavalesk toe: er wordt luidruchtig pret gemaakt, met confetti gegooid en allerlei dichters van den zelfkant verzamelen er zich in een koffiehuis. De orakels uit den ter-Braaktempel worden hier, ontdaan van hun kerklucht en omgezet in profane sfeer, ten uitvoer gebracht.

Op de Greshoffmarkt mondt de Kuylesteeg uit, een doorloop die niet mag vergeten worden. De leerlingen vergapen zich aan het pittoreske leven dat hier de smalte vult. Fruit- en groentevrouwtjes, in wier kleeren nog kaarsenlucht en wierook hangt en wie de knieën nog pijn doen van het knielen voor Sint Antonius, dringen er hun waren op en verdedigen met gespannen keel hun menschenrechten. Het carillon der nabije cathedraal overstemt nauwelijks hun getwist; alleen als een jonge kapelaan met het Sacrament passeert voor een bediening, zwijgen ze een oogenblik stil om onmiddellijk daarna een welgedaan huisverhuurder die hier toevallig wezen moet, te lijf te gaan. De leeraar heeft de handen vol om zijn jongens uit de Kuylesteeg weg te krijgen — èèn sluipt er in een fruitwinkeltje, anderen staan de spreekdrift der negotiedoensters te bewonderen, enkelen dreigen hier (zoo spoedig demoraliseert de troep) met een agent slaags te raken.

Aan het eind van het steegje leidt een zijgang naar het Alie-Smedinghofje, een proper plekje gronds, waar een vierkant van knusse woninkjes een allervriendelijkst pleintje omlijst. Hier klinkt prille kanariezang, door de ruiten blinken heldere theekannen, uit alle vensters bloeien roode geraniums en mollige poesen zitten te spinnen in de morgenzon. Midden in het bloem-

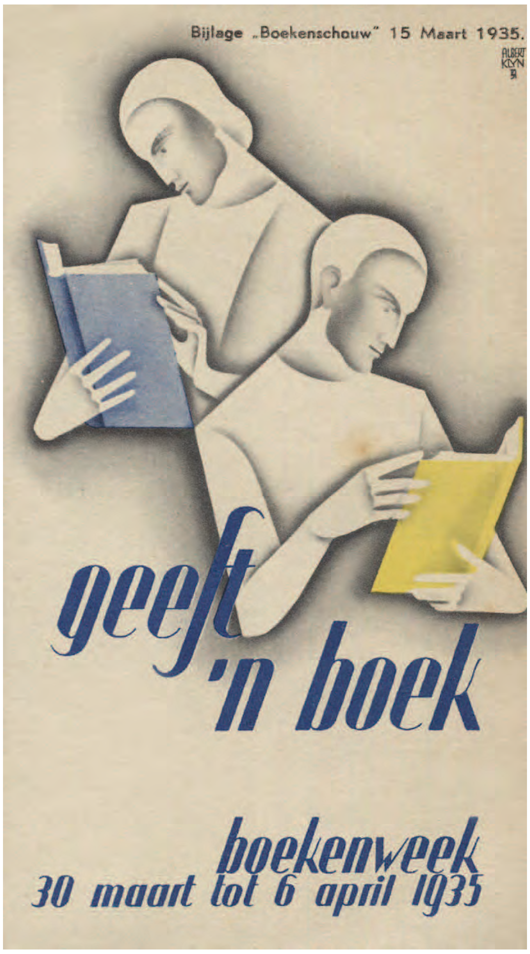
Bijlage „Boekenschouw" 15 Maart 1935.
ALBERT KLYN
geeft 'n boek
boekenweek
30 maart tot 6 april 1935

perk, dat heel het pleintje kleur geeft, staat de Boudier-Bakkerlinde, terzijde bevindt zich de Szekely-Lulofspomp en daarnaast de van Ammers-Küllerbank, alles door vrijwillige bijdragen tot stand gekomen. In weinig stadsgedeelten spreekt de omgeving zoo onmiddellijk tot het letterlievend gemoed. Er bestaan plannen om nog verdere „Gedenk"voorwerpen aan te brengen, een zilveren „klopper-op-de-deur", een Zoomers-Vermeer-drinkbeker, een Eline-van-Stuwe-voetbank, en — zoodra ook de mannenhulde hier geduld wordt — een P. H. Ritterbuste. Hier ontwaakt begrijpelijkerwijze het bloemlezingenthousiasme der scholieren: allen willen uit de Szekely-Lulofspomp drinken en op de van-Ammers-Küllerbank even rusten.

Als aller honger gestild is klopt de leeraar in de handen en stelt voor om na den leerzamen doch vermoeienden tocht zich wat te gaan verkwikken. Na een bezoek aan de Fabriciuslunchroom, waar het menu bij den leeraar herinneringen aan de „Melodie der Verte" en „Leeuwen hongeren in Napels" wekt, wordt het fraaie Engelmanpark bezichtigd, dat — een barokaanleg — zijn roem hoofdzakelijk dankt aan de kostbare beelden die het sieren. Zij zijn echter wegens het vroege jaar en de nog vorstige nachten grootendeels omhuld en tegen de koude beschut. Slechts Ambrosia trotseert de voorjaarsvorst en heeft veel bekijks van de leergrage jeugd; een bijzonder snuggere citeert voor zijn buurman met een hoofdknik naar den warmgeloopen begeleider:

„Uw schedelveld is koeler maan
en alle appels blozen."

Dieper het park in liggen de mysterieuze A. Roland-Holstvijver, het Nijhoffpaviljoen, het Boutenstempeltje, en de stil geworden jeugd legt eerbiedig en met ontdekten hoofde een krans neer op het graf van den onbekenden dichter. Tegelijkertijd bewonderen zij het Henriette-Roland-Holstmonument, dat de dichteres voorstelt als de Vrouw in het Woud, die de eeuwige vlam der poëzie onderhoudt op het onbekende-dichtergraf.

Terugkeerend langs waar zij gekomen zijn verlaten zij het Engelmanpark en staan een oogenblik stil bij de Anthonie-Donkerstichting, die de verbinding tusschen stad en „dichterhain" vormt. Hier worden kwijnende artiesten verpleegd, die onder de menschkundige, gevoelige behandeling van den geneesheer-directeur voor de kunst moeten behouden blijven. Eèn der verpleegden,

een bijna herstelde, die bij den parkingang speldjes voor „Herwonnen Levenskunst" verkoopt, is de auteur van een heroïeken roman. Meer dan de helft van het gebouw wordt bewoond door schrijvende dames die hier in grooten getale neerstrijken en met herstelde vleugels, weer vluchtree, de stichting verlaten.

Het groote plein dat zich nu voor de verbaasde oogen der bezoekers uitstrekt, is de Den-Doolaardesplanade, een exotische ruimte met rotsen en watervallen, en tevens wilde-dierenpark. Hier wandelen en zitten overal patienten uit de Donkerstichting en zoeken genezing in de nabijheid dezer rauwe natuur. Het zien van rotsen en het luisteren naar brullende leeuwen werkt zoo verwilderend dat alle schadelijke cultuurbacillen gedood worden en de inspiratie onbetwijfelbaar terugkeert. De H. B. S.-ers echter weten nog niet van deze kwalen en vinden de Den-Doorlaardesplanade het interessantste wat zij tot nu toe gezien hebben. De leeraar moet hun krachtig voorhouden dat dit alles maar import is, om ze daarvandaan te krijgen.

Eindelijk is het groepje weer bijeen en langs het Epigonenlaantje waar de leeraar niet verzuimt het begrip „epigoon" met de vergelijking der volkomen op elkaar lijkende boomen duidelijk te maken, bereiken zij de J. C. Bloemgracht. In deze stemmingsvolle, wat trieste omgeving, waar de eerste voorjaarsschaduw van de olmen valt, kalmeert de tijger- en leeuwendrift van straks en de begeleider citeert paedagogisch eenige Bloemverzen om de rust te bestendigen.

Van de Bloemgracht naar het havengedeelte voert de onbewoonbaar verklaarde A. M. de-Jonggas. De revolutiewoningen, die daar vòòr enkele jaren met steun der bouwvereeniging „NU" werden opgetrokken zijn ingestort en werden sindsdien niet herbouwd. De bezoekers herademen wanneer zij plotseling de breede van-Schendelkade voor zich zien. Hier raakt de leeraar in zijn element. Hij voelt zich een stuk Jan-Compagnie en zijn klas wordt een soort fregatschip dat hij heelhuids door de drukte van het havenbedrijf heeft heen te sturen. Terwijl hij op een stillere plek zijn jongens uitnoodigt hun broodjes uit de lunchroom op te eten, acht hij het oogenblik gekomen om een woord te zeggen over het echt vaderlandsche van van Schendels boeken, over oud-Hollands roem ter zee, over specerijen en Molukken, over de driekleur die langs alle stranden wapperde, over onze geëerbiedigde koningin, over zeemanstermen en Hollandsche jongens.

De Hollandsche jongens hebben intusschen hun laatste broodjes verslonden en willen verder. Zij wagen een nieuwsgierigen blik in de Slauerhoffbar, die haar deur opent voor eenige Chineesche zeelui en flarden harmonicamuziek naar buiten stoot. Nog warm van zijn woorden over Hollands roem, de smetteloze driekleur, de geëerbiedigde koningin en de Hollandsche jongens voert de leider zijn volgelingen haastig voorbij en wijst hun met trots op het Theun-de-Vriesveem, een indrukwekkend gebouw dat berekend is op drukken wereldhandel, doch den laatsten tijd vrijwel leeg staat.

Het uur dringt en om geen tijd te verliezen wordt slechts vluchtig het Helmanplantsoen bezichtigd, waarin gevoelvolle opschriften als: „Behandel de dieren met zachtheid" en „Misbruik de natuur niet" de aandacht trekken. Veel natuur is hier echter niet te misbruiken; het geheele plantsoen met zijn kwijnende exotische gewassen maakt een pooveren indruk.

Als de autobus het groepje weer huiswaarts voert, ontwerpt de leeraar het plan om naar aanleiding van het geziene onder zijn discipelen een uitgebreide enquête over al of niet juist gehonoreerde dichters in te stellen en deze aan een dagblad op te sturen.

---

boeken - schouw

STREUVELS (Stijn) VIJF KERSTVERTELLINGEN. (77) *f* 1.—. Verluchting in kleuren van Jeanne Hibbelynck. Desclée de Brouwer en Co., Brugge.

De bekende Vlaamsche schrijver van Het Kerstekind, het boek dat nog steeds tot de veel gevraagde kerstlectuur behoort, heeft hierin een vijftal verhalen gegeven naar Camille Melloy. Het is een eenvoudige maar goed verzorgde bundel geworden, die door jong en oud kan gelezen worden. Jeanne Hibbelynck verhoogde de kwaliteit van het boekje door haar mooie platen.

PACKARD (Frank L. HET MYSTERIE VAN HET ZUIDZEE-EILAND. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Angelica van Hest. Joh. Mulder, Gouda.

Een avontuurlijk boek over een partijtje misdadigers, die op een eiland in de Zuidzee een moord gepleegd hebben. Er komt een held in voor die dien misdaad straffen wil, hetgeen hem na 224 bladzijden dan ook eindelijk gelukt. Er is niet veel kwaad bij maar erg boeiend is het ook niet.

BRAND Max) JIM ZILVER IN ACTIE. (194) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

De Zilver-actie van Max Brand is nog in volle gang zooals wij uit dit bewegelijke verhaal kunnen opmaken. Als lectuur voor groote menschen kan het er mee door.

Edgar Allan Poe

door JOS. PANHUYSEN.

Onlangs, naar aanleiding van een verfilming van „The Black Cat" las ik in een dier korte artikeltjes, die geregeld in „De Tijd" een spiegeling van de huidige samenleving trachten te geven, dat Edgar Allan Poe nog steeds de grootste dichter van Amerika is. Het is prettig dit weer eens te hooren, nu de meest uiteenloopende publicaties over dezen auteur dit meenen te mogen betwijfelen en de groote belangstelling, waarin hij zich vroeger misschien, ondanks alles zou hebben verheugd, meer zijn karakter dan zijn dichterschap betreft. In 1925 werden de brieven van het Valentine Museum gepubliceerd en sindsdien zijn de meeste zijner biografen tot de overtuiging gekomen, dat Edgar Allan Poe, hoewel niet de grootste dichter toch in elk geval de onmogelijkste mensch van de nieuwe wereld is geweest.

Men schijnt alles van hem te weten. Deze auteur, die mystificaties op mystificaties stapelde, wier meest reeële verhalen nog van het mysterie vervuld zijn, die over zijn omzwervingen op het continent, waar hij nooit geweest was, met een verrassende klaarblijkelijkheid wist te verhalen, wiens verzen doorglansd worden van een onaardschen gloed, heeft welbeschouwd een leven zonder geheimen geleid.

Wie het werk van Emile Lauvrière „L'étrange vie et les étranges amours d'Edgar Allan Poe" leest vindt zich al spoedig een weinig teleurgesteld; hoe verdienstelijk dit werk is, hoe geduldig alles is nagezocht en uitgeplozen, wat de titel beloofde gaat nergens in vervulling aan dit leven, zelfs aan deze liefdes is ten slotte niets vreemds, alles immers is duidelijk, alles is verklaard en soms zelfs vrij aannemelijk.

Edgar Allan Poe was erfelijk belast, hij had een onverwinnelijke neiging tot alcoholgebruik, die echter slechts periodiek optrad. „Ce n'était pas le goût du breuvage qui l'attirait; sans y tremper les lèvres à l'avance ni humecter sa langue, il s'emparait d'un verre plein (de rhum) et, sans eau ni sucre, d'un trait l'avalait („tout entier, sans la moindre apparence de plaisir"). Deze zeer verdienstelijke kenschetsing van een ooggetuige brengt Lauvrière tot de overtuiging, dat Poe een kwartaaldronkaard was. „Telle était l'étrange façon de boire", zegt hij, „qu'à dix sept ans Poe adoptait. Il la garda plus ou moins toute la vie. Un de ses derniers biographes appelle cela „boire en glouton", gulper; Beaudelaire appelle cela „boire en barbare"; de nos jours on appelle cela boire en dipsomane."

Vooral het slot van den zin en daarin bij uitstek „de nos jours" vind ik hartveroverend wetenschappelijk; dit en de tusschen-haakjes in het verhaal van den ooggetuige doen mij onwillekeurig

denken aan een anderen Amerikaanschen auteur, namelijk aan Stephen Leacock.

Het is mijn bedoeling niet de waarde van een dergelijke naspeuring geheel in twijfel te trekken, deze ontdekking verklaart gedeeltelijk zeer zeker de zwaarmoedigheid in sommig werk van Poe, maar slechts gedeeltelijk en schrijvers als Lauvrière zijn geneigd deze betrekkelijkheid niet voldoende te zien of te toonen.

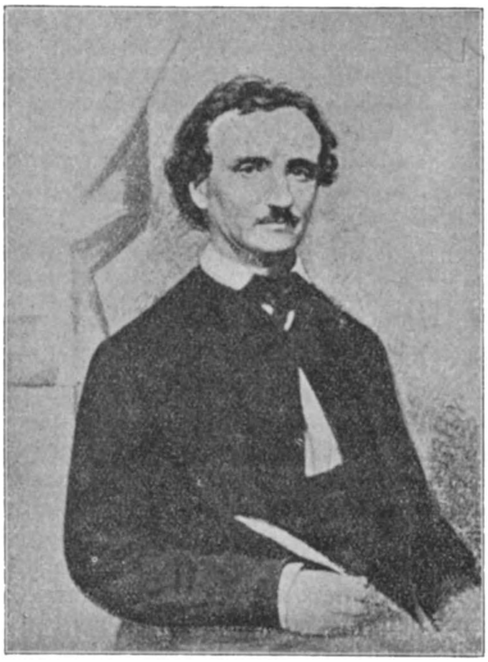

EDGAR ALLAN POE

Zooals men weet gebruikte Poe ook opium. Tot zijn verontschuldiging kan men aanvoeren, dat hij dit ook deed om zijn dipsomanie te bestrijden. Terecht wijst Lauvrière erop, dat dit zijn werk beïnvloedde, maar ook hier is de invloed beperkt. Beaudelaire in zijn „Les Paradis artificiels" heeft er immers op gewezen, dat de paradijzen afhankelijk zijn van het individu, dat hen onder de bedwelming van den opium schept, dat ze individueel dus verschillen.

Ook de liefdes van Edgar Allan Poe kunnen niet geheel wetenschappelijk verklaard worden, wat Prinses Marie Bonaparte, Lauvrière, Una Pope-Hennesy, Joseph W Krutch, Hervey Allen e. a. daarover ook denken mogen. Hoezeer men getracht heeft om het leven van Poe geheel te ontraadselen kan blijken uit het feit, dat men zijn huwelijk met de jonge Virginia en het niet tot stand komen van een huwelijk met Sarah H. Whitman en Elmire S. Royster, heeft willen verklaren door de stelling te poneeren, dat Poe tot een normaal huwelijksleven niet in staat was.

Prinses Marie Bonaparte, de psycho-analyse, wier boek ingeleid werd door professor Freud, gaat in de verklaringen van Poe's liefdeleven en de weerspiegeling daarvan in zijn werk natuurlijk het verst; voor haar zijn geheimen vooral raadselachtig, omdat ze, evenals raadsels, opgelost kunnen worden, maar men moet toegeven dat haar oplossingen, bijvoorbeeld de oplossing van het reeds genoemde verhaal „The Black Cat", nog fantastischer zijn dan

Poe's vertellingen zelf en voor wie deze kent is dat niet weinig gezegd. Poe was dus blijkens het bovenstaande sexueel abnormaal, dipsomaan, verslaafd aan opium, bovendien was hij nog volkomen onbetrouwbaar in geldzaken, buitengewoon grillig, veranderlijk en onhandelbaar. Als criticus was hij buitengewoon fel, Lauvrière geeft toe dat hij vaak gelijk had in zijn critiek, maar tegen betaling schreef hij soms ook goede kritieken en het was in ieder geval onverstandig felle critieken te schrijven zelfs al waren ze waar.

Hoezeer Lauvrière ook beweert, dat een juister kennen van al deze levensbijzonderheden eerder tot een grootere waardeering van Poe, ook als mensch, kan leiden dan een alles goed pratende admiratie, toch kan men, als men zijn boek leest, het gevoel niet van zich af zetten, dat hier de waardeering toch wat al te gering is. „L'étrange Vie et les étranges Amours d'Edgar Allan Poe" is in zijn beperking ongetwijfeld een uitnemend boek voor wie over Poe's leven uitvoerig wil worden ingelicht, het is uiterst gedocumenteerd en met toewijding geschreven, maar juist daarom valt het nog te meer op hoe weinig al deze ontraadselingen en verklaringen ons ten slotte helpen als het aankomt op het belangrijkste, tenminste voor ons, op Poe's genialiteit. Poe had een broer, Henry. „Cet Henry, qui physiquement et moralement ressemblait à Edgar comme un frère, se montrait tour à tour mélancolique et 'erratique', rêvéur et viveur, écrivait prose et vers pour les revues, s'adonnait à la boisson et aux amours ephémères." Terecht merkt Lauvrière wat verder op, dat hij alleen het „genie" van Edgar miste. Maar hier gaat het ten slotte juist om, het grootste bezwaar tegen de meeste biografieën van den Amerikaanschen dichter bestaat immers hierin, dat ze even goed, in essentie, voor diens broer konden gelden. Zeer nuttige, misschien zelfs onmisbare middelen ter verklaring rangschikken is nog niet hetzelfde als verklaren. Hiervoor is meer noodig, zelfs meer dan de litteraire critici in Amerika en Engeland hebben te hulp geroepen om de magie van Poe's scheppend werk te analyseeren. Want ook zijn litteraire reputatie heeft den laatsten tijd veel te verduren gehad. Men weet op het oogenblik vrij wel nauwkeurig uit welke bronnen Poe voor zijn werk putte, men kent den geestelijken inhoud van zijn hersens haast mathematisch nauwkeurig. Zijn bronnen waren — het is haast nauwelijks noodig dit op te merken — niet bijzonder belangrijk, hij kende wat Latijn en eenig Fransch, ofschoon hij de orthographie dezer taal niet volkomen beheerschte, wat astronomie en wat wiskunde, hij was vertrouwd met de oudere Engelsche dichters bepaaldelijk de metaphysicals maar enkel uit een uitvoerige bloemlezing, bovendien heeft hij veel gruwelverhalen gelezen uit het „Blackwood Magazine", kende de werken van Pope, en voor zijn proza dankte hij veel aan de essays van Thomas Browne, den gelukkigen stylist van „Religio Medici", „Urn-Burial" en andere zeer erudiete vertoogen. Veel aanhalingen van Poe zijn uit de

tweede hand en onbetrouwbaar. Van kunst had hij hoegenaamd geen verstand, want werkelijke kunst kreeg hij het grootste gedeelte van zijn leven niet te zien, het prachtige gedicht „To Helen", waarin over de „Glory that was Greece" gesproken wordt, ontstond, wat het tafereel erin betreft, uit het aanschouwen van de erbarmelijkste namaak-klassiek die men zich denken kan. Trouwens ook zijn kennis van de Grieksche letteren was niet bijster groot, Oedipus in Colonos schreef hij bijvoorbeeld aan Aischylus toe. De groote eruditie, die aan de meeste zijner vertellingen hun eigenaardig karakter verleent is een schijn-eruditie en welbeschouwd niets dan vertoon. Fragmenten erin zijn vaak gewoonweg of met een lichte wijziging overgeschreven uit een of ander boek, dat hem toevallig in handen kwam. Poe die welhaast iedereen van plagiaat beschuldigde was dus zelf in het geheel niet wars van overnemen. Als men sommige zijner critici gelooven mag zijn de beste versregels, die hij schreef niet oorspronkelijk; soms lijkt het er zelfs veel op, dat hij, naar hunne meening, weinig oorpsronkelijkheid bezat. Reeds gedurende Poe's leven was er iemand, die dit ook dacht, Mr. Chivers de dichter van „Allegra Florence in Heaven". Men kan de absurditeit van deze opinie en het ontoereikende van veel critische naspeuringen later misschien het best aantoonen door enkele regels te citeeren uit „Allegra Florence in Heaven", het gedicht waaruit Poe zijn bekende „The Raven" zou hebben gestolen. Mr. Chivers dicht:

„As an egg, when broken, never can be mended, but must ever
Be the same crushed egg for ever, so shall this dark heart of mine
Which thoug broken still is breaking, and shall never more cease aching
For the sleep which has no waking — for the sleep that now is thine."

Al is de roem van „The Raven" wel eenigszins getaand, en mijns inziens niet geheel ten onrechte, toch kan men nog altijd wel beweren, dat Poe een handige „dief" was in elk geval en dat hij aan een teleurstellende buit voordeelige kanten wist te ontdekken. Het lijkt mij een bewijs van groote oorspronkelijkheid naar aanleiding van dergelijke verzen een gedicht als „The Raven" te maken. Ook Una Pope-Hennesey, die het vorige jaar, evenals Lauvrière, een nieuwe biografie van Edgar Allan Poe publiceerde, wijst erop dat door een dusdanig ontleenen de oorspronkelijkheid eerder meer dan minder blijkt. Haar levensbeschrijving is in sommige détails niet zoo nauwkeurig als die van haar Franschen collega, maar al tracht zij het evidente niet te verdoezelen, al is zij niet zelden ironisch, zij bezit sympathie voor den mensch Poe, en dat maakt haar waardeering ten slotte toch aannemelijker, bovendien bewondert zij den dichter. Zij tracht zijn „genie" niet te analyseeren, maar zij toont dat dat er is. Hoe weinig goede verzen Poe ook geschreven heeft, zijn beste zijn buitengewoon goed; wat de invloed van opiumgebruik en dipsomanie ook geweest mag zijn op zijn vertellingen, de meeste er van zijn weergaloos. Misschien is hij werkelijk nog de grootste dichter, en hij is

zeker een der eminentste critici van Amerika. Zijn essay „The Poetic Principle" heeft nog altijd veel van zijn waarde behouden en het was, als zoo menig ander van Poe's geschriften, pionierswerk. In Amerika heeft hij geen school gemaakt, bleef hij een vereenzaamde figuur, maar in Europa was zijn invloed zeer groot. Het avonturen- en detective-verhaal, zooals we dat sinds Conan Doyle kennen, begon bij hem, de wetenschappelijk getinte toekomstroman, te beginnen van Jules Verne, is uit zijn vertellingen voortgekomen; de Fransche symbolisten dankten hem veel, ze hebben dat ook herhaaldelijk erkend; de surrealisten van onzen tijd zien in hem een voorganger.

Als men het werk van Poe met dat van zijn verschillende navolgers vergelijkt, bemerkt men, zonderling genoeg, al vrij spoedig, dat deze erfelijk belaste, deze dipsomaan, herhaaldelijk van een veel gezonder kijk op de werkelijkheid blijk geeft dan zij. Bij hem was er, ondanks alles, toch een evenwicht, dat men in de eenzijdigheid sommiger surrealisten mist. Hij was de schepper bij uitnemendheid van een bepaalde sfeer, maar zijn symbolisme is zelden zichzelf genoeg, het is hem een middel. Hoe zonderling, dat ook lijken mag, het vage, het onbepaalde, het louter-stemming gevende was hem vreemd. In zijn meest fantastische verhalen, in zijn meest onaardsche gedichten zelfs, als bijvoorbeeld in het door de symbolisten zoozeer bewonderde „Ulalume", is het onmiddellijk gegeven zeer bepaald en zeer reeël. Zijn vreemdste vervoeringen wilde hij nog duiden, altijd zocht hij naar een zin in de verschijnselen. Daarom heeft hij ook „Eureka" geschreven, dat een onaanvaardbare cosmogonie is, maar een cosmogonie desniettemin. De geleerden hebben uitgemaakt, dat deze cosmogonie van een vrij gebrekkige kennis en van een overdreven zelfverzekerdheid getuigt, maar niemand minder dan Paul Valéry heeft over dit pseudo-wetenschappelijk vertoog zijn waardeering geuit en vond er een voorgevoelen van Einstein's relativiteitstheorie in.

Men heeft in het werk van Poe een tegenstelling willen leggen, die er eigenlijk niet is; zijn verzen en vertellingen als „The Fall of the House of Usher", „Ligeia", „Morella", wil men scheiden van zijn „logischer" werk als „The Gold Bug", „Murders in the Rue Morgue", „Descent into the Maelstrom", „The MS found in a Bottle", maar men vergeet dan dat bijvoorbeeld in „The Fall of the House of Usher", het logische en reeële evengoed aanwezig is en dat daar het effect evenzeer werd berekend. Het staat, zooals Una Pope Hennesey terecht heeft opgemerkt, absoluut vast, dat Poe nooit in een bedwelmingsroes schreef, zijn meest macabere verhalen schreef hij volkomen lucide, volkomen zijn geest meester.

Dat wil echter niet zeggen, dat er niet meer in zijn werk te vinden zou zijn dan hij er bewust in wilde uiten. Niet voor niets heeft men er de psycho-analyse op aangewend.

Er is zonder twijfel een zekere tegenstelling in Poe's werk,

maar die vindt men niet door gedeelten daarvan tegenover elkaar te zetten, want zij is overal aanwezig. Deze vrijgeest, die in „Eureka" het heelal te verklaren tracht zonder een persoonlijk opperwezen, is immers allerminst een overtuigd pantheïst, zijn werk handelt minder over de aarde dan over den hemel, het handelt echter vooral over de hel, de aarde interesseert hem slechts om haar spiegelingen van het generzijds.

Het duister en het licht wisselen erin als het kwaad en het goed, en het is verre van hem om, als moderner navolgers, dat kwaad en dat goed op elkaar te doen gelijken en met elkaar te verwarren. Hij heeft eens een vertelling geschreven die men als titel zou kunnen nemen voor alles wat hij ooit maakte, ze heet „The Tell-tale Heart". Ze handelt over het hart van een vermoorde, dat door blijft kloppen, steeds duidelijker, steeds luider en zoo den moordenaar verraadt.

Poe wist, dat het menschelijk leven een eeuwigheidsbeteekenis heeft, dat het een geheim is en dat verheugde hem en pijnigde hem. Evenals een zijner eerste vertellingen „William Wilson" is ook zijn later werk, verzen en verhalen, een bekentenis van de hoogheid van den mensch in de afgrijselijkheid van het kwaad, een verheerlijking in een nederlaag, een aanklacht, een moment uit een gewetensdrama.

Zijn vrouwenfiguren zijn doorgaans engelinnen, zij zijn de meeste critici niet aardsch genoeg, men zou met meer recht kunnen beweren, dat zij niet hemelsch genoeg zijn. Zij zijn slechts zwakke schaduwen der hemelsche geesten, omdat zij een verlangen naar een uiterste zuiverheid en schoonheid symboliseeren, dat ook niet sterk genoeg, dat ook zwak was. Het afgrijselijke, het macabere, het kwade overheerscht daarom in het werk van Poe, meer duivelen komen erin voor dan engelen, maar nooit vermogen de duivelen geheel de stemmen der hemelsche koren te dooven.

Poe vermoedde meer van de verschrikkelijke en heerlijke werkelijkheid van God en wereld dan „Eureka" raden laat.

Letters till now unpublished in the Valentine Museum, Richmond. Lippin Cott. New York, 1925.

Emile Lauvrière: L'étrange vie et les étranges amours d'E. A. Poe. Desclée de Brouwer et Cie. Parijs, 1934.

Una Pope-Hennesey: Edgar Allan Poe. Macmilland and Co., London, 1934.

FRANSCH

MAURIAC (François) LA FIN DE LA NUIT. 15 fr. Grasset. Paris, 1935.

Mauriac is een zoo gevestigd auteur dat hij zijn romans een openhartig woord-vooraf kan meegeven. Een jong auteur zou er zijn werk door bederven. Hier vertelt Mauriac, waarom hij zijn heldin niet liet biechten op haar sterfbed. Hij „zag" den priester niet, die haar tot God moest terugvoeren. Nu, na zijn reis naar Rome, ziet hij dezen wel.

Mauriac beschrijft het verdere leven van Thérèse Desqueyroux, een vrouw waarover hij vroeger reeds een roman schreef, in zijn nog niet volkomen christelijke periode. Het is het leven van een zondige, aan duistere machten ten prooi gevallen vrouw, voor wie men in de verte de dageraad voelt aanbreken. Beide boeken vergelijkend voelt men wat voor een schrijver beteekent het „purifier la source". Mauriac heeft zijn bron gezuiverd. „La Fin de la Nuit" is een zuiver katholiek boek, ook al verhaalt het slechts het zondige leven eener ongelukkige vrouw. Hier is het kwaad werkelijk kwaad en overal afstootend, het groote onheil der ziel. Mauriac beschrijft de trieste levensgevallen dezer vrouw met de helderziendheid, de zintuigelijke verfijndheid die wij van hem kennen. Hij is de magische „sondeur" van het menschelijk hart, een onvergelijkelijk waarnemer van de conflicten tusschen ziel en zinnen. Hierin wordt hij door geen tijdgenoot overtroffen. Een boek voor volwassen lezers.

BEAUMONT (Germaine) PERCE-NEIGE. Roman. 15 fr. Lemerre. Paris, 1934.

Wat dezen roman van Germaine Beaumont zijn eigen karakter geeft, is het fantastische, die sfeer van verbeelding die de reëele wereld met een andere, geheimzinnige verbindt en beide ineen doet vloeien. Het is geen onwerkelijke, maar een anders werkelijke wereld. Geheel deze roman concentreert zich om het plotseling verschijnen van een jong meisje in haveloozen toestand, dat bij stormweer vraagt om binnengelaten te worden. Zij verdwijnt even geheimzinnig als zij kwam. Wie zij was blijft onbekend, maar haar komst heeft alle bewoners van het eenzame kasteel innerlijk omgewoeld. Dit eigenaardig gegeven construeert Germaine Beaumont tot een boeienden roman, met scherpen zin voor ieders innerlijke geaardheid, voor het verwikkelen der gebeurtenissen en de macht van het mysterieuze. Er blijven onverklaarbaarheden en lacunes, duisternissen en zwakke momenten. Haar figuren, hoe menschelijk en bloedwarm ook, zijn niet geheel af, niet alzijdig belicht. De mystificatie der hoofdpersoon wordt te weinig opgehelderd. Maar ondanks dat alles is het een vlot en spannend verhaal: de onderlinge verhoudingen der kasteelbewoners zijn levendig en natuurwaar verbeeld. De ontsteltenis door de onverwachte bezoekster veroorzaakt, is aannemelijk en menschelijk beschreven. Een zeer eigenaardig boek. Volwassenen.

BRAIBANT (Charles) RESPLENDINE ET D'AUTRES VICTIMES. 15 frs. N. R. F. Gallimard. Paris, 1934.

Onder leiding van Paul Morand verschijnt er bij de uitgeverij der Nouvelle Revue Française een serie novellenbundels, die „La Renaissance de la Nouvelle" heet. Dit boek van Charles Braibant is een der eerste uit de serie. Litterair valt er veel goeds van te zeggen. Braibant is een meester der novelle: in intonatie, in schrijfwijze en voorstelling, in vinding en rangschikking der détails is hij voorbeeldig. Maar het is zulk een god- en zedelooze wereld, waarin hij ons binnenvoert, een wereld zoo hopeloos overgeleverd aan alle machten van het kwaad en de duistere drift, dat wij geen Christenmensch de lezing dezer verhalen aanbevelen. De traditie der oude Fransche contes drôlatiques wordt hier op bedenkelijke wijze voortgezet.

DUITSCH

LEDERER (Joe) UNTER DEN APFELBÄUMEN. (208) 3.80 en 4.50 R. M. Roman. Universitas, Berlin.

Niet op de gewone duitsch-zwaarwichtige en diepzinnig-tobbende manier, maar los en luchtig, aanschouwelijk en pittig vertelt de schrijfster de eerste kennismaking van een veertienjarig meisje met de tragiek der menschelijken verhoudingen. Het gewichtig romantisme van het opgroeiend kind, dat nog zweert op nietsbetekende geheimen, gaat over in de kennismaking met gebrek aan liefdestrouw en levensoprechtheid. Deze sfeer van het nietige en het waardevolle nog niet uit elkaar kunnen houden, van de kinderlijke en de menselijke behandeling van liefdesverhoudingen of wat daarvoor in de ogen van een opgroeiend meisje doorgaat, wordt op charmante wijze ontwikkeld. En de locale kleur der kleine boheemse stad, die zelf nog in een soort van kindersfeer leeft en der ouderwetse familie passen goed in de oppervlakkige en aantrekkelijke problematiek van dezen roman. Hij geeft natuurlijk den kijk op dezen leeftijd weer van een oudere door veel bittere en gelukkige ervaringen tot rijpheid gekomen vrouw: is daarom geen lektuur voor 14-jarige meisjes, maar moet voor enigszins ouderen gereserveerd blijven.

KRIEGER (Arnold) DAS BLUT DER LYSA GóRA. Ein Ostdeutscher Roman. Rowohlt. Berlin, 1935.

Arnold Krieger heeft voor z'n derde roman weer een nieuw operatieterrein ontdekt. Hoewel hij zelf Oost-Duitscher schijnt te zijn, heeft hij er toch heel wat voor over moeten hebben om dat terrein goed te exploreeren. Het zou me bijv. niet verwonderen als hij èèn of ander handboek voor liturgie doorgeworsteld heeft — met walging en afschuw evidentelijk — om geen enkele technische fout te maken bij het beschrijven der katholieke eeredienst. Daar kon hij nu eenmaal niet langs, want z'n roman speelde in het voormalige Polen. Zoo heeft hij nog meer dingen moeten bestudeeren: hoe 'n smidse in elkaar zit, hoe 'n fijne wijngenieter spreekt etc. etc. Wat is die man toch rijk, hè? Misschien heeft hij nu al weer een milieu voor z'n volgende roman gevonden, zit ie al diep in de voorstudies, we krijgen vast weer iets nieuws: een schoenmaker of 'n filmster of 'n hardlooper. Afwisseling, mijne heeren! Of. . . . . wie weet, misschien doet hij de groote stap en springt ie onvervaard in het zilte nat der geschiedenis. Wat zal hij daar dapper rondplassen. Of hij zwemmen kan of niet, hij houdt zich boven water.

Ook in deze eindelooze roman heeft hij zich boven water gehouden en na heel veel gezwabber en gespartel is hij waarachtig behouden aan land gekomen.

De zaak, waar het om gaat, is tamelijk eenvoudig. Een zekere mijnheer Scholbe, smid van z'n vak, krijgt 't ongelukkige idee, dat het kind wat hij heeft, niet het zijne is, maar dat van zijn vriend. Dat heeft hij mis, maar hij komt er pas op het einde van het boek achter en dat boek is heel lang. Dus is dat een heel vervelende geschiedenis voor die stakker. Nu is echter het leuke van het geval, dat de roman vóór den grooten oorlog speelt in Oost-Pruisen, Scholbe is een echte Duitscher en z'n vriend driekwart Pool. Scholbe krijgt de kans wraak te nemen op zijn vriend door een heibeltje tusschen de Polen en de Pruisen, uitgelokt door een fanatieke schoolmeester. De vechtpartij zou zeer naar afgeloopen zijn als de oorlog niet gelukkig(!) juist uitgebroken was en z'n vrouw op het allerlaatste nippertje niet het lumineus idee gekregen had, waarom d'r man toch zoo gek deed, en ineens die zwarte verdenking begrepen had.

Zoo komt alles schitterend voor elkaar, Hedwig neemt haar man niets kwalijk en de half doodgeslagen vriend-vijand ook niet en zoo is alles weer pais en vree, afgezien van de oorlog, die — zooals uit de Epiloog blijkt — de dood van Scholbe op z'n geweten heeft.

Iedereen zal toegeven, dat dit allemaal geestig gevonden is. En er komt nog bij, dat hij er geen enkel ernstig idee, geen enkel doorgedacht inzicht

voor noodig had. Hij heeft het klaar gespeeld met de meest volmaakte kletspraat. Hij heeft het bestaan om een roman over Polen te schrijven en telkens het katholicisme erin te betrekken zonder iets ervan te begrijpen, door hardnekkig aan de opervlakte te blijven, zonder te beminnen of te haten, alleen maar belachelijk te vinden (misschien zonder dat hij 't zelf weet.) Vgl. p. 399 v.v. Dat was alleen mogelijk, trouwens de heele roman was alleen mogelijk, omdat hij de helden van het boek nòg dommer maakt dan hij zelf is. Het is meer dan vermakelijk om te zien, hoe ongelooflijk stompzinnig ze allen zijn, ze merken niets, ze begrijpen niets, ze hebben geen wijsheid en geen hersens. Dat doet hij niet expres, hij wil ze alleen een beetje minder scherpzinnig maken dan hij zelf is. . . . en — ja — dan blijft er voor die lui niet veel meer over.

Een boek goed voor bepaalde Pruisen en voor den uitgever.

WALTHER (Elisabeth) MADLEEN KANN NICHTS WISSEN. Aus der Lebensgeschichte von zwei einsamen Kindern. Herder. Freiburg i. Br., 1934.

Dit is het tweede boek van deze onderwijzeres. Het eerste was de „Abenteurliche Reise des kleinen Schmiedledick mit den Zigeunern", dat zoowaar succes had en ook dit is weer met enthousiasme door de kritiek ontvangen. Het zijn jeugdherinneringen, zooals ook in haar eerste boek, en zoo is alles doorleefd en echt. Ik aarzel geen oogenblik de fijne psychologie van het kind zooals ze daar ligt, te waardeeren.

Uit de schrijftrant zou men moeten opmaken, dat het boek voor groote menschen bedoeld is en het is zeer moeilijk het te zien in de opvatting der kinderen. Het heeft veel meer weg van verhalen, die men als groot mensch aan andere groote menschen vertelt met een „vindt je die niet éénig?" Het eene geval na het andere.

Hoe het ook zij, ik sta voorloopig nog vrij gereserveerd tegenover haar werk. Het is mij nog niet vol, niet humorrijk, niet hartelijk genoeg. Het is al te gemakkelijk en te vluchtig, goed geobserveerd, maar wat je zoo graag zou hebben in zoo'n kinderboek: dat sprankelende, dat overdadig rijke van gevoel, dat sublieme korte teekenende woord, dat de onvermoede diepten openlegt van de wondere eenvoud van het kind. . . . . dat mist men, tenzij juist in dat éëne woord, wat ook de titel is: Madleen kann nichts wissen.

HERBERT (Alexander) ACHTUNG! ACHTUNG! HIER IST DER KLEINE MUCK. Mit Bildern von Robert Mummendey. Herder Freiburg i. Br., 1934.

Een kostelijke jongensgeschiedenis, geestig en frisch verteld, één stuk leven. Dit jongensboek heeft, wat een eerste vereischte is, voor echte kinderverhalen, dat heelemaal er bij zijn, dat er in opgaan en volkomen één worden met de geschiedenis.

Van harte hoop ik dat dit boek vertaald wordt, want het is te leuk om het aan onze jongens niet te geven. Ook de teekeningen zijn suggestief en echt zooals kinderen ze willen hebben.

KURZ (Isolde) SOLLEONE. (78) Insel Verlag, Leipzig.

Deze Geschichte von Liebe und Tod, ingegeven door bijgeloof en volksverhaal op het Italiaansche platteland, en nogal melodramatisch met haar ongelukkige liefde, krankzinnigheid, moord-uit-eergevoel, enz., zou als intermezzo in een groote roman de sfeer en de locale kleur daarvan versterken, en daardoor reden van bestaan hebben. Maar als uitgave op zichzelf doet zij wel eenigszins onbeduidend aan.

ENGELSCH

BUCK (Pearl S.) A HOUSE DIVIDED. (375) 7/6. Methuen & Co. Ltd., London.

„A House divided" is het laatste deel van de trilogie, waarvan „The Good Earth" en „Sons" de voorafgaande romans waren. Elk boek kan echter op zich zelf gelezen worden, al zal alleen de lezing der volledige serie ten volle den indruk kunnen geven dat deze de geschiedenis bevat van een familie, maar

tegelijkertijd die van het geheele Chineesche volk op het oogenblik van een crisis, waarin eeuwenoude tradities en wetten verdrongen lijken te worden door den geest van den nieuwen tijd: — een verdeeld huis.

In „A Home divided" is de verbinding tusschen het oude en het nieuwe China gepersonifieërd in den hoofdpersoon Wang Yuan, de zoon van een dier „generaals", die in de binnenlanden van dit rampzalige rijk eigen staatjes vestigen, om die te brandschatten. Afkeer van zijn vaders bedrijf en tyranniek optreden drijft hem op de vlucht naar een havenstad, waar hij een tijdlang bij familie verblijft. Wanneer hij tenslotte toch in revolutionnaire woelingen betrokken wordt, vlucht hij naar de Vereenigde Staten, waar hij zes jaar studeert, om daarna naar China terug te keeren.

Het is te betwijfelen of er op het oogenblik een niet-Chineesch auteur is, die zich, als deze Amerikaansche, — dochter van een zendeling, die jaren in China verbleef, — zoo volkomen heeft weten los te maken van eigen opvattingen, om zich geheel te identificeeren met de Chineesche psyche. Daartoe gedreven door oprechte en nobele menschenliefde. Geen moment tast zij mis, wanneer zij de gevoelens en de mentaliteit binnendringt van den jongen Yuan. Wanneer deze in de groote havenstad komt, waar het contact met de vreemde beschaving het sterkst is, en de tegenstellingen tusschen oud en nieuw het felst contrasteeren, overtuigt zij den lezer, dat zóó inderdaad de jonge, intelligente Chinees onze beschaving en verwording moet zien. Ook de bijfiguren zijn juist getroffen: zijn halfzuster Ai-Lan, die tot een mondaine meisje verwordt; de familie van zijn oom, waarvan de oudere leden nog meer tot de Chineesche cultuur behooren, maar waarvan de jongere reeds op een of andere wijze verwijderd zijn geraakt. Maar ook zij hebben zich — b. v. in het handhaven van den echten Chineeschen familieband—, niet geheel van het oeroude weten los te maken. Het zijn allen verdeelde geesten, kinderen van een volk dat op een breuk der tijden staat, en waarin krachten sluimeren, waarvan de sterkte en mogelijkheden nog niet te berekenen zijn. Dien indruk wekt de schrijfster wel zeer sterk met haar boek. Pearl Buck die rond het persoonlijke verhaal van haar held, het oosten en het westen zoo nauw samentrekt, is vrij van die geëxalteerdheid, welke zooveel auteurs in China uitsluitend een land doet zien van een cultuur, in alles hoog verheven boven het westen — Yuan ziet b. v. zeer goed de sociale misstanden in zijn land —. Zij schrijft een eenvoudig, maar suggestief proza, dat den lezer direct betrekt binnen de door haar geschapen sfeer, welke zelfs ook gehandhaafd blijft in het gedeelte, dat in Amerika speelt.

Een prachtroman voor ontwikkelde volwassenen.

DUNSANY (Lord) THE CURSE OF THE WISE WOMAN. (203) The Albatross Modern Continental Library. Hamburg — Paris — Bologna.

Het is verklaarbaar dat het Ierland van zooveel Iersche schrijvers een Ierland is van haat, van veete en strijd, en van moord. De oude en recente geschiedenis van Ierland wordt zoo overwegend bepaald door onderdrukking van een vreemden overheerscher, door nationalisme en strijd, dat het begrijpelijk is wanneer de romanciers meenen dat de Iersche litteratuur en het intellectueele leven begonnen zijn op het terrein van den strijd. Maar zij miskennen dan de diepere factoren welke ook in het Iersche volk leven; zij vergeten dat dit volk zijn historie begon in den schaduw der kloosters, in een sfeer van religiositeit. En dat in den Ier ook een hartstochtelijke liefde leeft voor de geheel eigen natuur van zijn land, afgezien van het politiek nationalisme.

Daarom is het een gelukkig verschijnsel dat een der beste Iersche auteurs zijn talent zich eens heeft laten inspireeren door die Iersche natuur, en door den invloed welke zij op het gevoelsleven der plattelandbewoners heeft geoefend.

„The Curse of the Wise Woman" is een roman in den ik-vorm, verteld door een ouden Ierschen squire, die thans een diplomatieken post voor den Vrijstaat bekleedt in het buitenland. Vanuit zijn herinnering als oud man beschrijft hij het Ierland zijner jongensjaren, dat hij beschijnt met een meer zacht en poëtisch licht. Met een innige liefde voor het eigenaardige van de

afgelegen streek waar hij woonde, vertelt hij van zijn eigen dagelijksch leven en dat der andere bewoners. Maar de werkelijke hoofdpersoon van den roman is de „bog", het lersche veenmoeras, dat zoo karakteristiek een groot deel van het landelijk voorkomen bepaalt. De bekoring van de „bog", die als een levend wezen is, en haar sfeer van melancholie zijn bijna voelbaar gemaakt; de auteur beschrijft haar mystieken invloed op de omwonenden. De dramatische spanning ontstaat wanneer de oude, bijgeloovige vrouw Marlin, die eenzaam aan den rand van de „bog" woont, het Engelsche land-syndicaat, dat een weg door het moeras wil aanleggen, vervloekt. Het zijn prachtige bladzijden, waar verteld wordt dat de oude vrouw iederen dag, tegen den avond, uit haar huisje komt, op een hoogte gaat staan, om in wind en regen de, in haar verbeelding bovennatuurlijke, krachten van de „bog" op te roepen, de indringers te verdelgen. Ook al had zij haar zoon in het gevaarlijke moeras verloren. Ten slotte komt de „bog" werkelijk in beweging, en verwoest de werkzaamheden. Het wordt alles spontaan en eenvoudig, zonder eenig melo-dramatisch effect, met groote bekoring verteld.

LORD DUNSANY

De lersche litteratuur wint meer en meer aan beteekenis; deze roman, die bekroond werd door de „Irish Academy of Letters" is er een van de bewijzen voor.

„SINBAD": RED SAUNDERS. The chronicle of a genial Outcast. (258) 7/6. — A MODERN SINBAD. An Autobiography (320) 5/. Cheap edition. George G. Harrap & Co Ltd., London, Bombay, Sydney.

Nergens geniet het reisverhaal zooveel belangstelling als in Engeland. Het is verklaarbaar in een volk dat zich een „empire", over de geheele wereld verspreid, heeft gebouwd. Nergens ook wordt het als litterair genre zoo veel beoefend; en enkele dier reisverhalen als Doughty's: „Travels in Arabia Deserta", worden als een klassiek werk van de moderne Engelsche litteratuur beschouwd. Tot die hoogte zullen de werken van den anoniemen auteur, die zich als „Sinbad" voorstelt, het waarschijnlijk wel niet brengen, maar opmerkelijke boeken zijn het toch wel. In het goed geschreven reisverhaal moet door plastische beschrijvingen en wisselende atmosferische effecten voor den lezer een geheel nieuwe wereld opengaan. Aan deze eischen voldoen over het algemeen de autobiografie „A Modern Sinbad", thans na eenige herdrukken in een goedkoope uitgave verschenen, en het voor kort uitgekomen „Red Saunders". In de autobiografie beschrijft de auteur zijn jeugdleven in een armoedewijk van Oxford, gevolgd door tallooze zwerftochten in de meest verschillende beroepen over de geheele wereld; in „Red Saunders" het nog bewogener leven van zijn vriend, den avonturier Saunders. Wat voor de beste reisboeken kenmerkend is, de filosofische beschouwingswijze, die haar object vindt in steeds nieuwe omgevingen, om deze ook van binnen uit te openbaren, ontbreekt in deze boeken. Waar hij een enkele maal aan het beschouwen gaat, wordt de auteur zelfs oppervlakkig of is hij er glad naast. Maar als zuiver avonturenverhaal zijn deze boeken bijna onovertroffen. De avonturen zijn verbluffend talrijk, en volgen elkaar, in beide werken, in een lange reeks. Hij kent het leven aan boord der schepen, in de havensteden, op de eilanden in den Indischen Oceaan, langs de kusten van Azië en Amerika. Waar hij het décor ook opzet,

is het in uiterlijke beschrijving goed en overtuigend getroffen. Zijn stijl is eenvoudig en spontaan, en geeft blijk dat de auteur zijn talent niet forceert.

Voor eenigszins ervaren volwassenen, die van een dergelijk genre houden en in staat zijn de enkele doorzichtig onjuiste theorieën van den schrijver te corrigeeren, zijn Sinbad's avonturenboeken geschikte lectuur.

---

boeken - schouw

MUMELTER (Hubert) SKIFAHRT INS BLAUE. (96) M. 3.80. Rowohlt Verlag G. m. b. H. Berlin.

Er zijn frisscher boeken over het skiën, dan dit banaal-amoureuze verhaal-in-verzen, dat de avonturen vertelt van een burgermannetje in een wintersportcentrum. We raden het niemand aan.

HAYCOX (Ernest) 'N ONMENSCHELIJKE STRIJD. (230) *f* 1.95 en *f* 2.50. Nederlandsche vertaling van R. van Capelle. De Steenuil, Amsterdam.

Een onmeedoogende schurk, een dapper lieftallig jongmeisje en een held die de klappen krijgt maar ook duchtig van zich afslaat, zijn de voornaamste bestanddeelen van dit Wild-West-verhaal dat leesbaar is voor volwassenen.

ROHMER (Sax) HET SPOOR VAN FU MANCHU. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

„En weer is Dr. Fu Manchu ontsnapt aan de hardnekkige achtervolgingen van Dr. Petrie en Sir Denis Nayland Smith" . . . . Er kan dus over eenigen tijd nog weer eens een griezel-verhaal verschijnen over dezen „onsterfelijken" Chinees. Dit boek is anders al angstwekkend genoeg en geen lectuur voor menschen met teêre zenuwen.

VERNER (Gerald) TEN DOODE GEDOEMD. (206) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Het zou een film-scenario kunnen zijn voor een van die super-romantische films waarmede de markt overstroomd wordt. Het is een geschiedenis van de wraak eener vrouw wier man door een bende-leider vermoord werd. Zij vervolgt den moordenaar onmeedoogend en oefent tenslotte haar wraak uit.

Voorbehouden lectuur.

BRAND (Max) WILDE JINGO. (205) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Wie de uitvoerige beschrijving van een geweldige vechtpartij tusschen twee leiders die het besluit vormt van een lange veete met veel revolverschieterij enz. op den koop toe wil nemen, kan met de lezing van dit onvervalschte Max Brand-verhaal een paar ledige uurtjes vullen.

DEEPING (Warwick) TWEE ZWARTE SCHAPEN. Vertaling van J. P. Feitsma. (252) *f* 2.75 en *f* 3.50. „De Steenuil", Amsterdam.

Onder de romanfabrikanten, die Engeland in niet te tellen massa rijk is, mag Deeping een der beste genoemd worden. Kunst of schoonheid moet men bij hem natuurlijk niet zoeken, dikwijls zelfs is zijn romantiek nog al onwaarschijnlijk. Maar hij is niet zoo drakerig sentimenteel als zijn medeproducenten, hij kan prettig vertellen en zijn boeken zijn meestal vrij behoorlijk. Zijn twee zwarte schapen zijn een man en een vrouw, die heel wat misère, zelfs gevangenisellende, doormaken voor de „happy end" het begin van hun geluk wordt.

Ontspanningslectuur voor volwassenen.

De roman als spiegel van den tijd

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Sinds Taine, gedreven door zijn zin voor logische deductie en verleid door zijn zucht tot eenheid, op al te simplistische wijze den schrijver tot een vrucht van zijn geboortegrond en geboortehemel en tot een echo van de stem van zijn tijdgenooten maakte, zijn vele critici er afkeerig van zich aan bespiegelingen te wagen betreffende de continuïteit der litteraire evolutie en de betrekkingen, welke er in vele gevallen bestaan tusschen deze evolutie en het maatschappelijk bewegen en gebeuren. Te veel critici verlaten, omdat zij zichzelven daarmee een genoegen doen en hun geestesluiheid daarin een voordeel vindt, den weg van de synthetische ontleding om zich slechts meer te hechten aan de individualiteit van het genie of het talent. Men valt zoo van het eene uiterste in het andere. Immers, hoe vruchtbaar deze methode zich somwijlen ook mag toonen, wanneer men haar al te eenzijdig en te uitsluitend beoefent, kan zij de ernstigste dwalingen van classificatie en waardeering medebrengen. Haar bekrompenheid en ontoereikendheid treedt vooral in een schril daglicht, wanneer het er om gaat den roman te beoordeelen.

De vermaard geworden definitie, welke Madame de Staël van de literatuur in het algemeen gaf, is in alle opzichten en nauwkeurig van toepassing op dit genre. Niet dat men uit een gegeven maatschappelijken toestand, mathematisch-zuiver, het soort romans kan afleiden, waartoe deze aanleiding kan geven. Deze veronderstelling zou alleen bewaarheid kunnen zijn, wanneer wij het persoonlijk element in de genesis van den roman uitschakelen konden. Echter speelt dat element nergens grootere rol dan juist in het domein van de kunst, waartoe alleen originaliteit van gevoel en van visie toegang verleenen. Verder dient opgemerkt te worden, dat sommige beschavingswerelden, sommige tijdvakken den roman niet gekend hebben, hetgeen mede de gedachte aan een mathematische betrekking tusschen het maatschappelijk leven en dezen literatuurvorm uitschakelt.

Anderzijds staat het echter voldoende vast, dat in zoover de roman zich in den loop der laatste eeuwen een duurzaam genre toonde, zijn bestaan gebonden is aan een zekere collectieve mentaliteit, aan bepaalde stadia in het menschelijk gebeuren. Het zij mij daartoe vergund om onder de vele voorbeelden van deze wezenlijke betrekkingen twee der voornaamste aan te halen, twee der meest beteekenisvolle ook: Don Quichotte en Pantagruel. Don Quichotte, die den weerklank beteekent van een eindigende beschaving en tevens het gevoel suggereert van de noodzaak van die beëindiging; Pantagruel, een boek, waaruit alle weemoed afwezig is en dat de blijde bedwelming der geesten ademt, die, ontworsteld aan het stoffelijk en zedelijk kader van de middeleeuwsche

maatschappij, — en het betreft hier bepaalde verworden laat-middel-eeuwsche toestanden — beven bij de voorvoelde vruchtbaarheid der toekomstige eeuwen. Zonder twijfel gaan deze twee meesterwerken hun tijd ver te buiten, omdat het genie nu eenmaal altijd een eeuwigheidskarakter geeft aan de werkelijkheden, waaraan het zich voedt: maar zij wortelen daarom niet minder diep in den bodem van een zich ontbindende maatschappij, zooals zij zich ook voeden aan de ongerustheid der zielen. Als men tenslotte de tijdvakken, waarin het romangenre triomfeert en andere genres verdringt, aan een nadere beschouwing onderwerpt, constateert men eveneens, dat het, met name in Frankrijk bijvoorbeeld, beantwoordt aan periodes van maatschappelijke gisting en verwarring in het geestesleven. Zoo is er het einde der achttiende eeuw, waarin zich het werk van politieke en geestelijke desorganisatie, dat sinds de laat-middeleeuwen onafgebroken was voortgegaan, tot zijn grootste hoogten verheft en er is ook de tweede helft der negentiende eeuw evenals het begin der twintigste, waarin zich de elementen voor den bouw van een nieuwe geestelijke orde baanbreken, zich langzamerhand ordenen en zich deels consolideeren. Ik denk er overigens niet aan deze waarneming tot wet op te werpen, deze korte studie zou er geen voldoende bewijskracht toe vermogen aan te voeren: het is mij voldoende er op gewezen te hebben, dat het genre roman gebonden schijnt aan een zekere complexiteit van het maatschappelijk leven, evenals aan een zekere ontwrichting in de individueele ziel en in de bestaande instellingen. Waarmee dan tegelijk gewezen zal zijn op het uitzonderlijke belang, dat een geestesuiting als deze biedt, evenals op de waarde als getuigenis, die de roman in veel hooger mate bezit dan de andere letterkundige scheppingen, welke toestaan meer onttrokken te worden aan tijdsverband en aan tijdssfeer. Een vluchtige samenvatting der ontwikkeling van bijzonderlijk den Franschen roman zal in dit opzicht reeds veel te leeren geven.

Door de etiketten van romantisch en realistisch zonder meer op bepaalde werken te drukken, zonder daarbij in nadere bijzonderheden af te dalen, vervalscht men al te dikwijls den zin dezer werken en miskent men er de ziel van. Tegen het misbruiken van deze benamingen, die het leven misvormen, moet men de reactie van die critici bemoedigen, die méér nieuwsgierig naar den mensch dan naar theoretische samenvattingen zijn. Anderzijds is het niet minder gevaarlijk onwetend te blijven van de psychologische atmosfeer, waaruit de werken groeiden en die de zedelijke houding bepalen, die meer in het bijzonder iederen schrijver beheerscht. De romanproductie van de vorige en van deze eeuw schijnt slechts verward en onsamenhangend voor dengene, die er de diepere oorzaken niet van weet na te speuren. En deze laatste zijn van de orde van het zieleleven.

Welhaast vier eeuwen lang werken ideologie en politiek aan

de bevrijding van den mensch uit de banden, waarin zich voordien zijn individualiteit ontplooide en ontwikkelde, werken zij er aan den mensch te ontdoen van een kleed, dat hij te nauw geworden waande. Wij zien dan een moment aanbreken, waarop de oude maatschappelijke en zedelijke organisatie van leven beroofd schijnt en de voorwaarden tot een nieuw evenwicht zich nog nauwelijks afteekenen. Een gevolg van dezen toestand is een ziele-verarming. Na eenigen tijd echter vindt de mensch een zekeren smaak in deze naaktheid, welke hem in staat stelt zich beter te leeren kennen en zijn critische vermogens te oefenen, een smaak, des te sterker naarmate de zwakheid der medemenschen grooter is. De wellustige zelfverheerlijking van een aan iederen band ontworstelde rede, een rede, die zich emancipeerde langs den weg van zelfberooving en die zelfvoldaan instemt met een maatschappij, gespeend van alle gevoels- en geestesrijkdom, ziedaar wat de verschijning van een koud en kleurloos werk als de Liaisons dangereuses mogelijk maakt. Echter doet de ontleding van het eigen-ik weldra eigen armoede raden en vanaf dat oogenblik zal opnieuw de mensch smachten naar de ware bron van het leven. En daarom nu was de ontvangst van de Nouvelle Héloise door de tijdgenooten veel guller en gunstiger dan die van den roman van Laclos. Het was in den eersten, dat zij de meest getrouwe echo vonden van hun levensongerustheid, welke een nog nauwkeuriger uitdrukking zal vinden in den autobiographischen roman der volgende jaren, alvorens tot poëtische verzuchtingen te komen en theatrale charge te leeren kennen.

G. FLAUBERT

Obermann, René en Adolphe beteekenen de breuk tusschen individu en maatschappij, terwijl zij tegelijk met een smartelijk genoegen het lijden en den ondergang beschrijven van een eigen-ik, dat zichzelven verslindt, niet wetend aan welke levensbron zich te laven.

Kort daarna zullen een Hugo, een Vigny en een Mérimée het voedsel voor hun gevoeligheid, dat zij weigeren te vinden in de werkelijkheden van hun tijd, in het verleden zoeken: de historische roman wordt op zijn beurt geroepen om de mal du siècle weer te geven. Deze laatste kent trouwens ook minder

onmiddellijke en meer verdekte vormen, de sidderende levensberusting van een Flaubert, het dramatisch pogen van een Madame Bovary om in den schoot van de onpersoonlijke kunst een persoonlijkheid te vernietigen, die zich niet aan de werkelijkheid vermag aan te passen.

Hoewel deze zieleaspiraties voor het meerendeel tot mislukking gedoemd waren, waar zij den rug aan het haar in waarheid gestelde doel toekeerden, — namelijk weer zin te geven aan het danmalige bestaande maatschappelijke leven — waren zij toch wel in staat het menschelijk leven tot vruchtbaarder uitdrukkingswijzen te brengen. Zulks bewijst het voorbeeld van een Stendhal, die aan zijn zucht tot ontleding en aan zijn hang naar een minder armelijk zieleleven het voedsel gaf van het tumultueuze schouwspel van menschen en volkeren, in onderlingen strijd gebracht door een ondergaande beschaving.

Juist omdat hij, in plaats van zijn leven te verteren in droom en heimwee, zijn persoonlijkheid richtte op het actueele en trillende leven, tellen Stendhals „le Rouge et le Noir" en „la Chartreuse de Parme" onder de meesterwerken van de romankunst. Het is dezelfde sympathie, welke in spijt van bepaalde subversieve meeningen, uit Balzac's romans opklinkt, een warme sympathie van den schrijver voor een tijd, die, zwanger van onzekerheden, den gecompliceerden aanblik biedt van een mengeling van een stervend verleden en een ongeordende toekomst. Een tijd zonder bekoorlijkheid en zonder schoonheid, maar vol krioelend leven, vol overvloedige en verscheidene gedachten. De ongerustheid, de metaphysieke drang, die men zeer sterk mag veronderstellen bij een schrijver van la Peau de Chagrin, wijkt voor het geniale plan, dat in hem leeft, om met de krachten van verstand en gevoel heel een historisch tijdvak op te roepen en te reconstrueeren. Deze sympathie, welke den schrijver toestaat buiten zichzelven te treden, zonder van zijn persoonlijkheid afstand te doen, vindt men ook terug in Les Misérables, zij het hier dan ook doordrongen van een al te gemakkelijke ontroering, te dikwijls gevulgariseerd door een holle grootspraak.

In de tweede helft der negentiende eeuw gaat deze geesteshouding, die door den menschelijken rijkdom van het maatschappelijk leven van den voorgaande tijd was vergemakkelijkt, te loor of verliest tenminste veel van haar waarde.

Terwijl zij haar werkzaamheid vooral ontwikkeld had in den zin van de psychologische intuïtie, gaat zij zich nu meer en meer richten op de materieele vormen. De voornaamste oorzaak vinden wij wel hierin, dat vanaf 1860 de materieele steunlagen van het moderne maatschappelijk regiem hun vaste vormen krijgen en men zich blind staart op den economischen bloei, die de verschijning kenmerkt van het industrie-apparaat van de nieuwe maatschappij. Het geestelijk leven kent zelfs een tijdelijke éclips. In den roman gaat de liefde der Goncourts — aan wie wij dit recht moeten doen

wedervaren, dat zij hun tijd hebben liefgehad, voorzoover zij dien konden liefhebben — vóór alles uit naar kleine bijzonderheden, naar kleine gebaren en naar de oppervlakkige of kunstmatige zijde van het bestaan, terwijl Zola niet verder komt dan de ontleding — si analyse il y a — van de dierlijke instincten en van de grofste

STENDHAL

collectieve elans die het menschelijk individu beroeren kunnen. Maar nergens vermogen wij dièn geur van menschelijkheid te ontdekken, welke groote werken karakteriseert. De volmaaktheid van vorm, en de zekerheid van penseel, die het groote bouwwerk van een Maupassant kenmerkt, kunnen dit geheel niet tot het niveau heffen van een enkele van Barbey d'Aurevilly's beste scheppingen.

Het was de auteur van de Diaboliques, daarin bijgestaan door Villiers, die de zielen noodde om de door de naturalisten bewoonde „kimbrische" wereld te ontvluchten. Zij zochten hun toevlucht in zichzelven, wat een tweede vleeschwording van de mal du siècle tengevolge had. Meer systematisch, met minder

heimwee en minder vage aspiraties dan zijn broeders Barbey d'Aurevilly en Villiers en die uit het begin der eeuw, bovendien zijn ontleedvermogens uitrustend met wapenen, ontleend aan het arsenaal der Duitsche en Katholieke philosophie tegelijk — en voorloopig vooral aan het eerste — cultiveerde Maurice Barrès zijn eigen vrije-ik — son moi d'homme libre — en deed zijn *Sous l'oeil des Barbares* en zijn *Jardin de Bérénice* verschijnen. De eerste romans van een Rémy de Gourmont trachten het philosophisch idealisme een toepassing te geven in de literatuur der verbeelding; een Loti begint de traditioneele reis naar de lokkende schoonheid van onbekende landen; een Retté, een Claudel, een Bourget, een Jammes, een Huysmans, een Brunetière en vele anderen keeren weer tot het evenwicht, dat het katholicisme aan ziel en maatschappij te bieden weet; weer anderen belandden in de *paradis artificiels*, waarvan Huysmans op zoo subtiele wijze de bedriegelijke schoonheid heeft geschilderd.

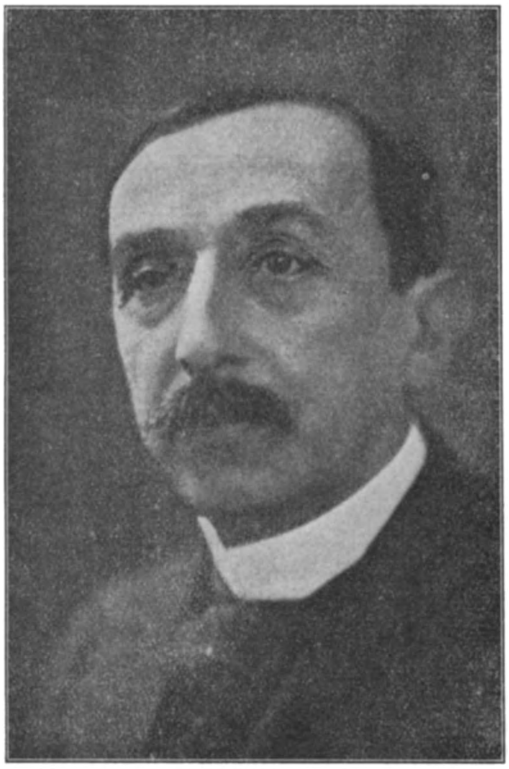

M. BARRÈS

Als de zin voor de maatschappelijke werkelijkheden en de menschenliefde zich opnieuw baan braken in den Franschen roman in de jaren, die den oorlog voorafgingen, is dit vooral te danken aan den nieuwen invloed, dien het katholicisme uitwerkte, al waren er ook secondaire invloeden, die het hunne daartoe bijdroegen.

De Russische roman en het Scandinavisch theater kwamen mede de visie van sommige schrijvers vernieuwen en verbreeden, een zeker realisme van de menschelijke ziel scheppend, dat bijna noodzakelijkerwijze voert tot een ontroerden ernst en een godsdienstige houding van gedachten- en gevoelsleven, zoodat zelfs het werk van een Gide niet in staat is zijn funesten invloed uit te oefenen,

zonder dat deze schrijver ook een pseudo-hiëratische houding aanneemt.

Een zeker levensoptimisme, aan al of niet juiste gronden ontleend — zetten wij slechts het werk van een Gide en een Romain Rolland eenerzijds en dat van een Claudel en een Jammes anderzijds tegenover elkaar — paart zich aan de nieuw-ontbloeide menschelijkheid en naastenliefde in de literatuur. En de roman krijgt een sterk-lyrischen inslag, gedrenkt als hij is in een meer of minder diepe emotie, geparfumeerd met medelijden en lichte gratie: subjectief en romantisch nog met Jean de Tinan; heerlijk-gemaakt, gemaniëreerd bij Francis Jammes; schril, hoewel min of meer larmoyant in de boeken van Charles-Louis Philippe. Maar op deze manier opgevat en verwezenlijkt, droeg de roman van vlak voor den oorlog hoogstelijk bij tot een origineele weergave van het moderne leven.

Het spreekt ten slotte van zelf, dat het voordeel van al deze genoemde invloeden slechts tot zijn recht komt, wanneer men met geesten te doen heeft, welke in staat zijn zich deze te assimileeren. Zulks nu was in hooge mate het geval met het letterkundig geslacht van 1885. Weinigen hadden zooveel zorg voor aesthetische schepping, weinigen hadden zulk een verheven opvatting van de kunst. Aan de diepte van inzicht, die verschillenden van dezen schrijvers en denkers kenmerkte, heeft de roman eenige van zijn meest gelukkige essays en zijn krachtigste verwezenlijkingen te danken. Een Camille Mauclair met zijn Au Soleil des Morts, een Paul Adam met zijn En Décor en zijn Etre, een Elémir Bourges met zijn Crépuscule des Dieux en zijn Les Oiseaux s'envolent beschouwden allen den roman als het meest geschikt om de meest verheven cosmische en menschelijke waarheden te illustreeren. En naarmate dit pogen zich voortzette om den roman met gedachten te voeden, won deze bij voortduring aan maatschappelijke en menschelijke waarde. De uitgebreide fresco's van Rosny aîné en Paul Adam leiden ons zoo naar den vooravond van den wereldoorlog, die ruw — en soms verwoestend — de pijlers van het menschelijk gedachten- en gevoelsleven schudt.

Voor de na-oorlogsmentaliteit en haar afspiegelingen in den roman, zij het mij vergund te verwijzen naar een drietal mijner artikelen, die reeds vroeger in Boekenschouw verschenen.

Naar aanleiding van een verzoek van enkele lezers van Boekenschouw, aan mij gericht, zij het volgende medegedeeld:

Er bestaat inderdaad een Fransch tijdschrift onder redactie der Jezuieten, dat zeer de aandacht verdient: de veertiendaagsche Revue: Etudes. Paris. Rue Monsieur 15. Jaarabonn. 60 francs.

Sinds eenigen tijd bestaat er ook een zeer interessant weekblad onder leiding der Dominicanen: Sept. Juvisy (S. et O.) Ed. du Cerf. Jaarabonnement slechts 40 francs.

Dit weekblad, dat den strijd heeft aangebonden tegen de bestaande neutrale of anti-godsdienstige weekbladen, verdient ook allen steun en geeft een uitmuntenden kijk op het geestesleven onzer dagen. Dr. B.

Peter Dörfler

Zijn persoon en zijn werk

door G. VAN GESTEL S.J.

(Slot)

Op een kunstenaarsschap, als dat van Pater Dörfler, moesten het tweejarig verblijf in Rome, de reizen in het Zuiden en de archeologische studies wel een gunstig bevruchtenden invloed oefenen. Zijn tweede werk is een roman uit de Romeinsche Campagna. Reeds tijdens zijn studiejaren te Rome had hij deze op zijn excursies onvermoeibaar doorkruist, er eens zelfs heel zijn Paaschvacantie doorgebracht. Later in 1912 bij een nieuwe Italië-reis had ze hem nogmaals aangetrokken. De bloei-jonge luister van de prille lente, maar ook de drukkende benauwenis der broei-heete, koortswasemende zomerdagen en mede de melancholie der ruïnen uit de Romeinsche en Etrurische oudheid hadden in zijn kunstenaarsziel sfeer gewekt, die om vormgeving riep. Een schijnbaar onbeduidend voorval — een arme vrouw met haar twee kinderen langs den weg weigerde de haar geboden aalmoes — bracht de intrigue. De Campagna-roman verscheen het eerst in 1914 als „La perniciosa" in Hochland, later in boekvorm als „Die Verderberin". [1])

Ook zijn Christelijk archeologische eruditie en de katholieke-kultuurhistorische gegevens wist de romanschrijver op schitterende wijze te benutten.

Feitelijk zijn het de eigentijdsche stroomingen en botsingen, de hedendaagsche wereldbeschouwingen en levenshoudingen, die hij tot uitbeelding, wil brengen. En daartoe grijpt hij ook hier weer naar beelden uit het verleden. Voor wie nauwkeurig toeziet is het niet zoo moeilijk, om in het beromantiseerde verleden het heden te erkennen.

De novelle „Das Geheimnis des Fisches" [2]) is als een proefneming. Het is een verhaal uit den vroeg-Christelijken tijd. Het Christelijk ichtus-symbool trekt den heidenschen knaap Theonas onweerstaanbaar aan. Door den slaaf Ptolomæus wordt hij in het geheim ingewijd en ten slotte gedoopt. De marteldood van zijn leermeester brengt hem de bevestiging in zijn nieuw geloof.

In „Neue Götter" [3]) herleeft voor ons den na-apostolischen tijd. De titanische strijd wordt gestreden tusschen het neergaand heidendom en het dagend Christendom. Het syncretisme viert hoogtij. Het geloof aan het Grieksch-Romeinsche godendom ligt aan scherven, is van ethische levensopvatting een esthetisch spel geworden. Het Grieksche scepticisme leeft zich uit in sophisterij en cynisme, maar de godsdienstige drang zoekt bevrediging in de mysteriën van het Oosten. Is het niet zóó ook in onzen tegenwoordigen tijd? . . . . . . Tegelijk treedt echter het jonge Christendom uit zijn verborgen-

---

[1]) Kösel u Pustet. München, 1914.

[2]) Herder. Freiburg i. Br., 1918.

[3]) Kösel u Pustet. München, 1920, 2 Bde.

heid naar buiten de openbaarheid in. Glansrijk wordt de nieuwe levensopvatting verdedigd door de apologieën van een Justinus, een Clemens Apollinaris, een Athenagoras, een Polycarpus. Maar meer nog wordt het bloed der martelaren, dat de wereld kleurt, tot een lichtend getuigenis.

„Die Schmach des Kreuzes" [1]) is het epopee van het oude, Christelijke Byzantium der zevende eeuw. Keizer Heraclius is er de held van. Hij redt eerst het Christen rijk van innerlijke ontbinding, dan verdedigt hij het zegevierend tegen de woeste aanvallen van buiten, tegen de Avaren en Persen. Chesroes II, de Persische Koning, heeft in 614 zelfs Jerusalem ingenomen en het hoogste kleinood der Christenheid weggeroofd. Heraclius in een heldenkamp van zeven jaren herwint het Kruis voor Jerusalem en Jerusalem voor het Kruis.

PETER DÖRFLER

Dit is epiek van hoog Christelijk alliage.

III

Met zijn Apollonia-trilogie staat de Schwabensche Priesterromancier voor ons in de volle gerijptheid van zijn vertelkunst. Als een prachtig uitgegroeide vruchtboom is hij geworden, zwaar beladen met gouden oogst: plukke maar wie wil, — hemzelf is het een lust te kunnen geven, geven van zijn rijken overvloed. Dörfler heeft hier het beste van al wat hij bezit uitgeleverd: zijn allerinnigst met de Zwabensche natuur en den Zwabenschen volksaard verweven kunstenaarsziel. En zóó heeft hij hier een meesterroman gecreëerd, een kunstwerk, dat zal blijken blijvende waarde te bezitten. A thing of beauty! . . . Alles, wat hij tot nu toe geschreven had, schijnt ons bij deze trilogie vergeleken, nog slechts voorwerk te zijn geweest. Hier is een toppraestatie van volksche romanschrijverij bereikt.

Na zijn eerste Heimatboeken heeft men soms de vrees geuit, dat Dörfler zich al te zeer be-engen zou binnen de nauwe Heimatgrenzen en heeft niemand minder dan Mumbauer gemeend hem te moeten waarschuwen, dat hij „in dem unbekümmerten „heimatkünstlerischen" Drauflosfabulieren eine Gefahr erblicke". Heeft hij met zijn „Neue Götter" en „Die Schmach des Kreuzes", waarin zooveel kultuur-historische eruditie kunstig verwerkt ligt, willen toonen, hoe volkomen hij zich kon losmaken van zijn land en zijn tijd? Of heeft hij enkel ver over de vaderlandsche grenzen willen auswanderen, om met des te meer waardeering en liefde te kunnen terugkeeren tot den eigen Zwaben-

[1]) Kösel und Pustet. München. 1927-1928.

schen grond? In de Apollonia-trilogie laat hij den jongen Albert naar huis schrijven: Es ist herrlich, in der Fremde zu sein, wenn man eine Heimat hat!" En als Albert, zoo trekt de Heimat ook Peter Dörfler ten slotte toch weer onweerstaanbaar tot zich. Dat de kunstenaar uit dien Zwabenschen grond, die hem zóó vaderlijk gevoed heeft en groot gemaakt, de beste krachten voor zijn letterkundigen arbeid blijft putten, toont onweerlegbaar dit laatste werk. [1])

* * *

De Apollonia-trilogie geeft vorm en gestalte aan de levensgang van een vrouw door drie familie-generaties heen: Apollonia is de centrale figuur van dit wijds-opgezette verhaal. Zij is niet enkel de „heldin" van den roman, zij is meer. Zij is de zoekende, de strevende, de worstelende, die moeizaam en smartvol tusschen de uiterlijke levensomstandigheden en haar eigen zielsidealen door, de haar door Gods Providentie opgelegde levensopgave weet te vinden en .... te aanvaarden. Zij is niet volmaakt, maar streeft naar moreele grootheid. Zoo is Apollonia een zuster van Judith Finsterwalderin, maar hoeveel menschelijker; zoo is ze een zuster van Aegid Rathgeber, den „Vorsteher" uit „Der ongerechte Heller", maar hoeveel reëeler, natuurlijker. . . .

Als oudste dochter — maar zóó jong nog! — van Albert Eberle, die aan de Wertbach zijn watermolen heeft en zijn boerenhofstee „die Eschenmühle", ziet Apollonia zich bij den ontijdigen dood der moeder geplaatst aan het hoofd van huis en erf. Een schier bovenmenschelijke taak wacht haar. Het vult het eerste deel van den roman „Die Lampe der törichte Jungfrau". [2]) In haar het eenige steunpunt in de haar omringende ontaarding en ontbinding. De vader geraakt als weduwnaar in de schande door een verhouding met Felicitas, „das Stadbäschen". Ternauwernood kan Apollonia hem redden van den dood, dien hij zich zoeken wilde in den nachtelijken sneeuwstorm. Lucie, de zuster, vergooit zichzelf en haar eer en den familienaam aan een der knechts, Martin Sacho, en zakt dan zoo af tot een slons. Tecla, de andere zuster, vergiftigt door haar huwelijk met den venijnigen Hans Mate, het familieleven met haat en nijd. De beide jongste broers ontvluchten op een vacantiereis de Latijnsche school en het vaderhuis en trekken naar Amerika. Lorenz, de oudste broer, die de „Eschenmühle" overneemt is ziekelijk en trouwt daarbij een onvolwaardige vrouw, die het huishouden niet weet te voeren en na den dood van haar man de plichten tegenover het kind, dat ze reeds onder 't hart draagt, schandelijk vergeet in een verliefdheid met den meesterknecht, die molenaar wil worden. Alleen Apollonia houdt in deze ontwrichting stand.

Als bij den tragischen dood van Agathe de kinderen Gertraud en Albertle, de stamhouder, als wezen achterblijven gaat Apollonia weer opnieuw moeder worden en beheerdster van de „Eschenmühle", om het familiegoed voor de Eberle's te bewaren, — en in wat nood en druk! Dit wordt „Apollonia's

---

[1]) Ondertusschen verscheen het eerste deel van een nieuwen roman: Der Notwender. Uitg. G. Grote'sche Verlag. Berlin, 1934.

[2]) G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung. Berlin, 1930.

Sommer".[1]) Nu is zij de Jungfer Apollonia, die aan het hoofd staat van het door haar werkkracht zich uitbreidend bedrijf, nu is zij „'s Dotle", de peettante. Maar èn Gertraud èn Albert erkennen en voelen in haar alleen de moeder. „Mutter! — ich habe nie gedacht, dasz ich keine mutter habe", is Gertraud's harte-ontboezeming bij het afscheid. En als Albert eindelijk na zóóveel leerjaren terugkomt op den molen, klinkt het 't erf over en het huis door: „Wo ist denn die Mutter?" . . . . „He, mutter, der verlorene Sohn ist wiedergefunden!" Zelfs Hanne, Lucie's dochter, vlucht in haar zondig moederschap tot haar: „Mutter will ich werden. . . . . drum bin ich zur Mutter gekommen". . . „Wenn ich Mutter denke, denk ich an Euch!"

Ook de nu door Albert overgenomen „Eschenmühle" blijft Apollonia opvorderen. Eerst bij de geboorte van al Albert's kinderen. „Um das kommende Geslecht",[2]) heet het derde deel der trilogie „Das ging nun schon in die dritte Generation. Frei und ehelos hatte sie sich gehalten, hohe Pläne in die weite Welt hinausgesponnen; oh, was für schöne Pläne! . . . . Und da hatte sie jedesmal dieser Zaubersud in eine unfreie Magd verwandelt, zu hilflosen Kindern gebannt. Ist denn das eine Strafe, weil ich selbst nicht hab Mutter werden wollen, fragte sie sich. Warum ist es gerade mir aufgelegt, immer wieder am Kindbett zu stehen? Ich denk', das ist wohl schon Sünde, so zu fragen!". . . .

Maar Adelheid, de jonge moeder, sterft na het achtste kind in het kinderbed en ten derde male heeft Apollonia moederzorgen op zich te nemen. De oude en zieke, maar geestelijk zóó sterke vrouw dwingt haar jichtige leden tot dezen nieuwen dienst, dwingt haar vroom, in God verzonken gemoed tot dit nieuwe zorgenleven. Het inspireert den romancier een ontroerende scène. Terwijl Adelheid daarbinnen op het doodsbed neerligt, dwaalt het oude Dotle rond door erf en huis. In den paardenstal en in den koestal streelt ze een voor een de beesten over den kop of langs de flanken, in den hof betast ze stuk voor stuk de bijenkorven, dan terug bij het woonhuis strijkt ze troostend langs de witte muren en telkens, telkens weer herhaalt ze zacht voor zich heen eenzelfde belofte: „Deine Herrin ist gestorben — aber du sei'st nicht verdorben — du wirst gewartet und gepflegt."

Nog eenmaal in moeilijke, donkere dagen redt ze Albert voor de „Eschenmühle" en deze zóó voor de Eberle's. En als dan eindelijk de kinderen de wereld over tot hun bestemming zijn gekomen, dan is Apollonia klaar met haar werk. Als sie starb, liesz Albert die Mühle für eine Stunde abstellen. Im Tode streckte sie sich und lag im Kerzenschein grosz und feierlich da wie ein Steinbild auf Grabmälern der Vorzeit, durch die noch gewaltige Geslechter geschritten sind.

* * *

François Mauriac heeft eens ergens geschreven „C'est trahir un romancier que de résumer en quelques lignes les péripéties d'un long ouvrage".

---

[1]) G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung. Berlin, 1931.

[2]) G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung. Berlin, 1932.

Men wordt zich deze bemerking zóó pijnlijk bewust, als men een werk als Dörfler's roman-trilogie van driemaal vierhonderd bladzijden in een paar armelijke hoofdtrekken heeft samengevat. En men vraagt zich ernstig af, of 't niet maar beter is, ze geheel achterwege te laten. Maar het kan voor dezen of genen toch een aanleiding worden, om zichzelf aan de lezing ervan te zetten en dan is het tegenover den romanschrijver, wien men zóóvele kostelijke uren dankt ten slotte toch geen verraad. Dan is het een daad van dankbaarheid. Innerlijk verrijkt leggen we deze boeken neer en men kan niet anders, als ze wenschen in de handen van anderen, van vele anderen.

Uit wat een volte van menschenkennis en levenservaring, uit wat een innigheid van verbeeldingen en stemmingen, uit wat een rijkdom van invoelingsvermogen en uitbeeldingszekerheid heeft Peter Dörfler kunnen en mogen putten. Zijn Apollonia is een meesterlijk-geteekende, prachtig-volgehouden vrouwenfiguur. Zij is geen heilige, geen bovenaardsch wezen. Hoe menschelijk echt zijn dikwijls haar weifelingen en haar angsten, hoe vrouwelijk haar klachten en haar hulpgeroep, haar zoeken naar steun en houvast. Hoe zwaar voelt ook zij zoo vaak de levensplicht op de schouders drukken. Maar in de harde school van de verantwoordelijkheid en het offer heffen haar eenvoudig, diep Christengeloof, haar verbondenheid met den vaderlijken grond, haar kerngezonde familiezin zich tot ware zielegrootheid. En rond haar groeit onder de frissche, volksche vertelkunst van den schrijver op een lichtelijk historischen achtergrond een bonte wereld van problemen en nooden, van menschen en hartstochten.

Dit vooral maakt deze romantrilogie tot een juweel van volksvertelling en zoo tot een weldaad voor het „volk". Beleeft de litteratuurmensch zijn vreugde aan Dörfler's boeken, ook den eenvoudige spreken ze aan. Want het inzicht, dat de zielzorger zich in de behoefte èn in het bevattingsvermogen van den volksmensch heeft weten te verwerven, is ook den romanschrijver tot richtlijn geworden. Dit bewaart hem in de structuur der verwikkelingen voor alle gecompliceerdheid. Hij kent de kracht van den doorzichtigen, klaren gang der handelingen. Ook heeft de volksmassa wel zooveel levensrealisme dat het simplistisch procédé van schakeeringloos licht en donker door haar als onecht wordt aangevoeld en haar onbevredigd laat. Het zijn niet louter engelen en duivelen. Ook de goede mensch heeft zijn schaduwzijden en in den slechte is niet alles pikke duisternis. Dat heeft Dörfler begrepen en daarom zijn zijn romanfiguren zoo levensecht, zoo waarachtig. Daarom ook weet hij in zijn boeken de ernst, de tragedie van het leven te doorzonnen met de stralen van de levensvreugd en de spranken van kostelijken humor. Zonder in sentimentaliteit te vervallen weet hij verbeeldingen op te bouwen, die spreken tot het hart, die innerlijk ontroeren, verheffen en . . . . beter maken.

In zijn Apollonia trilogie toont Peter Dörfler zich als een volksverteller van hooge begaafdheid, die ook onder ons meer bekendheid verdient.

I. De Italiaansche regeering heeft voor den prijs van 200.000 lire een waardevol handschrift van de Divina Comedia aangekocht en dit aan de Nationale Bibliotheek van San Marco te Venetië afgestaan. Het handschrift, in de jaren 1398 en 1399 in Isola d'Istria vervaardigd, kwam vroegtijdig naar Spanje en vandaar naar Amerika. Behalve den tekst der Comedia bevat het ook het commentaar van Benvenuto da Imola en is daarvan het oudste in Italië bekende afschrift.

II. In de staatsmuziekuitgeverij van Sovjet-Rusland was Goethe's „König in Thule" met de muziek van Liszt verschenen. Men had echter het woord „König" in „Alter" veranderd. „Es lebte ein Alter in Thule." „König" was te imperialistisch. De Sovjet-regeering vond dit echter al te grooten ijver en liet den oorspronkelijken tekst herstellen. Hoe zouden, vraagt het Duitsche blad dat dit bericht publiceert, de Koningsdrama's van Shakespeare er volgens dezen verbeteraar moeten uitzien? Zouden zij tot rooversdrama's gecorrigeerd moeten worden?

III. Uit de „Carnets inédits" van Alphonse Daudet:

„Quel ennui profond doivent éprouver les épithètes qui vivent depuis des siècles avec les mêmes substantifs! Il y a encore des gens qui ne rougissent pas d'écrire: des arbres séculaires, des accents mélodieux. L'épithète doit être la maîtresse du substantif, jamais sa femme légitime. . . . . "

IV. Veertien jonge Amerikaansche schrijvers, die geen uitgever voor hun werk konden vinden, sloegen de handen in elkaar en gingen gezamenlijk hun werk in èèn deel uitgeven op eigen risico, onder den titel „Short stories". Zoodra het boek uit was werden er in enkele uren 50.000 verkocht en de voornaamste couranten verzochten telegrafisch hun verdere medewerking. Het is te mooi om waar te zijn, verzucht „Toute l'Edition", die dit bericht mededeelt.

V. Een groot Londensch dagblad hield onder zijn lezers een enquête over den grootsten „raseur", het vervelendste individu, onder de thans beroemde mannen en vrouwen. De uitslag was: Bernard Shaw en Greta Garbo.

Toen Shaw daarover geïnterviewd werd, zei hij: „Deze enquête bewijst dat mijn populariteit nog altijd stijgt. Ik hoop dat mijn uitgever ervan zal profiteeren."

SERVAES (Anke) BEZOEKUUR. (125) *f* 1.75 en *f* 2.50. Hollandia-Drukkerij. Baarn, 1935.

„Bezoekuur" bevat een achttal mooie schetsen uit een kinderziekenhuis, een soort short-stories, fijn van bouw en constructie, van observatie en sentiment. De schrijfster-verpleegster leeft in haar milieu met hart en zin en ziet er de treffend menschelijke kanten van. Het boekje is smaakvol uitgegeven en geillustreerd met een aantal goede teekeningen. Niemand zal door deze lectuur teleurgesteld worden.

VÄRING (Astrid) HET WINTERMOERAS. Vert. door M. I. Molanus-Stamperius. (317) *f* 3.50 en *f* 4.90. Bruna en Zoon, Utrecht.

Een goede Zweedsche roman, waarin verhaald wordt van het zware, drukkende bestaan der menschen in het hooge Noorden, van de tooverkunst en het bijgeloof der Lappen, van zonde en deugd, van trouw en ontrouw, van de barre hardheid der Noorsche natuur. De Bijbel wijst deze menschen het moeilijk te volgen licht en troost hen in den druk. Als overal is ook hier het vleesch zwak en de geest gewillig. Het boek is niet overal even overtuigend; op het einde is het aanmerkelijk zwakker dan in den beginne. De geschiedenis der reuze-lappin, der ziekte van Grullen vallen uit den toon. Een talent is Astrid Väring ongetwijfeld. De eerste helft van den roman vooral, waarin de jonge Mats en het leven op de groote hoeve van moeder Brita beschreven worden, is in den stijl der bekende Scandinavische epiek. Een boek voor rijpe lezers.

De vertaling lijkt wat slordig. Waarom wordt „prest" nooit vertaald en wordt „kat" altijd mannelijk en „geest" vrouwelijk gebruikt?

PACKARD (Frank L.) DE TERUGKEER VAN JIMMY DALE. (182) *f* 2.25 en *f* 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Schrijvers van serie-verhalen met dezelfde figuur als held laten gewoonlijk deze spil waar alles om draait, te spoedig verdwijnen. Dit was ook het geval met Jimmy Dale, die bij zijn verloving met „Silver Mag" zich terugtrok uit de wereld van de misdaad waar hij als het grijze zegel schrik en ontsteltenis verspreidde en oplichters van hun buit beroofde om deze aan armen en misdeelden te schenken. In dit verhaal is de moord op een zijner vrienden aanleiding voor Jimmy om weer op het oorlogspad te gaan, waarbij Marie hem helpt om de bende te ontmaskeren. Het boek is onwaarschijnlijk avontuurlijk, maar niet kwaad. Volwassenen.

BAXTER (G. O.) KAMPIOEN VAN DE WILD WEST. (230) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Vogelvrijen en revolverhelden zijn altijd onderwerpen die in een verhaal van de Wild-West opgang doen. Baxter heeft blijkbaar veel geleerd van zijn voorgangers op dit gebied en is er in geslaagd om een leesbaar en tamelijk boeiend verhaal samen te stellen waarin geen al te groote onwaarschijnlijkheden gebeuren op het punt van achtervolgingen en schieten. Voor groote menschen een tijdpasseering.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) EN ALTIJD IS 'T WEER LENTE. (235) *f* 2.90. Van Munster, Amsterdam.

Geheel onbekend was deze schrijfster ons niet, maar ze heeft ons met dit boek voor de grootere jeugd en volwassenen verrast door haar frissche opgewekte schrijftrant en haar oorspronkelijke vindingen. De stugge grootmoeder die in onmin leeft met haar twee getrouwde kinderen die beiden een zeer groot gezin hebben, is uitstekend geschetst; de verzoening met haar kinderen die langzamerhand wordt voorbereid door de voortdurende aan-

wezigheid van haar kleindochters is niet geforceerd en volgt vanzelfsprekend uit den loop van het verhaal. Het is ook een echt Katholiek boek, zonder dat de vroomheid er als het ware bijgesleept wordt. Van harte aanbevolen voor iedereen.

ERMITE (Pierre l') DE HEER IN 'T GRIJS. (217) *f* 1.75. Boekcentrale, A'dam.

Dit boek met een zuiver apologetische strekking herinnert ons sterk aan de verhalen welke wij vroeger lazen in „Het Dompertje van den ouden Valentijn". Het zal wel aan de vertaling liggen dat het verhaal zoo stroef leest, want Pierre L'Ermite verstaat anders toch wel de kunst om een goed loopend boek te schrijven. Een degelijk boek met een tikje romantiek dat wij in vele handen wenschen.

SAPPER: RONALD STANDISH. (234) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van Mevr. L. Berkhout-Willemse. Bruna, Utrecht.

Een reeks van twaalf korte detective-verhaaltjes van den bekenden schrijver Sapper is natuurlijk een hyperslimme oplosser van hopeloze gevallen. Heel aardige, toch niet bijzonder vernuftige uitvindingen van iemand, die voor den brode waarschijnlijk meer moet schrijven, dan zijn inspiratie dekken kan. Dezelfde fotografietruuk b. v. komt alleen in deze kleine verzameling twee keer voor. Voor volwassenen.

WIDDEMER (Margaret) GOUDEN REGEN. (263) *f* 2.50 en *f* 3.50. Vertaald door Thérèse Hoven. Kruseman, Den Haag.

Wat naar ons overwaait van de andere zijde van den Oceaan op het gebied van lectuur en film is niet altijd het beste. Ook dit boek van de Amerikaansche schrijfster M. Widdemer is niet van eerste qualiteit. Het vertelt van een onbedorven jong meisje van 'n verarmde familie, dat door een eerzuchtige tante in het gezelschapsleven van New-York wordt overgeplant om haar eigen bedoelingen te dienen. In dat leven heeft men radicaal afgedaan met de begrippen eerbaarheid en fatsoen. Het jonge meisje komt maar nauwelijks ongerept in haar stille geboorteplaats bij haar familie terug. Voor lèzers met een zeer gerijpt oordeel.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) MOORD TE MONTE CARLO. (248) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vert. van A. Vuerhard-Berkhout. Bruna, Utrecht.

Amerikaanse dranksmokkelaars, wien het in hun vaderland te benauwd wordt, zoeken een nieuw terrein van operatie aan de Riviera. Met als gevolg de nodige moorden, diefstallen en andere geheimzinnigheden, die zonder veel invloed van detectiven, eerder door toeval aan een eind komen. De van ouds bekende truuks om spanning te wekken, worden ook hier weer met enig succes toegepast. Ontspanningslektuur voor volwassenen.

KING (Rufus) ERGENS IN DIT HUIS. (240) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door R. van Cappelle. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Detectiveroman, behorend tot het rustige, analytische, langs enige zijwegen naar een noodzakelijke oplossing dringende genre. De auteur heeft erg zijn best gedaan, een mysterieuze sfeer te scheppen rondom dat huis, maar het mysterie doet wat te gewoon aan, ten minste als men er bij denkt, dat een paar woordjes in een detective van geen belang zijn. Daarentegen bespaart hij ons de te verwachten exotische dwaasheden geheime kelders, deuren en luiken en meer dergelijke gewone dingen „ergens in een huis".

Goed leesbaar, maar niet overweldigend. Voor volwassenen.

WOLF-CATZ (Helma) MARJAN. Film van een jeugd. (190) *f* 1.75 en *f* 2.50. C. A. .J van Dishoeck, Bussum.

Ja, een film, zoo als er meerdere zijn. 't Is een droeve en weinig verheffende „romantiek van de realiteit". Ouders, die niet harmonieeren en in de reëel verkeerde idee van scheiding leven met verwende en tevens in-verwaarloosde kinderen.

Het woord van Ethel Mannin: „Ik geloof dat achter ieder moeilijk kind een moeilijke vader of moeder te vinden is", en ook het idyllisch aandoende eind, „dat een begin is", vermogen de realiteit en romantiek van de mooie Marjan met haar vele amouretjes niet aanbevelenswaardig maken.

RUCK (Berta) MEISJES IN UNIFORM. Een roman van liefde op het land. Vertaald door Jean E. Marre. (280) Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Dit is een aardig ontspanningsboek. Je leest het met pleizier. 't Is vol frischheid en vroolijke momenten en heeft nu eens niet van die „kantjes-looperij" noch ook de vervelende suggestie van zooveel andere ontspanning. Juist de stemming van aanpakken en vooruit-moeten neemt alle sentimentaliteit weg en er blijft genoeg realiteit in over om 't een levend boek te doen zijn voor iedere lezer of lezeres. Dat de Duitsche krijgsgevangene nu juist de brand stichtte, daar lezen we nu wel over heen zonder aan chauvinisme te denken.

REITSMA (Elizabeth) REBELLIE DER REINEN. (111) Servire, Den Haag.

Zolang er nog zo iets als een vijfde gebod bestaat, mag een vader zijn ongeneeslijk kind niet het leven benemen, mag een dokter geen abortus plegen uit mededogen met de moeder en het kind. Ook al heeft de schrijfster haar „rebellen" niet willen vrijspreken van schuld, ze heeft ze toch zo sympathiek voorgesteld, dat er van die schuld niet veel meer overblijft. Hoe kies ook de beschrijvingen zijn, we moeten dit boek afkeuren om de strekking.

DE JOSSELIN DE JONG (K. H. R.) KINDEREN EN MENSCHEN. (188) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

De kinderen, waarover het in dit boek vooral gaat zijn stakkers en de mensen voor het merendeel mispunten. Stakkers, die lijden onder het gebrek aan huwelijkstrouw of aan opvoedkundig talent hunner ouders. Als we de twee laatste schetsen uitzonderen is ieder verhaal vrij ongezond, al is de medelijdende bedoeling van de schrijfster nog zo goed. Het genre der sentimentele kinderschetsen begint langzamerhand saai te worden. Al willen we niet ontkennen, dat deze auteur wel aardig kan vertellen. Waarom geeft ze ons niet wat meer kinderen en mensen van de soort, die in haar laatste schetsje „Resultaat" voorkomen? Dan zou haar boek een verkwikking zijn. Nu zeggen we alleen maar „wat een kinderen, en wat een mensen!" Volwassenen.

ROOTHAERT (Mr. A.) ONRUST OP RAUBRAKKEN. (203) *f* 1.50 en *f* 2.25. W. L. Salm en Co., Amsterdam.

Moet men het betreuren, dat Mr. Roothaert met zijn vlotten nederlandsen prozastijl zich aan 't schrijven gezet heeft van zulke onnederlandse, internationale producten, als detectiveromans zijn? Ik weet het niet. Het genre wordt nu eenmaal veel gelezen in slechte vertalingen van schrijvers zonder phantasie en zonder taalkennis. Mr. Roothaert neemt het stramien van de beste dezer schrijvers over (zijn ingenieuze raadseloplossing doet denken aan de „nieuwe speld" van Wallace), maar hult dit in een vorm van sappige uitdrukkingen, geestige gezegden, snedige antwoorden, vernuftige woord- en zaakcombinaties zonder gewilde, maar ook zonder werkelijke diepzinnigheid. Het geheel geeft u een paar genotvolle uren, waarbij ik hoop, dat u nu en dan hard in den lach zult schieten, anders twijfel ik aan uw zin voor humor. Voor volwassenen.

SELTZER (Ch. A.) DOOR VEEDIEVEN ONTVOERD. (223) Mulder, Gouda.

Geheel volgens het recept voor het samenstellen van een Wild-West verhaal winnen de eerlijke ranchers het op ongeveer bladzijde 200 van de veedieven. Voor het zoover is, waren de kansen zeer ongelijk, maar dat houdt de spanning er in. Die is er dan ook, voldoende om elken liefhebber van dit soort boeken, meer dan tevreden te stellen.

Onschuldige ontspanningslectuur voor volwassenen.

MUIR (Augustus) HET ZWARTE PAVILJOEN. Vertaling uit het Engelsch van W. J. A. Roldanus Jr. (225) Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Werkelijk buitengewoon spannend zijn de avonturen, die zich voordoen in den raadselachtigen strijd tusschen Mr. Brown en Mr. Lomax. Waar die strijd om gaat blijkt pas op een der laatste bladzijden, en het zou dus niet aardig zijn dat hier te vertellen.

Het is amusementslectuur, à la Edgar Wallace, voor volwassenen.

PHILIPS (Marianne) BRUILOFT IN EUROPA. (204) *f* 2.25 en *f* 2.90. van Dishoeck, Bussum.

„Bruiloft in Europa" is het werk van een rasschrijfster. Het is een greep uit het leven in het hedendaagsche Weenen, waarin nog een flauwen klank klinkt van het roemrijke en pralende verleden. Om de vele aspecten van dat Weensche leven te toonen, vertelt de schrijfster het bestaan, gedurende één enkelen dag, der bewoners van een groot Weensch huis, en van de bezoekers, die daar komen. Middelpunt is de gouden bruiloft van Resi en Johannes Hodl, de eigenaar van het huis. Het is merkwaardig hoeveel menschen de schrijfster volkomen ongedwongen rond dat feest heeft gegroepeerd, en nog merkwaardiger, hoe zij ze allen belangwekkend weet te maken. Meer dan een paar sobere karakteraanduidingen konden in den betrekkelijk korten roman niet gegeven worden, maar voldoende om hen allen te typeeren. Al die personen, het bruidspaar zelf, de oude Meyer Jonathan en zijn kleinzoon, Roserl Goldös, de hoofdcassière in het warenhuis, de verarmde edelman Otto von Wernizek, de eens wereldberoemde coloratuurzangeres, en zooveel anderen, zij vertegenwoordigen allen een deel van het leven in een wereldstad, die op het oogenblik een veelzijdige historie schrijft. De toon, waarin het verhaal werd gehouden is eenigszins ironisch, alsof al dat menschelijk geharrewar toch lichtelijk onbelangrijk is. Maar toch blijkt ook het grootsche van het leven er uit. De geheele roman is tenslotte een wezenlijk tijdsdocument, treffend door zin voor het kaleidoscopische van het leven. Te betreuren is het dat enkele gedeelten, zooals waar verteld wordt van de afgrijselijke verminking die studenten een politieken vijand toebrengen, of van de verhouding tusschen Otto von Wernizek en Roserl Goldös, een voorbehoud noodzakelijk maken voor geestelijk rijpen en ervarenen. Voor hen is het een belangwekkend boek.

MÁRAI (Sándor) VREEMDELINGEN. Uit het Hongaarsch vertaald door Lászlo Székely en M. H. Székely-Lulofs. (408) Nederlandsche keurboekerij, Amsterdam.

In een interview met de vertaalster van „Vreemdelingen", eenigen tijd geleden gepubliceerd in een neutraal weekblad, uitgave van de Vereenigde Katholieke Pers, werd deze roman een der beste Hongaarsche prozawerken genoemd, en de vertaalster aangeduid als de vertolkster van het geestelijk leven in Hongarije voor ons land. Hiertegenover moeten we uitdrukkelijk vaststellen dat het beter ware geweest, wanneer de vertaalster dit staaltje van geestelijk leven, maar in het land van herkomst had gelaten. Waarvan we overigens hopen dat het ook een geestelijk leven van nobeler gehalte cultiveert. Want dit boek, dat de geschiedenis vertelt van een jongen Hongaar in Frankrijk, hoofdzakelijk in Parijs, moge dan zijn litteraire verdiensten bezitten, de vertelde gebeurtenissen zijn zeer dikwijls zoo stuitend immoreel, en vlakaf gemeen, en de beschouwingen er zoo bepaald naast (de held is b.v. overtuigd dat hij den geest van Parijs eenigszins gaat aanvoelen, wanneer hij op onverwacht gemakkelijke wijze met een meisje van de straat kennis maakt) dat wij de lezing beslist moeten ontraden.

LABBERTON (Mien) ALS DE WINDSELEN BREKEN. (186) *f* 1.90 en *f* 2.75. De Haan, Utrecht.

Dit boek van Labberton: 15 verhaaltjes, episoden uit het alledaagsche leven over kinderen, die hoewel zij geen moeilijke karakters hebben, toch door hun ouders, opvoeders of volwassen vrienden niet worden begrepen,

is een waardevolle studie van de uiterst gevoelige en fijnbesnaarde kinderziel. Het wijst er op dat het niet de groote gebeurtenissen zijn, welke het kind in zijn diepste innerlijk schokken maar veel meer, een misplaatste glimlach of een gebaar van ongeduld de oorzaak zijn dat kinderen te midden van een liefderijke omgeving zich toch vereenzaamd en ongelukkig kunnen voelen.

In het heele werk van Labberton is slechts een verhaaltje, waarin de schrijfster afwijkt van de lijn, welke zij in dit werk volgt: Een veertienjarige jongen ondergaat inderdaad een drama, hij beleeft iets dat ook volwassen menschen als een ongeluk beschouwen. Dit boek van Labberton is voor ontwikkelde menschen, die van kinderen houden.

KARAVAAN

1. **BREHN (Bruno) VOOR HUN VADERLAND. (491) Vertaald door S. Vestdijk.**

3. **CAIN (James M.) NIEMAND ONTKOMT ZIJN NOODLOT. (162) Vertaald door J. C. Bloem.**

4. **ROBERTSON (E. Arnst) DE VLUCHT. (349) *f* 1.90 per deel. Vertaald door C. J. Kelk. Boucher, Den Haag.**

Deze drie deeltjes der Karavaan-collectie behooren tot het soort litteratuur, dat zijn sterkte zoekt in „eerlijkheid", in beschrijving van abnormaliteiten, van wreedheden, van sadistische sexualiteit, van rauwe werkelijkheid. 3 en 4 zijn zeker geen lectuur voor katholieken; het eerste deeltje, dat de moord beschrijft van het Servische koningspaar in 1903, dit in verband brengt met den moord op den Oostenrijkschen kroonprins in 1914 en den eigenlijken aanstichter van beide moorden door de Servische regering laat terechtstellen in 1917, is wel geschikt voor ontwikkelde lezers. In hoever het op geschiedenis berust, vermag ik niet te beoordelen; in dat opzicht maakt het wel den indruk van goede eerlijkheid.

AMMERS-KÜLLER (Jo van) DRIE ESSAYS. *f* 1.—
SZÉKELY-LULOFS (M. H.) VISIOEN. *f* 1.—
NAEFF (Top) TWEE TOONEELSPEELSTERS. *f* 1.—
WIJHE-SMEDING (Alie van) HUNKERING. *f* 1.— Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

„Kleine juweeltjes" worden deze boekjes genoemd. Een recensent zucht dikwijls onder de onmogelijk dikke en zware boeken, waarop de Nederlandsche uitgeverij verslingerd schijnt te zijn: boeken, waarvan men vermoeide armen krijgt en die men dus noodgedwongen wel teruglegt op z'n lessenaar, terwijl het toch zoo prettig is in den gemakkelijken stoel te zitten lezen! Moet de hier vermelde serie-uitgave daarop een reactie beteekenen? Dan heeft ze de kwaal van alle reactie: ze vervalt in een ander uiterste. Deze „kleine juweeltjes" zijn gevat in klein notitieboekjeformaat: een mannenhand voelt zich bij 't vasthouden te groot, te breed, onwennig. Zijn ze dan mogelijk alleen voor dames bedoeld?

De letterkundige waarde is ongelijk. Het eerste der vier genoemde, dat van Mevrouw Amers-Küller bevalt ons persoonlijk het best.

FARGE (Oliver la) LACHENDE JONGEN. Vertaling Waldie van Eck. (313) *f* 2.85. Bandontwerp L. Bleeker. Wereldbibliotheek. Amsterdam (W), 1934.

Een Indiaansche „Slank-meisje", ook „Kwam-met-oorlog" geheeten, op een Amerikaansche kostschool gedeeltelijk veramerikaanst, voelt zich desondanks getrokken tot haar volk. Zij neemt een Indiaan „Lachende-Jongen" tot man en door hem wil ze weer geheel een Indiaansche worden. Dat zij ook het „Jesus-pad" weer verlaat, om de Indiaansche goden te volgen, geeft den auteur aanleiding om haar over het Christendom eenige leelijke dingen te laten zeggen.

Uit wraak tegen de Amerikanen onderhoudt zij met een hunner een betrekking, om zich met Amerikaansch geld te verrijken en aldus beter en spoediger geheel zichzelf te kunnen worden. Dit zijn zeer bedenkelijke opvattingen, die het boek strikt voor geestelijk volwassenen voorbehouden.

Deze kunnen hun plezier hebben aan de beschrijving van zeden en gewoonten der Indianen, aan hun godsdienstige plechtigheden en hun poëzie.

SCHAUMANN (Ruth) YVES. Vert. door J. A. Suykens. Hollandsch Uitgeversfonds, Amsterdam.

Het origineel van deze vertaling werd besproken in Boekenschouw '34 afl. 9. De Nederlandsche uitgave moeten wij jammer genoeg als mislukt qualificeeren, want de vertaler demonstreert haast op iedere bladzijde zijn ongeschiktheid, om zulk werk tot een goed einde te brengen. Het zijn niet enkel de germanismen, die ons hinderen, maar erger is, dat de vertaler blijkbaar de Duitsche tekst niet begreep en onzin schreef; b. v. op pag 43 staat: „Morgenavond sterft zij zich zelf vreesloos", pag. 72 „Germaine steunend op Maurice, als had zich reeds haar lichaam voltrokken, wat zij vooraf voor haar ziel verhoopte"; pag. 106 „Deze (de vijfde kamer) heeft nog geen bestemming daar zij de diepste heeft"; pag. 139 „daar is Yves, onze zoon, pas twee maanden, neen toch niet twee maanden en half oud"; pag. 164 „Mijn kind, hoe vriendelijk, dat je zich met mij bemoeien wilt."

Verder spreekt de vertaler van een kleed dat „gegarnierd" is, over een „vloer" tusschen twee kamers, als de smart „verzwonden" is, het rijtuigje „schokkelde", Sint Niklaas, die hun „opgehangende" sokken vullen zal, van „vermoedingsvol", je moeder zaliger „bevool" haar kind onder de hoede van, „leedt", „bedaar je toch, Germaine", een lieflijke „visscherin", „aanroep de H. Elizabeth" enz.

Het is jammer, dat Yves in zulke handen gekomen en een dergelijke vertaling opgenomen is in de Universeele Katholieke Bibliotheek der Nederlanden. Wij kunnen niet begrijpen, dat de leiding van deze Bibliotheek dit werk aanvaardde.

A. T.

WILLS CROFTS (Freeman) HET DRAMA VAN SCHIPHOL. Vertaling uit het Engelsch van R. H. G. Nahuys. (264) *f* 1.25 en *f* 1.90. A. W. Bruna & Zoon. Utrecht.

De methode, in dezen speurdersroman gevolgd, wijkt af van de gewoonlijk gebruikte. Inplaats van de identiteit van den misdadiger zoo lang mogelijk geheim te houden, tot die, aan het einde, door het meer of minder vernuftig werken van den detective als een verrassing onthuld wordt, begint de schrijver zijn verhaal met te vertellen wie den moord op den ouden heer Crowther pleegde. In den eigenlijken roman wordt dan verhaald hoe de dader door allerlei manipulaties zich veilig tracht te stellen, terwijl een nog handiger politieman toch geleidelijk het net weet dicht te trekken. Het verhaal is goed uitgewerkt, maar de spanning is toch niet zoo groot als in een detectiveroman, geschreven volgens het meer gebruikelijke procédé. In tegenstelling met wat de titel kan laten veronderstellen, zij nog vermeld, dat de handeling niet in Holland, maar bijna uitsluitend in Engeland plaats heeft.

Geschikt voor iedereen, die van dit genre houdt.

IVANS: DE SPOOKKAMER VAN CAHERMANE-ABBEY. (271) A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

De fantasie van Ivans die, naar wij meenen, met dit boek reeds zijn 29ste Geoffrey Gill-detectiveverhaal heeft geschreven, verdient wel eenige bewondering. Het was natuurlijk onmogelijk ze alle op hetzelfde peil te houden: de eerste vijf, zes waren zeker de beste; eenige der latere waren beslist een tikje vervelend, terwijl de intrigue van den aanvang af doorzichtig was. Maar „De Spookkamer van Cahernane-Abbey" haalt weer bijna de hoogte der eerste werken: de intrigue is knap geconstrueerd, de ontwikkeling is logisch en de vereischte spanning blijft gehandhaafd tot het door den schrijver gewenschte oogenblik. Ditmaal demonstreert de gewiekste speurder zijn talenten op een eenzaam gelegen landgoed in Ierland, waar de moord op den landheer het begin beteekent van een reeks, natuurlijk aanvankelijk onverklaarbare, gebeurtenissen.

Onschuldige treinlectuur.

WOLTMAN (Wm. J.) ERFHEUVEL. (175) *f* 2.25 en *f* 2.90. L. J. Joachimsthal, Amsterdam.

In zijn opdracht verklaart de schrijver dat hij dit moderne sprookje heeft geschreven om te laten uitkomen dat energie, in welke richting dan ook ontplooid, beter is dan verwaten trots in de daden van voorouders, die al lang dood zijn. Om dat principe te demonstreeren wordt een oude barones opgevoerd, die in haar jeugd losbandig leefde (is dat ook een vorm van energie?), het kind van haar man uitbesteedde, bij een volksvrouw, en dat van haar minnaar in haar huis opnam. Op volwassen leeftijd verwisselen de beide kinderen van milieu, waarop zij ieder, in hun nieuwe omgeving, de vereischte energie ontplooien.

Alles bij elkaar genomen, een immoreel gedoe, met een gewilde geestigheid, die nogal banaal is. Men late het prul ongelezen.

COSTER (Dirk) HET KIND IN DE POEZIE. (212) *f* 1.75 en *f* 2.50. Van Loghum Slaterus. Arnhem, 1935.

Dirk Coster is nog altijd een der fijnzinnigste speurders in de Nederlandsche poëzie, een speurder en een kenner. Het samenstellen van een dergelijke keur uit al wat er over het Kind gedicht en gezongen is, is bij hem in veilige handen. Deze anthologie omvat heel het gebied der Nederlandsche letterkunde van het midden der Middeleeuwen tot op het oogenblik. Zooals van Coster te verwachten is, leidt hij het werk op meesterlijke wijze in.

De indeelingen die hij maakt, ongeveer volgens het levensrythme van het kind, zijn natuurlijk eenigszins willekeurig en zullen den een behagen, den ander niet zoo heel belangrijk schijnen. Dit doet er ook weinig toe. Vast staat dat hij een mooie verzameling poëzie over het kind heeft bijeengebracht met als onomstreden hoogtepunt het wonder van Vonde's „Uitvaert van mijn dochterken". Gelukkig heeft hij ook een paar versjes van Pater van Meurs, o. a. „'t Is met haor gedoan" opgenomen.

OLDENBURG-ERMKE (Frans van) SANTA TERESA DE JESUS. De avonturen eener ziel. (129) Centrale Drukkerij, Nijmegen.

Van Oldenburg-Ermke heeft in dit kleine boekje het wonderlijke leven der groote Spaansche Heilige op uitstekende wijze samengevat. Er spreekt een diep verstaan van deze groote Heiligenverschijning uit het werkje: het is frisch geschreven, levendig en aanschouwelijk. Het verdient algemeen verspreid en gelezen te worden. Misschien ziet de schrijver het zestiende-eeuwsche Spanje wat te zeer gelijkend op het twintigste-eeuwsche. Een boekje, gering van omvang, maar waardevol van inhoud.

LALLEMAND (Marcel) LE TRANSFINI. Sa Logique et sa Métaphysique. (302) Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Dit boek is een verheugend verschijnsel want het zegt ons, dat de moderne ontwikkeling der mathesis ook de aandacht der scholastieke philosophen begint te trekken. We mogen het zelfs een zeer goed geslaagde

poging noemen niet zoozeer wat de oplossing der aan de orde gestelde problemen betreft als wel omdat het ons een goed inzicht in deze verschaft. Het geheel is in drie boeken verdeeld waarvan elk meerdere hoofdstukken bevat.

Het eerste geeft een beknopte maar ook voor niet-mathematici verstaanbare uiteenzetting van Cantars leer over de verzamelingen. Alleen de diagonaal-methode had om haar belang voor de beoordeeling dezer leer een meer diepgaande behandeling geeischt.

Het tweede boek onderwerpt het geheele stelsel aan een op meerdere punten juiste kritiek. Schrijvers eindoordeel, dat in feite overeenkomt met de negatieve houding van Poincaré, welke laatste het Cantarisme beschouwt als een „beau cas pathologique" kunnen wij evenwel niet onderschrijven. Veel resultaten zijn ons inziens van blijvende en objectieve waarde zooals b. v. het begrip van de verschillende machtigheid, dan echter te verstaan niet van het actueel maar van het potentieel oneindige. Een kritische ontleding van het „Diagonalverfahren" zoude hier meer licht ontstoken hebben. Ook zouden nog andere bedenkingen te maken zijn zoo b. v. omtrent de bewering dat de limietovergang in mysteries gehuld is, terwijl toch voor de geoorloofdheid daarvan een logisch exact bewijs reeds bij Euclides te vinden is. In het laatste boek wordt de bestaanbaarheid van het actueel oneindige verdedigd tegenover de jurististische opvatting van Renouvier. Ook hier heeft schrijver ons niet kunnen overtuigen al kunnen wij zijn weerlegging der bewijzen van Renouvier aanvaarden. Met name schijnt ons de bepaling van de „existentie" van het eus mathematicum niet zuiver genoeg gesteld.

Eenige appendices besluiten het werk; het derde gewijd aan Brouwers bestrijding van het principium tertii exclusi is wel een weinig te oppervlakkig. Niettegenstaande deze bedenkingen kunnen wij zonder eenig voorbehoud de bestudeering van dit werk aanbevelen aan allen die in deze stof belangstellen.

GIELEN (Dr. Jos. J.) GLOBETROTTERS. (187) Davidsfonds, 1935.

Onder dezen titel biedt ons Dr. Gielen drie uitvoerige opstellen aan over Kees Meekel, Pieter v. d. Meer de Walcheren en Feber. Goed gedocumenteerd en beslagen als Gielen is, zijn deze beschouwingen wel de uitvoerigste en beste, voorzoover ik weet, die er over de drie genoemden verschenen zijn. Gielen staat critisch waardeerend tegenover deze „globetrotters".

BOER (Dr. Tj. de) AMERIKAANSCHE DENKERS. (231) (V. U. B. 61) *f* 1.90. Erven Bohn, Haarlem, 1934.

In de geschiedenis der wijsbegeerte tellen alleen de constructieve denkers mee. Amerika heeft eigenlijk geen constructieve denkers opgeleverd, maar de keuze, die het gedaan heeft, uit het denken der oude wereld volgt toch zeer consekwent een duidelijke lijn nl. de verhouding van individu en gemeenschap, van denken en handelen te doorgronden, met een accentuering van maatschappij en handelen. Plato, Aristoteles en Hegel, de drie grote staatskundige staan meer in ere dan Democrites, Descartes en Kant. Het leven van een natie, die in de toekomst van verstrekkenden invloed op het hele wereldgebeuren kan zijn, voedt zich met deze praktische levenswijsheid: op den duur moet daar ook een groot constructief denken uit ontstaan. Zowel de historische belangstelling als de zorg voor de toekomst drijven derhalve de Oude Wereld, om meer belang te gaan stellen in het denkleven der Nieuwe en wij mogen Prof. de Boer dankbaar zijn, dat hij voor deze belangstelling een nuttige inleiding geschreven heeft.

DOUWES (W. F.) BESCHOUWINGEN OVER BEELDENDE KUNST. (251) Van Munster, Amsterdam.

Opstellen over schilderscholen en schilders. Zij werden gepubliceerd in verschillende tijdschriften en hier in een royaal uitgegeven boekwerk uit piëteit voor den overleden schrijver gebundeld. Maar deze daad van pieteit was ook een daad van maatschappelijk nut. Want deze kunstbeschouwingen

verdienen de bestudeering nog volop. De kunst om over schilderkunst te schrijven is een heel apart talent en W. F. Douwes bezat dit talent in opmerkelijke mate. Wat hij zegt over impressionisme, kubisme en expressionisme, over oude en moderne schilderkunst, wat hij zegt over verschillende moderne schilders, over de beide Israëls, over van Gogh en Jan Sluyters, de parallellen die hij trekt, de verschillen die hij aangeeft, al putten ze het onderwerp niet uit zijn toch zeer lezenswaardig. Bizonder treft hoe eenvoudig hij vaak zeer gecompliceerde dingen weet te zeggen en te verduidelijken. Wel is zijn schrijfkunst nog niet volmaakt. Zij geeft soms een teveel aan duidelijkheid, vervalt soms in herhalingen, is soms ietwat gerekt, — maar ze verraadt toch onmiskenbaar den rasschrijver, die deze al te vroeg gestorven jongeman beloofde te worden. Voor iemand, die moderne schilderijen wil leeren zien een zeer aanbevelenswaardige gids, al leidt hij ons vaak langs dezelfde wegen, een onvermijdelijk gevolg van de opzet van dit boek, waarin artikelen uit verschillende tijdschriften werden bijeengebracht. Er zijn talrijke reproducties in opgenomen.

REMBRANDT. HANDZEICHNUNGEN. 48 Bildtafeln. (63) Ausgewählt und herausgegeben von Richard Graul. Insel. Bücherei No. 108. Leipzig.

Men vraagt naar de bedoeling van een uitgave als deze. Zij zal dan toch wel zijn: voor nog oningewijden een inleiding tot en een orienteering in de kunst (hier de teekenkunst) van Rembrandt te geven. De reproducties, die chronologisch zijn gekozen en zoo de geleidelijke ontwikkeling van de genialiteit van den grooten kunstenaar demonstreeren, kunnen daartoe wel goede diensten bewijzen, — maar voor hen, die Rembrandt nog niet hebben leeren zien en begrijpen, is dat ten eenenmale onvoldoende en de summiere beschrijving van 's meesters voornaamste levenslotgevallen kunnen dit tekort niet dekken. Noodzakelijk had een, zij het dan populair-gehouden, diepere invoering in Rembrandt's kunst zelf moeten volgen. Zoo als het nu is, zal het voor de meesten, tot wie het boekje zich richt, toch nog maar weer plaatjes kijken blijven.

WAAR GAAN WIJ HEEN?
GENECHTEN (Dr. R. van) KAPITALISME.
TINBERGEN (Prof. Dr. J.) SOCIALISME.
LEEUW (Mr. A. S. de) COMMUNISME.
VERVIERS (Dr. Em.) FASCISME. *f* 2.25 en *f* 2.95. H. Meulenhoff, A'dam.

Waar wij heen gaan, wordt uiteraard meer: waar moeten wij heen, omdat geen der vier schrijvers eigenlijk probeert uit de tegenwoordige toestanden een prognose te maken voor de toekomst. Het kapitalisme constateert, dat het failliet is en geen hoop geeft op de toekomst. De toekomst, die Dr. van Genechten voorziet, is niet de kapitalistische: het kapitalisme is slechts een wensdroom. Het socialisme opteert voor socialisatie, maar vergeet deze te plaatsen in den algemenen godsdienstigen en kulturelen toestand van het ogenblik. Bovendien werkt het zo goed als uitsluitend met kapitalistische kategorieën, waardoor het verleden en toekomst tegelijk verspeelt. Het communisme ziet in Sovjet-Rusland een paradijs en in de erkende onvolmaaktheden van het systeem niet zijn onmogelijkheid, maar kleine vlekjes, die op den duur wel verdwijnen. Zolang in Rusland werkelijke of vermeende misdadigers nog veroordeeld worden met verbeurdverklaring van goederen, twijfelen wij zelfs aan de abstrakte tijdelijke mogelijkheid van het communisme, om niet te spreken van zijn waarheid en rechtvaardigheid. Het fascisme is moeielijker te beoordelen, omdat het nog beweging naar de toekomst is, en noch zijn organisatorischen vorm noch zijn theorie gevonden heeft. In de vrij los samenhangende opmerkingen van Verviers vindt men goede en heilzame naast minder juiste en gevaarlijke gedachten.

Alle vier beschouwen meer de economische dan de politieke ontwikkeling. Daar naar mijn mening geen enkele theorie en geen enkele waarneming van tijdelijke tegenstellingen, beletten kan, dat de politiek van meer belang is

dan de economie, lijkt mij dit werk als poging tot algemene voorlichting van geen hoge waarde.

HERDERSCHEE (Dr. D.) ACHTERLIJKE KINDEREN. (113) *f* 2.— en *f* 2.50. Hage, Den Haag.

Dit geschrift is nummer 1 van een serie, getiteld: „afwijkende kinderen". Behandeld worden o. m. het begrip achterlijkheid, de voor-schoolse leeftijd, onderzoek en proeven, oorzaken van achterlijkheid en behandeling. Medici en ontwikkelde opvoeders, die met achterlijke kinderen te maken hebben, zullen met vrucht van de inhoud kennis nemen, al wordt er over de vorming van het karakter — bij deze kinderen van niet minder belang dan bij normale, maar wel veel moeilijker — niet veel gezegd. De schrijver is niet-katholiek, zijn theoretisch standpunt omtrent sterilisatie is niet het onze; voor de praktijk blijkt hij van sterilisatie weinig nut te verwachten.

DEMAN (H.) HET KIND EN DE ADOLESCENT IN DE PSYCHO-ANALYSE. (150) *f* 2.50 en *f* 3.25. C. A. Mees. Santpoort, 1934.

Men behoeft geen Freudiaan te zijn om te erkennen dat in Freuds theorieën leerzame dingen besloten liggen, noch een anti-Freudiaan om te betreuren, dat zijn volgelingen zo critiekloos tegenover de leer van den meester staan. Enerzijds eenzijdig bestreden, wordt Freud anderzijds te slaafs gevolgd door velen, van wie men een meer zelfstandig oordelen en vermogen des onderscheids zou mogen verwachten. Aan een wetenschappelijke studie vanuit katholiek standpunt van de verschillende onderdelen van Freuds' leer bestaat dan ook zeker behoefte. Dit boek, dat men om zijn eenzijdigheid na lezing onvoldaan ter zijde legt, getuigt hiervan opnieuw. Freud's leer kennen wij langzamerhand voldoende om niet telkens hetzelfde in andere woorden in elkaar opeenvolgende boeken opnieuw te willen lezen. Een meer critische kijk ware ons liever.

CARP (Dr. E.) CONFLICTEN VAN HET KINDERLEVEN. (109) *f* 2.— en *f* 2.50. Hage, Den Haag. 1934.

In de serie „afwijkende kinderen" verschijnt dit geschrift als nummer twee. Het houdt zich bezig met enkele onderwerpen van kinder-psychopathologische aard. Aan medici en ontwikkelde opvoeders, die met moeilijke kinderen te maken hebben, aanbevolen.

WOLFF (Prof. L. K.) VOEDINGSHYGIËNE.
BUYTENDIJK (Prof. Dr. F.) SPORTHYGIËNE.
KLEIN (Prof. A.) HET VOORKOMEN VAN BESMETTING.
ZURHELLE (Prof. Dr. E.) VENERISCHE ZIEKTEN. Per deeltje *f* 0.95. Kosmos, Amsterdam.

Zooals weleer de 6 eerste deeltjes door ons met vreugde werden begroet, (Boekenschouw 15 Oct. 1933.) omdat de tijd waarin de medici meende dat men de leeken dom moest houden voorbij is, zoo juichen wij thans de voortzetting van deze uitgave toe.

De leiding blijkt bij Prof. Buytendijk in goede en vertrouwde handen.

Wij bevelen deze boekjes gaarne aan, waarbij wij voor het laatstgenoemde de noodige reserve maken.

BAAL (Dr. J. v.) GODSDIENST EN SAMENLEVING IN NEDERLANDSCH-ZUID-NIEUW-GUINEA. Noord-Hollandsche Uitg. Mij., Amsterdam, 1934.

Meer dan eenige andere wetenschap heeft de volkenkunde behoefte aan monographiën. Te weinig wordt dat nog door ethnologen ingezien, te veel tracht men door algemeene beschouwingen en groote conclusies het bestaansrecht van zijn wetenschap te bewijzen. Wat v. B. in zijn dissertatie heeft trachten te bereiken valt daarom dubbel toe te juichen, ook omdat hij begrepen heeft welke bronnen men bij een dergelijke studie allerminst mag verwaarloozen, dat zijn de berichten van missionarissen. Door een ernstig kritisch onderzoek is v. B. er in geslaagd het systeem aan te toonen dat er

zit in het mythisch denken, de riten en de sociale organisatie van de Marind-anim.

Alleen zoo is het mogelijk aan te toonen, „dat de natuurvolken menschen zijn, wien niets menschelijks vreemd is, wier denken als het onze, door bepaalde, centrale ideeën gericht is".

Men kan zich wel afvragen, waarom v. B. niet kan concludeeren, dat juist de geëxalteerde sexualiteit van deze cultuur de oorzaak was van haar ondergang; alleen die cultuur is tot een normale ontwikkeling in staat, die voortbouwt op een gezonde natuur. Dit doet echter niets af aan de waarde het onderzoek, dat v. B. verricht heeft; het boek blijve evenwel voor vakmenschen en missionarissen voorbehouden.

CHRISTOFOOR. EEN BUNDEL RELIGIEUZE POEZIE. Verzameld door Roel Houwink. (142) Ploegsma. Zeist, 1934.

Roel Houwink heeft deze religieuze gedichten bijeengebracht zonder eenige litterair-historische pretentie, meer om het religieuze gemoed te dienen dan om de schoonheidsbehoefte tegemoet te komen. Hij kiest zoowel verzen van katholieke als protestantsche dichters, hoewel de laatste overwegen. Een zeer bruikbare verzameling.

GRANTHAM (A. E.) A MANCHU MONARCH. An interpretation of Chia Ching. (233) 7/6. George Allen & Unwin Ltd., London.

Mrs. Grantham is een sinologe van beteekenis; zij heeft jaren China gewoond, en reeds verschillende werken gepubliceerd over chineesche litteraire en historische onderwerpen. Haar „A Manchu Monarch" is actueel, nu Pu Yi den troon van het nieuwbakken Mansjoekwo heeft bestegen. De heerscher uit haar boek is Chia Ching, die ruim een eeuw geleden over China regeerde, en betovergrootvader van Pu Yi. Om verschillende redenen is het werk ook belangrijk. Het geeft interessante beschrijvingen van leven, zeden en gewoonten aan het Pekingsche hof. Dan was het in dezen tijd dat het hof, dus de regeering, voor het eerst in direct contact — en in conflict — kwam met westersche mogendheden. De schrijfster schijnt daar belangrijke gegevens over bestudeerd te hebben. Ook geeft het boek aan, dat toen reeds eenigszins eenige der eerste oorzaken optraden, welke o. a. een eeuw later tot de vernietiging van het keizerschap zouden leiden: Chia Ching was een wreed en onbekwaam heerscher; door deze kwaliteiten werd de traditioneele loyaliteit der mandarijnen geleidelijk ondermijnd.

Pu Yi heeft waarlijk geen reden trotsch te zijn op dezen voorvader. Mrs. Grantham doet in haar werk een poging een zoodanig licht op Chia Ching te werpen, dat „history might possibly reconsider its verdict about him", maar dit is haar niet bepaald gelukt. Hetgeen overigens pleit voor haar historische waarheidsliefde.

Sinologen zullen waarschijnlijk als een bezwaar laten gelden, dat de schrijfster nergens haar bronnen vermeldt. Het werk is echter niet uitsluitend voor hen bedoeld; ook voor leeken is het een interessant boek.

WÖHRMÜLLER (Abt Bonifaz) MANNHAFTES CHRISTENTUM. (320) Kösel & Pustet. München, 1934.

De schrijver heeft zijn boek den titel „Mannhaftes Christentum" gegeven, omdat het zijn doel was in de beschouwingen die hij biedt, het mannelijke en krachtvorderende van het Christendom te doen uitkomen. Hij beschouwt het Christelijk leven van alle zijden en neemt telkens een andere deugd ter nadere ontleding. Het boek munt uit door degelijkheid en praktischen zin.

KÜNKEL (Dr. Fritz) CRISISBRIEVEN. Verband tusschen economische crisis en karaktercrisis. (326) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. W. Kuiper. „De Driehoek", Bosch en Duin, Den Dolder.

Künkel heeft de meeste zijner theoretische werken geïllustreerd met een aantal interessante voorbeelden uit de praktijk. Daar wordt echter meestal slechts het resultaat en de algemene ontwikkeling aangegeven, terwijl de

bijzondere techniek ons ontsnapt. Om deze juist te kennen, zouden we een serie van behandelingen en genezingen moeten bijwonen. Een surrogaat voor deze onmogelijke eis bieden ons een 24-tal collecties van brieven (vragen en antwoorden), waarin we de werkwijze van den psycholoog en de reacties der patienten wat nader leren kennen. Ze zijn geschreven voor de leiding van praktische werkers en opvoeders: leraren, onderwijzers, doktoren, ouders, sociale helpers e. a. Ook priesters zullen ze met vrucht lezen: er bestaat genoeg correlatie tussen karakterfouten en zonden, om ook aan de eerste een bijzondere aandacht te wijden.

ADLER (Gerhard) OP VERKENNING IN HET ONBEWUSTE. Freud - Adler - Jung. (153) *f* 2.75 en *f* 3.50. Een woord ten geleide van Prof. Dr. Ph. Kohnstamm en Dr. C. G. Jung. Bewerkt door Dr. M. J. Langeveld. Rozenbeek en Veneman, Hilversum, 1934.

De beoefening der theorethische psychologie door phychiaters heeft een nieuwe en interessante wetenschap doen ontstaan. Eigenlijk is het geen wetenschap, doch slechts een onderdeel, dat onredelijk tot een gehele wetenschap en zelfs tot „de" wetenschap of het fundament van alle wetenschap wordt opgeschroefd. De geneesheer zoekt in alles de gezondheid en wordt door de logica der feiten gedwongen zich ook met de gezondheid der ziel te bemoeien. Dit brengt hem op het gebied der verhouding van het onbewuste en 't bewuste, van 't individu en 't algemene leven. Freud ziet in 't onbewuste uitsluitend het sexuele driftleven en probeert door 't oorzakelijk verband tussen 't bewuste en 't onbewuste te bestuderen, de voorwaarden eener gezonde wisselwerking te vinden; Adler ziet uitsluitend naar de gezondheid der verhouding van 't individu met het maatschappelijk leven en Jung meent in 't algemene leven, waarbij hij het ontwikkelingsproces van de mensheid in den tijd en de ogenblikkelijke aanpassing van 't bewuste leven aan alle onbewust-werkende levenstendensen betrekt, het beginsel van alle waarheid en waarde gevonden te hebben. Geen van drieën weet zich aan de betrekkelijkheid van 't levensbeginsel te ontworstelen, om den geest in waarheid te schouwen. Hun betrekkelijke verdiensten voor de wetenschap moet erkend worden evenals hun principiële tekortkoming in 't funderen van alle wetenschap en zelfs van een zuiver-wetenschappelijke zielkunde. Gerhard Adler en zijn bewerker Langeveld menen in Jung den universelen psycholoog gevonden te hebben, omdat hij 't goede van zijn voorgangers overneemt zonder hun eenzijdigheid. Maar dat het standpunt van den psychiater principieel eenzijdig moet zijn, leert ook dit werk niet. Als er niet gauw een reactie komt, zal de neuroseleer nog tot een neurose der wetenschap zelf uitgroeien. Als overzicht over de leer der drie grote psychiaters, voldoet dit werk uitstekend; om zijn principiele fout alleen bestemd voor vakmensen.

ADLER (Dr. Alfred e. a.) HET MOEILIJKE KIND. (376) Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Twintig opvoedkundige studies door twintig auteurs van de z. g. Individual-psychologie. Geen kost voor iedereen, maar voor vakkundige en geschoolde paedagogen het lezen waard. Voor niet-ter-zake-kundigen desoriënterend.

MECKLENBURG (Dr. George) RUSLAND DAAGT DEN GODSDIENST UIT. Vert. door Johanna Kuiper. (134) *f* 1.25 en *f* 1.75. Bijleveld. Utrecht, 1934.

De schrijver van dit boekje is een Amerikaansche dominee, die in Rusland gereisd heeft en de zaken aldaar nogal optimistisch inziet. Hij zegt heel rake dingen, maar zijn oordeel maakt den indruk wat oppervlakkig te zijn. De vertaalster moet hem herhaaldelijk weerspreken.

BRAKELL BUYS (Dr. W. R. van) HET GODSBEGRIP BIJ SPINOZA. Een inleiding tot het Monisme. (150) *f* 2.— en *f* 2.90. Erven J. Bijleveld, Utrecht, '34.

Deze dissertatie is over de interpretatie van het Godsbegrip bij Spinoza heen een voortdurende propaganda voor het monisme. Spinoza wordt hier

vrijgepleit van bijna alle grote bezwaren, die de meeste geleerden tegen hem hebben. Mij dunkt met Bierens de Haan, dat dit niet gaat zonder dialektiek, die in Spinoza wel te vinden is, maar waar hij zich zeker in zijn Wereldleer verre van houdt. Geen lectuur dus voor katholieken.

TENHAEFF (Dr. W. H. C.) HOOFDSTUKKEN UIT DE PARAPSYCHOLOGIE. (256) *f* 3.25 en *f* 4.25. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1934.

Achtereenvolgens wordt hier in drie hoofdstukken gehandeld over spookverschijnselen, ideoplastie en psycho-analyse, psychosynthese, parapsychologie en godsgeloof. De feiten der parapsychologie (supernormale zielekrachten) zijn zeker merkwaardig genoeg, om er kennis van te nemen; de hypothesen ter verklaring gaan soms buiten het voor den R. Katholiek aanvaardbare. Het zuiver-experimenteel wetenschappelijk standpunt, dat Tenhaeff inneemt, doet hem occultisme, spiritisme en mogelijk bovennatuurlijke verschijnselen met de eigenlijke verborgen en verheven zielekrachten onder één groep verenigen. In zich verdient de parapsychologie ook de waardering van katholieke psychologen. Anderen dan wetenschappelijk geschoolden moeten dit boek niet lezen, omdat het ondanks zijn zuiver wetenschappelijke bedoelingen, door zijn aanvaarden der spiritistische hypothese voor de verklaring der spookverschijnselen, door zijn overschrijden van de grenzen tussen occulte krachten en wonderen bij in de kritiek ongeschoolde lezers gemakkelijk bijgeloof en ongeloof in de hand zou kunnen werken.

GRESHOFF (J.) ARTHUR VAN SCHENDEL. (73) Meulenhoff, Amsterdam.
SCHENDEL (Arthur van) MINNEBRIEVEN VAN EEN PORTUGEESCHE NON. (82) Meulenhoff, Amsterdam.

In het eerste dezer boekjes vertelt J. Greshoff over Arthur van Schendel en in het tweede staan de door van Schendel vertaalde vijf minnebrieven van Marianne Alcofovado, een non die door haar minnaar verlaten werd en in groote boetvaardigheid hoogbejaard in haar klooster stierf.

LEERBOEK VAN DE SOCIALE HYGIENE EN VAN DE SOCIALE WETGEVING. (672) *f* 8.25 en *f* 9.25. Romen en Zonen. Roermond, 1934.

Dit boek is samengesteld door een groot aantal medici en rechtsgeleerden.

LIPPERT S.J. (Peter) DER MENSCH JOB REDET MIT GOTT. (301) 4.80 M. en 5.80 M. Verlag: Ars Sacra. Josef Müller, München.

Dit boek van den bekenden religieuzen denker Lippert is èen lang aangehouden gebed tot God. Het is opgeweld uit de diepste bronnen van een innig religieus gemoed, dat alle zwakheden van het menschenhart, alle twijfels en wankelingen van het intellect kent en dit alles voor Gods voeten uitspreekt. Niet een bepaald mensch spreekt hier tot God, maar dè mensch in zijn wezenheid; Job is hier slechts een naam, een symbool. Gedachten en gevoelens zijn hier van een wonderbare diepte en intensiteit. Het is een boek van en voor alle tijden, maar bijzonder weerspiegelt zich hier onze gekwelde tijd met zijn nooden, zijn teleurstellingen, zijn twijfelingen en misrekeningen.

Waarom worden, naast de vele onbeduidende geestelijke werkjes die wekelijks of maandelijks vertaald worden, niet de fijn- en diepzinnige boeken van Lippert vernederlandscht? Dit boek is er een van hooge, religieuze en, als het woord hier niet misplaatst is, litteraire standing, wellicht het diepste, het gevoeligste en rijkste dat Lippert geschreven heeft.

CHARIVARIUS. HET EINDE VAN SOCRATES. (60) *f* 1.— Tjeenk Willink & Zoon. Haarlem, 1934.

Met behulp der dialogen van Plato over Socrates heeft Charivarius deze trilogie in alexandrijnen samengesteld. Een inleiding verheldert de geheele situatie.

FOPPEMA (Yge) GAS! ZIJN WIJ WEERLOOS? *f* 1.60. Schuyt. Velsen, 1934.

Een boek van een goede honderd bladzijden over de uitwerking van

„gas" in een toekomstige oorlog. Daargelaten of de lezer het in alles wat de auteur in zijn eerste twee hoofdstukken beweert (over volk en vaderland), eens behoeft te zijn, is de uiteenzetting overigens helder en zakelijk.

LUNS (Huib) TIEN WANDELINGEN IN PARIJS. (144) *f* 2.90. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Wie Parijs heeft gezien, en daarna dit boek van Luns leest, heeft spijt dat hij er niet vóór en tijdens zijn reis kennis van heeft kunnen nemen. Want hij begrijpt nu eerst hoeveel hij is voorbijgeloopen, niet gezien en niet begrepen of aangevoeld heeft. Dat is het markante van het boek: het geeft niet alleen veel bijzonderheden, vestigt de aandacht op veel kunstzinnig merkwaardigs, maar vooral het suggereert die Parijsche sfeer, welke altijd weer opnieuw den kunstgevoelige in verrukking brengt. En daarom is dit een geslaagd werk.

SPENSER (James) DE DICTATUUR VAN DE MISDAAD. Vertaald door Dr. P. H. Ritter Jr. (289) *f* 2.15 en *f* 2.90. L. J. C. Boucher, Den Haag.

Spenser is een nog jong Engelschman, die een jaar of zes lid is geweest van een Amerikaansche misdadigersbende, en na zijn terugkeer in Engeland, in samenwerking met een journalist, zijn belevenissen op papier heeft gesteld. Een boek dus over de boevenwereld, geschreven door een boef.

Met de grootste vrijmoedigheid vertelt dit volstrekt immoreele, beter eigenlijk a-moreele, heerschap van de verschillende door hem gepleegde misdaden, hoofdzakelijk beroovingen. Zijn verhaal geeft tevens een goed idee van de wel zeer corrupte toestanden, die er in „God's own country" heerschen. Maar dat wisten we toch al wel. Waarmee we maar te kennen willen geven, dat, nu een misdadiger er blijkbaar genoegen in vond zijn trieste daden op papier te brengen, het ons niet duidelijk is waarom die gedrukt, en ook nog vertaald moesten worden. De Engelsche journalist, die Spenser heeft geholpen met schrijven, verklaart in zijn inleiding, dat gedaan te hebben omdat hij die boevengeschiedenis „buitengewoon interessant" vond, en „de moeite waard — om geen andere reden".

Het is wel fraai: het heerschap uit de onderwereld kan zich een held voelen, wiens misdadige avonturen de moeite waard zijn in meer dan één taal gelezen te worden, en bij de lezers wordt een ongezonde sensatielust gevoed. Vertaler noch uitgever schijnen dat een bezwaar gevonden te hebben.

Zelfs indien mr. Spenser een fictie mocht zijn, verandert dat niets aan de bovenvermelde beteekenis van het werk, dat overigens te oppervlakkig is om psychologische waarde te hebben. Die had anders de eenige reden voor het uitgeven er van kunnen zijn.

DUMESNIL (René) ST. BERNARD, HOMME D'ACTION. (130) Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Een korte hagiographie, geschreven met evenveel vereering als begrip voor de historische beteekenis van dezen heilige, die, meent de schrijver, misschien wel „populair" is, maar niet in dezelfde mate als vele heiligen, die het volk meer vertrouwd zijn, en zeker niet in die mate, welke den hervormer van zijn orde, den bestrijder der ketterij, den prediker der kruisvaart, den nederigen monnik, toekomt.

Een prachtig boekje, dat wij gaarne aanbevelen.

STREUVELS (Stijn) ZEELIEDEN EN ZEEVISSCHERIJ. Verluchtingen van René de Pauw. (63) 10 fr. Desclée de Brouwer en Cie., Brugge.

Dit is een kunstvol uitgegeven boekje voor onze opgroeiende jeugd. Het vertelt — schrijversnaam laat niet anders verwachten — in natuur-frissche bewoordingen van zee en zeelui, van schepen en schippers, van visschen en visschers. Een zilte zeewind waait er doorheen en het heeft iets weten op te vangen en vast te leggen van het barre zeemansleven. Daarvoor de jongens en meisjes van onze lage Noordzeelanden interesseeren, ze iets ten minste doen zien en leeren begrijpen van dat heerlijk natuur-gewrocht, de zee, is een bizondere verdienste. Voor onze Hollandsche lezertjes zullen de specifiek Vlaamsche woorden en uitdrukkingen hier en daar wat moeilijkheid geven. Maar laat ze hierom bij de grooten om uitkomst gaan.

SCHENZINGER (Karl Aloys) KWIK, DE FASCISTENJONGEN. (245) *f* 1.75 en *f* 2.50. Uit het Duitsch. Literbo, Amsterdam.

'n Actueel boek, ter verheerlijking van het fascisme, waarin de mooie rollen dan ook zo goed als uitsluitend den aanhangers hiervan zijn toebedeeld en de lelijke aan communisten en socialisten. Een boek dat van moorden onder jongens vertelt en gemeenheden aanduidt op sexueel gebied en dat daarom — ondanks de pogingen tot idealistische strekking — toch voor onze jongens ten enenmale ongeschikt is! zodat we het geheel oneens zijn met de N. S. B. aanbeveling, die aan dit boek wordt meegegeven. Verstandige menschen houden dit tijdsbeeld verre van de jeugd.

CRAMER (Rie) POMPIJNTJE HET KABOUTERKIND. (104) *f* 2.50. — POMMIE. (132) *f* 2.50. van Goor Zonen. Den Haag.

Twee mooie boeken, het eerste in dicht en het tweede in proza, voor onze jongens en meisjes, die nog niet zoo heel lang kunnen lezen. 't Zijn de gewone, dagelijksche belevenissen van ons jonge volkje, met hier en daar een pittig zedelesje. Alles wordt verteld in gemakkelijke kindertaal. De kleurige fleurige teekeningetjes óók van R. Cr. geven veel te kijken en verlichten de lectuur. Eén ding is jammer, — dat zulke kinderboeken zóó duur moeten worden.

DUVERNE (René) LES SAINTS INNOCENTS. Illustrations de Roger Grillon. (123) 10 frs. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

„l'Anneé en fêtes pour nos Enfants" onder redactie van René Zeller is een interessante collectie kinderboeken, waarvan elk als op zichzelf staand geheel een kerkelijk feest of een heilige behandelt: Noël, Epiphanie, Fête Dieu, St. François d'Assise, Sanit Christophe etc. Bovengemeld boekje maakt in deze serie een goede beurt. Een jonge kapelaan vertelt aan twee zusjes en een broertje de geschiedenis van de Onnoozele Kinderen en elk van 't drietal reageert naar eigen temperament. Zoo krijgt de historie voor 't jonge volkje de spanning van een roman.

MILNE (A. A.) HET HUIS IN HET POEH-HOEKJE. Geillustreerd. Voor Nederlandsche kinderen bewerkt door Toos Blom. (188) Nijgh & van Ditmar, R'dam.

De humor, die hier en daar in het boekje sprankelt, en de weemoed die uit het einde spreekt, zullen de jeugdige lezers wel niet geheel aanvoelen, maar overigens is dit verhaal van een kind, dat in zijn fantasie omgaat met de dieren, alleraardigste lectuur voor kinderen van 9 à 10 jaar.

BETHANIë: HOE DE H. MARIA LEEFDE. Versierd met prentjes van Lode Sengers. (104) Van Munster, Amsterdam.

Het leven der H. Moeder Gods wordt in dit boekje beschreven, zoo een-

voudig-mooi getroffen, en geheel gehouden in kinderlijken geest, als we nog in geen enkel kinderverhaal onder de oogen hebben gehad. Het is een prachtwerkje, dat we in handen zouden wenschen van elk kind, zoo tusschen acht en elf jaar.

ROGGEVEEN (Leonard) OKKIE WEET RAAD. (48)
— OKKIE EN ZIJN VRIENDJES. (48)
— OKKIE IN DE KOU. (47)
— OKKIE PEPERNOOT. (48) Per deeltje *f* 0.25 en *f* 0.40. Van Goor, Den Haag.

Okkie is een grappig oud kaboutermannetje en zijn avonturen zijn hierin op een echt kinderlijke en toch boeiende wijze beschreven. Voor de allerkleinsten die pas lezen leerden.

OXEMHAM (Elsie) DE MEISJES VAN DE HAMLET-CLUB. (192) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. Reinders. Illustraties van Jo van Kampen.

Cicely, een flink ondernemend meisje, komt door omstandigheden in een klein dorp te wonen, gaat op school in een naburige stad en brengt door haar invloed een verzoening tot stand tusschen de twee partijen, waarin de school altijd verdeeld is geweest, Goed boek voor meisjes van 12-15 jaar.

DELDEN (Heleen) ELLIE. (148) *f* 1.— en *f* 1.50. Met platen en bantekening van Rie Cramer. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een klein verwend meisje wordt door haar ouders, die naar Indië vertrekken aan de zorgen van een goed gezin toevertrouwd. Daar verandert ze door een omgang met een meisje van haar leeftijd, veel in haar voordeel. Aardig beschreven en geschikt voor meisjes van een jaar of 12.

ASSCHER-PINKHOF (C.) TANTE GRIET. (212) *f* 2.— en *f* 2.90. Geill. door Is. van Mens. Kluitman, Alkmaar.

De hoofdpersoon is een jongmeisje, dat op de H. B. S. gaat en haar vacantie opoffert om haar getrouwde zuster, die met een tweeling en zonder meisje zit, te helpen. Zoo'n geweldig offer kost het haar echter niet, want ze vindt het huishouden en het vertroetelen der babies zoo leuk, dat ze zelfs besluit naar haar eindexamen niet verder door te studeeren, maar een huishoudelijk werkkring te gaan zoeken. Een echt frisch, gezond en gezellig boek voor oudere meisjes (15-18 jaar.)

LAVKI (Lod.) DUIMELIENTJE. (58) frs. 6.—
— MIJN VLAANDEREN. (108) frs. 7.—
BOON C. S. S. R. (Jozef) ZWARTE PIET. (62) frs. 6.—. Leeslust, Antwerpen.

Lavki is geen onbekende voor onze jeugd. Deze beide boekjes van zijn hand evenals dat van Pater Boon kunnen we weer aanbevelen voor jongens en meisjes van 8-10 jaar.

HUISING-SCAF (L.) KASTEEL RITTERODE. (182) *f* 1.— en *f* 1.75. Geill. door Miep de Feyter. Kluitman, Alkmaar.

Om kasteel Ritterode, dat vlak bij het dorp ligt waar Loeloe met haar ouders gaat logeeren, hangt een geheimzinnige geschiedenis. Loeloe wordt spoedig bevriend met de bewoners en leeft hartelijk met hen mede, vooral wanneer het kasteel verkocht zal moeten worden. Hoe alles toch weer goed terecht komt kunnen meisjes van 10-14 jaar hierin lezen.

SCHUDDEBOL (Mie) JAN KLAASSEN EN ZIJN NARRENVOLK. (157) *f* 2.75 en *f* 3.50. Met prenten van Jac. A. Hazelaar. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

't Gaat met dit boek als met de poppenkast op de Dam: het is voor kleineren bedoeld, maar vele grooteren kunnen er zich kostelijk mee vermaken. Het geeft een bijna vlaamsche indruk en is vol sprankelende humor en geestigheid. Jan Klaassen zit hevig onder de plak van Katrijn, voeg daarbij

een stelletje oubollige vrienden en een reeks onverwachte avonturen en U zult begrijpen dat de inhoud van dien aard is dat het jong en oud eenige vermakelijke uurtjes kan bezorgen.

KUIPER (Johanne E.) HET GROOTE PLAN. (190) *f* 1.— en *f* 1.75. Geill. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Drie nichtjes en een neefje hebben samen het plan gemaakt om hun grootmoeder een luidspreker cadeau te geven van zelf verdiend geld. De manier waarop ze aan dat geld komen is wel wat fantastisch, maar lezertjes van 10-12 jaar zullen er zich mee amuseeren. Geschikt.

VEENBAAS (Joh.) EEN ZOMERVACANTIE BIJ DEN VUURTOREN. (190) *f* 1.75. Geill. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Die vacantie bij de Semaphore in IJmuiden bevalt wel bijzonder aan de twee fiksche Hollandsche zoons van het gezin dat er heen gaat.

Ze maken er een heerlijken tijd mee en genieten van de frissche zeewind, veel nieuws en avonturen. Geschikt voor jongens van 10-14 jaar.

PETILLON (Willy) DE JONGENSJAREN VAN BART VERHAGEN. (174) *f* 1.90. Met ongeveer 50 illustraties. P. D. Bolle, Rotterdam.

Wij kennen deze schrijfster alleen uit haar meisjes-boeken maar zij heeft met dit verhaal bewezen, dat zij ook in staat is een geschikt verhaal voor jongens te schrijven. Neutraal, voor grootere jongens.

VALKHOFF (Rein) PENSION TIMTONTHEA. (179) *f* 1.—. Meulenhof, Amsterdam.

Drie jongens helpen Vader en Moeder heel den zomer door in 't pension als kok, kelner en kamermeisje. Bij het kennisnemen van de laatste metamorphose hielden we ons hart even vast. . . . hoe zou dat afloopen? . . . maar dat viel mee. . . . het is een vrolijk boek voor grotere jongens en meisjes.

TRAUTWEIN (F.) ZWART SCHAAPJE. (152) *f* 1.35. Met het stempel van den Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Een allergenoegelijkste vertelling met allerlei guitenstreken, die niet te ver gaan en juist genoeg ernst om het verhaal niet te week en zoetelijk te maken.

DOLORES (Zr. M.) BIJ OOM IN INDIE. (160) *f* 1.35. Met goedkeuring van den keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.

Een prettige vertelling van een weesjongen, die bij oom-kapitein in Indië een thuis vindt en door de omgang met degelijke katholieke vriendjes tot het ware geloof komt.

HUBLET S. J. (A.) LES DEUX AMIS. (249) fr. 10. Desclée de Brouwer et Cie., Paris-Bruges.

Bij het lezen van dit mooie jongensboek treft ons de veel diepere grondslag en inniger godsvrucht dan wij in onze jeugdlectuur gewoonlijk aantreffen. Het is het verhaal van twee vrienden-verkenners en hun geestelijke leidsman. Uitstekende jeugdlectuur.

DEFOE (Daniel) HET EVEN EN DE LOTGEVALLEN VAN ROBINSON CRUSOE. (180) *f* 1.20 en *f* 1.90. Bewerkt door A. Marits. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het oude bekende verhaal waarmede wij in onze jeugd werden zoet gehouden in een aantrekkelijk nieuw pakje. Jammer dat men de oude vorm van het dagboek niet in dit nieuwe pakje bewaard heeft.

VLOTEN (Henk van) DE HELD. (204) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorff, Amsterdam.

Dit vind ik nu een echt jongensboek, waarop ik slechts één aanmerking

kan maken dat het geheel en al buiten eenig godsdienstig leven gehouden is. Het is volkomen neutraal maar de held ervan is waarlijk een „held".

BUSSUM (Lina van) UITGEVLOGEN. (184) *f* 2.90. Herdruk verzorgd door Anke Servaes en Rein Valkhoff. Geillustreerd door G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.

Het verhaal van een dapper meisje dat bij de verandering van de geldelijke omstandigheden harer ouders in betrekking gaat. Neutraal boek voor meisjes van 14-17 jaar.

HERMANNA, FREDDIE LANGELER EN MEVROUW VUERHARDT. WIE LEEST MEE!

— MIJN EIGEN BOEK. Geillustreerd door E. M. ten Harmsen van der Beek en Freddie Langeler.

HESS-BINGER (Mevrouw Eliza) VOOR VRIJE UURTJES.

— LEZEN EN LUISTEREN. Geillustreerd door Rein Stuurman. Meulenhoff, Amsterdam.

Vier alleraardigste boekjes met leuke versjes, verhaaltjes en snoezige tekeningen, waarmede we de kleinsten een paar uurtjes aangenaam kunnen bezig houden.

BERGHUIS Jr. (Jac.) DE ROODE KANO. (205) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geillustreerd door Sierk. Schröder. Kluitman, Alkmaar.

Een eenzaam kasteel, een schilderijen-diefstal en een geheimzinnige, onbekende roode kano zijn hier de onderdeelen van een boeiend en spannend verhaal voor jongens van 14-17 jaar.

EXEL (Ph.) HANS HET GELUKSVARKEN. (152) *f* 1.— en *f* 1.50. Een verhaal uit den tijd van Klokke Roelant en de Gentse wevers. Met platen en bandtekening van J. H. Isings. Van Goor Zonen, Den Haag.

Uit Vlaanderens tijd van bloei en strijd. Gent contra Brugge, volk tegen adel en Vlaanderen tegen de Bourgondische macht. Voor onze jongens een niet onaardig, neutraal verhaal. Voor 14-17 jaar.

MADJOE. LUCIE WERKT. (244) *f* 2.75 en *f* 3.50. Malmberg. Den Bosch.

Lucie werkt: ze maakt zich los uit het leventje van nietsdoend rijk meisje en gaat werken op een fabriekskantoor. De beroepsarbeid en het leven in het meisjespension samen met werkende meisjes van allerlei stand, maken haar mens, ontwikkelen haar gaven, die tot dan toe waren blijven sluimeren. Na de zo leerzame-grote-stadsepisode gaat ze als sociale werkster terug naar haar dorp. Gezellig en vlot geschreven, eenvoudig uitgesproken roomsch boek, dat onze grotere meisjes zeker zal pakken en wat leren.

NANDA. MIEK EN HAAR VRIENDINNEN. (221) *f* 1.90 en *f* 2.75. Tekeningen van Tia Wiegman. Stempel Keurraad. Malmberg. Den Bosch.

Een moederloos meisje, opgevoed door een strenge juf, vindt bij haar trouwe vriendin de gezelligheid die ze thuis mist. Door omstandigheden komt een ander jong meisje daar logeeren, waarop ze erg jaloersch wordt. Ze weet dit te overwinnen, sluit vrede en krijgt tot slot een lieve tweede moeder. De illustraties zijn frisch en oorspronkelijk. Geschikt voor meisjes van een jaar of twaalf.

SVENSSON (Jón) AUS ISLAND. Ein Meeresabenteuer Nonnis in dunkler Nacht. Mit 8 Bildern auf 4 Tafeln. (83) 2.40 M. Herder & Co. Freiburg im Breisgau.

„Aus Island" is een samenvatting der jeugdherinneringen van den bekenden IJslandschen priester, thans opnieuw bij Herder uitgegeven. Svensson is een uitstekend verteller, die zoo smakelijk, onderhoudend en tevens diepindringend kan vertellen, dat elke hernieuwde lezing weer boeit. Prachtlectuur voor de jeugd.

Guido Gezelle [1)]

door J. v. H.

Een der eigenaardigste elegieën die de Nederlandsche litteratuur bezit, lijkt mij het gedicht uit Kerkhofblommen: Bezoek bij het Graf, een gedicht dat meestal wordt voorbijgegaan. Men vindt het niet of uiterst zelden in bloemlezingen: het staat noch in Coster's „Honderd Verzen", noch in Aleide Nijland's keur uit Gezelle's poëzie, noch in de gewone schoolanthologieën. Bij de gedichten uit Gezelle's eersten tijd valt alle aandacht op Het Schrijverke, Het ranke Riet, op den Brief en Dien Avond en die Rooze — op de twee laatste nog sterker, sinds Urbain van de Voorde zijn bekende hypothese opstelde — en zoo wordt een bepaalde waardeering gemakkelijk gefixeerd.

„Bezoek bij het Graf" heeft dit merkwaardige dat het herinnert aan wat ons van vele meer of minder primitieve volken verhaald wordt, dat namelijk de vrouwen, wanneer zij bijeenkomen om een gestorvene te beweenen, aldoor gelijkluidende en gelijkzinnige klachten herhalen.

> Ik wandelde, ik wandelde alleen,
> ik wandelde en sprak tot den Heer:
> Hij sprak en ik hoorde, en hij hoorde en ik sprak,
> en 'k wandelde en 'k sprak tot den Heer.
>
> Wie leedde, wie leedde er mijn schreên?
> Waar leedden mijn schreden naartoe?
> 'k en wete, maar 't leedde me entwie en ik ging
> en ik stond op het kerkhof alleen.
>
> Daar staat hij, de torre, 't is hij:
> de hane op den torre, 't is hij:
> daar staat hij die torre en die kerke en dat Kruis;
> hier hebbe ik nog eenmaal geweest.

In voortdurend herhalen en herzeggen van eenzelfde gedachte of voorstelling, in een gelijktonig wiegend rythme verloopt de klaagzang die geladen is van bitterzoete herinnering. Gezelle brengt een bezoek aan het graf van zijn leerling Eduard van den Bussche, wiens begrafenis hij vroeger met heel zijn klas had bijgewoond. Nu gaat hij alleen en hij raakt in een stemming, waarin het besef der werkelijkheden om hem heen verflauwt en slechts die dingen diepere werkelijkheid voor hem worden, die met den dood van zijn leerling in onmiddellijk verband staan, de torre, het

[1)] Naar aanleiding eener nieuwe Gezelle-uitgave. De Amsterdamsche uitgever L. J. Veen heeft onlangs in twee handige en smaakvolle deelen (voor matigen prijs te verkrijgen) de volledige dichtwerken van Guido Gezelle uitgegeven, een uitgave die de ruimst mogelijke verspreiding verdient.

graf, het verdwijnen in de aarde, het Kruis en zijn stem. Merkwaardig is op hoe weinig voorstellingen — maar met welk een kracht — Gezelle's gevoel zich hier concentreert. Het is een voorbeeld van een primitieven, gevoelsinnigen treurzang. Het volkomen gelijkmatig deinende rythme met zijn wiegend gekoesterde voorstellingen suggereert de kerkhofstemming met onontkoombaren greep. Alles in dit gedicht is aangehouden en indringend van toon: voorstelling, beeld en rythme zijn — iets ongewoons bij Gezelle — arm aan wisseling, of liever alle afwisseling is vermeden om door herhaling en verinniging den treurgang der ziel te verdiepen, om de stemming te intensifieeren.

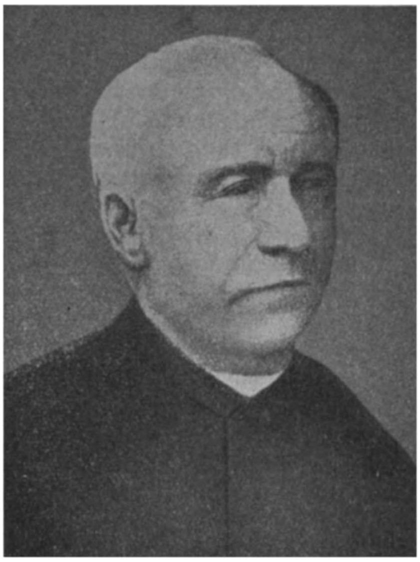

GUIDO GEZELLE

Er is hier niets van den springenden beeldenrijkdom, de vluchtende overgangen, de overvloedige gedachtenassociaties van den lateren dichter van Rijmsnoer en Tijdkrans, niets van zijn gewone spel met klanken en alliteraties, van zijn hoogere natuurblijheid, die trouwens in zijn eerste periode minder frequent is.

Het oer-instinctieve en natuurprimitieve dat in dezen klaagzang met zijn saamgedrongen bewustzijnsinhoud, maar met zijn sterke gevoelsdominanten uitbreekt, maken het gedicht tot een der bijzonderste van Gezelle. Hij heeft hier enkel oog en hart voor wat met zijn droevige herinnering overeenstemt: met kinderverbazing vermeit hij zich strofen-lang in het beschouwen van het open- en toegaande water, als er een steen wordt ingegooid, uiterlijke gelijkenis van het begraven worden. De „putmaker" is even ongevoelig als het kind dat den steen in het water gooit. Gezelle heeft nu geen oog of oor voor wat anders de vreugde zijner dagen is. Hij moet door de natuur, door het Vlaamsche land gewandeld en naar zon en leeuwerik uitgezien hebben. Maar alle vogels zwijgen hier, onbeacht, en de zon die Gezelle's poëzie als een „kole vier" doorstraalt en het onmisbare centrum is in zijn natuurpoëzie, wordt hier vergeten. Hier spreekt een andere natuur een andere tale dan we bij hem gewend zijn. Tevoren, op den begrafenistocht, toen hij met zijn leerlingen naar het dorp van Eduard van den Bussche gewandeld was, had hij onderweg op vogelvlucht

en windspel gelet en zijn ziel opengezet voor al wat de morgen aan kleur en fleur aanvoerde,

> 't Was de ure dat de leeuwerik zoet
> heur hooge zeevaart laten moet. . . . ,

doch nu geen spoor van eenig licht en blij natuurgebeuren.

Verrassend van onmiddellijkheid en kinderlijke aandrift is het herkennen:

> Daar staat hij, de torre, 't is hij!
> -- -- -- -- -- -- --
> Hier hebbe ik nog eenmaal geweest.
> Hier legde ik een vriend in het graf,

en de vraag tot het kerkhof:

> Waar, zegt mij, o zwijgende veld,
> Waar ligt hij begraven. . . ? Alhier?

Wij hebben hier een der niet zoo talrijke gedichten van Gezelle, die afgestemd zijn niet op het rythme van de natuur buiten, maar van de natuur binnen hem. Alle poëzie ademt en leeft op het persoonlijk rythme van den dichter, maar bij Gezelle inspireert zich dit persoonlijk rythme doorgaans op een uiterlijk gebeuren, vaak op het rythme van wind of stroom, van vogelzang of vogelvlucht, of op wat de nabije natuur hem langs geheimzinnige wegen toefluistert.

Gezelle is, ondanks zijn overwegend lyrische begaving, zooals reeds eerder geconstateerd werd, een weinig subjectief dichter. Slechts uit zijn eersten tijd, na de Roesselaarsche tragedie, die dikwijls overdreven en, naar mijn meening, al te scheef wordt voorgesteld — het behoort tot den goeden toon om een kunstenaar tot slachtoffer van zijn nietbegrijpende omgeving te maken! —, hebben we van hem eenige min of meer reveleerende gedichten, die zich uitsluitend om zijn persoonlijke gevoelens concentreeren, en nog! . . . met welk een reserve hebben we die te verklaren. Tusschen Gezelle's gedachtensfeer en die zijner Noord-Nederlandsche verklaarders ligt een onvermoede afstand. Hij staat ondanks de vijf, zes eeuwen scheiding veel dichter bij Maerlant dan bij een volbloed-tachtiger of bij een hedendaagsch vitalist. Gezelle was een rechtgeaard Christen uit het negentiende-eeuwsche Vlaanderen en dit bepaalt zijn grondhouding ten opzichte van alle levens- en wereldvragen. Voor hem waren dit nauwelijks vragen, het waren blijvende verworvenheden. Hij kende de klassieken en de middeleeuwers, maar het is of de buitenlandsche romantici en de na-romantici, voorzoover hij ze al gekend heeft, hem spoorloos zijn voorbijgegaan. De groote rilling van onrust en onbevredigdheid, van een soort ballingschap in eigen vaderland, die met de romantiek in de besten der Europeesche menschheid voer en die nog altijd natrilt tot in de hedendaagsche poëzie, heeft Gezelle's

ziel niet geraakt. Men verklaart hem gewoonlijk voor nog middeleeuwsch en bedoelt dit niet ongunstig, doch het woord heeft nu eenmaal zijn bepaalde gevoelskleur. Voor velen geldt het als een niet te vergoeden gemis, niet beroerd te zijn door dien eigenaardigen geest van innerlijke verstoordheid, of wil men liever, van innerlijke hoogspanning, die den lateren mensch, vooral den lateren intellectueel kenmerkt en zich uit in een eigenaardige voorliefde voor het overbewuste, het terzijde liggende, het ondogmatische, het ongebondene en oereigene van den geest. Gezelle heeft deze strooming niet gekend, althans niet aan den lijve ervaren. Hoe ouder hij wordt, hoe natuurlijker hij zich in de blijheid en ongekweldheid der zuivere kinderen Gods schijnt te verheugen. In zijn vroege periode, als zijn poëzie nog niet het gerijpte evenwicht van den lateren tijd bereikt heeft en zijn gevoelige ziel nog wankelingen naar verschillende zijden ondergaat, staat hij den modernen mensch nader dan later. Het gelouterde en evenwichtige — dit hoort bij de verstoordheid en hoogspanning waarvan we spraken — mist een bekoring, die het beproefde, getourmenteerde en zich nog zoekende wel bezit.

Tengevolge van dit alles zijn we bij weinige op den voorgrond tredende dichters zoo slecht ingelicht omtrent hun persoonlijk zieleleven als bij dezen exuberanten natuurminnaar, die in honderden verzen zijn natuurblijheid en Godsinnigheid uitzegt. Het persoonlijke, in zich besloten gevoelselement dat zijn levensbijzonderheden zou te reflecteeren hebben, treedt met de jaren hoe langer hoe meer op den achtergrond. In zijn Roesselaarschen tijd is er nog een romantische inslag: hij roept engelen aan, en droom en melancholie geven zijn poëzie soms een schijn van onwerkelijkheid. In zijn latere periode is hij klassiek van zuivere, natuurlijke waarachtigheid. Het is of hij Goethe's woord, dat hij wel niet gekend zal hebben, wil naleven: „Solange der Dichter blosz seine wenigen subjectiven Empfindungen ausspricht, ist er noch keiner zu nennen; aber sobald er die Welt sich anzueignen und auszusprechen weiss, ist er ein Poët. Und dann ist er unerschöpflich und kann immer neu sein. . . . . " Van een cultiveeren van stemmingen en gevoelens, waartoe een overmatig subjectivisme menig epigoon van den laatsten tijd verleidde, of van een vervallen tot sensitivisme, tot den eenzijdigen cultus der zinnelijke waarneming, de klip waarop eenige tachtigers strandden, is bij Gezelle geen sprake.

De persoonlijke gevoelsgamma die zich in zijn werk openbaart, is niet zoo heel gevarieerd: het is altijd het uiterlijk phenomeen dat, weerspiegeld in zijn ziel, in het middelpunt der aandacht staat. Zelfs gedichten als „Mijn hert is als een Blomgewas" en „Ik ben een Blomme" openbaren gevoelens, die ieder mensch of ieder Christen bij tijd en wijle in zwakkere afmeting hebben kan. Het bijzondere ligt weer in de grandiooze beeldwording, de natuurdoordringing, de innerlijke schouwing, die alle Gezelle's eigenste wonder zijn. Deze innerlijke schouwing is de bron en het geheim

zijner kunst, de beeldwording is zijn persoonlijkste gave. Het beeld is, zooals Pierre Guéguen het noemt, „une forme magique du principe d'identité". In „Ik ben een Blomme" gaat dit letterlijk in vervulling. God en zon, dichter en bloem gaan onmerkbaar in elkaar over en het is begrijpelijk dat sommigen hier — ten onrechte! — van pantheïsme gesproken hebben. Gezelle zou voor het woord gehuiverd hebben.

Gezelle is meer een beschouwende dan een emotioneele natuur, voorzoover deze tegenoverstelling gewettigd is, en hierin is hij de antipode van bijvoorbeeld een dichter als Willem Kloos, voor wien natuur en buitenwereld oneindig minder beteekenis hebben. Kloos ziet de dingen en verschijnselen in het coloriet zijner eigen stemmingen: Gezelle ziet en zet zich zelf in het coloriet der verschijnselen. Bij Kloos blijft de maan het symbool eener verteederde melancholie; wanneer hij dicht:

> Zooals daarginds, aan stille blauwe lucht,
> Zilveren-zacht, de half ontloken maan
> Bloeit als een vreemde bloesem zonder vrucht,
> Wier bleeke bladen aan de kim vergaan,

dan is het niet zoozeer de werkelijke als de gestyleerde, met sentimenten en herinneringen gedrapeerde dichtermaan die in het sonnet wordt betrokken.

Voor Gezelle geldt alleen de werkelijke maan:

> Wie, wie heeft toch, laat mij weten,
> in den hoogen hemel, daar,
> u doen hangen zonder keten,
> wonder' zilvre lampe klaar?
>
> Wie, wie heeft het vat gesmeden,
> en den krans erom geplooid,
> waar gij al de lieflijkheden
> van uw lekend licht uit strooit?

Wellicht is deze voorstelling niet volkomen juist en is voor beide dichters de maan en de geheele natuur even werkelijk, al is het op een andere wijze. Maar uit dit voorbeeld blijkt de geheel anders geaarde grondhouding van Gezelle en van Kloos. Door Kloos' vers, hoe schoon het ook is, beeft de teere, wat pretieuze ontroering van een die zich dichter weet, van een voorname, boven de massa verhevene. Rythme en woordkeus zijn van een onvolksche verfijning en verraden den kunstenaar, die woord en sentiment vereert met hoofsche adoratie, en stammen uit een gevoelswereld die Gezelle vreemd was. Kloos' maan schijnt niet voor proletariërs en buitenmenschen, doch voor een élite, die in een bepaald soort geestesleven is opgegroeid. De maan van Gezelle is gemeengoed voor allen, zooals God ze in den hemel hing, een baken in de duisternis. Door Gezelle's vers trilt de verwondering

van den natuurlijken mensch, het niet bijzonder gecultiveerde gevoel van iemand die voor het eerst naar buiten treedt en staart in het stille lichtwonder van den nacht. Ook in deze verzen is verfijning, de natuurlijke verfijnde gevoeligheid voor het menschelijke woord. Maar een dichterlijke Roodhuid of Australiër kon ongeveer op gelijke wijze zijn natuurverwondering verbeeld hebben. Niets van de moderne geestesspanning of gevoelscultuur huivert er door Gezelle's gedicht.

Sentimenten of gewaarwordingen die eenigszins terzijde van het normale zielsleven liggen, zoekt men bij Gezelle te vergeefs. De vreemde schoonheid van nog nooit ervaren gevoelens, van onvermoede tochten en bewegingen der ziel, zooals de poëzie in het spoor der Romantiek, die vooral sinds Baudelaire ontdekt en ontgonnen heeft, is nauwelijks verwant aan zijn kunst. Gezelle is geen droomer, geen narcistisch mijmeraar die zich genietend neerbuigt over eigen gevoelens, geen zelf-ontleder; hij is in zijn soort een geweldig realist. Slechts het werkelijke heeft beteekenis voor hem, in dien zin dat hij alle dingen in uiterste onbevangenheid te gemoet treedt, dat er voor hem geen enkel verschijnsel in een conventiesfeer van dichterlijkheid gehuld is en alle dingen voor hem dagelijks nieuw en vol bekoring zijn. De troebele mist der traditioneele dichterlijkheid die, toen Gezelle te dichten begon, bepaalde dingen wel en andere niet omgaf en elken onbevangen blik verhinderde, is voor hem opgetrokken.

Zoo staat Gezelle in de Nederlandsche poëzie als een natuurwonder, terzijde van de litteraire stroomingen, in een tijd toen deze trouwens te verzanden dreigden. Hij heeft in Nederland, een philologenland, een land met beroemde humanisten en professoren, waar het volkslied en de volkszang reeds eeuwen verstomd zijn en de poëzie bijna een kaste-verschijnsel werd, de onschatbare verdienste gehad dat hij hooge cultuurpoëzie schreef zonder zich al te ver van den volkszin te verwijderen. Zoo kon hij de gelukkigste schakel worden tusschen het weinig geletterde volk en de hoogere litteratuur. Den ongeletterde en den intellectueel beiden heeft Gezelle weten te bekoren. Het volgende Kleengedichtje moge als een samenvatting van Gezelle's doen en dichten gelden:

'k Zat bij nen boom te lezen,
  al in mijnen brevier;
de zonne kwam gerezen,
  gelijk een kole vier;
de blijde vogels dronken
  de dreupels van den mei,
de morgenperelen blonken
  en brandden in de wei,
  lijk vier:
'k zat bij nen boom te lezen,
  al in mijnen brevier!

De Geesteskentering van onze dagen

door Dr. B. M. BOEREBACH.

I

Onze geestesonrust is geen feit als andere feiten. Het is het meest wezenlijke kenmerk van ons menschzijn en ligt ten grondslag aan ons menschelijk lot. Het hangt onmiddellijk samen met de grootheid en de beperktheid van den menschelijken geest tegelijk: te kleìn, om de volheid van onze menschelijke verlangens te peilen, te gròot om ons ooit van de wijdstrekkende eerzucht van onze verlangens te doen afzien.

Niet minder wijst deze onrust op de broosheid en de onverzadigbaarheid van het menschelijk hart: te zwak, om lief te hebben, zooals het zou willen beminnen; te onverzadigbaar om slechts in de mate van zijn kunnen lief te hebben. Het schouwspel van de wereld buiten ons draagt er het zijne toe bij, de onrust te vergrooten en Pascal zeide op de hem eigen wijze, hoe wij ons vol onbehagen voelen, zoodra wij ons verstouten deze wereld in zich zelve of ons in deze wereld te meten.

Echter is de onrust, die zich aan ons meedeelt, wanneer wij ons over den afgrond van ons eigen ik buigen, — ons ik met al zijn gevoelens en strevingen —, geenszins een mindere oorzaak van vrees en onthutstheid.

Of zijn de ontledingen, waaraan een Proust, een Dostojefski of een Mauriac zich overgeven minder duizelingwekkend dan de metingen, door een Tomson of een Einstein verricht?

De eenzaamheid, wel verre van onze onrust te verlichten, drijft haar tot het uiterste, hoe zeer dit middel ook aangeprezen werd door non-conformisten in de na-oorlogsjaren. Maar ook een welbegrepen gemeenschapsleven brengt ons geenerlei bevrijding: immers de eerste les die wij uit den omgang met anderen putten, is die van de ondoordringbaarheid der zielen. Wat men ook doet, men leèft alleen, men stèrft alleen. De mensch zoekt weliswaar een geneesmiddel in handeling en verstrooiing, wel beseffend, dat bewegingloosheid na verwant is aan dood. Maar had beweging ooit eenige wezenlijke verwantschap met waarachtig leven? Vermag de mensch op den duur de hoop in de plaats van het geluk — dat is een bezit — te stellen? De overtuiging dringt zich spoedig aan hem op, dat de hoop nog nimmer iets anders vermocht te zijn dan een stimulans, een prikkel tot inwendig leven, dat zonder haar zou verkwijnen en ineenstorten.

En naast die innerlijke onzekerheden schouwt de mensch in een op haar grondvesten wankelende maatschappij, waarin hij veel-

al — en bijzonderlijk in onze dagen — nog minder eeuwigheids-overtuiging vindt dan in zichzelven.

Overal, waar hij zich ook beweegt en waar hij den blik ook wendt, is onrust. Onrust ìn en òm en mèt hem.

* * *

Toen in 1929 de Prix Goncourt en de Prix Femina aan Arland en Bernanos werden toegekend, waren de prijswinnaars geen schrijvers, die in een café in de nabijheid van het place Gaillon hun fortuin zaten af te wachten: zij hadden zich altijd ver van partij- en kliekgeest en litterairen strijd gehouden. En zulks was ons een eerste voldoening.

GEORGES BERNANOS

Maar er waren andere. De dubbele keus van Arland en Bernanos wijdde twee talenten van superieur formaat en geheel bijzondere structuur. L'Ordre en la Joie. Twee werken met abstracte titels en van austère sfeer. Op het eerste gezicht een zonderlinge ontmoeting, een wonderlijk samentreffen van twee jury's, die op hetzelfde moment twee geesten op den voorgrond brachten, die werkten op hetzelfde plan en aan dezelfde problemen. Deze ontmoeting werd tot een treffende, toen men constateerde, dat die problemen juist diè problemen waren, welke het Fransche, of liever geheel het Europeesche geestesleven sinds tien jaar beroerden en tevens, dat Bernanos en Arland de twee schrijvers waren, die ze met de meeste scherpzinnigheid en diepzinnigheid hadden onderzocht.

In die dagen werd er juist ernstig geredetwist over de historische waarde van de oorlogsromans. En plotseling werd de critiek zich er van bewust, dat, als het moeilijk was den oorlog tot zuivere uitdrukking te brengen, het nog moeilijker was de ontzaglijke beroering, welke erop gevolgd was, weer te geven. De geestesonrust, welke sinds tien jaren een geliefkoosd literatuurthema was, was door de vele dilettant-schrijvers in discrediet geraakt. Deze twee schrijvers vestigden plots op schrille wijze de algemeeene

aandacht op het zedelijk lijden van velen, waar zij, dóórdringend tot den diepsten grond der dingen, de oorzaken der geestelijke ontwrichting blootlegden en aantoonden, dat de kwaal veel ernstiger was, dan iemand had kunnen vermoeden. Zij toonden aan, dat zij niet alleen het gebouw zelf aantastte, dat wij, nà onze voorgeslachten, trachten te voleinden en te vervolmaken, maar de fondamenten zèlf, waarop de Westelijke beschaving opgetrokken was. Marcel Arland en Georges Bernanos hebben meer dan wie ook en vroeger dan ieder ander op de grootte van het gevaar en de totaliteit der ontreddering gewezen.

Zeker, de onrust was reeds latent in de harten der jonge mannen van vóór den oorlog: een „professeur d'inquiétude" als Gide speelde reeds in die dagen zijn noodlottigen rol en een Barrès, een Romain Rolland en een Suarès hielden niet op hun onrust in allerlei toonaarden te bezingen. Zelfs in die mate, dat vele tijdgenooten het eigen zieleleven in hun werken meenden afgespiegeld te zien. Maar in de houding dezer velen was een bepaald snobisme, betrof het een zoeken naar zeldzame en duistere psychologische gevallen: het waren de dagen van de „heilzame innerlijke geestesrevolutie", de „salutaire catastrophe intérieure", zooals men later zeide. Het waren de dagen van economischen welstand, waarin de geestelijke onrust nog een rustpunt vond in het zinledig agnosticisme van een Anatole France, wiens geestelijk nihilisme saamgevat mag heeten in de volgende uitspraak, welke hij eenmaal deed:

„Aux dieux ne plaise que je vois mon sentiment prévaloir sur tout autre et exercer son empire absolu sur les intelligences. Une piété trop étroite chez les Athéniens a causé l'exil d'Anaxagore et la mort de Socrates. Que serait-ce, si des milliers d'hommes étaient asservis à une idée unique sur la nature des dieux? Ils mourraient pour un nom, ils tueraient pour un nom."

Dagen, waarin men van zijn onrust een voorwerp van subtielen hoogmoed durfde maken en men aan de meest hoovaardige dragers van die geestesonrust de les der waarheid en der redding vroeg.

Het waren de dagen van den bloei der Gide-theorieën, welke den mensch verzekerden, dat de onrust haar doel en haar vruchten in zichzelve droeg. Men duchtte in het bezit den dood van het menschelijk verlangen; in de keus, de beperking van het mogelijke; en men wilde geen grens getrokken zien aan den heerlijken wellust, waarmee de onzekerheden van het oogenblik gepaard gingen.

„Ce que nous souhaitons, Nathanaël", zegt Gide, „ce n'est pas tant la possesssion que le désir. . . . Si je faisais ceci, cela m'en devenait aussitôt regrettable, et je restais souvent sans plus oser rien faire. . . . . Toutes les formes de Dieu sont chérissables. . . et tout est la forme de Dieu. . . . Heureux, qui ne s'attache à rien dans la terre et promène une éternelle ferveur à travers les constantes

mobilités." En duizenden tijdgenooten leefden op het rhythme van hun verlangens en zagen hun menschzijn, hun „condition humaine" in hun schijnrust ten gronde gaan. Pascal reeds oordeelde deze horde van zelfgenoegzamen, toen hij schreef: „Les hommes qui sentent naturellement leur condition n'évitent rien tant que le repos."

De voor-oorlogsjaren en ook de jaren onmiddellijk na den oorlog waren de jaren, waarin een Gide zijn ware glorie beleefde: het waren de jaren, waarin men, mede onder den slag der wreede oorlogsontgoocheling de belangrijkheid van een idee — welk dan ook — ontkende. Men was er toe gekomen slechts dàt meer te aanvaarden, wat de waarneming onzer zinnen en onze gewaarwordingen ons onmiddellijk leerden of wat de directe ervaring ons onderwees. Iedere andere levensopvatting werd als in strijd met de tastbare werkelijkheid naar het domein der irrealiteit verwezen. Een tijd waarin men niet leefde, maar zich liet leven, welk verwijt een Guéhenno ook onzen tegenwoordigen tijd nog meent te kunnen aanwrijven.

De tijd van den methodischen twijfel is echter ten einde en de literatuur der laatste acht jaar — schrijvers als Huxley en Shaw terzijde gelaten — is een voldoende weerlegging van Guéhenno's meening.

Reeds spoedig na den oorlog begreep men, dat de tijd van zelfgenoegzame ontleding en spitsvondig geredeneer ten einde was. Ook het publiek oefende in deze zijn invloed, wars als het zich toonde van benepen egocentrisme en overdenkingen betreffende het eigen-ik van den schrijver. Trouwens de begaafden onder de na-oorlogs-schrijvers maakten de helden hunner romans tot de werkelijke dragers van de onrust en het leed der velen, die reikhalzend naar voorlichting en bevrijding uitzagen. Die karateristieke types der na-oorlogsmentaliteit zijn velen: de Blaise Orlier van Daniel-Rops uit l'Ame obscure; de François Mesnace van Marc Chadourne uit Cécile de la Folie en zijn Vasco uit den gelijknamigen roman: de Alexander Lenoire van Léon Bopp, de helden van Emmanuel Robin, van Maurice Betz, van Dieu la Rochelle, van Malraux en vooral ook de Gilbert Villars van Marcel Arland uit l'Ordre, zij allen zijn ongerusten, lijdend onder de onrust van hun leven; stuurloos voorwaarts gaande, in de hartstochtelijke verdieping van hun zieleleven; een stabiel element zoekende waaraan het mogelijk is zich vast te klemmen. Maar helaas! komen deze helden veelal niet verder dan tot een beangstigende versnippering en ontbinding van eigen zieleven. Het zijn helden, allen gekweld door een dorst naar het absolute, dat is het onwrikbare, die tastend voortgaan te midden van een wereld van eeuwig bewegen, door den Bergson van de Evotution Créatrice tot dogma verheven. En vergeefs zoeken zij een weg te midden der velerlei vormen van religiositeit, bijgeloovigheid, valsche dogma's en controversen van deze dagen.

De mensch van de allerlaatste jaren echter heeft op zijn zoek naar de waarheid in vrijwel alle gevallen een keuze gedaan en weet in spijt van Gides insinueerenden raad weer te sterven voor een idee.

* * *

Wij zeiden boven, hoe Arland en Bernanos baanbrekend werk verricht hebben door hun tijdgenooten het volle besef van den ernst der tijden bij te brengen. Zij hebben dat gedaan met het harde en heftige accent, dat noodig was om uit den nevel van holle abstractie's de bittere waarheid naar voren te brengen en in hun werk wogen en beoordeelden zij de geestelijke krachten van onzen tijd.

MARCEL ARLAND

Reeds in Februari 1924 had Marcel Arland in la Nouvelle Revue Française het vraagstuk, dat hem kwelde, in zijn volle helderheid en uitgestrektheid gesteld. Reeds toen zocht hij de „nouveau mal du siècle" te ontleden. En hij schreef deze conclusie neer:

„Toutes questions se ramènent à un problème unique, celui de Dieu . . . . Dieu, l'éternel tourment des hommes, soit qu'ils s'attachent à le créer ou à le détruire; l'œuvre d'un Racine s'explique par sa présence permanente; celle de Rousseau par sa recherche; celle de Stendhal par l'effort des passions pour en cacher l'absence. Mais un esprit où cette destruction de Dieu est accomplie, où le problème de Dieu n'est plus débattu, par quoi comblera-t-il le vide laissé en lui et que maintient béant la puissance des siècles et des instincts? l'Absence de Dieu est le non-sens de toute morale. Sont-ce la forme politique d'un pays, des questions humanitaires au économiques, qui pourront remplacer en vous l'ancien fondement? Jusqu' à ce que nous ayons pris l' habitude de ce nouvel état, toutes choses nous apparaîtront dérisoires et nous mêmes d'abord. Esprits désaxés, bâtissant par convenance et par raisons pratiques des gardes-fous aux quels nous n'accordons nulle confiance, nous sommes condamnés à d'éternelles occupations, occupations et rien d'autre. . . .

Hetzelfde probleem zou den romanschrijver, Marcel Arland, het boek inspireeren, dat hij vier jaar later den titel gaf: L'Ordre. Met dit verschil, dat een romancier een andere waarheid vervolgt dan de philosoof of de criticus, een minder absolute waarheid, die min of meer offert aan de onvolmaaktheden van den mensch en de noodzaak van het leven. Niets vermag oogenschijnlijk een fondamenteele wanorde, als in l'Ordre afgeschilderd, te niet te

doen. Integendeel komen vele bijkomstige onregelmatigheden haar nog verergeren. De Gilbert van Marcel Arland is de Julien Sorel van onzen tijd. Radelooze wanhoop („la folie du désespoir") ligt ten grondslag aan deze anarchistische levens en hoewel „folie" in welken vorm dan ook nu eenmaal niet tot de waarheid vermag te leiden wordt het ons uit Arland's werk toch tevens duidelijk, hoe de schrijver de grootste — misschien de eenige — waarde hecht aan de krachtsinspanning en het pogen van een wijs beleid, al blijft dit pogen dan ook veelal middelmatig en begrensd.

Ouder dan Marcel Arland, bleef Bernanos evenals de eerste altijd wantrouwend tegenover de maatschappelijke leugen. Nimmer werd hij dupe van de schijnheiligheden, welke het geraamte vormden — en nog vormen — van een groot deel van ons individueel en maatschappelijk leven. Maar de leegte, die Arland verschrikt, geeft Bernanos geen duizeling. Deze Katholiek, met een vurig geloof bezield, gelooft geenszins, dat er duisternissen zijn, die niet verlicht kunnen worden. Zijn intelligentie mag de strengste oordeelen uitgesproken hebben; zijn ziel heeft immer het geloof in de bevrijding bewaard. Zijn groote medelijden voor den medemensch heeft hem voor misanthropie bewaard. Want evenals een Mauriac kan hij nimmer nalaten tot zelfs in de afzichtelijkste schepselen het werk van den Schepper te onderkennen.

„*L'Ordre.*" Het is waarschijnlijk niet zonder een zweem van ironie, dat Arland dit woord aan het hoofd van zijn belangwekkend werk neerschreef. Het is als een wat bittere vraag, waarop het werk van Bernanos, dat de *heiligheid* voor zijn lezers verheerlijkt, als een antwoord geeft op een toon van blijde en ernstige zekerheid: „*la Joie.*"

---

boeken - schouw

LUYKEN (Jan) EEN BLOEMLEZING UIT ZIJN GEDICHTEN. (31)
REVIUS (Jacobus) EEN BLOEMLEZING UIT ZIJN GEDICHTEN. (31)
HESSELS (W.) WINDSTILTE. (43)
KALMIJN-SPIERENBURG: TRANSPARANTEN. (30)
Prijs per deel *f* 0.45. Bosch en Keuning, Baarn.

In de afdeeling Letterkunde der z. g. Libellenserie zijn de vier bovengenoemde bloemlezingen van protestantsche dichters uitgekomen. Die van Jan Luyken en Jacobus Revius werden van een inleiding voorzien.

PALAU S.J. (Gabriel) DE KATHOLIEKE VROUW VAN DE DAAD. (173) Bode v./h. H. Hart. Alken, België.

Na „De Katholiek van de Daad" ook „De Katholieke Vrouw van de Daad". Een aanwinst voor de boekenplank onzer vrouwen en groote meisjes, waarin zij veel te leeren, maar ook veel bemoediging en opbeuring kunnen vinden.

FRANSCH

BRASILLACH (Robert) L'ENFANT DE LA NUIT. Roman. 12 fr. Plon, 1934.

Dit mooie boek is het typische boek van een lettré. Een lettré van talent en smaak schrijft altijd verrassend en volgt ongewone wegen. Zijn gevoelens en reacties zijn anders dan die van gewone stervelingen. Hij is gecompliceerder, onberekenbaarder, grilliger dan een niet lettré. Hij kan onuitstaanbaar zijn, doch is dit niet, wanneer hij talent en oordeel heeft. — „L'Enfant de la Nuit" is de zeer wonderlijke geschiedenis van een kind uit de duisternis, een kind van een toevalshartstocht, dat scheef in de wereld staat. Hoe de schrijver met dit kind kennis maakt, het milieu waarin het opgroeit, hoe hij met enkele wonderlijke vrienden in het lot van het kind betrokken wordt, heel dit zeldzame complex van ervaringen, toevalligheden en interessen wordt door Brasillach op bewonderenswaardige wijze beschreven. Het is een zeer ongewoon, een frisch en oorspronkelijk boek, een boek van gevoelige, nobele menschelijkheid. De kunst, waarmede de auteur dit fijne, verwikkelde net ineenvlecht, is iets zeer zeldzaams. Het boek heeft niets van een alledaagschen roman, het biedt veel schijnbare digressies, het heeft veel van het grauwe alledagsleven en toch is het doordrongen van een fijne poëzie. Ik geloof niet dat iemand die veel gelezen heeft, dit boek onbevredigd zal terzijde leggen.

GUÉHENNO (Jean) JOURNAL D'UN HOMME DE 40 ANS. 15 fr. Grasset, Paris, 1934.

Dit boek is allerminst wat de titel op het eerste gezicht zou doen verwachten, de levensbiecht van een veertigjarige. Het is geen levensbiecht maar een jeugdverhaal. De schrijver is geboren en getogen — na zijn vijfde jaar althans — in een allerarmoedigst proletariersmilieu en zoo was hij ongeveer voorbestemd voor het communisme. Wat hij over zijn jeugd vertelt is inderdaad schrijnend van onmeedoogendheid. Later wordt hem gelegenheid geboden te studeeren aan de „école normale" te Parijs en zoo wordt hij „intellectueel". Het tweede gedeelte van dit Journal behandeld hoofdzakelijk de oorlogsjaren, toen hij soldaat was en met stijgenden weerzin zich afvroeg, waartoe dit zinlooze vechten, dit dooden en gedood worden diende. Men ziet: de mentaliteit van waaruit dit boekje geschreven werd, is allesbehalve nationalistisch, maar onvervalscht marxistisch. Guéhenno moet van God en godsdienst niets hebben en ziet bewonderend naar Rusland. Litterair is het boekje niet heel belangrijk; ieder communist met schrijftalent zou een dergelijk „journal" kunnen schrijven. In Frankrijk schijnt het werkje gunstig ontvangen te zijn, althans in sommige milieu's.

QUONIAM (Th.) ERASME. 20 fr. Desclée De Brouwer & Cie., 1935.

Een hernieuwde studie van Erasmus begint dezen beroemden humanist in een gunstiger daglicht te stellen. Het boek van Th. Quoniam is iets geheel anders dan de biografie van Stefan Zweig. Quoniam heeft weinig belangstelling voor het anecdotische, voor de concrete bijzonderheden van Erasmus' leven, maar des te meer tracht hij den humanist te beluisteren in zijn geschriften, vooral in zijn brieven. Hij ziet in Erasmus' gereserveerde houding tegenover de machtigen dezer aarde en tegenover de luidruchtigen niet zoo zeer gebrek aan karakter en heroïsme, zooals de gangbare opvatting dit deed, als wel de bezorgdheid voor de belangen van den geest, voor het behoud der letteren. In den strijd van Luther tegen Rome hield hij onverdeeld vast aan de hiërarchie der Kerk, doch wenschte meer tegemoetkoming aan den onstuimigen nieuwlichter. Quoniam brengt overvloedig materiaal aan voor zijn meening en bewijst ontwijfelbaar dat Erasmus rechtzinnig in de leer was. Wel blijven er eigenaardige hoeken en kanten aan zijn wezen, bijvoorbeeld zijn ingeboren monnikenhaat, zijn theologenafschuw, zijn overbezorgde diplomatie, alles verschijnselen die zijn wezen eenigszins vertroebelen.

DUITSCH

PONTEN (Jozef) VOLK AUF DEM WEGE. Roman der deutschen Unruhe, 1. Hauptband: 604 S. Im Wolgaland, Stuttgart. Berlin Deutsche Verlaganstalt, 1934.

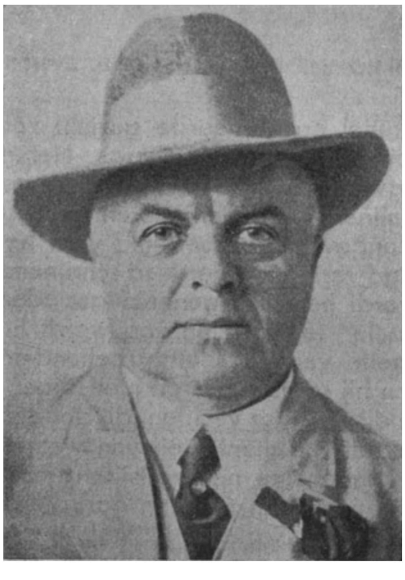

Volgens de N. S. D. A. P. (Auslandabteilung - Reichsleitung) is het alleen maar mogelijk „in den Ausdrücken rückhaltloser Begeisterung von diesem epochalen Werk zu sprechen".

Het is inderdaad ontzaglijk! Denk 'ns even 600 pagina's druk over één enkel jaar in het Wolgaland in een nietig Duitsch kolonistendorp! En er komen nog meer van die dikke deelen, misschien wel niet handelend over het Wolgaland, wij zijn immers „auf dem Wege", maar toch allen van hetzelfde soort. De twee voor dit „epochale" werk geschreven boeken over de Wolga (Wolga Wolga en Rhein und Wolga) worden nog uit elkaar gehaald en ge-

deelten ervan worden samengevoegd in een inleidend deel „Der Auszug".

Dat is kolossaal, angstwekkend kolossaal, een record-prestatie, iets wat een onderdeel van een Goebbels-regie zou kunnen zijn. Laten wij bekennen: het is ook werkelijk wat, ja meer dan dat: het Wolgaland staat door dit boek in heel z'n eenzame grootheid, in z'n machtige verlatenheid voor ons, volkomen overtuigend.

Ponten zou een filmregisseur van formaat kunnen zijn als het om de uitbeelding van een stuk land en volk ging. Er ontgaat hem niets, hij weet 't belangrijkste uit te kiezen en wat meer zegt, hij heeft 't land en 't volk zoo lief, dat alles leeft en zingt. Alles krijgen wij te zien: de landbouw, de vischvangst, de trappenjacht, de jaarmarkt, huwelijks- verlovings- begrafenisgebruiken, de vier jaargetijden en dan tenslotte de Wolga zelf. Daarover ligt dan als een waas van weeoed de Duitsche „Fernsucht", vleeschgeworden in den dorpsschoolmeester Christian Heinzberg, de leider van de trek der jonge kolonisten naar andere streken.

Zijn beschrijvingen zijn niet cerebraal, niet schoolmeesterachtig-dicteerend zonder het licht der liefdevolle visie, ze zijn verzadigd van dichtbije volle stralende werkelijkheid. Men leze slechts de uitbeelding van een wordende avond. (Voor avonden heeft hij een speciale voorliefde).

„Die Wolgaberge standen jetzt als tiefblaue Mauer über bleckfahlem Wasser und unter einem orangedunklen Himmelsstrief. Aber was orange war, wurde blau, violett und verdunkelte im Nacht, der Strom selbst veränderte seine Farbe in ein eigentümliches tiefes Schwarz. Jetzt kam über Asien ein Mond herauf, dem bereits etwas an der vollen Rundung fehlte. Plötzlich waren die in der Nacht verschwundenen Wolgaberge wieder da, doch bleieh und fern, sie schienen sozusagen auf ihr Dasein in der Landschaft zu verzichten. Die Landschaft selbst, lichtlos gestorben, war in den Himmel hinaufgestiegen, dessen hohen Raum eine Wolkenjagd durchtobte." (p. 246-247).

Men voelt, wat een liefde hier zindert voor het détail, wat een geduldige, passielooze toewijding zich hier overgeeft aan het zijn der dingen, zonder de jagende haast om de gebeurtenissen. Die liefde houdt ook ons gevangen, houdt ons jachten op en dwingt ons mee te kijken en te rusten in het beschouwen (vgl. pag. 337). Men gaat niet mee langs de verstandelijke omweg, het is gewoon meekijken, meevoelen geworden en het landschap verrijst voor de zieleoogen vanzelf met evidente klaarheid.

Het is merkwaardig, hoe niets aan z'n liefdevolle aandacht ontsnapt, elk huisje met heel z'n familie moet geteekend worden en bladzijden lang besteedt hij aan de beschouwing van de oogst, zoodat hij schijnt te vergeten, dat hij aan een roman bezig is.

Daartusschen strengelen zich aardige episoden, spannende schetsjes, fel, levendig verteld, met dat echte alle bedenkingen overwinnende vertelplezier. In die episodes zit veel technisch

kunnen en technisch verantwoordelijkheidsgevoel: ze dienen ook om door voortdurende schildering niet te vermoeien.

Trouwens heel het boek verraadt de rijpheid van een talent, wat zich dikwijls uit door een techniek van het naast-elkaar, als bijv. twee menschengroepen in één huis telkens om beurten naar voren gehaald worden, filmisch gezien zeker, maar grandioos overgedragen op de literatuur. Zóó ook die twee werelden van Russen en Duitschers vlak naast elkaar, onverbonden naast elkaar voortlevend. Men moet toegeven: het boek is vol interessante momentschilderingen, vol rijkdom van geestige episoden. . . . .

Maar. . . . helaas, er is een „maar" . . . en een ernstig „maar". „Im Wolgaland" is geen roman. Niet omdat er een sterke eenheid ontbreekt, maar omdat het een bijna volkomen opgaan in het statische is. Het is vrijwel onmogelijk een eigenlijke ontwikkeling te ontdekken, ook in de ziel van de hoofdpersoon, Christian, die te veel belichaming der Duitsche Sehnsucht blijft, om een eigen persoonlijk leven te kunnen leiden. Het eenige bindende element, behalve dan het landschap, is de voorbereiding voor de trek naar Azië, die echter zoo lang uitgetrokken wordt over de 600 pagina's door, dat de spanning moet verdwijnen.

Er is nog een ander „maar": op slot van zake is Ponten toch voor een grootsch epos te ondiep! Hij mist absoluut de kijk op de belangrijkste levensmotieven, godsdienst en moraal, dat zijn voor hem dingen als eten en drinken, iets wat er nu eenmaal toevallig ook is, maar waar men zich verder niet bijzonder voor interesseert, hoogstens als een aardige uiting van een afgesloten kaste van menschen die uit hun vroegere omgeving nog een stukje van die oude gebruiken hebben meegebracht. En als Ponten een moment diepzinnig wil worden (p. 218), dan bazelt hij wat bekende phrazen na. Welnu, zonder die kijk, die diepste belangstelling, die toewijding is, voor het allerhoogste en allesbeslissende in den mensch kan moeilijk een waarachtig epos gevormd worden, het wordt door het ontbreken ervan tot middelmatigheid gedoemd.

HANDEL-MAZZETTI (E. von) DIE WAXENBERGERIN. Roman aus dem Kampfjahr 1683. (293) 5.20 M. Kösel & Pustet, München, 1934.

Deze roman speelt in het jaar 1683, het jaar waarin Weenen door de Turken belegerd werd, en Weenen zelf is de plaats der handeling. We vinden hier de geliefde personenschakeering der schrijfster, een dapper en nobel krijgsman en een tengere, naieve Jungfrau terug. Handel-Mazzetti heeft altijd nog al veel van de geloofs- en verbeeldingskracht harer lezers gevorderd, maar hier bereikt zij in dezen haar hoogtepunt. Alle hebbelijkheden der schrijfster, haar zin voor charge, voor het à outrance doorgevoerde, voor het gebruik van dialect en vreemde talen, voor het werken met toevalligheden, treden hier op den voorgrond. Wel gevoelt men overal nog het groote talent: haar nooit versagende inventie, haar weelderige beschrijvingskunst, haar suggestief vermogen,

maar het geheel overtuigt niet. Haar Hollandsch — de dappere krijgsman is in dit boek een Hollander! — doet nogal vreemd aan, wat het vertrouwen in het overige niet versterkt. Een kloosterjungfrau, die in den tijd van een paar uur het leven van graaf Starhemberg, den verdediger der stad, tweemaal redt, is al te wonderbaar. Overigens biedt het boek, zooals alle romans der schrijfster, tafreelen vol leven en kleur, tintelend van humor en onverwachte wendingen. Al haar liefde voor haar bedrukte vaderstad, die door haar volhardend verzet Europa redde, heeft Handel-Mazzetti in dit boek neergelegd.

REGER (Erik) JENZ UND JETTE. Chronik einer Leidenschaft. (248) 4 M. en 4.80 M. Rowohlt. Berlin, 1935.

Bij een nieuw werk van Erik Reger, den schrijver van eenige zeer opvallende romans, staat de aandacht telkens gespannen. Reeds zijn eerste boek „Union der festen Hand" verraadde een auteur van bijzondere begaving. Het is tot nu een zijner beste gebleven. „Lenz und Jette" bereikt althans niet de hoogte van het eerste werk. Deze kroniek van een Leidenschaft is zoowel de kroniek eener liefde als wel die van een oplichtershartstocht en de laatste is belangrijker dan de eerste. Lenz is een jonge man die in den inflatietijd als onwillekeurig ertoe gebracht wordt zijn geluk in vooze mijnondernemingen te beproeven en het karakter van dezen handigen, in den grond niet eerloozen bedrieger is goed geteekend. Jette, een weeskind dat bijna als dochter des huizes door een gegoede familie wordt opgenomen, ontvlamt voor hem en bewaart ook na het gebleken bedrog, haar liefde voor den vroegeren Lenz. De roman is goed geconstrueerd, de practijken der Schieber en geldverdieners in een voozen tijd zijn zaakkundig beschreven, doch het geheel is wat flets, vaak te weinig belangrijk en wat oppervlakkig. Jette interesseert niet voldoende. Erik Reger heeft ongetwijfeld betere boeken geschreven, ook al behooren tot de beste gedeelten van het werk die waar de Schieberfamilie Linnenbrügger beschreven worden. Voor ieder die Duitsch lezen kan.

ENGELSCH

SAROYAN (William) THE DARING YOUNG MAN ON THE FLYING TRAPEZE, AND OTHER STORIES. (302) 7/6. Faber and Faber. London.

Met het verschijnen van den bundel short stories van William Saroyan is, naar wij meenen, de Amerikaansche litteratuur met een belangrijk boek verrijkt. De auteur is een jong Amerikaan uit Californië, van Armeensche afkomst. Aan de belangrijkheid, toegekend aan de eigen gevoelens, en de soms opdringerige wijze, waarmee die op den voorgrond worden gesteld, is te bespeuren dat een beginnend auteur aan het woord is. Maar hij is tevens zoo sterk persoonlijk, zijn visie is zoo oorspronkelijk, en hij is er zoo goed in

geslaagd den dieperen zin van zijn impressies tot uitdrukking te brengen, dat gesproken kan worden van een talent in groot formaat, dat terecht verwachtingen wekt voor de toekomst.

Saroyan's werk is algemeen-menschelijk, maar tegelijkertijd typisch Amerikaansch; het is een — geslaagde — poging met impressionistische directheid het zeer gecompliceerde en karakteristieke beeld der Amerikaansche samenleving tot uitdrukking te brengen, en dat te bezien vanuit een sterk individualistisch menschelijk standpunt. Een auteur, die hartstochtelijk zijn menschelijkheid verdedigt tegen het egaliseerende van de gemechaniseerde beschaving, tegen haar oppervlakkigheden en onbenulligheden. Hij handhaaft tegenover haar de waarde en de waardigheid van het individu.

In het eerste verhaal „Seventy thousand Assyrians" geeft Saroyan even zijn bedoeling aan: „Michael Arlen is an American too. He is pleasing the public. But I don't want to write about the people he likes to write about. Those people were dead to begin with. You take Iowa and the Japanese boy and Theodore Badal, the Assyrian; (menschen, die de schrijver even te voren had leeren kennen) well, they may go down physically, like Iowa, to death, or spiritually, like Badal, to death, but they are of the stuff that is eternal in man and it is this stuff that interests me."

In elk der vier en twintig volgende korte verhalen speurt de auteur naar deze „stuff" en onthult hij zijn strak gespannen levensbeelden. Een der best geslaagde is het verhaal, dat zijn titel aan het boek gaf; de impressionistische stijl, waaruit het sierende maar ten slotte overtollige détail is weggelaten, is hier tot het uiterste samengetrokken, maar demonstreert zijn volledige uitdrukkingsmogelijkheid.

Met zijn boek heeft William Saroyan kunst van diepen zin geschapen. Dat ze daarbij somber en troosteloos is, zal de geloovige hieruit verklaren, dat de diepere zin niet overgaat in het lichtend perspectief van de ware religiositeit, waarin die levenszin alleen zijn volle, bevredigende verklaring vindt.

Waarmee tevens wordt geconstateerd dat „The Flying Young Man" uitsluitend moet gelezen worden door geestelijk ervaren volwassenen.

BUCHANAN (George) A LONDON STORY. (314) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

Het onderwerp van „A London Story" is eenigszins conventioneel: de geschiedenis van twee mannen — broers —, van wie John een zelfzuchtigen, doortastenden aard heeft, vóór alles bedacht op materieel gewin en het veroveren van een zoo machtig mogelijke maatschappelijke positie, terwijl Nicholas een man is met minder energie, maar rijker gedachtenleven, die de waarde van een geestelijk bezit weet te waardeeren. Zelfs offert de schrijver dermate aan den massa-smaak, dat hij eenige figuren van het

tweede plan wel zeer ongecompliceerd, en als populaire romanfiguren heeft gehouden: Lord Flowerfield, de eigenaar van het groote warenhuis, waar John een belangrijke positie bekleedt, is de harde zakenman, zonder een enkelen neventrek, en John's vrouw, Beryl, vertegenwoordigt het geijkte moderne, egoïstische vrouwentype.

Maar overigens geeft Buchanan toch blijk een auteur van behoorlijk talent te zijn, die, wanneer hij in de toekomst — dit is zijn tweede boek — geen concessies meer doet aan den populairen smaak, nog belangrijke romans zal kunnen schrijven.

De botsingen tusschen de zoo verschillend geaarde broers zijn overtuigend beschreven, en vooral het gedachtenleven van Nicholas is met psychologisch vermogen tot uitdrukking gebracht. De „setting" is het moderne grootestadsleven waar weelde en ellende als felle contrasten, dicht naast elkaar bestaan. De tegenstellingen spreken zoo sterk wijl de auteur John in een weelde-milieu heeft geplaatst, terwijl Nicholas geruimen tijd werkloos is. De beschrijving van diens leven als werklooze behoort tot de best geslaagde gedeelten van den roman. De liefdesaffaires van beide broers voeren tenslotte tot een climax, die logisch uit het verhaal verantwoord is.

Door enkele scènes is de lezing eenigszins voorbehouden voor ervaren volwassenen.

SHAW (Bernard) TOO TRUE TO BE GOOD, AND OTHER PLAYS. (315) M. 1.80. Tauchnitz Edition, Leipzig.

Drie der spelen van de laatste jaren: „Too true to be good", „Village Wooing" en „On the rocks" zijn thans gebundeld in een der laatste Tauchnitz-uitgaven verschenen, begeleid natuurlijk door de onvermijdelijke „prefaces". Zijn hoogtepunt als dramaturg is Shaw reeds gepasseerd, maar toch is deze verwonderlijk vitale geest nog niet op een dood punt blijven staan. Zelfs is hij een der leidende kunstenaars geweest toen, ongeveer 1920, de groote krachten van het realisme min of meer getemperd werden en een element van fantasie het drama kwam verlevendigen. Shaw's werk is nog steeds een soort dramatische barometer van dezen tijd. Zijn laatste spelen zijn fantastisch, maar grijpen toch ook de fundamenteele problemen in het innerlijk leven van den mensch. Merkwaardig is het dat de actie zoo weinig levendig is, maar dat zijn spelen toch steeds een tooneelsucces zijn. Zijn personages wekken belangstelling door de filosofie, welke zij belichamen, en door het brillante, geestige woordenspel. Daarvoor zijn zij zoo bij uitstek geschikt ook als leesdrama's genoten te worden. Maar dan alleen door hen die een geestelijk onderscheidingsvermogen bezitten: Shaw is een onchristelijke geest, voor wiens spot, — die vooral in de prefaces soms goedkoop-oppervlakkig is — ook het meest heilige niet veilig is.

Sir Thomas More

door JOS. PANHUIJSEN.

De Zalige Thomas More, eens Kanselier van Engeland, zal binnenkort verheven worden tot de eer der altaren. Het is nu bijna vier honderd jaar geleden dat hij stierf op het schavot, als een slachtoffer van koninklijke heerschzucht en hartstocht, en een groot gedeelte van de vier eeuwen na zijn dood was hij het slachtoffer van een misverstand zoo groot en verregaand, als zelden in de geschiedenis der menschheid is voorgekomen. Eerst in de laatste jaren is dat veranderd, kwam de verheldering, die zonderling genoeg zoo lang op zich wachten liet. Want een duistere figuur is Thomas More allerminst. Al kon men, volgens zijn schoonzoon Roper, niet altijd uitmaken of hij schertste of met een ernstige meening sprak, hij was duidelijk genoeg, als hij duidelijk behoorde te zijn, en zijn scherts, hoe licht en vluchtig die vaak lijken mocht, had doorgaans een doel, en een doel, dat zelden werd gemist. En toch is die spotzucht, die vroolijkheid, die zin voor humor de heugenis van dezen buitengewonen man noodlottig geworden. Want men zou kunnen zeggen dat de bepaalde soort geest, die hem eigen was, in Engeland stierf, toen hij werd onthoofd; het Engeland van Elizabeth bijvoorbeeld, hoeveel het aan hem ook te danken had, begreep hem en zijn werken inderdaad niet meer, de puriteinen, die later kwamen, nog veel minder. Thomas More is na zijn dood het slachtoffer geworden der humor-loozen, tot op den dag van vandaag toe. De groote vergissing der communisten immers, in Nederland zoo prachtig gedemonstreerd door Henriëtte Roland Holst van der Schalk in haar drama Thomas Morus, is een vergissing bij gebrek aan zin voor humor.

Als men na de eerste levensbeschrijvers van Thomas More, de zakelijk vertellende Roper, of de wat plechtige, zalvende Stapleton, het drama van de Nederlandsche dichteres leest, voelt men na de eerste bladzijden dezer ernstige, droomerige verzen het verschil in toon reeds, een verschil zoo groot, dat men zich afvraagt hoe het mogelijk is, dat iemand, die toch waarschijnlijk op zijn minst Stapleton gelezen zal hebben, zich zoo vergissen kan. Tot men bedenkt, dat een communiste dit aardsche leven uiteraard een weinig te zwaar neemt, en dat dier ideaal uiteraard altijd een weinig vaag blijft. Zwaarwichtigheid en vaagheid echter zijn Thomas More volkomen vreemd; wie zijn wezen wil leeren kennen moet eenigermate althans zijn levenswaardeering kunnen navoelen, en hij moet de nuchterheid van zijn zakelijk vernuft kunnen verstaan. Stapleton in zijn latijnsche levensbeschrijving heeft ons een verslag gegeven van het proces van Thomas More, dat met diens doodsoordeel eindigde. De Kanselier sprak daarna nog tot zijn rechters: „Meer heb ik niet te zeggen, mijne Heeren", zei hij, „dan dat, zooals de heilige apostel Paulus, gelijk

wij lezen in de Handelingen der Apostelen, tegenwoordig was bij en toestemde in den dood van den heiligen Stephanus en de kleederen bewaarde van hen, die hem steenigden tot hij den geest gaf, en zij nu toch allebei heiligen zijn in den hemel en voor altijd vrienden zullen blijven; ik eveneens waarlijk hoop en daarvoor recht hartelijk bidden zal dat, ofschoon gij, mijne heeren, hier nu op aarde als mijne rechters mij ter dood hebt veroordeeld, wij toch hierna in den hemel elkaar ontmoeten mogen ter eeuwige zaligheid; en dus bid ik, dat God u allen behoeden moge, vooral mijn Souvereinen Heer, den Koning, en dat Hij dezen getrouwe en rechtvaardige rechters zenden mag."

THOMAS MORE (Naar Holbein)

In deze weinige woorden vindt men de levenswaardeering van Thomas More geheel, men vindt er ook iets van zijn heiligheid, men mist er evenmin zijn humor. Aan duidelijkheid laten ze niets te wenschen over. Wat wordt dit prachtige antwoord echter bij Henriette Roland Holst van der Schalk? Alleen een vergelijking van deze twee citaten lijkt mij voldoende om haar misverstand aan te toonen. Bij Henriette Roland Holst van der Schalk vraagt Thomas Morus immers aan zijn rechters:

> hem te willen gedenken in hunne gebeden
> niet als den man die zij daar vonnisten,
> maar als den makker wiens beeld vóór hen rees
> uit heugnis van veel zacht-gesleten uren
> die mensch binden aan mensch. Eens zouden zij
> en hij weer samen komen waar de draden
> van hun verwarde willen zeker gingen
> zich effenen tot glanzend vreugde-web.

Thomas More heeft dit alles echter niet gevraagd, en niet gezegd, en er is weinig in het geheele drama der Nederlandsche dichteres, dat hij gezegd zou kunnen hebben. In al zijn geleerdheid en zijn geestelijke voornaamheid was hij daarvoor te gezond en ook te volksch. Hij was immers een groot humanist en terzelfdertijd een middeleeuwer, hij wist dat God voor ons allen op de

wereld is gekomen, voor de voornamen dezer wereld, maar even goed voor den gewonen man, hij wist hoeveel de menschen, verschillend in rang en stand, elkander toch gelijken, vooral in het voornaamste, hun ziel, die het evenbeeld van hun Schepper is. Veel meer dan welke communist van heden ook, was hij een democraat in den ouden middeleeuwschen zin, niet omdat hij gezag ontkende, maar juist wijl hij dit onmisbaar achtte, opdat ook de gewone man zijn recht zou krijgen.

Als men zei, dat zijn voornaamste werk uit deze liefde voor het volk, bepaaldelijk het volk van Engeland, is voortgekomen, zou men zeker niet ver van de waarheid zijn. Zijn meest bekende werk Utopia zelfs is in zekeren zin een uiting van medelijden. Het is zeer ernstig dit tractaat en tegelijkertijd zeer geestig. Het is ongetwijfeld, zooals Chesterton het kenschetste, „a jest", een luimig spel van het vernuft, een leerzame les, door fabelen aantrekkelijk gemaakt voor het onleergierige gemoed der menschen. Het is zeer zeker geen voorbeeld ter volledige navolging, dat hier gegeven wordt, de menschen van destijds en Thomas More zelf zouden gelachen hebben, wanneer men toen een dergelijke communistische meening zou hebben uitgesproken .Het wil aan een door het katholicisme geholpen menschheid, tot dezer beschaming, toonen hoe men met het natuurlijk verstand alleen komen kan tot een niet geheel juiste, maar toch zeer waardeerbare levenswijsheid en een billijkheid in de verdeeling van het aardsche goed, die in de christelijke maatschappijen dier dagen door verregaande hebzucht verloren was gegaan. Thomas More geloofde niet aan de genoegzaamheid van 's menschen natuurlijke gaven, een maatschappij door het natuurlijk verstand kon nooit geheel goed zijn, Utopia was dat niet, maar Utopia was in sommige opzichten zeker beter dan Engeland of de andere landen van Europa en in dit verschil is de leering te vinden die Thomas More zonder twijfel geven wilde. Utopia is echter wel het bekendste, maar bij lange niet het belangrijkste geschrift dat de Kanselier van Hendrik den Achtsten geschreven heeft, want deze had niet alleen deernis met de materieele ellende van het volk, maar meer nog en bovenal met hun geestelijken nood.

Het is dáárom waarschijnlijk, dat hij, de humanist, het grootste gedeelte van zijn werk in het Engelsch, in de volkstaal, schreef. Hij achtte deze taal hoog. „For as for that our tongue is called barbarous, is but a fantasy. For so is, as every learned man knoweth, every strange language to other. And if they would call it barren of words, there is no doubt but it is plenteous enough to express our minds in any thing whereof one man hath used to speak with another." En van dezen rijkdom der Engelsche taal, die bij hem een plooibaarheid verkrijgt en een soepelheid, die ze voordien nog niet bezat, maakt Thomas More gebruik om het edelste te verdedigen wat de menschheid bezat en ooit bezeten heeft, een heilig bezit, dat niet voor dezen of geenen, maar voor iedereen

is, het katholiek geloof. De communisten staren zich dood op Utopia, waar ze alleen ernst in zien, maar de vele Engelsche dialogen, die eveneens tintelen van geest, Quoth he and Quoth I, The Dialogue concerning Tyndale, The Dialogue of Comfort angainst Tribulation, zijn Confutation of Tyndale, zijn The Four Last Things en zijn wijze apologie, schijnen dezen lieden te ontgaan of niet ernstig genoeg te zijn.

Toch dankt Thomas More aan deze werken tegenwoordig veel meer dan aan Utopia zijn roem. Men heeft wel eens beweerd, dat Thomas More Engelsch is gaan schrijven, omdat zijn staatsbeslommeringen hem geen tijd genoeg lieten voor het moeilijker latijn. Niets lijkt mij echter minder waar. Hoe geleerd hij ook zijn mocht, hoezeer hij blijkens zijn Letter to the Fathers and Proctors of the University of Oxford, geleerdheid hoog achtte, hij had de gemeenschap te zeer lief om zich in een eenzijdig humanisme af te zonderen, en al vereerde hij de klassieke talen, hij hield ook van de barbaarsch gescholden taal, het Engelsch. Hij was eveneens een minnaar van het bonte leven in al zijn verschijnselen, juist als de man van het volk dat is, en daarom komen in deze vertoogen, eenvoudig oogenschijnlijk, maar van een zelden falende degelijkheid en wetenschappelijkheid, telkens weer anecdotes voor uit zijn eigen huiselijk leven, uit zijn ervaringen bij de rechtbank, uit het dagelijksche gebeuren op straat. Hij lacht om bijna alles omdat hij bijna alles inderdaad min of meer belachelijk vindt. Zijn vertoog over de vier uitersten is allerminst een grap, maar ook dit onderwerp weet hij met humor te behandelen. Hij spreekt er bijvoorbeeld in over een man, die zich bezorgd maakt over zijn begrafenis en zorgvuldige voorschriften daartoe geeft „So many tapers, so many black gowns, so many merry mourners laughing under black hoods, and a gay hearse, with the delight of goodly and honorouble funerals, in which the foolisch sick man is sometime occupied as though he thought he should stand in a window and see how worschipfully he shall be brought to church."

Dit proza met zijn menigvuldig stafrijm, zijn opeenvolgingen, zijn aaneenrijgingen van synoniemen, zijn liefde voor de nuanceeringen der taal, zijn verliefdheid in het steeds toevloeiende, pittoreske woord, is zonder twijfel renaissancistisch, het gelijkt bijvoorbeeld op het proza van Rabelais, maar het is niet eenzijdig aesthetisch in den verkeerden zin. Thomas More geleek een ander renaissancist, wiens levensbeschrijving hij vertaalde, Giovanni Pico della Mirandola, en als men het uitnemende boek van E. M. G. Routh: Sir Thomas More and his Friends, leest, dat vooral den christelijken, den katholieken kant van de renaissance, haast ongewild en als vanzelf, doet uitkomen, dan ondervindt, men een zekeren weemoed bij de gedachte, dat zooveel schoons, gedeeltelijk althans, zijn uitwerking miste, en dat deze renaissance goeddeels door de renaissance te niet werd gedaan of minstens in zijn vollen uitbloei belemmerd.

Maar zelfs deze levendige en wijze dialogen worden door Thomas More nog overtroffen in zijn historisch werk, zijn History of King Richard the Thirde. Men heeft het auteurschap van More voor dit werk bestreden, maar professor Chambers en de Nijmeegsche Lector Doyle-Davidson hebben volkomen overtuigend aangetoond, dat niemand anders deze geschiedenis van Richard de Derde geschreven kan hebben.

Terwijl Thomas More in zijn dialogen en strijdschriften, als veel humanisten, wel eens erg breedvoerig wordt. is hij in zijn geschiedwerk veel beknopter waardoor de dramatische kracht toeneemt en het geheel zeldzaam overzichtelijk en duidelijk wordt. Het is eenigermate een voorspiegeling van eigen tijd en leven, die hij hier in den tijd van Richard de Derde geeft, de onbetrouwbaarheid van het aardsche, binnenlandsche woelingen, de koninklijke hoovaardij van een Gloucester, de kuiperijen van hovelingen en grooten, het duldzame, maar indrukwekkende zwijgen van het volk, dat zijn ellende en zijn onmacht kent; men kan het hier vinden. Ik ken weinig in de geschiedboeken van Engeland, dat zoo aangrijpend is als dit zwijgen der burgerij, aan wie Buckingham den hertog van Gloucester als koning wil opdringen.

„When the duke had said, and looked that the people, whom he hoped that the Mayor had framed before, should after this proposition made, have cried' King Richard, King Richard', all was hushed and mute, and not one answered thereunto. Wherewith the Duke was marvellously abashed, and taking the Mayor nearer to him, with other that were about him privy to that matter, said unto them softly, „What meaneth this that this people be so still?" „Sir", quoth the Mayor", percase (misschien) they perceive you not well. „That shall we mend, quoth he, if that will help". And by and by somewhat louder, he rehearsed them the same matter again in other order and other words, so well and ornately, and natheless (niettemin) so evidently and plain, with voice, gesture, and countance so comely and so convenient, that every man much marvelled that heard him, and thought that they never had in their lives heard so evil a tale so well fold. But were it for wonder or fear, or that each looked that other should speak first, not one word was there answered of all the people that stood before; but all was as still as the midnight, not so much as rowning (fluisteren) among them, by which they might seem to commune what was best to do".

Het is weer het volk, dat hier in het werk van dezen renaissancist verschijnt. Thomas More wilde zich niet enghartig verindividualiseeren, in de gemeenschap leefde hij en voor de gemeenschap en hij stierf voor het katholieke geloof in de gemeenschap der heiligen. Hij kende het volk beter dan welke communist of welke communiste ook, omdat hij wist dat het niet tot een volkomen aardsch geluk, maar tot een eeuwig geluk geroepen is en door een eeuwigen doem wordt bedreigd. Deze man droeg zijn katholicisme niet als een vermomming voor een ijdelen chilias-

tischen waan, hij was te wijs daarvoor, want in zijn humor, die zelfs zijn huisgenooten soms verwarde, bezat hij de wijsheid der heiligheid. Want daarover zijn zijn eerste levensbeschrijvers als Roper en Stapleton, en zijn laatste levensbeschrijvers als Clayton en Christhopher Hollis het eens, hij was een heilige. Het boek van Clayton, in een Nederlandsche vertaling van Piet Kasteel verschenen en uitnemend voor een eerste kennisneming, handelt zelfs bij voorkeur over deze heiligheid en de uitvoeriger biografie van Hollis herhaaldelijk en met groot inzicht. De neiging en het streven naar volmaaktheid was bij Thomas More van zijn jongelingsjaren aanwezig, ook reeds toen hij Utopia schreef, tegen het eind van zijn leven werd zijn onthecht zijn echter van het aardsche van een verheven ernst en schoonheid, een ervaring-volle wijsheid en een glanzende deemoed en kinderlijkheid werden daarin terzelfdertijd openbaar. Tot het laatste hoedde hij er zich voor om onmiddellijk 'n uitspraak te doen over de bepalingen van den koning maar toen zijn oordeel was gevallen, sprak hij, zooals Christopher Hollis zoo juist schrijft, vrijuit, alleen zijn nederigheid had hem belet de martelaarskroon zelf te zoeken; nu God hem die gaf, belette niets hem meer openlijk en waardig zijn meening te zeggen. Schertsende, zooals men weet, ging hij naar het schavot, hij waarschuwde zijn beul, dat hij erg kort van nek was en spoorde hem aan zijn werk goed te doen en zich niet te blameeren, hij stelde uitdrukkelijk vast dat hij stierf voor het primaatschap van den Paus en het Katholiek geloof en „gaf zijn ziel over aan God tot de vreugden des hemels". Eerst voor kort begon men in Engeland te beseffen wat er met hem dood ging en wat men op dat oogenblik verloor.

E. M. G. Routh: Sir Thomas More and his Friends. Oxford University Press. Humphrey Milford, Londen 1934.

Joseph Clayton: Sir Thomas More (vert. Piet Kasteel) „Fidelitas" Amsterdam 1935.

Een goede vertaling in het Engelsch van Stapleton's levensbeschrijving is die van Ph. E. Hallet, verschenen bij Burns, Oates and Washburne, London.

Roper's Life of More is o.a. verschenen bij Bell and Sons, London.

De Utopia, in het Engelsch vertaald, kan men bijvoorbeeld in Everyman's Library, Dent and Sons, London, vinden. Wie een grondige studie van de Engelsche werken wil maken moet The English Works of Sir Thomas More, onder leiding van W. E. Campbell bij Eyre and Spottiswoode, London, verschijnende, lezen; voor een vluchtiger kennismaking zijn de Selections from the English Works of sir Thomas More van P. S. and H. M. Allen bij Humphrey Milford, London, verschenen, heel geschikt.

Duitschland buiten zichzelf

door SIMON PURE.

I.

Niets belooft het internationalisme meer te gaan bevorderen, dan overheerschingsvormen gelijk het Duitsche nationaal-socialisme. Tot op het oogenblik bestaat Duitschland, evenals Rusland, uit een zichtbaar en een onzichtbaar gedeelte. Dit beeld is niet nieuw. Jaren geleden schreef F. Brunklaus in de toen nog bestaande Boekzaal der Geheele Wereld reeds een opmerkelijk artikel over „het Onzichtbare Rusland", doelende daarmee op die groote gemeenschap van buiten hun vaderland levende Russen, aan de hand van enkele boeken, die uit dit milieu waren ontstaan. Duitschland gaat denzelfden weg op. Er bestaat reeds een onzichtbaar Duitschland; en al moge het niet zoo sterk in aantal zijn, het is zeer sterk aan cultureele waarde; hetgeen van oneindig groot belang is en van oneindig groot belang zou kunnen zijn voor den groei der internationale gedachte, die tenslotte — zoo ergens, — dan toch in de regionen der kunstenaars en wijzen zou moeten beginnen.

Wie op het oogenblik over „de" Duitsche litteratuur spreekt, laat de vraag onbeantwoord, of hij daarmede de emigranten-litteratuur bedoelt of de litteratuur, die in Duitschland, als het ware, is „overgebleven" en daar een vrij bloed-arm leven leidt. Politieke conflicten kunnen nog langs den weg van persoonlijke stelling-neming een kunstwerk verwekken; politieke hoogspanning en hoogdruk belemmeren den geest in zijn beweging. Het kan dus nog wat duren, alvorens in Duitschland zelf een ongestoorde en ongekleurde litteraire bezigheid kan leven. Tot zoolang blijft de Duitsche litteratuur, die in Tsjecho-Slowakije, Oostenrijk en in de landen van West-Europa geschreven wordt, het belangrijkst.

In ons land wonen thans verscheidene Duitsche auteurs. Sympathie met hun lot brengt het gevaar mee, van een te blinde bewondering voor alles wat deze uitgedrevenen scheppen. Wie zich voor dit al te subjectieve oordeel wil hoeden, mag echter niet naar de andere zijde overslaan en mag niet vergeten, dat, onder den drang van den cultus eener fictieve superioriteit van het Duitsche „ras", toch inderdaad het grootste deel van de beste Duitsche schrijvers uitgedreven is, zonder dat dit iets aan hun beteekenis afdoet.

II.

Joseph Roth en Alfred Neumann zijn twee schrijvers, die in Duitschland groot geworden zijn en die er in ons land niet kleiner om zullen worden. En het is met hen zóó gesteld, dat zij tot die schrijvers behooren, die de Duitsche taal op de fraaiste en kundigste manier hanteeren. Misschien vindt men dat in Duitschland erg vervelend, maar het is toch de waarheid. Deze twee schrijvers zijn ongeveer even oud: de eerste is van 1894, de tweede van

GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE

Illustratie uit Willams boek: Ploeger aan den arbeid

Hoeveel plaatsen zijn er niet in het Evangelie, waar wij gedachtenloos overheen lezen; waarvan wij de belangrijkheid niet begrijpen? Van hoeveel van die gebeurtenissen, gesprekken, handelingen en gewoonten ontgaat ons de werkelijke zin? Breedere en diepere kennis van het land en het volk van Israël wordt er vereischt, om het leven van Jezus geheel te kennen, zooals het werkelijk is geweest.

Deze kennis biedt U Dr. FRANS WILLAM in zijn in korten tijd beroemd geworden boek:

HET LEVEN VAN JEZUS IN HET LAND EN BIJ HET VOLK VAN ISRAEL

Wij drukken ons veel te zwak uit, wanneer wij zeggen, dat Willam ons het leven van Jezus nader brengt. Hij doet veel meer. Hij plaatst er ons midden in als toeschouwer, neen sterker, als medelevende.

Als wij zijn boek lezen zijn wij geen kinderen meer van dezen tijd. Het boek voert ons terug naar Jezus' tijd. Wij volgen Hem op Zijn tochten, wij hooren Zijn onderrichtingen en geen enkele bedoeling van ook slechts één Zijner woorden gaat er nu meer voor ons verloren.

Wij staan bij Hem als Hij redetwist met de Pharizeeën. Wij bevinden ons in het woelige Jeruzalem van die dagen. Wij hooren de kreten der duizenden, en worden meegesleurd door de menigte, die zich joelend en schreeuwend achter Jezus door

GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE

GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE - GOEDKOOPE UITGAVE

de nauwe, bochtige straten van Jeruzalem perst, om getuige te zijn van Zijn gruwzame martelingen en dood. Wij hebben deernis met die Moeder, wier Zoon wij zoo smartelijk zien lijden aan Zijn kruis. Samen met de Apostelen zijn wij bij Zijn verschijningen en wij volgen Hem met onze oogen bij Zijn hemelvaart.
Werkelijk dit boek is een openbaring. Een zóó tastbaar, bloedwarm leven van Jezus bestond er nog niet.
Willams boek is er een, dat in geen enkel huisgezin, op geen enkele school, in geen enkel klooster mag ontbreken. Dat men niet ééns leest, maar herhaaldelijk weer ter hand neemt. Een boek dat men niet meer zal willen missen.

Van dit zeldzaam mooie boek verschijnt thans een

GOEDKOOPE UITGAVE

550 bladzijden - 33 foto's op kunstdruk
benevens een kaart van Palestina

tegen den ongelooflijk lagen prijs van slechts **f 2.50;** in linnen band f 3.25

Enkele persstemmen:

J. v. HEUGTEN S.J. IN „BOEKENSCHOUW":
Dit prachtige „Leven van Jezus" zal iedereen bevredigen. De eenvoudigste kan het lezen, en de ontwikkelde, de vakman zelfs, zal bemerken dat er een geweldige massa wetenschap in opgeborgen ligt. Het werk is van een zeldzame frischheid en levendigheid: het stelt ons de figuur van den Godmensch voor in zuivere, diepe waarachtigheid, in een treffende belichting. Onder de pen van Willam ontstaat er een beeld, zoo overtuigend en meesleepend, dat men dit boek met gespannen aandacht uitleest.

DS. GUNNING IN „PNIëL":
Die Roomschen geven toch vaak zeldzaam mooie boeken uit! Gij leest dit boek met groote blijvende, ja groeiende belangstelling. Deze man kent elk hoekje in Palestina, alle zeden en gebruiken van Arabieren, Joden en Christenen en geeft op tallooze Bijbelplaatsen een welkom, vaak verrassend licht. De foto's hebben de aantrekkelijkheid van het nieuwe en de toon des schrijvers is overal waardig en diep geloovig. Niemand, en zeker ook geen enkele theoloog, zal zich de geringe uitgave, aan dit voortreffelijke boek besteed, beklagen.

BESTELBILJET (kan in open enveloppe verzonden worden voor 1.5 cent porto)

AAN UITGEVERIJ „FOREHOLTE" TE VOORHOUT

Wilt U mij doen toekomen: .... ex. goedkoope uitgave

per boekhandel ....

rechtstreeks van Uitgeverij Foreholte te Voorhout.

Het Leven van Jezus in het Land en bij het Volk van Israël door Frans Michel Willam: gebonden à *f* 3.25; ingenaaid à *f* 2.50

Naam: ....

Adres: ....

Woonplaats: ....

'95. In dezelfde epoche maakten zij naam; elk in een ander genre, doch beiden op een bewonderenswaardige wijze.

Van Joseph Roth verscheen thans „der Anti-christ". Men heeft aan dit boek visionaire pretenties toegeschreven. Het loopt tegen 2000, dus beginnen weer boeken over het einde der wereld en over den anti-christ te verschijnen, zoo werd er gezegd. Dat is echter niet geheel juist. Roth ziet niet visionnair, hij ziet alleen transcendentaal, beter nog: hij ziet, als het ware, het astrale lichaam van het huidige wereldbestel; dat is niet visionnair, maar hangt direct samen met de werkelijkheid van nu. Joseph Roth heeft vroeger veel reisreportages geschreven; verscheidene „Berichte" en enkele romans. Thans brengt hij een vertoog, waarin hij een algemeene en alomtegenwoordige macht schetst, die over de wereld waart. Hij vereenzelvigt die macht met den antichrist in den geest van Joannes' Openbaring.

De benaming van het boek dient men o.i. echter niet zoo naar de letter te nemen. Hij drukt in al zijn kortheid, dunkt ons, veeleer iets van de weelderigheid uit, die den Joodschen auteur vaak eigen is. Een nuchtere Hollander zou een dergelijk vertoog bijvoorbeeld eerder.... Homo Economicus benamen. En het is natuurlijk niet toevallig, dat wij hier den titel van het jongste boek van Van Oldenburg Ermke noemen. Het is zeer opmerkelijk, dat beide boeken, ongeveer gelijktijdig ontstaan, aan een vrijwel eendere idee vorm gegeven hebben.

In beide boeken is het een Aanwezigheid, die de hoofdrol speelt; en nog wel een Aanwezigheid in déze wereld in dézen tijd. Het schijnt in de lucht te zitten.

Van Oldenburg Ermke hield zijn Homo Economicus in een begrensder gebied. Hij ziet in den mensch de Aanwezigheid, die hij Homo Economicus noemt. De Israëliet Roth ziet de Aanwezigheid, die hij Anti-Christ noemt en hij ziet, hoe die over ieder mensch macht krijgt.

„Op een dag in Maart werd de homo economicus wakker, schoot in zijn sloffen en gaapte". — „Om elf uur was de homo economicus een deftige oude dame...." — „Om twaalf uur werd hij, als een spichtig meisje met fletsblauwe oogen, van school gehaald...." — „Des middags was hij een kwieke zakenman...." — „Om zes uur zien we hem, als Adriaan Menartje...." — „Den heelen dag was hij tevens de vriendelijke hoofdredacteur...." — „Des nachts werd hij oom Trentelaer", etc.

Bij Roth lezen wij als volgt:

„Aus dem Wagen stieg ein sehr freundlicher, schwarzgekleideter Herr, mit einer schwarzen Aktentasche. Alles an Ihm war ebenso würdig, wie gütig: sein grauer Spitsbart und sein sanfter dichter Schnurrbart und seine guten braunen Augen, mit denen er uns musterte. Aus den Taschen seines Mantels zog er Schokoladetafeln und Zigarettenpäckchen, und jeder von uns bekam von einem wie vom andern. Wie ein guter mächtiger Vater war dieser Herr. Er lächelte uns zu, stieg in seinen Wagen und fuhr uns voran. (blz. 59.)

„....einige Herren, stiegen aus dem Automobil und ein besonders gütiger

und würdiger unter ihnen, der uns Allen sofort gefiel, besonders wegen seines milden grauen Bartes.... Und der sanfte Herr sprach zu uns. Und was er sagte, gefiel uns Allen, denn er hatte eine gütige, wohltönende Stimme. Und dann liess er viele geräumige lederne Säcke holen und zwanzig von uns schleppten die Säcke und holten daraus Schokolade und Zigaretten für jeden Soldaten...." (bldz. 62).

„Es war ein sanfter Herr, ohne Bart. Und ich dachte, dass ich ihn schon einmal als einen Bärtigen gekannt hatte, aber ich wusste wirklich nicht woher." (bldz. 76).

„Es was ein sanfter Mann, der Pfarrer. Er hatte ein glattes Gesicht und gütige Augen und eine wohltönende Stimme." (bldz. 80).

„Unter diesehn Aerzten der Welt befanden sich Einige, die so aussahen, dass ich glauben konnte, ich hätte sie schon einmal irgendwo gesehen. Manchmal, wenn mir der eine oder der andere unter ihnen eine Zigarette gab, glaubte ich fast, im nächsten Augenblick würde er mir auch Schokolade reichen." (blz. 85).

Zooals van Oldenburg Ermke's „Home Economicus" een idee ten tooneele voert, zoo voert ook Roth een idee ten tooneele. „Homo Economicus" zegt de een, „Antichrist" zegt de ander en daarvoor heeft de laatste profetenbloed in de aderen, in tegenstelling met den nuchteren Hollander, die het „geval" der alomtegenwoordige, de wereld bedreigende macht exacter ziet. In „Homo Economicus" wordt in ieder mensch het egoïsme bloot gelegd, in der Antichrist de intrigant. Zouden zij elkaar veel toegeven? Men intrigeert niet gauw ten behoeve van anderen.

Voor Joseph Roth is al dat naargeestige, onmenschelijke drijven op alle gebieden, die een naam hebben, een macht, een anti-christelijke macht geworden. Hij speurt dat overal; en zijn verhandelingen over de film, de manier, waarop hij telefoon en radio, als verschijnselen, beziet, zijn hoogst belangwekkend.

Van sommige personen, die een rol in de geschiedenis gespeeld hebben, wordt gezegd, dat zij de grootste intriganten van hun tijd geweest zijn. Wien men achteraf evenwel het duidelijkst als intrigant kan aanduiden, lijkt ons veeleer de slechtste intrigant geweest te zijn, dan de grootste. Zouden de grootste intriganten der geschiedenis niet werkelijk onkenbaar zijn gebleven, zoodat wij hen thans niet eens in die kwaliteit kennen. Joseph Roth belichaamt den „absoluten intrigant" in „der Antichrist", die overal de hand in heeft, die de menschen dient, het de menschen gemakkelijk maakt en vriendelijk is tot in het oneindige, juist om de menschen in zijn macht te krijgen. Roth onthult het gevaar van wat schijnbaar gevaarloos is.

Opmerkelijk is nog deze passage, waaruit men evenwel niet mag besluiten, dat Roth juist in dezen geest gedréven werd door bepaalde actueele gebeurtenissen, die in het universeele kader van zijn betoog bovendien tot een gering onderdeel ineenschrompelen:

„....und ja, haben wir nicht mit eigenen Augen gesehn, wie er sich mit

einem einzigen Satz von der Kuppel der Kirche auf das Kreuz schwang und es oben und unten, rechts und links mit der hässlichen Kraft seiner Schenkel und Arme umbog und verkrümmte?"

„Der Anti-christ" is een wijs boek in een uitmuntend en zeer persoonlijk Duitsch geschreven: opzettelijk traag vloeiende zinnen, zoodat de lezer vastgehouden en de inhoud, de „zin" van den zin, zeer helder wordt.

III.

Dezelfde klaarheid bezit Alfred Neumann. Ook hij beschikt over een persoonlijken stijl, die muzikale kwaliteiten heeft. Alfred Neumann beschikt over een ongewoon talent, om de geschiedenis levend te maken. De menschen die vóór ons, de geschiedenis maakten, ziet hij zoo duidelijk, hij begrijpt hen zóó goed, dat iets, wat men als een schemerige vlek in de geschiedenis zou kunnen zien, volledig wordt ingenomen door reëele menschen en reëele handelingen. In de actualiteit van zijn historische verhalen heeft Neumann het nooit gezocht. In Guerra was het de Revolutie in Toskane (1848) en voor een jaar of twee verscheen nog een levendige geschiedenis over Hertog Hendrik II (Narrenspiegel). Met „Neuer Caesar" wordt Napoleon III ten tooneele gevoerd. Neumann legt met zijn keuze niet een voorkeur voor het heroïsche, voor het historisch-groote aan den dag. De mensch interesseert hem meer, dan de waardigheid, die deze draagt. Napoleon III vond hij ongetwijfeld van belangwekkender structuur dan Napoleon I. Hij heeft van dat leven, waarin vele staatkundige en andere strevingen een groote rol speelden, een waarlijk machtige compositie gemaakt.

Het hoeft geen betoog, dat het laatste boek nogal wat voorbehoud vraagt.

Beide boeken zijn twee waardige nieuwe verschijningen in de Duitsche litteratuur. Wellicht wil men ze in Duitschland niet aanvaarden in die kwaliteit, maar we kunnen toch bezwaarlijk beweren, dat het twee belangrijke aanwinsten voor de Nederlandsche litteratuur zijn. Het annexatie-talent, dat in Duitschland Rembrandt een Duitsch schilder-genie noemde, is ons nog niet eigen.

1) JOSEPH ROTH. — Der Antichrist. (248) ALLERT DE LANGE, AMSTERDAM 1934.

2) ALFRED NEUMANN. — Neuer Caesar. (637) ALLERT DE LANGE, AMSTERDAM 1934.

I. Een nieuw soort duel.

Een criticus van naam, die onlangs in een perspolemiek zich zwaar beleedigd voelde en duelleeren wilde, koos als wapen niet degen of pistool, maar den vroolijken roman „Clochemerle".

„Laat ons beiden het boek met luider stem lezen, stelde hij den beleediger voor; wie het langst ernstig blijft, heeft gewonnen".

Toen de twee tegenstanders gelijktijdig begonnen te lachen, beschouwden zij zich als verzoend.

II. De „Académie" in moeilijkheid.

De Fransche Académie heeft van een schatrijk onbekende, die den naam Sivet droeg, een legaat ontvangen tot stichting van een litterairen prijs. Tevens heeft zij de verplichting op zich genomen de volledige werken van den heer Sivet uit te geven en gratis te verspreiden. Nu blijkt na onderzoek onder de manuscripten van den erflater zich een pornografische roman te bevinden. Wat zal de Académie doen?

III. Ode an die Brichstaben.

Bekend is Rimband's Sonnet over de vocalen. Als pendant geven wij hier de „Ode an die Brichstaben" van Josef Weinheber.

Dunkles, gruftdunkles U, samten wie Juninacht!
Glockentöniges D, schwingend wie rote Bronze:
Grosz- und Wuchtendes malt ihr:
Ruh und Ruhende, Not und Tod.

Zielverstiegenes, I, himmel im Mittaglicht,
Zitterndes Tirili, das aus der Lerche quillt:
Lieb, ach Liebe gewittert
flammenzüngig aus deinem Laut.

E im Weh und im Schnee, grell und wie Messer jäh
schreckst das Herz du empor — aber wie Balsam legt
lachend auf das verzagte
sich das Amen des klaren A.

Bebend wagt sich das B aus einer Birke Bild.
Federfein und ganz Mund, flaumig wie Frühlingsluft,
flötenfriedlich — ach fühl im
F die sanften Empfindungen!

Doch das girrende G leiht schon den runden Gaum
ihr, der Gier. Und das Glück, treulos und immer glatt,
es eintgleitet den Gatten,
eh sich wandelt der Rausch in Scham.

Eh das H mit der Kraft heiliger Höhe heilt
das gebrochene Herz. Ob auch ein Buchstab nur,
H ist hoh: Allen Lebens
Atem ist sein erhabener Hauch.

Hauch, entstoszen der Brust, wildes empörtes R,
das voransteht der Kraft, das uns den Kampf befiehlt:
Goth ist milde und läszt dir
leise folgen der Liebe L.

Gab das M uns im Mahl, gab uns das Masz, den Mut.
Warm und heimatlich M, wahrhafter Mutterlaut!
Wie so anders dein Nachber,
hat das N nur ein näselnd Nein.

Springt das P mit Galopp über Gestrüpp und Klipp,
löst sich Lippe von Lipp, und das hochherr'sche R
dreht, ein Reaktionär, das
Rad zurück und beraubt uns rasch.

Schwarze Luft, und sie dröhnt von der Drommeten Zorn,
und im Sturm steht das S, sausend und steil und stark,
und es zischen die Wasser
schäumend über Ertrinkende.

Doch das schreckliche Wort, tönend wie Tubaton,
formt das doppelte T. Treffendstes, tiefstes Wort:
Tot . . . Wer fände noch Trost nach
solchem furchtbaren Eisentritt?

Aber Gott will uns gut, gab auch das weiche W,
das wie wohliger Wind über das Weinen weht.
Gab das Z uns: Es schlieszt den
Tanz, den Glanz, und die Herzen zu.

EIKENDAAL (W. J. C.) DE ELECTRISCHE UITRUSTING VAN DE AUTO. (234) *f* 2.50. Kosmos, Amsterdam.

Een uiterst practisch boekje, waarin voor den leek vele moeilijkheden verklaard worden, welke hij bij onkunde van de electrische uitrusting van zijn auto nooit zal kunnen verhelpen. Op eenvoudige wijze, met mooie duidelijke foto's wordt het electrische gedeelte van de auto uiteengezet en aangegeven hoe men moet handelen bij in gebreke blijven daarvan. Een haast onmisbaar boek voor auto-bezitters.

APOSTOLAAT DER HEREENIGING (Studiedagen voor het jaar 1934 van het) Zuid-Nederlandsche Drukkerij, Den Bosch.

Aan de Syro-Malabaarsche Ritus werden deze keer de studie-dagen van het Apostolaat der Hereeniging gewijd, waarvan dit boek een goed gedocumenteerd verslag geeft.

OCKINGA-ZEEMAN (Ag.) SPINNEN EN WEVEN. (56) *f* 1.75. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

In dit boekje wordt aan meer gevorderden in de aloude spin- en weefkunst eenige nuttige wenken gegeven om zich verder te bekwamen. Een goed overzicht van het spinnen en een beter doorwerkt hoofdstuk over het weven met eenige duidelijke foto's maken dit boek tot een keurige uitgave op dit gebied.

CASSEE (Willy) BREI ZELF. (104) *f* 2.90. Kosmos, Amsterdam.

Wat een smakelijk uitgegeven boek! Vooral jonge moeders zullen hier van genieten als zij op de gekleurde platen zien wat zij met breien voor hun kleuters kunnen bereiken. De verklaringen over het breiwerk zijn zeer duidelijk en de modellen om te stelen. Een nuttig en mooi werkje.

DONKER (Anthonie) SCHADUW DER BERGEN. (422) *f* 3.90 en *f* 4.90 Brusse — Rotterdam 1935.

Anthonie Donker, die voor zijn gezondheid langen tijd in Davos verbleef, heeft over dit Kurort een roman geschreven, „Schaduw der bergen". Het is zeer knap werk, wat hij aanbiedt: uiterst verzorgd en markant is zijn proza en elke bladzijde getuigt van een bekwaam en conscientieus vakmanschap. Hij voert een geheel escadron personen op en teekent ze allen concreet omlijnd tot in détail.

Het ondanks zijn rust geagiteerde wereldje, dat dit pension vormt, leeft en ademt onder zijn hand en wordt tot een boeiend complex menschelijkheid, met zijn kleine hartstochten en belangen, zijn spanningen en inzinkingen. Het is een los geheel dat in zijn hoofdpersoon en in zijn samenwonen onder één dak toch een eenheid vormt. De beschrijving der naderende blindheid van deze hoofdpersoon is artistiek een der hoogtepunten van het boek, zooals ook het uitvoerig verhaalde kerstfeest, hoewel dit laatste op lager plan staat, te dicht bij de werkelijkheid blijft. In het algemeen is het boek te veel relaas van geziene dingen om een kristalklaar kunstwerk te wezen. De realiteit is te nabij; de inventie, de poëzie, het hoogere plan, de andere dimensie, dit alles is wat zwak om een schoone verbeelding te kunnen vormen. Toch is „Schaduw der Bergen" een boek van formaat, een intelligent en goed gecomponeerd boek, een boek van geresigneerde menschelijkheid. Anthonie Donerk is de volstrekte Stoïcijn. Al wat religieus heet of in de geloofswereld thuis hoort, is volkomen vreemd aan dit boek. Dit geeft er voor christenmenschen iets zeldzaam kouds en troosteloos aan. Een mensch is hier louter een wegsmeltende sneeuwvlok.

Voor rijpe lezers.

ROTH (Joseph) FARABUS. EEN GAST OP DEZE AARDE. (229) *f* 2 en *f* 2.90. Vertaling door Nico Rost. Servire Den Haag.

De lezing van Farabus laat diepe, maar ook enkele verwarde indrukken na. Het is bedoeld als de bekeeringsgeschiedenis van een Katholieken Rus, waarmee de (joodsche) auteur het voor hem belangrijke onderwerp van het lijden der Joden heeft gecombineerd. We schrijven opzettelijk bedoeld als bekeeringsgeschiedenis, wijl juist die bekeering ons, althans in Katholieken zin, niet geheel juist verantwoord en verklaard lijkt. Maar mogelijk kon de schrijver, welke zeker te goeder trouw is, en die, naar beweerd wordt, veel sympathie voor het Katholicisme koestert, die bekeering niet anders zien. Farabus is aanvankelijk, eerst in Amerika

later als officier in Rusland, een onstuimig en slecht levend mensch, wiens bestaan in zijn uitingen wordt beheerscht door zijn wildwreede instincten. Een man, die in het geordende leven eigenlijk niet thuishoorde.. Na een marteling, een jood aangedaan in het stadje Randstaat waarvan hij garnizoenscommandant is, walgt hij plotseling van zijn leven, komt tot inkeer, en bezoekt den pastoor. Hier begint de onwaarschijnlijkheid, mogelijk berustend op onkunde van den auteur. Van biechten wordt niet gesproken; de pastoor zegt: „Ik weet geen raad" — „Gaat u nu maar, ik geloof dat ge uw weg wel vinden zult, mijn zoon". Het geheele verdere leven van Farabus is dan berekend op boete doen. De vreugde der bekeering kent hij niet; zijn troost komt uitsluitend in het zich zelf opleggen van de grootste vernederingen en lichamelijke ongemakken. Tegenover deze eenzijdigheid staat de Katholiek eenigszins vreemd. Maar de schrijver heeft Farabus steeds zoo consequent geteekend als een gast, een vreemdeling, in het leven, die nooit wist hoe zich in dat leven te schakelen, dat hij overtuigt, dat de bekeeringsweg door hem gevolgd, ook werkelijk voor hem de weg was. En daardoor is het werk van den Duitschen emigrant toch een aangrijpend boek geworden, en is het van waarde door de geheel aparte psychologie.

SEIDEL (Ina) WAAR GEEN KEUZE BLEEF. (341) *f* 2.50 en *f* 3.50. Bewerking van Tony de Ridder. v .Holkema en Warendorf. Amsterdam 1935.

Ina Seidel is een schrijfster die in Duitschland terecht een goeden naam heeft. Als men drie, vier bladzijden van dit boek gelezen heeft, voelt men dat haar intonatie goed en zuiver is. De ontmoeting in den trein, die het begin van het boek vormt, is verrassend echt van toon. Het geheele verhaal is van een ongewone oorspronkelijkheid en vinding: een meisje dat de zorgende slavin van haar artistieken, grilligen broer wordt, die als onder een demonische invloedssfeer leeft, waaraan hij zich niet weet te ontworstelen. Verwikkeling en motiveering, alles is zuiver en overtuigend: het raadselachtige, demonische dat den broer beheerscht, is natuurlijk en verklaarbaar gegroeid uit de sfeer, waarin beide kinderen zijn geboren en getogen. Het dagboek van het meisje moge een eenigszins kunstmatige structuur vormen, het stoort niet in deze eigenaardige omgeving. Het is een boek in den trant van Jacob Wassermann, die ook hield van mysterieuze, demonische gekweldheden; maar het mist het logge, breedvoerige, soms gewild diepzinnige van dezen schrijver. Lezers die eischen aan hun lectuur stellen zullen „Waar geen keuze bleef" niet onbevredigd naast zich neer leggen. Geen boek voor kinderen, maar ieder denkend lezer kan dit werk genieten. De bewerking is met zorg geschied; op bladzijde 25 leunt iemand in den trein tegen een „muur"?

OLDENBURG (Ermke, Frans v.) HOMO ECONOMICUS (142). Uitgeverij „Vox Romana", Schiedam.

„Romantische episoden uit het leven van een valsch beginsel" duidt de auteur zijn boek in een ondertitel nader aan. Dat valsche beginsel is de wetenschap der sociale economie, tenminste, zoodra zij buiten het toezicht van de geopenbaarde waarheid wordt beoefend, en een geloofsbelijdenis op zichzelf wordt. Dat valsche beginsel kan dan kortweg als zelfzucht aangeduid worden. De auteur heeft zijn satire op de vele en velerlei vormen van menschelijke zelfzucht verwerkt in een verhaal dat een enkelen keer eenigszins onduidelijk is, maar voor het grootste deel toch geschreven in den tintelenden stijl, met onverwachte wendingen, welke de satire zoo'n prikkelende frischheid verleent.

EERBEEK (J. K. van) STROOSCHIPPERS (207) *f* 3.25. Callenbach Nijkerk.

De lezing van dit boek wekt op elke bladzijde den indruk dat zijn schrijver tot iets in staat is. Zoowel zijn schrijftrant als zijn weergave van menschen verraden het talent. Deze strooschippers zijn levende, bloedechte menschen en van Eerbeek kent al hun geheimen. Als verhaal is het boek wat te rommelig, te weinig gecomponeerd en tot een eenheid verwerkt en van Eerbeek's schrijftrant is nog te gezocht. Ook maakt het dialect de lezing moeilijk. Maar dit zijn fouten die te overwinnen zijn. Van Eerbeek's kijk op menschen en dingen is natuurgetrouw. Het zijn werkelijke schippers die het opvoert, menschen van het water, voor wie hun schip hun levensark is. Maar de schrijver moet nog leeren het belangrijkste en beteekenisvolle van het onbelangrijke te scheiden.

SCHNEIDER (Elisabeth) MORGEN WORD IK 21 (262). *f* 1.50 en *f* 2. Beslissende dagen in het leven van 'n jong meisje. Vertaald door Paul Hardy. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Problemen van de opgroeiende jeugd, ook van de Katholieke jeugd.... er wordt veel over gepraat, over gepeinsd, maar zijn er veel ouderen die ze begrijpen? Van de bladzijden van dit dagboek stormen ze op U aan, zooals ze Greta Helfers bestormen. Zij komt naar de grootstad en heeft voor motto: „Duizend straten lokken..... Ik wil ze zoeken en doorgaan en ik wil ze bestormen". Het scheelt dan niet veel of ze wordt binnen eenige maanden onder den voet geloopen, ze wordt gedeukt, bezeerd, verwond.... Ze schijnt haar idealen te verliezen, haar geloof over boord te gooien, maar ze duikt weer op, ze komt er boven uit. En dit alles staat zoo helder beschreven, zoo eenvoudig maar waar, dat dit boek je pakt, en deze blik in die worstelende meisjesziel je horizon verruimt. Jammer, dat de vertaler geen zuiver Hollandsch kent. Voor allen die belangstellen in de oudere jeugd, maar ook voor die jeugd zelf, mits zij ingelicht is.

KIPLING (Rudyard) HET EERSTE DJUNGEL-BOEK (255). *f* 1.90. HET 2DE DJUNGEL-BOEK (355) *f* 1.90.

Het is lang geleden dat er vertalingen verschenen van de krachtige novellen van dezen baanbreker voor de dieren-roman. Men is haast vergeten dat Kipling eens de Nobelprijs verwierf. Deze Djungel-boeken bevatten al de vertellingen welke vroeger afzonderlijk verschenen zijn. Zij geven in een goede vertaling het leven van wilde dieren welke sprekend worden opgevoerd en zijn zeer boeiend om te lezen voor hen die genoeg onderscheidingsvermogen bezitten om de kunst van Kipling te waardeeren en het onjuiste langs zich heen te laten gaan.

ASCH, Schalom) MOTKE DE DIEF (324). Geautoriseerde vertaling uit het Jiddisj van Joseph Gompers. J. L. Joachimsthal—Amsterdam.

Het meest opvallende in de roman van Schalom Asch is, dat hij steeds blijken geeft de kringen, welke hij beschrijft door en door te kennen. In dat opzicht is zijn streek overtuigend zeker. In „Motke de dief" is het milieu dat van den zelfkant der samenleving, waar derde rangs circusartisten, dievenbenden en souteneurs hun duister-triest leven leiden. De beschrijvingen dier

kringen scheppen inderdaad den sfeer, die we ons daaraan verbonden denken. Maar in de typeering der personen, die zich daarin bewegen, is Asch minder gelukkig. Ook hier bepaalt hij zich meer tot beschrijvingen; als psycholoog, is hij niet sterk, en zijn figuren leven niet dikwijls van binnen uit. In de bovengenoemde kringen speelt zich het leven af van den hoofdpersoon, Motke, vanaf zijn jeugd als arm jodenjongentje in een Poolsche stad, tot het tragische einde dat zijn leven als vrij mensch besluit, juist op het oogenblik, dat hij het gedroomde geluk meent te bereiken.

Zijn levensbeschrijving is meer dan eens ontroerend, vooral waar verteld wordt hoe de liefde voor een onschuldig meisje hem ertoe brengt zijn liederlijk leven op te geven. Waar hier in het karakter van Motke de mengeling blijkt van kinderlijke naïviteit en bedorvenheid, peilt Schalom Asch werkelijk tot onder de oppervlakte.

De geheele zeer sombere roman is boeiend geschreven, maar in de keuze van zijn onderwerpen en in den aard der beschrijvingen legt de auteur zich zoo weinig reserve op, dat dit staal van Jiddische romankunst alleen gelezen kan worden door hen, die daartoe een geldigen reden hebben, als b.v. litteratuurstudie.

FOLLINGER (Jenny) BUITEN DE HAVEN DEINT DE ZEE (240). Tjeenk Willink & Zoon — Haarlem.

Twee deiningen zijn er in de levenszee van Francine Delorme, wier levensgeschiedenis in dit boek wordt verteld; de eerste is een mislukte liefde voor een groot pianist. Ze leerden elkaars zielsverwantschap zoomaar kennen door een enkelen oogopslag na een concert, — de tweede, een dito voor een minder artistiek man. Beide heeren zijn natuurlijk getrouwd; — waar zou anders de deining door moeten ontstaan. En zooiets is toch ook veel interessanter dan het leven van een eerbaar meisje, nietwaar?

Wanneer beide liefdesaffaires op een pech uitloopen, vindt ons Francientje zoowaar zelf nog een prachtoplossing. In één enkele gedachtenflits worden even het Inzicht, het Universum, het Licht, de Liefde en de Ruimte verwerkt (de hoofdletters zijn van de schrijfster) en dan weet ze het: „De oplossing waar ze naar heeft gezocht, ligt niet in een weg, dien haar liefdedaadkracht niet werd gegeven te gaan, maar in de overstijging daarvan in de ruimte". Daar staat een simpel denkend, mensch toch een beetje verbijsterd van te kijken. Bovendien is het allemaal beschreven in een proza, dat erg litterair lijkt. Maar laat U het gerust ongelezen.

LATZKO (Andreas) LAFAYETTE 334 en 386) *f* 5.50. Vertaald door Nico van Suchtelen (2 deelen). Wereldbibliotheek — Amsterdam.

Het lange en wel zeer bewogen leven van den vrijheidsheld Lafayette heeft Latzko uitvoerig en boeiend beschreven. Belangrijke politieke en krijgskundige gebeurtenissen uit Lafayette's tijd zijn ten nauwste met zijn persoon verbonden en ook deze worden behandeld op een wijze, welke bewijst dat de schrijver grondige studie van zijn onderwerpen heeft gemaakt. Latzko's proza is van groot beeldend vermogen, en in dezen roman herleven dan ook inderdaad de vrijheidsheld en zijn tijd.

Nico van Suchtelen heeft het boek goed vertaald naar het oorspronkelijke Duitsche handschrift.

BRANDLIGS (Walter) WITTE GAIT (179) *f* 3.50. P. N. van Kampen Amsterdam.

De auteur geeft hier een verhaal van vier vrienden, (later vijf, dan is er een verpleegster bijgekomen) die elkaar volkomen begrijpen, omdat ze alle vijf niet als geheel normaal beschouwd kunnen worden. Ze waren het best opgeborgen in een bekende inrichting in een van onze Noord-Limburgsche dorpen.

Er is nog al wat zelfbeheersching noodig om dat boek door te komen. De schrijver heeft soms geen begrip van de beteekenis en de draagkracht van zijn woorden. Tot vervelens toe wordt steeds hetzelfde herhaald. De „O's,

„Ach's" en „Och's" zijn niet van de lucht. Het verhaal doet denken aan de bekende colportageromans in afleveringen met als premie een wekker.

Welke boer spit de grond om in Januari of Februari en zaait dan vroege rogge, later noemt de auteur het winterrogge? Verder vinden we: dien pet, uit den Schrift voorlezen, het haas, kuiste, den ziel, een fijn besnaarden ziel, van God gebegenadigden enz. Gait neemt afscheid „met het gevoel van een pater, die zijn brevier moet bidden" en later „Hoeveel liever zag ik hem bewegen in het laatste licht van de dag, door heide en bosch, àls een pater, die nog zijn brevier moet lezen".

Men kan zijn tijd aan betere dingen besteden, dan aan dergelijk prulwerk.

BALDWIN (Faith) BEAUTY (246) Vertaald door Jo Lulofs. J. Philip Kruseman Den Haag.

Het is een onderwerp dat er bij de gemiddelde oppervlakkige Amerikaansche lezers — en lezeressen — naar wij gelooven, wel in gaat: het verhaal van een knap, jong meisje, dat zich een plaats verovert in het zakenleven. Wij hebben het echter maar met zeer matige belangstelling kunnen lezen. Eenigszins diepere karakterbeschrijving ontbreekt geheel, het is alles hopeloos banaal en oppervlakkig. Bovendien is het doortrokken van een wufte en immoreele sfeer. Er was waarlijk uit het Amerikaansch wel iets beters te vertalen dan dit prul. We raden niemand aan zich den tijd er mee te verdrijven.

BREY (Henriette) JOSEPH BEN DAVID (158) *f* 2.25 en *f* 2.85. Geautoriseerde vertaling uit het Duitsch door J. Somers pr. Govers — Den Haag.

Van St. Jozef, waarvan zoo weinig bekend is in de H. Schrift, heeft Henriette Brey een bijbelsche roman geschreven, waarin zij blijk geeft van een groote kennis van het land en de gewoonten uit den tijd van de verloving van den H. Jozef en Maria. De opinie over dergelijke heiligen-romans is dikwijls bevooroordeeld, zij worden al spoedig voor „saaie boeken" versleten. Maar deze roman is een werkelijk mooi en levend boek geworden dat in wijde kringen de harten voor den sympathieken heiligen Voedstervader van Jezus zal doen open gaan.

LOFTING, (Hugh) DE TERUGKOMST VAN DOCTOR DOLITTLE (235) *f* 2.90. Illustraties van den schrijver. Hollandsche bewerking van G. W. Elberts. Nijgh & van Ditmar — Rotterdam.

Dit is het zooveelste deel in de Dr. Dolittle serie; het kan echter geheel zelfstandig gelezen worden. Thans is de mensch- en dierlievende doctor teruggekeerd van zijn reis naar de maan, en hervat, verrijkt met nieuwe ideeën, zijn leven te midden van zijn dierenkolonie. Het is alles dwaas-fantastisch, maar toch wel amusant, en het wordt prettig verteld.

KAISER (Elsa) LAAT MIJ NIET ALLEEN (188) *f* 1.50 en *f* 1.90. L. J. Veen Amsterdam.

Elly, — dat is het meisje dat niet graag alleen blijft, — wordt verliefd op een gehuwd man; het wordt niets, en dan neemt ze een enkele reis, heelemaal naar Moskou. We kunnen met volle overtuiging verklaren, dat we zelden zoo'n volkomen onbenullig verhaal hebben gelezen. In den roes van haar liefde informeert het meiske b.v. zelfs wat voor zeep „hij" gebruikt!

AYRES (Ruby M.) BANDEN DIE BINDEN (253) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van G. J. Weruméus—Enning. Kruseman — Den Haag.

Twee mannen tegelijk trouwen, dat gaat nu eenmaal niet, maar uit dépit huwelijksbeloften met den eene wisselen en daarna den andere weer aanhalen dat is een geval waar Ruby M. Ayres van watertandt. Het verhaal gaat dus over een verhouding die niet deugt, welke het einde, waar de vrouw toch terugschrikt om er met den andere van door te gaan, niet kan goed maken.

ASHBY (A. C.) SCHIMMEN EN SCHURKEN (389) *f* 1. Vertaald door mevr. Landré—Tollenaar. Jacob van Campen — Amsterdam.

Zoo'n echt gezellige vertelling, waarin je je verdiepen kunt als je vermoeid thuis komt en je met geen stok de deur meer uit te krijgen bent. Genoeg geheimzinnige sfeer om je te boeien, zoo'n tikje den draak steken met spiritisme en op 't eind weet je niet wie je meer in spanning gehouden hebben, de schimmen of de schurken. Volwassenen.

FRANK (Josef Maria) GEEN ANGST VOOR MORGEN (243) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil" — Amsterdam.

Een uitgesponnen verhaal van twee jonge menschen in Berlijn, die werkeloos worden. Zij vestigen zich na eenigen tijd in een werkeloozen-kamp, waar ze probeeren aan de kost te komen. Een nogal oppervlakkig boek, alleen te lezen door oudere lezers.

BAXTER (G. V.) DE TIJGERMAN (243) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie" Rotterdam.

Op de grenzenen van Ver. Staten en Mexico — bandieten, — moorden, wraak, — snelvuur — nog meer dooden — gelukkig einde.

HAMILTON Cosmo) JOAN GENIET HAAR JEUGD. Dezelfde: PRAATJES OVER BEATRIX. Vertaling door A. Vuerhard—Berkhout. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij. — Den Haag.

Twee oppervlakkige en nogal lichtzinnige romans. Een soort amusementslectuur, die wij niemand kunnen aanbevelen.

LAER (S. J. Jos. van) STRIJD (155) *f* 0.80)
't Haakstertje: „HET ZONNETJE WINT " (172) *f* 0.60. Uitgegeven door den „Bode van het H. Hart". — Alken.

Twee bundels Vlaamsche verhalen, spelend in alle standen, frisch, levendig of gevoelig, niet zelden artistiek verteld, en met een psychologischen inslag. Mooie volkskunst, die wij gaarne aanbevelen.

STERCK (Dr. J. F. M.) ONDER AMSTERDAMSCHE HUMANISTEN (149). Hun opkomst en bloei in de 16e eeuwsche stad. Paul Brand. Hilversum en Intern. Antiquariaat — Amsterdam.

„Onder Amsterdamsche Humanisten" zijn de gebundelde artikelen, van 1917 tot 1925 verschenen in „Het Boek", nu aangevuld en verbeterd. De belangrijkste der Amsterdamsche humanisten was Alardus van Amsterdam; hij wordt dan ook het uitvoerigst behandeld. Zijn figuur is typeerend voor vele humanisten: een venijnig strijder en hatelijk schrijver. Rond hem zijn verschillende persoonlijkheden van minder beteekenis gegroepeerd, van wie verschillende bijzonderheden verteld worden Corneliuse Crocus, Nicolaas Cannius, Johannes Sartorius.

Deze studie moet den schrijver veel arbeid en onderzoek gekost hebben. Toch is het geen zeer bevredigend boek geworden. Het is meer compilatie-

werk dan diepgaande studie; het vermeldt enorm veel bijzonderheden, maar een groote cultureele beteekenis spreekt er niet uit. De indruk wordt er door versterkt, dat Amsterdam vóór de Gouden Eeuw geen belangrijk geestelijk centrum was.

Het boek versierd met reproducties van portretten uit den besproken tijd, en met afbeeldingen in facsimile der titelpagina's van werken van de Amsterdamsche humanisten.

GESTEL O.P. (Dr. C. van) DE MAN VAN SMARTEN (95) 12 frs. Vlaamsche Boekcentrale — Antwerpen.

Radio-voordrachten hebben een bijzondere geschiktheid tot uitgave in drukvorm. Vele luisteraars zullen allicht het vluchtig woord, dat door de luidspreker langs hen heen kwam, gedrukt willen zien. Het heeft hen getroffen, — het nu hervinden in een boek is het ontmoeten van een ouden bekende, van een liefgekregen vriend. Maar ook voor hen, die ze niet beluisterden kunnen gedrukte radio-voordrachten, mits zij belangwekkend waren goeden dienst bewijzen. De reden daarvan schijnt ons: dat er in deze voordrachten een nieuwen stijl wordende is, die wij den radio-stijl zouden willen noemen. Hij dunkt ons min of meer het midden te houden tusschen het geschreven en het gesproken woord. Immers al wordt deze bij radio-rede uitgesproken, — ze wordt het dan toch enkel voor een onzichtbaar gehoor, wat ongetwijfeld invloed oefent op de directheid, die het spontaan gesproken woord meekrijgt van het aanwezige gehoor. En juist daarom zullen, dunkt ons, gedrukte radioreden den lezer beter voldoen, dan wat we noemen „gedrukte preeken". Om de hierboven genoemde vereischten, die volop aanwezig zijn, is het werkje van den bekenden Vlaamschen Dominicaan een zeer lezenswaardig boekje geworden.

FERGUSON (Ir. G.) (78) *f* 1.20). Productie en consumptie, voorspel en hoofdbedrijf. J. Noorduyn & Zoon — Gorinchem 1934.

Het is volstrekt onnoodig, te constateeren, dat de praktische economie vastgeloopen is; maar weinigen zullen toegeven, dat dit samenhangt en samengaat met een vastloopen der economische wetenschap. En toch is dit nog te veel beweerd! De economische wetenschap bestaat zelfs bijna niet en degenen, die naar de oorzaken der crisis zoeken en haar niet vinden kunnen, zouden zeer verwonderd opkijken als men hun zeide, dat ze deze nog nooit gezocht hebben. Men kan toch het goud zoeken in de lucht geen zoeken noemen! Ir. Ferguson heeft dit goed gezien en doet in deze brochure een zeer geslaagde poging om de oorzaken van de crisis en de mogelijke oplossing te vinden, door de dynamisch-kinetische macht der consumptie in haar verband met de statische goederen, productie en distributie te belichten. De grondslagen der economie zijn onberekenbaar en onbecijferbaar en wie deze met cijfers van in- en uitvoerstatistieken, van sluitende begrootingen en goudpercenten of goudpunten tracht te begrijpen, mist den kern der kwestie. Niemand meent toch den mens begrepen te hebben, als hij de warmte-energie van zijn lichaam in kalorieën heeft vastgelegd! Economie is beweging en leven: dat moet ook de wetenschappelijke economie begrijpen. Het is daarom geen maatregel, die de economie saneert, maar een hernieuwing van inzicht en verandering van werkmethoden. Het centrale feit ziet F. in de eenvoudige waarheid: „er is niet genoeg consumptie": het middel ter verbetering: „de consumptie moet gestimuleerd worden". De traagheid der klassieke economen, die de economiehouders voor een automatisme (d.w.z. als ieder zijn plicht verzuimt, mogen we wel hopen, dat de groei (waarom niet liever: de kaboutermannetjes?) alles weer in orde zal brengen), zal wel door geen nog zoo logische redeneering van de versoberingsmanie genezen. „Hard werken en zuinig zijn is een recept, dat voor de menschheid vergif is", zegt de schrijver volkomen terecht. Maar omdat het voor den enkeling uitkomt als er maar genoeg anderen zijn, die zich er niet aan storen, blijft dit waarschijnlijk nog lang als panacee van economische wijsheid gelden. Over het tekort in de redeneering van Ferguson wil ik niet spreken: het zou genoeg zijn, als ieder-

een voorloopig alvast overtuigd werd door wat hier geboden wordt, dan zou de oplossing door den economisch indifferenten arbeid later wel voor een beter inzicht plaats maken. Naar mijn meening, moet iedereen die iets met economie te maken heeft, deze brochure lezen, ofschoon ik ten zeerste vrees (een gelezen recentie heeft deze apriorivaes reeds bevestigd), dat het bergen van vooroordeelen verzetten, uiterst moeilijk en langzaam gaat.

POWELL (Lyman P.) MARY BAKER EDDY. Een Levensbeeld. (333) Geautoriseerde bewerking. Andries Blitz — Amsterdam.

Voor het schrijven van dit boek heeft het bestuur van Mary Baker Eddy's-stichting den auteur, die zelf geen scientist is maar wel een bewonderaar der grondlegster, al zijn archieven en bescheiden ter beschikking gesteld. Het resultaat is dan ook een zeer uitvoerige beschrijving geworden van mrs. Eddy's leven en haar „kerk", zoodat zij, die hiervan studie moeten maken, zeker van Powell's werk kennis moeten nemen. Voor anderen kan dit, tenslotte propagandistisch, geschrift geen lectuur zijn.

Uitdrukkelijk willen we hier nog eens vaststellen dat de Christian Science een zeer gevaarlijke dwaling is. Deze humbug religie van Amerikaansch fabrikaat, is in schijn spiritualisme, in wezen echter materialisme; ze schijnt naar het goddelijke en geestelijke te streven, maar in werkelijkheid dient ze het aardsche en lichamelijke. Volgens haar „is de mensch als Gods beeld altijd volledig, volmaakt, vrij en zeker. De mensch kan niet volmaakter zijn dan hij reeds is, en nooit zal hij anders dan volmaakt zijn". Dit is een kettersch optimisme, en in tegenspraak met openbaring en ervaring. Hun, die een betrouwbaar en kritisch werkje over de „Christian Science" wenschen te lezen, verwijzen wij naar het boekje van Rector A. Roozen: „Christian Science" uitgegeven bij N.V. Paul Brand's Uitgeversbedrijf te Hilversum (*f* 0.95).

NICHOLS (Beverley) ALARM! (290) *f* 2.90 en *f* 3.50. Uit het Engelsch vertaald door A. v. d.Linde. A. G. Schoonderbeek — Laren.

ENGELBRECHT (H. C.) en HAMIGHEN (F. C.) KOOPLIEDEN DES DOODS (301) *f* 2.90 en *f* 3.50. Voor Nederland bewerkt door F. Koning Scheltens & Giltay — Amsterdam.

Twee boeken, die de internationale wapenfabrikatie en -handel bespreken, den laatsten tijd actueel geworden door de courantenpublicaties.

Het eerste werk is een hartstochtelijk persoonlijk pleidooi van den bekenden Engelschen schrijver tegen de internationale intrigues, het tweede is meer gedocumenteerd, en geeft ook een historisch overzicht der wapenindustrie.

Twee brokken trieste wereldhistorie. Nichols is in zijn betoog hier en daar onchristelijk; zijn boek vereischt dan ook voorbehoud.

LANGEVELD-BAKKER ,Dr. F. J.) HERMAN GORTER'S DICHTERLIJKE ONTWIKKELING IN MEI (160) *f* 2.90. Verzen en Eerste Sonnetten. J. B. Wolters, Groningen.

Het is een zeer uitgebreide en dieppeilende studie, die de schrijfster aan Gorter, vooral aan diens „Mei" heeft gewijd. Na de samenhang van Gorter met de 80er beweging te hebben aangetoond, benadert zij Gorter's wezen in „Mei", gaat na welke vraagstukken in zijn dichterschap opdoemden en welke oplosingen de kunstenaar daar zelf voor heeft gezocht. Voor wie zich willen trachten in te leven in het schoonheidsverlangen van dezen tachtiger is het een beteekenend werk.

EINSTEIN (Alfred) GESCHICHTE DER MUSIK (167) *f* 1.65 en *f* 2.40. Sijthoff, Leiden.

Ondanks zijn geringen omvang behandelt dit boekje toch de geschiedenis der muziek vanaf de vroegste tijden tot heden. Natuurlijk wordt den nieuweren tijd de meeste aandacht geschonken. Het zijn slechts de groote historische ontwikkelingslijnen, welke de schrijver geeft, maar binnen die lijnen heeft hij de grootste meesters weten te plaatsen, en hun beteekenis weten aan te

geven. Voor den muzikaal niet geheel onontwikkelden leek is dit overzichtelijke werkje goed bruikbaar.

JOLY (Edm.) LE CANTIQUE DU VITRAIL (210). Descleé de Brouwer et Cie. Paris.

Een verzameling essays van den schrijver, die meer boeken op religieus-aesthetisch gebied op zijn naam heeft staan (o.a. La Chambre des Saints à Rome). Het essay over beteekenis en schoonheid van het kerkraam, dat den titel aan het boekje gaf, wordt o.a. gevolgd door een studie over Albrecht Dürer, over Christine l'Admirable van St. Froud, waarin hij de Belgische Kempen, la plaine mauve, beschrijft als „un centre d'une si poignante et si diverse pensée", doelend op Thomas à Kempis (?), Breughel en Jeroen Bosch, en tot slot een over Goethe.

WILLE (Prof. Dr. J.) TAALBEDERF DOOR DE SCHOOL VAN KOLLEWIJN (130). Paris-Amsterdam.

Deze zeer uitvoerige dies-natalis-rede van den Rector Magnificus der Vrije Universiteit te Amsterdam in een geharnast betoog tgen de Kollewijners. Professor Wille is ter zake kundig en al zijn traditie-getrouw bloed verzet zich tegen de vereenvoudigers. Het feit dat zooveel menschen van inzicht en oordeel, menschen met nog iets meer dan louter logica in hoofd en hart, zich zoo hevig kanten tegen vereenvoudiging, moest de vereenvoudigers tot nadenken stemmen en hen, zoo zij al meenden de logica geheel op hun kant te hebben, ten minste op de gedachte brengen dat spellingsbehoud wel eens een dier levensillogismen zijn kon, waaraan men zich niet straffeloos schuldig maakt. Professor Willes' boekje leest zeer aangenaam; het is geschreven met temperament en humor en verdient algemeene belangstelling.

BROUWERS (J.) HET BOEK VAN GODS LIEFDE (273). De Bijbel in zeven schetsen. Met illustraties van Hubert Levigne. Gebrs. van Aelst Maastricht.

De Limburgsche priester Brouwers heeft dit boek over de H. Schrift geschreven om haar bekend te maken als het Boek van Gods Liefde. Hij is, mogelijk ondanks zichzelf, verder gegaan, en heeft tegelijkertijd een boek geschreven dat den Bijbel ook belicht als Boek van Schoonheid. Een Schoonheid, die Gods Liefde te sterker accentueert. In Zeven hoofdstukken geeft hij commentaren op gedeelten uit de H. Schrift, die een dieper inzicht geven in den omvang en de beteekenis der Goddelijke Liefde, en de — te veel nog verwaarloosde — lezing van den Bijbel kunnen verhelderen. Veel begrippen ook uit het hedendaagsche leven worden hier tot hun werkelijke beteekenis en waarde teruggebracht. De opmerkingen, die hier gegeven worden, b.v. over het natuurlijk schoon, het zedelijk schoon, de bezieling, zijn het overwegen waard.

Aan de hand van dit boek behoort men de Psalmen, of de Spreuken, of het Boek Job te lezen; er blijkt uit welk een ruime plaats de maatschappelijke liefde in den Bijbel inneemt; hoe de wijsheid der H. Schrift religieus, harmonisch en praktisch is. Terwijl in alles domineert Gods Liefde.

We zouden dit boek in handen van alle eenigszins ontwikkelden wenschen.

ROLAND HOLST VAN DER SCHALK (Henriëtte) (316) *f* 3.25 en *f* 3.90. Rosa Luxemburg. W. L. en J. Brusse Rotterdam.

Het oordeel over een figuur als de revolutionnaire strijdster Rosa Luxemburg wordt uiteraard sterk beheerscht door de politieke overtuiging van degene die het oordeel uitspreekt. Henriëtte Roland Holst ziet haar als een uiterst begaafde, sterk levende vrouw, een eerlijk strijdster, en een martelares. Zij beschouwt haar als een geniaal vertegenwoordigster van het romantisch socialistisch radikalisme; de klassenstrijd was de voornaamste godheid, waarvoor zij knielde. Zij bewondert Rosa Luxembugr, wier ontwikkeling zij beschrijft, en wier persoonlijkheid zij als een ondeelbare eenheid ziet met vele, verschillende facetten.

Als zoodanig is dit boek natuurlijk eenigszins tendentieus. Maar een

revolutionnair propagandageschrift kan het toch niet genoemd worden. Daartoe is te veel aan het woord de kunstenares Henriëtte Roland Holst, die het diepere wezen wilde uitbeelden van een haar sympathieke figuur. Wel werd, als noodzakelijk décor tevens een brok geschiedenis geschreven van het Duitsche revolutionnaire streven tot 1919. Maar voor ontwikkelde volwassenen, wien deze materie niet geheel onbekend is, behoeft het tendentieuze geen bezwaar te leveren voor de lezing.

ADER e.a. (Dr. Alfred) HET MOEILIJKE KIND (376) *f* 3.25. Wereldbibliotheek — Amsterdam.

Van den stichter der Individualpsychologie en eenige zijner voornaamste medewerkers zijn in dit boek twintig opvoedkundige studies bijeengebracht over de verschillende typen van moeilijke kinderen, als: het phantastische, het drfitige kind, enz.

We moeten vooropstellen dat de boeken van Adler en dat zijn medewerkers niet voor iedereen geschikt zijn en dat zijn opvattingen lang niet altijd met het christelijk accoord gecontrasigneerd kunnen worden. Maar dat neemt niet weg dat in dit boek een massa practische opvoedkundige wenken en adviezen worden gegeven, die waarde bezitten. Als zoodanig is het een werk van beteekenis, dat geraadpleegd kan worden door ontwikkelde lezers, wier kritische gerijptheid hen in staat stelt hun waardeering en afwijzing op de juiste wijze te plaatsen.

BERLAGE (Dr. H. P.) HET WEZEN DER BOUWKUNST EN HAAR GESCHIEDENIS (227) *f* 1.90. Volksuniversiteitsbibliotheek. Erven F. Bohn — Haarlem.

In het laatste werk door hem geschreven (het verscheen eerst na zijn dood) geeft Dr. Berlage een in détails wel kort, maar als geheel toch vrij omvangrijk overzicht van de bouwkunst en haar geschiedenis, vanaf de oudste tijden tot heden. Hier is een grootmeester aan het woord, die blijken geeft de geschiedenis van zijn kunst door en door te kennen.

Toch kunnen wij het boekje niet bepaald aanbevelen. Dr. Berlage was een socialistisch, mogelijk later ook eenigszins communistisch georiënteerd man, die den waren christelijken geest niet aanvoelde, zooals uit zijn boekje dan ook wel blijkt. De bouwkunst en haar geschiedenis zijn te veel en te nauw verbonden met de inspiraties van de godsdienstige idee, om het aanvoelen daarvan niet noodzakelijk te maken. Natuurlijk heeft een werk van een kunstenaar als Berlage zijn beteekenis. Maar dan voor hen die de stof reeds eenigszins kennen. Voor een eerste kennismaking met de bouwkunst en haar geschiedenis lijkt het ons niet geschikt.

KOCK (Dr. A. C. de) ASTRONOMIE VOOR NATUURVRIENDEN (296). Met 8 kunstdrukplaten en 96 penteekeningen. S. W. Melchior — Amersfoort.

De verschillende onderdeelen der astronomische wetenschap worden in een groot aantal korte hoofdstukken overzichtelijk en dikwijls zelfs onderhoudend behandeld. Echter wil het ons voorkomen dat de schrijver zich niet steeds rekenschap heeft gegeven voor wie hij eigenlijk zijn boek heeft samengesteld, al vermeldt hij in den titel: voor natuurvrienden. Op sommige plaatsen tracht hij zijn verklaringen zoo eenvoudig te houden dat hij o.a. zelfs tusschen haakjes verklaart dat billiard is: milliard maal milliard; op andere bladzijden weer is zijn behandeling zoo wetenschappelijk dat zij, zonder wiskundige kennis, niet te volgen is. Hierdoor verkrijgt zijn boek een eigenaardige tweeslachtigheid.

Hetgeen niet wegneemt dat het een interessant werk is, — maar dan alleen voor natuurvrienden, die in wiskunde niet geheel onbedreven zijn.

MORLION (O. P. P. F.) Geest EN PRAKTIJK (68) HEIJNS (Pol) SOVJET RUSLAND EN WIJ (54) GEYSEN (L.) SPREEKKOREN (49). Prijs per deel *f* 0.35 J.J. Komen & Zoon — Roermond.

In Antwerpen hebben zich in de „Offensiefgroep" eenige modern-voelende priesters en leeken vereenigd, waarbij ook jongeren uit Noord-Nederland

zich aansloten, wier doel het is een geest van verdiept Katholicisme, intellectueel verantwoord tijdsinzicht en concrete veroveringstactiek te ontwikkelen. Om hun gedachten uit te dragen werden tot heden de drie hier aangekondigde Offensief-brochures uitgegeven. De eerste is vooral belangrijk; zij bevat een synthese van de specifieke karaktertrekken der 20e eeuw, en een overzicht van de aangepaste moderne actie-middelen voor het heroveren en organiseeren der Katholieke massa en voor den invloed op andersdenkenden. De boekjes worden hier gaarne aanbevolen.

VANDERCOOK (John W.) TAM-TAM (260) *f* 3.50. Vertaald en ingeleid door Albert Helman. Wereldbibliohteek — Amsterdam 1935.

Dit boek bevat het reisverhaal van een met rijke fantasie begaafde schrijver, die in 1923 korten tijd een gedeelte van het oerwoud van de Surinaamsche binnenlanden en de kleine Boschneger-nederzettingen bezocht. Hij was een der eersten die in het leven der Boschnegers een cultuur ontdekte. In een overdadige, enthousiaste stijl, die de vertaler grootendeels intact hield, vertelt hij boeiend van zijn ondervindingen en schetst hij zijn belevenissen in de Surinaamsche jungle. Het boek is niet voor jongeren bestemd. Voor volwassenen is het onderhoudend en leerzaam.

BOEK 1935 (Rondom het). Onder redactie van Roel Houwink. Geschenk ter gelegenheid van de Nederlandsche Boekenweek 30 Maart— 6 April 1935, uitgegeven door de vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels. f

De gewoonte om elk jaar ter gelegenheid van de Boekenweek een geschenk-boek uit te geven is ook dit jaar wederom gehandhaafd, en het is een keurige uitgave geworden met waardevolle inhoud. De artikelen door verschillende schrijvers van naam, waarbij de Katholieken vertegenwoordigd zijn door Anton van Duinkerken met „Katholieke perspectieven" door hun degelijke inhoud de belangstelling gaande voor hetgeen in ons land op het gebied van de litteratuur en het boek verschijnt.

EEN HOLLANDER IN SOVJET-RUSLAND (95) Libertas — Rotterdam.

Weinigen weten hoe de toestanden in werkelijkheid zijn in de Sovjetrepubliek; sommigen gelooven in de heilstaat en vooral de jongeren lachen hen, die bedenkelijk het hoofd schudden over de beweringen van het idealistisch leven in Rusland, vierkant uit. Laten zij dit eenvoudige boekje, waarin een Hollandsche visser onomwonden en eerlijk vertelt van zijn ervaringen gedurende den tijd van zijn contract van twee jaren in Moskou, Astrakan, Trout Front en aan de grenzen, eens rustig lezen, misschien gaan hen dan de oogen open over de toestanden in dit land waarin een despotische dictatuur heerscht erger dan de meest strenge monarchie.

DUMOULIN (S. J. L.) en GOEME (S. J. V.) ONDER JEZUS' KRUISBANIER (142) fr. 7.50. De Jezuiëten-orde en haar Belgische Missiën. Geillustreerd. Uitgave: „Hulp voor de Belgische Missionarissen van de Sociëteit van Jezus" Brussel.

Een overzicht van wezen en geschiedenis der Jezuieten-orde, van haar missiearbeid in de Overzeesche gewesten. Een prachtig boekje, rijk geillustreerd, voor missievrienden.

HERWERDEN (Dr. P. J. van) UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE ZEILVAART (122) *f* 2.25. De Groninger Zeevaart in de tweede helft der 19e eeuw. Gorcum & Comp. — Assen.

Toegelicht door illustraties wordt hier een gedocumenteerde geschiedenis beschreven van den scheepsbouw in Groningen en de veenkoloniën en van de zeevaart, door de Groningers uitgeoefend, tot zelfs op de wereldoceanen. Daar de scheepsbouw in die streken druk werd beoefend, is het boek tevens een stuk sociaal-economische geschiedenis geworden. Het getuigt van grondige

studie, is prettig geschreven en vormt een niet onbelangrijke bijdrage tot een bepaald aspect van onze 19e eeuwsche sociale historie.

PROHASKA (Ottokar mgr.) BRON VAN LEVENDE WATEREN (201) *f* 1.50 Uit het Hongaarsch vertaald door Dr. A. Cardijn. De Vlaamsche Drukkerij Leuven.

Een bundel overwegingen over het H. Hart van Jesus, die het gedachtenleven verrijken en het zieleleven verdiepen. We kunnen het boek, vertaald in goed Nederlandsch, ten sterkste aanbevelen.

GEERKE (H. P.) WIJ VLIEGEN OM DE WERELD. Meulenhoff — Amsterdam.

Interessante, vlot geschreven schetsen over de tochten van enkele sterren eerste grootte uit de vliegwereld. De glorie van Holland is niet vergeten. We slaan geen poover figuur in de hooge regionen. De vlieglitteratuur wordt zoo langzamerhand een eigen genre, een voortreffelijk soort ontspanningslectuur. Druk en foto's zijn uitstekend verzorgd.

RUSMAN (E.) HOLLANDERS VLIEGEN (44) *f* 0.45. Van H-Nacc tot Uiver. Bosch en Keuning — Baarn.

Een mooi boekje uit de Libellen-serie met prachtige foto's over tien jaar Amsterdam-Batavia door de lucht.

EENIGE GEESTELIJKE WERKEN:

BENEDICTIJNSCH LEVEN (366) *f* 1.25. Sint Paulus-Abdij — Oosterhout.

Bedoeld als handleiding voor oblaten. Een boekje dat door een gelukkige keuze uit Benedictijnsche geschriften de voorname, klassieke spiritualiteit van Benedictus weergeeft.

JAEGHER (Paul de S. J.) EEN MET JEZUS. (113) *f* 0.50. Heythuizen.

GRÖBER (Dr. Conrad) EUER IST EUER LEHER, CHRISTUS. M. 0.80. Herder & Co. — Freiburg.

FREUNDINNEN GOTTES-SERIE: CHRISTUSJUGEND. Herder & Co. Freiburg.

Bij Desclée de Brouwer & Co., Paris, verschenen:

LA PRATIQUE DE LA PRÉSENCE DE DIEU PAR FR. LAURENT DE LA RÉSURRECTION.

ABBÉ PAUL THÒNE — SUR LE COEUR DE NOTRE SAUVEUR.

Fr. M. MELLET O.P. L'ITINÉRAIRE ET L'IDEAL MONASTIQUES DE St. AUGUSTIN.

F. D. JOZET O.P. RECEUILLEMENTS.

STOLS (A. A. M.) HET SCHOONE BOEK (104) *f* 1.50. Serie: De Toegepaste kunsten in Nederland. W. L. & J. Brusse — Rotterdam.

In deze keurig verzorgde uitgave is dit werkje, waarin in 't kort het ontstaan van een boek wordt uiteengezet, zeker op zijn plaats. Uit de vele afdrukken van bladzijden uit schoone boeken blijkt, dat er in ons land nog goede drukkers zijn, al is het met de liefde voor het schoone boek maar treurig gesteld. Waar op dit punt bij ons nog een beduidend tekort is zal deze verhandeling ongetwijfeld vele boekenliefhebbers in de goede richting wijzen.

MEYER (Irma) ZEGEN ZON EN ZUIDEN (75) Vox Romana — Schiedam.

Een loflied op een Rome-reisf zooals ik nog maar zelden in handen kreeg. Een bijzonder mooi boekje voor allen, die Italië liefhebben en Rome in hun hart dragen.

VISSER (B. J. J.) ONDER DE COMPAGNIE (256) Geschiedenis der Katholieke Missie van Nederlandsch-Indië 1606—1800. Kolff & Co. — Batavia.

De ontwikkelingsgeschiedenis van het katholicisme op Java en verder in Indië zal aan vele Katholieken in Nederland totaal onbekend zijn. Nu er alom een opbloei in de belangstelling voor het werk onzer Missionarissen te

bespeuren valt, zal deze uitgave van groot nut kunnen zijn. De degelijke documentatie van dit werk, de rustige verteltrant met duidelijke teekeningen en foto's doorwerkt maken dit boek tot een der vooruaamste werken over het leven der Katholieken onder de Compagnie.

BIJL (Theo van der) JOHANN SEBASTIAAN BACH 1685-1935 (101) *f* 1.50. Van Munster — Amsterdam.

Een bevattelijke, korte beschouwing over Bach's leven en werken en zijn beteekenis in de muziek van den tegenwoordigen tijd, voor hen die niet in staat een meer uitgebreide studie over dezen grootmeester der toonkunst te maken. Het boekje verraadt een degelijke kennis en groote belezenheid over de kunst en den kunstenaar: Johann Sebastiaan Bach.

THANS (Hilarion) PELGRIM LOURDES LISIEUX (70) *f* 1.10. J. van Mierlo-Proost Turnhout. R.K. Boekcentrale — Amsterdam.

Indrukken van een dichter over deze bedevaartplaatsen, die ons nader brengen bij Onze Lieve Vrouw en de kleine H. Teresia en ons verlangen doen oplaaien naar die bevoorrechte plaatsen van gebed en boete.

HOLLAND, ZOO BEN JE (223) *f* 5.25. Een bundel novellen van Antoon Coolen, U. G. Dorhout, K.O. Finkensieper, H.J. Heijnes, E. J. Huizenga-Onnekes, P. Keuning, G. J. Klokman, P. J. Meertens, G. Mulder, Hendrik Odink, D. A. Poldermans, W. Porte, J. R. W. Sinninghe, Frans Slager, G. W. Spitzen, W. Vijverberg. Verlucht met 48 kunstfoto's. Bandontwerp en randteekeningen van J. de Vries. Derde druk — Bosch & Keuning — Baarn.

Elke poging om tot betere kennis van ons eigen land te komen is een toejuiching waard en wanneer die poging belichaamd is in zulk een prachtige uitgave als dit boek met novellen uit allerlei streken van ons land dan is een waardeering zeker op zijn plaats. Deze derde druk bewijst dat dit geen overbodige uitgave was. Voor oudere lezers, die belang stellen in folklore is dit werk met zijn mooie foto's een aanwinst.

BOISSIEU O.P. (Pater De) BETHANIë (284) *f* 2.50 *f* 2.50. Vertaald uit het Fransch door Pater N. A. Van Rijn O.P. Schuyt — Velsen.

DEFROIDMONT (Jean) A SCIENCE DU DROIT POSITIF (376). Desclée de Brouwer, Paris — 1933.

Voor den beoefenaar van het recht als kunst van rechtsbedeling is het minstens nuttig, zoo niet noodzakelijk, ook kennis te maken met de wetenschappelijke fundamenten van zijn beroep. Tusschen kennis van het Recht (met groote R) en dogmatiek van het positieve recht, ligt deze intermediaire wetenschap van het positieve recht. De helft van dit werk zoowat, wordt besteed aan de verklaring van het natuurrecht (gezag, vorst, wetenschap, recht, l'être juridique), de andere helft echter behandelt het positieve recht (interpretatie, verdeelingen van het recht en bewijsvoering). De ideale vorst is geen gelukkige gelukkige juridische vinding, maar de behandeling van de wetenschappelijke fundamenten van het positieve recht wordt iederen rechtskundige ten zeerste ter lezing aanbevolen.

JONE (P. Dr. Heribert O.M.C.) KATHOLIEKE MORAALTHEOLOGIE (803) *f* 5.50 en 6.25. Vertaald en bewerkt door P. Dr. Hubertus van Groessen O.M.C. Romen & Zonen — Roermond-Maaseik 1935.

Een practisch handig boekje dat helder en overzichtelijk de geheele Katholieke moraaltheologie behandelt, in overeenstemming met het Nederlandsche en Belgische recht. Een nuttig boek voor ontwikkelde leeken.

VALKHOFF (P.) HUIT SIECLES DE LITTÉRATURE FRANÇAISE (486) *f* 3.90 en *f* 4.50. Tjeenk Willink — Zwolle 1935.

Een bloemlezing over het geheele gebied der Fransche litteratuur. De uitvoering is verzorgd en een aantal foto's illustreeren het werk.

GREEVE pr. (H. de) HET MEETSNOER (217). Lijdensmeditaties. Govers Den Haag.

Een nieuwe serie lijdensmeditaties van den begaafden schrijver en redenaar. Wie een boek over den lijdenden Christus lezen wil, vindt hier zijn gading. Ook als lectuur, als meditatie voor zich in de eenzaamheid zijn deze lijdensbeschouwingen zeer geschikt. De levendige, pakkende voorstelling, vol afwisseling en kleur zal iedereen boeien.

PICKL (Josef) MESSIASKÖNIG JEZUS IN DER AUFFASSUNG SEINER ZEIT 278) M. 4.80. Kösel & Pustet — München.

Een eigenaardig werk dat inderdaad veel nieuws biedt. De schrijver tracht den historischen Jezus te schilderen, zooals degenen die hem leerden kennen, hem moeten gezien hebben. Exegere en Archeologie moeten helpen om dit Jezusbeeld op te roepen. Een aantal illustraties dienen ter opluistering van het boek.

EEDEN (Frederik van) MIJN DAGBOEK (267) en (296). 7de en 8ste druk. Van Munster — Amsterdam.

De Uitgever van Munster zet regelmatig de uitgave van Van Eeden's dagboek voort. Deze twee deelen beslaan de jaren kort vóór en tijdens den oorlog. Evenals de vorige deelen reveleeren zij ons van Eeden als den gevoeligen droomer en idealist.

PEEPERKORN H. J. M.) *f* 2 De zedelijke wilsvrijheid, haar groei en wasdom !!! *f* 2.

ROYEN (Prof. Dr. Gerlach O.F.M.) *f* 1.25. Pronominale Problemen in het Nederlandsch.

GRIENT (Ant. van de) HOE ZAL IK HET ZEGGEN! *f* 1.30. Nr. 76, 77, 78 der Opvoedkundige Brochurereeks. Alle bij: R.K. Jongensweeshuis — Tilburg.

Drie nieuwe deeltjes der bekende paedagogische reeks. Het derde handelt over hoofdzakelijk godsdienstige aangelegenheden en geeft de wijze aan hoe deze voor de jeugd te behandelen.

HOOGVELD (Dr. J. H. E.) WAARHEID *f* 0.55. Uit de serie Wijsgeerige Grondbegrippen. Romen & Zonen — Roermond.

Dit boekje waarin Dr. Hoogveld het begrip waarheid volgens Sint Thomas' wijsbegeerte ontleedt en bepaalt, is een der helderste en beste uit de Serie. Het is tevens een goed model van een populaire korte studie over een fundamenteel vraagstuk.

GARRIGOU-LAGRANGE (Rég. O.P.) LE SENS DU MYSTÈRE ET LE CLAIR-OBSCUR INTELLECTUEL NATURE ET SURNATUREL (243) 20 fr. Descée de Brouwer — Paris 1924.

De titel belooft van alles: van de eerste inleiding in de wijsbegeerte tot de laatste uitwerking in de godsgeleerdheid. De inhoud geeft eenigszins van alles: vooral een hernieuwde korte behandeling van de problemen, die P. G. L. het meest aan 't hart liggen: God, gezond verstand, objectieve kennis, het geloof, de praedeterminatio.... De leer van het clair-obscur intellectuel blijft zelf wat te grauw, om de daarmee samenhangende problemen bevredigend op te lossen. Degenen, die de werken van dezen philosoof-theoloog magistraal vinden, kopen dit boek van zelf wel; de anderen kunnen den schrijver misschien het beste uit dit werk leren kennen en dan zelf beslissen, of ze er toe overgaan, ook de andere werken van den schrijver aan te schaffen.

BERDYAEV, (Nicholas) DOSTOIEVSKY (227). An Interpretation translated by Donald Attwater. Sheed & Ward — London.

De filisoof en Dostojevski-kenner Berdyaev heeft met dit boek niet zoozeer een litteraire beschouwing geschreven, als wel een interpretatie van Dostojevsky's opvattingen over God, het leven en de menschelijke natuur, zooals zij tot uitingen komen in de romanes. Hij beschouwt Dostojevski als den

meestbeteekenenden auteur voor den tegenwoordigen tijd: in dezen eenen mensch waren de gepassioneerde tegenstellingen, die den tijd typeeren, vereenigd, en hij bracht die diep liggende impulsen tot uiting, zóó, dat in zijn boeken den vollen geestelijken strijd in den afzonderlijken mensch openbaar wordt, maar ook critiek wordt geoefend op den tegenwoordigen toestand der beschaving, en het antwoord wordt gegeven op de universeele vragen, welke den innerlijken mensch, alsook zijn leven als maatschappelijk burger, beroeren.

Tenslotte is Berdyaev's essay dan toch ook daardoor een uitstekende gids voor hen die Dostojevski's romans willen gaan lezen — en trachten te begrijpen. Het is een belangrijk boek voor elk eenigszins ontwikkeld en denkend lezer.

CECIL (Lord David) EARLY VICTORIAN NOVELISTS (332) 10. Constable & Co. Ltd. — London.

Het is meer dan één litteratuurgeneratie, die ons thans scheidt van de „Victorians" en het is nu dus mogelijk de blijvende waarde en beteekenis dier auteurs vast te stellen. David Cecil doet dat in zijn boek voor zoover het de aesthetische aspecten dier 19e eeuwsche romans betreft; hij wil laten uitkomen hoe het voor den hedendaagschen, gewonen lezer nog een genoegen kan zijn de „Victorians" te lezen.

Zijn boek kan geslaagd genoemd worden. Hij wijst allereerst op de fouten van Dickens en zijn tijdsgenooten, die den tegenwoordigen lezer vooral opvallen. Sommige belangrijke diepe levensfactoren, die het uiterlijk optreden beheerschen, worden in hun werken vrijwel niet behandeld; onder hun romanfiguren zijn geen Hamlets, geen intellectueelen, geen kunstenaars, door wie de diepere bronnen van het leven konden worden aangeboord.

De hoogten en diepten missen we bij de Victoriaansche auteurs, maar wel hebben zij hun netten zeer wijd geworpen. Onze moderne auteurs zijn specialisten; maar de grootste onder de Victorians waren, in zekeren zin, zoowel een Galsworthy, een Huxley, een Virginia Woolff en een Wodehouse, — allen vereenigd in één schrijver. Zij waren veelzijdig; hun werken omvatten panorama's van vele en verschillende milieu's. Cecil wijst er op dat de Victorians bezaten, waar het veel moderne auteurs aan mangelt: scheppende verbeeldingskracht. Zij waren uitstekende vertellers. Dat is mogelijk niet de grootste verdienste van een auteur, — in zekeren zin is het toch wel de eerste: zij voldoet aan het primaire doel waarvoor een roman wordt geschreven.

Scheppende verbeeldingskracht bezaten de Victorians, die Cecil bespreekt zeer zeker; slechts kon de moderne lezer die niet altijd meer op haar juiste waarde schatten. Cecil is daarin geslaagd, en wie Dickens, Thackeray, The Brontés (welk een prachtig werk is niet Emily Brontés: Wuthering Heights), Mrs. Gaskell, Trolope of de, op den grens van den ouden en den modernen roman staande, George Eliot nog eens wil gaan lezen, zouden wij adviseeren eerst Cecil's boek te lezen. Het zal hem waarschijnlijk helpen, onvermoede schoonheden in de „Victorians" te ontdekken.

BELOC (Hilaire) A. SHORTER HISTORY OF ENGLAND (675) 10/6. George G. Harrap & Co. Ltd. London-Bombay-Sydney.

Het is niet de minste verdienste van Belloc's historische werken, dat de gefundeerde inzichten, daarin tot uiting gebracht, niet-Katholieke historici hebben genoodzaakt hun inzichten te herzien. Dat heeft inderdaad beteekenis, wanneer wordt bedacht dat de gestandaardiseerde Britsche historie-studie meerdere zwaartepunten aanneemt, die Belloc radicaal niet erkent.

Grooten nadruk legt hij op de Romeinsche beschaving der eerste eeuwen, op de 7e en 8e en de 16e en 17e eeuw.

Slechts enkele, onbelangrijke, niet cultureele phasen der historie behanrelt hij iets te schetsmatig.

Het boek is geschreven in een schitterenden stijl, en beteekent een aanwinst voor de Britsche Katholiek-wetenschappelijke emancipatie-beweging.

Belangstellenden in de Engelsche politieke en cultureele historie zij het aanbevolen.

CONSTANT (G.) THE REFORMATION IN ENGLAND (531) 16. The English Schism. Henry VIII (1509—1547). With a Preface by Hilaire Bellox. Sheed and Ward — London.

Uiterst nauwgezet en wetenschappelijk verantwoord heeft de schrijver een ontzaglijke massa historisch materiaal verwerkt. Het resultaat is een boek geworden, dat waarschijnlijk lang het definitieve standaardwerk zal blijven over het geestelijk meest bewogen tijdvak van het Engelsche schisma. Dit tijdvak is, — volledig — zeer moeilijk te beoordeelen; dit werk nu, — geschreven door een Katholiek geleerde, — behandelt de geheele historie van het schisma uitvoerig en diepgaand, terwijl het bovendien het voordeel heeft in helder en vlot leesbaar proza te zijn geschreven, zoodat ook de ontwikkelde leek het met belangstelling kan lezen. Meer dan elders, is de Engelsche geschiedenis officieel gestandaardiseerd; dit bemoeilijkt het historisch juiste inzicht. Vooral voor den Katholiek. Daarom ook is dit werk, in alle deelen documentair verantwoord, zoo belangrijk.

Het wordt hier gaarne aanbevolen.

DAWSON (Christopher) MEDIAEVAL RELIGION (195) 6. Sheed & Ward London.

Dit boek is een studie der middeleeuwsche kultuur in haar religieuze aspecten; de vraag wordt erin beantwoord in welke mate de middeleeuwsche kultuur het product is van godsdienstige krachten. Daartoe wordt onderscheid gemaakt tusschen de sociologische en de theologische elementen in het kultuurproces.

Interessant is het hoofdstuk over de middeleeuwsche litteratuur, waarin aangetoond wordt hoe de litteratuur de verschillende aspecten der middeleeuwsche ziel weergeeft.

Een zeer doorwrochte studie is voorts het essay: „The origins of the romantic tradition", waarin ook de luciditeit van den stijl, overigens kenmerkend voor het geheele boek, wel zeer bijzonder tot uiting komt. Ook voor den „general reader" is Dawson's werk goed verstaanbaar.

WALLAS (Graham) SOCIAL JUDGMENT (175) 5. George Allen & Uuwen Ltd. London.

In zijn boekje bespreekt Professor Wallas de rol, welke de rede en het gevoel gespeeld hebben in het proces volgens hetwelk de menschelijke wijsheid zich heeft ontwikkeld. Vanaf het oude Egypte tot de twintigste eeuw geeft hij, in groote trekken, als het ware, zijn oordeel over het menschelijk oordeel. Het is een grondig doordacht werkje, en als zoodanig van beteekenis. Maar de auteur staat niet op christelijk standpunt, — de volkomen vrijheid van den wil, b.v. kan hij niet erkennen, — zoodat alleen zij, die door eigen filosofische scholing, de redeneeringen van Wallas kunnen corrigeeren, van „Social Judgment" kennis kunnen nemen.

BRYANT (Arthur) THE ENGLAND OF CHARLES II (199) 6. Longmans, Green and Co. — London.

„What happened to ordinary people on ordinary days in the reign of Charles the Second" heeft de schrijver als ondertitel aan zijn boek toegevoegd. Daarmee is de inhoud goed gekarakteriseerd. Bij het doorlezen is het den modernen mensch of hij eenige eeuwen wordt teruggevoerd om een wandeling te maken door het 17e eeuwsche Engeland.

Hij ziet het aspect van stad en dorp en platteland; hij leert de sociale toestanden kennen, de dagelijksche levenswijze, de zeden en gewoonten; het huiselijk en openbaar leven gaat hem open; de bestaansmiddelen, stads- en landsbestuur, de algemeene denkwijze, opvoedings- en onderwijssystemen, alles paseert de revue. De sfeer zelfs ontbreekt niet; onwillekeurig feitelijk wordt zij gesuggereerd. Alles zonder eenige schoolschheid of gedwongenheid, maar op den toon van een onderhoudend en deskundig causeur. Het moet den auteur een enorme studie gekost hebben, dit boek, dat eenigszins vergeleken zou kunnen worden mt Hofdijk's „Ons Voorgeslagt", samen te stellen. De bronnenvermelding, aan het einde, geeft daarvan trouwens wel eenig idee.

Voor hen, die meer van een bepaald onderdeel willen weten, is deze bronnenvermelding zeer nuttig. Ondanks den lichten toon is het werk niet oppervlakkig. Daarvoor is Charles Bryant te veel „scholar" en te zeer specialiteit van het beschreven tijdvak. Veel nog in de huidige Britsche mentaliteit wordt begrijpelijk en verklaarbaar door het behandelde in deze cultuurgeschiedenis van een deel der 17e eeuw; o.a. de houding van een zeer groot deel van het huidige Engelsche volk tegenover het Katholicisme.

Een belangrijk boek.

DOWNEY, Archbishop: CRITICAL AND CONSTRUCTIVE ESSAYS. (239) 5. Burns, Oates & Washbourne Ltd. London.

Een aantal der beste voordrachten en essays der laatste tien jaren van Aartsbisschop Downey zijn in dit boek gebundeld. Zij omvatten wetenschappelijke, filosofische en theologische onderwerpen, die, zooals de titel aangeeft, gedeeltelijk critieken zijn op anti-godsdienstige stellingen, gedeeltelijk toelichtingen op de geloofsleer en Katholieke wetenschappelijke onderwerpen.

Mgr. Downey is een scherpzinnig denker, die zijn gedachten helder en logisch formuleert; vooral in de hoofdstukken „Rationalising the Gods" en „Catholic Exegesis". Opmerkelijk is ook het laatste hoofdstuk „The Question of Reunion", door hem als lezing voorgedragen voor de Anglican Society of St. Thomas of Canterbury. Zonder over het algemeen voor vakgeleerden te schrijven, vervalt Mgr. Downey toch ook niet in een populairen toon.

Voor ontwikkelde leeken is het een prachtig boek.

RHODES (Henry F. F.) THE CRAFT OF FORGERY (308) 10-6. John Murray. London.

Schriftvervalsching is vooral tegenwoordig in veel gevallen een wetenschappelijk bedreven misdrijf geworden. Geen wonder dat ook haar bestrijding op wetenschappelijke basis berust. Dit boek getuigt er van. Rhodes, een erkend expert op dit bepaalde gebied der criminalogie, behandelt de ontwikkeling der schriftvervalsching, haar methoden, haar beteekenis voor den psycholoog en den socioloog, haar wetenschappelijk georganiseerde bestrijding.

Het behandelde wordt toegelicht met verschillende bekende rechtzaken, waar schriftvervalsching een belangrijke rol speelde, o.a. de bekende Dreyfusaffaire en de kwestie der Portugeesache banknoten die zich gedeeltelijk in Holland afspeelde. Boekenliefhebbers zullen met belangstelling het hoofdstuk lezen, waarin vermaarde litteraire vervalschingen worden besproken.

„The Craft of Forgery" is een interessant, vrij diepgaand betoog, toegelicht met verschillende illustraties.

LEEUWEN Jr. (L. van) FLORA'S LENTEFEEST IN KENNEMERLAND. (102) f 0.95. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Een gids in de bloemenwereld die voor liefhebbers blijvende waarde zal hebben.

HERWIG (A. J.) MIJN ROZENTUIN. (96) f 1.20.
— VOORJAARSBLOEMEN. (96) f 1.20.
BERGMANS (John) ZOMERSCHE BLOEMENWEELDE. (80) *f* 1.20.

Drie boekjes van handig formaat met een overvloed van nuttige aanwijzingen voor het kweeken en plaatsen van rozen en andere bloemen. Mooie, degelijke uitgaven.

Inhoud

VAN DEN ACHT EN TWINTIGSTEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW 15 MEI 1934 — 15 APRIL 1935

ARTIKELEN

In den avond. Fr. v. Oldenburg Ermke. 1
Paul Keller. Dr. Nic. Perquin S.J. 5
Onder vier oogen met Pater Jac. Schreurs M.S.C. Ad. Sassen. 10
Dagboek van den dramaturg. H.S. 16
De katholieke Papini. G. van Gestel S.J. 28, 74 125
Een dichterlijke ziel: Michel Davet. Dr. B. M. Boerebach. . 33
Een groot kenner van China: Albert Gervais. Dr. B. M. Boerebach 55
Laura Riding. Jos. Panhuysen. 69
Spengler als litterator. Fr. v. Oldenburg-Ermke. 78
Van levende en doode zielen. J. v. H. 97
Eenige opmerkingen over de Spaansche litteratuur van dit oogenblik. J. Brouwer. 104, 152
David Herbert Lawrence. Jos. Panhuysen. 119
Een „lansbraak" voor Chesterton. J. v. H. 145
Robert Graves. Jos. Panhuysen. 168
Het kan verkeeren. Han Jonkers. 174
„Eroica" onder vriespunt. J. v. H. 193
De nieuwere Poolsche litteratuur (1918-1931). Dr. Otto Forst de Battaglia 198, 253
Franz Werfel en „Die vierzig Tage des Musa Dagh" Dr. Nic. Perquin S.J. 205
Jan Slauerhoff Jos. Panhuysen. 216
Subliem of ridicuul. Van Oldenburg-Ermke. 222
Naar aanleiding van Porta Nigra. J. v. H. 241
De actualiteit van Paul Verlaine. Dr. B. M. Boerebach. 247, 310, 343, 414
De roman van Elinor Wylie. Jos. Panhuysen. 265
Het woord in dienstbaarheid. S.P. 271
Oriënt-Express. J. v. H. 289
Jan Engelman. Jos. Panhuysen. 295
Een uur met du Perron. J. v. H. 337
John Dos Passos. Jos. Panhuysen. 355
Terug en vooruit. F. van Oldenburg-Ermke. 361
Henri Marsman. Jos. Panhuysen 385
Het lied der vrouw. Dr. Nic. Perquin S.J. 392
Een nieuw boek van P. Leonel Franca. Dr. J. Brouwer. . . 400
Much ado about nothing! J. v. H. 433

Nieuwe Italiaansche oogst. Ellen Russe. 440
Van Schendel 1934. Van Oldenburg-Ermke. 447
De raadselachtige Luigi Pirandello. Dr. B. M. Boerebach. . 456
Peter Dörfler. Zijn persoon en zijn werk. G. v. Gestel S.J. 461, 505
De Nederlandsche litteratuur in één dag. J. v. H. 481
Edgar Allan Poe. Jos. Panhuysen. 486
De roman als spiegel van den tijd. Dr. B. M. Boerebach. . . 498
Guido Gezelle. J. v. H. 529
De geesteskentering van onze dagen. Dr. B. M. Boerebach. 535
Sir Thomas More. Jos. Panhuysen. 548
Duitschland buiten zichzelf. Simon Pure. 554

PORTRETTEN

Arland (Marcel). 539
Balde (Jean) 258
Baring (Maurice) 213
Barrès (M.) 503
Bernanos (Georges) 536
Bordeaux (Henry) 302
Brues (Otto) 305
Cervantes 101
Chesterton (caricatuur) 146
Chineesch portret 58
Ciarlatini (Franco) 443
Davet (Michel) 34
Dill (Liesbet) 272
Doolaard (A. den) 291
Dörfler (Peter) 462, 506
Duhamel (Georges) 349
Dunsany (Lord) 496
Ehrenburg (Ilja) 175, 271
Engelman (Jan) 297
Fallada (Hans) 64, 407
Flaubert (G.) 500
Gervais (Albert) 56
Guido Gezelle 530
Gogol (Nicolaas) 98
Graves (Robert) 169
Griese (Friedrich) 22
Hurst (Fannie) 24
Keller (Paul) 6
Kemp (Pierre) 223
Knox (Ronald) 116
Lawrence (David Herbert) 119
Lewis (Sinclair) 176
Lewisohn (Ludwig) 66

Mackenzie (Compton) 307
Manacorda (Guido) 441
Marsman (H.) 245, 386
Masefield (John) 306
Maurois (André) 53
Montherland (H. de) 113
More (Thomas) 549
Neill (O.) 410
Némirovsky (Irène) 210
Papini 29
Perron (E du) 339
Pirandello 457
Poe (Edgar Allan) 487
Pollès (Henry) 301
Ponten (Jozef) 542
Roland Holst (H.) 2
Rops (Daniël) 348
Schaumann (Ruth) 392
Schreurs (Pater) 11
Stahlberg (Ester) 212
Stendhal 502
Unamuno (M. de) 108
Verlaine (Paul) (naar het schilderij van Eugène Carrière). 249, 415
Verlaine en Moréas (door Cazal) 312
Werfel (F.) (Teekening van L. Meidner) 206
Wilder (Thornton) 412

VARIA

Aanbod voor een betrekking in „Das deutsche Wort" („Litterarische Welt") 38. — De prijs „rester jeune" toegekend aan Matila C. Ghyka voor „Pluie d'étoiles" 38. — Een-Thibaansch blad over de crisis in Europa. 38. — Raadgevingen aan jongelui die journalist willen worden (Nouvelle Littéraires). 38. — De roman van een dienstbode (Politiken). 82. — De meest vertaalde auteur in 1932. 82. — Bernard Shaw over Jeanne d'Arc. 82. — De Oera-Linda-kroniek in „Die Litteratur". 128. — Teekeningen van Dostojefski te Moskou. 128. — Weduwe van Bjoernstjerne Bjoernson overleden. 178. — De handgeschreven uitgave der „Contes" van La Fontaine verkocht. 178. — Verslag van den invoer van Fransche en Nederlandsche boeken en couranten in België. (Toute l'Edition) 178. — Louis Gillet over de toekomst in Le Journal. 178. — Hindenburg en lezen. 226. — Citaat van Gorter in „De Nieuwe Eeuw". 226. — Bernard Verhoeven in „Bouwen" over het geval Engelman-Den Doolaard. 226. — De boekenschat der gezamenlijke openbare bibliotheken van Europa. 275. — Peking Bao, de oudste krant van China. 275. — Das deutsche Wort (Die Literarische Welt)

over Wolfram Hanstein. 275. — Een Fransch blad over Poincaré. 315 — Een aparte courantentrein in Engeland. 315. — Fernand Demeure in „Toute l'Edition" over Le meilleur moyen de connaître la faveur ou la défaveur du public. 315. — Het Nieuwsblad van den Boekhandel over de reclame van C. J. Koster Azn. voor zijn zaak. 315. — Lewis Carroll's Alice's Adventures in Wonderland. 365. — Een ongelukkig romancier (George Ohnet). 365. — De afstamming van de geschiedenis van Asschepoester. 422. — Bericht in het Nieuwsblad van den boekhandel. 423. — Verslag der Nederlandsche boekenproductie over 1933 in het Nieuwsblad van den boekhandel. 423. — Gedenkteeken voor een romanheld van Honoré de Balzac. 470. — Een interview met L'abbé Mugnier. 470. — Correctheid van Charles Péguy. 470. — Therapeutisch gedicht van Ferdinand Mazade. 470. — Handschrift van de Divina Comedia. 510. — Een verandering in Goethe's König in Thule in Sovjet-Rusland. 510. — Citaat uit Carnets inédits van Alphonse Daudet. 510. — Short stories, gezamenlijke uitgave van veertien jonge Amerikaansche schrijvers. 510. — Een enquête over den grootsten raseur. 510. — Een nieuw soort duel. 558. — De „Academie" in moeilijkheid. 558. — Ode an die Brichstaben. 558.

ROMANS EN VERHALEN

A

Aburto (Ocharán) Maria Paz. 108
Adam (Karl) Geloof en vrede. 284
— Jesus Christus 90
Adam (Paul) En Décor. 504
— Etre 504
Adler (Alfred) e.a. Het moeilijke kind. 522, 569
Adler (Gerhard) Op verkenning in het onbewuste. . . . 522
Alarcon (Pedro-Antonio de) De mooie molenarin. . . . 18
Alberti (Rafael) Consignas. 160
Aldao (Eugenio Carré) Literature Callega. 109
Allen (Harvey) Anthony Adverse. 118
— De kleine Madonna. 118
Allen (P. S.) en Allen Selections from the english Workes of Sir Thomas More. 553
Almagro Historia del reinado de Alfonso XIII. 158
Ammers-Küller (Jo van) Drie Essays. 515
— Heeren, knechten en vrouwen. 368
Anders (Paul) Storm rond Camilla. 230
Andrade (E. N. Da C.) Het mechanisme der natuur. . . . 374
Andres (R. Rodriguez) Pirates del aire. 110
Anguita (Serrano) Siete Punales. 154
Apon (Jan) Paniek op de Miss Brooklyn. 232

Apostolaat der hereeniging. 559
Aragon (Jesús de) El demonio del Cáucaso 110
— Los caballeros de la montana. 110
Arconada Los pobres contra los ricos. 107
Ardavin (Fernandez) Barrios bajos. 155
Arland (Marcel) Les vivants. 209
— L'ordre 536, 538
Arniches (Carlos) Teatro escogido. 155
Asch (Schalom) Motke de dief. 562
Ashby (A. C.) Schimmen en schurken. 565
Asscher-Pinkhof Tante Griet. 526
Athayde (Tristan d') Fragments de sociologie chrétienne. . 48
Augustinus. Confessiones. 74
— De Fioretti 74
Ayres (Ruby M.) Cupido weent. 46
— Liefde offert, maar.... overwint. 229
— Nu of nooit. 469
— De onverwachte veroveraar. 229
— Banden die binden 564
Aznar (Garciá) Allâ.... junto al mar. 109

B

Baal (J. van) Godsdienst en samenleving in Nederlandsch-Zuid-Nieuw-Guinea 520
Backer (Franz de) Longinus. 276
Baekelmans (Lode) Ommegang 18
Bailey (Temple) Zwanenzang. 270
Baillie Reynolds (Mrs.) Het eeuwige keerpunt. 455
— Thalassa 27
Baillon (A.) Op klompen. 221
Bakker (Piet) Cootje Pink 319
Balde (Jean) La maison Marbuzet. 258
Baldwin (Faith) Beauty. 564
Baldwin (Harold) Pelicans in the sky. 116
Balzac (Honoré de) La Peau de Chagrin. 501
— Scènes de la vie de province. 470
Barajo (Pio) La juventud perdida. 111
— Los noches del Buen Retiro. 111
Barbey (Bernard) Ambassadeur de France. 209
Baren (Kees van) De beheerscher van het morgenland. . . 335
Baring (Maurice) The lonely lady of Dulwich. 213
Barnes (A. S.) The holy Skroud. 286
Baron (Peter) De strooper. 391, 472
Barrès (Maurice) Sous l'oeil des Barbares. 503
— Jardin de Berenice. 503
Bartmann (Bernard) Verlossing. 327
Bartstra (S.) Quaede Foelck. 132

Bavinck (J. H.) Christus en de mystiek van het Oosten. . . 330
Baxter (G. O.) Kampioen van de Wild West. 511
— De schaduw. 280
— De tijgerman. 565
Beaudelaire. Les Paradis artificiels. 487
Beaumont (Germaine) Perce-Neige 492
Beekman (A.) Beleving der gemeenschap in Christus door de liturgie 288
Beer Poortugael (H. den) Rondom de eskadrons. 474
Begbie (Harold) Vernieuwde menschen. 188
Belloc (Hilaire) A shorter history ot England. 574
Bellon (K. L.) Godsdienstwijsbegeerte. 189
Benavente El rival de Sumuyer. 153
Bennet (Robert Ames) Uit liefde voor haar. 18
Beproeft de geesten. 479
Berdyaev (Nicholas) Dostojevski. 573
Beresteyn (E. A. van) Geschiedenis der Johanniter-orde in Nederland tot 1795. 330
Bergamin (José) Mangas y Capiratos. 157
Berghen (René) De overjas. 321
Berghuis Jr. (Jac.) De roode kano. 528
Bergmans (John) Zomersche bloemenweelde. 526
Bergson Les deux sources de la morale et de la religion. . 402
Berkeley (Anthony) De „Zes" gaan aan den slag. 321
Berlage (H. P.) Het wezen der bouwkunst. 569
Bernanos. La joie en haar geschiedenis. 569
Bernoville (Gaëtan) Les Jésuites. 451
Besson (Marius) De weg bereid. 238
Beumelberg (Werner) Das eherne Gesetz. 453
— Gruppe Rösemuller. 453
Beyerlein (Franz Adam) Land-will leben. 162
Bierens de Haan (J.) De democratie op het keerpunt. . . . 285
Bierens de Haan (P.) Het reddingswerk der toekomst. . . . 47
Biggers (E. D.) Sleutels. 232
Bilbo (Jack) Chicago Shanghai. 221
Binet-Valmer. Maîtres du monde. 62
Birkner (Friede) De drie reuzen. 280
— Er woei een wondere westenwind. 231
— Het geluk van Gladys Peterson. 280
— De reddende engel. 354
— Robert of Ronald? 81
— Vorsten als logé's. 112
Blécourt (Charles de) De dood van Angèle Degroùx. . . 390
Bleeker (C. J.) Inleiding tot een phaenomenologie van den godsdienst 329
Bleeker (Jac. J.) De ravenhorst. 384
Bloemink (F. H. N.) De kabouter en het ei. 239

Bloemink (F. H. N.) Kabouter Pimpernokkel. 239
— Lettie's tuintje. 239
— De luchtreis. 239
— Riet en led. 239
— Verhalen van Teddy. 239
— Een vreemd avontuur. 239
— Een winterdroom. 239
Blundell (Agnes) Het roovershol. 384
Boenin (Iwan) Het dorp. 41
— De heer uit San Francisco. 40
Boer (Tj. de) Ameriaansche denkers. 518
Boissieu (de) Bethanië. 512
Bolle (H.) Jeugd. 439
Boo (Sigrid) Zelfs in tijden als deze.... 215
Boon (Jan F.) Per boot tot Spitsbergen. 127
Boon (Jozef) Zwarte Piet. 526
Boon (A. van den) Ezechiel. 188
Bordeaux (Henry) Le chène et les roseaux. 301
Bordewijk (F.) Bint. 471
Boschot (Adolphe) Le capitain Fracasse 186
— Mademoiselle de Maupin. 186
— Theophile Gautier. 186
Bosman (Theo) Ontwikkeling van de muzikale zin. . . . 375
Bourges (Elémir) Crépuscule des Dieux. 504
— Les oiseaux s'envolent. 504
Bourget (Paul) Une laborantine. 114
Braak (Menno ter) Carnaval der burgers. 80, 222
— Hampton-Court. 148
— Politicus zonder partij. 91, 148
Braam Houckgeest (A. J. van) Inleiding tot en beschouwing over het spiritisme. 139
Bragg (William) Het wonder van het licht. 374
Braibant (Charles) Resplendine et d'autres victimes. . . . 472
Brakell Buys (W. R. van) Het godsbegrip bij Spinoza. . . 522
Brand (Max) Als een paria. 151
— Jim Zilver in actie. 485
— De ontdekking van Jim Zilver. 232
— Vier vechters. 246
— Wilde Jingo 497
Brandenburg (Hans) Drie Legenden 23
Brandligs (Walter) Witte gait. 563
Brasillachs (Robert L'enfant de la nuit. 541
Brederveld (J.) Het object der psychologie. 92
Brehn (Bruno) Voor hun vaderland. 515
Brey (Henriette) Joseph Ben David. 564
Brian-Chaninov (Nicolas) Alexander I. 63
Bridges (T. C.) en H.H. Tiltman. Met vol gas. 381

Brinkgreve-Entrop (H.) De meisjesflat. 383
Brouwers (J.) Het boek van Gods liefde. 568
Browne (Thomas) Religio Medici. 488
Brück (Christa Anita) Werkende meisjes. 208
Brües (Otto) De Fahrt zu den Vaetern. 350
Brugman (A. J. W.) Vroolijk Fransje. 384
Brugmans (H.) Het moderne Polen historisch belicht. . . . 233
Bruine (Lout de) Tusschen potten en pannen. 474
Bruyne (E. de) Ethica. 478
Bryant (Arthur) The England of Charles II. 575
Buchan (John) The free fishers. 309
Buchanan (George) A London story. 546
Buck (Pearl S.) The good earth. 494
— A house divided. 494
— Op eigen grond. 494
— Sons 494
— De zonen van Wang Lung. 180
Bunyan (John) De christen en christinnereis. 138
— The Pilgrim's Progress from this world to that wich is to come 138
Buren (Riet van) Als Wies en Fritsje groot zijn. 336
Burgt (J. v. d.) Rolfs laatste schooljaar. 334
Burton (Miles) De moord in „the Moorings". 118
— Het mysterie van de Hardway diamanten. 118
— Het raadsel van Middleford. 232
Busken Huet. Land van Rembrandt. 429
Bussum (Lina van) Uitgevlogen. 528
Buytendijk (E.) Sporthygiène. 520
Bijl (Theo van der) Johann Sebastiaan Bach. 572

C

Cain (James M.) Niemand ontkomt zijn noodlot. 515
Camba (Julio) La Cindad automática. 157
Campbell (Alice) De russische secretaresse. 280
Campert (Jan) Die in het donker. 366
Canals (Salvador) Cómo van las cosas en Espana. 158
Capek (Karel) Hordubal. 85
— Het jaar van den tuinman. 85
— Over Holland. 85
Caroll (Lewis) Alice's adventures in Wonderland. 365
Carp (E. A. D. E.) Conflicten van het kinderleven. . 377, 520
Carpentier (Alejo) Ecue-yamba-o. 110
Carty (Francis) Legion of the Keargaard. 263
Cassee (Willy) Brei zelf. 559
Cauwelaert (Aug. van) Harry. 129
Cazin (Georges) Sagesse du chef d'entreprise. 140
Cecil (David) Early victorian novelists. 574

Céline (Louis Ferdinand) Reis naar het eind van den nacht. . 131
Cervantes. Novellas Exemplares. 448
Chadourne (Marc.) En Chine. 55
— Cécile de la Folie. 538
Chappius (Th.) Napoleon. 383
Charivarius Het einde van Socrates. 523
Charomanski (Michal) IJverzucht en medicijn. 253
Chesterton (G. K.) De heilige Thomas van Aquino. . . . 429
— Orthodoxy 147
— Orthodoxie. 373
Christiansen (Sigurd) In den storm. 369
Christie (Agatha) Lord Edgware sterft. 204
Christofoor. Een bundel religieuze poëzie. 521
Christusjugend. 571
Ciarlantini (Franco) La Funzione Politica dell'Arte. . . . 442
— Incontro col Nord America. 442
— Mussolini immaginario. 443
— De Mussolini onzer verbeelding. 443
— Preludio all'Olanda. 442
— Viaggio in Argentina. 442
Clarke (Isabel C.) Het eenzame lichtje. 427
— De villa bij de zee. 27
Claudel (Paul) L'annonce fait à Marie. 14
— Positions et propositions. 161
Clayton (Joseph(Sir Thomas More. 477, 553
Cocteau (Jean) Enfants terribles. 35
Colijn (H.) Saevis tranquillus in undis. 323
Combrink (J.) Wat zal ik laten maken? 382
Conan Doyle (Arthur) De hond van de Baskervilles. . . . 204
Connington (J. J.) De sweepstake kongsi. 135
Constant (G.) The reformation in England. 574
Coolen (Antoon) Dorp aan de rivier. 366
— Kinderen van ons volk. 97
— Stijntje 278
— De vier jaargetijden. 327
— Zegen der goedheid. 83
Coornhert. Wellevenskunste. 448
Copijn (H. L.) Leiding. 142
Corbena (F. O.) en M. T. Olliveros La tierra numero 2. . . 108
Corsari (Willy) Terugkeer tot Thera. 428
— Het mysterie van de Mondschein-sonate. 133
Coster (Dirk) Het kind in de poëzie. 517
— Honderd verzen. 529
Courths-Mahler (H.) Liefde en haat. 46
— Twee gelukkige harten. 208
Cozzens (J. G.) Castaway. 352
Craig (A. R.) En een man faalde. 360

Cramer (Rie) Paradiso. 129
— Pommie 525
— Pompijntje het kabouterkind. 525
Crofts (Freeman Wills) Het drama van Schiphol. 516
Cruysberghs (K.) De kerk. 284
Cunningham (E.) De nachtruiters. 428
— De tijger van Texas. 421

D

Dabrowska (Maria) Nachten en dagen. 203
Dale (Margaret) Maze. 27
Dane (Clemence) a.o. My best play. 413
Dante (Alighieri) Divina comedia. 126, 150
Daudet (Alphonse) Carnets inédits. 510
Davet (Michel) Abeille. 36
— La fin du voyage. 35, 62
— Une lampe sur la marche. 36
— Le prince qui m'aimait. 33
Davignon (Henri) Bérinzenne. 257
Dawson (Christopher) Mediaeval religion. 575
Deeping (Warwick) Smith. 372
— Twee zwarte schapen. 497
— Waarheid en liefde. 103
Defoe (Daniël) Het leven en de lotgevallen van Robinson Crusoë. 150, 278, 527
Defroidmont (Jean) A science du droit positif. 572
Dekker (Maurits) Aan beide kanten van den drempel. . . 472
Delarue-Mardus (Lucie) Roman de six filles. 35
Delden (Heleen) Ellie. 526
Deman (H.) Het kind en de adolescent in de psycho-analyse. 520
Derckx (H.) De kerk als Christus' mystiek lichaam en het moederschap van Maria. 373
— Psychologie der Vrouwe. 373
— De vrouwe. 373
Deurne (Daan van) De vrees voor het kind. 141
Dévoud (Eugène) Pour une école active selon l'ordre chrétien. 286
Dichter der Gegenwart. 115
Dickens (Charles) Jezus leven. 237
— Jezus' leven aan kinderen verteld. 322
Diego (Gerardo) Antologia 1915-1931. 107
Diel (Louise) Moeder worden. 234
Dill (Liesbet) Wir von der Saar. 273
Dinand (A. P.) Kruidenboek. 314
Dine (S. S.) De drakenmoord. 279
Does (J. C. van der) Dirk Rafaelsz Camphuysen: bloemlezing uit zijn gedichten. 325
Dolores (Zr. M.) Bij oom in Indië. 527

Domingo (Marcellino) Comuneros. 156
Domisse (Fré) Waren wij kinderen? 319
Dommelen (Carolina van) Vóór alles moeder. 230
Donker (Anthonie) Gebroken licht. 326
— Schaduw der bergen. 560
Doolaard (A. den) De druivenplukkers. 294
— De herberg met het hoefijzer. 195, 291
— Oriënt-Express. 289
Doolder (Anton den) Lodewijk van Deyssel. 380
Dörfler (Peter) Als Mutter noch lebte. 464
— An der Gnadenstätte. 465
— Die Anfänge der Heiligenverehrung nach den römischen Inschriften und Bildwerken. 466
— Apollonia's Sommer. 508
— Apollonia trilogie. 507
— Christkind 465
— Erwachte Steinen. 468
— Es war einmal Krieg. 465
— Das Geheimnis des Fisches. 505
— Ein Herz für die Kinder. 465
— **Heimkehr** 465
— Im Hungerjahr. 465
— Judith Finsterwalderin 468
— Kinderkreuzzug. 465
— Die Lampe der törichte Jungfrau. 6, 507
— Neue Götter. 505
— Der Notwender. 507
— Papstfahrt durch Schwaben 468
— La perniciosa. 505
— Peter Dörfler zum 50 Geburtstag. 461
— Der Roszbub. 468
— Die Schmach des Kreuzes. 506
— Siefried im Allgäu. 468
— Um das kommende Geslecht. 508
— Der ungerechte Heller. 463
— Die Verderberin. 505
Dorgelès (Roland) Si c'était vrai. 406
Dorhout (U. G.) Kokie, het opperhoofd der roode prairielopers 334
Dostojefski (F. M.) De Demonen. 130, 195
— Een onaangename geschiedenis 179
— Schuld en boete. 128
Doughty Travels in Arabia Deserta. 496
Douwes (W. F.) Beschouwingen over beeldende kunst. . . 518
Downey. Critical and constructive essays. 576
Dreikurs (Rudolf) Alfred Adler's individualpsychologie. . . 93
Droes (Lodewijk den) Orde. 231

Drijver (J.) Texel het vogeleiland. 381
Dudon (Paul) Saint Ignace de Loyola. 284
Dufourt (Jean) Yvette Bachelière. 161
Duhamel (Georges) Chronique des Pasquier. 349
— Vue de la terre promise. 349
Dumesnil (René) Les meilleurs textes de J. K. Huysmans. . . 430
Dumoulin (L.) en V. Goeme Onder Jezus' banier. 570
Duning (Hall) De witte wolf als redder in den nood. . . . 372
Dunsany (Lord) The curse of the wise woman. 495
Duplessy (E.) La chasse aux bévues, erreurs et ignorances religieuses. 403
Durand (R.) Door donker Afrika. 240
Dürr (Lorenz) De waarde van het oude testament. . . . 431
Dury (Ch.) Don Bosco bij de jongens. 142
Duverne (René) Les saints innocents. 525

E

Eberhart (Mignon G.) De geheimzinnige tuin. 354
Eckel (Anna Hilaria van) Die Familie Frohmeier. 163
Eckeren (Gerard van) De oogen in den spiegel. 316
Eeckhout (Joris) Litteratuur en leven. 378
Eeden (Frederik van) Mijn dagboek. 573
Eerbeek (J. K. van) Strooschippers. 562
Eerdyck (P.) Het geheim van Jan van Gent. 383
Ehrenburg (Ilja) De tweede scheppingsdag. 277
— Der zweite Tag. 175
Eigenhuis (Jan) De schepper. 321
Eikendaal (W. J. C.) De electrische uitrusting van de auto. . 599
Einstein (Albert) Mijn kijk op het leven. 142
— Geschichte der Musik. 567
Einzig (Paul) De economische grondslagen van het fascisme. 91
Elbertzhagen (Th. W.) Der wehrhafte Ratsherr Pflummern. . 351
Elert (Georg) Een man, een schip en een late liefde. . . . 342
Elsschot (Willem) Een ontgoocheling. 84
Elzer (Margarete) De kwestie met Harry. 32
— In de klauwen der jaloezie. 45
— Moeder's schuld. 246
— Naar het geluksland. 167
— Zuster Hanna's tragedie 428
Engelberts (Jaap) Hoe de Pijn renner werd. 366
Engelbrecht (H. C.), en F. C. Hanighen. Kooplieden des doods. 480, 567
Engelman (Jan) Het roosvenster. 295
— De tuin van Eros. 296
Erasmus. Lof der zotheid. 449
— Colloquia. 449
Erics (Luida) Kleine Nora. 204

Ermite (Pierre l') De heer in 't grijs. 512
Erné (B. H.) Twee zestiende-eeuwse spelen van de hel. . . 323
Ertz (Susan) De melkweg. 369
Esch (W.) Taal en moraal. 142
Espallier (V. d') Nieuwe banen in het onderwijs. 140
Espina (Concha) Candelabro. 111
Essais sur Kierkegaard, Petrarque, Goethe. 377
Estaunié. Les choses voient. 109
Eton (Robert) The pattern. 68
Exel (Ph.) Hans het geluksvarken. 528
— De wonderbare reis van de Phenix. 325
Eygenhuysen (Truus) En nu?.... 333
Eyk (Henri van) en Ed. de Néve Aan den loopenden band. 371
Eykel (R. N. M.) Verspreide opstellen op het gebied der volksgezondheid 233
Eysselstein (Ben) Romance in F. dur. 133

F

Fabricius (Johan) De dans om de galg. 424
— Komedianten. 424
— Leeuwen hongeren in Napels. 43
— Melodie der verten. 424
Fallada (Hans) Kleiner Mann was nun. 64
— Wer einmal aus dem Blechnapf frisst. 64
— Wie eens uit het schaftje eet. 87
— Wir hatten mal ein Kind. 407
— Wij hadden eens een kind. 407
Fallon (Valère) Beginselen der sociale economie. 191
Farge (Oliver la) Lachende jongen. 515
Faulhaber (Kardinaal) Jodendom, Christendom, Germanendom. 187
Ferguson (G.) Productie en consumptie. 566
Fernândez Flórez (W.) La conquista del horizonte. . . . 159
Fiedler (Emil) De goede God. 188
Field (Bradda) Grand Harbour. 164
Fischer (F. H.) Schets eener kultuurgeschiedenis van West-Europa 324
Fischer (H. Th.) Priestertalen. 235
Fletcher (J. S.) Het raadsel van Markenmore. 469
Flórez (W. F.) Las Aventuras del caballero de Amaral. . . 110
— El hombre que compró un automóvil. 110
Follinger (Jenny) Buiten de haven deint de zee. 563
Foppema (Yge) G. S. De vredestichter. 391
Franca (P. Leonel) La foi et sa justification rationelle. . . . 402
— A Igrea, A Reforme e A Civilizaçao. 400
— A psychologia da fé. 400
Francés (José) La guarida. 111

Francés (José) El hijo de la noche. 111
— Los muertos viven 112
Frank (Jozef Maria) Geen angst voor morgen. 565
Franke (J.) Legenden langs de Noordzee. 333
Frankfort-Werkendam (R. O.) Het avontuur van Teddybeer en Harlekijn. 383
Frome (David) That's your man inspector. 67
Frutsaert (M.) De R.K. Catechisatie in Vlaamsch-België. . . 285
Funck-Brentano Luther. 407
Funke (H. C.) Het onderwijs in de biologie en de wereldbeschouwingen der leerlingen. 330

G

Gairolo (Tara Dut), Elizabeth Reitsma, Jan H. Eekhout e.a. De boodschap van Narada en Dadoe. 378
Galsworthy (John) De aristocraat. 85
Garcitoral (A.) El crimen de Cuenca. 108
— Paso doble bajo la lluvia. 109
Garrigon-Lagrange (Rég.) Le sens du mystère et le clair obscur intellectuel nature et surnaturel. 573
Geerke (H. P.) Wij vliegen om de wereld. 571
Genechten (R. van) Kapitalisme. 519
George (Stefan) Stern des Bundes 96
Gérard (Louise) Vreemde wegen. 231
Gerbault (Alain) Mijn zwerftochten met de Firecrest. . . 379
Gerlings (H. Th.) De zoeker. 381
Gervais (Albert) Aesculape en chine. 55, 57 60
Gestel (C. van) De man van smarten. 566
Geurtjens (H. M.) Op zoek naar Oermenschen. 234
Geyl (P.) Geschiedenis van de Nederlandsche stam. . . . 185
Geysen (L.) Spreekkoren. 569
Ghyka (Matila C.) Pluie d'étoiles. 19, 38
Gielen (Jos.) Globetrotters. 518
Giradoux (Jean) Combat avec l'ange. 161
Giuliotti (Domenico) De brug over de wereld. 90
Glover (Halcott) Dead man's house. 412
— Morning pride. 412
Goetel (Ferdynand) Door het vlammend Oosten. 253
— Egypte. 253
— Indische reis. 253
— Kar-Chat 253
— Smartenrijk 253
— IJsland 253
Gogh Kaulbach (Anna van) Terwege en zonen. 319
Gogol. Don Quijote. 102
— De doode zielen. 97
Gogolj (N. W.) De revisor en ander proza. 426

Golding (Louis) De vijf meisjes Silver. 182
Gordon-Gorman. Converts to Rome. 405
Görres (Joseph) Mystiker-Miniaturen. 260
Govan (Allan) Children of the hilles. 215
Grantham (A. E.) A. Manchu Monarch. 521
Graumans (A. A. L.) Dré III. 428
Graves (Robert) The golden Falcon. 168
— Good-bye to all that. 168 171
— I Claudius 173
— Poems 170
— The real David Copperfield. 172
Graves (Robert) en Laura Riding. Survey of modernist poetry. 168
Green (Julien) Le visionnaire. 19
Greeve (H. de) Het meetsnoer. 573
Gregory (Jackson) Bedriegelijke safieren. 391
Grentrup ,Theodor) Van deutscher Sprache in Heimat. . . 259
Greshoff (J.) Arthur van Schendel. 523
Grient (Ant. van de) Hoe zal ik het zeggen? 573
Griese (Friedrich) Das letzte Gesicht. 22
Gröber (Conrad) Einer ist euer Lehrer: Christus. 571
Groeneweg (J. J.) De stam van de stekende schorpioenen. . 355
Groot (H.) De ademtochten van het heelal. 476
Grote (Hans Hennig Freiherr) Führer voraus. 409
— Heilige Saat 409
— Vorsicht, der Feind hört mit! 410
Guéhenno (Jean) Journal d'un homne de 40 aus. 541
Guerber (H. A.) De mythen van Griekenland en Rome. . 192
Guest (Carmel Haden) Scent of Magnolia. 25
Guido Gezelle's dichtwerken. 377
Gunst (J. W.) Herman Boerhave. 300
Gwynn (Stephen) The charm of ireland. 287

H

Haan (Gerad F. de) Nardus Hakel. 81
Haan (Maria Helena de) Adriaan Loosjes. 188
Haecker (Theodor) Was ist der Mensch? 260
Haersolte (J. W. J. Baron van) Vaarwel! 382
Hain (Paul) Een circusleven. 32
Hake (J. A. von der) Rondom het schoolleven van onze dagen 329
Hallen (Ernest van der) Een jongen uit Vlaanderen. . . . 370
Halper (Albert) Huurkazernes. 228
Hamilton (Cosmo) Joan geniet haar jeugd. 565
— Praatjes over Beatrix 565
Hammenecker (Jan) Colloquia 1. 380
— Bloemlezing uit zijn werk. 379
— Zoo zuiver als een ooge. 380
Handel-Mazzetti (Enrica von) De duitsche held 425

Handel-Mazzetti (Enrica von) Die Waxenbergerin . . . 544
Hans (D.) Koningin Emma. 142
Harnack Aus Wissenschaft und Leben. 403
Hasper (H.) Gezangen en geestelijke liederen. 324
Hausmann (Manfred) Zee-symphonie. 127
Havelte (Sanne van) Hun geheim. 327
Haycox (Ernest) 'n Onmenschelijke strijd. 497
Hebbel. Maria Magdalena. 16
Hellerman (Helma von) Prinses Byradschi 439
Helman (Albert) Orkaan bij nacht. 367, 435
— Zuid-Zuid-West 473
Hendryx (James B.) David Gaunt's geheim. 270
— De moord op John Holt. 460
Herbert (Alexander) Achtung! Achtung! Hier ist der kleine Muck 494
Herder (Der grosze) 188. 379
Herderschee (D.) Achterlijke kinderen. 520
Heredia (Manuel de) Semblanzas. 158
Hermanna (Freddie Langeler en Mevr. Vuerhardt) Mijn eigen boek 528
— Wie leest mee? 528
Hernández-Catá El bebedor de lagrimas. 111
— Cuatro libros de felicidad. 111
— Cuentos pasionales. 111
— Manicomio 111
Herreman (R.) en Marnix Gijzen. Vlaamsche verzen. . . . 342
Hertog (A. den) Menschen op zicht. 233
Herwerden (P. J. van) Uit de geschiedenis van de zeilvaart. 570
Herwig (A. J.) Mijn rozentuin. 576
— Voorjaarsbloemen 576
Herwig (Franz) Die Eingeëngten. 23
— De groote bisschop 130
— Der grosze Bischof. 65
— Tim en Clara. 182
Heskes (P. J. M.) Het evolutie vraagstuk. 141, 234
Hess-Binger (Eliza) Lezen en luisteren. 528
Hessels (W. J.) Windstilte 540
— Voor vrije uurtjes. 528
Heyns (Pol) Sovjet Rusland en wij. 569
Hinzelmann (Else) Bommetje op reis. 333
Höcker (Paul Oskar) Bettina auf der Schaukel. 162
Hoe de H. Maria leefde. 525
Hoek (Luc. van) Maria-bloesem. 430
Hoel (Siguard) De weg naar het eind van de wereld. . . . 370
Hoeven (Babs van der) Op eigen beenen. 336
Hoeven (N. v. d.) Om den voetbal. 383
Holland zoo ben je 572

Holland (Katrin) Crisis-menschen. 475
Hollander (Een) in Sovjet Rusland. 570
Homer (Lane) Opvoeding tot socialen dienst. 236
Hoog-Nooy (Annie de) Rijkdom. 473
Hoogewerff (G. C.) De zwaardgeesten. 179
Hoogveld (J. H. E. J.) Inleiding tot de wijsbegeerte. . . . 46
— Waarheid 573
Hoorn van der Surie (A.) Ik zoek werk. 371
Hoster (Herman) Viele sind berufen. 63
Hoving (J. E.) Witte Dirk. 240
Hoyos y Vinent Communismo. 108
— Sangre sobre el Barro. 108
Hublet (A.) Les deux amis. 527
Huby (Jos.) Het evangelie van den H. Markus. 236
Hughes (Philip) A history of the Church. 139
Hugo (Victor) Les Misérables. 501
Huisinga-Scaf (L.) Kasteel Ritterode. 526
Hurk (Paul van den) Alles om haar. 221
Hurst (Fannie) Anitra's dance. 24
Hutchinson (R. C.) Morgenstond. 369
— The unforgotten prisoner. 369
Huxley (Aldous) Het soma paradijs. 427

I

Idserda (Stans van) Bakvisch af. 384
Illakowiczowna (Kazimiera) Kinderrijmen. 200
— Weenende vogels 200
Infante (Juan) Carmen Larapiles mártir y virgen. 111
Ivans Mijn geheimzinnige bruid. 475
— De spookkamer van Cahermane-Abbey. 516
— Woonwagens 167

J

Jaar (Het) 1933. 324
James (W.) The will to believe. 404
Jammes (Francis) Livre de Saint Joseph. 14
Janssens (Al) Inleiding tot de theologie. 285
Japikse (N.) Prins Willem III, de stadhouderkoning. . . . 94
Jarnés (Benjamin) Fauna Contemporâ nea. 157
Jehu (Felicie) Sonja zoekt een thuis. 383
Jelusich (Mirko) Cromwell. 322
Jenneskens (M.) Eucharistie en leven. 142
Jensen (Thit) De koning van 't Sande. 318
Joegher (Paul de) Een met Jezus. 571
Jolles (J. A.) De schuttersgilden en schutterijen van Zeeland. 330
Joly (Edm.) Le cantique du vitrail. 568
— La chambre des Saints à Rome. 568

Jone (Heribert) Katholieke moraaltheologie. 572
Jong (Jo de) Weef- en borduurkunst. 137
Jonge (L. de) De dienaar Gods Jan Philip Roothaan. . . . 138
Jonge (Peter de) Een hommel uit den bijenkorf. 427
Jonyce Ulysses. 378
Josselin de Jong (K. H. R.) Kinderen en menschen. . . . 513
Jourda (Pierre) Stendhal; l'homme et l'oeuvre. 451
Jozef (F. D.) Réceuillements. 571

K

Kaden-Bandrowski (Juliusz) De boog. 203
— Generaal Barcz 203
— Leonore 203
— Mathis Bigda. 203
— Stad mijner moeder 203
— Thaddäus 203
— Vergeten Elzenbosch 203
Kagawa (Haroe) Schetsen uit het leven in de sloppen. . . 364
Kaiser (Elsa) Laat mij niet alleen. 564
Kalender (Letterkundige) 1935. 377
Kalmijn-Spierenburg Transparanten. 540
Kalt (Edmund) Biblische Archälogie. 189
Kamp (A. W.) Bizarre knipsel uit het dagboek van Jan de Marre, voordrager. 256
Kamp (Herbert) De geschiedenis van een minuut. 472
Karsten (G.) Herman Heyermans herdenking. 480
Katz (Richard) Wereldreis. 151
Kaye-Smith (Sheila) Gallibird 454
— Superstition Corner 454
Keilhacker (Martin) Le maître idéal d'après la conception des élèves. 286
Kelk (C. J.) Baccarat. 42
Kelk (C. J.) en Halbo C. Kool. Nieuwste dichtkunst. . . . 342
— Middelnederlandsche lyriek 342
Keller (D. Adolf) Op den drempel der diepere werkelijkheid. 275
Keller (Paul) Ferien vom Ich. 5
— Die Heimat 7
— Hubertus 5
— In fremden Spiegeln. 7
— Das letzte Märchen. 8
— Marie Heinrich 5
— Der Sohn der Hagar. 9
Kemp (Mathias) Bonte Storm. 167
— Vallende vogels 167
Kemp (Pierre) Stabielen en passanten. 222
— Het wondere lied. 224
Keulers (Jos) Kruimels van 's meesters disch. 431

Kinau (Rudolf) Hinnik Zeehond. 318
King (Rufus) Ergens in dit huis. 512
Kipling (Rudyard) Het djungelboek. 562
Klein (A.) Het voorkomen van besmetting. 520
Knickerbocker (H.) Komt er oorlog in Europa? 238
— De roode handel dreigt. 233
— De roode handel lokt. 238
Knippenberg (H. H.) Pro pace. 237
Knox (Ronald A.) Still dead. 116
Knuvelder (Gerard) Vernieuwing van staatsbestel. . . . 191
Kock (A. C. de) Astronomie voor natuurvrienden. 569
Koenraadt (W. M. J.) Corporatieve maatschappij-organisatie 199, 236
Köhler (Willibald) Sehnsucht ins Reich. 21
Kom (A. de) Wij slaven van Suriname. 473
Korevaar (A.) Techniek en wereldbeschouwing. 331
Körmendi (Ferenc) Carrière 43
— Erfgenamen 43
Kossak-Szczucka (Zofja) De gouden vrijheid. 254
— Laaiende brand 254
— Lijden van kabouter Caspartje. 254
— Het slagveld van Liegnietz. 254
— Uit liefde 254
Kossowski (Jerzy) Het groene kader. 254
Koster (Simon) Als ik Greta Garbo was. 472
Kramer (Diet) Bloesem. 239
Kramer (J. C.) De tocht naar Chattam. 239
Krieger (Arnold) Das Blut der Lysa Göra. 493
— Spielraum für Monika. 350
Kuiper (Johanna E.) Het groote plan. 527
— Een klein meisje in een oude stad. 240
— Trieneke, Hans en Merein. 335
Kuncewiczowas (Maria) Bond met het kind. 253
Künkel (Fritz) Crisisbrieven. 521
— Levend denken 379
Kurz (Isolde) Solleone. 494
Kutzleb (Hjalmar) Morgenluft in Schilda. 210
Kuyle (Albert) Tusschen Keulen en Parijs. 279
Kuylman (H. E.) Pechvogel. 335
Kyber (Manfred) Als dieren spreken. 221
Kyle (Elisabeth) The begonia bed. 67
Kyzer (Max) Willem Kloos. 187

L

Labberton (Mien) Als de windselen breken. 514
— Waardoor Reintje geholpen werd. 383
— Wat niet vergaat. 342

Laer (Jos van) Strijd. 565
Lagrange (M. J.) Het evangelie van Jezus Christus. . . . 431
Lajeunie (Etienne-Marie) Annie de Guigné. 331
Lajos (Zilahy) Doodende lente. 43
Lallemand (Marcel) Le Transfini. 517
Landheer (Barth) Indrukken uit Amerika. 322
Langer (Georg) Auf Ostlicher Erde. 258
Langeveld (M. J.) Op weg naar wijsgeerig denken. . . . 46
— De psychologie der middelbare schoolklas. 376
— Taal en denken. 141
Langeveld-Bakker (F. J.) Herman Gorter's dichterlijke ontwikkeling in Mei. 567
Latinier Seaver (Henry) Dona Maria de Padilla. 156
— The great revolt in Castile. 156
Latzko (Andreas) Lafayette 563
Lauvrière (Emile) L'étrange vie et les étranges amours d'Edgar Allan Poe 486
Lavki (Lod.) Duimelientje. 526
— Mijn Vlaanderen 526
Lawes (Lewis E) Leven en dood in Sing Sing. 432
— 20.000 jaar in Sing-Sing. 432
Lawrence (David Herbert) The white Peacock. 119
Lawson (Jack) Under the weels. 117
Lechón (Jan) Karmosynrood Gedicht. 199
— Mochnachi's concert 199
Lectuurrepertorium. 477
Lederer (Joe) Unter den Apfelbäumen. 493
Leerboek van de sociale hygiene en van de sociale wetgeving 523
Leeuw (A. S. de) Communisme. 519
Leeuw (Aart van der) Die van hun leven vertelden. . . . 84
— Kleine Rudolf. 423
Leeuwen (L. van) Flora's lentefeest in Kennemerland. . . 576
Legouis (Emile) en Louis Cazamian A history of english literature 373
Leistung (Katholische) in der Weltliteratur der Gegenwart. . 260
Lemcke (Gerythe) De stilte voor den storm en na de nederlaag 405
Lennep (J. van) De roos van Dekema. 132
Lenoire (Alexander) Vasco Bopp. 538
Lernet-Holenia (Alexander) Die Standarte. 452
Lerucke (Gyrithe) Edwardsgave. 45
Lesmian (Bodeslaw) Weiden. 200
Letters till now unpublished in the Valentine Museum. . . 491
Leven (Benedictijnsch). 571
Lewis (Eiluned) Dew on the grass. 214
Lewis (Sinclair) Arrowsmith. 176

Lewis (Sinclair) Babbitt. 176
— Dodsworth 176
— Kunst en zaken 41
— Work of art. 176
Lewisohn (Ludwig) An altar in the field. 66
— The case of Mr. Crump. 66
Leyen (von der) Deutsche Dichtung in neuer Zeit. . . . 207
Lezingen (Zeven) over vliegen en vliegtuigbouwen. . . 143
Lieshout (H. van) Onze onevenwichtige jongeren. . . . 139
Limburg (Jilles) Ruth. 44
Lippert (Peter) Der Mensch Job redet mit Gott. 523
Loewenstein (Prins Hubertus) De tragedie van een volk. . . 429
Lofting (Hugh) De terugkomst van Doctor Dolittle. 564
Lothe (Sjur) Het schip en de twee vrouwen. 84
Loti (Pierre) Pêcheur d'Islande. 33
— Ramuntcho 33
Loyola (Ignatius van) Geestelijke oefeningen. 74
Ludwig (Emil) Europeesche leiders. 326
Luns (Huib) Tien wandelingen in Parijs. 524
Luyken (Jan) Een bloemlezing uit zijn gedichten. 540

M

Maas (H. H. J.) De hamerslagen. 131
Mackenzie (Compton) The altar steps. 307
— The darkening Green. 307
— The heavenly Ladder. 307
— The Parson's Progress 307
Madaune. Histoire de la renaissance du catholicisme en angleterre 405
Madjou. Lucie werkt. 528
Makkum (Hein van) P. H. 24 antwoordt niet. 366
Malaczowski (Eugeniusz) Paard op den heuvel. 203
Malroux (André) La condition humaine 57, 195, 337
— Het menschelijke tekort. 426
— So lebt der Mensch. 337
Man (Herman de) Het wassende water. 195
Manacorda (Guido) La Selva e il Tempio. 440
Manders (Jo) Crisis. 228
Mann (Thomas) Tonio Kröger. 370
Manning (David) De roman van Bull Hunter. 279
— Bull Hunter's ontwaken. 197
— Ronichy Doone. 270
Manzoni. Promessi Sposi. 445
Màrai (Sandor) Vreemdelingen. 514
Maranon. Amiel. 157
— Ensayo biológico sobre Enrique IV de Castilla y su tiempo 156
— Libros a la hoguera. 157

Maranon. Raizy decoro de Espana. 157
Maree (Piet) Vruchten en bloemen A.B.C. 383
Maritain. Jean Jacques, de heilige der natuur. 187
Marshall (Edison) Dokter in de eenzaamheid. 37
Marsman (Henri) Paradise regained. 385
— Porta nigra 244, 390
— Witte vrouwen. 245, 389
Marti (Garcia) De la zona atlántica. 109
Martin (L. E.) Turn again. 214
Martorell Féllez-Giron (R.) Trece Crónicas de viaje por China, Mongolia, Japón, Filipinas, Bali, Siam y la India. . . . 159
Masefield (John) The taking of the Gry. 306
Mata (Pedro) Sinvergüenzas. 111
Mathar (Ludwig) Das Schneiderlein im Hohen Venn. . . . 65
— Strasze des Schicksals. 65
Mathew (David) The celtic peoples and renaissance Europe. 332
Mauclair (Camille) Au Soleil des Morts. 504
Maura (Honororio) Balcón de la felicidad. 154
— The Escape 154
— Hay que ser modernos. 154
Mauriac (François) La fin de la nuit. 492
— De loop van het lot. 40
— Destins 40
Maurois (André) Eduard VII en zijn tijd. 431
— L'instinct du bonheur. 53
Mazeline (Guy) Le capitaine Durban. 257
— Les loups 257
Meclenburg (George) Rusland daagt den Godsdienst uit. . 522
Meer (G. van der) Vogels bij onze woningen. 332
Meer de Walcheren (Pieter van der) Mijn dagboek. . . . 431
Meertens (Maria) De godsvrucht in de Nederlanden. . . . 321
Meester (J. T. de) Memento mori. 135
Melcer-Rutkowska (Wanda) Bruid van Angora. 253
Mellet (M.) L'Itinéraire et l'idéal monastiques de St. Augustin. 571
Merrel (Concordia) Eén Adam.... meer Eva's. 427
— Julia neemt haar kans waar. 427
— Liefde in boeien. 427
— Een misplaatste grap. 427
— De schoonheids-apostel. 421
— Vlammekind 427
Meyer (Arnold) Van democratische wanorde naar de fascistische orde 375
Meyer (Irma) Zegen, zon en zuiden. 571
Meyer (Petrus Baptista de) De gekruiste van Nagazaki. . . 81
Michaelis (Karin) Justine. 77
Milanesi (Guido) Anty, de roman van Rhodus. 179
Miles (Burton) De dood van Mr. Gantley. 54

Milne (A. A.) Het huis in het Poeh-hoekje. 525
Minderhoud (G.) De Nederlandsche landbouw. 478
Miranda (Ledesma) Evocación de Laura Estébanez. . . . 109
Moelia (F. S. G.) Het primitieve denken in de moderne wetenschap 92
Mok (M.) Badseizoen. 81
Molenaar (M.) Gemma Galgani. 138
Molengraaf (Ir.) De katholieke mentaliteit bij converlieten. . 234
Mollema (J. C.) Rondom de muiterij op „De Zeven Provinciën". 323
— Van zout en zon. 231
Molnar (Frans) De musiceerende engel. 227
Mols (P. J.) Encyclopedie voor het maatschappelijk leven. . 314
Mon (Oliverio) Ahi va ese nino. 109
— Los competidores de la muerti. 111
Montherlant (H.) Les célibataires. 113
— L'infante de Castille. 113
Moormann (J. G. M.) De geheimtalen. 331
— Bronnenboek. 331
Moortel (M. van de) Vrouwen treden uit de schaduw. . . 124
More (Thomas) Confutation of Tijndale. 551
— The dialogue concerning Tijndale. 551
— The dialogue of comfort against tribulation. 551
— The four last things. 551
— Quoth he and Quoth I 551
Moreno (José Andrés) El médico de Los Robles. 111
Moreno Villa (José) Puentes pue noacaban. 160
Morgan (Claude) Violence. 114
Morlion (P. F.) Geest en praktijk. 569
Morrah (Dermot) Het mummie-mysterie. 321
Mottram (R. H.) Bumphrey's. 26
Muckermann (Hermann) Eugenik (VIII-173). 376
Muir (Augustus) De groene lantaarn. 391
— Het zwarte paviljoen 514
Mumby (Frank A.) Publishing and bookselling. 287
Mumelter (Hubert) Skifahrt ins Blaue. 497
Munthe (Axel) De geschiedenis van San Michele. 472
Mijksenaar (P. J.) Wij in de Melbourne-race. 381

N

Nachtwake (De) Der Bruid. 188
Naeff (Top) Twee tooneelspeelsters. 515
Nanda. Miek en haar vriendinnen. 528
Némirovsky (Irène) David Golder. 210
— Le Pion sur l'Echiquier. 210
Neumann (Alfred) Neuer Caesar. 557
Nichols (Beverley) Langs het tuinpad. 432

Nichols (Beverley) Alarm!. 567
Nono. Vernir. 54
Nossent (A. J.) Het motorrijwiel. 375
Noyes (Alfred) The Opalescent Parrot. 332
— The unknown God. 332
Nijland (Aleide) Keur uit Gezelle's poëzie. 529

O

O beseligendes Licht. 260
Obregón (Antonio de) Hermes en la via publica. 110
Ockinga-Zeeman (Ag.) Spinnen en weven. 559
Oera Linda Boek 480
O'Flaherty (Liam) Skerrett. 454
Ohnet (George) Le maître de forges. 365
— Marchand de poison. 365
— Serge Panine 365
Oldenburg-Ermke (Fr. van) Bruno Clasius. 183
— Homo Economicus. 555, 562
— Santa Teresa de Jesus. 517
Olivier-Koch (F. C. J.) e.a. Het bruidsboek. 143
Ollé-Laprune. La certitude morale. 404
O'Neill (Eugene) Ah Wilderness. 410
— Days without end. 410
Oosten (A. J. D. van) Tijd der nooden. 190
Oppenheim (E. Phillips) Een gevaarlijk geheim. 342
— Moord te Monte Carlo. 512
Orczy (Baronesse) De roode pimpernel als redder. . . . 230
Ortéga y Gasset (José) Espana Invertebrada. 105
— Goethe des de dentro. 157
— De opstand der horden 185
— Rebelión de las Masas. 157
Ortoll (M. M.) Las puertas de la felicidad. 108
— Tragedias del hogar 108
Osorgin (Michael) De terroristen. 130
Oss (S. F. van) Dingen op komst. 478
Ossendowski (Ferdynand Antonio) Dieren, menschen en goden 253
Oterdahl (Jeanne) Buiten waait de zomerwind. 405
— Ruth 342
Oteyza (L. de) El tesoro de Cuauhtémoc. 110
— La Tierra es redonda. 110
Ott (Leo) Mensen onder schijnwerpers. 316
Oudenrijn (M. A. van den) God schreef. 136
Oxenham (Else) De meisjes van de Hamlet-club. 526

P

Packard (Frank L.) Het mysterie van het Zuidzee-eiland. . 485
— De terugkeer van Jimmy Dale. 511
— Twee gestolen afgodsbeeldjes 360
Palau (Gabriël) De katholiek van de daad. 540
— De katholieke vrouw van de daad. 540
Panhuys (Anny von) Blond en bruin. 427
Papini. L'altra Metra. 76
— 24 Cervelli. 76
— Crepusculo dei filosofi 76
— Dante vivo 28, 77, 111
— Gog 111
— Jeugdstorm. 29, 75
— De helsche steen 446
— De ladder van Jacob. 432
— De levende Dante. 28
— La Pietra infernale 466
— Sant Agostino 74
— Sint Augustinus 74
— Storia di Christo 31, 76 111
— Stroncatura 76
— Testimonianze 76
— Un Uomo finito. 29, 74 111
Papke (K.) Gustaaf Adolf. 134
Parrish (Wayne W.) Technocratie-de neue Heilslehre. . . 186
Passos (John dos) The camera eye. 358
— Forty second Parallel 356
— In all countries 262
— Manhattan Transfers 356
— Newsreel 358
— Nineteen nineteen. 356
— Three Soldiers 355
Pedler (Margaret) 'n Lafaard. 439
— Tropenliefde 103
Peeperkorn (H. J. M.) De zedelijke wilsvrijheid, haar groei en wasdom. 573
Peman (José Maria) Elegia de la tradición de Espana. . . 153
— El divino impaciente 153
Penido (M. T. L.) Dieu dans le bergsonisme. 288
Penzoldt (Ernst) Kleiner Erdenwurm. 303
Pérez Martoz (M.) Romance del bandido Flores Arrocha. . 160
Perrault. Contes de la Mère Oie. 422
— Sprookjes van Moeder de Gans. 422
Perron (E. du) De smalle mens. 337
Petersen (Nis) Straat der sandalenmakers. 426
— Volk in tweestrijd 428

Peterson (Margaret) De dooden-trom. 280
— Maanbergen 208
— Tragedie der liefde 112
Petillon (Willy) De jongensjaren van Bart Verhagen . . . 527
Pey Ordeix (S.) Patalogia Nacional. 158
Pfleger (Karl) Geister die um Christus ringen. 145
Pfliegler (Michaël) Heilig leven. 430
Philips (Marianne) Bruiloft in Europa. 514
Pichl (Josef) Messiaskönig Jezus in der Auffassung seiner Zeit 573
Pieterse (Johan) Mijn hond. 381
Pinault (Joseph) Discernement et culture des vocations. . . 138
Pirandello. Het leven dat ik je gegeven heb. 460
— Naakten kleeden 460
— Si Gira 458
Plus (Raoul) Maria in de geschiedenis van ons genadeleven 136
— Eerherstel 314
— De zuiverheid van het huwelijk. 314
Poe (Adgar Allen) The Black Cat. 486
— Descent into the Maelstrom. 490
— Eureka 490
— The fall of the House of Usher. 490
— The Tell-tale Heart 491
— The Gold Bug 490
— Ligeia 490
— Morella 490
— The M. S. found in a Bottle. 490
— Murders in the Rue Morgue 490
Pollès (Henry) Les paralytiques volent. 301
— Sophie de Tréguier. 301
Ponsteen (A.) Jong Holland vliegt. 240
Ponten (Josef) Volk auf dem Wege. 542
Pope-Hennesey (Una) Edgar Allan Poe. 491
Powell (Lijman P.) Mary Baker Eddy. 567
Pradel (Henri) Pour leur beau métier d'homme. 48
Prestre (W. A.) Het doodende licht. 450
Prinzen. Handboek tot de Nederlandsche Letterkundige geschiedenis 144
Prinzen (Marie) De idylle in de achttiende eeuw, in het licht der aesthetische theorieën. 144
Prohoska (Ottokar) Bron van levende wateren. 571
Proost (Mien) Het Middelbaar Onderwijs en andere Gedichten 481
Psichari Le voyage d'un centurion. 403

Q

Queen (Ellery) Het lippenstift-mysterie. 399
— Misdaad op de operatie-tafel. 469
Quintéro (Alvarez) La Picara Vida. 154
Quoniam (Th.) Erasme. 542

R

Raaf (K. H. de) Willem Kloos. 325
Rachmanowa (Alja) Liefde, Tsjeka en Dood. 132
— Mijn huwelijk in rooden storm. 132
— Mijn tweede vaderland 132, 228
Raedt-de Canter (Eva) Ons Anneke. 83
Raeymaeker (L. de) Inleiding tot de wijsbegeerte en tot het Thomisme 93
Ramón Jiménez (Juan) Poesia en prosa y verso. 160
Ramos Varela (A.) Un suceso en los arrabales. 155
Reger (Erik) Jenz und Jetti. 545
— Union der festen Hand. 545
Reimmichl. De Gemsenhirt. 452
Reitsma (Elizabeth) Rebellie der reinen. 513
Reizen met Dr. Overal. 336
Religieuse penitente (Een). 288
Remarque. Im Westen nichts Neues. 361
— Der Weg zurück 361
Rembrandt Handzeichnungen 519
Rendl (Georg) Bijenroman 380
— Vision vom groszen Erbarmen. 259
Résurrection (Laurent de la) La pratique de la présence de Dieu 571
Reuling (Josine) Intermezzo met Ernst. 134
Revis (M.) Gelakte hersens. 44
Revius (Jacobus) Een bloemlezing uit zijn gedichten. . . . 540
Reymont. Bauern. 198
Reyneke van Stuwe (Jeanne) 's Menschen vijand. 360
Rhodes (Henry) F. F.) The craft of Forgery 576
Rhodes (Kathlyn) De kleine zilveren blaadjes. 27
Rhys (Jean) Voyage in the dark. 455
Rice Burruoughs (Edgar) Tarzan en de gouden stad. . . . 229
Riding (Laura) Poems: A joking word. 70
— Poet: A lying word 72
Riding (Laura) en George Ellidge. 14 a. 69
Riemens-Reurslag (J.) Liesbeth. 333
Rimbaud. Bateau ivre. 312
Rivas (Manuel Linares) Eva Quintanas. 154
— Romance de fieras 154
Roberts (Cecil) Gone ustic. 264

Roberts (Cecil) Pilgrim cottage 264
Robertson (E. Arnst) De vlucht. 515
Roelofsen (F. J.) In en om het keuterhuis. 61
Roels (F.) Handboek der psychologie. 329
Roggeveen (Leonard) Daantje past op het huis. 383
— Okkie en zijn vriendjes. 526
— Okkie in de kou. 526
— Okkie Pepernoot 526
— Okkie weet raad. 526
Rohmer (Sax) De bruid van Fu Manchu. 497
Roland Holst van der Schalk (Henriëtte) Tusschen tijd en eeuwigheid 1
— Rosa Luxemburg 568
Romains (Jules) Les hommes de bonne volonté. 51
Romeor Flores (H. R.) Reflexiones sobre el almay el cuerpo de la Espana actual. 158
Rondom het boek 1935. 570
Ronge (P. H. L.) Individualpsychologie. 286
Ronse (Alfred) De windmolens. 237
Roothaerdt (A.) Onrust op Raubrakken. 513
Roozen (A.) Christian science. 234
Rops (Daniël) Mort, òu est ta victoire? 348
— L'âme obscure 538
Ross (Barnaby) Het X-mysterie. 177
Rossum (W. M .Kardinaal van) Sint Alfonsus lijdens-gedachten 191
Rostworowski (Karol Hubert) Aan het einddoel. 202
— Caligula 200
— Judas Ischariot 200, 256
— Verhuizing 202
Roth (Joseph) Der anti-christ 555
— Tarabas 560
Rothberg (Gerth.) Elisabeth Merian's liefde. 229
— Het lot van drie menschen. 281
— Noodlotsmachten. 208
— Rose-Dore's liefdesdroom 124
— Wie Hohenegg liefhad 354
Routh (E. M. G.) Sir Thomas More and his friends 553
Rouzic. Le Renouveau catholique. 405
Royen (Gerlach) Pronominale problemen in het Nederlandsch. 573
Rozemond (S.) G. E. van Walsum en C. Beekenkamp. Op weg naar een nieuwe maatschappij. 142
Rubatscher (M. Veronika) Perle Christi. 114
Rubrecht (Dr. Raphael) Naar dienende liefde. 143
Ruck (Berta) Meisjes in uniform. 513
Runa. Het testament. 281
Rusman (E.) Hollanders vliegen. 571

Russe (Ellen) Moederland 476
Ruville. Zurück zur heiligen Kirche. 403

S

Saint-Hélier (Monique) Bois-mort. 348
Sales (Franciscus van) Introduction à la vie dèvote. . 74, 266
San Germân Ocana (J.) Memorias de una pulga. 110
Sandys (Olliver) Gay's dilemma. 281
— De jonker van Boxedge 428
— Jochie ..... meer niet. 428
— Vluchtig geluk 281
Sanminiatelli (Bino) Arnaccio. 444
Santa Marina (L.) Dona Maria Christina de Habsburgo y Lorena, la discreta regente de Espana. 159
Sapper. Drummond weer op 't oorlogspad. 135
— Ronald Standish. 512
Sargent (Daniël) Thomas More. 141
Saroyan (William) The daring young man ou the flying trapeze 545
Sassen (Ferd.) De geschiedenis van de wijsbegeerte der negentiende eeuw 476
— Thomas van Aquino. 46
— Waarheid en zekerheid 374
Savi (E. W.) Adoratie. 475
— Satan's wegen. 45
Schagen van Leeuwen (J. A. N.) De ondergang v. d. Cornelia 450
Schaik-Willing (Jeanne van) Sofie Blank. 367
Schaumann (Ruth) Amei. 393
— Der blühende Stab. 393
— Kinderen en dieren. 430
— Der Kreuzweg 137
— Der Krippenweg. 395
— Der Rebenhag. 392
— Siebenfrauen. 396
— Te Bethlehem onder de ster. 430
— Die Tenne. 395
— Yves. 396, 516
Schellinck (A.) Beauraing. 136
Schendel (Arthur van) Angiolini en de Lente. 447
— Fratilamur. 450
— Het Fregatschip Johanna Maria. 195, 447
— Herinneringen van een domme jongen. 448
— Jan Compagnie. 447
— De Waterman. 447
— Minnebrieven van een Portugeesche non 523
Schenzinger (Karl Aloys) Kwik, de Fascistenjongen. . . . 525
Schieker-Ebe (Sofie) Wat nu Sibylle?. 333

Schieker-Ebe (Sofie) Eén seconde Sibylle. 333
Schiestel-Bentlage (Margareta) Unter den Eichen. . . . 163
Schmauch (Claus) Die Hundsgasser. 23
Schmid (J. J. von) Groote denkers over staat en recht. . . . 285
Schneider (Elisabeth) Morgen word ik 21. 562
Schobert (H.) Drijfhout. 37
Schoup (J. G.) Blanke boeien. 474
Schreurs (Jac.) Christofoor. 11
— De Heligen ontwaken. 12
— De hemelsche twistappel. 11
— Norbert van Gennep. 380
— Offensief. 11
— Omnis Terra. 11
— Voorjaar. 224
— Voor U alleen. 11, 224
Schuddebol (Mie) Jan Klaassen en zijn narrenvolk. . . . 526
Schünemann (Georg) Musikerziehung. 375
Schurmans-Stekhoven (W.) Kanker en zijn bestrijding. . . 322
Schuver (Domna Ursula M.) Koningskinderen. 334
Schwob (René) Capitale de la prière. 381
Scott (Marion) Als doode handen grijpen. 280
Seca (Munoz) en Pérez Fernandez. Jabali. 156
Seidel (Ina) Waar geen keuze bleef. 561
Selleger-Elout (J. M.) Marian en Marion. 335
Seltzer (Ch. A.) Door veedieven ontvoerd. 513
Sender (R. J.) Siete domingos rojos. 108
Sertillanges (A.) e. a. Katholieke totaliteit. 377
Servaes (Anke) Het asyl. 336
— Bezoekuur. 511
Sevensma-Themmen (G.) De andere weg. 246
Sevilla (Fernández de) La chascarrillera. 155
Shaw (Bernard) Too true to be good a. o. plays. 547
Sheen (F. J.) God and Intelligence in modern philosophy. . 402
Sheen (Fulton J.) Het leven van al wat leeft. 431
Silanpää (F. A.) Silja de dienstmaagd. 317
Silió (César) Entorno a una revolución. 159
Silone (Ignazio) Fontamara. 180
Silvestre (Charles) Le passé d,amour. 20
Silvius (Carel) Fokko's vlucht. 239
Simon (Yves) Critique de la connaissance morale. 47
— Introduction à l'ontologie de la connaissance. . . . 47
Sinbad. A modern Sinbad. 496
— Red Saunders. 496
— Spin a yarn, sailor. 353
Sinclair (F. de) Eén uur minister. 391
Sinninghe (J. R. W.) Brabantsche volkshumor. 140

Siwertz (Sigfrid) De vlam. 177
Sjestow (Leo) Crisis der zekerheden. 187
Sjollema (J.) Napelsgeel en hemelsblauw. 342
Skizzenbuch der toten Lya Esch (Das). 274
Slauerhoff (Jan) Archipel. 217
— Clotharius. 327
— Het einde van het lied 218
— Het leven op aarde. 424
— Schuim en asch. 219, 424
— Soleares. 216
— Het verboden rijk. 218, 424
Slotemaker de Bruine (M. C.) Calvijn. 186
Small (Austin J.) Scotland Yard schaakmat. 230
— De vantine-diamanten. 399
Smit (Gabriel) Het laatste gezicht. 471
Soest (Ems I. H. van) Het bergkoninginnetje. 239
Soewarno van der Kaaden (J. C.) De oogen van Roosje Radena 227
Souvestre (P.) en M. Allain. De dochter van Fantômas. . 246
Spengler (Oswald) Jahre der Entscheidung. 78
— Morphologie der Weltgeschichte. 78
— Untergang des Abendlandes. 78
Spenser (James) De dictatuur van de misdaad. 524
Spieghel. Hertspieghel. 448
Spoerri (Theophil) Goden van dezen tijd. 140
Staatsgaard (W. F.) Fascisme en Marxisme getoetst aan de staatsidee. 287
Staff (Leopold) Naalde-oog. 198
— Hooge boomen. 198
Stahlberg (Ester) Sonntag 212
Stehr (Hermann) Die Nachkommen. 20
Stendhal. La Chartreuse de Parme. 501
— Le Rouge et le Noir. 501
Sterck (J. F. M.) Onder Amsterdamsche humamisten. . . . 565
Stevenson (Robert L.) The black Arrow. 88
— De zwarte pijl. 88
Stibbe (Max) Zwanenridder en vliegende Hollander. . . 429
Stockum (W.) Het priesterschap. 431
Stoke (Melis) en Kapitein Nemo. De schat op Robinson's eiland. 133
Stokvis (Benno J.) Dagboekbladen van een krankzinnige. . . 472
Stols (A. A. M.) Het schoone boek. 571
Stoppelaar (R. de), Jan Strijbos en A. B. Wigman. Een jaar natuurleven. 382
Storm (Theodoor) De kroniek van het Grieshuus. 317
Stretton (Anne) Camilla. 117
Streuvels (Stijn) Het kerstekind. 485
— Sagen uit het hooge Noorden. 450

Streuvels (Stijn) Vijf kerstvertellingen. 485
— Zeelieden en zeevisscherij. 525
Stuwe (Eline van) De tiara van de hertogin van Berwick. . 230
Stuyt (Jan) Bouwkundige compositie. 281
Sutherland (Halliday) En de jaren gingen voorbij. . 183, 472
Sutherland (Joan) Met vuur gespeeld. 197
— Omdat het moest. 204
Sutorius (Anna) Oranje boven op Velsentin. 384
Svensson (Jón) Aus Island. 528
Swete Machnamara (Rachel) Als de dooden ontwaken. . 54
— Gestolen vrucht. 228
— Glazen wanden. 103
— Laat ze praten. 134
Swinnerton (Frank) Elizabeth. 261
— Nocturne. 261
Szekely-Lulofs (M. H.) Visioen. 515

T

Talbot (Hugh) Gay Pagan. 165
— Gentlemen the regiment. 165
Tenhaeff (W. H. C.) Hoofdstukken uit de Parapsychologie 523
Tervooren (Lina) De jongen uit Amerika. 333
Tetenburg (J. Chr.) Artikel 289 strafrecht. 133
Thans (Hilarion) Vertellen. 279
— Pelgrim Lourdes-Lisieux. 572
Thérive (André) Le troupeau galeux. 406
Thibon (Gustave) La science du caractère. 94
Thiry (Antoon) De zevenslager. 278
Thomas (H. H.) Een geheel jaar in den tuin. 300
Thòne (Paul) Sur le coeur de notre sauveur 571
Thureau-Dangin. La Renaissance catholique. 405
Tiggers (Piet) Wat iedere radio-luisteraar van de muziek weten moet. 143
Timmermans (Alphons) Onze Lieve Heer zijn kostgangers. . 88
Timmermans (Felix) Bij de krabbekoker. 132
Tinbergen (J.) Socialisme. 519
Toller (Ernst) Ik was een Duitscher. 371
Tolstoj. Anna Karenina. 50
Tomkins (David) De wondertempel. 384
Topelius. De berk en de ster. 240
— Het tooverfluitje. 240
— Het tooverschip. 240
Toth (Tihamér) Credo. 431
— Zielzorg voor de jeugd. 140
Trautwein (F.) Mariek's meimaand. 240
— Zwart schaapje. 527
Tschernavin (Tatiana) Rapaille. 320

Tügel (Ludwig) Die Herren Art und von Besch. 361
— Kolmar. 361
— Sankt Blekh. 361
— Die Treue. 361
— Die Wiedergänger. 361
Tuttle (W. C.) Het geestenspoor. 112
— Verborgen bloed. 280
— De wachter van den Red-Horse- Pas. 428
Tuwin. Hymne van den Alchimist. 199
Twain (Mark) Tom Sawyer. 134
Tymes-Jonkman (Ada) Map van Ree. 335

U

Unamuno. San Manuel Bueno mârtir. 106
Ursy (Else) Benjaminnetje op Sonnevanck. 334

V

Valdés (Armando Palacio) La Alegria del Capitán Ribot. . 108
— La Hermana San Sulpicio. 108
— Tiempos felices. 108
Valkema Blouw (J. P.) Het smokkelschip Beredino. 382
Valkhoff. Abortus provocatus en strafwet. 141
Valkhoff (P.) Huit siècles de littérature française. . . . 572
Valkhoff (R.) Commandant Padje. 239
— De kerstgroet. 384
— Pension Timtonthea. 527
Valkhoff (Rein) en Piet Maree. Bob en Ben op zee. . 240, 334
Valle-Inclán. Tirano Banderas. 104
Vandercook (John W) Tam-Tam. 570
Väring (Astrid) Het winter moeras. 511
Vaughan (Bernard) Brooden en visschen. 139
Veenbaas (Joh.) Onder verdenking. 334
— Een zomervacantie bij den vuurtoren. 527
Veenendaal (W. van) Cockpit. 321
Vegesack (Siegfried von) Blumbergshof. 211
— Trilogie des baltischen Deutschtums. 211
Velde (Anton van de) Radeske. 190
— Radijs. 190
Veldman (Jan) De glimlach van Maria. 425
— De steenen groeien 425
Vercel (Roger) Capitaine Conan. 451
Vergouw (Lida) Alarm. 131
Verhaar (J. P.) Waarom psychosophia? 141, 234
Verheul (J.) Merkwaardige oude bouwwerken aan het jaagpad van Overschie naar Delft. 378
— Pernis, Hoogvliet, Poortugaal en Rhoon. 378
Verhiel (Adr.) Katholieke onderwijzers- en opvoeders idealen. 141

Verkade (Willibrord) In blijde gebondenheid. 136
— Van ongebondenheid en heilige banden. 136
Verlaine (Paul) La bonne Chanson. 414
— Fêtes galantes. 415
— Noces de l'Agneau 415
— Sagesse. 414
Verner (Gerald) Ten doode gedoemd. 497
Vershofen (Wilhelm) Poggeburg, die Geschichte eines Hauses. 409
Verviers (Em.) Fascisme. 519
Verwey (Albert) Mijn verhouding tot Stefan George. . . . 95
Vesdijk (S.) Vrouwendienst. 327
— Terug tot Ina Damman. 423
Viance (Georges) Préface à une réforme de l'état. . . . 376
Vilarino (R.) Contes radiophoniques. 240
Vincent (Jacqueline) Catheringe Fougère. 302
Visser (B. J. J.) Onder de compagnie. 571
Vleeschauwer (H. J.) Stroomingen in de hedendaagsche wijsbegeerte. . . . . , 189
Vloten (Henk van) De held. 527
Vogt (Willem) Radioleven. 238
Vonier (Dom Anscar) Christianus. 431
Voorde (Urbain van de) e. a. Alice Nahon herdacht. . . 430
Voorhoeve (R.) Parijs beveelt. 18
Vriends (Jan) Met kijker, camera en loupe. 139
Vries (Theun de) Aardgeest. 326
— Eroica. 193, 290
— Koningssage. 42
— Rembrandt. 42, 337
Vuysters (Jan) Napoleon op St. Helena. 4

W

Waar gaan wij heen? 519
Waarom wij werken. 294
Wainowa (A. J.) Valsche edelsteenen. 87
Wallace (Edgar) Het driemanschap. 4
— Het geheim van het eenzame huis. 151
— Het geheim van Mark's priory. 354
— De geheimzinnige maagd. 204
— De wraak van een vrouw. 347
— De zeven zusters. 232
Wallas (Graham) Social judgment. 575
Walschap (Gerard) Celibaat. 276
Walther (Elisabeth) Abenteurliche Reise des kleinen Schmiedledick mit den Zigeunern. 494
Waltman (Wm. J.) Erfheuvel. 517
Warnsinck (J. C. M.) De vloot van den koning-stadhouder. . 479

Wasmann (P. Erich) Die Ameisen, die Termiten und ihre Gäste. 143
Wasserman (Jacob) Jozef Kerkhoven's derde bestaan. . . 86
— Levensgeschiedenis van Renate Fuchs. 181
Waterink (J.) Hoofdlijnen der zielkunde. 375
Weber (E. P.) Koning Bridge en zijn onderdanen. 192
Webling (A. F.) Deep in the forest. 308
Wedelstaedt (Clara van) Lisbeth's chauffeur. 475
Wehl (Nannie van) Rietje zorgt er voor. 383
Weinrich (Franz Johannes) Die Feier von der Gemeinschaft der Heiligen. 260
Weismantel (Leo) Gespräche mit Eva. 259
Wells (H. G.) Arbeid, welvaart en geluk der menschheid. . 477
Welzl (Jan) Dertig jaren onder de kluizenaars van de pool. . 328
Werfel (Franz) Geschwister von Neapel. 206
— Der Spiegelmensch. 207
— Die vierzig Tage des Musa Dagh. 205
Wessels (C.) Schoolatlas voor bijbelsche geschiedenis. . . 381
Wheatley (Dennis) Het verboden grondgebied. 371
Wibmer (Fanny) Emerenzia. 303
Widdemer (Margaret) Gouden regen. 512
Wiechert (Ernst) Die Majorin. 452
Wiersma (J. P.) Friesche sagen. 480
Wilder (Thornton) The bridge of San Luis Rey. 412
— Heaven 's my destination. 412
Wille (J. J.) Taalbederf door de school van Kollewijn. . . 568
Williams (Valentine) Masks off at midnight. 413
Winawer (Bruno) Job. 202
Wodehouse (P. G.) Thank you, Jeeves. 26
Wöhrmüller (Bonifaz) Mannhaftes Christentum. 521
Wolf-Catz (Helma) Marian. 512
Wolff (L. K.) Voedingshygiène. 520
Wolffenbuttel-van Rooyen (H.) En altijd is het weer lente. . 511
— Jan Piccolo. 384
Works (The english) of Sir Thomas More. 553
Woude (Johan van der) Belle van Zuylen. 368
— De Faun. 132
Wouters (Wim) Het verijdelde complot. 334
Wouters (D.) en J. Moormann. Het straatlied. 331
Wright (Constance) Silver Collar boy. 352
Wurm (Ernst) „So lange die Erde steht". 304
Wyck Mason (Van) De gebrandmerkte spionne. 229
— Het groote verraad. 399
— De hel van Shangai. 399
— De verschrikking van Fort Espanto. 256
Wijhe-Smeding (Alie van) Hunkering. 515
— Ik verwacht het geluk. 131
Wylie (Elinor) Jennifer Lorn. 266

Wylie (Elinor) Mr. Hodge and Mr. Hazard. 269
— The novels of Elinor Wylie. 270
— The orphan angel. 268
— The Venetian Glass Nephew. 267
Wijngaert (Frank van den) De run naar de eeuwige finaal. 320
Wynne (Pamela) De verzegelde deur der liefde. 77

IJ

IJpes (C.) Petrarca in de Nederlandsche letterkunde. . . . 328
IJssel de Schepper-Becker (J. M.) De slinger van den tijd. . 318

Z

Zaak (De) Kornet Jelagin. 342
Zamacois. La Aldea perdida. 106
— El delito de todos. 106
— Levend dooden. 111
— Raices. 106
— El sabor de la tierruca. 106
— Sotileza. 106
— Spade en dolk. 106
Zegadlowicz. Het leven van Nikolaus Srembrempisawyas. . 200
Zeggelen (Marie C. van) Alles paraat! 439
Zernike (Elisabeth) Het buurmeisje. 428
Zeromski (Stefan) Mijn kwartel is me ontsnapt. 202
— Zeewind. 202
Zischka (Antoine) De geheime oorlog om de petroleum. . 479
Zischka (Anton E.) Wereldverdwazing. 237
Zonnetje (Het) Wint. 565
Zurhelle (E.) Venerische ziekten. 520
Zwart (Kerst) Graafschapsche geschiedenissen. 380
Zwegers (B. V.) Achter de tralies. 480
— Menschen en wilde dieren. 382